

Universitat de Girona

L'EDUCACIÓ EN EL LLEURE A GIRONA. LES INICIATIVES DE L'ADMINISTRACIÓ, L'ESGLÉSIA I LA SOCIETAT CIVIL (1900-1981)

Pere SOLER MASÓ

ISBN: 978-84-691-5738-1

Dipòsit legal: GI-1014-2008

<http://hdl.handle.net/10803/7984>

ADVERTIMENT. L'accés als continguts d'aquesta tesi doctoral i la seva utilització ha de respectar els drets de la persona autora. Pot ser utilitzada per a consulta o estudi personal, així com en activitats o materials d'investigació i docència en els termes establerts a l'art. 32 del Text Refós de la Llei de Propietat Intel·lectual (RDL 1/1996). Per altres utilitzacions es requereix l'autorització prèvia i expressa de la persona autora. En qualsevol cas, en la utilització dels seus continguts caldrà indicar de forma clara el nom i cognoms de la persona autora i el títol de la tesi doctoral. No s'autoritza la seva reproducció o altres formes d'explotació efectuades amb finalitats de lucre ni la seva comunicació pública des d'un lloc aliè al servei TDX. Tampoc s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant als continguts de la tesi com als seus resums i índexs.

ADVERTENCIA. El acceso a los contenidos de esta tesis doctoral y su utilización debe respetar los derechos de la persona autora. Puede ser utilizada para consulta o estudio personal, así como en actividades o materiales de investigación y docencia en los términos establecidos en el art. 32 del Texto Refundido de la Ley de Propiedad Intelectual (RDL 1/1996). Para otros usos se requiere la autorización previa y expresa de la persona autora. En cualquier caso, en la utilización de sus contenidos se deberá indicar de forma clara el nombre y apellidos de la persona autora y el título de la tesis doctoral. No se autoriza su reproducción u otras formas de explotación efectuadas con fines lucrativos ni su comunicación pública desde un sitio ajeno al servicio TDR. Tampoco se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al contenido de la tesis como a sus resúmenes e índices.

WARNING. Access to the contents of this doctoral thesis and its use must respect the rights of the author. It can be used for reference or private study, as well as research and learning activities or materials in the terms established by the 32nd article of the Spanish Consolidated Copyright Act (RDL 1/1996). Express and previous authorization of the author is required for any other uses. In any case, when using its content, full name of the author and title of the thesis must be clearly indicated. Reproduction or other forms of for profit use or public communication from outside TDX service is not allowed. Presentation of its content in a window or frame external to TDX (framing) is not authorized either. These rights affect both the content of the thesis and its abstracts and indexes.

Universitat de Girona
Biblioteca

L'EDUCACIÓ EN EL LLEURE A GIRONA.

**Les iniciatives de l'administració, l'església
i la societat civil (1900-1981)**

TESI DOCTORAL

Pere Soler Masó

Dirigida per Salomó Marquès Sureda

**DEPARTAMENT DE PEDAGOGIA
FACULTAT DE CIÈNCIES DE L'EDUCACIÓ
UNIVERSITAT DE GIRONA**

Agost de 1994

A la Lúdia

ÍNDIX

INTRODUCCIÓ	Pàg. 21
I. PRESENTACIÓ I JUSTIFICACIÓ DE L'OBJECTE D'INVESTIGACIÓ	Pàg. 23
II. LES MOTIVACIONS PERSONALS	Pàg. 25
III. AGRAÏMENTS	Pàg. 26

CAPÍTOL I EMMARCAMENT DE LA INVESTIGACIÓ I DEFINICIÓ DE CONCEPTES

PREÀMBUL	Pàg. 31
1. DELIMITACIÓ DE LA INVESTIGACIÓ	Pàg. 33
1.1. TEMPS LLIURE I MOVIMENTS EDUCATIUS	Pàg. 33
1.1.1. Els conceptes de temps lliure i oci	Pàg. 33
1.1.2. L'educació en el temps lliure	Pàg. 37
1.1.2.1. Què entenem per educació en el lleure	Pàg. 37
1.1.2.2. Els antecedents de l'educació en el temps lliure	Pàg. 38
1.1.3. Els moviments i organitzacions educatives en el temps lliure	Pàg. 40

1.2. LES INICIATIVES D'EDUCACIÓ EN EL LLEURE EN AQUESTA INVESTIGACIÓ	Pàg. 43
1.3. L'ABAST TERRITORIAL DE LA NOSTRA RECERCA A LA CIUTAT DE GIRONA	Pàg. 46
1.4. EL PERÍODE EN QUÈ SE CENTRA LA RECERCA (1900-1981)	Pàg. 48
1.4.1. Marc general sòcio-educatiu del primer terç de segle XX (1900-1931)	Pàg. 49
1.4.2. Marc general sòcio-educatiu en el II República (1931-1939)	Pàg. 64
1.4.3. Marc general sòcio-educatiu en el franquisme (1939-1975)	Pàg. 74
1.4.4. Marc general sòcio-educatiu en la transició democràtica (1975-1981)	Pàg. 83
2. LA METODOLOGIA EMPRADA	Pàg. 89
2.1. EL MÈTODE DE RECERCA	Pàg. 89
2.1.1. El mètode històric	Pàg. 89
2.1.2. La importància de la història local	Pàg. 90
2.2. EL PLANTEJAMENT DE LES HIPÒTESIS	Pàg. 93
2.3. LES FONTS DE DOCUMENTACIÓ I EL TRACTAMENT DE LA INFORMACIÓ	Pàg. 96
2.3.1. Les fonts de documentació escrita	Pàg. 96
2.3.1.1. Els llibres	Pàg. 96
2.3.1.2. Les revistes	Pàg. 97
2.3.1.3. La premsa	Pàg. 97
2.3.1.4. La documentació d'arxiu	Pàg. 98
2.3.1.5. Les tesis i tesines	Pàg. 99
2.3.1.6. Els opuscles i la documentació inèdita	Pàg.100
2.3.2. Les fonts de documentació oral	Pàg.100
3. DIFICULTATS I LIMITACIONS EN LA INVESTIGACIÓ REALITZADA	Pàg.101

CAPÍTOL II

LES INICIATIVES DE L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA

PREÀMBUL	Pàg.109
1. L'OBRA DE LES COLÒNIES ESCOLARS MUNICIPALS ..	Pàg.111
1.1. EL NAIXEMENT DE LES COLÒNIES	Pàg.111
1.1.1. Les excursions i els viatges escolars com a antecedents de les colònies	Pàg.112
1.1.2. Les primeres colònies escolars	Pàg.113
1.1.3. Les colònies escolars a Espanya	Pàg.116
1.1.4. Les primeres colònies escolars a Catalunya	Pàg.123
1.1.5. Les escoles a l'aire lliure a Catalunya. Una obra paral·lela a les colònies escolars	Pàg.131
1.2. LES COLÒNIES ESCOLARS MUNICIPALS DE L'AJUNTAMENT DE GIRONA	Pàg.137
1.2.1. El naixement de les colònies escolars a Girona	Pàg.137
1.2.2. L'organització de les colònies escolars municipals	Pàg.140
1.2.2.1. L'organització de les colònies escolars abans de la dictadura primoriverista (1916-1923)	Pàg.140
1.2.2.2. La represa de les colònies escolars en els últims anys de la dictadura primoriverista i durant la II República (1928-1936)	Pàg.145
1.2.3. La finalitat d'aquestes colònies municipals	Pàg.151
1.2.4. La intervenció pedagògica a través de les activitats	Pàg.155
1.2.4.1. Alguns aspectes metodològics	Pàg.155
1.2.4.2. L'horari i les activitats més habituals que omplen la vida en aquestes colònies	Pàg.159
1.2.4.3. La formació religiosa	Pàg.167
1.2.5. Els mestres, directors i animadors de les colònies	Pàg.169
1.2.6. Els nens i les nenes que van a les colònies escolars	Pàg.187
1.2.6.1. La selecció i la participació	Pàg.187
1.2.6.2. L'educació entre els nens i les nenes	Pàg.192
1.2.7. El finançament de les colònies	Pàg.195
1.2.8. Els indrets on es realitzen les colònies	Pàg.197
2. LES COLÒNIES DE L'HOSPICI ORGANITZADES DES DE LA DIPUTACIÓ DE GIRONA	Pàg.201
2.1. LES COLÒNIES DE LA LLAR INFANTIL DURANT EL PERÍODE REPUBLICÀ	Pàg.203
2.1.1. Les modalitats de colònies	Pàg.203
2.1.2. La finalitat que es persegueix	Pàg.205
2.1.3. La vida en aquestes colònies	Pàg.205
2.1.4. El personal	Pàg.206

2.2. LES COLÒNIES DE LA LLAR INFANTIL	
A TORRE ESTANYOL (1948-1968)	Pàg.208
2.2.1. Les colònies de la Llar Infantil durant el franquisme	Pàg.208
2.2.2. La finalitat que persegueixen aquestes colònies	Pàg.216
2.2.3. La vida a Torre Estanyol	Pàg.217
2.2.4. El personal que assiteix a aquestes colònies	Pàg.221
3. EL MOVIMENT INFANTIL I JUVENIL DEL FEIXISME . . .	Pàg.227
3.1. ELS MOVIMENTS PARAPOLÍTICS ESTATALS EN	
L'EUROPA DE LA PRIMERA MEITAT DE SEGLE XX . . .	Pàg.227
3.1.1. La " <i>Kommunisticheskii Soius Molodioshi</i> "	
(KOMSOMOL) a Rússia	Pàg.229
3.1.2. Les Joventuts Feixistes a Itàlia	Pàg.229
3.1.3. La " <i>Hitler Jugend</i> " a Alemanya	Pàg.230
3.1.4. La " <i>Organizaçao Nacional Moçidade Portuguesa</i> "	
a Portugal	Pàg.231
3.2. LA MOBILITZACIÓ INFANTIL I JUVENIL DEL FEIXISME	
A ESPANYA A TRAVÉS DEL <i>FRENTE DE JUVENTUDES</i> . .	Pàg.232
3.2.1. La branca masculina del <i>Frente de Juventudes</i>	Pàg.232
3.2.2. La <i>Organización Juvenil Española</i>	Pàg.238
3.2.3. La <i>Sección Femenina</i>	Pàg.241
3.3. EL <i>FRENTE DE JUVENTUDES</i> A GIRONA	Pàg.244
3.3.1. Les activitats del FJ	Pàg.244
3.3.2. La finalitat del FJ	Pàg.257
3.3.3. Alguns dels trets de la intervenció pedagògica	Pàg.259
3.3.4. Les activitats que es realitzen	Pàg.263
3.3.5. Els responsables	Pàg.265
3.3.6. La participació d'infants i joves gironins en el FJ	Pàg.270
3.4. LA <i>ORGANIZACIÓN JUVENIL ESPAÑOLA</i> A GIRONA	Pàg.278
3.5. LA <i>SECCIÓN FEMENINA</i> A GIRONA	Pàg.280
3.5.1. L'estada en albergs i la finalitat de la SF	Pàg.280
3.5.2. Les responsables	Pàg.284
4. LES COLÒNIES ESCOLARS DE	
L'ADMINISTRACIÓ CENTRAL	Pàg.289
4.1. LES COLÒNIES ESCOLARS INFANTILS PER A	
REFUGIATS DE LA GUERRA (1936-1939)	Pàg.290

4.2. L'OBRA DE LES COLÒNIES ESCOLARS DEL <i>MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA A TRAVÉS DE LA DELEGACIÓN PROVINCIAL DE ENSEÑANZA PRIMARIA DE GERONA (1941-1970)</i>	Pàg.295
4.2.1. El desenvolupament de les colònies escolars a Girona després de la guerra civil (1941-1970)	Pàg.299
4.2.2. La finalitat	Pàg.305
4.2.3. La intervenció pedagògica	Pàg.307
4.2.4. Els responsables de les colònies escolars	Pàg.308
4.2.5. Els nens i les nenes que van a aquestes colònies escolars . . .	Pàg.311
4.3. L'OBRA DE LES COLÒNIES ESCOLARS DE LA <i>DELEGACIÓN PROVINCIAL DE ENSEÑANZA PRIMARIA DE GERONA A PARTIR DE LA LEY GENERAL DE EDUCACIÓN I DURANT LA TRANSICIÓ (1970-1981)</i>	Pàg.312
4.3.1. La finalitat	Pàg.320
4.3.2. La intervenció pedagògica	Pàg.321
4.3.3. Els responsables	Pàg.324
4.3.4. Els nens i les nenes	Pàg.329
5. L'ACTUACIÓ DE LA GENERALITAT	Pàg.333
5.1. LES INICIATIVES DE LA GENERALITAT REPUBLICANA	Pàg.333
5.2. LES INICIATIVES DE LA GENERALITAT EN L'ACTUAL DEMOCRÀCIA	Pàg.336
6. ALTRES INICIATIVES DE L'ADMINISTRACIÓ MUNICIPAL	Pàg.339
6.1. L'ACTUACIÓ MUNICIPAL ABANS DEL FRANQUISME	Pàg.340
6.1.1. L'obra de les cantines escolars	Pàg.340
6.1.2. Les guarderies escolars municipals	Pàg.343
6.2. L'ACTUACIÓ MUNICIPAL EN LA TRANSICIÓ DEMOCRÀTICA	Pàg.347
6.2.1. Les colònies de Sanitat i Serveis Socials de l'Ajuntament . . .	Pàg.347
6.2.2. L'Àrea de Joventut de l'Ajuntament de Girona	Pàg.349
6.2.2.1. Les primeres actuacions de l'Àrea de Joventut	Pàg.349
6.2.2.2. Les propostes pedagògiques del servei de vacances de l'Àrea de Joventut	Pàg.356
7. VISIÓ GENERAL DE L'ACTUACIÓ REALITZADA DES DE L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA	Pàg.361

CAPÍTOL III L'ACTUACIÓ DE L'ESGLÉSIA CATÒLICA

PREÀMBUL	Pàg.371
1. L'OBRA DELS CASALS D'ESTIU	Pàg.373
1.1. EL NAIXEMENT DELS CASALS D'ESTIU (1917-1922) . . .	Pàg.375
1.1.1. De l' <i>Obra dels Nens de Jesús i Fills de Maria Immaculada</i> als Casals d'Estiu	Pàg.375
1.1.2. Els plantejaments inicials de l'obra	Pàg.377
1.1.3. Els promotors de l'obra	Pàg.378
1.1.4. Els nens del casal	Pàg.380
1.2. LA IMPLANTACIÓ DELS CASALS D'ESTIU (1922-1936)	Pàg.381
1.2.1. La implantació	Pàg.381
1.2.2. L'actuació dels casals d'estiu en aquest període	Pàg.382
1.2.3. Mn. Evarist Feliu i els seminaristes responsables dels casals d'estiu	Pàg.387
1.2.4. Els nens del casal i l' <i>Obra del Vigilari</i>	Pàg.390
1.2.4.1. Els nens que van als casals d'estiu	Pàg.390
1.2.4.2. L' <i>Obra del Vigilari</i> per a les nenes	Pàg.390
1.3. UN INTENT DE REPRESA DELS CASALS A PARTIR DE <i>EL HOGAR DE VERANO PARA NIÑOS</i> (1941)	Pàg.393
1.3.1. La finalitat del <i>Hogar de Verano para Niños</i>	Pàg.393
1.3.2. Els responsables i el seu treball educatiu	Pàg.394
1.3.3. Els infants que acull aquesta experiència	Pàg.395
1.4. LA REPRESA DELS CASALS D'ESTIU (1948-1959)	Pàg.396
1.4.1. La finalitat	Pàg.398
1.4.2. Els seminaristes i la seva tasca	Pàg.398
1.4.3. Els nens als qui s'adreça aquest casal	Pàg.403
1.5. L'EXPANSIÓ I LA COORDINACIÓ DELS CASALS D'ESTIU (1959-1969)	Pàg.406
1.5.1. La finalitat	Pàg.407
1.5.2. Els responsables dels casals i la seva formació	Pàg.408
1.5.3. Els plantejaments pedagògics del casal d'estiu	Pàg.412
1.5.4. Casals per a nens i nenes	Pàg.419
1.6. ELS CASALS D'ESTIU DINS EL SCV (1969-1981)	Pàg.422
1.6.1. La finalitat dels casals d'estiu	Pàg.424
1.6.2. Els responsables i la seva actuació pedagògica	Pàg.427
1.6.3. Els nens i les nenes dels casals d'aquest període	Pàg.429

2. L'ACCIÓ CATÒLICA, UN MOVIMENT D'EDUCACIÓ EN EL LLEURE	Pàg.431
2.1. LA FEDERACIÓ DE JOVES CRISTIANS DE CATALUNYA (FJC)	Pàg.439
2.1.1. El naixement i el desenvolupament de la FJC	Pàg.439
2.1.2. Els plantejaments educatius de la FJC	Pàg.444
2.1.3. Els fejecistes gironins	Pàg.450
2.2. L'AVANTGUARDISME DE LA FJC	Pàg.454
2.2.1. El planteig educatiu i el mètode	Pàg.454
2.2.2. Els avantguardistes	Pàg.456
2.2.3. Els aplecs avantguardistes	Pàg.460
2.2.4. Les colònies avantguardistes	Pàg.461
2.2.4.1. L'inici de colònies per part de l'església	Pàg.461
2.2.4.2. Les Colònies Avantguardistes de Girona	Pàg.462
2.2.4.3. La formació religiosa en aquestes colònies	Pàg.464
2.2.4.4. La intervenció pedagògica en les Colònies Avantguardistes	Pàg.466
2.3. EL MOVIMENT FEMENÍ D'ACCIÓ CATÒLICA DURANT LA II REPÚBLICA	Pàg.468
2.3.1. La UD de la JCF, les aspirants i les benjamines	Pàg.468
2.3.2. Les colònies de la secció obrera de la UD de la JCF	Pàg.469
2.4. EL MOVIMENT MASCULÍ D'ACCIÓ CATÒLICA EN EL FRANQUISME	Pàg.472
2.4.1. La Joventut d'Acció Catòlica	Pàg.472
2.4.2. L'Aspirantat de Nois de l'Acció Catòlica	Pàg.473
2.4.2.1. "El Grupo Estival del Aspirantado" (GREST)	Pàg.476
2.5. EL MOVIMENT FEMENÍ D'ACCIÓ CATÒLICA EN EL FRANQUISME	Pàg.481
2.6. L'ESCOLTISME CATÒLIC CATALÀ	Pàg.486
2.6.1. Els inicis de l'Escoltisme Catòlic Català	Pàg.486
2.6.2. L'Escoltisme Catòlic Gironí de la II República (1935-1936)	Pàg.487
2.6.3. L'intent de represa de l'escoltisme gironí en la postguerra (1939-1944)	Pàg.488
2.6.3.1. La situació de l'escoltisme a nivell de Catalunya	Pàg.488
2.6.3.2. L'intent de represa a Girona	Pàg.490
2.6.4. La represa i el creixement de l'escoltisme gironí (1951-1964)	Pàg.491
2.6.4.1. Els responsables i la seva formació	Pàg.495
2.6.5. El creixement i la crisi en l'escoltisme gironí (1964-1970)	Pàg.496

2.6.5.1. Els responsables	Pàg.498
2.6.6. L'escoltisme gironí en l'efervescència política (1970-1981)	Pàg.499
2.6.6.1. Els responsables en aquest període dels anys setanta	Pàg.502
2.6.7. L'escoltisme femení a Girona	Pàg.503
2.6.7.1. Els responsables	Pàg.505
2.6.8. Els nois i noies escoltes a Girona	Pàg.506
2.7. ELS MOVIMENTS OBRERS ESPECIALITZATS	Pàg.507
2.7.1. El naixement i el desenvolupament dels moviments especialitzats durant el franquisme	Pàg.507
2.7.2. Algunes dades dels moviments especialitzats d'AC a Girona	Pàg.508
2.8. LA CRISI DE L'AC I EL NAIXEMENT DE NOUS MOVIMENTS	Pàg.511
2.8.1. La crisi d'AC	Pàg.511
2.8.2. El Moviment Infantil i Juvenil d'Acció Catòlica (MIJAC)	Pàg.512
2.8.2.1. Els primers passos del MIJAC en la diòcesi de Girona (1969-1974)	Pàg.513
2.8.2.2. La consolidació de la identitat del moviment (1974-1977)	Pàg.515
2.8.2.3. L'organització del moviment a la diòcesi de Girona i la creació del moviment a nivell de Catalunya (1977-1980)	Pàg.516
2.8.3. Hora-3	Pàg.519
3. LES COLÒNIES DE L'ESGLÉSIA A TRAVÉS DEL SERVEI DE COLÒNIES DE VACANCES DE GIRONA	Pàg.523
3.1. LA REPRESA DE LES COLÒNIES PER PART DE L'ESGLÉSIA A CATALUNYA I LA IMPLANTACIÓ DEL SERVEIS DE COLÒNIES DE VACANCES EN LES DIÒCESIS CATALANES (1946-1981)	Pàg.524
3.2. ELS ANTECEDENTS DE LES COLÒNIES DE VACANCES A GIRONA DESPRÉS DE LA GUERRA CIVIL (1941-1959)	Pàg.536
3.3. LES PRIMERES COLÒNIES DE VACANCES GIRONINES (1963-1965)	Pàg.540
3.3.1. La finalitat d'aquestes primeres experiències	Pàg.544
3.3.2. Cap a una manera pròpia de fer les colònies	Pàg.546
3.3.3. Els seminaristes i estudiants responsables d'aquestes colònies	Pàg.550
3.3.4. L'atenció als infants més necessitats	Pàg.552

3.4. LES COLÒNIES DE VACANCES A TRAVÉS DEL SCV DE GIRONA (1966-1982)	Pàg.554
3.4.1. L'educació en el temps lliure i per al temps lliure a través de les colònies	Pàg.561
3.4.2. La intervenció pedagògica en les colònies de vacances de l'església	Pàg.565
3.4.3. Les colònies de vacances en mans de joves seglars i la seva preparació	Pàg.568
3.4.3.1. El perfil del monitor	Pàg.568
3.4.3.2. L'estructuració d'una xarxa d'activitats formatives	Pàg.573
3.4.3.3. L'Escola de l'Esplai de Girona	Pàg.579
3.4.4. Les colònies es fan populars	Pàg.587
3.4.5. El finançament de l'obra	Pàg.589
4. ALTRES INICIATIVES INFANTILS I JUVENILS DE L'ESGLÉSIA	Pàg.593
4.1.EL TREBALL DELS SALESIANS AMB ELS INFANTS I JOVES A GIRONA	Pàg.594
4.2. LES CONGREGACIONS MARIANES	Pàg.598
4.2.1. Les Congregacions Marianes a Girona durant el primer terç del segle XX	Pàg.598
4.2.2. Les Congregacions Marianes durant el període de la II República	Pàg.602
4.2.3. Les Joventuts Marianes durant el franquisme i la transició	Pàg.603
4.2.3.1. La represa de la Congregacions i el relleu dels Dominics	Pàg.603
4.2.3.2. Els <i>Montañeros de Santa María de Gerona</i>	Pàg.605
4.2.3.3. L'Acolliment Centre de Joves	Pàg.606
4.3. L'ESCOLTISME DELS <i>EXPLORADORES DE ESPAÑA</i> - <i>"LA SALLE"</i> DE GIRONA	Pàg.607
4.4. EL MOVIMENT DELS FOCOLARINS (L'OBRA DE MARIA)	Pàg.610
4.5. LA CREACIÓ DE GRUPS DE JOVES EN LES PARRÒQUIES. LA CONSOLIDACIÓ DEL MOVIMENT D'ESPLAI	Pàg.612
5. VISIÓ GENERAL DE L'ACTUACIÓ REALITZADA DES DE L'ESGLÉSIA	Pàg.615

CAPÍTOL IV LES INICIATIVES DE LA SOCIETAT CIVIL

PREÀMBUL	Pàg.627
1. LES INICIATIVES ABANS DE LA GUERRA CIVIL (1900-1936)	Pàg.629
1.1. ELS <i>EXPLORADORES DE ESPAÑA</i>	Pàg.631
1.1.1. El naixement de l'escoltisme	Pàg.631
1.1.2. El naixement i la implantació dels EE	Pàg.633
1.1.3. Els <i>Exploradores de España</i> de Girona	Pàg.637
1.1.3.1. Els promotors i joves del EE	Pàg.638
1.1.3.2. L'organització i la intervenció educativa en el EE	Pàg.638
1.1.4. Les Padrines de Girona acompanyants dels EE	Pàg.640
1.2. ELS <i>POMELLS DE JOVENTUT</i>	Pàg.641
1.2.1. Els <i>Pomells de Joventut</i> a Catalunya	Pàg.641
1.2.2. La implantació dels <i>Pomells de Joventut</i> a Girona	Pàg.643
1.3. EL NAIXEMENT DE L'ESCOLTISME CATALÀ	Pàg.649
1.3.1. El moviment excursionista	Pàg.649
1.3.2. El naixement de l'escoltisme català a través dels <i>Minyons de Muntanya</i> i els <i>Guies Excursionistes</i>	Pàg.652
1.3.3. Els <i>Minyons de Muntanya</i> i l'escoltisme gironí	Pàg.659
1.3.3.1. L'aportació de Narcís Masó	Pàg.660
1.4. PALESTRA	Pàg.663
2. LES INICIATIVES DURANT EL FRANQUISME	Pàg.667
2.1. L'ASSOCIACIÓ " <i>AMIGOS DE LOS NIÑOS</i> "	Pàg.668
2.1.1. La trajectòria de l'Associació	Pàg.668
2.1.2. La finalitat dels <i>Amigos de los Niños</i> i els seus Casals	Pàg.671
2.1.3. La intervenció pedagògica a través dels Casals	Pàg.672
2.1.4. Els socis de l'associació i els responsables dels Casals	Pàg.674
2.1.5. Els nens i nenes dels Casals d' <i>Amigos de los Niños</i>	Pàg.677
2.2. EL <i>PATRONATO ESCOLAR DE SUBURBIOS DE GERONA</i>	Pàg.679
3. LES INICIATIVES DE LA SOCIETAT CIVIL EN ELS DARRERS ANYS DEL FRANQUISME I EN LA TRANSCIÓ DEMOCRÀTICA	Pàg.681
3.1. ELS CAMPAMENTS I EL " <i>CLUB DE MUNTANYA</i> " DE L'INSTITUT TÈCNIC AGRARI BELL.LLOC DEL PLA	Pàg.682

3.2. L'ASSOCIACIÓ JUVENIL "EL TERRAT"	Pàg.684
3.3. EL MOVIMENT <i>RIALLES</i> DE CATALUNYA A GIRONA	Pàg.685
3.4. ALTRES METLL	Pàg.686
4. VISIÓ GENERAL DE L'ACTUACIÓ REALITZADA DES DE LA SOCIETAT CIVIL	Pàg.687

**CAPÍTOL V
CONCLUSIONS**

1. CONCLUSIONS FINALS	Pàg.693
2. PROPOSTES D'INVESTIGACIÓ	Pàg.707

**CAPÍTOL VI
FONTS DE DOCUMENTACIÓ**

1. LLIBRES	Pàg.713
2. REVISTES	Pàg.729
2.1. RELACIÓ DE LES PRINCIPALS REVISTES CONSULTADES	Pàg.729
2.2. RELACIÓ D'ARTICLES	Pàg.733
3. TESIS I TESINES	Pàg.751
4. OPUSCLES	Pàg.753
5. DOCUMENTACIÓ INÈDITA	Pàg.755
6. DOCUMENTACIÓ D'ARXIU	Pàg.759
7. DOCUMENTACIÓ ORAL. ENTREVISTES	Pàg.763

ANNEXOS

- ANNEX 1:** Taula Cronològica de les principals iniciatives d'educació en el lleure a la ciutat de Girona Pàg.771
- ANNEX 2:** Himnes i cançons d'alguns dels moviments i obres Pàg.781
- ANNEX 3:** Imprès de sol.licitud de colònies escolars i informe del professor Pàg.789
- ANNEX 4:** Proporció d'assistents a les colònies escolars municipals entre les diferents escoles de la ciutat Pàg.791
- ANNEX 5:** Programa de capacitació de "*Jefe de Campamento, Albergue y Colonia*" Pàg.793
- ANNEX 6:** Programes de diferents casals d'estiu del bibat de Girona l'any 1955 Pàg.797
- ANNEX 7:** Principis, lema i oració dels casals d'estiu Pàg.801
- ANNEX 8:** Adaptació de la missa a les necessitats psicològiques i intel.lectuals dels nens del casal Pàg.803
- ANNEX 9:** Línies generals de les campanyes de casals per a infants de 7 a 9 anys Pàg.805
- ANNEX 10:** El carnet d'explorador, la llei i la pregària de l'explorador en els casals d'estiu Pàg.809
- ANNEX 11:** Estatuts de la Unió Diocesana de Joves Cristians de Girona Pàg.811
- ANNEX 12:** Organigrama de la FJC Pàg.815
- ANNEX 13:** La colònia GREST "La Salle" a Monistrol de Montserrat Pàg.817
- ANNEX 14:** Dades dels Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi de Girona Pàg.819
- ANNEX 15:** Programa del curs de dirigents i monitors realitzat el 1961 Pàg.831

ANNEX 16: Bases Organitzatives del Servei de Colònies de Vacances, Casals d'Estiu i Centres d'Esplai de la Diòcesi de Girona	Pàg.833
ANNEX 17: Esquema general del curs d'instructors 1969-70 realitzat a Parets del Vallès i organitzat per Coordinació Catalana de Colònies i Casals d'Estiu	Pàg.837
ANNEX 18: Esquemes per a la unificació de cursos a nivell de Catalunya i bisbats. Proposta del SCV de Girona	Pàg.839
ANNEX 19: Ideari del SCV de CARITAS Diocesana de Girona	Pàg.845
ANNEX 20: Estatuts de l'associació " <i>Amigos de los Niños</i> "	Pàg.849

ABREUJAMENTS

AAAG: Arxiu Administratiu de l'Ajuntament de Girona
AC: Acció Catòlica
ACDG: Arxiu de CARITAS Diocesana de Girona
ADG: Arxiu Diocesà de Girona
AGDG: Arxiu General de la Diputació de Girona
AHG: Arxiu Històric de Girona
AHMG: Arxiu Històric Municipal de Girona
ALLIG: Arxiu de la Llar Infantil de Girona
AL'EDE: Arxiu de l'Escola de l'Esplai de Girona
BOEOG: *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Gerona*
CCCCC: *Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai.*
CCMM: Congregacions Marianes
EE: *Exploradores de España*
ETLL: Educació en el temps lliure
FDC: Federació Diocesana de Casals d'Estiu
FEETLC: *Federación de Escuelas de Educadores del Tiempo Libre Cristianas.*
FJ: *Frente de Juventudes*
FJC: Federació de Joves Cristians
GEIEG: Grup Excursionista i Esportiu Gironí
GREST: *Grupo Estival del Aspirantado de Acción Católica*
ILE: *Institución Libre de Enseñanza*
JCF: Joventut Catòlica Femenina
L'EDE: Escola de l'Esplai de Girona
ll.: lligall
MM: Minyons de Muntanya
METLL: Moviments Educatius en el Temps Lliure
O. c.: obra citada
OJE: *Organización Juvenil Española*
pp.: pàgines
s.: secció
SCV: Servei de Colònies de Vacances
SF: *Sección Femenina*

INTRODUCCIÓ

I. PRESENTACIÓ I JUSTIFICACIÓ DE L'OBJECTE D'INVESTIGACIÓ

La reducció del concepte d'educació al món escolar ha estat fins fa ben poc, una constant en la majoria de discursos sobre educació. Sortosament, aquesta reducció sembla que està entrant en crisi. L'evidència i la necessitat de reconeixement de nous àmbits d'intervenció educativa és un fet. Ens cal però, en molts casos, cercar referents teòrics i reconstruir part d'aquesta història de l'educació, fins ara desconeguda.

La investigació que es presenta s'emmarca en aquest propòsit general d'aportar elements per a la reflexió i construcció històrica de l'educació no formal. Pensem que des de moltes d'aquestes iniciatives no escolars es poden desenvolupar i portar a la pràctica interessants actuacions educatives, complementàries al treball escolar i, fins i tot, actuacions genuïnes que serien impensables dins un marc condicionat i obligatori com és l'escola.

La recerca que presentem vol ser també una aportació a la història de l'educació del nostre país en general i més especialment a la història local. Primerament, perquè pretén contribuir a la recerca de dades del món de l'educació des d'una experiència local i, per tant, molt contextualitzada. Segonament, pel fet de centrar-se en les experiències d'educació en el lleure, contribuint d'aquesta manera a aportar elements i dades per a una possible i necessària història de l'educació no formal. Estem convençuts que és solament a partir d'aportacions d'aquesta mena, al marge moltes del món escolar i a partir de monografies locals, com es pot arribar a obtenir una visió històrica més o menys aproximada del que ha estat i és l'educació.

La història de l'educació a Catalunya està feta parcialment i d'una manera sectorial. El nostre propòsit és contribuir, des de l'àmbit de l'educació en el lleure, a aquest treball tot eixamplant en aquesta història el protagonisme de molts educadors que també han fet aportacions, encara que professionalment molts d'ells

han treballat des de l'anonimat i el voluntariat. Ja és hora d'obrir aquestes perspectives i de reconèixer la tasca que molts mestres i educadors que no són mestres han fet i estant fent en el món de l'educació no escolar. Moltes d'aquestes persones i col·lectius socials han contribuït a formar els homes i dones d'avui des d'un treball constant i ferm, des d'un treball d'acompanyament i creixement al costat dels nois i les noies en el seu temps lliure. És així com fora del marc escolar s'ha fet sovint també "escola" i aquesta "escola" de relació educativa volguda, dessinteressada i sovint gratuïta, és una part molt important de la nostra història de l'educació; una història feta per persones, col·lectius i sovint moviments compromesos amb l'entorn i els problemes socials que els envolten.

Partint d'aquesta consideració, la investigació que presentem és la compilació i elaboració d'una informació que pot ajudar a configurar una part de la història de l'educació de Girona des del món de l'educació en el temps lliure, a través dels principals moviments que hi ha hagut i de les seves principals obres. L'objecte d'investigació doncs, són aquests Moviments Educatius en el Temps Lliure (METLL) i les seves obres d'intervenció en el lleure dels infants i joves. És pretén descobrir l'evolució i relació entre les diferents propostes d'intervenció. En l'actualitat l'educació en el lleure és un sector educatiu que està en desenvolupament. Les ofertes es multipliquen i es confonen amb les que cerquen solament una rendibilitat econòmica. Una revisió i reflexió sobre el treball educatiu fet, pot ajudar-nos a millorar algunes intervencions i potser aportar estratègies d'intervenció als educadors que hi treballen.

II. LES MOTIVACIONS PERSONALS

La meua primera experiència com a educador s'inicia fent de monitor en unes colònies d'esplai a l'estiu quan solament tenia catorze anys. Des d'aquests primers anys fins a l'actualitat la meua vinculació al món de l'educació en el lleure ha anat en augment i les activitats realitzades s'han anat multiplicant: colònies, campaments, camps de treball, grups d'esplai, campaments de natura, intercanvis... Segurament aquesta intensa i primerenca activitat en el món de l'educació no formal va ser, ja en el seu moment, la que va determinar i orientar els més estudis de pedagogia com una alternativa clara davant els tradicionals estudis de magisteri.

La comprovació, en aquells anys, d'una visió encara massa "formal" de la totalitat del fet educatiu, em va portar a complementar la formació universitària amb els estudis de monitor, director i animador sòcio-cultural. És a través d'aquest treball amb infants i joves, i a partir d'aquesta formació com a educador, que faig les primeres reflexions educatives en el lleure. Aquest àmbit de l'educació m'atrau i arriba a determinar la meua vinculació com a professor a l'Escola d'Educadors en el Lleure de l'Ajuntament de Girona i el meu treball, primer com a becari i després com a professor, a la Univeritat de Girona en els estudis d'educació social.

Aquest treball de recerca ha estat doncs, fruit d'aquesta trajectòria personal. A través d'ell he volgut ajudar a trobar referents històrics en el treball que cada dia aquests educadors emprenen tot compartint projectes que pretenen portar a la pràctica els somnis i les il.lusions de molts infants i joves. En aquesta mesura, desitjo també que pugui ser d'utilitat, ara que molts d'aquests nous àmbits de l'educació han entrat ja a la universitat on esperen trobar un enriquiment a partir de recerques i treballs d'investigació.

III. AGRAÏMENTS

En finalitzar una recerca d'aquest tipus normalment s'experimenta la satisfacció personal per la feina feta. Sempre hi ha aspectes a millorar i la sensació que no s'ha realitzat tot el que es volia fer, però, en conjunt, l'experiència és positiva. Formen part d'aquesta experiència un gran nombre de companys i professionals als quals tinc el deure i el desig d'agrair-los l'ajut i el suport que m'han donat:

En primer lloc, el meu company i director de tesi Salomó Marquès. No solament per les orientacions i comentaris que m'ha proporcionat, sempre puntualment, sinó també, i sobretot, per l'acollida i el diàleg que he trobat en ell en tot moment.

Els diferents responsables dels arxius i centres de documentació que he consultat. En ells he trobat tota mena de facilitats per dedicar-me al meu treball i han sabut atendre amb paciència les meves sol.licituds. També en aquest sentit he de donar les gràcies a les prop de quaranta persones que han aportat el seu document oral a aquesta recerca.

Les entitats, centres i moviments on he viscut moltes de les experiències d'educació en el lleure: el Grup d'Esplai IGUAN-KEOPS, el Centre d'Esplai Sant Cristòfol les Fonts, l'Àrea de Joventut de l'Ajuntament d'Olot, l'IAEDEN, l'Escola de l'Esplai de Girona, l'IMAE, la delegació territorial de Joventut de Girona... i d'una manera especial, l'*Escola d'Educadors en el Lleure de l'Ajuntament de Girona* i el *Centre d'Esplai d'Olot - Esplais la Garrotxa* per les estones de treball i reflexió que hi he viscut. Especialment recordo les estones compartides amb en Narcís Turon, l'Artur Iscla, en Joan Julià, la Montse Musellas, en Pep Plana, la Magda Vila, la Sílvia Oller, l'Ester Triadó, l'Agnès Llagostera, en Pep Puigdemont, en Quim Monturiol i en Quim Guix. A tots aquests companys i als molts altres que ara no anomeno, moltes gràcies.

El Departament de Pedagogia de la UdG per l'atenció, comprensió i ajuda que m'ha ofert en tot moment. El suport i la disponibilitat de tots els seus membres han estat un estímul important, sobretot les estones que he compartit amb els meus companys de treball i els moments viscuts en la redacció de les nostres tesis: l'Alfons Martinell, la Maria Pallisera, la Judit Fullana, la Montse Cornellà i la Carme Timoneda.

La Carme Vidal, ja que gràcies a ella vaig aconseguir la beca que em va permetre realitzar els cursos de doctorat i iniciar aquest projecte.

La Universitat de Girona per l'ajut PIAR que m'ha proporcionat per l'acabament d'aquest treball de recerca.

La DGYCIT del MEC per la beca de Formació de Personal Investigador que em va concedir i que em va possibilitar iniciar els cursos de doctorat i l'elaboració de la tesi.

Els meus pares i germans: Ramon i Roser, Joan, Enric i Lúdia. A ells els dec, entre moltes altres coses, la meva primera experiència d'educació en el lleure.

En darrer lloc, i d'una manera molt especial, a la Lúdia.

A tots, moltes gràcies.

Pere Soler Masó

Olot, agost de 1994

CAPÍTOL I

EMMARCAMENT DE LA INVESTIGACIÓ I DEFINICIÓ DE CONCEPTES

PREÀMBUL

La investigació tal com es pot comprovar en l'índex, s'estructura en sis grans capítols, a més de la introducció i els annexos.

En el primer capítol, s'emmarca la investigació, es defineixen els conceptes que concreten l'objectiu de la recerca i es dedica una atenció especial a referenciar alguns dels esdeveniments més importants que donen sentit a l'evolució dels plantejaments educatius en el temps lliure. En aquest apartat també citem i comentem les diferents fonts d'informació emprades en la recerca tot i que la relació detallada dels documents figura en el capítol sisè.

Els capítols segon, tercer i quart són el cos central de la recerca i en cada un d'ells tractem les actuacions que han protagonitzat en el lleure infantil i juvenil cada una de les diferents iniciatives que són objecte d'estudi en aquesta recerca per part de l'administració, l'Església i la societat civil respectivament. Al final de cada un d'aquests capítols presentem un petit apartat amb una valoració de les principals actuacions realitzades i exposem també uns quadres de síntesi que ajuden a situar el treball realitzat.

Es comprovarà que el fet d'haver optat per un abordatge del tema a partir de les tres grans iniciatives protagonitzades per l'administració, l'Església i la societat civil, provoca que algunes obres i moviments concrets tinguin una duplicitat de tractament des d'iniciatives diferents. Això passa especialment en l'obra de les colònies de vacances (de l'administració i també de l'Església), i sobretot en l'escoltisme (primerament des de la societat civil i llavors des de l'Església). Malgrat aquesta duplicitat, pensem que l'enfocament donat a la investigació i les hipòtesis plantejades ens exigeixen aquest tractament diferenciat.

EL capítol cinquè el dediquem solament a presentar les conclusions finals de la recerca i a suggerir algunes possibles línies d'investigació.

El capítol sisè recull i especifica les diferents fonts de documentació emprades i que ja s'han comentat en el primer capítol: llibres, revistes, premsa, tesis, documentació d'arxiu, opuscles, documentació inèdita i entrevistes.

Finalment, com a apèndix de la investigació presentem una sèrie d'annexos que estan convenientment referenciats al llarg dels diferents capítols.

1. DELIMITACIÓ DE LA INVESTIGACIÓ

1.1. TEMPS LLIURE I MOVIMENTS EDUCATIUS

Parlar d'educació en el temps lliure pot resultar confús sense una precisió del que el concepte vol dir. Creiem necessari puntualitzar-ne alguns aspectes i recordar la diferent valoració social que el temps lliure ha tingut al llarg de la història per poder, tot seguit, veure el significat educatiu que aquest temps pot tenir i acabar determinant què entenem per Moviments Educatius en el Temps Lliure (METLL).

1.1.1. Els conceptes de temps lliure i oci

L'evolució històrica del concepte de temps lliure va unida al concepte d'oci. L'oci s'ha interpretat distintament al llarg de la història encara que sempre ha anat lligat a un temps lliure possibilitador i fins a cert punt condicionador de la mateixa

concepció d'oci.

L'oci apareix quan hi ha un temps disponible per a l'home, un temps lliure. Aquest temps el trobem ja en les **Societats Agrícoles Mesopotàmiques**, en què la casta guerrera i sacerdotal s'apropia del treball de la resta d'homes i viu a expenses d'ells. El sistema de domini d'un sector de la població que viu a expenses dels altres es perfecciona fins a arribar al seu màxim esplendor a **Grècia** on trobem l'origen etimològic de la paraula oci en el mot *scholé* que vol dir *aturar-se i gaudir de la pau i el repòs*. L'oci entès així és per als grecs l'ideal de la vida, l'estat de contemplació en què l'home se sent més lliure¹. És per tant, més important que el treball, el qual és exercit pels esclaus i les classes més baixes. Pels **romans** els únics homes ociosos són els que dediquen el seu temps a la filosofia, però juntament a aquest oci elitista dels filòsofs es veu la necessitat d'introduir l'oci de masses, l'oci com a descans i diversió a través del circ com a espectacle. S'inverteix d'aquesta manera l'ideal grec d'oci com a contemplació i fi, passant a ser l'oci el mitjà per aconseguir el fi que ara és el treball. Durant l'**Edat Mitjana** l'oci com a ideal de vida es va reduint a petites minories i la concepció d'oci com a descans recuperador del treball és el que domina i arriba fins a la **Revolució Industrial**, quan el treball s'entén com l'expressió suprema de l'home.

És en el **segle XX** quan el temps lliure es revalorava i adquireix una importància paral·lela al treball². Després del 1930 es comencen a realitzar congressos internacionals amb el temps lliure com a objecte d'estudi i preocupació³, i ja a

¹ Dins del mateix món hel·lènic hi ha també una concepció ben diferent protagonitzada per Esparta on l'important és la preparació per a la lluita i la guerra.

² Hi contribueixen també les reflexions, entre altres, de Saint-Simon que veu l'ociositat socialment inútil; Marx que entén temps lliure com a temps per gaudir del producte, transformar-se i intervenir en el procés de producció immediata; Lafargue amb l'obra *El derecho a la pereza*; Veblen, T. que es pot considerar autor de la primera obra tècnica sobre l'oci a partir de *The theory of leisure class* el 1899, etc.

³ Vegeu MONERA OLMOS, Maria Luisa (1984): "Vivencia del ocio y tiempo libre a través de la historia", *Revista de Ciencias de la Educación*, núm. 119, julio-septiembre, pp.305-326.

partir de l'any 1936 es reconeix el dret a les vacances pagades. El temps lliure és una conquesta d'aquest segle. La *Declaració Universal dels Drets Humans* del 10 de desembre del 1948 manifesta que el temps lliure és un dret del treballador. L'article 24 diu: "*Tota persona té dret al descans, al temps lliure i, particularment, a una limitació raonable de la jornada de treball i a vacances periòdiques pagades*".

En la segona meitat del segle XX l'individu és introduït en la societat de consum la qual fàcilment s'apropia del temps lliure dels subjectes esclavitzant-los novament. D'altra banda, per agreujar el problema, apareix també l'atur com a factor distorsionador de la concepció de temps lliure actual. La crisi econòmica dels darrers anys, amb la nova revolució tecnològica capgiren els fonaments basats en l'estructura del treball, de manera que l'oci deixa de tenir el valor negatiu que la Revolució Industrial li havia assignat, per tornar a recuperar una certa concepció positiva (a l'estil de l'ideal grec).

La realitat actual experimenta així un conjunt de canvis que determinen una nova orientació i concepció del temps lliure i l'oci⁴. La societat moderna --o potser millor definir-la com a postmoderna-- està passant d'una "cultura del treball" a una "cultura dels ocis", amb la problemàtica que aquest canvi suposa.

Comprovem doncs, com al llarg de la història les definicions no han distingit d'una manera molt entenedora la diferència entre temps lliure i oci. El temps lliure comença a tenir el sentit actual a partir de la Revolució Industrial i la consegüent distribució horària del treballador. L'excedent de temps --quan n'hi havia-- comença a veure's com un temps lliure d'obligacions a disposició de l'individu quan les necessitats bàsiques estan cobertes. És així com Joffre Dumazedier el 1962 formula la definició d'oci en un sentit positiu i enriquidor per

⁴ Un d'aquest canvis incideix també en la mateixa concepció de temps lliure i oci. Sembla que aquests conceptes hagin entrat actualment en crisi en una societat en la que el descans és sols privilegi dels que treballen i la diversió és monopolitzada per les indústries consumistes competitives.

a la persona:

"Oci és el conjunt d'ocupacions a què l'individu pot dedicar-se voluntàriament, sigui per descansar, per divertir-se o per desenvolupar la seva informació o formació desinteressada, la seva voluntària participació social o la seva lliure capacitat creadora quan s'ha alliberat de les seves obligacions professionals, familiars o socials."⁵

L'eix d'aquesta reflexió veiem que reposa en les tres activitats que Dumazedier ens presenta i que es defineixen com les "tres D": el descans, la diversió i el desenvolupament de la personalitat. Aquesta concepció també té el suport de Weber, que preveu que aquest espai de temps pot ajudar a humanitzar molt més la vida de les persones⁶.

És així com l'oci s'entén com un estat personal que es dona en el temps lliure, que es caracteritza bàsicament per l'actitud amb que té lloc l'activitat que en resulta, esdevenint finalment aquest temps un espai del tot enriquidor i humanitzador per a la persona.

Els dos conceptes, temps lliure i oci, estan íntimament lligats. Sovint moltes de les activitats que des de l'escola s'han promogut o es promouen es troben en la frontera del que és activitat escolar i del que no ho és. Es barreja i es difumina d'aquesta manera el temps de treball de l'escola i el temps d'oci i lleure dels infants. En aquest indret s'hi podrien situar fàcilment les excursions escolars o les colònies escolars, entre altres.

"Todas estas actividades son de muy difícil clasificación desde las categorías "escolar"- "extraescolar" y, por otra parte, quizás no haya que intentar tal cosa. Son

⁵ Vegeu DUMAZEDIER, Joffre (1968): *Hacia una civilización del ocio*, Estela, Barcelona, pp.30-31.

⁶ WEBER, E. (1969): *El problema del tiempo libre*, Editora Nacional, Madrid, p.10, en aquesta obra l'autor defineix el temps lliure com "el conjunt d'aquells períodes de temps de la vida d'un individu en què la persona se sent lliure de determinacions extrínseques quedant així lliure per emprar amb sentit aquests moments, de manera que resulti possible portar una vida vertaderament humana".

actividades organizadas en la escuela y desde la escuela, pero con tiempos de realización cada vez más fuera de los estrictos horarios escolares y que se prodigan, por su carácter, en períodos festivos o vacacionales. (...) Por ello resulta igualmente difícil distinguirlas como actividades escolares o de tiempo libre, pues en ellas se encuentran fundidas ambas categorías."⁷

1.1.2. L'educació en el temps lliure

1.1.2.1. Què entenem per educació en el lleure

A partir dels conceptes de temps lliure i oci presentats té sentit parlar d'educació. Educació per millorar la qualitat de l'oci, per aconseguir que el temps lliure de les persones sigui un temps propi, enriquidor i humanitzador, en lloc de ser un temps alienant i d'evasió per a la persona.

"L'educació en el temps lliure no és més que l'educació en el més ampli sentit del terme, desenvolupada des dels següents paràmetres:

- Opció lliure
- Vivència de grup
- Responsabilitat i implicació personal
- Comunicació interpersonal
- Interpelació i experimentació de la realitat
- Autonomia personal."⁸

Entenem doncs, **l'educació en el temps lliure** com aquella educació en què l'element diferencial és precisament el marc temporal, el qual possibilita una intervenció educativa integral, caracteritzada per la intensitat amb què es treballen certs aspectes educatius donat l'elevat grau d'opcionalitat i llibertat en què s'emmarca.

⁷ Vegeu MARTÍNEZ NAVARRO, Anastasio (1993): "Los valores de la Naturaleza en la Historia de la Educación desde la óptica de la Educación en el tiempo libre", *Revista Complutense de Educación*, vol. 4, núm. 1, Universidad Complutense, Madrid, p.130.

⁸ Vegeu VICHE, Mario (1989): *Intervenció sociocultural*, Grup Dissabte, Federació Valenciana d'Animació i Cultura Popular, València.

Quan el lleure passa a ser l'objectiu d'aquesta intervenció educativa parlarem de l'educació per al temps lliure. Sovint s'empra aquest mot de manera indistinta per la similitud amb el terme educació "en" el temps lliure. Cal, a més, considerar que els dos conceptes no s'exclouen⁹. Per la nostra part, pensem que una educació específica per al temps lliure no tindria massa sentit¹⁰. En tot cas, caldria emmarcar-la en uns plantejaments més globals. Coincidim a dir que es...

"...tracta de promoure la capacitat de fer un ús més personalitzador del temps lliure. Això vol dir educar en la capacitat d'iniciativa, de consciència dels propis interessos, de vida i treball en grup, de planejament i regulació de les pròpies accions, ...com a condicions necessàries per a fer un ús positiu i enriquidor del temps lliure. (...) comporta la capacitat d'un ús personalitzador del temps total.(...) És una praxi educativa els efectes de la qual van més enllà d'aquest marc temporal i abasten el temps total."¹¹

1.1.2.2. Els antecedents de l'educació en el temps lliure.

L'obra de *L'Emili* de Rousseau, amb el naturalisme que la caracteritza, promou l'inici de tot un moviment de retorn a la naturalesa i als valors naturals, que més endavant són incorporats, en bona part, en la majoria de plantejaments d'educació en el lleure i en els moviments infantils i juvenils que els protagonitzen. Proclama ja que s'enviïn els infants al camp per tal que recuperin el vigor que han perdut respirant l'aire contagiats de les ciutats massa poblades. El valor del naturalisme és doncs una constant que determina un seguit de plantejaments higiènic, sanitaris i espirituals que es mantenen al llarg de diferents propostes pedagògiques

⁹ Els conceptes "Educació en el temps lliure", "Educació per al temps lliure" i "Educació mitjançant el temps lliure" han estat exposats i relacionats en l'obra de PUIG, J.M^a; TRILLA, J.:(1985): *Pedagogia de l'oci*, Ceac, Barcelona.

¹⁰ Coincidim amb Joaquim Franch quan es manifesta contrari a plantejaments específics que contemplin una educació per al lleure. D'aquest plantejament diu "*Si hom pareix de moltes educacions és que hom té més present allò que fa d'especial el suposat educador que allò que fa el noi. Si, en canvi, hom posa el noi al centre de la consideració del problema, es planteja necessàriament la unitat del procés d'educació dels nois i l'exigència de la globalitat del conjunt de l'experiència que viu en àmbits diversos*". Vegeu FRANCH, Joaquim (1985): *El lleure com a projecte*, DGJ Generalitat de Catalunya, Barcelona, p.25.

¹¹ Vegeu COLOMER, Jaume (1990): "Intervenció educativa en el lleure infantil" en *I Congrés Internacional de Ciutats Educadores*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, p.264.

i que s'incorporen en els plantejaments educatius de la majoria de METLL¹².

La valoració pedagògica de la naturalesa al llarg del segle XIX va adquirint també rellevància. La manca d'higiene, les malalties contagioses i la necessitat d'una vida sana a l'aire lliure hi ajuden. És també a finals d'aquest segle XIX i en el començament del segle XX quan, influenciat pels plantejaments naturalistes, G. Hébert (1875-1957) formula la seva proposta de "Métode Natural d'Educació Física" que ressalta els valors de la naturalesa i utilitza les possibilitats lúdiques de la mateixa activitat.

A partir d'aquestes aportacions i en el marc higienista escolar que es desenvolupa a finals del segle XIX cal cercar els antecedents del que avui dia s'entén per educació en el lleure. És així com aquest entorn dona lloc a propostes de noves construccions d'edificis escolars adequats, la creació d'escoles a l'aire lliure, l'obra de les colònies escolars, la pràctica d'excursions i passeigs, la pràctica de l'educació física i l'esport a les escoles, la inclusió de treballs manuals a l'ensenyament, el desenvolupament de la psicologia escolar, el desenvolupament de l'educació especial, l'educació sanitària a les escoles, la inspecció mèdico-escolar o la millora dels mètodes d'ensenyament.

Pel que fa a Espanya aquest moviment higienista escolar té lloc amb altres esdeveniments que també tenen lloc en l'acabament del segle XIX: els efectes del filantropisme pedagògic, el corrent regeneracionista, la creació del *Ministerio de Instrucción Pública*, la tasca de la *Institución Libre de Enseñanza* i l'obra del *Museo Pedagógico Nacional* i en global, la política educativa espanyola del S.XX.

El conjunt d'aquestes aportacions fa que l'aire lliure s'entengui com un espai propici per a l'educació física, higiènica, intel·lectual, moral, estètica i religiosa,

¹² Vegeu MATINEZ NAVARRO, Anastasio (1993): "Los valores de la Naturaleza en la Historia de la Educación desde la óptica de la Educación en el tiempo libre", en *Revista Complutense de Educación*, vol.4, núm.1, Universidad Complutense, Madrid, pp.119-143.

i també, com un medi d'adoctrinament i prevenció de l'ociositat. És així com es comença a configurar el concepte d'educació en el temps lliure (ETL) i on neixen els primers METLL.

1.1.3. Els moviments i les organitzacions educatives en el temps lliure

La preocupació pel temps lliure dels infants i joves troba a mitjans del segle XIX una de les primeres obres en els "Patronats" de l'Església i l'escola laica amb l'objectiu de protegir-los físicament i moral.

Si a partir de Rousseau el nen és considerat un subjecte amb identitat pròpia diferent de l'adult --no és un adult en petit-- i, per tant, té uns trets que el fan mereixedor d'atencions i d'una psicologia pròpia, la consecució de la identitat del jove tarda més a arribar. Ha estat en aquest segle quan s'ha identificat el jove i el fet juvenil com a tal, amb trets diferencials propis que permeten una consideració i unes possibilitats d'organització concretes. És en el període d'entre guerres mundials quan es donen les primeres experiències d'organitzacions juvenils que intenten organitzar-se diferencialment dels interessos adults¹³.

Considerem important la configuració dels moviments d'infants i joves perquè això va implícit amb un reconeixement de la infància i la joventut com a etapes sociològiques, psicològiques i educatives. És així també com es pot començar a parlar de moviments infantils i juvenils.

¹³ Pel que fa a la història dels Moviments Juvenils remetem a les obres de BOUSQUET, J. (1961): *Significación de los movimientos de juventud en la educación de nuestro tiempo*, Publicaciones Españolas, Madrid; i també a l'obra de GARCIA REÑON, A. (1959): "Historia del Asociacionismo Juvenil" en *Cuadernos de Orientación*, Delegación Nacional de Juventud, Madrid, junio. Hi ha també dues autores que han tractat en profunditat aquest tema, fent un repàs als moviments més importants apareguts. MONERA OLMOS, M. L. (1986): "Los movimientos juveniles: Una respuesta a la educación de la juventud en el tiempo libre" en *Revista de Ciencias de la Educación*, núm. 125, enero-marzo, pp. 63-84. L'altra autora ha tractat el tema en la seva tesi doctoral, GALLEGO GAGO, M. U. (1987): *El tiempo libre en el Sistema Educativo de Don Bosco*, tesis doctoral, Universidad Complutense de Madrid.

La UNESCO l'any 1952 defineix els moviments juvenils com "...una organización voluntaria, con un programa definitivo, pero no restringido, participando jóvenes en su ejecución y desarrollo y sin que esta organización tenga un carácter de monopolio"¹⁴.

Caldria distingir el que són moviments juvenils del que són organitzacions per a joves¹⁵. Malgrat tot, en la present investigació no fem aquesta distinció ja que la majoria de les experiències i obres que s'han donat han estat liderades per adults. Per tant, **emprem el concepte de METLL en un sentit ampli del terme, fent referència tant a organitzacions constituïdes per adults però destinades a infants i joves, com a moviments constituïts per joves i destinats a diferents finalitats educatives.**

En aquest sentit, la Generalitat de Catalunya entén els METLL en un sentit més restringit a associacions infantils i juvenils, i els defineix com a

"aquelles entitats formades per altres associacions o grups d'educació en el temps lliure que sota una mateixa forma de treball, ideologia o mètode, s'uneixen per compartir experiències, adquirir formació oportuna dels seus dirigents o per actuar de forma corporativa davant de qualsevol administració"¹⁶.

Per Grups d'Educació en el Temps Lliure entén

"aquelles entitats que sota diverses personalitats jurídiques i amb total independència

¹⁴ Vegeu FERNANDEZ, Antonio (1975): "Movimientos juveniles", *Revista del Instituto de la Juventud*, núm. 61, pp.102-103.

¹⁵ Vegeu MONTERO, Feliciano (1987): "Juventud y política: Los movimientos juveniles de inspiración católica en España: 1920 - 1970", *Studia Histórica. Historia Contemporánea*, Salamanca. Aquest autor defensa la distinció presentada i diu que està ben diferenciada cronològicament. És partidari en aquest sentit, de parlar de tres models d'organitzacions juvenils corresponents a tres períodes: els Patronats de Joventut, les Organitzacions de Joventut i els Moviments Juvenils.

¹⁶ Definició obtinguda a partir d'una petició feta l'any 1991 a la Direcció General de Joventut, actual Secretaria General de Joventut, de la Generalitat de Catalunya i facilitada pel cap del Servei d'Associacionisme i Cooperació, Sr. Francesc S. Balagué.

de la seva vinculació a una altra entitat busquen per als seus afiliats, en general menors d'edat, durant el temps lliure, la seva educació integral amb objectius de caire social, lúdic i ambiental".

Així doncs, en aquesta recerca estudiarem les diferents iniciatives que dins el món de l'educació en el lleure han protagonitzat diferents **organitzacions i moviments que intervenen en el temps lliure dels infants i joves, amb una finalitat educativa guiada per un projecte educatiu**. Aquestes iniciatives són reconegudes socialment i de manera institucional, i deixem fora del nostre objectiu aquells moviments o associacions més pròpies de l'associacionisme no formal¹⁷.

¹⁷ Vegeu CASANOVAS BERDAGUER, Jordi (1992): "Aproximació al concepte d'associacionisme juvenil" en *El temps lliure dels adolescents i dels joves*, Generalitat de Catalunya, Direcció General de Joventut, Barcelona, pp.169-174. L'associacionisme juvenil no formal recull els grups informals i els no formals. En els primers i ha les colles i grups d'amics sense cap objectiu concret explicitat, mentre que en el segons, s'hi troben els grups que es reuneixen al voltant d'un centre d'interès comú, sovint propi dels joves i sense cap pretensió que coincideixi amb els del món adult. A diferència de l'associacionisme formal, aquests darrers disposen d'una organització flexible, sense continuïtat i no estan registrats, ja que no disposen d'estructures ni normes de funcionament manifestes.

1.2. LES INICIATIVES D'EDUCACIÓ EN EL LLEURE EN AQUESTA INVESTIGACIÓ

Les iniciatives, propostes o actuacions que són objecte de recerca en aquesta investigació estan protagonitzades pels diferents agents socials que treballen amb els infants i joves de manera organitzada formal mitjançant pràctiques educatives que es desenvolupen a partir d'activitats en el temps lliure.

Els diferents agents socials protagonistes d'aquestes iniciatives els hem agrupat en tres capítols diferents segons que les propostes i actuacions siguin promogudes per l'administració, l'Església o la societat civil.

Pel que fa a les iniciatives de l'administració, entenem el conjunt de propostes, obres i actuacions que l'administració pública, des dels diferents nivells de govern que l'Estat té, promou per als seus ciutadans. En aquest cas, ens centrem en les diferents iniciatives, promogudes des de l'administració central, l'administració republicana o autonòmica (en funció de les èpoques), l'administració provincial (la Diputació) i l'administració municipal.

Entre les iniciatives de l'Església hi contemplem el conjunt de propostes, obres i moviments que l'Església catòlica, majoritària i única institució eclesial reconeguda en el nostre país durant molt de temps, ha protagonitzat per als infants i joves en el seu temps lliure i amb una finalitat també educativa. En aquest sentit es tracten diferents iniciatives promogudes tant a nivell diocesà com a nivell parroquial.

Finalment, la tercera iniciativa que a nivell general es contempla és la que recull les iniciatives sorgides fora de l'administració pública i de l'Església catòlica. Iniciatives que poden catalogar-se de "privades" --encara que algunes tenen vocació pública--. Per englobar aquest tercer bloc hem escollit el concepte "societat civil" perquè ens ha semblat el més adient i perquè posa èmfasi en

l'estructuració civil (no administrativa ni eclesiàstica) dins el conjunt de la societat. En aquest cas, tractarem les associacions, col·lectius i les obres que diferents grups socials, sense estar vinculats a l'Església ni tractar-se d'organismes oficials, han protagonitzat també a favor dels infants i joves en l'àmbit de l'educació en el lleure.

Pensem que a través d'aquestes tres iniciatives queden recollides el conjunt d'actuacions possibles i ens permeten alhora fer una anàlisi de l'interès social que aquestes propostes han tingut al llarg del temps, segons que l'administració s'hagi implicat i hagi legislat més o menys, segons que l'església hagi esmerçat més o menys esforços en aquest àmbit i, segons que s'hagi estructurat més o menys la societat civil i les seves iniciatives hagin reflectit o no aquesta voluntat d'educar els infants i joves al marge de l'escola.

Entre el conjunt d'aquestes iniciatives podem trobar-ne amb una clara finalitat política, religiosa, esportiva, educativa... la divisió i classificació pot ser molt àmplia i diversa. Per la nostra part, ja hem determinat que ens interessin solament aquells moviments i organitzacions d'infants i joves que tenen unes finalitats educatives. És per això, que deixem fora del nostre àmbit d'investigació les organitzacions polítiques, en especial les seccions juvenils de partits polítics, per ser simples seccions de moviments d'adults amb una finalitat primordialment política. Tampoc tractem en aquesta recerca les associacions i grups esportius pel fet d'estar mancats d'un projecte educatiu ja que aquesta tampoc és la seva finalitat. En aquest cas, però, cal fer una puntualització pel que fa a Girona: el Grup Excursionista i Esportiu Gironí (GEIEG). Aquesta entitat de gran tradició a Girona ha exercit una important tasca, no solament a nivell esportiu, sinó també a nivell socio-cultural. És objecte de comentari en diferents ocasions al llarg de la recerca però, per la seva amplitud d'activitats i l'important treball que ha fet al llarg d'aquest segle amb infants i joves gironins, hem volgut deixar-lo de banda del nostre estudi --d'altra banda, tampoc es tracta exclusivament d'una organització dedicada a infants i joves--. El volum d'activitat i la documentació

existent sobre aquesta entitat requereix una investigació específica que permeti mostrar amb justícia el treball que ha fet i la seva incidència en la ciutat. Reclamem, en aquest sentit, un interessant treball a fer.

Pensem també que l'àmbit de l'educació en el lleure està estretament relacionat amb aquelles institucions que de manera específica treballen al llarg del present segle en una perspectiva sòcio-cultural. Ens referim a institucions com l'Ateneu o el "Centro Moral Gerundense", per citar-ne algunes. Creiem igualment que aquestes entitats formen part també de la història de l'educació en el lleure dels infants i joves, i en aquest cas, sobretot dels no tan joves. La trajectòria d'aquestes entitats, el seu paper educatiu a nivell social, les figures que hi prenen part i les relacions que s'estableixen... serien també motiu d'altres investigacions. Queden doncs, també al marge d'aquesta recerca, malgrat que admetem la implicació i relació amb el nostre objecte d'investigació.

1.3. L'ABAST TERRITORIAL DE LA NOSTRA RECERCA A LA CIUTAT DE GIRONA

La recerca de les diferents iniciatives d'educació en el lleure que han tingut lloc al llarg d'aquest segle requereix també una acotació territorial. Les limitacions d'un treball d'investigació d'aquesta mena ho exigeixen. És així que hem optat per centrar-nos en la ciutat de Girona com a marc territorial objecte de la nostra recerca. En primer lloc, perquè estem convençuts de la seva riquesa en moviments i experiències d'educació en lleure. En segon lloc, perquè les dimensions de la ciutat ens permeten contemplar amb relativa comoditat, un període cronològic prou ampli per estudiar l'evolució d'aquestes iniciatives. En tercer lloc, hem escollit també la ciutat de Girona amb una clara voluntat de compensar el desequilibri d'estudis i recerques centrats majoritàriament en el territori de Barcelona. En aquest sentit, resta encara aportar moltes dades complementàries sobre l'efecte que determinats esdeveniments històrics han tingut en les diferents ciutats i comarques de Catalunya. Pensem que només d'aquesta manera es podrà arribar a escriure una història de l'educació a Catalunya. Finalment, en quart lloc, hem de confessar també que hem escollit com a territori objecte de la nostra recerca la ciutat de Girona per la vinculació que professionalment hi tenim i per l'atractiu que sentim per aquesta ciutat.

Al llarg de la investigació els límits del que s'entén per Girona han anat variant. Des de començament de segle fins als anys vuitanta hi ha hagut un seguit de transformacions: enderrocament de les muralles de la ciutat, creixement cap a l'exterior, agregació de municipis (Sant Gregori, Salt...), separació de municipis (Salt)... Els diferents canvis són oportunitats citats, però, en general, sempre entendrem per Girona el que és la ciutat pròpiament dita, segons cada període a què fem referència.

En alguns apartats, quan l'obra o moviment a què fem referència és d'abast diocesà o provincial, es fa necessari tenir en compte l'estudi des d'una perspectiva

més àmplia que la purament local. Justifiquem, doncs, que en aquest casos es parli de bisbat de Girona o de província de Girona.

1.4. EL PERÍODE EN QUÈ SE CENTRA LA RECERCA (1900-1981)

El període d'investigació l'hem delimitat específicament al segle XX. En concret en el període comprès entre el 1900 i el 1981. Iniciem la recerca el 1900 com a data simbòlica d'inici de segle. De fet, en el cas de Girona, ja hi ha abans d'aquest any, alguns ordes religiosos que han iniciat un treball en el món del lleure amb infants i joves --aquest és el cas dels Salesians i dels Jesuïtes--. D'altra banda, les activitats més representatives en el temps lliure com són les colònies o els casals, no apareixen a Girona fins als anys 1916 i 1917 respectivament. Malgrat tot, hem iniciat la investigació en aquesta data d'inici de segle, segurament també amb l'objectiu implícit d'evidenciar que és al llarg del segle XX quan es configuren el que avui entenem com a METLL.

Pel que fa a la data d'acabament del període de recerca, hem escollit el 1981 com a data simbòlica d'acabament de la transició i d'inici d'una vida democràtica, almenys pel que fa a matèria de lleure infantil i juvenil. Cal recordar que és en aquest any, quan la Generalitat de Catalunya publica la primera normativa en matèria de constitució d'Escoles d'Educadors en el Lleure i legisla respecte els cursos de monitors i directors de lleure infantil i juvenil. També és en aquest any, quan l'Ajuntament de Girona reprèn l'organització de colònies. Tot plegat, representa l'inici d'una nova etapa, molt més diversificada pel que fa a les ofertes d'educació en el temps lliure.

Queda, doncs, pendent l'estudi del període de plena democràcia a partir del 1981. La diversificació d'ofertes de lleure adreçades a infants i joves en aquest darrer període es multiplica. Apareixen les empreses i els professionals que viuen de l'oferta d'activitats en aquest àmbit. Tot plegat, juntament amb les limitacions que tota recerca imposa, ha determinat que la nostra investigació s'acotés en aquest marc temporal comentat.

Abans d'entrar de ple en el que és el nucli de la recerca feta, hem cregut convenient descriure de manera breu i general alguns dels esdeveniments que emmarquen i expliquen la situació en, què tenen lloc els METLL que posteriorment exposarem. El fet d'haver escollit un període d'anàlisi tan llarg en aquesta investigació, pot provocar perdre de vista les transformacions socials, polítiques i culturals que expliquen les diferents respostes educatives en cada moment històric. És per això que pretenem apuntar alguns dels esdeveniments que poden servir de referència per entendre millor la configuració dels METLL que més endavant tractarem. Volem deixar clar que sols es tracta d'uns apunts de referència, sense cap valor de novetat ja que ha estat tot estudiat, amb la finalitat d'emmarcar la recerca que presentem més endavant.

El període de recerca pot ser estudiat a partir de quatre grans etapes, en funció dels grans canvis polítics que hi tenen lloc:

1. El primer terç de segle
2. La II República
3. El franquisme
4. La transició democràtica

Passem tot seguit a analitzar breument alguns dels trets socio-educatius més importants que ens poden ajudar a emmarcar i entendre la configuració de les diferents obres i METLL.

1.4.1. Marc general socio-educatiu del primer terç de segle XX (1900-1931)

Durant el segle XIX, a nivell d'Europa, hi ha una importat transformació en la població. Una gran massa de població rural s'instal.la a les ciutats i abandona el camp. Els nous sistemes de vida, l'esclavització industrial, les pèssimes condicions de molts habitatges, el creixement desmesurat de moltes ciutat sense unes mínimes condicions higièniques, tot plegat fa que un seguit de malalties caracteritzin les capes socials més desfavorides i, en especial, els infants que més

fàcilment pateixen aquestes condicions d'explotació i manca de salut. Espanya també es troba immersa en aquesta transformació social i industrial. Madrid arriba l'any 1860 a tenir una mortalitat infantil del 24% pel que fa a nens menors d'un any. Cal recordar també que no és fins al 1900 que es prohibeix, teòricament, el treball infantil.

La Restauració és per a Girona un període d'importants transformacions que canvien l'aspecte de la ciutat: l'arribada del ferrocarril a Figueres (1877), l'extensió de la línia de ferrocarril fins a Palamós i Olot, l'enllumenat elèctric (1886), la construcció de noves fàbriques, l'inici d'importants canvis urbanístics a partir de l'enderroc de les muralles de la ciutat tot començant l'expansió cap al pla (les muralles de Figuerola s'enderroquen el 1901, la porta d'Alvarez el 1902, el portal de Figuerola el 1905, la porta de França el 1909...).

Girona és en aquest canvi de segle una ciutat sense massa creixement vegetatiu (15.015 habitants el 1887 i 15.787 l'any 1900). Els trenta primers anys del segle XX tampoc experimenten un creixement desmesurat, si bé els anys trenta seran els de més naixements. El 1900 Girona té 15.787 habitants, 17.045 habitants el 1910, 17.691 el 1920 i 23.871 el 1930. La taxa d'analfabetisme el 1900 és del 36,6 %. i el 1920 s'havia reduït al 25,7 % de la població gironina.

Una de les transformacions importants que experimenta el conjunt social d'inicis del segle XX és la modificació i estructuració de molts jornals de treball. El 1904 s'estableix la llei del descans dominical. El món obrer poc a poc va adquirint consciència de la necessitat de disposar de temps lliure, no solament per recuperar forces per tornar a treballar, sinó per disposar d'un temps personal. S'inicia doncs, la reivindicació de temps lliure i la reducció de la jornada laboral. Això, juntament amb la construcció de noves vies de comunicació i l'obertura de moltes ciutats a l'exterior fa que la gent surti, disposi de temps i s'estableixin grups socials amb interessos particulars.

1.4.1.1. L'entorn polític

A Catalunya el moviment polític-cultural noucentista recull al llarg dels anys 1906-1923 les aspiracions de la burgesia catalana per tal de fer la seva revolució de classe i poder assolir una posició hegemònica dins l'Estat Espanyol. El màxim ideòleg és Eugeni d'Ors. La plataforma de poder per desenvolupar el programa ideològic és la *Mancomunitat de Catalunya* (1914) presidida per Prat de la Riba. La presència de Prat de la Riba a la Diputació de Barcelona significa l'entrada de ple al moviment renovador. Precisament és gràcies al noucentisme que hi ha el redreçament lingüístico-cultural iniciat per la Renaixença. El noucentisme potencia activament la progressiva normalització de la cultura catalana fins a l'acabament de la guerra civil.

El desastre colonial de 1898 ajuda a entendre l'anhel independentista de cubans i filipins. Aquest fet inicia mica en mica el creixement del sentiment independentista per part dels catalans, davant una Espanya centralista i en decadència i una Catalunya en creixement a partir de l'Exposició Universal del 1888 i el repatriament d'importants capitals de les colònies perdudes.

Pel que fa a Girona, la Lliga i els republicans solen aconseguir la meitat o una mica més de les places de regidors, però normalment no actuen avinguts. Fins al 1917 els alcaldes són nomenats per Reial Ordre. De quinze alcaldes que presideixen el consistori gironí en el període 1900-23 només quatre pertanyen a la Lliga; els altres són de les diverses faccions monàrquiques: Frederic Bassols, monàrquic, elegit 5 vegades; Valero Leal, republicà, elegit 4 vegades; Joaquim Oviedo, monàrquic, elegit 4 vegades; Joaquim Font i Fargas, tradicionalista, elegit 3 vegades; Francesc Montsalvatge, regionalista, elegit 3 vegades; Jaume Sagrera, monàrquic, elegit 3 vegades, i Francesc Coll Turbau, monàrquic i després regionalista, elegit 3 vegades. La majoria són representants de les professions liberals i de la indústria.

El 1917 el règim de la Restauració rep una forta sotregada a partir de les

conseqüències de la I Guerra Mundial i per problemes interns. Hi ha un seguit de vagues per reclamar augment de jornal i reducció de la jornada laboral. Bonaventura Discosi estableix el primer nucli de la UGT i prop de l'any 1919 Sebastià Clara constitueix el de la CNT.

El 13 de setembre del 1923 té lloc el cop d'estat i l'inici de la dictadura del General Primo de Rivera. En determinats ambients gironins el cop és acollit com un fet regenerador i amb una certa esperança com a camí per solucionar la situació política espanyola. Ben aviat, però, comença la repressió contra la llengua i la cultura catalanes i es restringeixen les llibertats bàsiques. Davant del cop d'estat la societat està dividida i també ho està el magisteri gironí. Aquesta divisió es fa patent entre els mestres del Grup Escolar. Se sap que Francesc Canós, regent de l'Annexa i aquests anys president de l'Associació de Mestres col.labora amb el nou règim --encara que discretament--, mentre que Silvestre Santaló n'és contrari i ho manifesta en els articles que publica en *El Autonomista*.

Fins al 1930 l'Ajuntament és format amb el vist-i-plau dels governadors i a través dels primers contribuents i alcaldes procedents de les capes més conservadores de Girona i integrants de la Unió Patriòtica, partit que defensa una política d'ordre, de salvaguarda del principi d'autoritat i dels valors tradicionals, entre d'altres, del catolicisme. Està clarament a favor de la grandesa i unitat d'Espanya. Durant els anys 1924 i 1925 es registren incidents greus amb l'Església, sobretot per la qüestió de la llengua. Finalment, el gener del 1930 el General Primo de Rivera dimiteix i s'estableixen governs provisionals fins a la caiguda de la monarquia.

1.4.1.2. L'entorn cultural

Amb l'inici del segle XX les relacions de Girona amb Barcelona s'intensifiquen i a partir d'activitats com els jocs florals portats per Xavier Montsalvatge, Miquel de Palol, Carles Rahola, Tharrats, Pla, Bertrana... s'estableixen lligams amb els

moviments noucentista i modernista. Tal com ha afirmat Josep Clara¹⁸, Girona esdevé el segon nucli cultural de Catalunya. Mostra d'això poden ser la construcció del primer grup escolar (1911), la reobertura de la Normal (1914), la creació d'entitats benemèrites com el GEiEG, la constitució de l'Associació de Música (1922) o la creació de l'Ateneu de Girona (1922). Cal afegir també que el 1920 en la província de Girona es publiquen 28 periòdics, tres dels quals són diaris: *El Autonomista*, *Diario de Gerona* i *El Norte*. El primer, d'una clara tendència liberal i republicana. El segon, més conservador i vinculat a la Lliga Regionalista amb una tendència cada vegada més catalanista burgesa. Pel que fa al tercer, la tendència queda clarament reflectida amb el seu subtítol "*Diario Católico-Monárquico*" amb una clara tendència conservadora. Pel que fa a aquesta darrera publicació, des del 1912 i fins al 1927 el director és el professor de l'Escola Normal Joaquim Font i Fargas. Amb això, Girona ciutat, en proporció als seus habitants, té un dels percentatges més alts quant al nombre de periòdics en relació a la resta de ciutats de l'Estat espanyol¹⁹. Durant els anys de la I dictadura (1923-1930) aquesta intensitat cultural es veu reprimida. Cal valorar però, en l'aspecte cultural, l'obra de l'Ateneu a partir de la presència d'homes com Gaziol, Bertrana, Bosch-Gimpera, Rusiñol, Telesforo de Aranzadi, etc. Malgrat tot, els trenta primers anys d'aquest segle tenen un bon nombre d'associacions que des del camp de la cultura treballen en moltes ocasions per la protecció i millora de la infància amb un marcat caire educatiu²⁰.

¹⁸ CLARA, Josep (1983): *Introducció a la història de Girona*, El Pèl, Salt.

¹⁹ Per a un estudi detallat de la premsa gironina, la seva orientació i difusió, vegeu: COSTA I FERNANDEZ, Lluís (1987): *Història de la premsa a la ciutat de Girona (1787-1939)*, coedició de l'Aj. de Girona, Institut d'Estudis Gironins i la Diputació de Girona, Girona.

²⁰ "Asociación San Narciso. Objeto socorros mútuos. Constitució 15 abril del 1883. Asociación Hermandad de Nuestra Señora del Amparo. Objeto socorros mútuos de obreros mujeres. Constitució 26 de desembre del 1893. Asociación Fraternidad y Amparo. Objeto socorros mútuos. Constitució 1 febrer del 1905. Magisterio Gerundense. Objeto mejorar la enseñanza primaria oficial. Constitució 27 novembre del 1907. Asociación de Maestros Nacionales de la Provincia de Gerona. Objeto ?. Constitució 27 de novembre del 1907. Fraternidad Gerundense. Objeto socorros mutuos. Constitució 13 gener del 1908. Asociación Provincial de Padres y Jefes de Familia. Objeto enseñanza y educación. Constitució 31 gener del 1904. Schola Puerisima. Objeto bien y moral de los niños. Constitució 14 maig del 1914. Asociación de antiguos alumnos de los Hermanos Maristas. Objeto relaciones entre ex-alumnos, socorrer a los socios, fomentar la educación religiosa por el apoyo moral. Constitució 27

1.4.1.3. L'entorn educatiu

a) La situació educativa a nivell d'Espanya

El pas del segle XIX al segle XX coincideix amb la crisi del positivisme. Crisi provocada pels nous descobriments que es fan en les matemàtiques, la física, les ciències naturals, la religió, la biologia... també pel que fa a la psicologia i a l'educació.

Des de la creació del *Ministerio de Instrucción Pública* el 18 d'abril del 1900 (*Gaceta* del 19 d'abril) i fins al començament de la dictadura de Primo de Rivera el 1923 es produeixen 48 canvis ministerials. Els primers anys del nostre segle són uns anys de plena efervescència educativa pel que fa a plantejaments renovadors i experiències educatives que s'emmarquen bàsicament dins el "Moviment de l'Escola Nova", "L'Escola Activa" o "La Pedagogia de l'Acció". Les arrels d'aquests plantejaments pedagògics renovadors cal cercar-les més enllà del segle XIX. Segurament en "L'Emili" de Rousseau (1712-1778). És, però, al llarg del segle XIX quan tenen lloc la major part de les aportacions que fonamenten els plantejaments renovadors de principis del nostre segle²¹.

El primer intent amb èxit d'escola nova s'atribueix a Cecil Reddie (1858-1932)

d'octubre del 1914. Patronato de la Juventud. Objeto educación y enseñanza de sus socios. Constitució 25 setembre del 1915. Fraternidad Gerundense. Objeto socorros mútuos. Constitució 24 abril del 1916. GEiEG Grup Excursionista de Gerona. Objeto conseguir la agrupación de los excursionistas. Constitució 15 de novembre del 1917. Patronato de la Cantina Escolar de Gerona. Objeto donativos y legados subvenciones centro. Constitució 15 de febrer del 1920. Centro Deportivo Gironenc. Objeto recreativa. Constitució 9 juliol del 1920. Casal Gironí. Objeto cultural. Constitució 9 octubre del 1921. Ateneo de Girona. Objeto cultural. Constitució 14 de desembre del 1922. Juventud Nacionalista Radical. Objeto acción catalana. Constitució 8 març del 1923. Juventud tradicionalista de Gerona y su Comarca. Objeto política. Constitució 6 de setembre del 1925. Asociación Católica de Padres de Familia. Objeto cultura. Constitució 23 de gener del 1927. Juventud Jaimista. Objeto política. Constitució ?. Centro Católico Regionalista. Objeto moral y recreo. Constitució ?. Asociación Nacional de los Exploradores de España. Objeto cultura física y patriótica. Constitució (192?). Juventud Católica de Gerona. Objeto informar vida intelectual y moral de los jóvenes. Constitució 19 de desembre del 1927 (sic)". Vegeu AHG, Fons del Govern Civil. Registre d'Associacions. Llibre de registre d'associacions per municipis 1897-1937, ll. 2509.

²¹ En aquest sentit cal parlar de les aportacions pedagògiques de: Pestalozzi (1746-1827), Herbart (1776-1848), Fröebel, Spencer... El treball que al llarg d'aquest segle XIX fan aquests autors, dona fruit i fonamenta les renovacions pedagògiques que es porten a la pràctica en els anys de canvi del segle XIX al XX.

amb l'escola Abbotsholme creada el 1889. Aquesta experiència s'estén de seguida a altres països²². A Espanya els representants els trobem en la *Institución Libre de Enseñanza* (ILE) creada el 1876 i en el pare Andrés Manjón amb la institució a Granada de les "*Escuelas del Ave María*" per a nens gitanos el 1888. Aquesta darrera obra representa una experiència de caire popular religiós en contraposició a l'aportació potser més elitista de les obres de la ILE a partir de les idees del liberal Francisco Giner de los Ríos.

Com a altres aportacions en la mateixa línia cal citar, des d'una perspectiva socialista, l'aportació de Núñez Arenas a partir de la seva "*Escuela Nueva*". En la línia racionalista i anarquista hi ha l'*Escuela Moderna* de Francesc Ferrer Guàrdia.

Dins el marc general educatiu d'aquest primer terç de segle es fa necessari un breu comentari dels principis que defensa la ILE com a entitat que promou les colònies escolars i altres iniciatives educatives a l'aire lliure. D'altra banda, cal

²² Recordem alguns dels noms representatius de les aportacions fetes en diferents països. No és la nostra intenció fer una relació exhaustiva, sinó al contrari, mostrar solament alguns elements representatius de l'expansió del moviment renovador: a Alemanya el moviment s'estén a través de Badley (1898), Hermann Lietz amb les cases d'educació al camp, Paul Geheeb amb l'escola de l'Odenwald i l'obra de George Kerschensteiner (1854-1932) amb la seva aportació de l'escola del treball (1912). França troba representants importants amb Edmons Demolins (1852-1907) amb "*L'Ecole des Roches*" (1899). Itàlia a través de Maria Montessori (1870-1952) com una de les màximes exponents de la Pedagogia Científica, amb les "*Case dei Bambini*" (1904). Bèlgica a través d'Ovide Decroly (1871-1932) que el 1907 crea l'escola de "*L'Ermitage*". Rússia amb Lleó Tolstoi (1828-1910) el qual es pot entendre com el primer experimentador d'una escola nova. L'Índia té també un seguidor amb R. Tagore. Tot aquest moviment educatiu fa que el 1899 Adolf Ferrière creï el Bureau International des Ecoles Nouvelles. Aquesta oficina és la que intenta el 1912 definir i limitar el que cal entendre per Escola Nova. D'aquesta manera Ferrière defineix amb 30 punts el concepte d'Escola Nova a partir d'anys de treball i observació en diferents escoles. Per ser una "Escola Nova" no cal complir tots els 30 punts marcats, sinó que cal un plantejament general i que com a mínim la meitat dels punts siguin acceptats. El 1921, com a cofundador, el mateix Adolf Ferrière crea també la Lliga Internacional de la Nova Educació. També el 1912 Eduard Claparède (1873-1940) funda a Ginebra l'Institut de Ciències de l'Educació. Els Estats Units també experimenten renovació en el camp educatiu. John Dewey és la figura que simbolitza més bé la inquietud renovadora en aquest sentit. Té lloc així la creació de la University Elementary School a Xicago i la publicació de llibre de Dewey (1859-1952) "*School and Society*" el 1894.

tenir present l'amplíssima obra que realitza a nivell d'Espanya²³ i els nous elements de reflexió que aporta a alguns dels pedagogs catalans més significatius. Hem de recordar que l'any 1906 Giner de los Ríos ve a Barcelona. S'estableixen relacions intel·lectuals entre gent de Catalunya i Madrid: Eugeni d'Ors, Palau Vera, Pijoan, Rosa Sensat... D'altra banda, hi ha molts educadors catalans que fan estudis a la *Escuela Superior de Magisterio de Madrid* i que són influenciats per Bartolomé Cossío. Cal citar a Josep Estalella, els germans Xirau, Cassià Costal... No obstant això, si bé els pedagogs catalans --i gironins-- coneixien la tasca de la ILE, mantenen alguns trets diferencials respecte aquesta institució, sobretot pel que fa a la consideració i al tractament de l'ensenyament privat.

La ILE defensa:

"Trabajo intelectual sobrio e intenso: juego corporal al aire libre, larga i frecuente intimidad con la Naturaleza y con el arte; absoluta protesta, en cuanto a disciplina, moral y vigilancia, contra el sistema de exámenes, de emulación, de premios y castigos, de espionaje y de toda clase de garantías exteriores; vida de relaciones familiares, de mutuo abandono y de confianza entre maestros y alumnos; íntima y constante acción personal de los espíritus (...). La ILE estima que la coeducación es un principio esencial del régimen escolar y que no hay fundamento para prohibir en la escuela la comunidad en que uno y otro sexo viven en la familia y en la sociedad." ²⁴

La ILE segueix doncs, els principis establerts per Pestalozzi i Froebel. No és partidària dels llibres de text ni de les lliçons de memòria. Creu més aviat en la tasca del mestre a partir de despertar i mantenir viu l'interès dels infants. És el principi d'una escola neutral --pel que fa al terreny religiós--, activa --en el sentit de mètodes d'ensenyança--, i nova --pel que fa a plantejaments--, encara que aquesta escola apareix institucionalment 10 anys després amb Cecil Reddie.

²³ A través de la ILE sorgeixen: *El Museo Pedagógico Nacional*, la *Junta de Ampliación de Estudios*, les colònies escolars, la residència d'estudiants, la *Fundación Giner de los Ríos*, el *Instituto-Escuela* (a títol experimental) i les *Misiones Pedagógicas*.

²⁴ Vegeu RUIZ/BERRIO, Julio; TIANA, Alejandro; NEGRIN, Olegario (1987): *Manuel B. Cossío. Un educador para un pueblo*, UNED, Madrid, pp.73 i ss.

A part d'aquestes aportacions renovadores, el començament del segle XX per a Espanya significa la institucionalització de l'escola: ha de ser obligatòria, universal i gratuïta. L'Estat ha aconseguit el control de l'escola pública, d'acord amb l'esperit napoleònic. El 18 d'abril del 1900 té lloc la creació del *Ministerio de Instrucción Pública i Bellas Artes* com una constant reivindicació liberal portada a terme finalment per un govern conservador i ajudat per la pressió intel·lectual de la generació del 98. Des d'aquest ministeri es gestiona i controla tot el referent a educació dins l'Estat. Bona prova d'aquesta naixent regulació és la Llei que Romanones dicta el 26 de novembre del 1901 a partir de la qual els mestres comencen a cobrar de l'Estat. Aquest mateix any Romanones inicia la reforma del batxillerat. A través de la reforma que promou, entre altres coses, s'estableix l'obligatorietat de l'ensenyança fins als 13 anys, s'exigeix títol als mestres, que són nomenats per l'Estat i, s'organitzen les Junes Provincials i Locals de Primera Ensenyança. L'any 1911 es crea la Direcció General de Primera Ensenyança, que dirigeix Rafael Altamira, procedent de la ILE. L'extensió d'aquesta però, posa en evidència el problema de la diversitat de l'alumnat, les diferents capacitats, les mancances de salut, la motivació, etc.

b) La situació educativa a Catalunya

El moviment renovador de l'Escola Nova també s'introdueix intensament a Catalunya. Hi intervenen tant institucions privades com organismes públics: ajuntaments, diputacions i també la Mancomunitat de Catalunya en el període de 1914 a 1923 i després, ja en la II República, del 1931 al 1938. A Catalunya el sector republicà liberal i nacionalista té un important paper a favor de l'intent d'escola pública catalana. Bona part d'aquest sector republicà liberal està influenciat per la ILE. Per això, i per l'esperit progressista i renovador de molts dels educadors i pedagogs d'aquests moments, sorgeix una enriquidora diversitat d'experiències d'escoles noves a Catalunya²⁵.

²⁵ Citant alguns exemples significatius es pot anomenar: Francesc Flos i Calcat amb el col·legi Sant Jordi (1898), Francesc Ferrer i Guàrdia amb l'Escola Moderna (1901) i les escoles racionalistes, les Escoles del Districte Vè, Pau Vila amb l'Escola Horaciana, Joan Bardina amb l'Escola de Mestres que entre 1906 i 1910 forma mestres amb aquest nou esperit educatiu i convençut que una autèntica

El 1899 té lloc la creació de l'*Agrupació Protectora de l'Ensenyança Catalana (APEC)* --que el 1902 passa a ser Associació--. Esdevé la consciència explícita de Catalunya que reivindica el dret a l'ensenyament en la pròpia llengua i el dret a regir la pròpia organització docent.

L'Ajuntament de Barcelona, el 1908, davant la precària situació escolar pel que fa a les escoles públiques, decideix proposar un pressupost extraordinari a favor d'una escola pública catalana --catalanitat a l'escola, laïcització, coeducació, gratuïtat i renovació metodològica--. Aquest pressupost, obra principal dels republicans, és molt proper als plantejaments propis de la ILE. Malgrat la proposta progressista, no prospera perquè planteja un dels punts més delicats del moment: la laïcització de l'ensenyament. Després de la dimissió de l'alcalde governatiu, el governador civil Ossorio suspèn l'acord de l'Ajuntament de Barcelona. Amb tot, segueixen tenint lloc algunes experiències d'institucions públiques a Barcelona a partir de l'Ajuntament i la Diputació amb la continuació de la Mancomunitat de Catalunya²⁶.

El maig del 1914 s'inaugura l'Escola del Bosc, primera de les escoles públiques catalanes. La voluntat d'escolaritzar bé els infants de Barcelona provoca la creació de Patronat Escolar amb importants construccions escolars. Per altra banda, la Diputació crea el *Consell d'Investigació Pedagògica* que després es dirà Consell de Pedagogia i que el 1914 organitza l'Escola d'Estiu --primer sota la direcció d'Eladi Homs i després d'Alexandre Galí--.

renovació ha de començar pels ensenyants, Joan Palau amb el Col·legi Mont d'Or (1908), el Nou Col·legi Mont d'Or dirigit primer per Manuel Ainaud i després per Pau Vila, Alexandre Galí amb l'Escola Vallparadís (1910), L'Escola del Bosc de Montjuïc (1914) obra de Rosa Sensat, L'Escola de Mar (1922) de Pere Vergés...

²⁶ En el capítol d'obres portades a terme des de l'Ajuntament de Barcelona s'ha de citar, a banda del pressupost del 1908 ja referenciat, les colònies escolars, les Escoles a l'Aire Lliure, el Patronat Escolar i l'ensenyament dels anormals. Pel que fa a algunes de les obres de la Diputació i la Mancomunitat, hi ha la creació de la biblioteca del Consell d'Investigació Pedagògica (Consell de Pedagogia), les Escoles d'Estiu i els Estudis Normals.

Hi ha també durant les primeres dècades del segle XX un important esforç privat en la creació de centres d'ensenyament, lligats també a l'Escola Activa²⁷.

c) La situació educativa a Girona

Girona també experimenta una important renovació pedagògica portada pels mestres públics²⁸. La tasca d'aquests mestres és una de les palanques que empeny la renovació pedagògica a nivell de Catalunya. Tant és així, que la important tasca feta pels mestres públics gironins ha fet defensar a Lluís M. Mestras la hipòtesi que considera l'Empordà com a bressol de la renovació pedagògica catalana²⁹. També aquest mateix treball dels mestres públics ja fa dir a Miquel Santaló el 1916 que:

"El día que salga a la luz pública una historia sobre el movimiento pedagógico español, sobre lo que ha hecho el Magisterio por su cuenta y razón, autonómicamente en cierto modo, movido tan sólo per un afán de perfección, tenemos la seguridad que se señalará en primer término a los maestros gerundenses si se hace justicia merecida".³⁰

Aquests mestres tenen una actitud clarament favorable a l'ensenyament públic per raons ideològiques, polítiques, econòmiques i professionals. Això explica la reeixida de les Converses Pedagògiques, la publicació de *El Defensor del Magisterio* (1895-1906) i *El Magisterio Gerundense* (1908-1936). Aquesta postura ve reforçada per l'important assentament a Girona d'escoles religioses i congregacionals procedents, en part, de comunitats religioses franceses a causa

²⁷ Cal citar en aquest sector l'Escola Horaciana (1905) de Pau Vila, l'Escola de Mestres de Joan Bardina (1906), el Col·legi Mont d'Or (1905) de Palau Vera, L'Escola de Vallparadís (1910) i la Mútua Escolar Blanquerna (1924) d'Alexandre Galí, etc.

²⁸ Vegeu PALLACH, Josep (1978): *Els mestres públics i la reforma de l'ensenyament a Catalunya (1901-1908)*, CEAC, Barcelona, p.29.

²⁹ Vegeu MESTRAS I MARTI, Lluís M. (1981): *L'aportació gironina al desenvolupament de la pedagogia catalana*, Diputació de Girona, Girona.

³⁰ Vegeu SANTALÓ, Miquel (1916): "Lo que puede hacer el magisterio por la cultura patria" en *Conferencias Pedagógicas celebradas en la Escuela Normal de Maestros de Gerona durante los dias 28, 29 y 30 de agosto de 1916*, Imp. Dalmau Carles, Pla y Comp., Girona, pp.7-8.

de la llei que prohibeix a França l'ensenyament congregacional. Té lloc així l'arribada dels Germans de la Doctrina Cristiana que s'instal·len a la ciutat el 1905 i l'any següent ja són autoritzats a donar classes.

Aquesta mateixa actitud vers l'ensenyament públic és la que contribueix a distanciar els mestres gironins de l'obra de la ILE fa que adoptin altres models més propis i particulars, i configura el moviment renovador dels mestres gironins que es desenvolupa al llarg d'aquests anys. És en aquest sentit que Josep Pallach a partir de paraules d'Ivonne Turin parla d'una situació escolar particular fonamentada bàsicament en les condicions locals de la Catalunya d'aquesta època.

"entre aquestes <<condicions locals>> hi ha, segons la nostra manera de veure, l'acció autònoma dels mestres gironins. (...) ells coneixen i citen la Institució, però coneixen i citen també més sovint l'ensenyament primari francès, ja que els atrau i interessa el seu model orgànic. Els seus interessos professionals se senten més protegits mitjançant l'aparell estatal i això -ens agradi o no- és quelcom que pesa fortament en les idees dels mestres (...) La defensa a ultrança de la <<llibertat d'ensenyament>>, idea clau de Giner i dels seus amics, fou sentida sempre pels mestres públics com un perill."³¹

La generació que crea el moviment de reforma pedagògica a Girona està formada en gran majoria per mestres públics escampats arreu dels pobles rurals i amb una procedència del món de la pagesia, propers a les classes populars. Això contribueix segurament a donar-li un caràcter no elitista. Alguns noms són: Ll. Jou i Olió, Silvestre Santaló, Barceló i Matas, Bosch i Cusí, P. Blasí... Tots ells introdueixen en la seva docència conceptes i pràctiques educatives que estan en plena consonància amb el Moviment de l'Escola Nova. Són mestres compromesos amb la seva feina³². Creuen en l'escola i pensen que és una institució de gran

³¹ Vegeu PALLACH, Josep (1978): *O.c.*, p.29.

³² Aquests mestres són catalogats per Joan Puigbert com els de la "segona generació" pel que fa a la renovació de l'ensenyament primari i a la dignificació del magisteri gironí. La primera generació de mestres renovadors estaria formada per figures com Antoni Balmanya i Josep Carles Dalmau. Tots ells són defensors de l'escola pública i contribuïdors en el que acaba essent l'Associació Provincial dels Mestres Nacionals de Girona. Vegeu PUIGBERT I BUSQUETS, Joan (1986): *La Normal i*

trascendència per a la vida i el progrés dels pobles. Són mestres interessats en la formació de mestres, en les novetats, en el material didàctic, en la coeducació i en les experiències de les Escoles a l'Aire Lliure.

"Educació integral; desenvolupament de les possibilitats de l'infant; plena col.laboració amb la família, medi educatiu per excel.lència...aquestes són les afirmacions que de manera constant sobresurten en les reflexions pedagògiques dels mestres gironins. Certament no es tracta d'elaboracions sistemàtiques, metòdiques...però potser es tracta de quelcom millor: són consells entre companys, meditacions en veu alta, fruit de les reflexions sobre l'acció d'ensenyar."³³

Alguns dels trets que caracteritzen els postulats que defensen aquests mestres són: No n'hi ha prou amb instruir, cal educar; cal establir un acord real entre la família i l'escola; cal una atenció especial a l'educació moral; cal també promoure una educació integral on es desenvolupin les possibilitats diverses; hi ha la necessitat d'aprendre de les experiències pedagògiques estrangeres a través d'algunes visites, descripcions i lectures.

"S'interessen per tots els aspectes de la problemàtica de l'escola, pels aspectes polítics, pels professionals, pels organitzatius i pels aspectes més estrictament pedagògics. Introdueixen ja conceptes i pràctiques educatives del que més endavant s'anomenarà ja Escola Nova, malgrat la seva pedagogia sigui encara, utilitzant termes d'A. Galí, una pedagogia de la suggestió".³⁴

Aquests conjunts de mestres són els que inicien les "*Converses Pedagògiques*" que neixen de manera espontània fruit del seu interès i no pas de cap tipus d'imposició

l'Ensenyament Primari a Girona (1914-1936). Ensenyament públic i ideologies a les comarques gironines, Tesi Doctoral, Universitat de Barcelona, pp.29-45, i més recentment la publicació d'aquesta tesi en l'obra PUIGBERT,Joan (1994): *La Normal de Girona i el Magisteri públic (1914-1936)*, Univeritat de Girona, Girona, pp.27-60.

³³ Vegeu PALLACH,Josep (1978): *O. c.*, p.132.

³⁴ Vegeu CLARA,J.;CORNELLÀ,P.;MARQUÈS,S.;PUIGBERT,J. (1980): *La renovació pedagògica a l'Ensenyament Primari (1900/1936). L'aportació dels mestres gironins. Antologia de textos*, Diputació de Girona, Girona, p.8.

oficial. El 28 de juny de 1903 té lloc a l'Escola del senyor Dalmau de Girona la primera "*Conversa Pedagògica*". El ponent és el mestre de Cassà de la Selva, el senyor Esteve Carles. Tracta del tema "*Treballs manuals a les escoles de primer ensenyament*". L'èxit de les primeres Converses Pedagògiques fa que el juny del 1904 se celebri una nova conversa pedagògica a Girona per parlar de la projectada Normal d'Estiu. Ben aviat s'escampen a Tarragona, Lleida i Barcelona³⁵.

El 17 de setembre del 1911 s'inauguren les escoles del Grup Escolar, després de quasi tres anys de construcció i d'aconseguir que l'Estat es fes càrrec del 70% del cost com a acte de reconeixement a la ciutat de Girona pel centenari dels *Sitios* de la guerra de la Independència. Aquesta escola és durant alguns anys l'orgull de la ciutat en matèria d'educació³⁶ i defensa una educació oberta a l'entorn i a les necessitats del moment:

"...se ha puesto especialísimo interés en que el trabajo resulte lo más completo y eficaz posible, a fin de dejar al alumno en condiciones tales de idoneidad, que le permitan luego ampliar por sí solo, con la ayuda del libro o de otros medios, todos aquellos conocimientos o materias que más adelante, en el transcurso de la vida, han de interesarle....)

...se han introducido enseñanzas que no prescriben los Reglamentos escolares, y se ha procurado ensayar y establecer dentro de la Casa, todas aquellas instituciones circun-escolares, sancionadas por la experiencia como beneficiosas al individuo y a la sociedad".³⁷

³⁵ Vegeu JOU I OLIÓ, Llorenç (1930): *Calendari pedagògic (1910-1915)*, Impremta Elzeviriana i Llibreria Camí, S.A., Barcelona, pp.214-216.

³⁶ El mes d'octubre del 1911 el Suplement Literari de *El Autonomista* amb motiu de les Fires de Sant Narcís, dedica algunes planes a comentar aquest Grup Escolar. Alguns dels comentaris que hi trobem diuen: "...no limitándose á lo que disponen las leyes de Instrucción pública, sino observando, en el detalle y en el conjunto, todas las prescripciones que impone la moderna Pedagogía....). Acaso en ninguna otra población importante de España goza la escuela pública de tanto prestigio como Gerona."

³⁷ Vegeu PROFESORADO OFICIAL DEL GRUPO ESCOLAR (1915): *Memoria General del Grupo Escolar de Gerona. Curso de 1914-1915*, Imp. Dalmau Carles, Pla y Comp., Gerona, p.13.

El Grup Escolar és clarament, ja en aquest temps, una escola oberta a l'entorn, una escola que considera educatives les activitats extra-escolars: els ensenyaments complementaris, les sortides, les excursions, les colònies escolars, les cantines escolars, l'educació física i la gimnàstica.³⁸

Amb la dictadura de Primo de Rivera té lloc la prohibició de l'ensenyament del català en tots els seus graus. L'obra educadora que s'estava creant en molts indrets de Catalunya, rep una forta sotragada. La Dictadura veu en l'educació catalana una amenaça, un enemic, i a Girona la nova situació tampoc és vista, almenys per un sector, del tot favorable:

"...para el nuevo el horizonte no se presenta despejado, ni mucho menos. A los maestros se les coarta la libertad de acción; a los niños se les cierran las puertas de las escuelas, en buena parte al menos. Una real orden impide la prologación de las clases. Ningún maestro puede dar clase alguna extraordinaria, que es decir que no puede retener un niño un momento más de las horas señaladas."³⁹

Durant la dictadura de Primo de Rivera, l'Ajuntament es preocupa bàsicament de construir dues escoles --la de Montjuïc i la del barri de La Mercè-- que s'inauguren ja en la II República. El nombre d'escoles existents a Girona abans de la proclamació de la II República és de dues escoles de pàrvuls, 5 unitàries i una escola graduada, distribuïdes de la següent manera: en el Grup Escolar, una escola graduada de nois annexa a la Normal de Mestres, dues unitàries de nois i dues escoles de pàrvuls; en l'escola del carrer Eixemenis, una unitària de nois; en l'escola de la pujada de St. Martí, una unitària de nois i en l'escola del carrer del Carme, una unitària de noies.

³⁸ Vegeu MARQUÈS, S.; PUIGBERT, J. (1986): *75 Anys del Grup Escolar de Girona 1911-1986. Aproximació a la història de l'Escola Pública "Joan Bruguera"*, Escola Pública "Joan Bruguera", Girona.

³⁹ SANTALÓ, Silvestre (1924): "Escuelas y maestros", *El Autonomista*, 9 de setembre del 1924.

És doncs, dins aquest entorn educatiu i social en expansió i renovació que té lloc el naixement i creixement de les activitats d'educació en el lleure. Concretament aquest serà el període en què a Girona naixeran les colònies escolars (1916), els casals d'estiu (1917), i diferents associacions i moviments que treballen amb infants i joves: l'Oratori festiu dels Salesians, les Congregacions Marianes amb el Patronat de la Joventut, l'Acció Catòlica amb les diferents branques, els Exploradores de España i també els Pomells de Joventut.

1.4.2. Marc general sòcio-educatiu en la II República (1931-1939)

Els anys 30 són uns anys d'importants conquestes per a molts treballadors. Com a fet representatiu, l'any 1936 es concedeix el dret a les vacances pagades. Molts països inicien estudis i congressos al voltant del temps lliure que es va configurant com un espai important per a la vida de les persones.

1.4.2.1. L'entorn polític

El 12 d'abril del 1931 tenen lloc les eleccions. El 14 d'abril es proclama la II República Espanyola i més tard es restitueix la Generalitat. A Girona s'han d'elegir 23 regidors. Les llistes electorals presenten 4 candidatures: la Unió Monàrquica, la catòlico-monàrquica, la de la Lliga Regionalista i la republicana. La participació dels gironins en les eleccions és important. Un 77% del poble vota i, els vots donen el triomf a la candidatura republicana: 15 regidors republicans, 5 de la Lliga, 2 dels catòlico-monàrquics i 1 d'Unió Monàrquica. Girona fou partidària del canvi de règim i escull com a nou alcalde el professor de l'Escola Normal, Miquel Santaló. El president interí de la Diputació és Cassià Costal, director de l'Escola Normal. Pel que fa al Govern Civil és Albert Quintana qui ocupa el càrrec de governador.

El 2 d'agost del 1932 es realitza el referèndum per demanar l'Estatut. Girona n'és també partidària amb la majoria de forces polítiques i entitats gironines a favor. La catalanització però és lenta. Hi ha un important sector de forces

anticatalanistes i antiautonomistes manifestant-se principalment a partir de publicacions com *El Norte* o *La Voz de Gerona*. La Lliga Regionalista també hi col.labora.

En les eleccions generals del 1933 les forces republicanes tornen a triomfar però en les eleccions del 10 de gener del 1934 el nou Ajuntament, presidit per l'industrial Francesc Tomàs, és majoritàriament de dretes amb 16 candidats --entre La Lliga, els tradicionalistes i els monàrquics-- i sols 8 d'Esquerra Republicana. L'octubre del 34 tenen lloc uns intensos esdeveniments que fan canviar ràpidament la situació política. El regidor Camps i Arboix, cap de la minoria d'esquerres a l'Ajuntament, convertit en alcalde-regidor, proclama l'Estat Català. L'Aliança obrera havia decretat la vaga general revolucionària. Amb la rendició de Lluís Companys a Barcelona, l'eufòria dura poc. La repressió i la supressió de l'Estatut dona la delegació de la Generalitat a un tinent coronel. Molta gent de les comarques gironines és tancada a la pressó. La política i les organitzacions de dretes i extrema-dreta --com la Falange dirigida per Luis Rodríguez-- es manifesten ràpidament.

En les eleccions generals de febrer del 1936 es restableix l'Estatut, s'obté l'amnistia i s'accedeix a la restauració dels ajuntaments populars. El resultat és just, però suficient: 50,9% dels vots a favor d'esquerres --Front Popular--, i 49,1% dels vots a favor d'Ordre --recolzat per l'Acció Catòlica del bisbat--. Mig any després, el 19 de juliol, hi ha l'alçament militar --amb el suport dels falangistes, tradicionalistes i monàrquics--. Es proclama l'estat de guerra. A Barcelona s'aconsegueix controlar els esdeveniments. Hi ha condemnes i assassinats. Tenen lloc també un seguit d'assalts a partits de dretes i a estaments religiosos com a resposta a l'aixecament armat de les dretes. Prop de 200 capellans del bisbat de Girona són assassinats violentament. Després d'un període controlat per les organitzacions revolucionàries, Esquerra Republicana aconsegeix el poder.

L'any 1938 la guerra ja es fa notar a Girona. Les condicions de vida es fan crues i a tot això s'ha d'afegir els efectes de la tuberculosi i el tifus. A inicis del 1939 els atacs aeris s'intensifiquen a la ciutat. Hi ha morts i prop de 118 edificis són afectats. El 4 de febrer del 1939 les tropes de la IV Divisió de Navarra entren a Girona.

1.4.2.2. L'entorn cultural

Durant el període republicà en les terres gironines arribaran a haver-hi 178 associacions culturals. Una xifra que contrastarà fortament amb el minso nombre a què s'arriba en el decenni franquista 1940-49 on sols es contabilitzen unes 50 associacions relacionades amb l'activitat cultural⁴⁰. Aquesta dada és prou significativa per adonar-nos de la intensa activitat social i cultural que predomina durant els anys republicans.

1.4.2.3. L'entorn educatiu

a) La situació educativa a nivell d'Espanya

En proclamar-se el 14 d'abril de 1931 la II República, Marcel·lí Domingo passa a ser ministre d'Instrucció Pública. En el nou Estat republicà es creu en l'educació com a mitjà per assolir la igualtat i l'estat democràtic sense distinció de privilegis. L'escola s'entén com una institució clau en aquest nou règim, tal com ho reflecteixen els articles 26 i 48 de la Constitució. D'altra banda, cal recordar que l'article 26 de la Constitució del 1931 dissol aquelles congregacions religioses que obeeixen alguna altra autoritat diferent a la de l'Estat. Això representa la dissolució dels jesuïtes. D'altra banda, el mateix article prohibeix exercir l'ensenyança als ordes religiosos. Solament se'ls permet ensenyar les seves respectives doctrines en els seus establiments. Per això molts dels moviments d'Acció Catòlica creixen en aquest període i compensen el protagonisme que l'Església havia tingut en l'escola.

⁴⁰ Dades extretes del llibre de Pere SOLÀ (1983): *Cultura popular, educació i societat al nord-est català (1887-1959)*, C.U.G, Girona, pp.300-301.

El panorama existent a nivell estatal pel que fa als índexs d'instrucció no és massa afalagador. El 33% dels espanyols són analfabets i un milió i mig de nens estan sense escolaritzar. La llei de construccions escolars, que el 1932 l'Estat i els ajuntaments posen en pràctica, representa un pressupost de 600 milions de pessetes: És el major esforç econòmic fet en aquest sentit a Europa en aquells moments. Constatem, doncs, que al llarg del primer any de la República es construeixen 7.000 aules, l'any següent 2.580 i en el tercer any, abans del Bienni Negre, 3.980. Igualment es duplica en nombre d'instituts. També la ILE realitza l'obra de les *Misiones Pedagógicas* les quals, malgrat que funcionaven des de feia anys, és en aquest període republicà quan realitzen una vertadera obra. El 29 de maig del 1931 es crea per decret el *Patronato de Misiones Pedagógicas* amb el propòsit de difondre la cultura general, la moderna orientació docent i l'educació ciutadana en els pobles i indrets rurals, amb especial atenció als interessos espirituals de la població. Respon bàsicament a un fi de justícia social. La seva actuació es tradueix en la constitució de biblioteques --en 10 mesos es creen 300 biblioteques rurals--, audicions de música, cinema, teatre, museus ambulants, guinyol, cursos, etc⁴¹. En caure la II República i amb el nou Estat, el 19 de juny del 1939 el *Patronato de Misiones Pedagógicas* passa a anomenar-se *Patronato de Cultura Popular* i les *Misiones* es diran *Jornadas Culturales*.

El 17 de maig de 1933 es promulga la *Ley de Confesiones y Congregaciones Religiosas* que estableix que els ordes i les congregacions religioses no poden dedicar-se a l'ensenyança. Les escoles privades religioses opten per canviar els seus estatuts i convertir-se en mútues escolars i passen d'aquesta manera a ser sostingudes per les famílies. La tasca educativa realitzada al llarg d'aquests anys correspon directament als períodes polítics pels quals es passa: 1931-1933 Bienni Radical-Socialista; 1934-1935 Bienni Negre amb una recessió educativa i la supressió de la coeducació, i el 1936 amb la victòria del Front Popular i la

⁴¹ Vegeu CANES GARRIDO, Francisco (1993): "Las misiones pedagógicas: educación y tiempo libre en la Segunda República" en *Revista Complutense de Educación*, vol.4, núm.1, Universidad Complutense, Madrid, pp.147-168.

restitució de Marcel·lí Domingo com a ministre d'Instrucció Pública. Finalment la guerra civil posa fi a moltes de les obres educatives que s'havien dut a terme al llarg d'aquests anys de renovació pedagògica.

b) La situació educativa a Catalunya

El període republicà suposa per a Catalunya l'Estatut del 1932 el qual reconeix que la Generalitat pot crear i mantenir centres d'ensenyança, paral·lels als que pot establir també l'Estat. A Catalunya hi haurà dos tipus d'establiments docents oficials: els de la Generalitat i els de l'Estat.

El període de la II República és un període d'intensa activitat educativa. Moltes de les iniciatives que s'havien estat gestant des de principis de segle, donen ara, sobretot en els períodes liberals i republicans, el seu fruit. La tasca de molts mestres públics, els seus assaigs, els contactes amb propostes renovadores europees, el coneixement i la difusió d'aquestes propostes, la visita de Montessori, Freinet, Claparède... Tot això es dona en aquests pocs anys d'intens treball a nivell pedagògic. I possiblement, molt més s'hagués donat si els esdeveniments de la guerra civil haguéssin estat uns altres.

La primavera del 1931 té lloc la inauguració d'onze grups escolars per part de l'Ajuntament de Barcelona. A partir d'una intensa campanya a favor de l'escola pública s'aconsegueix refer la imatge deixada al llarg dels anys de l'etapa monàrquica. Es dignifica el paper del mestre. La Generalitat, en aquest període, malgrat el problema econòmic, posa en marxa dues institucions modèliques quant a funcionament i qualitat educativa: l'Institut Escola i l'Escola Normal, concebuts com a centres experimentals.

Després del Bienni Negre i amb el restabliment del govern del Front Popular la situació es refà. El 27 de juliol del 1936 es crea per decret el *Comitè de l'Escola Nova Unificada* (CENU), intent de reformar globalment l'ensenyament i de coordinar els serveis d'ensenyament de l'Estat, l'Ajuntament i la Generalitat per

tal d'assolir una escola unificada. Aquesta escola hauria de ser gratuïta, laica, coeducativa, catalana i lligada amb el món del treball. Els esdeveniments de la guerra frenen la iniciativa. La victòria de Franco elimina l'obra del CENU, de la Generalitat i dels ajuntaments republicans.

c) La situació educativa a Girona

En l'apartat de política hem constatat ja que moltes de les figures del món de l'educació desenvolupen una intensa tasca social a partir de càrrecs públics en el món de la política⁴² La tasca que es realitza a nivell educatiu és important i va molt relacionada amb les "activitats d'educació en el temps lliure", tal com les entenem avui dia. Un article de *El Autonomista* parla molt il·lustrativament en aquest sentit tot dient que:

"Fins avui en tots els programes electorals o de Govern hi figurava en primer terme el de l'ensenyament. Es considerava sempre a l'infant com l'esperança del demà però, desgraciadament, no es feia res. Uns per temor d'un poble que s'hi "veiés"; altres per desídia. No es feia res i s'esclavitzava al noi des dels primers passos; una ignorància i una esclavitud.

Afortunadament, pel que hem vist, ja no podem dir el mateix. "Fra exemple és el millor predicador". Tant el senyor President de la Generalitat com les autoritats de Girona han palesat una vegada més que el problema fonamental per a l'avenir del país serà atès. El fet de què el fill de l'últim obrer tingui la porta oberta a tots aquells centres d'educació i formació professional que fins ara eren servats (sic) pels fills dels rics, és l'avantatge més gran que el nou règim suara conquistat amb tant sacrificis ha lliurat al ciutadà espanyol (sic)"⁴³.

Els ajuntaments republicans de Girona juguen un paper molt important pel que fa a construccions escolars. L'escola de Montjuïc -Ignasi Iglesias- s'inaugura el 1933. Suposa una inversió de 230.000 ptes. per part de l'Ajuntament i 59.220 ptes. per part de l'Estat. Està pensada especialment per al barri de Pedret. El

⁴² Vegeu PUIGBERT, Joan (1994): *O. c.*

⁴³ Vegeu *El Autonomista*, núm.9.158, 29 agost 32.

regidor republicà Dàrius Rahola havia presentat la proposta d'adquisició dels terrenys i el projecte d'escola el 26 de juliol del 1930. El Grup Ramon Turró és també obra d'aquest època, amb un cost de 133.878 per part de l'Ajuntament i 39.480 per part de l'Estat. Durant el mateix temps es construeixen també les escoles de Sant Martí, de Pont Major, Grup Prat de la Riba i Grup Botet i Sisó, amb un total de lloguers anuals de 9.980 ptes. Les escoles inaugurades entre el 14 d'abril del 1931 fins al 28 de febrer del 1934 són:

- En el Grup Ramon Turró:
 - . Escola graduada de noies, de tres graus, a base de la unitària de la Sra. Canós. 2 mestres nous.
 - . Una escola de pàrvuls amb 1 mestre.
- En el Grup Ignasi Iglésias:
 - . Escola graduada de nois, de tres graus, a base de la unitària del Sr. Santaló amb 2 mestres nous.
 - . Escola graduada de noies de tres graus amb 3 mestres.
- En l'escola del carrer Eixemenis:
 - . Escola graduada de noies de 4 graus a base de la unitària de la Sra. Auget amb 3 mestres.
 - . Una escola unitària de noies amb 1 mestre.
- En l'escola de la pujada de St.Martí:
 - . Dues escoles unitàries de nois amb 2 mestres.
- Al barri de Pont Major:
 - . Una escola unitària de nois amb 1 mestre
 - . Una escola unitària de noies amb 1 mestre.

En total, 16 mestres nous que s'incorporen en aquest període de manera que el 28 de febrer del 1934 hi ha 30 mestres en les escoles públiques de Girona. Segons Navarro⁴⁴, el cens escolar d'aquesta època assenyala que encara hi ha un important grup de nens sense escolaritzar, tot i que alguns acudeixen a l'ensenyament religiós.

La preocupació escolar, inclou també aspectes físics i sanitaris dins el programa. Hi ha constància de la carta signada per un regidor de l'Ajuntament, en què es

⁴⁴ Vegeu NAVARRO, Ramon (1979): *L'educació a Catalunya durant la Generalitat 1931-1939*, Ed. 62, Barcelona, p.56. Segons aquest autor, les estadístiques oficials assenyalen que la província de Girona el 1934 té una població escolar de 55.013 infants. D'aquests, l'ensenyança estatal acull 35.065 alumnes en 576 escoles i 890 mestres. Per altra banda, l'ensenyança privada acull 11.607 alumnes en 109 escoles. Es constata doncs, que queden sense escolaritzar, oficialment, 8.341 infants a les comarques gironines.

demana declarar la cultura física obligatòria en les escoles municipals. Igualment, es demana que els metges municipals creïn unes fitxes mèdiques infantils per controlar degudament les aptituds físiques dels infants per a la pràctica d'esports. S'insisteix també en la creació "*d'un servei encarregat de la cultura física a les Escoles que en el dia de demà que els mitjants econòmics de la ciutat ho permetessin tingués també la direcció d'un gimnàs municipal*".⁴⁵

L'Ajuntament d'esquerres en els primers anys de la república, també volia atendre els infants que no arribaven a l'edat escolar. A aquest efecte inicia a la Gran Via Jaume I la construcció de la Casa del Nen, on les mares haurien pogut deixar els seus fills en anar al treball "*amb la seguretat de què un bon servei mèdic garantiria un bon servei de biberons i on una escola maternal cuidaria dels nens capaços de caminar (sic)*"⁴⁶. La construcció de la Casa del Nen també es paralitza en entrar el segon Ajuntament republicà. Les poques obres que després s'hi fan, són solament per justificar una subvenció de la Generalitat, i encara, en període proper a les eleccions. Amb les guarderies, passa quelcom semblant. El primer Ajuntament republicà, de majoria esquerrana, troba ja en marxa unes guarderies escolars. Les fomenta i estableix la modalitat d'estiu. L'ambient desfavorable del segon Ajuntament republicà, de majoria conservadora, en determina la suspensió.

Durant els quatre primers anys de república, hi ha un intens treball educatiu a la ciutat. Alguns dels mestres i pedagogs gironins, cridats des de Barcelona, deixen la ciutat per passar a dirigir i gestionar serveis educatius a la ciutat comtal. Es comptabilitzen 48 mestres gironins seleccionats pel Patronat Escolar de l'Ajuntament de Barcelona. També s'ha de citar l'aportació de Cassià Costal i Miquel Santaló com a directors de la Normal de la Generalitat i la seva col.laboració en les Escoles d'Estiu. Tot plegat, amb el canvi polític a partir de

⁴⁵ Carta dirigida a la Corporació Municipal. AHMG, s. XII.4.2.Colònies escolars, ll. núm.2 (1930-1939).

⁴⁶ AHMG, s. XII.8.Documentació diversa, ll. núm.4 (1920-1937) Guarderies, cantines escolars.

les eleccions municipals del 14 de gener del 1934 i el triomf de la coalició Lliga-Tradicionalistes, i la pèrdua a Girona de mestres de gran vàlua perquè són traslladats a Barcelona, provoca que durant el Bienni Negre hi hagi un decaïment entre el magisteri ginoní. Tot i així, el treball realitzat per aquest magisteri durant aquests anys de govern dretà, no s'ha de desmerèixer. Tal com ha estudiat Joan Puigbert, l'Escola Normal i el magisteri gironí continua amb una important línia de treball pedagògic renovador. Els normalistes fan visites a Barcelona, sortides... i s'amplia el fons bibliogràfic que demostra clarament quin era el treball educatiu que se seguia⁴⁷.

Un informe de l'alcalde Francesc Tomàs del mes de maig, parla de 3.840 infants escolaritzats a la ciutat de Girona i repartits de la següent manera: 2.035 en els col·legis mutuels, que constitueixen el 53% de les escoles; 1.458 en les escoles públiques municipals; 237 en la Casa d'Assistència i 110 en l'Ateneu Social Democràtic (vegeu la TAULA I).

El 1936 és el Front Popular qui surt guanyador de les eleccions del 16 de febrer. Aquest triomf popular significa per a l'educació el triomf de l'escola pública. El mes d'octubre es constitueix el Consell Municipal després de dissoldre's el Comitè de Milícies Antifeixistes. La mestra Antònia Adroher és la consellera de Cultura i Propaganda i també la delegada del CENU. Es creen noves cantines, sales d'higiene, material escolar modern... Per la seva part, l'Ateneu Democràtic continua fent classes nocturnes. Durant els anys de la guerra l'ensenyament del Grup Escolar és mixt.

⁴⁷ En una relació de llibres adquirits en el curs 1935-36 hi figuren títols com: *La Escuela Laica, Aplicación del método Decroly, Los centros de interés, La Escuela Activa, Psicología para maestros, Diccionario Català Salvat, Biología Pedagógica, Plan Dalton, Las escuelas nuevas norteamericanas, El método Winnetka*, etc.

TAULA I
Relació d'alumnes escolaritzats a Girona el 1936

ESCOLES	NENS	NENES	TOTAL
Grup Escolar Joan Bruguera	246		246
" " " " pàrvuls	79	57	136
Grup Escolar Ignasi Iglesias (amb pàrvuls)	120	136	256
Grup Escolar Botet i Sisó	109	57	166
Escola Municipal Pujada St. Martí	43		43
Escola Municipal de Pont Major	35	35	70
Escola Municipal Eiximenis		225	225
Escola Municipal Prat de la Riba		102	102
" " " " " " pàrvuls	13	41	54
Escola Municipal Ramon Turró		114	114
" " " " pàrvuls	22	24	46
Escoles d'Assistència Social	125	112	237
Escoles de l'Ateneu Social Democràtic	110		110
Mútua Escolar Baldiri Reixach		275	275
Mútua Escolar Pont Major		199	119
Mútua Escolar Gerundense	272		272
Apostolat de l'Oració	210		210
Mútua Escolar Eixemenis	210		210
Mútua Escolar Masmitjà		201	201
Mútua Escolar Balmes		330	330
Mútua Escolar Galiana		103	103
Instrucció Popular S.A.	430		430
	1.814	2.026	3.840

FONT: SOLÀ GUSSINYER, Pere (1983): *Cultura popular, educació i societat al nord-est català (1887-1959)*, CUG, Girona, pp.321-322.

A Girona les mútues escolars no varen fer-se esperar ja que "*molt abans que els Governos decidíssin portar a la pràctica (sic) el precepte constitucional de la substitució susdita, els pares de família verificaven la substitució de les escoles de les congregacions religioses mitjançant l'establiment de nou col.legis mutuals qual sosteniment va excludivament a càrrec (sic) dels pares que hi porten els seus fills*"⁴⁸. Les dades d'alumnes i professors en aquesta època es poden veure en la TAULA II.

TAULA II
Relació d'alumnes i mestres en els diferents Grups Escolars de Girona l'any 1936

GRUP ESCOLAR	ALUMNES	MESTRES CENU	MESTRES ESTAT
BAKUNIN (Ex-Cor de Maria)	280	3	2
GINER DE LOS RIOS (Ex-Maristes Catedral)	380	6	4
DURRUTI (Ex-Maristes Mercè)	270	5	2
CARLES MARX (Ex-La Salle)	600	5	7
JOAQUIM MAURIN (Ex-Dominiques)	280	3	3
PONT MAJOR	50	-	1
	1860	22	19

FONT: Elaboració pròpia a partir de les dades existents en l'AHMG.

1.4.3. Marc general sòcio-educatiu en el franquisme (1939-1975)

El 4 de febrer del 1939 el general en cap Camilo Alonso Vega amb les forces de la IV Divisió de Navarra, entra i ocupa la ciutat de Girona a dos quarts de dues de la tarda. La guerra s'acabava però els morts i les persecucions encara es fan

⁴⁸ Vegeu AHMG, s. XII.8.Documentació diversa, II. núm.6.

sentir uns anys. A tot això, cal afegir-hi els desastres de les inundacions que la ciutat de Girona pateix durant els primers anys de la dictadura. Fins al 1945 el creixement de la població de Girona és negatiu i fins a l'any 1951 la tuberculosi causa una mitjana de 50 morts cada any. A aquestes diferents problemàtiques cal afegir que entre el 1939 i el 1948 els preus es multipliquen per tres. L'evolució demogràfica durant el franquisme⁴⁹ és difícil d'estudiar pel fet que hi ha factors condicionants com la guerra i les annexions a Girona, que fan que les dades presentin xifres no massa fiables. Malgrat tot, les dades pel que fa a l'any 1940 a Girona són de 29.632 habitants amb un 13% d'analfabets. El 1950 els habitants són 28.915 amb un 6,55% d'analfabets⁵⁰.

A partir del 1952 sembla que els efectes posteriors a la guerra comencen a desaparèixer. Girona intenta créixer i desenvolupar-se. Prova d'aquesta expansió és la creació, el 1954, de la nova parròquia de St. Josep de Girona. Aquest creixement continua i el 7 de desembre de 1962 es veu reforçat per la incorporació de St. Daniel, Sta. Eugènia de Ter i Palau-Sacosta. La incorporació efectiva no es fa però, fins al juny de l'any següent.

Catalunya ofereix en aquesta època unes expectatives clares de desenvolupament per a molts emigrants del sud d'Espanya. Segons dades del 1967 la ciutat de Girona compta només amb un 41% de naturals de la ciutat. La resta són immigrants, ja sigui provinents de la mateixa província, un 23%, o de fora d'aquesta, el 36% restant. D'aquesta manera a Girona es comença a poblar la muntanya de Montjuïc i la zona de les Pedreres. S'inauguren també en aquest període --el 2 de juny-- els habitatges de Sant Narcís. El creixement continua amb les annexions dels municipis de Sant Gregori, una part de Celrà, Salt i Sarrià de

⁴⁹ Segons els censos i padrons municipals estudiats per J. Clara, l'evolució de la població seria l'any 1936 de 23.871 gironins, l'any 1940 de 29.632 gironins, l'any 1950 de 28.915, l'any 1960 de 32.784 i l'any 1970 de 50.338.

⁵⁰ Dels 28.915 habitants que té Girona l'any 1950 hi ha el següent nombre d'estudiants: primaris 3.236, mitjans 813 i superiors 189. Han cursat estudis primaris 18.668, mitjans 1.278 i superiors 568.

Ter. L'annexió en aquest darrer cas és més polèmica tot i que el decret del Ministeri de Governació del 16 d'agost del 1968 disposa l'annexió de Salt i Sarrià, juntament amb Campdorà (terme de Celrà) i de les poblacions de Domeny, Sant Ponç i Taijà (terme de Sant Gregori). Es revoca l'acord i el Tribunal Suprem confirma l'annexió el 12 de març del 1974. Els municipis de Salt i Sarrià, mantenen reivindicacions fins que l'any 1983, ja en la democràcia, recuperen la municipalitat.

1.4.3.1. L'entorn polític

El mes de març del 1939 és executat Carles Rahola per haver escrit uns articles a *l'Autonomista* un mes després que s'ocupés la ciutat de Girona amb les tropes militars. Fins a l'any 1945 els afusellaments són habituals. Es comptabilitzen 514 afusellats⁵¹, a part dels 1.683 homes i 580 dones que el 1942 encara resten empresonats.

L'Ajuntament de Girona és ocupat pels partidaris de la FET i les JONS, grups de dreta i extrema-dreta i alguns homes de la I Dictadura sense cap representativitat per part del poble. Malgrat la repressió, J. Clara manifesta que hi ha constància que entre el 1942 i el 1945 es reconstrueixen a Girona els nuclis de la CNT, ERC, PSUC i POUM⁵².

1.4.3.2. L'entorn cultural

La vida cultural passa una dura etapa de pobresa i submissió. A Girona del 1939 al 1942 es publica el diari *El Pirineo* al servei de *España y del Caudillo*. Deixa de sortir quan el mateix 1942, amb data de 1 de gener, apareix *Los Sitios de Gerona* que pren el relleu com a "*diario de F.E.T. y de las J.O.N.S.*"

⁵¹ Vegeu CLARA, Josep (1991): *Girona sota el franquisme 1939-1976*, Quaderns d'història de Girona, Ajuntament de Girona Diputació de Girona.

⁵² Vegeu CLARA, Josep (1991): *O.c.*, p.42.

Els anys 1944 i 1947 es publica el catecisme en català ja que aquest podia ser ensenyat en les dues llengües i el bisbe Cartañá permet l'edició en català. Serà una de les poques obres culturals que es fan en aquesta època en català. Aquest fet és testimoni de l'actitud que un sector important de l'Església adopta davant el fet cultural català. Aquesta actitud és la que es desenvolupa també en el terreny educatiu.

El 5 de febrer del 1946 es constitueix l'*Instituto de Estudios Gerundenses*. El setembre del 1947 el Cercle Artístic, i el 17 de desembre s'inaugura també a Girona la Biblioteca de la Casa de Cultura de la Caixa de Pensions i l'any següent té lloc la restauració dels Jocs Florals en versió bilingüe. El 1951 s'instal·la la biblioteca pública a la Casa de la Misericòrdia i el 1955 la Diputació comença la publicació de la *Revista de Gerona*. El 22 de gener del 1965 s'inaugura *La Voz de Gerona*. El 10 d'abril d'aquest mateix any inicia la publicació el setmanari *Presència* que es convertirà en portaveu de l'opinió antifranquista, del catalanisme cultural i d'iniciatives properes a la recuperació del país. És cancel·lat el 13 de juliol del 1971 fins al 20 d'abril del 1974 que torna a reaparèixer. És també d'aquesta època la fundació de la llibreria Les Voltes -maig del 1963-, la qual té un paper actiu en la promoció de la Nova Cançó i del llibre català. A partir del 1973 es comencen a mobilitzar les primeres associacions de veïns com a plataforma de participació ciutadana. També en aquesta època --16 de febrer del 1975-- es constitueix el Secretariat de *Justícia i Pau*.

1.4.3.3. L'entorn educatiu

a) La situació educativa a nivell d'Espanya

L'escola és una institució clau en aquest nou règim. És una escola que no mira cap a Europa, ni parla de Montessori, ni de l'Escola Nova... L'escola es tanca, igual que a tot Espanya, a la resta d'Europa i es fonamenta en el nacional-catolicisme que s'imposa. Aquest tancament i regressió de l'escola es basa en la transmissió de models que cataloguen l'escola republicana com allò dolent que cal eliminar i oblidar. Els models pedagògics són ara els nacionals: Manjón,

Quintilià, Vives, Nebrija... es reula al segle XIX. No solament és l'escola un element clau en el nou règim, sinó que ho és tota l'educació en general. Això vol dir que la tasca educadora que es pot fer fora de l'escola és també important i per tant, la dictadura també vol controlar aquesta parcel·la important de llibertat.

La nova escola que neix és una escola sense cap possibilitat de debat pedagògic. És una escola pobre en recursos de tot tipus, una escola marginal, amb un fort control ideològic on l'únic que preocupa l'Estat és la transmissió del sentiment patriòtic i catòlic. La incorporació en el magisteri d'alguns militars respon clarament a aquest objectiu i la formació que els mestres reben, molt propera a la que es feia des de determinats sectors de l'Acció Catòlica, demostra el grau d'adoctrinament que hi ha. En la mateixa línia es prohibeix la coeducació⁵³ tant en l'ensenyament públic com en el privat, i també en altres àmbits educatius com en l'ensenyament de la doctrina. S'exigeix i s'imposa un nou model de mestre⁵⁴ que ha de treballar d'acord amb el rector del poble i ha de col·laborar amb els responsables del Frente de Juventudes. Cal recordar que pel decret de 6 de desembre de 1940 tots els nens i nenes queden inscrits al Frente de Juventudes i estan obligats a rebre l'educació política i la formació física. Donada la manca d'instructors a la província de Girona, s'acorda amb la Inspecció que aquesta tasca la compleixin els mestres. La col·laboració d'aquests amb el Frente de Juventudes arriba també en alguns casos a consistir en ajudes als campaments d'estiu.

⁵³ En la Llei d'Instrucció Primària del 1945, en l'article 14, encara s'insisteix en aquest fet al·legant a raons d'ordre moral i d'eficàcia pedagògica.

⁵⁴ El nou model de mestre ha estat exposat de manera prou clara en la *Circular d'Inspecció de l'any 1939 a Girona*. Els mestres han de ser: "*Maestros sanos de cuerpo y espíritu, poseídos del fervor necesario para arrastrar inquietudes infantiles; con valor suficiente para afrontar la tarea que exige de nosotros renunciación y sacrificio, y valentía suficiente para sostener nuestras creencias; entusiasmo inquebrantable para transmitir el amor que precisa la tierra bendita que nos vio nacer, la de las grandes epopeyas e incontables heroísmos. Siempre firme nuestra fe en Dios y en España y completa nuestra obediencia al Caudillo.*" Vegeu MARQUÈS, S (1990): "L'Escola Primària durant els primers anys del Franquisme", Conferència dins el cicle *50 Anys d'Escola a Catalunya*, Girona.

La formació d'aquest nou mestre respon a una clara voluntat de fer sants més que savis. En la formació del magisteri preocupen més els exercicis espirituals que no la formació professional que els nous mestres puguin tenir. El mestre s'entén com "*el desvetllador de la consciència religiosa en l'infant i animador de vocacions sacerdotals*"⁵⁵.

Les comissions depuradores provincials es creen per decret el 8 de novembre del 1936. El 7 de desembre del 1936 es donen a conèixer les normes depuratives a través de la Junta Tècnica de l'Estat. Aquestes són les que fan que el nou model de mestre proclamat sigui una realitat. La tasca que es fa des d'aquestes instàncies és indiscriminària. Segons Claudio Lozano⁵⁶, malgrat no haver-hi dades exactes, creu que es depuren prop de 55.000 mestres i professors a nivell de l'Estat espanyol.

A partir de les ordres del 10 de novembre del 1936 i del 21 de setembre del 1939 s'estableix l'ensenyança de la religió com un element vital. S'instauren també un seguit de festes que cal respectar: mes de Maria, fi de curs... Aquesta catolicitat de l'ensenyament s'accentua també amb la Llei d'Ensenyança Primària del 1945 que s'inspira en l'encíclica de Pius XI "*Divini Illus Magistri*" on es reconeix el dret que l'Església, per ordre sobrenatural, a intervenir en el camp educatiu. Finalment, amb la signatura del Concordat amb la Santa Seu el 23 d'agost del 1953, l'Església s'erigeix censora i interventora del sistema educatiu Espanyol a través de la ideologia del nacionalcatolicisme, malgrat que feia anys que exercia aquest poder de fet. Els centres privats religiosos van augmentant i hi van les classes més adinerades i cultes. L'escola pública queda sols com a complement i perd tot el prestigi i la qualitat que havia assolit en temps de la II República. Les construccions escolars es descuiden. Del 1939 al 1951 es creen solament unes

⁵⁵ Vegeu MARQUÈS I SUREDA, Salomó (1993): *L'escola pública durant el franquisme. La província de Girona (1939-1955)*, PPU, Barcelona, p.111.

⁵⁶ LOZANO, Claudio (1990): "La ideologia de l'Escola Franquista", Conferència feta el 18 de gener dins el cicle *50 Anys d'Escola a Catalunya*, Girona.

6000 escoles. És a partir del pla del 1949 (18 de novembre) que l'Estat es proposa la creació de 30.000 aules noves. Això representa la voluntat de recobrar la iniciativa en matèria de construccions escolars.

Durant els anys 60 a Espanya penetren les idees de P. Freire. Aquest fet, juntament amb la creació del *Ministerio de Cultura, Subdirección de Animación Cultural, Dirección General de Desarrollo Comunitario* fa que lentament es vagin desenvolupar un seguit d'activitats en la línia d'afavorir processos d'animació socio-cultural. El 1962 el Concili Vaticà II trenca amb les posicions reaccionàries i antimodernes. Una part de l'Església passa a servir, en lloc d'exercir poder i disposar de privilegis.

Ja en els últims anys del franquisme, quan aquest presenta símptomes de debilitament, apareix la Llei General d'Educació --la Llei Villar Palasí--. Suposa un important canvi a nivell educatiu. Pel que fa al tema de l'educació en el lleure, hi ha un fet important. S'hi preveu la realització d'activitats extra-escolars englobades dins els programes educatius, com a tasques educatives complementàries a les purament escolars. També es contempla la participació dels pares a través de les associacions de pares d'alumnes en els diferents centres escolars. Resultat d'aquesta nova legislació és també l'ordre de 21 de novembre de 1973 a partir de la qual es donen normes per al funcionament de centres de vacances escolars⁵⁷.

b) La situació educativa a nivell de Catalunya

L'ordre de 29 de gener de 1939 traspasa al nou Estat tots els edificis i instal·lacions d'ensenyança en poder de la Generalitat. Suprimeix els Consells Regionals de primera i segona ensenyança i el Patronat Escolar de Barcelona. En definitiva, es desfà el sistema educatiu que la república havia assentat. L'any 1940 pràcticament totes les congregacions religioses que havien hagut de marxar, ja

⁵⁷ B.O.E. del 30 de novembre del 1973.

tornen a estar instal·lades a casa nostra. Aquestes escoles religioses entren en crisi a partir del Vaticà II. Estan en proporció de 4 a 1 en comparació a les privades no religioses que a Barcelona són més importants. És en aquestes escoles privades no religioses on neixen les propostes de renovació pedagògica.

El 1949 les Escoles a l'Aire Lliure nascudes com escoles noves a principis de segle, encara conserven el nom. De fet, la *Ley sobre Educación Primaria* del 17 de juliol del 1945 dedica un article a aquest tipus d'escoles i n'assenyala el caràcter obligatòri en el cas dels nens dèbils o pre-tuberculosos⁵⁸. La realitat educativa d'aquestes centres és ben diferent dels plantejaments educatius inicials que les varen crear. A Barcelona el 1949, en ple franquisme, consten cinc escoles amb aquesta catalogació, amb un total de 512 nens i 720 nenes. El 1965 comença a funcionar a Barcelona la Institució Pedagògica Rosa Sensat. També es reprèn l'Escola d'Estiu.

c) La situació educativa a nivell de Girona

Amb el franquisme es depura el magisteri gironí. D'un total de 58 mestres comptabilitzats a Girona l'any 1939, 16 són sancionats amb alguna pena. Del Grup Escolar, Sixte Vilà i Emili Batlle són inhabilitats per ocupar càrrecs directius de confiança. Les dades generals de la depuració que el franquisme fa a la província de Girona són més crues. Aquest tema ha estat estudiat a fons per Salomó Marquès el qual dona a conèixer la dada del 40,15% com a proporció del magisteri públic gironí que es va veure afectat per la comissió depuradora, sense tenir en compte els efectes de l'autorepressió i autocensura que la por va provocar⁵⁹. Això ajuda a configurar un marc particular en què la tasca pedagògica dels mestres hi és molt difícil:

⁵⁸ Vegeu l'article 34 de la *Ley del 17 de julio de 1945 sobre Educación Primaria* (B.O.E. 18 de julio).

⁵⁹ Vegeu MARQUÈS, Salomó (1993): *O. c.*

"La Comissió depuradora expulsa mestres i mestresses del cos del magisteri i, amb la varietat de sancions que imposà, en condemna d'altres a situacions de misèria econòmica que, en alguns casos, els portarà a abandonar el magisteri i a buscar-se noves formes de vida. L'autocensura, la por, el silenci de molts contribuiran a fer que el cos de mestres porti una vida resignada durant molts anys. Hauran de passar molts anys per trobar un magisteri engrescat i il·lusionat per la feina. Ens trobem per tant en un col·lectiu format per alguns mestres franquistes militants, per mestres que desitjaven la pau i que volien l'arribada de Franco a qualsevol preu, i amb una majoria espantada, silenciosa, autocensurada i preocupada sobretot --com la majoria de ciutadans-- per sobreviure."

L'adoctrinament dels mestres es fa a partir de curses. A Girona es reuneixen 550 mestres dels 667 de la província al Teatre Principal, per assistir al *Cursillo de Orientación y Perfeccionamiento del Magisterio*. El programa és bàsicament centrat en la formació patriòtica i religiosa. Hi ha també *Círculos de Estudios* i *Círculos de Orientación*, setmanes pedagògiques i missionals, exercicis espirituals...

El control que el règim franquista fa sobre el magisteri i en general sobre tot el món educatiu és molt fort. Els noms de les escoles existents en les ciutats s'han d'adaptar a la ideologia del nou règim. D'aquí que els tres col·legis públics Prat de la Riba, Ramon Turró i Ignasi Iglésias passin a dir-se José Antonio, Lorenzana i Montjuïc. El treball del mestre també és controlat en tots els sentits, sobretot, quan vol progressar i rebre algun tipus d'ajut. Llavors l'afinitat amb el règim ha de ser total, de manera clara i explicitada al llarg de la carrera.

Durant els anys 50 hi ha alguns documents de la Inspecció que parlen de les excursions que algunes escoles organitzaven fora del marc escolar. Es demana que també els nens i les nenes vagin separats i sobretot, que no vagin a la platja. La inspecció gironina es basa en la carta del bisbe Cartañá del 1942 per tal de refermar la prohibició de la coeducació. En aquesta carta es diu "*cuanto repugna a la moral cristiana y aún a la misma ley natural i cuan severamente está reprobada por la Iglesia la coeducación de sexos en la niñez y sobretodo en la adolescencia*".

Els anys seixanta són uns anys d'importantes construccions escolars: l'Escola Normal de Mestres (1964), l'Institut d'Ensenyament Mitjà (1966), l'Escola de Vila-Roja (1969). També durant els anys 60 inicien la docència els centres de Bell.lloc del Pla i Les Alzines, com a col.legis depenents de l'Opus que ha iniciat la seva influència a la diòcesi a partir de mossèn Enric Pèlach. L'1 d'octubre del 1969 s'obre la formació universitària a Girona a través del Col.legi Universitari i el 15 de gener del 1974 també es comencen els estudis a l'Escola Universitària Politècnica a Girona.

1.4.4. Marc general sòcio-educatiu en la transició democràtica (1975-1981)

1.4.4.1. L'entorn polític

Amb la mort del dictador el novembre del 1975 s'instaura la monarquia de Joan Carles I. Espanya entra en un procés de transició política. El nou règim és una democràcia parlamentària. Es legalitzen els partits polítics i les centrals sindicals. El 1976 té lloc el referèndum que manifesta el desig del poble espanyol de la Constitució i, l'any següent, es fan les primeres eleccions legislatives a l'Estat espanyol. En aquestes dates, concretament l'1 d'abril del 1976, el Tribunal Suprem confirma l'annexió de Sarrià de Ter a Girona, annexió que es manté fins el 1983 quan aquesta població recupera la seva municipalitat. A Catalunya l'any 1977 té lloc el retorn del president Terradellas i la constitució de la Generalitat provisional. El 1978 s'aprova la Constitució democràtica espanyola. El 1979, s'aprova l'Estatut de Catalunya el qual, en l'article 9.26 confereix a la Generalitat de Catalunya competència exclusiva en matèria de joventut. El 1980 se celebren les primeres eleccions al Parlament de Catalunya i Jordi Pujol és elegit president de la Generalitat.

Els ciutadans de Girona es manifesten a favor d'un consistori gironí progressista en les primeres eleccions municipals democràtiques que es realitzen el 1977. Els resultats de Girona són: *Socialistes de Catalunya* 10.870 vots, *Pacte Democràtic per Catalunya* 10.057 vots, *Unión de Centro Democrático* 7.714 vots i *Partit*

Socialista Unificat de Catalunya 6.365 vots. En les eleccions del 3 d'abril del 1979 el nombre de regidors del consistori gironí queda establert en 9 del PSC-PSOE, 7 de CiU, 5 de CC-UCD, 4 del PSUC. El president del consistori a partir dels primers ajuntaments democràtics és l'historiador Joaquim Nadal.

Vegem doncs, quines són les principals aportacions que es fan amb aquests nous marcs legislatius --la Constitució espanyola i l'Estatut d'Autonomia de Catalunya-- pel que fa al tema de lleure en la infància i la joventut.

a) La Constitució espanyola

La Constitució espanyola és aprovada per les Corts el 31 d'octubre del 1978 i ratificada pel poble espanyol el 27 de desembre del 1978. Els articles més rellevants per que fa al tema que ens interessa són:

Art. 20.- Fonamentalment reconeix i protegeix la llibertat d'expressió. Cal citar específicament el punt 4 en què es posa de manifest el "*dret a l'honor, a la intimitat, a la imatge pròpia i a la protecció de la joventut i de la infància*".

Art. 21.- Reconeix el dret a la reunió pacífica i sense armes sense necessitat d'autorització prèvia.

Art. 22.- Reconeix el dret d'associació i s'estableix la necessitat que aquestes associacions s'inscriguin en un registre a afectes de publicitat.

Art. 43.- Defensa la protecció de la salut i en el punt 3 especifica que "*Els poders públics fomentaran l'educació sanitària, l'educació física i l'esport. Facilitaran també la utilització adequada del lleure*".

Art. 48.- "*Els poder públics promouran les condicions per a la participació lliure i eficaç de la joventut en el desenvolupament polític, social, econòmic i cultural.*"

b) L'Estatut d'Autonomia de Catalunya

L'Estat d'Autonomia de Catalunya va ser aprovat pel poble català el 25 d'octubre del 1979. Finalment, el 18 de desembre del 1979 apareix publicada la Llei Orgànica 4/1979 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Alguns dels articles que en aquest cas cal citar són:

Art. 8.- Especialment el punt 2 on es fa referència al fet que correspon a la Generalitat "facilitar la participació de tots els ciutadans en la vida política, econòmica, cultural i social".

Art. 9.- En què s'especifica que "*La Generalitat de Catalunya té competència sobre les matèries següents:*

4. *Cultura.*

24. *Fundacions i associacions de caràcter docent, cultural, artístic, benèfic-assistencial i similars, que exerceixen principalment llurs funcions a Catalunya.*

25. *Assistència social.*

26. *Joventut.*

28. *Institucions públiques de protecció i tutela de menors, respectant, en tot cas, la legislació civil, penal i penitenciària.*

29. *Esport i lleure*".

c) Textos internacionals

A través del punt 2 de l'article 10 de la Constitució espanyola "*les normes relatives als drets fonamentals i a les llibertats que la Constitució reconegui s'interpretaran de conformitat amb la Declaració Universal dels Drets Humans i els Tractats i els Acords Internacionals sobre aquestes matèries ratificades per Espanya*". En aquest sentit, cal esmentar alguns d'aquests textos internacionals que també posen de manifest el nostre tema d'investigació.

- La Declaració Universal dels Drets de Humans

Aprovada i proclamada per l'Assemblea General de les Nacions Unides el 10 de desembre del 1948, en l'article 24 diu: "*Tota persona té dret al descans i al lleure, particularment, a una limitació raonable de la jornada de treball i a vacances periòdiques pagades*".

- La Declaració Univesal dels Drets de l'Infant

Aprovada per les Nacions Unides el 20 de novembre del 1959. El seu principi

7.3. manifesta que *"L'infant ha de fruit plenament de jocs i de recreacions, els quals hauran d'estar orientats vers les finalitats perseguides per l'educació; la societat i les autoritats públiques s'esforçaran a promoure el gaudi d'aquest dret"*.

- El Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals

Aquest Pacte és aprovat el 19 de desembre del 1966 i ratificat per l'Estat espanyol el 13 d'abril del 1977. En l'article 7 diu textualment:

"Els Estats parts en el present Pacte reconeixen el dret de tota persona al gaudi de condicions de treball, equitatives i satisfactòries, que li assegurin en especial: (...)

d) El descans, el gaudi del temps lliure, la limitació raonable d'hores de treball i les vacances periòdiques pagades, així com la remuneració dels dies festius".

1.4.4.2. L'entorn cultural

Els anys setanta, sobretot després de la mort del dictador són uns anys d'una gran efervescència política i també socio-cultural. La transició democràtica va acompanyada també d'una transició cultural cap a una societat més tolerant i més oberta. Aquest procés es complementa amb esdeveniments culturals de gran pes a Catalunya: des dels anys seixanta el fenomen de la Nova Cançó, els anys setanta l'explosió de les associacions de veïns, la reivindicació de la llibertat d'expressió, el paper dels mitjans de comunicació --revistes, editorials, emissores de poble o barri, etc.-- en aquesta nova consciència social, la normalització lingüística... Tot plegat contribueix a recuperar una consciència de poble i la seva cultura.

1.4.4.3. L'entorn educatiu

a) La situació educativa a nivell d'Espanya

El Ministerio de Cultura comença a parlar de l'animador socio-cultural. Espanya entra a formar part del Consell d'Europa i s'introdueix en la reflexió del concepte. Molts líders del moviment social passen a formar part de les institucions públiques. S'inicia d'aquesta manera un debat sobre l'animació socio-cultural, que

amb el temps i ja en la plena democràcia acaba englobant també l'educació en el lleure⁶⁰.

L'aplicació de la Llei General d'Educació del 1970 va portar a la pràctica molts dels canvis que sobre el paper es varen aprovar encara en el període franquista. Les activitats extraescolars o la important tasca de les associacions de pares són potser alguns dels elements que més incideixen en l'obertura de les escoles a les activitats de lleure. Igualment, com a disposició transitòria a aquesta Llei General d'Educació es preveu la integració en el sistema educatiu general d'aquesta llei dels centres dependents de les *Delegaciones Generales de Juventudes, Sección Femenina, Educación Física y Deportes* i la resta d'organitzacions del *Movimiento*⁶¹.

b) La situació educativa a nivell de Catalunya

Per Reial decret del 3 d'octubre del 1980 té lloc el traspàs de serveis de l'Estat a la Generalitat de Catalunya en matèria d'ensenyança⁶². Els traspassos però no són efectius fins al dia 1 de gener del 1981. A partir d'aquesta, tot el volum d'activitats que es promovien des del MEC --especialment el tema de colònies escolars-- passa a ser competència de la Generalitat de Catalunya.

c) La situació educativa a nivell de Girona

La tinència de Cultura i Ensenyament és ocupada del 1979 al 1983 pel mestre públic, Antoni Domènech, independent per les llistes socialistes. Quant a la tasca feta per l'Ajuntament de Girona durant el període de transició democràtica en el

⁶⁰ Alguns d'aquests primers seminaris i jornades són: El seminari "La educación no formal para el desarrollo rural" realitzat l'octubre del 1980 a Barco de Avila i organitzat per la OCDE i el MEC; les Primeres Jornades d'Animació Cultural celebrades a Barcelona el gener del 1981; les "Jornadas sobre Cultura y Municipio" celebrades a Saifores l'octubre del 1981; el "Ter. Congreso de Animación Sociocultural y Municipio" celebrat a Madrid el febrer del 1982.

⁶¹ Vegeu disposició transitòria quarta, dos en la *Ley General de Educación y Financiamiento de la Reforma Educativa* del 4 de agosto de 1970.

⁶² Reial decret 2.809/1980, B.O.E. de 31 de desembre.

marc educatiu i escolar s'ha de reconèixer cert esforç d'obertura i implicació. Es parteix de fet que l'escola ha d'estar immersa en la vida de la ciutat⁶³. Amb aquest propòsit el 1979, Any Internacional del Nen, l'Ajuntament de Girona inicia un pla de contacte i relació intensa amb totes les escoles de la ciutat. S'edita una revista feta pels mateixos escolars *La Veu dels Nens* i es fan un seguit d'activitats extra-escolars. En totes aquestes activitats es pretén no oblidar l'aspecte pedagògic, de manera que sempre se cerquen uns objectius generals, unes orientacions pedagògiques i unes orientacions didàctiques. El responsable d'aquest projecte és el pedagog Joaquim Franch.

⁶³ Vegeu MARQUÈS, Salomó (1987): "L'acció municipal en el camp de l'educació i l'ensenyament. L'obra de l'Ajuntament de Girona (1979-1987)", *IX Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. L'Educació al Mon Urbà*, Diputació de Barcelona, pp.255-275.

2. LA METODOLOGIA EMPRADA

2.1. EL MÈTODE DE RECERCA

2.1.1. El mètode històric

El treball d'investigació que es presenta pretén descobrir quins han estat els principals esdeveniments i les aportacions més interessants en relació a l'educació en el lleure a Girona. Per a portar a terme aquest propòsit ha estat necessari en moltes ocasions recórrer als esdeveniments a nivell català (majoritàriament centrats a Barcelona) i a nivell espanyol. No es tracta d'escriure una història de l'educació en el lleure. Caldria en aquest cas, una recerca d'unes dimensions més àmplies. El nostre objectiu és conèixer en quina mesura, per part de l'administració, l'Església i la societat civil, s'han donat experiències d'ETLL entre els infants i joves gironins, quina incidència i acceptació han tingut aquestes

iniciatives entre la població, quins plantejaments educatius les han guiat i quins han estat en cada cas els protagonistes. Tot plegat representa una important recollida i ordenació de moltes i diferents fonts d'informació, en gran part inèdites. Aquest pot ser precisament un dels aspectes importants d'aquesta recerca.

Malgrat que la investigació no es proposi presentar una història de l'educació en el lleure a Girona, el mètode de recerca emprat ha estat el mètode històric i l'àmbit de treball s'ha limitat a la història local. L'aportació que es presenta cal, doncs, situar-la en aquest nivell i és des d'aquesta perspectiva que cal valorar la seva aportació i reflexió educativa.

2.1.2. La importància de la història local

Bona part del que avui dia configura la "història de l'educació en el lleure" s'ha construït a partir de les experiències i moviments educatius de Barcelona. No pretenem menysvalorar aquestes aportacions, però pensem que la història s'ha de poder escriure i, sobretot, explicar des de la realitat de cada poble i ciutat. En aquest sentit, resta encara molta feina a fer. La contextualització en els diferents pobles i ciutats dels esdeveniments que configuren la nostra història és una necessitat per a la identitat de cada poble i grup humà i, també, és un important recurs didàctic i educatiu per fer de la història quelcom més proper a les persones.

La importància de les història locals i la seva necessitat ha estat posada de relleu per l'historiador Manuel Tuñón de Lara quan ens manifesta que avui ja no s'escriuen generalitats històriques, sinó vertaderes síntesis històriques i que *"una síntesis no es posible sin apoyarse en una previa elaboración monográfica con base documental. De no ser así, la historia se reduce a la del poder central en cada uno de los niveles (...) hay que recordar que en la historia se va de abajo a arriba, y que las visiones de conjunto, tan brillantes como carentes de*

apoyatura, son más << ideológicas >> que científicas"¹.

La història local és necessària per arribar a una millor interpretació global de la història general del nostre país. No es tracta --tal com ha dit Josep Fontana²-- de fer monografies locals per sumar-les a la història de Barcelona. De fet cap d'aquestes històries s'hauria de poder explicar sense relacionar-se amb totes les altres. *"I és així com es pot fer història general a partir de la història local, i que es pot fer la història de Catalunya des d'Os de Balaguer --per exemple-- com des de Barcelona, i cal fer-la. Perquè aquesta altra que hem fet, mirada només des de Barcelona estant, ha estat una història insuficient"*. Per això cal una història policèntrica que ha de nodrir-se de les històries locals.

Reclamem doncs, la necessitat de construir la història local dels municipis i comarques de Catalunya. Sols d'aquesta manera podrem construir l'autèntica història de Catalunya.

"...pensem que aquest tipus de treballs històrics, moltes vegades llargs i modestos, molt allunyats de síntesis ràpides i ambicioses té un significatiu esdevenidor, la qual cosa és funció també de l'evolució social contemporània. L'arrelament en allò pròxim no és sinònim d'estretor en els plantejaments teòrics i metodològics, així, els estudiosos regionals amb tot el rigor necessari han de ser una via per poder elaborar síntesis posteriors, i síntesis que, com apuntara Simiand, permeten a través de la comparació distingir les 'coincidències accidentals' o no influents i les 'correlacions vertaderes'. Només així hom podrà explicar el caràcter de ritmes, distorsions o ajustaments. I fonamentar en monografies ben documentades investigacions més generals."³

En aquesta voluntat de fer una aportació a la història local gironina situem la

¹ Vegeu TUÑÓN DE LARA, Manuel (1993): *Por qué la Historia*, Salvat, Barcelona, p.57-58.

² Vegeu FONTANA, Josep (1985): "La història local: Noves perspectives" en FONTANA, J.; UCELAY, E.; FRADERA, J.M. (1985): *Reflexions Metodològiques sobre la Història Local*, Cercle d'Estudis Històrics i Socials, Girona, pp.7-10.

³ Vegeu MAYORDOMO, Alejandro (1991): *Història local de l'educació. Propostes i fonts per a una història de l'educació en la societat valenciana*, Universitat de València, p.38.

nostra recerca. També, i en un mateix pla, volem manifestar la voluntat de fer la nostra aportació a la configuració d'una reflexió educativa en l'àmbit de l'educació en el lleure. Ens interessa saber les peculiaritats de Girona en les diferents iniciatives promogudes, saber quina implantació varen tenir alguns d'aquests moviments i poder apreciar d'aquesta manera l'abast i la transcendència que el lleure com a espai educatiu ha tingut en la formació de les darreres generacions.

Pensem que recuperar i ordenar el conjunt d'aquestes propostes pot ajudar-nos a millorar i a sistematitzar d'una manera més encertada el treball a fer en el futur. Els fets passats no sols formen part del passat, sinó que també d'alguna manera ajuden a construir el nostre futur.

2.2. EL PLANTEJAMENT DE LES HIPÒTESIS

Abans d'iniciar la investigació cal plantejar-nos les hipòtesis que han de guiar la recerca a fer i assenyalar les direccions de treball a emprendre. Tot i que el nostre treball se centra en un context local, les hipòtesis han de ser més àmplies i, en alguns casos, sobrepassar aquest:

"...tot treball local per ésser realment vàlid, útil, ha de tenir unes hipòtesis serioses, en funció de qüestions més àmplies que no pas la naturalesa estricta de l'escenari local".⁴

Les hipòtesis que en aquest sentit ens hem proposat investigar són:

1. Des de **començaments de segle XX** s'han donat a Girona iniciatives d'educació en el lleure tant per part de l'administració, com de l'Església, i també de la societat civil.
2. Bona part de les iniciatives d'educació en el temps lliure endegades a Barcelona troben **implantació a Girona**, encara que Girona conserva una especificitat característica.
3. A Girona, durant el segle XX l'educació en el lleure està **liderada per l'Església**, molt per davant de la **iniciativa municipal** i de la iniciativa de la **societat civil** que tot i estar sensibilitzada per aquest àmbit es vincula majoritàriament als projectes liderats per la mateixa Església. Amb aquest protagonisme l'Església exerceix diferents funcions segons l'entorn socio-educatiu de cada període: funció compensatòria, d'adoctrinament i control o de suplència.

⁴ Vegeu UCELAY DA CAL, Enric (1985): "Història regional, història comarcal, història local" en FONTANA, J.; UCELAY, E.; FRADERA, J.M. (1985): *Reflexions Metodològiques sobre la Història Local*, Cercle d'Estudis Històrics i Socials, Girona, p.25.

3.1. Per una banda, **l'Església** veu en les activitats de lleure infantil i juvenil un recurs per donar a conèixer la seva doctrina, per això, en les èpoques en què l'entorn socio-educatiu no li és favorable, esmerça esforços a multiplicar aquestes iniciatives tot compensant les limitacions del moment i exercint d'aquesta manera una **funció compensatòria**.

3.2. Per altra banda, l'Església exerceix en altres èpoques una simple **funció d'acolliment** d'iniciatives civils, quan per determinades raons contextuals no es poden desenvolupar lliurement en la societat civil.

3.3. Igualment, en determinades experiències els plantejaments que s'ofereixen als joves estan propers a una **funció d'adoctrinament i control** pel poc marge de llibertat i esperit crític que es proporciona.

3.4. L'evolució i tradició dels METLL a Girona vinculats majoritàriament a l'Església fa que es detecti una **manca d'ofertes laiques, arrelades en la societat civil**.

4. La finalitat educativa de les diferents ofertes d'ETLL varia al llarg d'aquests anys i entre els diferents marcs institucionals, encara que les activitats són majoritàriament les mateixes. Es pot dir que **la finalitat educativa integral** sempre hi és present, encara que amb prioritats diferents, de manera que es passa d'una intervenció en el lleure **prioritàriament assistencial i secundàriament educativa** a una finalitat en **primer lloc educativa i a més a més, assistencial**.

5. A través de les diferents experiències d'ETLL s'evidencia que el temps lliure passa a ser considerat **un àmbit plenament educatiu** quan el carrer deixa de ser un entorn negatiu a evitar i passa a ser considerat un espai educatiu a aprofitar.

6. La majoria d'ofertes d'educació en el temps lliure neixen com a necessitat de substituir el paper de l'escola quan no hi és (vacances, caps de setmana, etc.). Malgrat això, l'educació en el temps lliure es configura amb **prou identitat per no limitar-se a les tasques escolars**, troba altres necessitats a cobrir i es configura com un marc educatiu propi i específic.

6.1. **L'escoltisme** és el METLL que d'una manera directa o indirecta influencia i **determina més una especificitat en l'educació en el lleure**.

6.2. Ben aviat es detecta la necessitat de cercar una **formació específica** que prepari per a les activitats d'ETLL. Mentre aquesta formació no existeix l'**autodidactisme** és l'única possibilitat de preparació. Els **mestres i seminaristes són majoritàriament els responsables i directors** d'aquestes activitats, ajudats per les diferents propostes de formació que van sorgint per iniciativa, majoritàriament, de l'Església.

7. Els **participants** en les activitats de lleure provenen de **totes les classes socials**. En aquest sentit, es pot dir que l'educació en el lleure ha estat propera i sensible a la realitat social i als problemes dels infants i joves gironins, sense que es pugui generalitzar quina iniciativa (administració, Església o societat civil) ha estat la més elitista o popular ja que en cada una d'aquestes iniciatives s'han donat experiències diverses.

2.3. LES FONTS DE DOCUMENTACIÓ I EL TRACTAMENT DE LA INFORMACIÓ

Les fonts de documentació emprades en la investigació han estat variades. El fet d'acotar la recerca en un àmbit local ens ha facilitat aquesta tasca. La complementariet i el contrast d'informació ens ha ajudat a precisar el valor d'algunes de les dades obtingudes i ens ha facilitat la crítica interna en algunes de les fonts consultades. Pel que fa a l'autenticitat d'aquestes fonts (crítica externa) hem procurat no emprar documents que no tinguessin clara la procedència i, quan ho hem fet, ha estat sempre referenciant-ne l'anonimat i la seva relativitat per facilitar una correcta lectura i interpretació.

Molta de la documentació procedeix de documents d'arxiu, treballs inèdits i entrevistes orals. Documentació de primera mà, no publicada i que, per tant, constitueix una recopilació que, pensem, pot ser d'utilitat per a posteriors investigacions que vulguin treballar en algunes de les línies que en aquesta recerca s'apunten.

Passem tot seguit a fer alguns comentaris de cada una de les diferents fonts de documentació. Per a una relació detallada de cada un dels diferents documents remetem al capítol VI "Fonts de documentació".

2.3.1. Les fonts de documentació escrita

2.3.1.1. Els llibres

La documentació bibliogràfica pel que fa a llibres específicament dedicats al nostre tema de recerca és poc extensa. La major part de bibliografia existent sobre estudis d'educació en el temps lliure és feta des de Barcelona i centrada en aquesta realitat, sobretot pel que fa a estudis històrics. Així mateix, volem deixar constància de la manca de publicacions d'estudis històrics que abordin el tema de l'educació des d'una òptica no estrictament escolar. Gran part de les obres i

moviments tractats en aquesta investigació estan mancades de recerques en aquest sentit. França està molt més avançada en aquest camp. Cal doncs, prendre consciència d'aquesta feina a fer i, en la mesura del possible, posar-hi remei.

Partint d'aquesta limitació, hem consultat les obres que d'una manera o altra fan referència directa al nostre objectiu de recerca, i hem treballat també un volum de documentació publicada en forma de llibres que tracten aspectes historiogràfics, metodològics o estrictament pedagògics, necessaris en l'elaboració d'un treball d'investigació d'aquestes característiques. Vegeu la relació de llibres en el capítol de "Fonts de documentació".

2.3.1.2. Les revistes

Les revistes són també una part important de la documentació consultada. A través d'aquestes publicacions, algunes dels mateixos moviments i entitats gironines, hem obtingut una font d'informació directa i molt propera al nostre objectiu de recerca.

En aquest cas, cal lamentar l'estat en què es troben algunes d'aquestes publicacions periòdiques: col·leccions incompletes, altres de desaparegudes, col·leccions privatitzades... Manca una conscienciació social vers aquests materials i el seu valor històric.

En el capítol VI presentem la relació de revistes que han estat objecte de buidatge. També detallem la relació d'articles referenciats i revisats al llarg de la investigació.

2.3.1.3. La premsa

Pel que fa a la premsa diària, hem fet també una revisió dels principals diaris que a nivell local i provincial s'han publicat durant el període de recerca. La premsa és un testimoni d'excepció de molts dels esdeveniments que han passat. Ens ha estat sobretot una font vàlida a què hem recorregut quan ens han mancat altres

fonts de documentació. Aquest ha estat el cas, sobretot, del *Frente de Juventudes* i la *Sección Femenina*, dels quals són conegudes les purgues de documentació en molts dels arxius i fons històrics, tant a nivell local com provincial o estatal. En aquest cas, el seguiment de les notícies aparegudes durant els primers anys de dictadura a través del diari *El Pirineo*, primer i, *Los Sitios de Gerona*, després, ha estat el recurs emprat. Cal tenir present però, la vinculació ideològica de cada una d'aquestes publicacions, ja que sinó la visió podria ser molt esbiaixada. Amb tot, és important veure la narració dels principals esdeveniments.

El buidatge principal de notícies s'ha centrat fonamentalment en els següent periòdics, encara que s'han consultat també altre tipus de premsa a un nivell molt més puntual.

Diario de Gerona de Avisos y Noticias

(Revisat de l'any 1916 al 1936)

El Autonomista

(Revisat de l'any 1916 al 1939)

El Pirineo

(Revisat de l'any 1939 al 1941)

Los Sitios de Gerona

(Revisat de l'any 1942 al 1960)

2.3.1.4. La documentació d'arxiu

Probablement aquest grup de documentació conté el volum més ampli de material revisat. Els arxius i fons històrics consultats han estat diversos i, tal com ja exposem en l'apartat de dificultats i limitacions en aquest mateix capítol, no pas sempre s'han trobat en l'estat i les condicions que hom els espera trobar.

La relació d'arxius i centres de documentació consultats els citem tot seguit. Per a una relació detallada dels fons i seccions consultats en aquests diferents centres, vegeu el capítol sobre "Fonts de documentació".

- Archivo General de la Administración
- Arxiu Administratiu de l'Ajuntament de Girona.
- Arxiu de CARITAS Diocesana de Girona (ACDG)
- Arxiu de la Delegació Territorial d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya a Girona
- Arxiu de la Delegació Territorial de Joventut de la Generalitat de Catalunya a Girona
- Arxiu Diocesà de Girona (ADG)
- Arxiu de l'Escola de l'Esplai de Girona (AL'EDE)
- Arxiu General de la Diputació de Girona (AGDG)
- Arxiu Històric de Girona (AHG)
- Arxiu de la Llar Infantil de Girona (ALLIG)
- Arxiu Històric Municipal de Girona (AHMG)
- Arxiu de Minyons Escoltes Guies Sant Jordi, demarcació de Girona.
- Arxiu particular de la família Pomarola
- Centre de Documentació Juvenil de la Generalitat de Catalunya.
- Fons històric de la Casa de Cultura de Girona
- Fons històric de l'Escola de Mestres de Girona
- Fons del Servei de Colònies de Vacances de Girona - Arxiu Diocesà de Girona

2.3.1.5. Les tesis i tesines

Les tesis i tesines han estat també una de les fonts de documentació emprades en aquesta recerca, tot i el poc volum d'investigacions en aquesta línia. En els últims anys però, comencen a llegir-se treballs d'investigació a nivell universitari que demostren certa sensibilització pel tema de l'educació no formal. En aquest sentit hem consultat algunes d'aquestes investigacions i en referenciem les més

importants en el capítol de "Fonts de documentació".

2.3.1.6. Els opuscles i la documentació inèdita

En el darrer bloc de documentació escrita consultada hi trobem aquells documents inèdits fruit d'alguns treballs, estudis o ressenyes que no han estat publicats i que han arribat a les nostres mans a través de diferents contactes o a través dels propis moviments.

En aquest apartat també hi referenciem els opuscles o altres tipus de documentació com ara catàlegs, programes, fullets, etc.

La relació detallada d'aquesta documentació també es pot consultar en el capítol VI.

2.3.2. Les fonts de documentació oral

La història oral és també una interessant i rica font de recerca històrica, sobretot quan s'empra complementant altres fonts de documentació. És en aquesta mesura que l'hem emprat. Sabem que pot patir dues importants limitacions: la fiabilitat de la memòria dels entrevistats i la representativitat de la informació obtinguda. Malgrat això, pensem que l'aportació de molts dels protagonistes del relat és molt enriquidora i ens permet tenir una visió més aproximada de les diferents vivències personals. En aquesta justa mesura hem intentat aprofitar les entrevistes realitzades, sense cap intenció de generalitzar els diferents relats obtinguts.

La relació detallada de les persones entrevistades al llarg d'aquesta investigació la presentem al final d'aquest estudi dins el capítol VI de "Fonts de documentació".

3. DIFICULTATS I LIMITACIONS EN LA INVESTIGACIÓ REALITZADA

Tot treball de recerca té unes limitacions que el determinen i arriben a condicionar d'una manera més o menys directa el seu abast. En aquest apartat volem deixar constància de quines han estat, segons el nostre parer, aquestes limitacions i on hem trobat les dificultats més grans, perquè creiem que poden ajudar a entendre part dels resultats obtinguts i, evidenciar, en alguns casos, les possibilitats reals de recerca existents.

a) Un dels primers condicionaments ha estat el fet d'escollir un període de recerca tan ampli. En un començament, la creença que d'alguns moviments i obres no trobaríem pràcticament cap material ens va aconsellar una perspectiva més evolutiva i longitudinal. Els resultats del treball cada vegada ens demostraven més que no teníem raó i, finalment, vàrem optar per acotar la recerca a l'any 1981, data en què el govern central transfereix les competències de joventut i lleure a

la Generalitat de Catalunya i apareix ja des de la Direcció General de Joventut de la Generalitat de Catalunya la primera normativa en matèria d'activiats de lleure i formació de monitors i directors. Deixem doncs, per a una altra investigació l'època més recent i amb major volum d'ofertes d'educació en el lleure. Aquesta opció pensem que ha estat encertada, encara que ens ha limitat la investigació realitzada en el sentit de no acabar de mostrar la perspectiva evolutiva fins a l'actualitat i fer difícil extreure'n conclusions i propostes de cara al futur.

b) La limitació i les dificultats més grans han vingut, sens dubte, imposades per les fonts de documentació. En aquest cas, creiem convenient estendre'ns una mica.

- En primer lloc, una bona part dels arxius i fons històrics consultats es troben en un penós estat, sense catalogar. Són només un dipòsit de caixes plenes de documents i papers, que esperen èpoques més favorables per ser ordenats i classificats. Aquesta situació ha fet que en diverses ocasions s'hagués de menester molta paciència, temps i sort, per arribar a trobar documentació. Entre alguns d'aquests arxius podem parlar de:

- El fons de la Diputació de Girona que actualment es conserva en l'Arxiu Històric de Girona. Un fons històric d'un volum de material important, amb cents de lligalls que estan sense catalogar. Aquesta és una tasca que reclama urgentment una intervenció i classificació correcta per tal de facilitar les investigacions que a nivell provincial es vulguin realitzar.

- L'Arxiu de CARITAS Diocesana de Girona. En aquest cas hem d'agrair les facilitats que des de l'entitat ens han donat per a la revisió de documentació. No podem però, deixar de lamentar l'estat en què es troben els prop de 100 lligalls ubicats en el "ropero" d'aquesta entitat que aprofita els mateixos prestatges on es guarda la roba que CARITAS recull i s'hi pengen els vestits que els proporcionen.

- L'Arxiu de la Delegació Territorial d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. En el moment de fer aquesta recerca s'estava iniciant el trasllat d'aquest dipòsit documental dels baixos de l'Escola Pericot a un espai, sembla, condicionat convenientment, a l'Escola d'Hosteleria. Les condicions però, amb què es va poder consultar part del material són del tot caòtiques. D'entrada, el fons (de quatre a cinc-cents lligalls en caixes d'arxius classificadors) estava en una habitació d'uns deu metres quadrats, sense llum ni obertures a l'exterior, només la porta. Tota la documentació apilonada, sense catalogar ni en cap ordre...

- El Fons del Servei de Colònies de Vacances de Girona. Arxiu Diocesà de Girona. També en aquest cas hem d'agrair les facilitats que l'arxiu i la biblioteca ens han donat per a la consulta del material. El fons del SCV són també prop d'unes cent caixes classificadores, plenes de documentació i sense cap catalogació. Ha calgut la revisió de cada un d'aquests lligalls per arribar a obtenir el material que al llarg de la investigació referenciem. Les condicions de consulta tampoc han estat molt favorables en aquest cas, perquè s'ha hagut de fer dret davant els mateixos prestatges, a causa de les condicions del dipòsit on s'ha hagut de consultar el material directament.

- L'Arxiu de la Llar Infantil de Girona. En el moment de consulta d'aquest fons, el material es trobava en un dels pisos de la mateixa Llar Infantil, sense catalogar i en unes condicions de conservació molt lamentables. Amb la recerca feta hem aconseguir trobar un lligall sobre les colònies de Monells. Pocs dies després un incendi desafortunat en aquest edifici cremava part d'aquesta documentació. Una altra part quedava malmesa per l'aigua. Després d'això, aquest fons documental s'ha transferit, afortunadament, a l'Arxiu Històric de Girona, on s'està revisant i catalogant. Sap greu que hagin de passar incidents d'aquesta mena per provocar decisions tan evidents.

- Hi ha altres fons documentals consultats i que resten sense catalogar. La majoria d'entitats i moviments que en l'actualitat funcionen, conserven molta de la seva documentació. Les condicions de treball voluntari i la feina de cada dia, fa que en aquests moviments la documentació històrica resti desamparada i sense massa ordre. Aquesta situació també ha ajudat a fer que hagi estat materialment impossible revisar bona part de la documentació donades les dificultats de recerca que suposa treballar amb material no classificat ni catalogat. En aquesta situació podem citar, entre altres, l'Arxiu de Minyons Escoltes Guies Sant Jordi de la demarcació de Girona.

- En segon lloc, i continuant amb les dificultats trobades en les fonts de documentació, són de lamentar també les purgues de documentació fetes sobre els anys de franquisme. La major part de les fonts documentals sobre el període franquista han estat destruïdes, allunyades de Catalunya o dispersades. Part d'aquesta lamentable actuació ha tingut lloc ja en l'etapa de transició democràtica durant el període de govern per part de la Unión de Centro Democrático, el qual es va cuidar de fer desaparèixer els arxius de les *Jefaturas Provinciales* i destruir un important i inestimable volum de documentació, en el nostre cas, relacionat amb el *Frente de Juventudes* i la *Sección Femenina*. Se sap del cert que molta d'aquesta documentació es va fer cremar. Podem confirmar que a Girona, almenys en la relació d'arxius i centres de documentació consultats no hi ha material d'aquest moviment. Tampoc n'hi ha en el Dipòsit Regional de Cervera. Aquesta trista situació ens ha portat a posar-nos en contacte amb Juan Sáez Marín, cap del Servei de Documentació i Estudis del *Instituto de la Juventud* el qual ens ha confirmat que en aquest centre no es conserva cap material històric ja que tot l'arxiu de l'*Academia José Antonio* que s'havia guardat provisionalment en aquest centre el 1988 es va traslladar a l'*Archivo General de la Administración*. Sembla que en aquest centre podria haver-hi alguns impresos de tràmits administratius i els fulls d'inscripció dels nois que participaven en els campaments formatius a nivell nacional a través de l'*Academia José Antonio*. Pel que fa a les

memòries, projectes i altres treballs de la tasca feta nivell provincial no s'en sap res. Referent a la *Sección Femenina* el mateix Juan Sáez Marín ens comenta que tot el fons que es conserva està ubicat també en l'*Archivo General de la Administración* a Alcalà de Henares.

El mateix responsable de l'*Instituto de la Juventud* ens confirma que una part del material de les acadèmies de formació del *Frente de Juventudes* i de la *Sección Femenina* es va transferir a l'INEF, almenys pel que fa als cursos de capacitació física. També ens diu que la recerca d'aquest material és totalment il·lògica. Bona part d'aquesta documentació ha passat un procés de privatització que la fa inaccessible i una altra part ha passat purgues insalvables que en molts casos han significat cremes de piles de documentació.

Amb l'interès d'arribar al fons, ens adrecem per correspondència i telefònicament als responsables del *Archivo General de la Administración*. Mantenim contacte amb la seva directora M. Luisa Conde Villaverde i amb el cap del departament de referències José Luis la Torre Merino. Sembla que en aquest arxiu hi ha alguna documentació del *Frente de Juventudes* i la *Sección Femenina* de la província de Girona. No es precisa quin tipus de documentació ni en quina quantitat --pensem que deuen ser els impresos de tràmits administratius i els fulls d'inscripció en els campaments de nivell nacional, tal com ens havia indicat Juan Sáez Marín--. Abans de tot però, ens deixen clar que "*...sin embargo existen algunos documentos que no pueden consultarse, de acuerdo con los supuestos que establece la legislación vigente*". Davant aquesta incertesa de trobar cap documentació d'interès, la dificultat de poder consultar-la i les reiterades informacions que reafirmen que la documentació que havia existit a Girona pel que fa a l'actuació del *Frente de Juventudes* i la *Sección Femenina* s'ha cremat tota o s'ha privatitzat en mans d'antics militants i seguidors de l'organització, desestimem aquesta font d'informació, no sense deixar constància d'aqueta petita línia de recerca per continuar en posterior treballs d'investigació.

- En tercer lloc, finalment, pel que fa a les fonts de documentació també hem de declarar la manca de consciència històrica d'algunes de les persones entrevistades, les quals ens han manifestat que s'han desfet del material que guardaven, per manca d'espai i per la poca "utilitat" d'aquells papers. Entre aquest material sabem que s'hi trobava un diari personal d'una de les responsables de les colònies avantguardies, documentació de tot tipus (planificacions, diaris, etc.) sobre les colònies escolars del Ministeri fetes a Girona, etc. Aquestes situacions, en mig de la recerca, arriben a provocar desànim i, fins i tot, indignació.

c) El fet d'haver optat per una recerca de caràcter local limita també l'abast de les conclusions, encara que les situem en un marc general. Cal doncs, fer una lectura limitada a la història local d'aquest territori malgrat que aquests esdeveniments vagin lligats a la història general.

d) El temps, els recursos i els límits personals que un mateix s'imposa són també una limitació en tot treball de recerca. Sovint el treball es dona per acabat però la recerca encara pot continuar. Cal doncs, trobar i imposar-se els límits i aquesta ha estat també una opció clara.

CAPÍTOL II

LES INICIATIVES DE L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA

PREÀMBUL

En aquest capítol es presenten les iniciatives que l'administració pública, en els seus diferents nivells, ha portat a terme en la ciutat de Girona pel que fa al món de l'educació en el lleure dels infants i joves des d'inicis de segle fins a l'entrada en la democràcia.

Al llarg del capítol s'estudien les iniciatives de les diferents administracions en els seus diferents nivells. Pel que fa a l'administració municipal es presenten les colònies escolars, l'obra de les cantines escolars, les guarderies-casals municipals d'abans de la guerra, les colònies de sanitat i serveis socials, i l'actuació de l'Àrea de Joventut. Per part de la Diputació de Girona s'analitzen les colònies de la Llar Infantil. L'actuació de la Generalitat de Catalunya es concreta en les iniciatives promogudes en el període republicà i, posteriorment, en les actuacions ja en el període democràtic. Finalment, les iniciatives promogudes des de l'administració central a Girona se centren especialment en el període franquista. En aquest sentit s'exposa l'actuació del moviment infantil i juvenil del feixisme i les colònies escolars promogudes des de la *Delegación Provincial de Enseñanza Primaria de Gerona*.

Hem optat per presentar les diferents aportacions a partir de la tasca realitzada en cada nivell de l'administració i ordenant aquestes iniciatives, en la mesura del possible, a partir d'un cert criteri cronològic. Aquesta opció ens ha semblat la millor ja que facilita una certa visió progressiva de la concepció d'educació en el lleure.

1. L'OBRA DE LES COLÒNIES ESCOLARS MUNICIPALS

1.1. EL NAIXEMENT DE LES COLÒNIES

Les activitats que avui dia coneixem com a "colònies" tenen més de 100 anys d'història. La seva finalitat i el seu funcionament no han estat al llarg del temps inalterables, sinó al contrari. Hi ha hagut una evolució de plantejaments, entre els quals, l'educació com a element important dins d'aquestes activitats, ha experimentat una paper cada vegada més intens i predominant. L'evolució de plantejaments s'ha vist acompanyada per una diversificació de denominacions que han anat prenent: colònies escolars, semicolònies, colònies de mar i muntanya, colònies de vacances, colònies d'estiu, colònies d'esplai, etc.

La situació social i industrial que caracteritza el segle XIX comporta que la higiene i l'esbarjo de la gent adquireixin atenció específica. La concentració de

població en les ciutats, la deficient alimentació, les males condicions de la majoria d'habitatges --sense llum ni sol, humits, poc ventilats, amb afavoriment de malalties infeccioses--... tot plegat fa que el desenvolupament de la higiene sigui inevitable, sobretot, a causa de considerar que la salut pública és cosa de tots i no sols de la família o de cada individu. Poc a poc, els governants entenen que aquest és un àmbit a nivell nacional i que cal que des de l'administració s'hi faci quelcom.

El temps lliure, en acabar-se l'esgotadora jornada de treball, va cobrant pes específic i comença a sopesar-se la possibilitat que sigui quelcom més que un temps per cobrir les necessitats biològiques i recuperar forces per tornar a treballar. Les noves societats industrials comencen a preveure l'esbarjo de la gent a partir dels esports, l'activitat física i les vacances, que poc a poc es van fent populars.

En aquest context és on neixen les primeres colònies. Abans, però, ens cal parlar de les excursions i els viatges escolars com a antecedents que donen pas a l'origen de les primeres colònies.

1.1.1. Les excursions i els viatges escolars com a antecedents de les colònies

Alemanya és el país que inicia les experiències d'excursions escolars. Les noves demandes socials, juntament amb un intent de compensació de la rigorosa disciplina escolar, l'excessiva formació intel·lectual i la bona acceptació que en aquells moments tenien les idees roussonianes sobre l'educació natural, difoses i desenvolupades a partir de Pestalozzi, fan que dins les activitats escolars es trenqui la rutina per contemplar-hi excursions i sortides al camp. Neixen així les excursions escolars¹ que possibiliten exercicis físics a l'aire lliure a la vegada que

¹ Les primeres experiències en aquesta línia ja es comenten en l'obra realitzada per Basedow (1724-1790) a partir del "Philanthropinus" i en l'obra de Salzman a partir de la seva escola a Schenepfenthal. Malgrat tot, la tradició de les sortides a la natura, aprofitant l'entorn natural com a font de coneixement, de recreació en el sentit ple del mot, té les arrels ja en el segle XIV amb

també proporcionen un espai òptim per a l'aprenentatge directe i intuïtiu.

De seguida aquestes experiències a l'aire lliure s'escampen. Hi ha importants defensors que contribueixen de manera decisiva a la seva difusió i evolució². Alguns noms claus són Louis Portiez (1765-1810) i Rodolphe Toepffer (1799-1846). Insisteixen que a través de les sortides escolars no sols es treballa l'aspecte físic sinó que també es dóna molta importància a l'educació intel·lectual, moral i espiritual, sense oblidar el desenvolupament de la llibertat en contacte amb la naturalesa. Cal no oblidar tampoc que a finals del segle XIX apareixen força estudis i associacions preocupats pel desenvolupament físic i moral dels nens³. Tot plegat contribueix a l'expansió de les excursions escolars, les quals acabaran donant lloc al que s'anomenen "caravanes escolars".

El conjunt d'aquestes sortides i excursions, són enteses com a complement directe de l'escola. L'evolució d'aquestes modalitats de contacte amb la natura ajudarà a configurar què són les colònies escolars, fins al punt que aquestes últimes desplacen la majoria de les excursions escolars, tret de les caravanes escolars que encara conviuran un temps amb les colònies.

1.1.2. Les primeres colònies escolars

Les colònies són una de les modalitats d'intervenció educativa amb infants i joves més antiga que, de manera institucionalitzada, dóna lloc a plantejaments propis d'educació en el lleure. Les colònies escolars recullen la tradició pedagògica

Victorino da Feltre (1378-1456). A partir d'aquí, la idea es va mantenint fins arribar a l'actualitat: Rabelais (1495-1553), Erasme, Ratke, Locke, Comeni (1592-1670). D'aquesta manera, l'educació humanista porta un naturalisme a l'educació que encaixa amb les necessitats de la societat de segle XIX.

² Val la pena consultar l'obra de REY-HERME, P.A. (1954): *Colonies de Vacances. Origines et Premiers Développements (1881-1906)*, edició de l'autor, París, pp.11-79.

³ Un dels primers estudis en aquest sentit és el realitzat per l'alemany Preyer en la seva obra *Die Seele des Kinder* (L'ànima del nen) el 1892.

anterior pròpia dels viatges, les excursions i les caravanes escolars que es desenvolupaven a Europa a partir del naturalisme educatiu i de l'aplicació dels nous principis pedagògics⁴.

L'any 1855 té lloc una primera experiència que a partir dels patronatges, deriva en una mena de colònia itinerant i sedentària alhora. Don Bosco, a Itàlia, és un dels precursors d'aquesta nova iniciativa. La finalitat principal és l'evangelització i la formació religiosa dins el món del catolicisme tot evitant la influència perniciosa de l'ociositat. Pocs anys després, com a antecedent del que seran les escoles a l'aire lliure, la conferència de Sant Vicenç de Paul crea a Montpeller els Banys de Mar, i Stephen Hawtrey el 1861 funda a Anglaterra una escola a la vora del mar. En aquesta època trobem també el que s'anomenen colònies individuals i colònies urbanes. Les primeres neixen en països com Dinamarca o Suïssa amb l'objectiu de portar nens a passar uns dies amb famílies que es presten a fer aquest acolliment i es fan càrrec de tot el que cal. Aquestes colònies persegueixen clarament una finalitat higiènica ja que solament pretenen trencar amb la situació precària en què es troben molts d'aquests infants. Pel que fa a les colònies urbanes, el naixement se situa el 1882 a Leipzig quan s'acullen junts grups de nens dèbils que no poden ser enviats aïlladament al camp o a la muntanya. A aquests nens se'ls dóna una alimentació reparadora i se'ls fa fer exercicis corporals. Malgrat tot, es té poca cura, encara, del que és l'aspecte educatiu i intel·lectual. Una altra modalitat d'intervenció educativa en el temps lliure dels infants i joves, també paral·lela a les colònies, que té lloc en aquesta època a França és l'obra de les *Trois Semaines*, portada pel pastor evangèlic Lorriaux a París el 1881.

La colònia que es pren com a punt de partida del moviment de colònies és la que té lloc l'any 1876, quan el pastor protestant suís Walter Bion s'emporta un grup

⁴ Sobre l'origen de les colònies i les primeres experiències que es fan es pot consultar REY-HERME, P.A. (1954): *O.c.* Aquest autor analitza les colònies a partir de la classificació en colònies protestants, colònies escolars i colònies catòliques.

de 68 nens de la ciutat a fer vida a les muntanyes del cantó d'Appenzell, on passen dues setmanes respirant aire pur i rebent una alimentació senzilla i fortificant⁵. El grup es divideix en seccions de 20 a 30 nens sota la responsabilitat de 8 mestres. Els nens tenen de 8 a 15 anys i són distribuïts entre famílies pageses, malgrat que realitzen moltes activitats comunals dirigides pels mestres. El fi que es persegueix és el retrobament de la salut del cos i, indirectament, també de la intel·ligència. La finalitat és doncs, bàsicament sanitària i assistencial. Malgrat tot, aquesta colònia no és, en sentit estricte, la primera colònia escolar pròpiament dita, ja que no es realitza des de l'escola, com a institució educativa⁶. Cal esperar a les colònies que apareixen a França el 1883 a partir de l'obra de E.Cottinet per parlar de colònies escolars tal com les entenem actualment. Cottinet envia petits grups d'infants a una escola buida durant unes setmanes d'estiu amb mestres que se'n cuiden. D'aquesta menera, neix la tendència escolar en les colònies. Tendència que es diferencia de l'acció que des dels patronats, iniciats com ja hem apuntat a partir de l'obra de Don Bosco, es porta a terme amb una clara intenció evangelitzadora partint dels postulats de la doctrina cristiana.

Les colònies escolars, enteses bàsicament a partir de l'evolució de l'obra de W.Bion i de E. Cottinet, s'emmarquen dins el corrent del filantropisme pedagògic de tipus pestalozzià⁷. Alguns dels trets més característics són: la defensa d'un

⁵ BION, Walter (1887): *Les colonies de vacances, Mémoire historique et statistique*, Delegrava y Hachette, París.

⁶ Vegeu HOUSSAYE, Jean (1989): *Le livre des colos. Histoire et évolution des centres de vacances pour enfants*, La Documentation Française, París, pp.15-29. En aquesta obra s'exposa que el desenvolupament de les colònies s'ha donat a partir de tres tendències: a) La tendència sanitària i social, a través de les cases de salut. Tendència representada per l'obra de W.Bion. b) La tendència escolar, característica dels laics, a partir dels viatges i les caravanes escolars que esdevindran colònies escolars. E.Cottinet en seria l'iniciador. c) La tendència educativa, fonamentada en l'obra dels patronats, com a obra eminentment catòlica.

⁷ El filantropisme pedagògic es pot definir com un moviment socio-pedagògic iniciat per J.B. Basedow (1724-1790). Pretén una reforma de la societat a partir d'ideals humanitaris de fraternitat i renovació pedagògica. Recull la influència del naturalisme de Rousseau i, posteriorment, les doctrines i experiències de Pestalozzi.

desenvolupament harmònic de les facultats humanes a partir de la cultura intel·lectual, moral, física i estètica; el respecte a les inclinacions naturals dels infants i per tant, a la seva llibertat; l'ensenyança feta en contacte amb el medi real a partir de la intuïció i l'activitat, i la importància de la formació física i els treballs manuals. Es recull doncs, la tradició educativa anterior a partir de les excursions escolars, el moviment higienista, el naturalisme pedagògic i també la regeneració de la raça.

De seguida aquestes primeres colònies s'escampen per la resta d'Europa: Alemanya (1878); Àustria (1880), Itàlia (1882), Holanda i França (1883); Anglaterra (1885), Bèlgica (1886); Rússia, Noruega, Suècia, etc. Les colònies escolars en poc temps es converteixen en una modalitat d'intervenció benèfico-sanitària escampada per Europa⁸. A Espanya hi arriben el 1887. Passem a veure amb més detall com s'introdueixen a Espanya i la implantació que hi tenen.

1.1.3. Les colònies escolars a Espanya

La influència dels viatges escolars i de les colònies escolars arriba també a Espanya. Hi contribueix d'una manera especial la *Institución Libre de Enseñaza* (ILE) nascuda el 1876 a partir de les idees d'un grup de liberals. Malgrat que es critica el caràcter elitista de la seva obra, l'actuació que realitzen és important. El 1880 la ILE ja ha organitzat prop de 220 excursions com a mètode per difondre la cultura i obrir les ments a partir d'una ensenyança més activa i una formació intel·lectual més pràctica.

El *Museo Pedagógico Nacional*, dirigit per Manuel Bartolomé Cossío i ajudat pel professor i secretari Ricardo Rubio organitza el 1887 --onze anys després de la primera experiència de colònies a Europa-- la primera colònia escolar de vacances

⁸ Cal tenir present que els anys 1887 i 1906 se celebren a Zuric i Bordeus, respectivament, el I i II *Congrés Europeu de Colònies Escolars*. En el II *Congrés* es constata que prop de 100.000 nens de tot el món participaven ja en les colònies.

a Espanya per a 18 nens de Madrid a la platja de San Vicente de la Barquera a Santander. Parteixen de les experiències realitzades en els altres països i del Reial decret, de 6 de maig de 1882, que encarrega al *Museo Pedagógico Nacional* que "*se discutan los problemas enlazados con la instrucción, la educación y el desarrollo corporal del niño, apreciando todos los pormenores que guien á favorecer sus facultades intelectuales y físicas*". Amb aquest interès Espanya ja participa el 1888 en el Congrés de Zuric sobre Colònies Escolars i des d'aquesta data, el *Museo Pedagógico Nacional* organitza cada any la seva colònia a la mateixa platja de Santander⁹. La ILE amb aquesta experiència, es dedica a difondre i a proclamar els avantatges que les colònies escolars proporcionen als infants, alhora que convida als diferents municipis a organitzar-ne¹⁰

La segona població espanyola que organitza colònies escolars és Granada a través de la seva *Sociedad Económica de Amigos del País*, fins que el 1892 es constitueix ja la *Sociedad de Colonias Escolares de Vacaciones de Granada*¹¹. El lloc on es realitzen aquestes colònies és la platja de Almeñécar de Granada. Les colònies de Granada mereixen una menció especial perquè entre elles hi ha la colònia que va iniciar i dirigir la Sra. Vilhelmi de Dávila que té la particularitat de fer extensius els seus beneficis a les nenes.

L'obra de les colònies escolars passa a ser ja una actuació reconeguda a nivell espanyol i en favor seu el *Ministerio de Fomento - Dirección General de*

⁹ Des del 1887 i fins al 1897 es realitzen 11 colònies, que fan un total de 322 dies d'activitat amb 221 nens i 42 nenes. El primer grup de nenes que va a colònies és a l'any 1891. Hi assisteixen també un total de 24 auxiliars (mitjana de 2-3 per torn). Vegeu SALCEDO Y GINESTAL, Enrique (1900): *Las colonias escolares de vacaciones en España durante los años de 1887-1897*, Imprenta de Ricardo Rojas, Madrid, pp.20-22.

¹⁰ Vegeu diferents números del *Boletín de la ILE (B.I.L.E)*. Alguns dels articles que es poden consultar en aquesta revista són SELA, A.(1887): "Las colonias escolares de vacaciones", *B.I.L.E.*, núm.252, pp.225-228; COSSIO, M.B.(1888): "Las colonias escolares de vacaciones", *B.I.L.E.*, núm.227, pp.205-210 i núm.278, pp.217-219.; COSSIO, M.B.(1889): "Las colonias escolares en 1888", *B.I.L.E.*, núm.300-301, pp.225-228 i 241-244.

¹¹ Fins al 1897 realitzen cada any una colònia, que fan un total de 8 colònies amb 91 nens i 91 nenes (totes elles mixtes), amb 8 directors, 13 auxiliars i 243 dies de colònies en total.

Instrucción Pública publica una Reial Ordre el 26 de juliol de 1892, en què es manifesta l'interès per motivar les corporacions oficials i particulars per tal que prestin ajuda a les colònies escolars tot demanant que "*se promuevan y faciliten como de conveniencia pública las Colonias escolares en bien de los niños pobres y enfermos, cuyo cuidado diligente supone mantener vivos los sentimientos de caridad, los impulsos generosos de patriotismo y una previsión de grande trascendencia, utilizando la Escuela que, de cualquier modo que se la considere o que intervenga en las acciones modificadoras de la vida social, es siempre, bien dirigida, medio seguro de regeneración para los pueblos*". Aquest és, doncs, el primer reconeixement oficial de l'interès per organitzar colònies escolars a Espanya. En aquesta Reial Ordre es defineixen a les colònies escolars com una obra de caritat que pretén restablir l'equilibri en les funcions integrals de l'educació pública i compensar el mal causat pel predomini de l'educació intel·lectual. S'especifica que han de ser dirigides per mestres sota la guia de metges. I en aquest sentit es diu que:

"...no puede confiarse su dirección más que á entendidos Maestros, de virtud i saber notorios, que sientan verdadera devoción por los niños, que conozcan el mundo moral de la infancia, y que expertos en la difícil misión de educar, hagan provechoso y fecundo el resultado de aquéllas en la integridad de su amplio concepto"¹²

Amb la publicació d'aquesta Reial Ordre les colònies prenen explícitament una clara finalitat regeneradora i s'integren d'aquesta manera a l'objectiu de la regeneració física i moral del poble¹³.

¹² Real Orden del 26 de julio del 1892, signada per Linares Rivas, Director General de Instrucción Pública. Gaceta del 27 de juliol del 1892.

¹³ Els regeneracionistes no són pedagogs en sentit estricte, encara que, molts dels defensors d'aquestes idees es preocupen per l'educació i la reflexió educativa. Creuen en l'educació com a transformació d'Espanya cap a un país europeu. Poden incloure's dins aquest moviment des d'una perspectiva àmplia: Rafael Altamira, Francisco Giner de los Ríos, Manuel Bartolomé Cossío, Joaquim Costa (diputat per Madrid, Saragossa i Girona el 1903)... La problemàtica comuna a tots ells és la regeneració d'Espanya a partir de la situació en què es troba a finals de segle XIX amb la crisi econòmica, l'analfabetisme, la crisi política i el desastre colonial del 1898.

L'any 1893 les colònies escolars s'han establert ja a diferents poblacions d'Espanya¹⁴: Barcelona, Mallorca¹⁵, Santiago de Compostel.la¹⁶ i València¹⁷. Dos anys després de la publicació de la primera Real Ordre sobre colònies escolars, el 4 de febrer de 1894, té lloc la publicació de la Circular sobre Colònies Escolars en què el *Ministerio de Fomento - Dirección General de Instrucción Pública* estableix les regles de funcionament i organització de les colònies escolars en el territori espanyol. S'aprofita per a això l'experiència i els resultats obtinguts en les colònies organitzades per la *ILE* des del 1887. Per primera vegada el pressupost d'Instrucció Pública ha contemplat una partida especial per a la creació i sosteniment de colònies escolars. Algunes de les directrius que en aquest moment es marca l'organització de les colònies escolars són:

- Cada mestre s'ha d'encarregar, per terme mitjà, d'uns deu nens. L'ideal és dos mestres i vint nens per colònia.
- Les colònies convé que durin més de trenta dies.
- Sempre que sigui possible, les colònies s'han de realitzar amb els nens dèbils

¹⁴ Vegeu SALCEDO Y GINESTAL, E. (1900): *O. c.*; Congreso Nacional de Educación Protectora de la Infancia Abandonada, Viciosa y Delincuente (1908): *Informes y ponencias. Las colonias escolares del Museo Pedagógico Nacional 1887-1908*, Imp. de Eduardo Aris, Madrid; PEREYRA, M. (1982): "Educación, salud y filantropía: el origen de las colonias escolares de vacaciones en España" en *Historia de la Educación. Revista interuniversitaria*, núm.1, pp.145-168.

¹⁵ Sobre les colònies escolars a Mallorca es pot consultar l'article de SERRA, Ramon (1992): "Reptes de l'esplai a les Illes Balears", *Estris d'Educació en el Lleure i Animació Sociocultural*, núm.52, març, pp.10-13. També recomanem pel que fa a les Illes l'article de OLIVER I JAUME, Jaume (1992): "El moviment higienista escolar a Mallorca. Aportacions de Gabriel Oliver i Mulet (1847-1934)" en *11enes. Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. Aspectes físics de l'educació: Visió històrica*, Edicions del Centre de Lectura, Reus, pp.247-259.

¹⁶ Vegeu l'obra de COSTA RICO, Antón (1994): *A Colonia Escolar Compostelana de 1893. Primeiro Centenario*, Consorcio de Santiago, Santiago. També es pot consultar l'obra de PEREIRA DOMINGUEZ, M^a.C. (1893): "La primera colonia escolar de Galicia (Santiago de Compostela)", *Historia de la Educación. Revista Interuniversitaria*, núm.2, pp.199-208.

¹⁷ Per a un estudi sobre el naixement i l'evolució de les colònies escolars a la ciutat de València, vegeu FEO COLVÉE, M^a.D. (1987): "El nacimiento de las colonias escolares en Valencia, una experiencia higienista y filantrópica", en *IX Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans, L'Educació al Món Urbà*, Diputació de Barcelona, Barcelona, pp.158-170; SALGUERO, Adela (1989): "Colonias escolares de ayer y hoy", *Comunidad Escolar*, Servicio de Publicaciones del MEC, Madrid, 5 de julio, pp.16-17.

i pobres d'una mateixa escola i sota la direcció dels seus mestres.

- Les edats dels nens han de ser de 9 a 15 anys i, entre aquests, preferentment aquells que ja hagin anat a altres colònies i que encara en tinguin necessitat.

- La inspecció mèdica és la que decideix sobre la conveniència de la colònia per a cada nen.

Les colònies escolars es defineixen a través d'aquesta Circular com "*una institució essencialment pedagògica y de higiene preventiva en favor de los niños débiles de las Escuelas públicas*". El seu objecte es concreta en "*procurar la salud per medio del ejercicio natural en pleno campo, por la limpieza, el buen alimento y la alegría*". Les motivacions oficials que porten al govern d'Espanya a impulsar la realització de colònies escolars són fonamentalment de dos tipus: raons higienistes --amb el propòsit de refer els cossos mal nodrits i proporcionar-los una vida, uns aires i un clima saludables-- i raons morals --a través de la formació de l'esperit dels nois tot allunyant-los de les males costums--.

A través de la descripció que es fa de les colònies en la Circular de 1894 s'entreveu una conscient intencionalitat educadora que parteix del treball del mestre en el mateix moment que s'emporta els infants, ja que "*No se debe olvidar que en el coche comienza la acción educadora de la Colonia y que ésta no es más que una forma distinta de la misma Escuela*". S'insisteix també que el mestre ha de fer la mateixa vida que els nens i que no hi ha res més educador que el propi exemple. És en aquest sentit que la Circular demana que els mestres es rentin amb els nens, mengin junts, juguin amb els nens i dormin també en la mateixa sala. Tot plegat configura un plantejament educatiu del tot innovador si tenim present la relació educativa predominant en aquesta època entre el mestre i els alumnes.

Pel que fa a la tasca pedagògica s'insisteix en la necessitat de no realitzar treballs escolars, de manera que les colònies escolars s'haurien d'entendre com un complement del treball escolar i no com una substitució d'aquest.

"...todo ello puede evitarse en la Colonia, donde no habiendo, por fortuna < < asignaturas, > > el trabajo debe hacerse, no cuando lo quiere un horario abstractamente impuesto, sino cuando la ocasión sea propicia; que no es siquiera cuando el objeto está presente ó en buenas condiciones para que lo explique el maestro, sino cuando ha logrado despertar el interés del niño. Así, pues, el verdadero trabajo en la Colonia debe ser tan libre como el que fuera de la Escuela hace el niño en la vida. Los niños aprenden en todas partes; en sus casas, en las calles, en la comida, en el juego, en el paseo; en acercarse á este sistema natural consiste precisamente el arte del educador, así como en no traspasar el límite de una atención fatigada consiste el de todo maestro".¹⁸

Els plantejaments que es fan, d'acord ja molts d'ells amb els principis de l'Escola Nova, van encara més enllà i proposen la realització, per part de tots els infants, d'un Diari, com a activitat que educa la reflexió, estructura el pensament i facilita un hàbit de treball. Es convida també a fer servir les excursions i alguns llibres de lectures¹⁹. La Circular acaba demanant que les Colònies Escolars de Vacances tinguin continuïtat en altres experiències urbanes (entre elles les Colònies Urbanes), amb la finalitat de contrarestar les influències dolentes de l'entorn en què viuen aquests infants i arribar a modificar aquest mateix entorn.

L'any 1894 les colònies escolars arriben a Oviedo i l'any següent a León... En la majoria de casos és la Societat Econòmica d'Amics del País qui es fa càrrec de l'organització²⁰. La Diputació i els ajuntaments també hi col·laboren tot seguint la Reial Ordre, de 26 del juliol de 1892.

¹⁸ Ministerio de Fomento - Dirección General de Instrucción Pública: *Circular sobre las Colonias escolares*, 4 de febrero del 1894.

¹⁹ L'esmentada *Circular sobre Colonias Escolares*, del 26 de julio de 1892 dóna una relació de les obres que es recomanen.

²⁰ Les Societats Econòmiques d'Amics del País són filles de l'enciclopedisme i de les llums, així com dels corrents democràtics que es creen al llarg del segle XVIII. La primera societat econòmica va néixer al País Basc, a Azcoitia el 1764. A partir d'aquí en neixen a Madrid i Sevilla (1775), València (1776), Mallorca (1778), Segòvia (1780)... La primera a Catalunya va ser la de Tarragona, el 1786. Cal esperar el 2 de juny del 1822 perquè neixi la de Barcelona. Aquesta té una bona relació d'obres en el camp de l'ensenyament a partir de la creació de la Junta de Dames, escoles d'ensenyament primari, Escola de Sords-Muts; l'Escola d'Institutius i altres Carreres per a la Dona... Vegeu: GALÍ, Alexandre (1983): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936. Llibre X. Institucions de cultura popular*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona, pp.245-256.

El 26 de juny de 1895 una nova Reial Ordre demana des de l'Estat que es tingui en compte als mestres pel que fa a mèrits, el fet d'haver organitzat colònies escolars. D'alguna manera es vol contribuir al reconeixement públic de la tasca que els mestres fan durant les vacances d'estiu. D'aquesta manera, a finals del segle XIX 1.413 nens espanyols han participat una mitjana de 29 dies en un total de 56 colònies escolars organitzades arreu d'Espanya²¹.

El 1902 s'organitzen les Juntas Provincials i Locals i entre altres tasques, se'ls encomana l'establiment de les colònies escolars²². Malgrat tot, sembla que les Juntas no veuen massa clar responsabilitzar-se d'aquestes colònies ja que el Reial Decret, de 20 de desembre de 1907, insisteix de nou en aquest encàrrec. Les dificultats econòmiques són segurament l'impediment més gran amb què es troben la majoria de les corporacions locals. Cal veure que el mateix Estat destina del seu pressupost la quantitat de 10.000 pessetes "*para colonias escolares y material pedagógico*" que s'ocupen principalment en la colònia que organitza el mateix Museo Pedagógico²³. Per tal de solventar aquest problema i fer de les colònies escolars una realitat més generalitzada en el territori espanyol, el Reial Decret, de 19 de maig, de 1911, estableix la consignació d'un crèdit en el pressupost d'aquest any per tal que el *Ministerio de Instrucción Pública - Dirección General de Primera Enseñanza* s'encarregui d'organitzar-ne. Aquest mateix ministeri, uns mesos més tard, el 15 de juliol de 1912, publica una nova Ordre que dona a conèixer a tots els encarregats dels serveis de colònies escolars les pautes i directrius a seguir per tal de rebre l'ajut pressupostat. S'explica la construcció del pressupost, els estatuts i els reglaments dels centres que les hauran de regir, la documentació requerida i l'obligació de fer una memòria "*en que se señalen los*

²¹ Fins al 1897 Barcelona és la ciutat que més colònies escolars ha organitzat, un total de 26, la segueix Madrid amb 11 i Granda amb 8. El nombre total de colònies realitzades fins a aquest any és de 56, amb un total de 1.605 dies. Dels 1.413 infants, 914 són nens i 499 nenes. Vegeu SALCEDO Y GINESTAL, Enrique (1900): *O.c.*, p.37.

²² Reial Decret, de 2 de setembre de 1902.

²³ Reial Decret, de 20 de desembre, de 1907, article 3, capítol VI.

resultados de aquélla y cuantas observaciones juzgue oportunas y pertinentes, procurando acompañar datos gráficos y fotografías que faciliten la justa apreciación de la obra realizada".

Durant la primera dècada d'aquest segle és, doncs, quan l'administració espanyola assumeix les colònies escolars com una realitat estesa en molts indrets del territori i és també quan l'Estat reconeix la importància d'aquesta obra, tant a nivell sanitari, com també educatiu.

1.1.4. Les primeres colònies escolars a Catalunya

A Catalunya, abans del 1887 hi ha alguns mestres partidaris de mètodes molt actius que fan setmanalment excursions a l'aire lliure. Aquest és el cas del mestre barceloní Domingo Zabala, de l'escola de "Les Columnas"²⁴. Amb tot, les primeres colònies escolars de què es té notícia a Catalunya són les de Barcelona l'any 1893. Se'n fan tres de cop sota l'organització de la *Societat Econòmica d'Amics del País* fins a arribar a sis l'any 1899. Totes aquestes colònies estan portades per mestres. La iniciativa de la primera colònia la té el president de la *Societat Econòmica d'Amics del País de Barcelona*, en aquests dies, Joan Bautista Orriols que, fonamentant-se en l'Ordre, de 26 de juliol, de 1892, inicia la campanya. Les tres colònies surten els mateixos dies i fan una estada de 18 dies. Un grup de 62 nens sota la direcció del mestre Rafael Sancho i ajudat pel mestre Joaquím Casadevall van a la Garriga. Un segon grup de 21 nenes dirigides per dues mestres, també van a un altre establiment a la Garriga. Finalment, el tercer grup de 20 nenes més, acompanyades per Agustina Soley i Teresa Sancho, van

²⁴ COMISION DE COLONIAS ESCOLARES Y ESCUELAS DEL BOSQUE (1914): *Actuación pedagógica de la Comisión*, Ayuntamiento consitucional de Barcelona. En aquesta obra, la comissió apunta la possibilitat que molts altres mestres haguessin fet intents en la línia d'obrir l'escola a l'entorn, encara que sense tenir tanta sort com el pastor protestant W.Bion.

a les Corts de Sarrià. Els anys següents aquestes colònies van augmentant²⁵, de manera que el 1901 se'n fan 3 de nois i 3 de noies, 2 de nois i 2 de noies els anys 1903, 1904 i 1905, el 1906 3 de nois i 3 de noies i del 1907 al 1909, 4 de nois i 4 de noies. Del 1910 al 1912 altra cop 2 de nois i 2 de noies, el 1913 una doble al Santuari del Collell de nois i dues de noies, el 1914 una de nois i 2 de noies i el 1915-1916 una colònia d'aprenents a Vilassar amb la col.laboració de l'Institut de Cultura i la Biblioteca Popular de la Dona²⁶.

L'any 1906 l'Ajuntament de Barcelona organitza les primeres colònies escolars per als nens de la ciutat. El fet és possible per iniciativa del conseller Hermenegildo Giner de los Ríos, republicà i germà de Francisco Giner de los Ríos, fundador de la *ILE*. L'Ajuntament de Barcelona aprova doncs, un pressupost de 15.000 pessetes destinades a iniciar i mantenir sis torns de colònies per al proper estiu, amb un total de 120 nens i nenes. Des de l'any 1906 i fins al 1917 les colònies de l'Ajuntament de Barcelona²⁷ s'organitzen a través d'una comissió especial de colònies que va prenent diferents noms: *Comisión de Colonias Escolares de Vacaciones* (1907), *Comisión de Higiene de la Infancia* (1908), *Comisión y Delegación de Higiene de la Infancia* (1909), *Comisión de Colonias y Escuelas del Bosque* (1913).

²⁵ Per una relació detallada de les colònies realitzades a Barcelona fins al 1897 i el personal que hi intervé vegeu SALCEDO Y GINESTAL, Enrique (1900): *O. c.*, pp.26-31. El total de torns realitzats fins a aquesta data és de 26, amb 362 nens i 309 nenes, 27 directors i 21 ajudants durant 700 dies de colònies.

²⁶ Vegeu GALÍ, Alexandre (1983): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936, Llibre X, Institucions de cultura popular*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona, p.251. L'any 1902 consta que a causa del malestar social de Barcelona la Societat Econòmica d'Amics del País no organitza cap colònia.

²⁷ De les colònies que l'Ajuntament de Barcelona ha organitzat al llarg d'aquests anys s'han publicat força memòries que encara avui dia es poden trobar: AJUNTAMENT DE BARCELONA (1919): *Memorias de las Colonias Escolares organizadas por el Excmo. Ayuntamiento en los años, 1906, 1907 y 1908*; AJUNTAMENT DE BARCELONA, COMISSIÓ DE COLÒNIES ESCOLARS I ESCOLES DE BOSC (1915): *Las Colonias Escolares del año 1915*, Imp. Casa Caritat, Barcelona; (1918): *Les Colònies Escolars dels anys 1916 i 1917*, Imp Casa Caritat, Barcelona; AJUNTAMENT DE BARCELONA (1916): *Reglamento para el régimen de las Colonias escolares*; AJUNTAMENT DE BARCELONA, COMISSIÓ DE CULTURA (1930): *Colònies escolars. Any 1930*, Vilajoana, Barcelona.

A finals de la primera dècada el servei de colònies de l'Ajuntament de Barcelona és acusat del fet que "*imperava en la tria dels infants un règim de favor no gens pedagògic ni mèdic. No eren ateses ni les llistes dels mestres coneixedors qualificats del grau de necessitat dels respectius deixebles ni tampoc el diagnòstic que es derivava de la revisió mèdica*"²⁸. Sembla doncs, que l'elecció dels infants no era massa justa. Pel que fa als plantejaments pedagògics de fons, hi havia també opinions desfavorables:

"Hom duia ramadets d'infants a pasturar al camp. Aquest era l'efecte que feien les colles quan hom les trobava pels pobles amb els seus davantals uniformats i els seus capells de roba, acompanyats dels mestres tan fastiguejats com els infants"²⁹.

Aquesta situació provoca que els dies 10 i 11 d'abril de 1910, Pau Vila realitzi unes conferències a l'Ateneu Barcelonès amb el títol "*Importància social de les colònies; com han decaigut les del nostre municipi i què cal fer per enaltil·les*"³⁰.

El 1913 s'introdueix una nova modalitat de colònies que permet combinar la vida a l'aire lliure en plena natura amb el retorn a casa al vespre cosa que en redueix el cost a ple temps tot afavorint la possibilitat d'arribar a un nombre més gran de beneficiaris. Aquesta modalitat són les semicolònies. D'aquesta data també hi ha coneixement que s'inicien les colònies organitzades per la la *Lliga de la Higiene Escolar de Sabadell* promogudes per l'Acadèmia Catòlica i que es mantenen fins al 1936.

El 1917 l'Ajuntament de Barcelona crea la Comissió de Cultura. La important

²⁸ GALÍ, Alexandre (1979): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936. Llibre II. Ensenyament primari. Segona part*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona, p.90.

²⁹ GALÍ, Alexandre (1979): *O. c.*, pp.91-92.

³⁰ Vegeu els números de *Clamor*, any 1910, p.354; any 1912, pp.178, 335, 346; any 1913, p.358. Així com també *Clamor* de l'any 1912, p.174 on es comenten aquestes conferències.

tasca que aquesta comissió desenvolupa es deu en bona part a la persona de Manuel Ainaud --home representatiu del noucentisme pedagògic-- que sap portar la ciutat de Barcelona a les cotes més altes pel que fa al terreny pedagògic³¹. En no voler repetir ni duplicar la tasca de la Comissió de Colònies, aquesta nova comissió es dedica a cercar altres camins: els banys de mar, les colònies de mar i muntanya, les colònies d'aigües medicinals, les colònies per a aprenents³²... De manera que, durant set anys, coexisteixen la Comissió de Cultura i la de Colònies, fins que el desembre del 1925, ja en la dictadura militar, la Comissió de Colònies queda suprimida i la tasca passa a dependre del regidor Josep Bonet del Ríu. Durant aquesta coexistència de comissions organitzant colònies a Barcelona es vigila no duplicar esforços. La Comissió de Colònies segueix fent la seva tasca, al costat de la Comissió de Cultura que cerca altres possibilitats d'intervenció per atendre la important necessitat d'atenció que la població barcelonina infantil pateix³³. Comencen d'aquesta manera a Barcelona els banys de mar el 1918, l'any 1921 les semicolònies de mar i muntanya i també les colònies permanents el 1923³⁴.

³¹ Vegeu DOMENECH I DOMENECH, Salvador (1993): *Manuel Ainaud i la tasca pedagògica a l'Ajuntament de Barcelona*, Tesi Doctoral inèdita presentada a la Divisió de Ciències de l'Educació, Departament de Teoria i Història de l'Educació, Universitat de Barcelona.

³² Sobre els banys de mar vegeu AJUNTAMENT DE BARCELONA, COMISSIÓ DE CULTURA (1920): *Banyes de Mar*, Editorial Catalana, Barcelona. Aquests banys es van realitzar a les platges de "La Deliciosa", "San Sebastian" de la Barceloneta, "Marbella" al Poble Nou, al "Club Natación Barceloneta", a Castelldefels i a la platja de l'Escola del Mar. Per a la resta, i pel que fa a la tasca de la Comissió de Cultura es pot consultar l'obra AJUNTAMENT DE BARCELONA, COMISSIÓ DE CULTURA (1932): *L'obra de colònies escolars, banys de mar i semicolònies*, Arts Gràfiques, S.A., Barcelona.

³³ El 1921 el doctor Lluís Sayé, director de l'*Assistència Social dels Tuberculosos del Servei de Sanitat de la Mancomunitat de Catalunya*, fa un estudi sobre la població infantil barcelonina estudiant 116 nois: només un 11% dels infants observats no presenta cap tara. El 5% del total de nois ofereix casos de tuberculosi pulmonar inicial. El 57% dels infants viu en habitacions on el sol no entra mai i el 60% no dormen sols en un llit. Aquests resultats fan pensar a la Comissió de Cultura que cal estendre els beneficis que les colònies escolars reporten als infants. Vegeu GALÍ, Alexandre (1979): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936. Llibre II. Ensenyament primari. Segona part*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona, pp.98-99.

³⁴ Segons dades d'Alexandre GALÍ (1979): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936. Llibre II. Ensenyament primari. Segona part*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona, pp.95-98., aquestes activitats reben una important acollida i van augmentant la seva incidència en la població barcelonina. L'any 1918 els beneficiaris dels banys de mar a Barcelona són

També en aquest període trobem les aportacions de Pere Vergés i Artur Martorell³⁵ que, al càrrec de colònies escolars com les de Vilamar³⁶ o Turissa³⁷, aporten al món educatiu experiències d'autogestió i renovació. Entre molts altres objectius i plantejaments renovadors, la colònia de Vilamar pretén ocupar els nois no en treballs banals i falsos, sinó en vertaderes feines de la gent del mar, fent que els infants se sentin útils i integrats en l'entorn, i ensenyant-los a sentir-se atrets per allò que els envolta i a valorar-ho. Aquesta atenció i l'estimació per l'entorn és perfeccionada més encara en els objectius que es proposa la colònia Turissa el 1930. La colònia de Vilamar del 1922 és també la primera colònia que funció amb la modalitat total d'administració --tot el règim de menjar i altres serveis és assumit per l'administració--. Mentre que les colònies que s'havien fet fins aquell moment eren colònies per contracte, ja que

646 i el 1931 són 6.148. Mentre que el 1921 les semicolònies de mar i muntanya atenen 100 persones, el 1931 són ja 1.101. L'any 1923 és la modalitat de colònies permanents la que neix amb el propòsit de poder estendre a un major nombre de nens i durant una llarga temporada, els beneficis d'una vida sanitària a ple aire, i al mateix temps treballar l'esperit i la intel·ligència. Funcionen regularment, a excepció del període de la dictadura de Primo de Rivera. Cal ressaltar les de Martorelles, Tibidabo, Can Puig i Berga.

³⁵ Aquests han estat grans pedagogs que han desenvolupat bona part de la seva obra a partir d'experiències relacionades amb les colònies escolars. Vegeu: VERGÉS, Pere (1932): *La vida espiritual a "Vilamar"*, Conferència donada a la sala d'actes de la casa de l'Ardiaca el 30 d'octubre del 1930, Ajuntament de Barcelona, Comissió de Cultura; MARTORELL, Artur (1979): "La colònia escolar Turissa" en *Colònies Escolars de l'Ajuntament de Barcelona*, El Tremp, Barcelona, 1979; BOSOM, N; MATEU, R. (1992): "La colònia escolar de Vilamar. Dues formes de treball" en *11enes Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*, Ed. del Cercle de Lectura, Reus, pp.345-356; DEFIS I PEIX, Otilia (1983): *Artur Martorell. L'home*, Tesi Doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, Facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació; GALÍ, A; DEFIS, O; AINAUD, J.M. (1994): *Centenari Artur Martorell 1894-1994*, Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament, Barcelona.

³⁶ Amb la colònia escolar de Vilamar s'institueix l'any 1922 la primera república d'infants d'Espanya prenent com a model els 10 últims punts dels 30 que Ferrière dona com a característics de l'Escola Nova. Cada infant és tractat i respectat com un vertader ciutadà amb els seus deures i obligacions. La república d'infants estava formada per sis pobles, uns de nois i d'altres de noies. Cada poble tenia un edifici de fusta. Hi havia un setè edifici dedicat a la Casa del poble on es reunia el Consell de la República. A través d'aquest Consell s'exercia la democràcia. El primer any la colònia Vilamar de Calafell és dirigida per Pere Vergés però del 1923 i fins al 1929 passa a les mans d'Artur Martorell.

³⁷ La colònia Turissa es realitza a Tossa de Mar l'estiu del 1930 sota la direcció d'Artur Martorell. Es també una de les experiències més reeixides de treball pedagògic. La seva originalitat rau en la relació que la colònia estableix amb el poble, de manera que s'acaba convertint en un element dinamitzador de tota la vida del municipi, integrant-se completament en la seva manera de fer i viure.

s'encarregaven a un particular l'allotjament i els serveis, aquesta colònia escolar és administrada i atesa íntegrament per funcionaris municipals. Aquesta modalitat de funcionament s'estrenarà a Girona el 1929. També en aquest anys, concretament el 1917 i 1918 *Energia Elèctrica de Catalunya* organitza colònies a Capdella per als infants dels treballadors d'aquesta empresa³⁸.

La tasca de l'Ajuntament de Barcelona, d'una manera o altra és constant durant tots aquests anys. Des del 1914 l'*Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana (APEC)* contribueix en el finançament de la colònia que organitza l'Escola Mossèn Cinto, però el 1920 l'Ajuntament de Barcelona deixa d'atendre aquest tipus de colònies particulars. En aquest moment l'APEC emprèn l'organització de colònies escolars a partir de recaptacions especials que aconsegueix dels seus socis i col.laboradors. Les colònies de la *Protectora* van creixent i es repeteixen any rera any fins al 1935; se'n fan un total de 70 organitzades per als infants de les seves escoles³⁹. També el 1926 s'inicien els primers torns de les *colònies per a nens orfes de militars* i també les *colònies de l'Institut Català de Sords-Muts*. L'any següent també la *Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros* fa el mateix.

En els anys de la II República, com a resultat de la represa de l'Ajuntament popular a partir de la tornada d'Ainaud a la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, es posen en funcionament un seguit de colònies permanents, destinades a infants amb deficients condicions de salut que necessiten una vida

³⁸ En aquestes colònies ja hi participa Artur Martorell. Malgrat ser unes colònies organitzades per una empresa privada i no per l'administració, volem fer-ne esment en aquest apartat per l'important novetat que creiem que suposen. Un cop acabades les colònies, Artur Martorell ja veu en aquests anys la necessitat de continuar la relació entre els infants i la família durant l'hivern, per tal de conservar i millorar els efectes educatius dels intensos dies de colònies. Amb aquest propòsit organitza com a post-colònies unes visites per la ciutat i unes excursions. Aquesta mateixa situació és la que en els anys seixanta donarà lloc al naixement dels clubs d'esplai.

³⁹ Les 70 colònies es reparteixen de la següent manera: El 1920 - 2, el 1921 - 3, el 1922 - 3, el 1923 - 5, el 1924 - 4, el 1925 - 4, el 1926 - 4, el 1927 - 4, el 1928 - 4, el 1929 - 4, el 1930 - 6, el 1931 - 5, el 1932 - 5, el 1933 - 6, el 1934 - 6, el 1935 - 5. Vegeu GALÍ, Alexandre (1979): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 - 1936, Llibre I: La llengua, entitats difusores i propagadores*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona, pp. 232-234.

saludable permanentment. Es així que l'any 1931 té lloc l'establiment de la colònia permanent de Can Puig, el 1932 la colònia permanent de Martorelles i la del Tibidabo, i el 1934 la de Berga. El 1931 hi ha també colònies pagades pel F.C.Barcelona, encara que organitzades des de l'Ajuntament de Barcelona i destinades a sords-muts. L'acció benèfica i educativa de les colònies és ja un fet popular a Catalunya i s'estén a d'altres entitats sobretot de Barcelona⁴⁰. Hi ha altres indrets de Catalunya --com és el cas de Sabadell o de Valls⁴¹, per citar-ne alguns-- que reflecteixen clarament la preocupació municipal per la tasca de les colònies escolars.

En el període republicà, l'Acció Catòlica també inicia la seva intervenció a través de colònies de vacances⁴². A un altre nivell de l'administració, la Generalitat de Catalunya també preveu intervenir en aquest sentit:

"La Ponència d'Ensenyament primari del Consell de Cultura té en estudi l'organització d'un règim de Colònies Escolars de mar i de muntanya a realitzar en combinació amb els Ajuntaments de Catalunya i a benefici exclusiu dels nois de fora de Barcelona. Aquestes Colònies són previstes en la doble forma d'establiments permanents i d'organitzacions eventuais amb el propòsit sempre que els nois de ciutat secundària puguin gaudir dels beneficis de la vida en plena naturalesa, i els que viuen al camp o al mar puguin, segons les necessitats de llur salut, passar al medi natural diferent del que és propi. Es preveu també la possibilitat de realitzar intercanvis entre nois de ciutat i de medis rurals."⁴³

⁴⁰ Per citar-ne algunes: Les "*Colonias Escolares del Patronato Recreativo*" iniciades el 1933, les "*Colonias escolares de vacaciones del Ateneo Democrático Republicano del Distrito Primero*" iniciades el 1934, les "*Colonias Escolares del Instituto Escuela*" fundades el 1934 també, o les colònies de la Lliga Catalana que s'inicien el 1935. Vegeu PUIG I JOFRE, Enric (1975): "Las colonias de vacaciones en Catalunya. Apuntes históricos", *Cuadernos de Pedagogía*, núm.7-8, julio-agosto, pp.33-35.

⁴¹ Vegeu l'article GAVALDÀ I TORRENTS, Antoni (1989): "Les colònies i semicolònies escolars, a Valls, durant la Segona República. Les concepcions ideològiques. L'organització teòrico-pràctica i els seus resultats", *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp. Butlletí de l'Institut d'Estudis Vallencs*, núm.16, novembre, Valls, pp.3-33.

⁴² Vegeu el capítol sobre l'actuació de l'església en les colònies.

⁴³ GENERALITAT DE CATALUNYA (1932): *L'obra de cultura*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, p.246.

A partir de l'any 1936 la situació política es veu afectada pel conflicte bèl·lic que s'inicia a Espanya. Els efectes d'aquest conflicte cada vegada es noten més a Catalunya i a l'Espanya republicana. En aquests anys el CENU (*Consell de l'Escola Nova Unificada*) a través del *Centre d'Observació Metòdica* organitza les colònies per a nens anormals de diferent tipologia, que són enviats prop del mar o a la muntanya "*segos els sigui convenient l'aire de mar, aire de pinedes, el sol dels cims*"⁴⁴. També a partir del 1936 s'inicien les colònies escolars amb la finalitat d'assistir la infància davant els efectes de la guerra civil⁴⁵. Aquesta modalitat de colònies escolars és permanent i modifica sensiblement les finalitats que perseguïen les colònies escolars fetes fins llavors. El prioritari en aquestes noves colònies és allunyar els nens dels possibles efectes de la guerra i cercar-los llocs --que en molts casos es troben a l'altre costat de les fronteres espanyoles-- amb unes mínimes garanties de seguretat, salut i si és possible, educació. El febrer del 1937 es crea la *Delegación Central de Colonias* depenent de la *Dirección General de Primera Enseñanza*, també amb la finalitat concreta d'organitzar colònies, cantines i altres activitats per tal que els nens evacuats en edat escolar puguin ser atesos. Aquestes colònies de refugiats preveuen bàsicament dues modalitats. Les colònies col·lectives, en la línia del que havien estat fins ara les colònies escolars, i les colònies familiars on es distribuïen els nens en famílies que els acollien, tot i que es realitzaven també activitats col·lectives.

Els responsables d'aquestes colònies que es realitzen durant la guerra civil amb la finalitat de protegir els infants refugiats no han de ser mestres necessàriament. La seva formació es fonamenta en cursos de capacitació i perfeccionament

⁴⁴ Vegeu PUIG ELIAS, J. (1937): "Els infants anormals i el CENU", *Nova Ibèria*, núm.3-4, extret de *Aspánias Informa*, núm.6, gener-febrer, 1978, p.13.

⁴⁵ Vegeu l'article de Juan M. FERNANEZ SORIA (1987): "La asistencia a la infancia en la guerra civil. Las colonias escolares" *Historia de la Educación. Revista Interuniversitaria*, Ediciones Universidad de Salamanca, núm.6, enero-diciembre, pp.83-128. Pel que fa a Catalunya es detallen algunes de les entitats que neixen amb la finalitat de coordinar o organitzar colònies escolars i protegir la infància davant els efectes de la guerra. La majoria d'aquestes entitats depenen, en el cas de Catalunya, de la Conselleria de Sanitat i Assistència Social de la Generalitat de Catalunya.

encaminats a preparar-los per a la direcció de colònies i alguns cursets més, realitzats a través de les Escoles Normals, sobretot durant l'estiu del 1938 i al llarg del curs 1938-39⁴⁶. L'exigència al personal que ha de situar-se al càrrec d'aquestes colònies varia molt en funció de si aquestes colònies es realitzen dins el territori republicà o a l'estranger⁴⁷. Mentre que en el primer cas poden accedir-hi mestres de primera ensenyança, puericultors, batxillers i, en general, qualsevol persona d'entre els 18 i 40 anys que culturalment estigui capacitada per a l'instrucció primària, en el segon cas es requereix ser funcionari de la *Dirección General de Primera Enseñanza*, tenir menys de 50 anys i demostrar l'adhesió incondicional a la causa del poble.

1.1.5. Les escoles a l'aire lliure a Catalunya. Una obra paral·lela a les colònies escolars

Les Escoles a l'Aire lliure són fruit també de la demanda sòcio-assistencial. De la mateixa manera que les colònies escolars, les escoles a l'aire lliure volen donar resposta a la necessitat d'educació física i higiènica que els infants tenen. Les escoles que a finals del segle XIX i començaments del XX funcionen a Catalunya no reuneixen uns mínims arquitectònics de salubritat i higiene. Tampoc estan ubicades en indrets salubres, ni pedagògicament responen a les demandes de la majoria dels grups socials desfavorits. Ben aviat es veu que no cal esperar els mesos d'estiu per posar els nens en contacte amb la natura i aprofitar les possibilitats de l'aire lliure.

"Entre nosaltres perdura l'Escola miserable instal·lada en qualsevol casa de la població sense una adient distribució del local, ni una proporcionalitat entre la superfície i els metres cúbics d'aire amb els nois. Tenim un concepte roí i mesquí dels llocs on es forma espiritualment la humanitat futura i considerem cosa extraescolar tot el que se'n surt d'aquest marc deplorable.

⁴⁶ Ordre Ministerial, de 29 d'abril, de 1937, *Gaceta de la República* d'1 de maig i Ordre Ministerial, de 10 de juny, de 1938, *Gaceta de la República* de 23 de juny.

⁴⁷ FERNANDEZ SORIA, Juan M. (1987): *O. c.*, pp.104-105.

Els esforços fets per algunes municipalitats no són suficients per a l'autèntica reforma i amb evident error es consideren obres o institucions periescolars les cantines, les dutxes, les excursions, les escoles menageres i a l'aire lliure. Si volem engrandir l'acció culturitzant del mestre i de l'Escola veurem tant les cantines, com les dutxes com a part integrant de l'Escola i les colònies escolars com a continuació de l'Escola".⁴⁸

Les finalitats a què responen les Escoles a l'Aire Lliure coincideixen doncs, en molts aspectes amb les cercades en les colònies escolars:

"Son instituciones que orientan su labor docente hacia el fin primordial de procurar fomentar, por todos los medios posibles, la salud del niño. En ellas, la parte pedagógica, tan esencial como en cualquier otra escuela, está enfocada siguiendo las directrices de la escuela activa, y aunque unidas todas por el denominador común de la educación y formación de sus alumnos, de buscar su mejoramiento psíquico y físico por medios naturales beneficiándose de las óptimas condiciones higiénicas que su situación les ofrece, y de respirarse en todas ellas un ambiente de sensibilidad y refinamiento estético, cada una tiene características propias que le dan un sello especial e inconfundible".

"No son estas Escuelas establecimientos para enfermos infantiles ni instituciones de prevención y restablecimiento; fundamentalmente sustraen al niño del ambiente de la ciudad para situarlo en plena naturaleza, al objeto de que haga una vida sana e higiénica, bajo los saludables efectos del aire y del sol el mayor tiempo posible dentro de la jornada escolar, lo que le fortalece y crea en él un hábito y una necesidad por la vida y el ejercicio al aire libre."⁴⁹

Els antecedents d'aquest tipus d'escoles cal cercar-los en dos moviments que tenen lloc a principis de segle. Per una banda, el moviment sanitari que es desenvolupa davant el trist estat en què es troben molts infants. El 1903 el metge alemany Baginsky crea en aquest panorama la primera Escola a Ple Aire, anomenada *Waldschule* (escola de bosc) a Charlottenburg. Aquest exemple s'escampa per

⁴⁸ AYUNTAMIENTO CONSTITUCIONAL DE BARCELONA (1914): *Comisión de Colonias escolares y Escuelas del Bosque núm.3. Actuació Pedagógica de la Comisión*, Barcelona.

⁴⁹ AYUNTAMIENTO DE BARCELONA. DELEGACIÓN DE CULTURA. INSTITUTO PEDAGÓGICO MUNICIPAL (1949): *Escuelas al aire libre y servicios anejos*, Imp. Escuela La Caridad, Barcelona, p.6.

Alemanya i Anglaterra, on es funden les *Open Air Schools*, entra també a Itàlia i arriba fins als Estats Units donant lloc a les *Fresh Air Schools*. A Espanya, a part de Catalunya, trobem algunes experiències en les *Escuelas del Ave María* (1899) del Pare Manjón a Granada, les *Escuelas de Sal y Sol* (1907) de M. Siurot a Huelva, el *Grupo Cervantes* (1916) dirigit a Madrid per A. Llorca o el projecte de *Escuelas de Luz y Aire* (1922) de A. Guichot a Sevilla. Per altre banda, es desenvolupa també un moviment estrictament pedagògic a partir de les Escoles de Treball. Aquest moviment neix el 1889 a Anglaterra amb Cecil Reddie. Aquesta experiència arriba a Catalunya el 1910 a través de Joan Palau i Vera. A través dels dos moviments neixen les nostres Escoles a l'Aire Lliure, les quals a partir del moviment sanitari adaptaran els principis i les normes de les Escoles de Treball, conegudes també amb el nom d'Escoles Noves.

En aquest context, centrant-nos en Catalunya, l'Ajuntament de Barcelona "*estimà indispensable la creació d'una estació sanitària, on un prolongat sojorn a l'aire lliure, una reconfortant alimentació i un ambient de serenitat i alegria, poguessin retornar als més tarats i dèbils les forces necessàries per anar-se defensant en la lluita per la vida, proposant, l'any 1910, la creació de les <<Escoles de Bosc>> del Parc de Montjuich...*"⁵⁰. És així com el 8 de maig del 1914 s'inaugura l'Escola del Bosc de Montjuïc⁵¹, primera escola pública nova. Escola pensada segons la normativa de les Escoles Noves. S'encarrega la seva direcció a Rosa Sensat. Acull 45 nens i 45 nenes, tot i que el 1921 cal fer una ampliació fins a tenir una capacitat per a 250 infants. L'ingrés es fa a través d'una rigorosa selecció dels escolars i cal tenir de 7 a 10 anys. Poden restar-hi fins als 14 anys. El 50% assisteixen a l'escola de franc i l'horari és de les 9 a les 3 de la tarda a

⁵⁰ AJUNTAMENT DE BARCELONA - COMISSIÓ DE CULTURA (1921): *Escoles a l'Aire Lliure del Parc de Montjuïc*, Barcelona, p.5.

⁵¹ D'aquesta institució hi ha editat per l'AJUNTAMENT DE BARCELONA, COMISSIÓ DE COLÒNIES ESCOLARS I ESCOLES DEL BOSCH (1914): *Reglamento de las Escuelas de Bosque*, Henrich i Cia.; Barcelona; AJUNTAMENT DE BARCELONA (1917): *L'història pedagògica de l'alumne de les Escoles de Bosch del Parc de Montjuïc*. També de l'any 1917: *Primers assaigs en les Escoles de Bosch de Montjuïc (Secció de Nenes)*.

l'hivern i a l'estiu fins a les 5. El tipus d'infants que solen acollir aquestes escoles és especificat amb detall en la mateixa obra de l'Ajuntament de Barcelona:

"son tributarios a las mismas los niños de precario desarrollo físico, los anémicos, los adenopáticos traqueobronquiales, los que sufren de catarros con facilidad, los convalecientes de enfermedades que predispongan a la tuberculización del organismo y, por último, los de deficiencia respiratoria. No son admitidos los que sufren cualquier enfermedad que necesite un asiduo cuidado médico, los cardíacos, descompensados, los nerviosos, los indisciplinados y los retrasados mentales."⁵²

A tall d'exemple, per entendre l'aportació que aquestes institucions signifiquen en aquesta època, presentem els principis en què es fonamenta l'Escola del Bosc:

"Primer. El coneixement del noi i el respecte a la seva personalitat i els seus drets, han d'ésser els fonaments en què ha d'apoiar el mestre tota la seva acció educativa."

"Segon. El noi deu ésser considerat com el centre de tot el sistema educatiu."

"Tercer. La vida a plena Natura és factor essencialíssim d'una cultura integral."

"Quart. La salut i les forces físiques són condició indispensable i pròpia de tota adquisició de forces intel·lectuals."

"Quint. Posar el noi en contacte directe amb les formes de la vida, la Naturalesa i el treball humà perquè adquireixi nocions immediates dels ésser i les coses."

"Sext. Programa restringit, limitació d'hores d'estudi i metodologia adequada per obtenir un màxim de rendiment amb un mínim d'esforç intel·lectual."

"Sèptim. Preocupació constant i preferent per al millorament del noi com ésser moral, formant el seu caràcter i desenrotllant la seva individualitat, a l'ansems que els seus sentiments socials i patriòtics."

"Octau. Disciplina familiar, de manera que la vida de l'escola sigui una imatge veritable de la vida de la llar."⁵³

Hi ha doncs, una important relació entre aquestes escoles i la tasca que des de l'obra de colònies escolars es porta a terme. D'una banda la important tasca

⁵² AYUNTAMIENTO DE BARCELONA. DELEGACION DE CULTURA. INSTITUTO PEDAGOGICO MUNICIPAL (1949): *O. c.*, p.7.

⁵³ AJUNTAMENT DE BARCELONA - COMISSIÓ DE CULTURA (1921): *O. c.*, p.17.

sanitària i assistencial que en ambdues experiències es fa. D'altra banda, l'aplicació de mètodes actius que donen lloc a espais d'experimentació i innovació educativa. Cal afegir també la revalorització de l'infant com a tal, tot respectant-se la seva llibertat per desenvolupar-se lliurement. Tant les colònies escolars com les escoles a l'aire lliure permeten en molts casos aquesta possibilitat. Pel que fa a les colònies ja ho veurem més endavant. Respecte a les Escoles a l'Aire Lliure es pot dir que en l'Escola del Bosc es valora molt positivament el fet que els nois aprenguin a espavilar-se sols, a resoldre els problemes que la vida social porta (desplaçaments, orientació...). El fet de viure a l'aire lliure proporciona una llibertat de desplaçaments que també es veu afavorida per una llibertat moral i intel·lectual com a ideal. Es valora més el fet de proporcionar els instruments i els mitjans per a la informació que no pas proporcionar la informació mateixa.

"I és que l'Escola del present no és el lloc on s'aprenen lliçons, sinó el lloc on s'aprèn a viure. (...) és precís deixar lloc a l'activitat del noi amb tota llibertat, perquè és el mitjà que té d'informar-se del seu món i d'adquirir l'experiència necessària per a guiar-se en l'acomodació de ses forces a l'ambient".⁵⁴

Hi ha altres aspectes que ens demostren aquesta nova orientació en la tasca educativa pel que fa a l'aprofitament del temps "escolar". S'explica que "*Quasi no es pogué fer res de profit, en el sentit que usualment dóna l'escola a la frase "aprofitar el temps". Però tot està en saber comprendre el què convé segons el moment i l'ocasió.*"⁵⁵

L'Escola del Bosc de Montjuïc no és l'única escola a l'aire lliure d'importància pedagògica d'aquesta època. Cal citar també l'Escola del Mar⁵⁶ que s'inaugura

⁵⁴ AJUNTAMENT DE BARCELONA - COMISSIÓ DE CULTURA (1921): *O. c.*, p.19.

⁵⁵ AJUNTAMENT DE BARCELONA - COMISSIÓ DE CULTURA (1921): *O. c.*, p.28.

⁵⁶ Per a més documentació sobre aquesta obra vegeu AJUNTAMENT DE BARCELONA, COMISSIÓ DE CULTURA (1921): *Escola del Mar*, Obrador de Vilajoana, Barcelona; FRANCES ARAGALL, H. (1972): *Escuela de Mar (1922-1972): Cincuentenario de su fundación*, Ayuntamiento de Barcelona; SALADRIGAS, Robert (1973): *L'escola del mar i la renovació pedagògica a Catalunya*.

el gener del 1922 a la platja de la Barceloneta com a extensió dels banys de mar, que ja feia tres anys que es duïen a terme, l'Escola del Parc de Guinardó, oberta el 1923 per a 140 alumnes o l'Escola Ignasi Iglesias, inaugurada ja el 1931. Totes elles però, a la ciutat de Barcelona. A Girona, malgrat que no es constitueixien escoles d'aquest tipus sí que hi ha coneixement d'aquestes experiències. Cal veure en aquest sentit com els corrents renovadors de la pedagogia i la nova filosofia en defensa de l'educació a l'aire lliure també preocupen el magisteri gironí. Josep Junquera --inspector en cap de la província de Girona-- publica en el *Boletín de Educación* de l'any 1935 un article titulat "La escuela al aire libre", a través del qual repasa algunes de les experiències fetes a nivell Europeu i Americà⁵⁷.

Converses amb Pere Vergés, Ed.62, Barcelona. Altres publicacions al respecte són també l'article de ROMIA I AGUSTI, Carme (1990): "Ètica i estètica a l'Escola del Mar" en *Butlletí. Societat Catalana de Pedagogia*, Monogràfic núm.3, Barcelona, pp.5-22. També de la mateixa autora l'article "La Antigua Escuela del Mar' de Barcelona" a la *Revista de Educación*, tom. III, núm.6, 1953, gener, pp.52-63. TUSQUETS, J. (1973): "Pedro Vergés Farrés (1896-1970), creador de una civilització escolar democràtica y cristiana" en *Perspectivas Pedagógicas*, núm. 31, pp.327-344.

⁵⁷ Vegeu JUNQUERA MUNÉ, Josep (1935): "La escuela al aire libre" en *Boletín de Educación. Organo Oficial de la Inspección de Primera Enseñanza. Provincia de Gerona*, pp.2-7.

1.2. LES COLÒNIES ESCOLARS MUNICIPALS DE L'AJUNTAMENT DE GIRONA

Girona no resta al marge del moviment educatiu renovador que té lloc en el canvi de segle. Un important sector de mestres públics s'implica en qüestions educatives, polítiques i socials, i arriben a càrrecs de responsabilitat. Són mestres coneixedors dels beneficis de les colònies escolars impulsades des de la *ILE* i per això introdueixen aquesta pràctica a nivell municipal. Passem a estudiar amb detall com apareixen i es desenvolupen les colònies escolars a Girona⁵⁸.

1.2.1. El naixement de les colònies escolars a Girona

El naixement de les colònies escolars a Girona ve determinat per les inquietuds d'un important col·lectiu de mestres públics que es preocupen de la millora dels serveis que s'ofereixen als infants més necessitats. És així com en la memòria que els mestres del Grup Escolar --entre els quals hi ha Joan Gomis, director de la primera colònia escolar el 1916-- fan del curs 1914-1915, s'exposa clarament quines aspiracions com a col·lectiu de mestres volen realitzar i es comenta que:

"Las aspiraciones del Profesorado de este Grupo no están del todo satisfechas. (...) Comprendiendo que para una buena obra educativa es necesario que al niño no le falten alimento y salud, y dado el caso de que bastantes languidecen entre una vida de privaciones y miseria, de ahí su firme convicción de que son del todo indispensables la creación de una cantina escolar y colonias de vacaciones. (...)... y nos consta positivamente, que el Excmo. Ayuntamiento, que tantas pruebas de cariño lleva dadas a la infancia de Gerona, ayudado por distinguidas personalidades y corporaciones, está dispuesto a que en el verano próximo salgan a buscar salud y energías, para regresar sanos y robustos, los que mañana serán los nuevos ciudadanos, que conservarán eternamente la gratitud y el recuerdo de lo que por ellos se

⁵⁸ Respecte a les colònies escolars municipals de Girona vegeu una primera aproximació a MARQUÈS, Salomó (1992): "Les colònies escolars a la ciutat de Girona (1916-1936)" en *11enes. Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. Aspectes físics de l'Educació. Visió històrica*, Edicions del Centre de Lectura, Reus, pp.329-343.

hizo."⁵⁹

De manera que "*Esponáneamente, sin saber cómo ni cuándo, nació en Gerona la idea de instituir una Colonia Escolar*"⁶⁰. La Junta Local Municipal és qui intenta portar aquesta idea a la pràctica l'any 1915. La memòria de la colònia escolar de Joan Gomis del 1916 diu "*Debido a circunstancias que no podemos ni debemos en estos momentos analizar, no se pasó del propósito y no hubo colonia; pero quedó en pié la idea.*" Se sap, però, que el 15 de maig del 1915 una instància de l'alcalde de Girona Francesc Coll Turbau adreçada al Director General de Primera Ensenyança sol·licita una subvenció a l'Estat pel valor de 2500 ptes. per tal de poder realitzar dos tornos de colònies, un de 25 nens i un altre de 25 nenes a Begur durant tot el mes d'agost. Aquesta subvenció cobriria la meitat del pressupost previst. En l'escrit es ressalten algunes de les obres educatives que aquest Ajuntament havia realitzat i s'afegeix que "*basta consignar que con un presupuesto de 530.047,29 pesetas, dedica esta Corporación Municipal a las atenciones de la Instrucción Pública la cantidad de 47.253 pesetas anuales.*"⁶¹

La primera notícia sobre colònies escolars a Girona és doncs, de l'any 1915. El seu naixement té lloc a partir d'aquest intent frustrat de colònies escolars. El motiu pel qual aquest propòsit no es porta a terme sembla que és doncs, de tipus econòmic ja que la subvenció no se'ls concedeix. Malgrat tot, el proper any 1916 sí que l'intent ja pot reeixir:

"Iniciada por la Junta Local de 1ª Enseñanza y patrocinada por este Ayuntamiento,

⁵⁹ PROFESORADO OFICIAL DEL GRUPO ESCOLAR (1915): *Memoria General del Grupo Escolar de Gerona. Curso de 1914-1915*, Imp. Dalmau Carles, Pla y Comp., Gerona, p.23.

⁶⁰ GOMIS AROMI, Juan (1916): *La primera "colonia escolar" organizada per el Excmo. Ayto. de la inmortal Gerona*, Imp. Dalmau Carles, Pla y comp., p.11.

⁶¹ ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL DE GIRONA, secció XII.4.2. Colònies Escolars, lligall núm.1. (1915-1918). A partir d'ara: AHMG, s. XX.4.2. Colònies Escolars, ll. núm. 1. (1915-1918).

se intentó por primera vez en el año próximo pasado la creación de Colonias Escolares, sobre la indispensable base de obtener para ello la correspondiente subvención del Estado. No permitió la premura del tiempo alcanzar este subsidio, con lo cual hubo de aplazarse forzosamente la realización de tan meritoria empresa".⁶²

A Girona, i en especial dins el magisteri gironí, ja s'havia parlat de colònies escolars i els mestres de la ciutat en coneixien la seva existència i els seus beneficiosos resultats, no sols higiènics, sinó també educatius. La causa d'aiò és que l'any 1904 es publica ja un article al *Defensor del Magisterio*⁶³ signat per Adolfo Posada --mestre d'Oviedo--, en què s'explica en què consisteixen les colònies escolars i s'engresca als mestres de Girona a tirar endavant obres d'aquest tipus, deixant clar que "*Su función no és únicament higiènica, si no sobre todo educativa*"⁶⁴. L'agost de l'any següent, el mateix articulista torna a insistir sobre la importància de les colònies escolars.

Pel que fa a les excursions escolars com a precedent llunyà de les colònies escolars, hem de dir que hi ha una important tradició per part dels mestres gironins. S'entenen com a complement educatiu de la tasca escolar i són practicades pels mestres, pels capellans com a obra complementària al catecisme i, també, com a activitats fora del marc escolar amb la intenció de relacionar nens de diferents municipis --el que serien excursions intermunicipals-- semblants a la que té lloc el 1903 a St. Miquel de Fluvià de la mà dels mestres L. Jou i Olió, S. Santaló, F. Naves i C. Isern, amb un total de 52 nens i de les quals Silvestre Santaló n'era partidari a principis de segle quan deia "*Me entusiasman las excursiones colectivas, con niños de diferentes pueblos, porque, por un lado, veo estrechamente los principios de solidaridad entre la infancia y, por otro, consigo*

⁶² Carta signada pel mestre Sr. Llobet i dirigida a l'alcalde de Girona, amb data 21 de juliol de 1916. AHMG, s. XII.4.2.Colònies Escolars, ll. núm. 1 (1915-1918).

⁶³ Revista que va ser dirigida pel mestre Silvestre Santaló, que passà després a dir-se *El Defensor* i finalment *El Magisterio Gerundense*.

⁶⁴ *Defensor del Magisterio*, 8 de juliol del 1904.

*estimular a mis alumnos al trabajo. Siempre lo mismo: amor y trabajo".*⁶⁵

1.2.2. L'organització de les colònies escolars municipals

1.2.2.1. L'organització de les colònies escolars abans de la dictadura primoriverista (1916-1923)

Les primeres colònies escolars a Girona, l'any 1916, neixen a través de l'Ajuntament i són gestionades a partir de la *Junta Local de Primera Enseñanza*, constituïda el 1916 per: Lluís de Llobet, alcalde-president; Mariano Sainz, inspector de sanitat; Martí Sureda, arquitecte municipal; Salvador Murtra, farmacèutic; Mn.Josep Gironella, rector de la catedral; Joan Gomis, mestre nacional; Carme Auguet, mestra nacional; Joaquim Font y Fargas, conseller i professor de l'escola de mestres; Jaume Ferrer, conseller; Narcís Pla, pare de família; Manel Culla, pare de família; Raimunda Crehuet, mare de família; Josefa Vigneaux, mare de família i Joan Viñas, secretari.

L'any següent, l'alcalde de Girona ha canviat. De totes maneres el Sr. Llobet, antic alcalde i impulsor de les colònies escolars l'any 1916 té l'encàrrec de la Junta Local de "*llevar a término cuanto con la efectividad de las Colonias se refiriese*". És així com l'Ajuntament de Girona acull dins la seva estructura l'organització de totes les colònies escolars des dels seus inicis el 1916 i fins al 1923, últim any en què es fan colònies escolars abans de la dictadura militar de Primo de Rivera en què se suspenen durant 4 anys les colònies escolars en el municipi de Girona. (Vegeu les taules I i II). Des del 1916 i fins al 1921 és la Junta Local qui gestiona les colònies escolars mentre que el 1922 i el 1923 és a través d'una Comissió Mixta de Colònies Escolars.

⁶⁵ Vegeu: SANTALÓ,S.: "Móvil de una excursión" en CLARA,J.; CORNELLA,P.; MARQUES,S.; PUIGBERT,J. (1980): *La renovació pedagògica a l'Ensenyament Primari (1900/1936). L'aportació dels mestres gironins. Antologia de textos*, Diputació de Girona, Girona, pp.31-34.

TAULA I
Relació de colònies escolars organitzades a la ciutat de Girona abans de la dictadura de Primo de Rivera (1916-23)

ANYS	ORGANITZADOR	DATES	LLOC	MESTRES I ANIMADORS	NENS/ES	Pressupost	SUBVENCIONS	Memòria
1915	Aj. Girona	-	No es realitza	Lluís de Lobet	-	5.000	No	No
1916	Aj. Girona	1-31 Agost	L'Escola	Joan Gomis (Dir) Emili Batlle Remet Condom Juliana Corral	50 (25 nens i 25 nenes)	5.000	2.500 Estat 500 Ajunt. 2000 Altres	Sí
1917	Aj. Girona	5-30 Agost ?	L'Escola Palamós	Miquel Santaló (Dir) Maurici Gelabert Albert Gomis Dolors Ballarda (Dir) Remet Condom Juliana Corral Concepció Isern	49 nens 51 nenes	9.079	4.000 Estat	Sí Sí
1918	Aj. Girona	1-31 Agost ?	El Collell L'Escola	Miquel Santaló (Dir) Maurici Gelabert Albert Gomis Narcisca Carbo (Dir) Maria Orri (+2 sense identfic.)	25 nens 25 nenes	?	- L'Estat no. - Associació de Periodistes de Girona. - Junta de protecció de la Infancia y repressión de la mendicidad.	No No
1919	Aj. Girona	Agost ?	St. An. Calonge L'Escola	Maurici Gelabert (Dir) Joan Pujol (+1 sense identfic.) Juliana Corral (Dir) (+2 sense identfic.)	25 nens 25 nenes	?	5.000 Estat	No No

FONT: Elaboració pròpia a partir de la documentació existent en l'AHMG.

TÀULIA II

Relació de colònies escolars organitzades a la ciutat de Girona abans de la dictadura de Primo de Rivera (1916-23)

ANY	ORGANITZADOR	DATA	LLOC	MESTRES I ANIMADORS	NENSES	pressupost	SUBVENCIIONS	Memòria
1920	Aj. Girona	Agost ?	St. An. Calonge Calella Palatrugeil	Maurici Gelibert (Dir) ? Juliana Corral (Dir) ?	25 nens 25 nenes	?	-L'Estat no. -Banc de Catalunya	No No
1921	Aj. Girona	? ?	St. An. Calonge L'Escala	Maurici Gelibert (Dir) ? Marta Vinas (Dir) Merçè Colomer ?	? nens ? nenes	?	L'Estat no.	No No
1922	Aj. Girona	? ?	St. An. Calonge L'Escala	? ?	50 nens 50 nenes	?	L'Estat no.	No No
1923	Aj. Girona	Agost ? ? ?	St. P. Pescador Roses St. Feliu G. St. Feliu G. St. Feliu G.	Albert Gomis (Dir) Josep Bardem Salvador Ferran (Dir) Miquel Pascal Francesca Xirgu (Dir) Aurèlia Coll M ^{re} . Dolores Tinas (Dir) Assumpció Falgueras	25 nens 25 nens 25 nenes 24 nenes	?	L'Estat no.	No Sí Sí
1924	-	-	-	-	-	-	-	-
1925	-	-	-	-	-	-	-	-
1926	-	-	-	-	-	-	-	-

FONT: Elaboració pròpia a partir de la documentació existent en l'AHMG.

Les colònies escolars es promouen, doncs, des d'aquesta Junta Local de Primera Ensenyança --presidida per l'alcalde--, dins de la Corporació Municipal de l'Ajuntament de Girona. La tasca de planificar-les i detallar-ne el contingut va a càrrec dels mestres escollits per la mateixa Junta, entre els candidats que voluntàriament es presenten. La Junta Local, també actua com a inspectora de les colònies escolars, les visita i n'emet un informe. Es dóna el cas, poc corrent segurament, que l'any 1917 la Junta Local nomena a Joaquim Font i Fargas inspector de les colònies i se li encomana la redacció de la memòria malgrat que no hi convisqui. Prudentment, J. Font i Fargas fa la primera part general de la memòria i deixa la descripció detallada de les activitats als mestres, directors de les colònies escolars --Miquel Santaló i Dolors Baliarda--. En la memòria que el mateix Joaquim Font redacta fa saber el seu parer sobre la inseguretats a què estan sotmeses les colònies escolars de Girona i proposa la constitució d'un Patronat que permeti cobrir amb seguretats l'organització sense haver d'esperar necessàriament l'ajut de l'Estat:

"Con que falle la dádiva del Estado, lo que es harto fácil, no hay Colonias. Nosotros creemos, y así lo propusimos en no lejana ocasión, que si se quiere hacer de las Colonias Escolares una verdad, se hace indispensable la constitución de un Patronato especial que permanentemente cuide de las mismas."⁶⁶

De fet, cada any les colònies estan sotmeses a la incertesa de la situació econòmica, a l'espera de la possible subvenció estatal. Com a mostra d'aquesta situació hi ha la carta que el *Director General de Primera Enseñanza* escriu el 16 de febrer del 1918 en què sol·licita una ajuda pel valor de 5000 ptes, la meitat del pressupost previst per a realitzar unes colònies a l'Escala i les altres a St. Feliu de Pallerols.⁶⁷ El 25 de maig encara no s'ha rebut resposta al respecte "*por haberse agotado el capítulo a ello referente*" i per tant, el 21 de juny --pràcticament sols un mes abans de les dates de colònies-- l'Ajuntament proposa

⁶⁶ FONT Y FARGAS, Joaquín (1917): *Colonias escolares 1917. Memoria*, Gèrona, p.10.

⁶⁷ AHMG, s. XII.4.2. Colònies Escolars, ll. núm. 1 (1915-1918).

que la Junta Local assumeixi la realització de dos torns amb sols 25 participants cada un, a partir dels diners recaptats amb la funció organitzada amb aquest propòsit i les aportacions d'entitats públiques i privades. La conscienciació gironina al respecte és prou clara, tal com ho demostra l'escrit que en les mateixes dates arriba a l'Ajuntament com a reacció davant la possibilitat que potser es redueixin o suspenguin les colònies escolars:

"...para en su caso y poniéndonos de acuerdo con ese Ayuntamiento, proceder por nuestra cuenta, a buscar los medios necesarios para que no se vean privados del beneficio que supone las Colonias a los niños a quienes su salud lo precisa"⁶⁸.

Finalment, aquest mateix any 1918 es realitzen dos torns de colònies. Un amb 25 nens al Collell i l'altre amb 25 nenes a l'Escala, durant el mes d'agost i sense ajuda de l'Estat. L'any següent, el 1919, sols hi ha constància d'una petició per part de l'alcalde de Girona Frederic Bassols i Costa al *Director General de Primera Enseñanza* per tal d'obtenir un ajut també de 5000 ptes. per poder realitzar dos torns amb 50 places cada un. L'ajut aquesta vegada sembla que sí arriba, encara que se'n desconeix la quantitat.

El 1920 la subvenció estatal tampoc arriba i en aquest cas és el *Banc de Catalunya* qui ajuda a cobrir les despeses de les colònies que fan a St. Antoni de Calonge, els nens, i a Calella de Palafrugell, les nenes. Dos torns també amb només 25 participants cada un. El 1921 es demana també subvenció, ara ja de 7500 ptes., per cobrir la meitat de les despeses de les colònies projectades inicialment per a 50 persones a cada torn. La subvenció no arriba. Es fan però dos torns de colònies encara que no es pot confirmar del cert el nombre de participants. El 1922 Francesc Coll Turbau com a alcalde-president de l'Ajuntament de Girona torna a sol·licitar la mateixa ajuda per a cobrir les despeses de les colònies escolars pel valor de 7500 ptes. per a dos torns de 50

⁶⁸ Carta que l'*Asociación de Periodistas de Gerona* fa arribar a l'alcalde-president de l'Ajuntament, amb data de 23 de juny del 1918. AHMG, s. XII.4.2.Colònies escolars, ll. núm. 1 (1915-1918).

participants. No hi ha constància si aquest ajut arriba, però tot fa pensar que no. Aquest any es crea la *Comissió Mixta de Colònies Escolars* en què hi figuren: un representant de l'Associació de Periodistes; Mn. Josep Gironella (rector de la catedral); Raimunda Crehuet, Sebastià Pla, Joan Gomis, mestres tots tres; l'alcalde i un regidor de l'Ajuntament.

L'any 1923 les colònies s'organitzen a través de la Comissió de Colònies Escolars de l'Ajuntament de Girona i es fan 4 tornos. Dos de 25 nens i un de 25 i l'altre de 24 nenes --dos tornos de nens i dos de nenes per facilitar el treball a partir de les edats dels participants⁶⁹--. La Comissió de les colònies escolars està formada per Francesc Coll, Tordera, Frederic Bassols (alcalde), Sebastià Pla (mestre del Grup Escolar) i Sendra (majordom de l'Ajuntament). L'any següent, el 1924, es deixen d'organitzar colònies escolars a Girona. La raó és la dictadura de Primo de Rivera. Es decideix substituir les colònies escolars per excursions i sortides pels voltants de Girona. Això no passa a tot arreu, ja que en el cas de l'Ajuntament de Barcelona es continuen les colònies per contracte, encara que es redueixen. També, a Barcelona, disminueixen les colònies per administració, se suprimeixen les semicolònies i es desenten de les colònies permanents. A canvi d'aquestes activitats, s'inicia a Barcelona un intercanvi amb ciutats de l'altra banda de l'Ebre per facilitar l'obra d'assimilació castellana.

1.2.2.2. La represa de les colònies escolars en els últims anys de la dictadura primoriverista i durant la II República (1928-1936)

En els darrers anys de la dictadura militar, el 1928 i el 1929, es reprenen les colònies escolars a Girona. En aquesta data, les colònies escolars també s'estenen a altres indrets de la província⁷⁰. En el cas de Girona, no és la Corporació Municipal qui les reprèn sinó que és un dels rotatius gironins: el diari "*El*

⁶⁹ Aquestes són les primeres colònies en què es planteja una organització centrada en l'edat. No tenim notícia, però, de quines edats inclou cada torn.

⁷⁰ Abans de la II República el llegat de les senyores Concepció i Esperança Massanet permet a l'Ajuntament de Figueres portar els nens més pobres de les escoles municipals a colònies de mar i muntanya.

*Autonomista*⁷¹. L'Ajuntament manifesta el seu convenciment que aquesta mena d'activitats poden molt bé ser organitzades per entitats particulars, de manera que el diari "El Autonomista" recull aquesta idea i la porta a la pràctica a través d'una Junta formada per Prudencio Rodríguez Chamorro (Governador Civil de la província i president honorari), Darío Rahola (president efectiu i director del diari), Josep M^a. Dalmau Casademont (tresorer i professor de l'Escola de Mestres de Girona), Miquel Santaló (secretari i també professor de l'Escola de Mestres de Girona), Laureà Dalmau, Marià Julià, Carles Rahola i Cassià Costal (professor de l'Escola Normal). Majoritàriament persones relacionades directament amb el magisteri gironí i representants del que s'ha anomenat "pedagogisme republicà". Mestres preocupats per la renovació pedagògica, el magisteri públic i implicats en la vida pública de Girona a partir de tendències polítiques esquerranes.

El 1929 *El Autonomista* repeteix l'experiència i s'incorporen dues persones més a la Junta organitzadora de les colònies: Lluís Moreno Torres (mestre nacional) i Pla Cargol (mestre i publicista). Aquest any la novetat és la mantenció directa. Mentre que altres anys les colònies funcionaven per encàrrec a fondes o hostals, aquest any, en vistes a la situació econòmica opten per responsabilitzar-se ells mateixos del menjar i el manteniment de la casa. S'adopta d'aquesta manera la modalitat d'administració directa. Això suposa una cuinera i ajudants, de Cadaqués mateix, que es cuiden del manteniment de la casa i de l'elaboració del àpats. El condicionament de la casa (llits, matalassos, llençols, vaixel·la, mantes, cuina econòmica,...) va a càrrec de la Comissió que fa una inversió aquest any, pensant en l'estalvi que suposa per als propers anys.

L'últim any abans de la República i ja en governs provisionals després de la dimissió de Primo de Rivera el gener del 1930, l'organització de les colònies escolars, torna a mans de l'Ajuntament gironí, encara que ara a partir de la

⁷¹ *El Autonomista* és una de les tres publicacions diàries existents --juntament amb *Diario de Gerona* i *El Norte*-- en aquesta època. Representa el sector republicà i s'identifica amb les postures més progressistes. Durant el temps de la república és el diari més proper i il·lustratiu del "pedagogisme republicà" a les terres gironines.

creació del *Patronat de les Colònies Escolars* que assumeix l'organització de les colònies escolars en els anys següents. Una de les diferències importants d'aquest període respecte a l'anterior (1916-1923) és precisament la consolidació que aquest Patronat adquirirà al llarg de la II República. El componen: l'alcalde de Girona --president del Patronat--, tres regidors de l'Ajuntament i quatre persones en representació de la Comissió organitzadora de les Colònies de *El Autonomista*. En el moment de la creació del Patronat, els representants de la Comissió de Colònies Escolars *El Autonomista* són: Cassià Costal (director tècnic), Lluís Moreno Torres, Miquel Santaló i Josep M. Dalmau Casademont (com a tresorer). Pel que fa als regidors escollits, no en consta el nom⁷².

El 1930 es fan dos torns de colònies, els nens van a Cadaqués i les nenes a St. Feliu de Guíxols. L'Ajuntament cobreix el dèficit que puja a 1.100 pessetes. Ja en la II República, malgrat els canvis de govern que l'ajuntament de Girona té, organitza ininterrompudament colònies escolars des del 1931 fins al 1936, ambdós anys inclosos⁷³ (vegeu la taula II i IV). L'any 1937 els efectes de la guerra són massa intensos per continuar-les i s'han de suspendre. L'organització de les colònies municipals en aquest període republicà segueix el sistema establert abans de la república a partir del Patronat de Colònies Escolars que inclou una representació de l'Ajuntament, una de *El Autonomista* i, sembla que almenys durant els dos darrers anys que s'organitzen --1935 i 1936--, també hi pren part el *Diari de Girona*.

⁷² Una carta del regidor Joaquim Pla adreçada a l'alcalde, sol·licita que s'accepti la seva renúncia al nomenament com a membre del Patronat de Colònies Escolars a favor de Darius Rahola "*creient el que sotscriu que ningú, amb més mereixements que ell, deu formar part del Patronat, per quand fou ell qui les hi donà nom i escalf al patrocinar-les amb son diari*". Segueix dient "...i es permet pregar, además, es nomeni en son lloc a D. Darius Rahola, en compliment d'un imperiós deurer de justícia". Vegeu AHMG, s. XII.4.2.Colònies escolars, ll. núm. 2.(1930-39). Malgrat la petició, la Comissió Permanent de l'Ajuntament no acorda acceptar la renúncia.

⁷³ La documentació escrita que es conserva sobre aquestes colònies és poca. Es troba concentrada en l'AHMG i agrupada en el ll. XII.4.2.Colònies escolars. núm2 (1930-1939). Hi ha les memòries inèdites, escrites a mà, de dues colònies escolars --la del nens del 1934 i la de nenes del 1935--. La resta de dades s'han pogut reconstruir a partir de cartes i escrits procedents d'acords presos en l'Ajuntament.

TAULA III
Relació de colònies escolars organitzades a la ciutat de Girona a partir de la dictadura de Primo de Rivera (1928-36)

ANYS	ORGANITZADOR	DATES	LLOC	MESTRES I ANIMADORS	NENS/ES	Pressupost	SUBVENCIIONS	Memòries
1927	-	-	-	-	-	-	-	-
1928	Diari "El Autonomista"	5-30 Agost	St. Feliu G.	Cassia Costal (Dir) Maria Bofill (Subdir) Pilar Llavanera Dolors Cortada Rosa Ripoll August Vidal Enric Adroher	25 nens i 32 nenes (67 total)	?	-L' Estat no. -"El Autonomista".	No
1929	Diari "El Autonomista"	29 juliol - 23 agost	Cadaqués	Enric Adroher August Vidal Maria Bofill Dolors Cortada Amor Lladó Rosa Ripoll	26 nens i 27 nenes	11.547,7	-L' Estat no. -"El Autonomista".	Si
1930	Aj. Girona	Agost ?	Cadaqués St. Feliu Gurxols	? ?	? nens ? nenes	?	-L' Estat no. -Déficit de 1.100 pes. que assumeix l'Aj. Girona.	No No

FONT: Elaboració pròpia a partir de la documentació existent en l'AHMG.

TAULA IV
Colònies escolars organitzades a la ciutat de Girona a partir de la dictadura de Primo de Rivera (1928-36)

ANYS	ORGANITZADOR	DATES	LLOC	MESTRES I ANIMADORS	NENS/ES	Pressupost	SUBVENCIIONS	Memòries
1931	Aj. Girona	3-27 Agost	Cadaqués	Enric Airoher (Dir) Josep Ribas	58 (nens i nenes)		L'Estat no.	No
1932	Aj. Girona	5-28 Agost	Cadaqués	Josep Ribas	60 (nens i nenes)		L'Estat no.	No
1933	Aj. Girona	? Agost	? L'Escala		(nens) nens		L'Estat no.	No No
1934	Aj. Girona 30jul -24ag	L'Escala St. An. Calonge	Josep Mirangels (Dir) Manuel Xiberta Josep López Amatller Mercè Plandiura (Dir) Francesca Pradel Manuela Català Carme Rahola	37 nens 42 nenes	Hi ha un déficit de 15.659,5 que el cobreix l'Ajunt.	-L'Estat dóna 5.000 ptes. a través del Ministeri d'Instrucció Pública.	Si No
1935	Aj. Girona	?-16ag 16ag- 7set	St. An. Calonge St. An. Calonge	Mercè Plandiura (Dir) Francesca Pradel Manuela Català Joaquima Martinell Josep Mirangels (Dir) Manuel Xiberta Josep López Amatller	? nens 44 nens	?	2.500 l'Estat - 400 ptes. de la Generalitat	No Si
1936	Aj. Girona	20jul-13ag ?	St. An. Calonge St. An. Calonge	? ?	53 nens 50 nenes	Déficit 17.926 ptes. cobert per l'Aj	- L'Estat no. - 500 ptes. de la Generalitat	No No

FONT: Elaboració pròpia a partir de la documentació existent en l'AHMG.

El 3 d'agost del 1931 té lloc la sortida de l'única colònia escolar que el *Patronat de Colònies Escolars de l'Ajuntament de Girona* organitza aquest any. Hi participen 58 infants (nens i nenes) que passen 24 dies a Cadaqués fins al 27 del mateix mes. L'any següent, el Patronat torna a organitzar les colònies a Cadaqués també el mes d'agost (del 5 al 28). El nombre de nens i nenes és de 60 i van acompanyats de "tres senyoretetes i dos mestres". De l'any 1933 només se sap que les colònies es fan a l'Escala.⁷⁴ El 1934 s'organitzen dues colònies. Els nens van a l'Escala i les nenes a St. Antoni de Calonge i l'any següent, també es fan dues colònies escolars, encara que totes dues a St. Antoni de Calonge, de manera que, quan la colònia de nenes acaba el 16 d'agost comença la de nens fins al 7 de setembre. S'instal·len a la casa que l'Ajuntament ha arrendat al Sr. Fèlix Vilà. Finalment, el 1936 es tornen a fer dos torns de colònies escolars a St. Antoni de Calonge, en la mateixa casa arrendada per l'Ajuntament. El 1937 els efectes de la guerra són molt presents. No hi ha constància que s'organitzin colònies escolars⁷⁵, malgrat que en el Pla d'Orientació Mèdico-Escolar que presenta el Dr. Pompeu Pascual⁷⁶ es diu, entre altre coses, que "*ens queda per assenyalar la conveniència de sostenir unes colònies d'estiu de mar i muntanya. (...) Si les possibilitats de l'Ajuntament fossin extraordinàries, hom podria pensar en la creació d'una Colònia permanent de muntanya*". És d'aquesta manera que l'Ajuntament de Girona es planteja durant el període republicà la possibilitat d'endegar unes colònies permanents. Malauradament els estralls de la guerra impossibiliten que aquesta intenció s'arribi a portar a la pràctica.

⁷⁴ Possiblement aquesta colònia va ser també mixta igual que les colònies del 1931 i 1932. Malgrat que la documentació existent no permet afirmar això, ens ho fa pensar el fet que sembla que sols es va fer un torn i que el govern municipal era el mateix. Això explicaria que l'any següent, 1934, es fessin dos torns donat el canvi de govern a l'Ajuntament i el fet que aquest no veiés amb massa bons ulls la realització d'activitats mixtes.

⁷⁵ No hem trobat documentació que ens permeti pensar que se'n fan a Girona. Malgrat tot, durant el període de la Guerra Civil hi ha un important nombre de *colònies infantils per a refugiats*, promogudes des de l'Administració central i des de la Generalitat. Vegeu en aquests apartats algunes dades sobre aquestes colònies.

⁷⁶ Vegeu el "*Pla d'Orientació relatiu al que deuria ésser la inspecció mèdico-escolar en les diferents escoles de la nostra ciutat*" presentat per Pompeu Pascual el 21 de maig del 1937 per encàrrec del Conseller de Cultura de l'Ajuntament de Girona. AHMG, s. XII.4.2. Colònies escolars, ll. núm. 2 (1930-1939).

Hi ha també dades d'altres municipis de la província que promouen colònies escolars per a nens i nenes de les ciutats durant aquest període. Algunes d'aquestes administracions municipals són l'Ajuntament de Figueres⁷⁷ i l'Ajuntament d'Olot⁷⁸.

Fins aquí les dades més de tipus administratiu i quantitatiu de les colònies escolars municipals de Girona. De totes maneres, el que ens interessa destacar són els components educatius i formatius. Anem-ho a veure tot seguit.

1.2.3. La finalitat d'aquestes colònies municipals

Les colònies escolars gironines també són filles del moviment higienista i el filantropisme pedagògic propi de començament de segle. Els mestres gironins, atents al que passa al seu voltant coneixen els esdeveniments educatius que estan reeixint a Barcelona on el 1914 la *Comisión de Colonias Escolares y Escuelas del Bosque* de l'Ajuntament escrivia:

⁷⁷ Ens consta que aquestes colònies són iniciades gràcies a l'aportació que la Sra. Concepció Massanet i Simon fa en deixar els seus béns als nens de les escoles municipals de manera que aquests són gestionats per la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Figueres. L'any 1931 té lloc la colònia "Pelai Saguer Massanet" amb 38 nens i nenes. L'any següent, el 1932, ja s'organitzen tres colònies escolars: "Pelai Saguer" de l'1 al 16 d'agost amb 40 nens i nenes a Culera sota la direcció de la mestra Maria Reguer i la senyoreta Feixó; la colònia "Germanor" del 16 d'agost a l'1 de setembre amb 18 noies i 22 nois a St. Llorenç de la Muga, dirigits per Francesa Segarra i Gummà i la colònia "Solidaritat" del 16 d'agost a l'1 de setembre amb 20 noies i 19 nois a Culera, sota la direcció de Maria Roger i Mercè Plandiura. En el 1933 els tres torns es tornen a repetir i són 147 els infants que en gaudeixen. Sobre la tasca feta aquest any hi ha un article a la revista *La Veu de l'Empordà*, núm. 1503, del 29 de juliol del 1933, p.3. escrit per Mn. Dorca, mestre de l'Escola Parroquial de Montserrat, on fa un elogi de les colònies fetes a St. Pere Pescador: "...era un espai ben merescut... Colònies ben aprofitades les nostres, pel cor i per l'esperit. La bona mistra, la gràcia del joc, el ritme del gimnàs, la poesia de l'excursió...I el treball intel.lectual mesurat, espontani, autoeducatiu... (...) L'ànima també se n'endua una bella part: missa quotidiana, aromatitzada de la sonora i blanca pregària infantil, la comunió freqüent que era un tast de Glòria...". L'any 1934 es fan 5 torns de colònies i la xifra és ja de 194 infants. Finalment, el 1936 també es fan colònies malgrat que no es poden realitzar totes les previstes.

⁷⁸ Sembla que, el mes d'agost 1931 l'Ajuntament d'Olot també fa colònies escolars, en aquest cas, a St. Feliu de Guíxols. Entre els professors se sap que hi ha el mestre Parache i la mestra Plandiura; vegeu *L'Autonomista*, 13 d'agost del 1931. També se'n té notícia de l'any 1934, quan el mateix ajuntament demana 3000 ptes. de subvenció a l'Estat per fer front a les colònies escolars. Se sap que el Ministeri d'Instrucció Pública concedeix una ajuda de 2.000 pessetes; vegeu el *Diari de Girona* del dia 17 d'abril del 1934.

"A las Colonias deben ir niños de endeble constitución, de organismo depauperado, es decir, los debilitados, los anémicos, los adenopáticos o ganglionares, los escrofulosos, en una palabra, los que bien por circunstancias hereditarias cuando el hecho de herencia puede conocerse, bien por circunstancias individuales, bien por las de medio, son presuntos candidatos a la tuberculosis o a las neuropatías. No deben formar parte de las Colonias los afectos de tuberculosis abiertas, los que sufran enfermedad contagiosa cualquiera que sea, los excesivamente nerviosos e indisciplinados y cuantos por necesidad de cuidados especiales no puedan ser cometidos a régimen común. Como no son las Colonias Escolares premio al buen comportamiento, no deben ser tampoco confundidas con el Sanatorio. Se reclutan los alumnos según el estado de salud y los medios económicos de su familia, y así no debe ir el aplicado por aplicado sinó por predispuesto y por pobre, como no debe ser proscrito el inaplicado y el torpe cuando, repetidamente, la inaplicación o la torpeza son lógica consecuencia de la salud deficiente."⁷⁹.

Més que una intenció educadora el que mou aquestes experiències a Barcelona és la necessitat mèdica de compensar les mancances alimentàries i sanitàries d'una infància desvalguda en la seva majoria⁸⁰. El fet que s'anomenin "Colònies escolars de vacances" no ha de fer-nos pensar, però, que sols s'aprofiten per alimentar i cuidar els infants. Ja inicialment s'encarrega la tasca a mestres, els quals, a més de la important labor assistencial també tenen en compte l'aspecte educatiu.

"Nuestras colonias son un mes de asueto, un mes de holgazanería, de paseo y excursión o de quietismo, que de todo hay, según los arrestos y gustos de los rectores de aquéllas. Se llamaron Colonias Escolares de vacaciones, porque se aprovecha para organizarlas el paro estival de las tareas pedagógicas, no porque constituyan ellas en sí la vacación, no porque los pequeños colonos deban hacer un alto en su labor escolar; nuestras Colonias han de ser cuatro semanas de aire libre, sol y movimiento y vida, pero vida que no es cebamiento sin cultivo intensivo de la salud, cultivo integral como ha de ser todo cultivo y por tanto, intelectual inclusive."

"La Colonia ha de ser considerada como la prolongación de la Escuela, es la Escuela

⁷⁹ COMISION DE COLONIAS ESCOLARES Y ESCUELAS DEL BOSQUE (1914): *Actuación pedagógica de la Comisión*, Ayuntamiento constitucional de Barcelona, pp.24-25.

⁸⁰ És important recordar que a finals del segle XIX encara hi ha importants epidèmies. L'epidèmia de còlera del 1885 a Girona afecta 43 persones, 35 de les quals moren.

misma en pleno campo"⁸¹.

La justificació bàsica de l'aparició de les colònies escolars a Girona s'emmarca també en aquesta reflexió i ens ve donada a través de la necessitat de crear unes actuacions pedagògiques per a aquells nens que tot i ser normals, pateixen unes mancances.

"Las instituciones circun y post-escolares completan y complementan la acción de la escuela.(...) Sin embargo y con todo ser notable, resulta deficiente la actuación de la escuela primaria. Ella realiza su obra con la vista fija en un ideal al que se trata de conducir al niño, pero al niño que representa en realidad el tipo medio normal."⁸²

Les mancances a què es refereix Joan Gomis les comenta més endavant:

"Pero entre los niños que asisten a la escuela primaria se encuentran algunos de constitución endeble, de organismo depauperado, anémicos, adenopáticos, escrofulosos, niños en fin que por circunstancias hereditarias, individuales o del medio, son candidatos probables a las neuropatías o a la tuberculosis. Y a estos niños no se los puede llevar al sanatorio por no estar suficientemente enfermos, ni se les puede tratar como a los sanos por no gozar de plena salud. Estos niños, aunque asistan a la escuela primaria, requieren especial atención y merecen determinados cuidados.

Para estos infelices se han instituido las <<Colonias Escolares>>".

En aquest sentit, les colònies escolars acompleixen una funció fonamentalment preventiva. Els nens malalts i amb malalties contagioses són privats d'assistir-hi. Es busca a través d'aquests dies d'estada en plena natura, compensar unes mancances higiènco-sanitàries que en molts casos poden frenar l'important índex de tuberculosi, a la vegada que s'aconsegueix apartar-los del mal ambient del

⁸¹ COMISION DE COLONIAS ESCOLARS Y ESCUELAS DEL BOSQUE (1914): *O.c.*, pp.27-28. En la mateixa obra podem consultar l'activitat que des de l'Ajuntament de Barcelona i des de la Comissió de Colònies s'havia fet fins al 1914. S'hi explica extensament la relació de colònies, els participants per sexes, el professorat, l'evolució econòmica...

⁸² GOMIS AROMÍ, Juan (1916): *O.c.*, pp.9-10.

carrer. Per això es diu que es vol "*Separar a los niños desheredados de la calle y del patio en que juegan, expuestos a todas las tentaciones, sin dirección ni vigilancia, es verdaderamente labor laudable y provechosa e higiénica por añadidura*"⁸³. Els mestres són conscients d'aquesta funció preventiva, vegeu si no, les paraules de Francesca Xirgu, directora del torn núm. 2 de colònies que es fa a Sant Feliu de Guíxols el 1923:

"Gracias a ellas, se protegería la salud de un crecido número de niñas pobres, que, consumidas por una alimentación mala y por las nocivas condiciones del medio en que viven, empiezan a tener escrófulas y guardan oculto el germen de la tuberculosis; dándoles para combatir esta terrible enfermedad, los remedios que más necesitan; es decir, aire fresco i puro, habitación sana, alimento substancioso, movimiento, juego y alegría"⁸⁴.

La socialització és també un aspecte valorat. La situació lluny de la família i l'escola en què el nen es troba és valorada positivament en algunes de les memòries que es realitzen:

"La vida de la Colonia no debía ser una continuación de la vida de la ciudad. Faltaba la familia y faltaba la escuela. Pero la Colonia debía participar justamente de la misión de ambas, con un aditamento que es la vida en común a todas horas, en los dormitorios, en los paseos y excursiones"⁸⁵.

Hi ha, doncs, una clara intencionalitat també d'educació integral. Es pretenen inculcar valors i pautes de comportament, es fan visites culturals i classes vivencials... i és que les colònies escolars són enteses com una cura de salut. Salut física abans de tot, però també salut moral i espiritual. D'aquí que "*Veinticinco días de vida de colonias, son, en realidad, veinticinco días de vida*

⁸³ Vegeu "Las colonias escolares", *Diario de Gerona*, 25 de julio de 1922, p.2.

⁸⁴ XIRGU SOLER, Francesca (1923): *Memoria de la Colonia Escolar de niñas núm. 1 de Gerona hospedada en San Feliu de Guixols*, Memòria inèdita, pp.1-2. AHMG, s. XII.4.2. Colònies escolars, ll. núm. 2 (1919-1923).

⁸⁵ FONT Y FARGAS, Joaquín (1917): *O.c.*, p.23.

*espiritual, de rejuvenecimiento moral".*⁸⁶

Aquestes finalitats es mantenen al llarg de tot el període de colònies escolars municipals a Girona (1916-1936) sense massa variacions. Els objectius de les colònies escolars gironines en temps de la república estan en la mateixa línia que els de les colònies fetes abans, malgrat que la preocupació educativa dels ajuntaments republicans també s'hi deixa sentir. Així, tot i que conserven l'aspecte higiènic-sanitari com a principal motiu, es valora molt la important tasca formativa que s'hi fa, sobretot pel que respecta a la formació moral i intel·lectual. S'insisteix també en les dades antropomètriques com a prova del bon resultat de la colònia, encara que en el període republicà s'apunta també l'aspecte personal i vivencial que la colònia aporta a cada un dels nens, tot defensant que "*Els verdaders resultats d'una Colònia estan, no en la comparació de les mesures sinó en la comparació dels nens. Comparant-lo quant arriba de la Colonia amb ell mateix quant va sortir.*"⁸⁷

1.2.4. La intervenció pedagògica a través de les activitats

1.2.4.1. Alguns aspectes metodològics

A partir de les memòries escolars que s'han conservat en l'*Arxiu Històric Municipal de Girona*, avui podem saber alguns trets característics de la intervenció pedagògica en aquestes colònies. Tot seguit apuntem els més rellevants:

a) Les activitats de la colònia són proposades pels mestres, els quals porten a la pràctica la programació prevista seguint un esquema horari preparat. A Girona no s'arriben a donar experiències d'autogestió tan reeixides com les que es fan a

⁸⁶ DIVERSOS AUTORS (1929): *Memoria de la colonia escolar organizada por el diario "El Autonomista"*, Gráficas Darío Rahola, Gerona, p.27.

⁸⁷ ANÒNIM (1934): *Colònia de nens de Girona a l'Escola*, AHMG, s. XII.4.2. Colònies escolars, ll. núm. 2 (1930-1939).

Barcelona a partir de colònies escolars com les de Vilamar l'any 1922 on el principal propòsit era "*desvetllar i fer sentir el pes de la iniciativa en l'esperit dels infants. Apuntar, suggerir lleugerament, posar problemes, desvetllar necessitats i restar espectants i passius esperant que les iniciatives sorgissin i la col.lectivitat infantil s'anés endegant tota sola*"⁸⁸. Aquestes experiències no es donen a Girona amb la mateixa intensitat ni reflexió educativa que a Barcelona, però podem assegurar que els nens de les colònies escolars gironines s'hi diverteixen i s'interessen per tot el que veuen i senten. Les colònies escolars són doncs, a Girona, també una escola d'acció centrada en l'interès dels nois. S'estableixen forts vincles amb l'entorn que els acull. La gent dels pobles participa en la vida de les colònies i fins i tot els nens de les diferents viles participen en algunes de les activitats.

Hi ha també iniciatives de responsabilitzar els nens i les nenes del bon funcionament de la colònia, assignant-los tasques concretes de control:

"...impusimos a cada uno la obligación de tener el equipo convenientemente colocado en las respectivas mochilas, que debían estar colgadas en sitio designado al efecto. La inspección de esta tarea iba encomendada a uno de los colonos alternativamente y la debía verificar todas las mañanas antes del almuerzo."⁸⁹

b) En la programació de les activitats es té en compte el tipus de nens que sol assistir a aquestes colònies i s'intenta adequar la programació a aquestes necessitats.

"Hubimos de metodizar a priori el plan de vida colonial, (...) Al hacerlo tuvimos en cuenta que habíamos de laborar con organismos depauperados, anémicos y de constitución endeble, al objeto de enriquecer, fortificar y robustecer aquellas naturalezas, pero sin olvidar que el cultivo intensivo de la salud no debía excluir, ni se oponía al desenvolvimiento y

⁸⁸ GALÍ, Alexandre (1979): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936. Ensenyament primari. Segona part*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona, p.100.

⁸⁹ GOMIS AROMI, Juan (1916): *O. c.*, p.28.

perfección de la vida intelectual, ètica y social del niño."⁹⁰

c) Les activitats són fetes per regla general en gran grup. En les memòries que han arribat fins avui es manifesta en diferents ocasions la voluntat de treballar amb els infants com si d'una família es tractés.

"...el tiempo de nuestra estancia en Cadaqués es corto, cortísimo para que puedan apreciarse los beneficios que la vida en la Colonia debe producir en el cuerpo i en el alma de los colonos. (...) Los niños, en estos primeros días, hechan de menos la vida del hogar, las caricias maternas y notan las diferencias de medio en que se les coloca, diferencias que los profesores procuramos que sean poco sensibles para ellos, haciendo que encuentren en todos nosotros lo que han repetido tantos pedagogos: el amor de la madre y la autoridad del padre."⁹¹

La importància d'estar "lluny de la família" és present, i la voluntat de fer de la colònia una comunitat autònoma amb la importància del fet social, és també un aspecte palès en els escrits existents:

"Tot era germanor. Estavem ja allunyats de les famílies, i tot desde el primer moment, fou encaminat en donar alegria a aquella nova família: la Colònia"⁹².

Hi ha sols alguns indicis que mostren que en casos concrets aquest grup es trenca seguint el criteri diferencial de l'edat. Aquest és el cas de la colònia escolar de nens del 1917 en què després d'esmorzar en algun pinar de les rodalies, es reuneixen els colons en tres grups per edats, i de manera espontània es conversa sobre diferents temes o es projecten activitats.

"Formábanse allí tres grupos: mayores, medianos y pequeños y en espontánea y

⁹⁰ *Idem*, p.27.

⁹¹ Vegeu *El Autonomista*, núm. 9148, 10 agost 31, p.1.

⁹² ANÒNIM (1934): *Colònia de nens de Girona a la Escala*, AHMG, s. XII.4.2.Colònies escolars, ll. núm. 2 (1930-1939).

cordial conversación se hablaba de diferentes asuntos, o se contaban cuentos, o se proyectaban fiestas, o se juzgaban acciones. Era como la hora de confesión. Los mayores redactaban su diario y se corregía."⁹³

En altres moments també es procura ampliar el grup. Aquest és el cas de les colònies del 1923 on s'ajunten les dues colònies de nenes (la núm. 1 i la núm. 2) per fer activitats en gran grup. Aquestes activitats són alguna excursió col·lectiva o la Primera Comunió de les nenes que no l'han fet. En aquest cas, es fa coincidir la Primera Comunió amb la visita dels pares.

d) En algunes colònies⁹⁴ s'especifica més sobre el mètode i es concreta quin ha estat l'eix vertebrador del contingut "...*todos nuestros esfuerzos fueron dedicados al perfeccionamiento de un plan de vida, plan, el cual, lo dividimos en cuatro partes, o sea, alimentación, baños, excursión y reposo*". En aquest cas, queda clar quines són les principals motivacions que porten a aquest tipus d'activitats.

En definitiva, el mètode en general és una novetat. La vida a l'aire lliure i la consegüent activitat a plena natura. La realització d'exercicis vivencials, les visites a centres, tallers, fàbriques... Significa, en certa manera, la renovació de l'escola durant els dies que duren les colònies --encara que sigui solament durant unes setmanes--. Aquestes experiències, viscudes també pels mestres, no poden quedar reservades sols a aquests mesos d'estiu. Necessàriament impregnen i calen en la manera de fer i viure l'escola de cada dia.

Per regla general les activitats que es porten a terme no es diferencien massa. De la mateixa manera, se segueix també un esquema horari semblant. Vegem doncs, quins són els trets més habituals en la confecció del ritme de vida de les colònies escolars d'aquesta època.

⁹³ FONT Y FARGAS, Joaquín (1917): *O. c.*, p.25.

⁹⁴ TRIAS FELIU, M. Dolors (1923): *O. c.*, p.3.

1.2.4.2. L'horari i les activitats més habituals que omplen la vida en aquestes colònies

Les colònies escolars de principis de segle parteixen d'una planificació de la vida i les activitats a fer. A Girona això també és així. Es planifica un horari diari, encara que els mestres responsables de les diferents colònies ens diuen que aquesta planificació no és del tot estricta. De fet, en algunes colònies hi ha indicis que la planificació és molt oberta i, fins i tot, es comenta que "*Entre els nens i els Mestres --pot esser mes els nens que els Mestres--, ferem la distribució del temps*". En la primera colònia escolar de Girona ja es marca un horari base que regula la vida de la col·lectivitat. En paraules del mateix director Joan Gomis "*...juzgamos oportuno y asaz conveniente fijar un plan general que, sin considerarlo intransigible, sirviera de norma para el empleo de las horas del día*"⁹⁵.

La colònia del 1917 també insisteix en aquesta idea i manifesta igualment que "*No se intentó delinear un horario, una distribución del tiempo, un plan total y definitivo de lo que íbamos a hacer. Esto hubiera sido absurdo porque bien sabidas son las exigencias que el lugar y el tiempo imponen a toda realización humana*"⁹⁶. Queda clar doncs que l'horari de les colònies és fixat lliurement pels mestres responsables, encara que la majoria de colònies escolars d'aquesta època segueixen uns ritmes similars. La tendència general més habitual segueix el següent horari:

- Entre les 6 i les 6.30 se solen llevar. Es deixa normalment una hora per fer la neteja personal i endreçar l'habitació. En alguns casos, s'apunta també que és temps per dir les oracions.
- L'esmorzar és normalment cap a les 8 del matí. Hi ha colònies com la del 1916 o la de Cadaqués del 1929 en què després de llevar-se i abans

⁹⁵ GOMIS AROMI, Juan (1916): *O. c.*, p.27.

⁹⁶ FONT Y FARGAS, Joaquín (1917): *O. c.*, p.22.

d'esmorzar es dona un temps de joc lliure o bé, un petit passeig pel poble per tal d'agafar gana. En d'altres, com a la colònia de nenes del 1917 a més del passeig fan també gimnàstica sueca abans d'esmorzar.

- Al matí, des de les 9 i fins a l'hora de dinar té lloc l'activitat per excel·lència de la majoria de colònies escolars d'aquesta època: el bany al mar i els banys de sol. Hi ha petites variacions horàries pel que fa a l'hora de realitzar aquests banys. La tendència és, però, dedicar-hi una horeta, normalment d'11 a 12 del matí aproximadament, de manera que també s'aprofita per fer gimnàstica amb els cossos exposats al sol. Es controlen amb molta cura els minuts que els nens i les nenes prenen el sol, així com també l'estona que estan a l'aigua. Des de les 9 i fins cap a les 11, es realitzen activitats diferents, normalment de caire instructiu i formatiu: lectures comentades, lliçons de coses vistes, confecció de notes en les llibretes... (1916); redacció de diaris, correspondència, conversacions, etc. (1917) o classe a l'escola nacional (1929).

- A les 12 del migdia sol haver-hi el dinar fins a la 1.

- De la 1 i fins a les 3 de la tarda es reserva per a la migdiada i el descans. Hi ha algunes colònies que opten per deixar les dues hores de joc lliure.

- De les 3 fins les 4 de la tarda l'activitat prevista sol ser esbarjo i tot seguit berenar. Hi ha algunes colònies (1916) que preveuen jocs instructius i de destresa, d'altres (1917, nenes) l'escriptura de les postals que s'envien als pares... O fins i tot, en la colònia del 1928 dirigida per Cassià Costal, en que s'aprofita aquesta hora per fer classe.

- Després de berenar i fins cap a les 8 del vespre hi ha les excursions a diferents indrets. Moltes són fetes a peu i s'aprofita el recorregut per fer lliçons de natura, fets naturals, geografia, botànica... En d'altres visiten fàbriques, tallers...

- A les 8 del vespre se sopa i es deixa una estona després per a l'esbarjo i el joc. En algunes colònies abans d'anar a dormir es canta, en d'altres s'explica algun conte moral... i prop de les 9 del vespré ja es fa el silenci.

En aquest horari d'activitats s'entreveuen alguns blocs de continguts que donen sentit a les colònies escolars d'aquest període i que de fet, constitueixen la seva finalitat.

a) L'activitat física i la higiene

La finalitat higiènic-sanitària de les colònies comporta que els exercicis de salt, córrer, natació... siguin presents en la vida diària. Aquests, juntament amb una acurada alimentació porten els infants a un augment de talla, de pes i també de perímetre toràcic⁹⁷. Tant és així, que en les memòries s'adjunta sempre un capítol amb les dades antropomètriques on s'especifiquen les talles i els pesos per tal de mostrar clarament el benefici que aquests dies d'aire lliure reporten als infants. La gimnàstica és una de les activitats previstes i estudiada expressament per millorar els cossos i la respiració d'aquests infants, i ampliar la seva capacitat pulmonar. En aquest sentit, la gimnàstica sueca és una de les aportacions de les colònies escolars. En les colònies d'aquesta època es realitza normalment al matí i s'aprofiten els banys de sol per realitzar els exercicis. No solament preocupa la millora física quant a resistència i enfortiment. L'aspecte higiènic del cos és també treballat. Cal recordar les pobres condicions d'higiene que la població d'aquesta època pateix. Un exemple de la tasca que en aquest sentit es fa, es troba en la colònia del 1917 de nens a l'Escala on s'especifica que:

- S'instal·la l'aigua corrent en els mateixos dormitoris.
- Els nens només portaran mitjons els diumenges.
- Es cuidarà la neteja de la pell i dels vestits.
- Els diumenges se'ls tallaran les ungles i se'ls farà canviar la roba interior i exterior.
- Cada nen tindrà la seva pastilla de sabó i la seva tovallola.
- La manca de recursos econòmics no possibilita habituar els nens a la neteja de les dents, tal com seria de desitjar.

⁹⁷ Un exemple bo són les primeres colònies del 1916 on ja es constata que pel que fa a la talla, el nens han augmentat per mitjana uns 5 mm. i les nenes uns 9 mm. Pel que fa al pes, el creixement és de 1040 grams de mitjana tant en els nens com en les nenes.

b) L'activitat intel·lectual

La tasca formativa intel·lectual es desenvolupa a partir d'activitats purament escolars i d'altres molt més informals, però que impregnen també els coneixements dels infants per la manera com són fetes. Dins el grup d'activitats purament escolars podem parlar de classes de repàs escolar fetes en la mateixa colònia (1928) i de classes estrictament escolars fetes en les mateixes escoles nacionals del poble (1929). Aquestes hores de classe són sovint aprofitades també pels nens de la vila acollidora de la colònia. En el segon grup d'activitats formatives para-escolars, podem citar una llarga relació d'activitats que figuren en les memòries i que ens suggereixen una clara intenció formativa i d'ampliació o complementació dels programes escolars: lectures comentades, confecció de notes, jocs instructius, redacció de diaris, realització de correspondència, converses instructives, etc. També a partir de jocs de taula i d'altres activitats s'exerciten les aptituds individuals. *"De una manera agradable, casi jugando, han logrado los pequeños colonos una suma de conocimientos que no poseían"*. A aquestes paraules, el director de la colònia escolar del 1916 afegeix:

"con los donativos de estos señores pudo formarse una Biblioteca para provechoso entretenimiento de los colonos durante las horas plácidas del día, y una hermosa colección de abanicos, juegos y objetos para solaz de los niños y niñas según el desarrollo intelectual de cada uno, y a tenor de su temperamento. Una lupa y una brújula, donativo del Sr.Solà, sirviéronos para ejercicios geográficos y científicos"⁹⁸.

Un exemple de les converses instructives és la colònia escolar del 1923 a St. Feliu de Guíxols:

"El resto de la mañana lo pasábamos siempre en la playa. Las niñas tomaban asiento junto a nosotras y les explicábamos un puntito de algunas de las materias que integran el programa escolar o algún cuentecito, ...".

⁹⁸ GOMIS AROMI, Joan (1916): *O. c.*, p.14.

Després de dinar es descansa una estona en els dormitoris i havent berenat se segueixen les *conversaciones instructivas*. Si parlem, però, de les activitats intel·lectuals, hem de parlar de les excursions ja que són el mitjà de desenvolupament intel·lectual per excel·lència en les colònies escolars.

c) Les excursions

Les excursions són unes de les activitats centrals en les colònies escolars que es fan des de l'Ajuntament de Girona. D'aquestes activitats s'espera en, primer lloc, un enrobustiment i enfortiment del cos, però a més, aprofitant els diferents indrets que es visiten (fàbriques, paisatges, natura...) es fan classes a l'aire lliure que aporten un interessant creixement cultural als infants. Aquesta doble finalitat de les excursions es desprèn també dels escrits que figuren en les memòries on es diu que "*...la excursión escolar no es solamente su fin el engrandecimiento físico si que (sic) también cultural*"⁹⁹ o també que "*...fortaleciendo su cuerpo y acostumbando a sus espíritus a la observación de la Naturaleza*"¹⁰⁰.

Les sortides són escollides en funció dels interessos dels nens i de les visites i la disposició que la mateixa gent del poble manifesta a les colònies. Cada sortida és motiu de tractament d'un tema: botànica, aquàtica, meteorologia, geografia, història,... Així mateix, aquestes activitats ajuden també a formar el caràcter i a treballar els hàbits.

d) Els hàbits

Probablement l'adquisició de pautes de comportament és una conseqüència del conjunt d'activitats que es realitzen, i de la manera de portar a la pràctica la vida quotidiana de la colònia. Es treballen els hàbits de neteja, el comportament a taula, la manera de vestir, el comportament al carrer, l'ordre, es fan exercicis d'educació cívica...

⁹⁹ TRIAS FELIU, M.Dolors (1923): *O. c.*, p.5.

¹⁰⁰ FONT Y FARGAS, Joaquín (1917): *O. c.*, p.27.

"...se procuró la formación de buenos hábitos en aquellos tiernos seres que acuden a la Colonia faltos ordinariamente de ellos. Así impusimos la obligación de ser discretos y atentos, de guardarse el debido respeto unos a otros, a ser comedidos en los juegos y en la mesa, a ser generosos y complacientes y sobre todo a ser ordenados en todas sus cosas."¹⁰¹

Se'ls ensenya a rentar-se les dents cada dia després de dinar i abans de fer la migdiada, que dura un parell d'hores. En la colònia del 1934 es determina també establir com a hàbit el fet de despertar els nens a la una de la matinada per tal de fer-los anar a tots a la comuna. La intenció era "*evitar lo que els nens en deient "Piscines" i que durant tota la matinada sortisin i entresin nens que habien tingut necessitat d'anar a la comuna*". S'habitua també els nens a estar apartats de la família i a espavilar-se sols, malgrat que es reservi un dia per a les visites dels pares.

e) Les visites de pares

En aquestes colònies de principis de segle ja es preveu el que en les colònies actuals es diu "dia dels pares". La visita dels pares sol coincidir amb la celebració de la Santa Missa i amb la comunió general de tots els nens. Per als més menuts, sol ser la primera comunió, per a la qual se'ls ha preparat durant la colònia.

Hi ha també altres visites de pares de manera espontània. A nivell general, aquestes visites no agraden massa als responsables de les colònies ja que en trenquen el ritme i creen desigualtats entre els infants.

f) Els àpats

En totes les colònies escolars els àpats són considerats punts vitals per a l'èxit complet. Cal recordar que un dels objectius principals és la millora de l'estat de salut dels infants que hi assisteixen i que per això se'ls pesa en sortir i en tornar per comprovar com ha incidit el mes de colònies. Per això, la quantitat i qualitat dels menjars és cuidada especialment.

¹⁰¹ GOMIS AROMÍ, Juan (1916): *O. c.*, p.28.

Es procura que els nens mengin de tot: sopa, llegums, fruita, verdures... La quantitat pressupostada pel que fa a la manutenció es calcula en dues pessetes diàries per nen/dia i en tres pessetes diàries en el cas dels mestres¹⁰². En totes les colònies es fan 4 àpats ben fets: esmorzar, dinar, berenar i sopar. En el primer període (1916-1923), la manutenció és encarregada per contracte sempre a un fondista que té cura de l'alimentació. És sols a partir de la colònia del 1929, quan per problemes econòmics s'opta per la modalitat d'administració i gestió directa de la cuina per part de la comissió organitzadora de les colònies, per tal de reduir despeses.

Els àpats són també una estona d'exercici educatiu per part dels mestres. A través d'ells "*...se logró fácilmente que el servicio de la mesa fuera completo (toallas, servilletas, platos, vasos, tenedores y cuchillos), facilitando de este modo la acción educadora de los maestros...*"¹⁰³

En la colònia del 1929 a Cadaqués es diu explícitament que els professors i els alumnes mengen conjuntament i s'insisteix en la important tasca que el mestre pot fer durant aquesta estona:

"Profesores y alumnos comían conjuntamente. Las mesas estaban en dos hileras, de manera que todos podían verse. Cada profesor cuidaba de una serie de niños para que éstos tuvieran la sensación de que se les atendía en todo momento. La alimentación se dió a base de sopa, garbanzos, carne y pescado; leche, chocolate y frutas."¹⁰⁴

g) Les cançons

El cant és també una activitat important present en totes les colònies. Consta que es canten cançons catalanes, castellanès, gallegues, asturianes, valencianes i

¹⁰² Dada extreta de la carta que la Junta Local organitzadora de la colònia escolar del 1916 adreça al Director General de Primera Enseñanza, en què s'explica com s'han portat a terme les colònies escolars. AHMG, s. XII.4.2. Colònies escolars, ll. núm. 1 (1915-1918).

¹⁰³ FONT Y FARGAS, Joaquín (1917): *O. c.*, p.24.

¹⁰⁴ DIVERSOS AUTORS (1929): *O. c.*, p.16.

franceses. No hi ha una hora fixa, però sembla que el vespre, abans d'anar a dormir, és un dels espais reservats per cantar.

h) Els jocs

En l'horari de les colònies ja es pot veure que l'esbarjo omple bona part de les estones del dia. En les memòries es deixa constància d'aquests espais lúdics, així com d'algunes dades curioses, com és el cas de la colònia escolar de Cadaqués en què s'especifica que Dalí era un dels nois del poble que jugava amb els nens gironins:

"Dalí era casi un compañero; vecino en la plaza del Doctor Pont, ofreció pelotas y objetos para que los juegos, bajo las acacias de la plaza y frente a la playa de "Port-Algué" fueran más variados..."¹⁰⁵

i) El descans

Pel que fa al repòs, la mestra directora de les colònies escolars a St. Feliu el 1928 diu:

"Una de las primeras preocupaciones que debe tener toda junta o Corporación que en lo sucesivo quiera organizar "Colonias Escolares" de Gerona deber ser lo tratante al reposo medio principal para llevar a cabo el fin de las Colonias escolares. En el presente año a pesar de todos nuestros esfuerzos los dormitorios no eran apropiados ni para dormir, ni descansar, ni para ser visitados por personas decentes, de todas maneras todos los días desde la una hasta las tres eran horas de descanso y de las nueve de la noche a las seis de la mañana para dormir."¹⁰⁶

I és que de fet, el descans és un dels mitjans principals per assolir l'increment de pes i la millora física en general, en els cossos desfavorits. El complement adequat per a aquesta millora són les activitats físiques i una higiene adequada.

¹⁰⁵ DIVERSOS AUTORS (1929): *O. c.*, p.18.

¹⁰⁶ TRIAS FELIU, M. Dolors (1923): *O. c.*, p.20.

1.2.4.3. La formació religiosa

En les colònies escolars d'abans de la república i, sobretot, en el període anterior a la dictadura primoriverista hi ha una notable formació religiosa en les colònies escolars. Aquest fet es constata a partir de diferents comentaris que apareixen en les memòries i documents que ens han arribat. És habitual que es faci anar a tots els nens a missa els diumenges. D'altra banda, tant el rector de la Catedral de Girona, Mn. Josep Gironella, com els rectors i capellans dels pobles i viles on es fan les colònies, solen visitar els colons i passar estones amb ells. S'aprofiten aquestes visites per fer comunions generals a tots els nens, i a vegades es conviden també els nens del poble acollidor de la colònia. Aquest és el cas de la primera colònia el 1916 a l'Escala quan el 20 d'agost Mn. Josep Gironella hi fa una visita i es fa una missa amb comunió general entre els nens de la colònia i del poble. En acabar, el rector obsequia a cada nen amb un devocionari. El rector de l'Escala, Mn. Carles Costa, també s'acomia dels nens obsequiant-los amb una medalla i una estampa. Hi ha també constància que els diumenges a la tarda s'aprofita per fer catecisme i preparar a la vegada aquells infants que encara no han fet la primera comunió, per fer-la durant les colònies. Aquest fet s'explica en la memòria de les colònies de nenes núm. 2, en què hi participen també les nenes de la colònia núm. 1 a Sant Feliu de Guíxols l'any 1923:

"tuvo lugar lo tradicional de todos los años, que es, que las pequeñas se acercuen a recibir a Jesús con las debidas disposiciones, para tal fin unos dias antes se las preparó un poco para que resulte una fiesta lúcida y las que no han recibido nunca a Jesús hacen la Comunión privada o sea la *Primera Comunión* y por la tarde sólo pudimos ir un poco por el paseo ya que este día es uno de los que suelen venir muchos padres de las niñas y a tal fin no pudimos alejarnos para que les fuese fácil verlas pronto"¹⁰⁷.

A part dels actes estrictament religiosos, la formació religiosa és també present en moltes de les activitats de la colònia, en què els capellans i mossens hi participen lliurement. Mn. Pere Jou, vicari de la parròquia de l'Escala el 1916,

¹⁰⁷ TRIAS FELIU, M. Dolors (1923): *O. c.*, p.9.

passa moltes estones amb els nens i els acompanya en moltes excursions "conviviendo con los pequeños, y proporcionándoles ocasión de nuevas e interesantes lecciones y correrías"¹⁰⁸. Els mestres també participen en aquesta formació religiosa com a deure propi, transmetent la idea de Déu i l'actitud religiosa vers Ell. No cal esperar els diumenges o la visita d'alguns dels mossens, sinó que qualsevol detall o estona són bons per fer reflexionar al respecte:

"La observación de las bellezas naturales, insensiblemente lleva a la tentadora idea de explicarnos las causas de los hechos y de las cosas. Es una tendencia innata, la que nos mueve a la investigación de la causa primera de todas las causas. Y naturalmente, no podíamos desaprovechar las ocasiones magníficas que nos ofrecían para robustecer la fe y fortificar el sentimiento religioso en los colonos."¹⁰⁹

Amb el canvi de situació sòcio-política del 14 d'abril del 1931 el tractament religiós en les colònies escolars pren un caire diferent. Com a exemple proper hi ha la situació de Barcelona. En les colònies escolars que s'organitzen des de la Comissió de Cultura l'any 1932 es determina, d'acord amb el decret del Ministeri d'Instrucció Pública, del dia 6 de maig de 1931, i amb la circular del director general de Primera Ensenyança del dia 13 del mateix mes, que sols assisteixin a les pràctiques religioses els infants, els pares dels quals ho sol·licitin per escrit. Dels 3.283 infants que participen d'aquestes colònies el 1932, sols manifesten aquest desig els pares de 315 infants --un 9,5%--.

A Girona, durant aquesta època té més pes l'educació cívica que l'educació religiosa. Mentre que en les memòries i els escrits de les colònies d'abans de la II República hi havia referències a l'educació religiosa i a la participació en la missa, en les colònies d'aquests anys¹¹⁰, no s'ha trobat cap referència a aquestes activitats. De fet, les contínues referències a la pregària en llevar-se i en anar a

¹⁰⁸ GOMIS OROMÍ, Juan (1916): *O. c.*, p.26.

¹⁰⁹ GOMIS AROMI, Juan (1916): *O. c.*, p.40.

¹¹⁰ Val a dir que sols es disposa de les memòries de les colònies de nens del anys 1934 i 1935, corresponents al Bienni Negre.

dormir cada dia, han desaparegut dels horaris. Això fa pensar que la formació religiosa no es té massa en compte en les colònies municipals de la II República. En el seu lloc però, es constata un interès per la formació de tipus social i cívic.

1.2.5. Els mestres, directors i animadors de les colònies

Quan els mestres de Girona inicien el treball en les colònies disposen de diferents informacions a partir de les quals han d'orientar la seva feina. D'una banda el treball que s'havia fet a Barcelona i del qual coneixien els resultats a través d'algunes de les memòries publicades. D'altra banda, la legislació des del 1892 incentivava a l'organització de colònies amb una finalitat higiènic-sanitària. En la Reial ordre del 1892 sobre colònies escolars --primer document legislatiu sobre les colònies a nivell d'Espanya-- ja es donen algunes pautes orientadores sobre quina ha de ser l'actuació del mestre dins les colònies escolars. Linares Rivas, director general d'Instrucció Pública en aquesta època, explica:

"Es indudable que un Maestro celoso, afirmando las buenas costumbres de los niños, sometiendo cariñosamente á los que no las tengan para que las adquieran, enseñando continuamente de habilidoso modo y sin las apariencias de la Escuela, á los que los alumnos no pocas veces muestran aversión, reprendiendo con dulzura y eligiendo para ello el momento más oportuno, dejándoles gozar de una para ellos casi completa libertad sin austeras prevenciones disciplinarias, puede reformar y corregir á los niños que, en reducido número, se pongan bajo su cuidado, reemplazando no pocas veces con ventaja á sus padres, dadas las condiciones en que viven las clases pobres."¹¹¹

Més endavant, la Reial ordre de 1895, valora l'esforç i la dedicació que aquesta tasca demana als mestres que es fan càrrec de colònies escolars, i proposa que això es tingui en compte, pel que fa a mèrits, als mestres que hi han participat. D'alguna manera se'ls reconeix, o vol reconèixer, la tasca que estan fent. No hi ha constància però, de la necessitat d'una preparació específica. A nivell de

¹¹¹ *Real Orden del 26 de julio del 1892*, publicada pel *Ministerio de Fomento* a la *Gaceta* del 27 de juliol del 1892.

Catalunya tampoc hi ha constància de cap proposta o petició de formació en aquest sentit, almenys fins a 1914 quan la *Comisión de Colonias Escolares y Escuelas del Bosque* demana explícitament "*preparar o exigir a los maestros, rectores de Colonias y Semi-colonias, una preparación especial como garantía a la también especial labor por ellos exigida*"¹¹². Això provoca que a partir del 1916 a Barcelona i des de la Comissió de Colònies d'aquest Ajuntament es promoguin conferències adreçades a cobrir la necessitat de preparació específica. El nou reglament que des de la *Comissió de Colònies Escolars de l'Ajuntament de Barcelona* es preveu l'organització de conferències i indicacions pràctiques sobre la manera de tractar els infants i el tipus d'activitats que es poden fer en una colònia¹¹³. Tot amb la idea de preparar els mestres que hi van destinats i millorar la tasca pedagògica. En aquesta línia de formació, a Barcelona i ja durant els mesos de maig i juny del 1932, es fa un curs escolta d'onze lliçons teòriques i cinc sortides pràctiques adreçat als mestres dels cursos d'hivern i als que van a colònies, amb l'objectiu d'ensinistrar-los en "les pràctiques escoltistes suggeridores de moltes possibilitats educatives". Respecte a aquest curs d'escoltisme adreçat als mestres, Genís Samper creu que "*...fou possiblement el primer assaig per obrir escoles i colònies a la influència d'autoeducació i un domini equilibrat de la vida del noi a l'aire lliure*"¹¹⁴. És a partir d'aquesta experiència que s'inicien els primers assajos d'acampades a la colònia de Turissa l'any 1933 amb una estreta relació entre l'escoltisme i l'obra de les colònies¹¹⁵.

¹¹² COMISION DE COLONIAS ESCOLARES Y ESCUELAS DEL BOSQUE (1914): *Actuación pedagógica de la Comisión. Ayuntamiento Constitucional de Barcelona*, p.91.

¹¹³ L'any 1916 hi ha la conferència de Hermenegildo Giner de los Ríos, sobre pedagogia de les colònies. El regidor regionalista Josep Rovira fa també una conferència sobre problemes administratius i finalment, els professors d'educació física de l'Escola del Bosc, donen un curset de gimnàstica i cultura física. Vegeu GALÍ, Alexandre (1979): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936. Llibre II. Ensenyament primari. Segona part*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona, p.93.

¹¹⁴ Vegeu SAMPER I TRIEDU, Genís (1987): *La joventut fa Catalunya 1900-1985. Aproximació a la història de les associacions de joves*, Generalitat de Catalunya, Direcció General de Joventut, Barcelona, p.80.

¹¹⁵ Pel que fa als assaigs de les primeres acampades que es realitzen entre el 1933 i el 1935 pels voltants de Tossa de Mar amb el vist-i-plau de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, vegeu: GELABERT, Antoni (1935): *Acampades*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona.

La relació i l'intercanvi d'experiències és ja un fet. Prova d'això ho és el fort contingut escoltista que tenen les sessions formatives que es fan.

D'altra banda, en aquesta època també la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona publica les "*Instruccions al professorat de les Colònies Escolars*"¹¹⁶ on s'especifica sintèticament tot allò que han de saber i recordar els mestres d'aquestes activitats. A Barcelona hi ha doncs, un reconeixement de la necessitat de preparació per afrontar amb èxit la intervenció que es pretén fer en les colònies escolars. La necessitat de formar mestres i d'oferir conferències sobre com treballar en les colònies demostra obertament que compleixen una important tasca educativa que no es pot desmerèixer, encara que també segueixen oferint un servei assistencial.

Quan el 1916 s'inicien a Girona les primeres colònies escolars, el personal escollit no ha rebut cap formació específica. Durant molts anys els mestres gironins que van a colònies han d'afrontar el treball educatiu a partir de la pròpia experiència personal -que en molts casos és molta- seguint amb l'esperit autodidacta que ha caracteritzat el magisteri públic gironí d'aquest principi de segle. Val a dir però, que hi ha algunes excepcions importants pel que fa a l'experiència en colònies escolars entre el magisteri gironí. Hi ha, almenys, dos mestres que aporten una experiència i una formació concreta i específica pel que fa a colònies escolars. Un d'aquests mestres és **Cassià Costal i Marinell**. Neix a Mollet de Perelada el 1876 i mor a Barcelona el 1937. Viu una temporada a Suïssa i en tornar, als 33 anys, ingressa a l'Escola Superior de Magisteri de Madrid on cursa els estudis de mestre superior i participa en les colònies que el *Museo Pedagógico Nacional* organitza a Astúries a través de la *ILE*. De fet, Cassià Costal és amic de Manuel Bartolomé Cossío i un representant del pensament liberal i progressista de la *ILE*.

¹¹⁶ Vegeu VERGES,P; MARTORELL,A. (1979): *Colònies escolars de l'Ajuntament de Barcelona*, El Tremp, Barcelona, pp.7-22. En aquestes instruccions es parla dels exercicis físics que s'han de fer i com s'han de fer, dels elements per fer la sessió diària de gimnàstica respiratòria, dels banys de sol i de mar, del diari de la colònia i de les pràctiques religioses, entre altres recomanacions.

El 1912 arriba a Girona. Contribueix de manera decisiva en la creació el 1914 de la Normal Femenina i la Normal Masculina la qual dirigeix a partir del 6 de maig del 1914 i durant 10 anys fins a l'adveniment de la dictadura de Primo de Rivera. Forma part del sector més progressista. Es proper a postures d'esquerra republicana i fins i tot, a plantejaments socialistes. El 1924, davant el panorama polític i la situació que es viu dins l'Escola Normal masculina, Cassià Costal dimiteix del càrrec de director. El substitueix Antoni Roca fins al desembre del 1924, any en què aquest també dimiteix i ocupa la direcció Joan Gomis.

El 1928 Cassià Costal dirigeix la colònia escolar que *El Autonomista* organitza i passa a formar part de la Junta Organitzadora de les colònies escolars de Girona els anys 1928 i 1929, i a partir del 1930 del Patronat de Colònies Escolars de Girona. El 1931 torna a incorporar-se com a director de la Normal, però ho ha de deixar per passar a dirigir l'Escola Normal de la Generalitat. És també president interí de la Diputació durant el bienni reformista de la Segona República.

L'altre mestre que coneix de manera pràctica l'organització de colònies escolars és **Miquel Santaló i Parvorell**. Neix a Vilaür el 1888 i mor a Guadalajara (Mèxic) el 1962. Estudia la carrera de mestre elemental a Girona i la de mestre superior a Barcelona. Estudia a França i aconsegueix una plaça de mestre a Guadalajara. El 1915 ingressa a la Escuela Superior de Magisterio de Madrid i col.labora amb el *Museo Pedagógico Nacional* en l'organització de colònies escolars. El 1916 visita la primera colònia escolar organitzada a Girona i dos anys més tard és director de les colònies de nens que es fan a l'Escala i al Collell. Posteriorment segueix vinculat d'una manera directa a l'organització de les colònies a partir del càrrec de secretari de la Junta Organitzadora durant els anys 1928 i 1929 i com a representant del magisteri l'any 1930 a través de *Patronat de Colònies Escolars*.

En la seva estada a la Escuela Superior de Magisterio de Madrid obté el número 2 de la seva promoció. Més tard és professor de Geografia a l'Escola Normal de Girona. Viatja per Europa pensionat per la *Junta de Ampliación de Estudios* per ampliar estudis sobre geografia i la seva didàctica. És premiat per la *Real Sociedad Geográfica* per una memòria on exposa un pla de reforma per a l'ensenyament geogràfic. El 1932 passa a ser director de l'Escola Normal de Mestres de la Generalitat substituint Cassià Costal, i és també alcalde de Girona durant el bienni reformista. Es caracteritza per una línia progressista i democràtica. És diputat a Corts i ministre de comunicacions en la II República, així com conseller primer de la Generalitat i sots-president de les Corts espanyoles.

A Girona però, la formació específica dels mestres de colònies escolars no es preveuen, almenys que en tinguem constància. Malgrat tot, podem dir que els mestres gironins són en molts casos un model d'actualització i reciclatge pedagògic. Són gent que està al dia i es preocupa per la seva formació. Les revistes que publiquen¹¹⁷, les visites que reben i les *Converses Pedagògiques* així ho demostren. Hi ha entre aquests mestres un bon nivell de formació i de preocupació en aquest sentit. Malgrat no fer activitats de formació adreçades específicament als responsables de les colònies escolars --cal pensar també que eren pocs els afortunats i que potser no hauria estat massa rendible organitzar-ne, a diferència de Barcelona on els torns de colònies eren molts més-- sí que es feien

¹¹⁷ Hi ha en concret dos articles del *Defensor del Magisterio* amb data del juliol del 1904 i de l'agost del 1905 signats per Adolfo Posada on ja s'hi s'explica la funció que la institució escolar pot fer a través de les colònies escolars. Pel que fa la tasca de publicació dels mestres gironins Pallach ressalta el "*constant esforç per donar a conèixer el treball realitzat, descriure la pròpia experiència, criticar-la i esperar les crítiques dels companys. Aquest aspecte del seu treball es reflecteix en la revista que durant tants anys continuaren publicant, i dóna a aquesta publicació una dimensió pedagògica que no hem trobat en altres revistes més preocupades en la defensa professional (tan necessària) que per renovar el treball docent. (...) El Defensor del Magisterio es una revista escrita per i per als mestres, i les seves pàgines a més de complir l'objectiu d'animar-los per aconseguir les millores econòmiques i socials, són, al mateix temps, una tribuna oberta a les experiències didàctiques i pedagògiques per tal de posar-les en comú i millorar-les. En aquest sentit la Revista, igual que les << Converses >>, és per sí mateixa un extraordinari instrument de renovació, comparable en bona part al que han estat revistes d'aquest tipus en l'estranger (...)*". Vegeu PALLACH, J. (1978): *Els mestres públics i la reforma de l'ensenyament a Catalunya (1901-1908)*, CEAC, Barcelona, pp.159-160.

moltes altres activitats pensades per a la formació i millora dels mestres com a educadors, activitats que varen fer que a Girona es formessin un bon grapat de mestres i pedagogs dignes de la pedagogia catalana. En aquest sentit cal sols referenciar les *Converses Pedagògiques*, la preocupació des de Girona per la creació de la *Federació de Mestres Nacionals de Catalunya*, les escoles d'estiu, les visites que pedagogs de renom fan a la ciutat i al magisteri (Montessori, Piaget, Claparède...) i d'altres activitats com les que es promouen des del *Centro Moral Gerundense* que el 1916 organitza un cicle de conferències sobre "Formació integral de la joventut", o les conferències que Narcís Massó fa a l'Ateneu¹¹⁸ l'últim trimestre del 1929 i, sobretot, la valuosa tasca de treball i obertura a les innovacions pedagògiques que les normals gironines realitzen en aquest primer terç de segle¹¹⁹.

La tria dels mestres que a Girona han de portar a terme aquesta tasca la realitza la *Junta Local de Primera Ensenyança* a petició del seu president, l'alcalde de Girona. S'escull d'aquesta manera com a director de les primeres colònies escolars, el regent de l'Escola Pràctica Graduada Annexa a la Normal de mestres, Joan Gomís Aromí. Com a mestres auxiliars Emili Batlle, mestre de la mateixa escola i Remei Condom i Juliana Corral. Per tant, l'única formació que es preveu en els responsables, és el magisteri¹²⁰.

El treball que es demana als directors de les colònies, a part de la preparació i direcció de la colònia durant els seus dies de funcionament, consisteix en la

¹¹⁸ Les conferències són sobre temes d'actualitat educativa. Algunes dels títols són: "Els fonaments de la Nova Educació", "El joc en la vida del nen i en l'educació", "Els sentiments afectius del nen", etc.

¹¹⁹ Vegeu PUIGBERT I BUSQUETS, Joan (1986): *La Normal i l'Ensenyament Primari a Girona (1914-1936). Ensenyament públic i ideologies a les comarques de gironines*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona, pp.83 i ss.

¹²⁰ Cal tenir present que el magisteri en aquest moments i fins a la II República es regeix bàsicament per la Real Orden del 30 d'agost del 1914 en què es proposa una reforma profunda del que es feia, tot suprimint el grau elemental, reorganitzant els estudis, seleccionant el professorat, limitant el nombre d'alumnes, etc.

realització d'una memòria explicativa de la tasca realitzada¹²¹. L'any 1917 el director de les colònies del 1916 Joan Gomis mort. Per aquest motiu la Junta Local confia la direcció de les colònies a Miquel Santaló (colònia de nens a l'Escala) i a Remei Condom (colònia de nenes a Palamós). La Junta Local nomena també Joaquim Font i Fargas inspector de les colònies escolars i li encarrega redactar els resultats de la memòria corresponent. Aquesta tasca és gratificada amb 200 ptes. Un cop realitzada la memòria, Joaquim Font la fa arribar a Lluís de Llobet, responsable per part de la Junta Local de tot el que es refereix a les colònies escolars. És aquest darrer qui fa la difusió de la memòria i fa arribar els exemplars a les autoritats i entitats dels pobles de Palamós i l'Escala --llocs on s'havien fet les colònies--, als particulars que atorguen donatius, als directors de la premsa de la ciutat de Girona i, finalment, lliura 70 exemplars al President de la *Junta Local de Primera Enseñanza*.

Un altre dels mestres protagonistes en l'inici de les colònies escolars municipals a Girona és **Joaquim Font y Fargas**. El 29 d'abril del 1914 és nomenat auxiliar provisional de la Secció de Ciències de l'Escola Normal Superior de Mestres de Girona. El 17 d'agost del mateix any deixa el càrrec perquè nomenen propietari de la plaça a Josep Gumbau. L'octubre però, entra com a auxiliar inspector interí. El 17 de gener del 1915 ocupa també el càrrec d'auxiliar gratuït de la Secció de Lletres fins al 30 de juny del mateix any en què deixa els dos càrrecs per passar a ocupar la plaça de professor d'història a l'Escola de Mestres Normal de Girona. Forma part del sector més conservador del magisteri gironí en què representa el sector integrista, i és proper a l'*Associació de Mestres Catòlics* i a la revista *Gerunda*. És director del diari *El Norte* --que acull minoritaris sectors monàrquics i integristes que donen suport al govern de Primo de Rivera--. És secretari també de *Junta Provincial Tradicionalista* i de *Unión Patriótica*.

¹²¹ Sembla que la redacció de la memòria és més una obligació que ve imposada per l'Ordre del 15 de juliol del 1912 sobre la realització de colònies escolars, que no una necessitat de reflexió, i de justificació a la Junta Local. Això ho fa pensar el fet que en la majoria del casos en què no es rep subvenció estatal no es troba memòria.

La designació dels mestres responsables de les colònies la realitza, en un principi, la Junta Local, a proposta del seu president. Posteriorment, amb la creació el 1930 del Patronat de Colònies Escolars, el professorat que va a les colònies és escollit pel director tècnic, que sotmet el definitiu nomenament al Patronat. D'aquesta manera el Patronat aprova la proposta, però no l'escull. Els mestres que es presenten són sovint els mateixos. Són mestres amb vocació i amb una predisposició per a la dedicació constant i l'amor vers els infants que aquest intens treball demana:

"El profesor se siente vivir plenamente, porque todo el día tiene una misión inmediata y elevada que cumplir. No puede desperdiciar momento: siempre le acechan las preguntas de los niños, siempre debe dirigir las miradas de éstos hacia algo mejor, siempre debe mantener vivo un ambiente optimista, de bondad, de idealidad, si quiere obtener verdaderos frutos y, por ende, estar satisfecho de su cometido."¹²²

Pel que fa a l'aspecte econòmic, cal tenir present que els minsos sous dels mestres d'aquesta època --quan els rebien sense irregularitats-- no proporcionen massa possibilitats...

"De la remuneración del trabajo no hablemos. En la actualidad cualquier obrero medianamente distinguido gana 2.400 pts. al año. Millares de maestros (...) ganan el sueldo mínimo de 2.000 pts. He aquí, pues, el problema de la instrucción pública en España; un problema pavoroso, que a nadie infunde pavor"¹²³.

La retribució que s'aconsegueix en les colònies tampoc és gran cosa, encara que potser ajuda a cobrir les necessitats que els mestres pateixen donades les pèssimes condicions econòmiques. Per tant, els diners que es poden fer a través de les colònies, poden ser un alicient, encara que mínim. D'altra banda, cal recordar també que des de l'Estat es demana que el fet d'haver participat en colònies escolars sigui considerat un mèrit per als mestres. Malgrat tot, pensem que el

¹²² DIVERSOS AUTORS (1929): *O. c.*, p.27.

¹²³ Escrit publicat per *El Autonomista* del dia 5 d'abril del 1924.

motiu principal que porta als mestres gironins a participar en aquestes activitats, no és ni l'incentiu econòmic ni tampoc el de prestigiar-se, sinó més aviat creiem que és la voluntat renovadora i l'interès per tot allò que pot millorar la tasca educativa dels infants. Són mestres convençuts de la seva feina i amb vocació pública, preocupats per les problemàtiques socials a les quals se senten molts d'ells doblement lligats des de la perspectiva política i educativa.

Altres noms d'aquests mestres gironins¹²⁴ que entre el 1916 i el 1930 estan al càrrec de les 21 colònies escolars que des de l'Ajuntament de Girona i el diari *El Autonomista* s'organitzen són: Joan Gomis, Emili Batlle, Remei Condom, Juliana Corral, Maurici Gelabert, Joan Gomis, Dolors Baliarda, Concepció Isern, Narcisa Carbó, Maria Orri, Joan Pujol, Maria Viñas, Mercè Colomer, Salvador Ferrer, Francesca Xirgu, M.Dolors Trias, Josep Bardem, Miquel Pascual, Anita Coll, Assumpció Falgueras, Maria Bofill, Pilar Llavanera, Dolors Cortada, Rosa Ripoll, August Vidal, Enric Adroher i Amor Lladó.

"es tracta de professionals preocupats per l'educació, promotors i animadors de la renovació pedagògica, de l'Escola Activa. En aquest sentit, no podem oblidar les relacions i la influència que reberen alguns d'aquests mestres de la *Institución Libre de Enseñanza*. Cassià Costal i Miquel Santaló, ambdós alumnes de la Escuela Superior de Magisterio, són els paradigmes d'aquesta renovació que no es limita al camp de l'educació formal sinó que promouen aquelles activitat --en aquest cas les colònies-- que tenen una incidència benefactora i positiva en l'educació."¹²⁵

Pel que fa als responsables de la primera colònia republicana, consten solament dos noms: Enric Adroher i Josep Ribas, a través d'una notícia publicada en *El Autonomista* del 17 de juliol del 1931. Podria ser que el director d'aquesta colònia

¹²⁴ No es disposa de la relació total dels mestres que varen participar en les colònies escolars. D'entre els anys que hi ha constància que es varen fer colònies, manquen dades del 1918 (creiem que manca el nom de dues mestres), del 1919 (creiem que manca el nom d'un mestre i dues mestres), del 1920, del 1921, del 1922 i del 1930.

¹²⁵ MARQUÈS, Salomó (1992): "Les colònies escolars a la ciutat de Girona (1916-1936)", *O. c.*, p.342.

fos Enric Adroher, donat que ja va ser-ho en la colònia del 1929. De la colònia del 1932 sols disposem del nom de Josep Ribas com a mestre. Del 1933 no hi ha les dades. Les colònies del 1934 i 1935 són realitzades pels mateixos equips formats per Josep Miràgels (director), Manuel Xiberta i Josep López en la colònia de nens i Mercè Plandiura (directora), Francesca Pradel, Manuela Català i Carme Rahola per la colònia de nenes. De les colònies del 1936 tampoc es disposa de dades dels mestres que varen portar-les a la pràctica.

En general els mestres que intervenen en aquestes colònies són mestres republicans o propers a ideologies progressistes. Mestres il·lusionats i amb ganes de fer coses per la ciutat, compromesos. Això fa que alguns dels antics mestres responsables de les colònies escolars de l'etapa monàrquica se'n desentenguin. De manera que entre els mestres que participen directament en les colònies d'abans del període republicà --anys 1928 i 1929-- sols hi ha l'Enric Adroher que continua al front d'alguna de les colònies en la república --any 1931--. La resta de noms que ens han arribat són d'una nova generació de mestres. Cal no oblidar, però, que hi ha un grup de mestres compromesos políticament --els configuradors del *pedagogisme republicà*-- que malgrat que no intervenen directament en les colònies durant la república, són continuadors d'una tasca educativa iniciada abans d'aquest període, també en colònies escolars, i que ara, des de càrrecs polítics es dedicaran més a altres afers, sense oblidar l'objectiu pedagògic i educatiu.

Hi ha una bona relació de noms que es repeteixen almenys en dues colònies. Sobresurten, però, alguns mestres ja sigui per la seva tasca exercida com a educadors o per la seva dedicació intensa en les mateixes colònies escolars. Alguns d'ells ja han estat comentats, com és el cas de Cassià Costal o Miquel Santaló. Dedicarem algunes ratlles a alguns d'aquests mestres protagonistes de les colònies escolars.

Maurici Gelabert neix a Girona el 2 de juliol de 1891, fill d'una família humil amb quatre germans. De petit treballa d'obrer escultor en un taller de fusteria.

S'engresca a estudiar a partir de les classes nocturnes gratuïtes que rep a l'Ateneu Obrer de Sant Josep per part del senyor Dalmau Carles. Estudia a la Normal de Girona i després a Barcelona on aconsegueix el títol de Mestre Superior. Després de les oposicions és nomenat Mestre de Secció de la Graduada de Banyoles el 4 de març de 1916. A partir del 1917 participa durant cinc anys consecutius en les colònies escolars de Girona: els anys 1917 i 1918 com a mestre i del 1919 al 1921 com a director.

Un alumne i més tard ajudant seu a Banyoles escriu sobre Maurici Gelabert:

"El senyor Gelabert aportava al grau en el qual exercia, la seva gran activitat i una concepció nova del que havia d'ésser l'ensenyament. Tots el que el vam tenir de Mestre al tercer Grau, recordem que ens ensenyava les distintes matèries i ens feia fer molts exercicis escrits i, quan les lliçons s'hi prestaven, molts treballs manuals. D'ell vam aprendre a enquadernar llibres, entre les moltes coses pràctiques. Molts tindran present també les visites a l'església de Porqueres, per treure motlles amb guix dels medallons de la portalada, amb la doble finalitat que veiéssim la tècnica i poguéssim després decorar la classe... Com ajudant seu a pàrvuls, em feia aplicar objectes fets per ell mateix per a la iniciació de l'escriptura. Això, i les indicacions que em donava perquè els nens aprenguessin a llegir també en poc temps, em van ésser orientacions molt útils per quan, ja Mestre, vaig tenir les Escoles al meu càrrec. Per aquests motius puc dir que el senyor Gelabert era un dels pocs mestres d'aquella època que sabia fer escola activa, prescindint de metodologies especials, per donar al seu treball un segell absolutament personal."¹²⁶

El 1919 assisteix a l'Assemblea de la *Federació de Mestres de Catalunya* celebrada a Tarragona. Aquest mateix any Lluís Moreno i Maurici Gelabert són elegits, respectivament, president i secretari de l'Associació Provincial de Mestres de Girona i van exercir el càrrec durant dos anys fins a la reglamentària renovació de la Junta. L'any 1921, en les colònies que organitza l'Ajuntament de Girona a Sant Antoni de Calonge, s'assigna la direcció de la colònia de nens a Maurici

¹²⁶ Fragment extret de la *Revista "Horizontes"*, Banyoles, San Martirià de 1912 citat per MESTRAS I MARTI, Lluís M. (1980): "Mestres gironins de començament de segle. 19.- Maurici Gelabert i Feliu", *Suplement Punt-Diari*, 28 de maig de 1980, Girona.

Gelabert i la direcció de la colònia de nenes a Maria Viñas. Això els obliga a relacionar-se. Aquesta relació acaba en matrimoni. El 15 de novembre de 1924 Maurici Gelabert pren possessió de la direcció de l'Escola Graduada de la Bisbal. El 5 de març del 1935 mor la seva muller Maria Viñas. Poc abans d'aquesta data, l'1 de novembre del 1934, Maurici Gelabert prenia possessió de l'Escola Unitària núm. 3 de Girona, escola que passa a formar part de l'Agrupació "Botet i Sisó". El 7 de juliol de 1957 cessa com a Mestre en actiu. Se li concedeix la jubilació anticipada per impossibilitat física. Mor a Girona el 17 de setembre del 1962.

Carme Auguet i Comalada (St.Daniel 1874 - Girona 1948). El 1891 és mestra superior per a la Normal de Barcelona. Exerceix a Gironella (1893-1897), Barcelona (1897-1904), Olot (1904-1907) i Girona (1907-1944). A Girona exerceix primer en l'escola unitària núm. 2 de nenes a la plaça del Molí. El 1908 li construeixen uns nous locals situats al carrer Eiximenis i s'hi trasllada. La seva escola gaudeix d'un alt prestigi i se la considera una mestra excepcional. El 1916 la trobem format part de la Junta Local de Primera Ensenyança gestionant l'organització de les primeres colònies escolars per a la ciutat de Girona. Carme Auguet defensa la conveniència de continuar l'acció educadora de l'escola en les ex-alumnes a partir d'activitats extra-escolars com ara, les excursions i els passeigs. Creu en la figura de la mestra i entén que aquesta no es pot limitar a un simple espai físic. És de profundes arrels religioses i té discrepàncies públiques amb mestres liberals i republicans.

Poc a poc la matrícula en la seva escola augmenta i ha de contractar auxiliars fins que el 23 de gener del 1933 es crea la Graduada Eiximenis i ella passa a ocupar la direcció de l'escola. Durant els anys de la guerra civil és destituïda de l'ensenyament però un cop acabada la guerra s'incorpora de nou a la docència fins al 16 d'octubre del 1944. L'escola de Carme Auguet passa a ser l'escola de pràctiques de la Normal Femenina i és l'escola que el 1964 va al nou edifici de l'Escola Annexa al carrer Emili Grahit.

Sebastià Pla Cargol (Girona 1889 - Girona 1979). Estudia per a mestre elemental a Girona i simultàniament comença a fer d'ajudant a l'escola de Dalmau Carles. Un cop té el títol va a Barcelona per obtenir el de mestre superior. El 1907, ja mestre superior, exerceix de mestre auxiliar a Palamós i al Grup Escolar de Girona fins que el 1903 aconseguix la plaça de mestre nacional. Durant els anys següents exerceix de mestre i va guanyant prestigi per la seva acurada tasca. El 1922 forma part de la *Comissió Mixta de Colònies Escolars de l'Ajuntament de Girona*. Els treballs manuals són una de les seves activitats preferides. El 1924 es trasllada voluntàriament a Barcelona. El 1930 passa a dirigir el Grup Escolar Carles Aribau i el 1932 se li encarrega organitzar l'ensenyament al Grup Casp. Transforma aquest edifici en una vertadera escola activa, amb parvulistes i coeducació. El 1939 amb la fi de la guerra l'edifici retorna als jesuïtes i el Grup Casp deixa de funcionar. Pla i Cargol és expulsat del magisteri per la Comissió Depuradora. Es trasllada a Madrid on passa els següents 30 anys. Finalment es decideix a tornar a Girona on mor el 1979.

Lluís Moreno Torres (Jaca 1881 - Calonge 1948). Estudia a la Normal de Girona i és mestre auxiliar a la graduada de Dalmau Carles. Del 1902 al 1907 exerceix de mestre a St. Antoni de Calonge i fins al 1919 a Colonge. Passa llavors a exercir a Bescanó el 1923 a Salt i després a Quart. Les depuracions després de la guerra civil l'obliguen a marxar fora de la província. Del 1944 al 1946 exerceix a Laluenga (Osca). A la fi, torna a Calonge on mor el 1948.

Una de les idees pedagògiques més importants de Moreno Torres és la coeducació¹²⁷. Defensor de la igualtat entre l'home i la dona, reclama una educació de la dona idèntica que la de l'home. No solament aixó, sinó que aquesta educació --defensa Moreno Torres--, ha de fer-se amb l'home i al seu costat.

¹²⁷ Vegeu MORENO TORRES, Lluís (1904): "*Coeducación. La mujer en la naturaleza*", *El Defensor del Magisterio*, 2-XII-1904, p.693.

És també partidari de les excursions escolars i els viatges d'estudi. El trobem en la Junta Organitzadora de les colònies escolars de l'any 1929 i en el Patronat de Colònies Escolars del 1930. És elegit president de l'Associació Provincial de mestres. Proper a postures d'esquerra republicana i fins i tot, a plantejaments socialistes.

Altres mestres amb una important participació en les colònies escolars gironines són **Juliana Corral**, responsable de quatre colònies --el 1916 i el 1917 com a mestra i el 1919 i 1920 com a directora-- i **Joan Gomis**, mestre gironí, que també participa en 3 colònies. És doncs, gràcies a mestres com aquests que Alexandre Galí parlant de l'obra de les colònies escolars diu que és una obra que:

"...va convertir una acció provinciana sense esperit i limitadíssima en una obra completament europea, no sols per la magnitud, la generositat, la comprensió i el sentit veritablement modern del què ha d'ésser i de com ha d'ésser l'acció pública per a la protecció dels que pateixen o no tenen mitjans propis de defensa, sinó per l'esperit pedagògic, el sentit d'educació integral i humana, la finalitat definitivament moral, europea àdhuc pel llenguatge, pel to general de l'obra que no creiem inferior al de cap país de món".¹²⁸

¹²⁸ Vegeu GALI, Alexandre (1979): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936. Llibre II. Ensenyaemnt primari. Segona part*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona, p.108.

TAULA V

Persones que intervenen en les colònies escolars en l'etapa anterior a Primo de Rivera (1916-23)

ANY	DIRECTORS DE COLONIES	MESTRES	COMISSIONS I JUNTES RESPONSABLES	VISITES A LES COLONIES	METGES	ALTRES
1916	Joan Gomis Aromí	Emili Batlle Remei Condom Juliana Corral	Junta Local Ia. Ens. Lluís de Llobet Mariona Sainz Martí Sureda Salvador Murtra Josep Gironella Joan Gomis Carme Auguet Joaquim Font Jaume Ferrer Narcís Pla Manel Culla Raimunda Creuhet Josefa Vigneaux Joan Viñas	Joan Gou (alcalde de l'Escola) Dalmau Santaló Pla Ministral Sra. Colomer Sra. Climent Sra. Gomis Mn. J. Gironella Mn. C. Costa (Rector de l'Escola)	Pere Roca Ricard Ros	
1917	Miquel Santaló Dolors Ballarda	Maurici Gelabert Albert Gomis Remei Condom Juliana Corral Concepció Isern			Pere Roca Ricard Ros J. Casadevall	Lluís Llobet (encarregat de colònies per la Junta Local). Joaquim Font (inspector de colònies)
1918	Miquel Santaló Narcisa Carbó	Maurici Gelabert Albert Gomis Maria Orri ? ?				

FONT: Elaboració pròpia a partir de la documentació existent en l'AHMG.

TAULA VI
Persones que intervenen en les colònies escolars en l'etapa anterior a Primo de Rivera (1916-23)

ANY	DIRECTORS DE COLONIES	MESTRES	COMISSIONS I JUNTES RESPONSABLES	VISITES A LES COLONIES	METGES	ALTRES
1919	Maurici Gelabert Juliana Corral	Joan Pujol ? ? ?				Frederic Bassols (Alcalde de Girona)
1920	Maurici Gelabert Juliana Corral					
1921	Maurici Gelabert Maria Viñas	? Mercè Colomer ?				Francesc Coll Turbau (Alcalde de Girona)
1922			Comissió Mixta Auton de Col.Esc -Representat Ass. Periodistes -Rector Catedral -Raimunda Crehuet -Sébastia Pla -Joan Gomis (delg. Junta 1a. Enseny/ança) -Alcalde -Regidor Ajuntament.			
1923	Albert Gomis Salvador Ferrer Francesca Xirgu M. Dolors Trias	Josep Bardem Miguel Pascal Ania Coll Assump. Falgueras	Comissió Organitzadora Colònies Escolars -Francesc Coll -Tordera -Frederic Bassols (alcalde) -Sébastia Pla -Sendra (majordom Aj.)	Joan Estrada Manuel Xiberta		

FONT: Elaboració pròpia a partir de la documentació existent en l'AHMG.

TAULA VII
Persones que intervenen en les colònies escolars a partir de Primo de Rivera (1928-1936)

ANY	DIRECTORS DE COLÒNIES	MESTRES	COMISSIONS I JUNTES RESPONSABLES	VISITES A LES COLÒNIES	METGES	ALTRES
1928	Cassia Costal Maria Bofill	Pilar Llavanera Dolors Cortada Rosa Ripoll August Vidal Enric Adroher	Junta Organitzadora -Dàrius Rahola (president) -Prudenci Rodríguez (Gov. Civil) -Josep M. Dalmau (tresorer) -Miquel Santaló (secretari) -Laureà Dalmau (metge) -Cassia Costal (pedagog) -Maria Julià -Carles Rahola		Laureà Dalmau Pompeu Pascual	
1929	Enric Adroher Maria Bofill	August Vidal Dolors Cortada Amor Lladó Rosa Ripoll	Junta Organitzadora -Dàrius Rahola -Prudenci Rodríguez -Josep M. Dalmau -Maria Julià -Carles Rahola -Cassia Costal -Lluís Moreno Torres -Pla Cargol (mestre i publicis.)	Salvador Dalí Carles Rahola Joaquim Xirau	Lluís Moreno Joan Bonet	
1930	? Amor Lladó		Patronat de Colònies Escolars -L'alcalde -Tres regidors (un dels quals és Joaquim Pla) -Quatre representants de la Comissió de Colònies Escolars "El Autonomista": · Cassia Costal · Lluís Moreno · Miquel Santaló · J.M. Dalmau			

FONT: Elaboració pròpia a partir de la documentació existent en l'AHMG.

TAULA VIII
Persones que intervenen en les colònies escolars en l'etapa posterior a Primo de Rivera (1928-36)

ANY	DIRECTORS DE COLÒNIES	MESTRES	COMISSIONS I JUNTES RESPONSABLES	VISTES A LES COLÒNIES	METGES	ALTRES
1931	Enric Adroher	Josep Ribas	Patronat Colònies Escolars		Joan Bonet	
1932		Josep Ribas Enric Adroher (tres senyoretas)	Patronat Colònies Escolars	Darius Rahola Ida (Comissari Generalitat) Francesc Macià	Joan Bonet	
1933			Patronat Colònies Escolars			
1934	Josep Mirangels	Manuel Xiberta Josep López	Patronat Colònies Escolars: - Ajuntament - L'Autonomista - Diari de Girona			
1935	Josep Mirangels	Manuel Xiberta Josep López Francesca Pradel Mànuela Català Quina Martineil	Patronat Colònies Escolars: - Ajuntament - L'Autonomista - Diari de Girona			
1936			Patronat Colònies Escolars		Pompeu Pascual	Es realitza el pla d'orientació mèdico-escolar

FONT: Elaboració pròpia a partir de la documentació existent en l'AHMG

1.2.6. Els nens i les nenes que van a les colònies escolars

1.2.6.1. La selecció i la participació

Els participants a les colònies escolars gironines són nens i nenes assistents a les escoles de la ciutat que compleixen unes condicions físiques i econòmiques determinades. No pot anar-hi tothom qui vol, donat que les places són molt limitades. Per tant, cal fer una selecció entre els candidats que es presenten. Quant a l'edat, les colònies són majoritàriament per a infants de 7 a 12 anys, encara que ens consta que en algunes colònies sols s'accepten nens i nenes de 9 a 12 anys¹²⁹.

La selecció dels infants de cada escola es fa en funció de la proporció de nens que l'escola acull en relació amb el nombre de nens escolaritzats a la ciutat. D'aquesta manera totes les escoles són candidates a colònies escolars. A partir d'aquesta proporció, s'espera rebre les peticions de tots els alumnes interessats. Els mestres recullen les demandes de les diferents famílies per tal de fer-les arribar a la Junta Local tot acompanyat-les d'un informe en què consta la situació econòmica i familiar dels nens i s'assenyala la conveniència de participar o no en les colònies¹³⁰. Posteriorment, la revisió mèdica determina el grau de necessitat de fer vida a l'aire lliure en règim de colònies i, finalment, alguns dels membre de la Junta Local o de la Comissió organitzadora --segons les èpoques-- realitzaran la selecció definitiva. A aquests requisits, l'any 1929 s'hi afegeix el fet d'haver assistit prèviament en una altra colònia escolar.

"Fueron preferidos los ex-colonos asistentes a la escuela cuya edad no pasara de los 12 años y cuya salud no fuera completamente eufórica.

Eligiéronse los colonos entre los alumnos de las ecuelas siguientes: Grupo Escolar, Escuelas de niñas de Doña Carmen Auget, de Doña Rosa Peramateu y de Doña Amalia

¹²⁹ Creiem que en les colònies del 1928 i 1929 --colònies promogudes per iniciativa de *El Autonomista*-- l'edat dels participants era de 9 a 12 anys pel fet que sols se'n fan unes de mixtes i perquè consta que la revisió mèdica que es fa als candidats, recull sols infants de 9 a 12 anys.

¹³⁰ Vegeu l'annex 3: Imprès de sol.licitud de colònies escolars i informe del professor.

Canós, Escuelas del Ateneo Social Democrático, Escuelas del Sagrado Corazón de Jesús, Escuelas de los Hermanos Maristas, Escuelas de los Hermanos de la Doctrina Cristiana, Escuelas de las Religiosas Adoratrices, Carmelitas, Dominicas, Escolapias, Josefinas, Beatas, del Corazón de María y del Asilo Cuna del Niño Jesús."¹³¹

A Barcelona sembla que les colònies funcionen per uns criteris semblants. Ara bé, no és fins al 1930 que s'admeten a les colònies escolars els infants procedents de les escoles privades, mentre que a Girona això ja es fa en les primeres colònies del 1916, tenint present la totalitat d'escoles "*tant nacionals com particulars, desestimant tota recomanació*". Seguint aquests passos en la primera colònia escolar gironina del 1916 hi assisteixen 25 nens i 25 nenes de totes les escoles, tant nacionals com privades. L'edat dels participants oscil·la entre els 7 i els 12 anys. L'elecció de colons la realitzen els metges Pere Roca Plana i Ricard Ros, els quals, en presència de l'alcalde Lluís Llobet i alguns mestres, examinen els sol·licitants. Els criteris de selecció són la pobresa fisiològica i la situació econòmica de les famílies, i es forma una llista de nens i nenes en proporció a l'assistència de cada escola¹³².

Mentre que a Girona la selecció segueix aquests criteris, a Barcelona hi ha una experiència encara més completa:

"La recerca no va ésser únicament física i mèdica; es va estendre a l'examen dels sentits i les condicions mentals; es van establir els índex cefàlics, fisionòmics, funcionals, de creixement, de vitalitat, de robustesa, mentals. No hi mancava res. En aquest pla tan vast, hi apareix aplicada de segur per primera vegada a Catalunya l'escala de la intel·ligència de Binet i Simon"¹³³.

¹³¹ DIVERSOS AUTORS (1929): *O. c.*, p.9.

¹³² Vegeu annex 4: proporció d'assistents a les colònies escolars municipals entre les diferents escoles de la ciutat.

¹³³ GALÍ, Alexandre (1979): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936. Llibre II. Ensenyament primari. Segona part*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona, pp.89-90.

S'ha d'esperar a la colònia del 1928 per a estendre la revisió mèdica entre tots els escolars de Girona independentment de la seva sol.licitud o no a les colònies. De manera que en aquesta primera revisió tots són candidats als beneficis de les colònies escolars. La selecció de infants, segons explica Cassià Costal com a director de la colònia del 1928, es fa a través de dues persones de la Comissió organitzadora, Laureli Dalmau com a metge i el mateix Cassià Costal com a pedagog¹³⁴. Hi cooperen voluntàriament el metge Pompeu Pascual i el mestre Enric Adroher. Explica que "*la selección de los niños se hizo científicamente, sin atender a sugerencias ni requerimientos*". Visiten totes les escoles de la capital i examinen tots els nens d'entre 9 i 12 anys. La selecció es fa a partir de dades mèdiques, pedagògiques i econòmiques.

Amb la creació el 1930 del *Patronat de les Colònies Escolars* s'estableix clarament que l'elecció dels colons ha de ser feta "*única i exclusivament pel Director tècnic de la Colonia i el facultatiu corresponent*". Posteriorment s'especifica que hi intervingui el metge municipal. S'afegeix a més, "*Responsables com han de ser de la perfecta selecció, aquelles dues persones obraran en completa llibertat i amb la garantia de que no han de sufrir la menor coacció en llur comés*". Pel que fa als noms i les dades dels participants en aquestes colònies escolars, hi ha buits pel fet de no haver-hi memòries d'algunes de les colònies fetes en aquests anys. Malgrat tot, hi ha la relació completa dels participants de les colònies del 1916, del 1917, de la colònia núm. 1 i la núm. 2 de nenes del 1923, dels participants a les colònies escolars del 1929 i dels 44 nens de la colònia del 1935 a St. Antoni de Calonge. Per altra part es disposa de capítols, com en el cas de la colònia núm. 1 de Sant Feliu de Guíxols del 1923, on el comentari sobre els participants és minuciós i on es descriu cada una de les nenes que assisteixen a la colònia, proporcionant dades familiars i personals¹³⁵. Val a dir també que, aquest any 1923, és l'únic any que es fan 4 torns de colònies

¹³⁴ COSTAL, Cassià (1928): "La colonia escolar de "El Autonomista", *El Autonomista*, setembre, pp.29-30.

¹³⁵ XIRGU SOLER, Francesca (1923): *O. c.*, pp.6-10.

escolars, dos de nens i dos de nenes, de manera que això permet treballar a partir de grups més homogenis pel que fa a l'edat. En la resta de colònies això no és possible, donat que sols hi ha un torn de nens i nenes, o un de nens i un de nenes. Cal dir, però, que la situació en les colònies del 1928 i 1929 és diferent, ja que com hem dit, l'edat és més homogènia.

A cada nen/a se li dóna: "*2 delantales, 2 pares de alpargatas, 2 tohallas, 1 sombrero, 1 traje para baño, 1 pañuelo para el cuello, 1 mochila*". El cost total de l'equip per a cada infant és el 1917 de 9,55 ptes. En els anys següents l'equipament és ja una constant. En la colònia del 1928 consta que se'ls equipa degudament a partir dels oferiments d'alguns industrials¹³⁶.

El nombre total de participants en les colònies escolars promogudes des de l'administració municipal de Girona en l'època que es presenta (1916-1936) queda reflectit en la TAULA IX.

Es pot comprovar com el volum de places que s'ofereixen al llarg d'aquests anys s'apropa a les 1.225. Cal matisar que aquesta xifra no correspon al nombre d'infants que gaudeixen dels efectes de les colònies ja que en moltes ocasions hi ha infants que repeteixen en més d'una colònia. Es pot comprovar igualment com, entre les xifres de nens i nenes no hi ha diferència quant a participació.

¹³⁶ COSTAL, Cassià (1928): *O. c.*, p.30. També se sap que en la colònia del 1934 "l'Excm. Ajuntament regala a cada colon: un capell, dos davantalets, dos parells d'espardenyes, una bossa, un traje de bany, un respall (sic) per a rentar-se les dents, una pastilla de sabó, un llàpis, goma i dos quaderns, un per a escriure i un altre especial per a dibuixar". Vegeu ANÒNIM (1934): *O. c.*

TAULA IX

Nens i nenes que participen en les colònies escolars (1916-1936)

ANYS	NENS	NENES	TOTAL
1916	25	25	50
1917	49	51	100
1918	25	25	100
1919	25	25	100
1920	25	25	100
1921	50*	50*	100*
1922	50	50	100
1923	50	49	99
1928	35	32	67
1929	26	27	53
1930	30*	30*	60*
1931	?	?	58
1932	?	?	60
1933	?	?	60*
1934	37	42	79
1935	44	40*	84*
1936	53	50	103
			1123*

(*) Xifres aproximades i orientatives.

No hi ha memòries que especifiquin el nombre exacte.

FONT: Elaboració pròpia a partir de la documentació existent en l'AHMG.

1.2.6.2. L'educació entre els nens i les nenes

No podem parlar d'una intenció coeducadora en cap de les colònies escolars municipals del primer període comprès entre el 1916 i el 1923 ja que sols es donen algunes experiències de colònies mixtes. Pel que fa al segon període (1928-1936) hi ha diferents experiències de colònies mixtes, algunes de les quals s'apropen a plantejaments coeducatius. Les colònies mixtes són defensades ja a finals de segle XIX, quan tenen lloc les primeres experiències de colònies escolars a Espanya a través del *Ministerio de Fomento*, el qual, tot recollint les idees liberals dels pensadors de la *ILE*, publica el 4 de febrer del 1894 la primera *Circular sobre las Colonias escolares* en què, entre moltes altres directrius de funcionament i organització, explica que a favor de les colònies mixtes hi ha els mateixos arguments que a favor de les escoles mixtes i que per tant, se n'han de realitzar perquè

"...juntos han de vivir los sexos en la vida; para esto debe educárseles, y la continúa comunicación dulcifica la rudo diferencia y oposición de uno a otro. La experiencia, sólo ventajas ha demostrado en este sentido. Los inconvenientes pueden venir tal vez de parte del Profesorado."

Quan a Girona es fa la primera colònia escolar el 1916, no tota la població té aquesta mentalitat oberta i progressista que caracteritza els ideals de la *ILE*. Malgrat aixó, la primera colònia és mixta. Donada però, la circumstància "*especialísima*" que aquesta colònia està formada per nens i nenes es fa habilitar la casa de manera que estiguin en dormitoris diferents:

"Las circunstancias de convivir en la Colonia niños de ambos sexos, nos había de obligar a modificaciones del horario, a fin de atender a necesidades, inclinaciones y energías diversas de cada uno."¹³⁷

¹³⁷ GOMIS AROMÍ, Juan (1916): *O. c.*, p.28.

Queda clar que es contempla un important criteri diferencial entre els nens i les nenes que determina necessàriament que els nens facin unes activitats diferents i portin un ritme de vida a part de les nenes. En la resta de colònies que es fan fins al 1928, la tònica és assignar llocs diferents per a la realització de la colònia de nens i la colònia de nenes. Aquest mateix criteri impera en la majoria de colònies d'aquesta època, malgrat que W. Bion, el pastor protestant suís protagonista de la primera colònia el 1876, defensés ja en el Congrés de Colònies Escolars de Vacances fet a Brema el 1885 les colònies mixtes dient: "*...los sexos no deben estar separados...; una comunicació continua dulcifica la ruda diferencia y oposición entre uno y otro sexo*"¹³⁸. A pesar de tot, a Espanya no acaben de convèncer les colònies mixtes i quan es fan, la convivència entre nens i nenes és ben diferenciada i en cap cas es fan plantejaments coeducatius, sinó més aviat tot al contrari:

"...tal vez, conocidas las inclinaciones peculiares de cada sexo, resulte antipedagógico el estar juntos niños y niñas, y para evitar actos reprobados por la moral hay necesidad de que los maestros redoblen la vigilancia, teniendo un cargo más, y de gran responsabilidad, á los muchos inherentes á la buena marcha pedagógica de una colonia". (...)

Si se forma una colonia mixta, que en nuestro sentir dudamos que dé buenos resultados, podrían encargarse las niñas de ciertos quehaceres muy propios á su sexo, procurando entonces dividir el número, y que la maestra se ponga al frente de las alumnas."¹³⁹

L'any 1928 la colònia escolar que organitza *El Autonomista* a Girona, dirigida per Cassià Costal, torna a ser mixta. Sobre aquest fet el mateix Cassià Costal explica que:

"Esta Junta se puso a trabajar inmediatamente, y cuando la subscripción permitía ya organizar una colonia de 25 o 30 niños, surge un bello pensamiento de D. Joaquín Pla, quien invoca la necesidad de que vayan también niñas a la colonia.

¹³⁸ Vegeu SALCEDO Y GINESTAL, Enrique (1900): *Las colonias escolares de vacaciones en España durante los años de 1887 a 1897*, Imprenta de Ricardo Rojas, Madrid, p.12.

¹³⁹ Vegeu SALCEDO Y GINESTAL, Enrique (1900): *O. c.*, pp.12, 17.

La Comisión acepta y hace suya esa feliz idea, y a primeros de mayo se publica la noticia de que la colonia será integrada por niñas y niños."¹⁴⁰

La colònia de Cadaqués del 1929 organitzada pel diari "El Autonomista" recull prop de 60 nens i nenes, encara que cada grup té els seus mestres responsables i fa vida en un pis de la casa, separat de l'altre sexe. Malgrat tot, hi ha moltes hores al dia d'activitat compartida, fet que els mestres responsables de la colònia valoren positivament en la memòria:

"Los niños son, por regla general, más valientes y decididos que las niñas. Pero conviviendo unos y otras, parece como si ellas participaran de la fortaleza de ellos. Unen a su candor, a su delicadeza, una animosidad que las hace más aptas para una vida de relación, para la verdadera vida que deberán afrontar al hacerse mayores".¹⁴¹

Cal ressaltar el fet que en la Junta Organitzadora d'aquest any hi trobem al mestre Lluís Moreno Torres, gran defensor de la coeducació ja en aquesta època:

"...no solamente debe la mujer recibir idéntica educación que el hombre, sino que debe recibirla con él, a su lado.

Es preciso que nos conozcamos; que dos pensamientos afines se unan para formar otro pensamiento resumen de ambos, y que no se ahorren sacrificios por una y otra parte, si quieren engendrarse los hombre del porvenir."¹⁴²

L'any 1930, en tornar a fer-se càrrec de l'organització de les colònies escolars l'Ajuntament, es tornen a fer dos grups de colònies separats: les de nens i les de nenes però ja a l'any següent, en la república, els ideals progressistes que imperen reprenen les colònies de nens i nenes conjuntament, almenys el 1931, el 1932 i possiblement també el 1933. No hi ha dades disponibles que permetin concretar

¹⁴⁰ COSTAL, Cassià (1928): *O. c.*, p.29.

¹⁴¹ DIVERSOS AUTORS (1929): *O. c.*, p.26.

¹⁴² Vegeu MORENO TORRES, Lluís (1904): "La mujer en la naturaleza", *El Defensor del Magisterio*, 2 de diciembre de 1904, p.693.

si les activitats són diferenciades per a cada un dels sexes ni quin grau de relació hi ha entre els nens i les nenes. Amb l'entrada al Bienni Negre el 1934 se suprimeixen les activitats mixtes, de manera que les colònies que es fan fins al 1936 tornen a distribuir els nens i les nenes en torns de colònies separats i en dates diferents.

1.2.7. El finançament de les colònies

El finançament de les colònies escolars que es realitzen a Girona en aquesta època es veu regulat pel Reial decret, de 19 de maig de 1911, que a la vegada es desenvolupa en l'Ordre circular del 15 de juliol del 1912 la qual es fa arribar a tots als "*Señores encargados de los servicios de Colonias escolares*". En aquesta Ordre Circular s'especifiquen tots els tràmits necessaris que afecten la comptabilitat i es detalla clarament que en la petició de subvenció cal especificar els conceptes de ferrocarril o transport per colon i total, despeses de manutenció, despeses de local o lloguer i despeses de remuneració de personal. El sol.licitant es compromet a presentar, dins el termini de tres mesos al lliurement del compte, la relació detallada de les despeses fetes. D'aquesta manera es regula la possibilitat de rebre ajut de l'Estat en el referent a colònies escolars.

Les colònies escolars organitzades per l'Ajuntament de Girona en aquest període d'abans de la guerra, sols gaudeixen d'aquesta subvenció en tres ocasions, els anys 1916, 1917 i 1919 que cobreix prop del 50% del pressupost. En la resta d'ocasions, malgrat que es fa la petició formal cada vegada, no s'arriba a obtenir l'ajut. En aquests casos s'opta per reduir el nombre de beneficiaris de les colònies i es fa una crida a la donació d'ajuts per part de personalitats i entitats de la ciutat. Crida que, en totes les ocasions, és escoltada pels gironins, els quals fan donatius --a vegades en metàl.lic i a vegades en espècies-- i també proporcionen diferents serveis.

Els ajuntaments acollidors de les colònies també ajuden, en especial, arranjan les escoles o els locals en què s'han d'acomodar els infants. Aquest és el cas de l'Ateneu "Victor Català" de l'Escala quan realitza una funció en benefici de les colònies escolars de l'any 1916. D'aquesta manera se'ls dóna 125 pessetes que es distribuïran entre els participants a través de llibretes d'estalvi.

"En 30 de septiembre y en Solemne sesión de la Junta Local efectuase la distribución de libretas de la Caja de Ahorros, dirigiendose con tal motivo por los Señores presentes breves y expresivas frases a los alumnos explicando y procurando inculcar en sus tiernas inteligencias el alcance y significación del acto como estímulo a la virtud del ahorro."¹⁴³

És tota aquesta predisposició, acceptació i suport que possibilita la realització de les colònies. La Generalitat de Catalunya proporciona també ajuts. En les colònies del 1935 es rep una subvenció de 400 ptes. i en la colònia del 1936 un ajut de 500 ptes. Malgrat tot, aquests ajuts són en alguns casos insuficients i són la limitació més important a l'hora de planificar els torns de colònies. Les colònies costen diners, i més, si es té present que tot el que es dóna als infants és gratuït: transport, viatge, excursions, equipatge, menjar... Cada any hi sol haver un dèficit que assumeix l'Ajuntament. L'any 1936 les despeses totals de les colònies pugen a 17.926,75 ptes. i els ingressos sols a 4.304,10 ptes. Queda per tant, un dèficit de 13.622,75 ptes. a satisfer per l'Ajuntament, malgrat que resti encara el cobrament de 500 ptes. en concepte de subvenció de la Generalitat.

La dotació econòmica que la realització de colònies suposa als mestres escollits, no representa massa. D'altra banda, hi ha una diferència important entre el que cobren els mestres i les mestres. Sembla que aquesta diferència durant la II República no es dóna.

¹⁴³ AHMG, s. XXI.4.2.Colònies escolars, ll. núm. 1 (1915-1918).

	<u>Any 1916</u>	<u>Any 1917</u>	<u>Any 1929</u>	<u>Any 1934</u>	<u>Any 1935</u>
Director	125 ptes.	125 ptes.	200 ptes.	250 ptes.	250 ptes.
Directora	100 ptes.	100 ptes.	150 ptes.	250 ptes.	250 ptes.
Mestre	100 ptes.	100 ptes.	? ptes.	200 ptes.	200 ptes.
Mestra	75 ptes.	80 ptes.	100 ptes.	200 ptes.	200 ptes.
Ajudanta			75 ptes.		

1.2.8. Els indrets on es realitzen les colònies

La tria de l'indret on fer les colònies la realitza la Junta Local o la Comissió organitzadora, sempre a partir del criteri higiènic-sanitari: ha de reunir unes condicions de salubritat i fins i tot climàtiques que hi facin aconsellable l'estada dels infants. Precisament la necessitat d'aquestes condicions òptimes porte a la Junta Local organitzadora de les colònies del 1916, a la substitució de la vila de Begur per la de l'Escala:

"...al procederse a los trabajos preliminares indispensables para la realización del proyecto, ha podido llegarse al convencimiento de que la villa de Bagur, indicada para el establecimiento de dichas colonias escolares, ofrece algunos inconvenientes, así topográficos como climatológicos, que impedirían seguramente obtener todo el beneficioso resultado que en la salud y desarrollo de los niños pueden y deben esperarse de los gastos y sacrificios que para ello se ha impuesto. En vista de lo cual y previo estudio de condiciones de las diversas localidades de la comarca, se ha considerado concurrían mejores circunstancias en la villa de La Escala, población marítima rodeada de pinares y cercada de poblaciones y sitios propios para excursiones que redunden en esparcimiento e instrucción de los tiernos escolares".¹⁴⁴

Si estudiem els indrets on es desenvolupen aquestes colònies escolars (vegeu TAULA X) comprovem que majoritàriament es fan en poblacions vora mar --per aprofitar els beneficis dels banys de mar--, excepte els dos anys que es realitzen al Collell. Precisament és a l'Escala i a Sant Antoni de Calonge on es realitzen més torns de colònies.

¹⁴⁴ AHMG, s. XII.4.2.Colònies escolars, ll. núm. 1 (1915-1918).

TAULA X

Indrets on s'han realitzat les colònies escolars municipals (1916-1936)

	16	17	18	19	20	21	22	23	28	29	30	31	32	33	34	35	36	T
L'Escala	1	1	1	1		1	1							1	1			8
Palamós		1																1
El Collell			1	1														2
S.A.Calonge					1	1	1								1	2	2	8
Palafrugell					1													1
St.Pere P.								1										1
Roses								1										1
S.F.Guixols								2	1		1							4
Cadaqués										1	1	1	1					4
	1	2	2	2	2	2	2	4	1	1	2	1	1	1	2	2	2	30

FONT: Elaboració pròpia a partir de la documentació existent a l'AHMG.

L'equipament específic que ha d'acollir els colons és també objecte d'estudi previ per tal de proporcionar les millors comoditats dins les possibilitats del moment. Els anys 1917 i 1928 els equipaments són les escoles municipals i en el cas de la colònia del 1929, l'equipament de Cadaqués és una casa situada a la plaça del Dr. Pont cedida desinteressadament per Onofre Pont. Els baixos de la casa són destinats a menjador i cuina. El primer pis l'ocupen les nenes i professores i el segon pis els nens i professors.

Les colònies dels primers anys de la república s'instal·len en escoles (1932, escoles "Caritat Serinyana", 1934 escoles "Ave Maria") fins que el 10 de maig del 1935 la Comissió de Govern de l'Ajuntament de Girona acorda la proposta

presentada per la Comissió de Cultura presidida pel regidor de Cultura Sr. Aragó, en que hi ha com a vocals Rahola, Viñas i Magdalena. En aquesta proposta es proposa el lloguer per a 10 anys de la finca del Sr. Fèlix Vilà de St. Antoni de Calonge pel preu de 2400 ptes. anuals i amb la condició de fer-se càrrec de les obres de condicionament pel valor de 6000 ptes., per tal de poder-hi instal·lar unes colònies permanents. De seguida, però, la finca adquirida és petita. La consellera de Cultura el 1936 escriu una carta al Consell Municipal¹⁴⁵ en què exposa la manca d'espai en les colònies que anualment es fan a Sant Antoni "*fet que obliga a un amuntegament de la mainada, amb les consegüents molesties, incomoditats i àdhuc perills de contagi, a més d'una deplorable apariència*". Es fa esment que el dia 7 d'octubre l'Ajuntament va acceptar l'oferta d'adquirir a Faust Vendrell i Casimir Mont uns terrenys contigus a l'actual Casa de Colònies Escolars pel preu de 2000 i 500 ptes. respectivament per a construir-hi un pavelló adjunt a la casa de colònies. Aquest projecte no es veurà realitzat, malauradament, pels desastrosos efectes de la guerra civil.

La preocupació social que aquestes activitats causen entre el poble gironí, que de fet, és qui cobreix les despeses de les colònies a partir de donatius i serveis, és un dels elements més significatius i decisius en l'organització de les colònies. És aquesta conscienciació gironina la que fa que les colònies no es perdin, que continuïn i que fins i tot, es plantegi l'adquisició de material propi que els permeti alleugerir les despeses d'anys vinents. Hi ha per tant, una clara intenció de continuar i millorar el servei que, cal dir-ho, es veu recolzat manifestament pel magisteri any rera any.

Per acabar aquest punt, volem fer nostres les paraules de Ramon Navarro quan diu que "*La tasca de les colònies queda en la història del que és possible fer, en educació, quan un organisme oficial, abans de deixar els assumptes en mans de la iniciativa privada, posa els mitjans, l'interès i la preocupació necessaris perquè*

¹⁴⁵ Carta d'Antònia Adroher amb data de l'1 de desembre del 1936. Vegeu AHMG, s. XII.4.2.Colònies escolars, ll. núm. 2 (1930-1939).

*les institucions públiques funcionin com cal.*¹⁴⁶

¹⁴⁶ NAVARRO, Ramon (1979): *L'educació a Catalunya durant la Generalitat 1931-1939*, Ed. 62, Barcelona, p.240.

2. LES COLÒNIES DE L'HOSPICI ORGANITZADES DES DE LA DIPUTACIÓ DE GIRONA

El "*Hogar Infantil de Nuestra Señora de la Misericordia de Gerona*"¹ com a obra de la "*Excma. Diputación Provincial de Gerona*" té una llarga història, els antecedents de la qual cal cercar-los abans del segle XX². Limitant-nos a l'estudi que ens ocupa, hi ha constància que la Llar Infantil participa en les colònies escolars que des de l'Ajuntament de Girona s'organitzen abans de la guerra civil, i també esdevé centre organitzador de colònies infantil pròpies durant la II

¹ Popularment és conegut com "l'hospici". Nosaltres emprarem indistintament els noms de Llar Infantil i Hospici.

² El 17 de desembre del 1868 el Govern Central publica el decret pel qual se suprimeixen les *Juntas Provinciales y Municipales de Beneficiencia* les quals eren fins aleshores responsables del col·lectius marginals de les comarques gironines. Més endavant, el 27 de gener del 1885 la Corporació de la Diputació de Girona aprova el *Primer Reglamento para la Dirección, Régimen y Administración de los Establecimientos Provinciales de Beneficiencia Pública*.

República i en el període franquista. Vegem amb més detall en què consisteixen aquestes colònies organitzades per la Llar Infantil.

2.1. LES COLÒNIES DE LA LLAR INFANTIL DURANT EL PERÍODE REPUBLICÀ

2.1.1. Les modalitats de colònies

Abans de la II República, la Llar Infantil ja porta alguns dels nens hospiciats a colònies. Aquestes colònies són, però, les colònies escolars municipals que ja hem vist. Igual que les diferents escoles de la ciutat, a la Llar Infantil se li concedeixen unes places de colònies que pot ocupar amb els infants més necessitats. Sigui com sigui, el nombre de participants de la Llar en aquestes colònies municipals és molt minso. Consta explícitament que tant l'any 1916 com el 1917 hi va una nena³. La selecció la realitza el metge Dr. Pascual durant molts anys, a partir d'una revisió mèdica i després de consultar també amb les religioses responsables del centre.

En la Llar Infantil de Girona en els anys de la II República s'aplica el mètode Montessori amb els infants de pàrvuls. Mentre la gent de Girona rebutja aquest mètode perquè havia estat ideat pensant en gent disminuïda, una monja va a fer un curset, el posa en pràctica entre els nens petits de l'Hospici i n'obté uns resultats molt bons. Aquest fet constata ja un cert interès per innovar i cercar altres possibilitats dins la monotonia que habitualment es viu en aquestes institucions fredes i allunyades del caliu familiar.

La Llar Infantil l'any 1931 organitza colònies durant els mesos d'estiu per als seus nens i nenes des dels 7 fins el 14 anys. Aquestes colònies es continuaran realitzant durant els anys de la II República fins al 1936⁴. En funció de l'estat de

³ Dades extretes de les memòries de les colònies escolars d'aquests respectius anys, AHMG, s. XII.4.2. Colònies Escolars.

⁴ Pel que fa a la data d'inici de les colònies de la Llar Infantil, gràcies a l'entrevista mantinguda amb Enric Homet el dia 23 de febrer del 1994, hem pogut confirmar que efectivament des del 1931 fins al 1936 es fan colònies. El que no podem confirmar, donada la manca de documentació, és quan s'inicien aquestes colònies. Res ens impedeix creure que abans del 1931 també se'n fessin.

salut que els infants tenen, se'ls fa anar a la muntanya, al mar o a prop de Girona. El Dr. Pompeo Pascual és el metge encarregat de determinar quina modalitat de colònia és la més convenient per a cada infant. Amb aquest criteri es fan diferents colònies. Vegem les modalitats.

a) Colònies permanents durant l'estiu per als infants que estan molt delicats.

Aquestes colònies duren els tres mesos d'estiu. Hi van els nens i les nens dels 7 als 14 anys, juntament amb personal del mateix centre. Els indrets escollits són La Jonquera (del 1931 al 1933) i el Mas Pratdevall a Santa Pau (del 1934 al 1936). En les colònies a Mas Pratdevall un dels "aios"⁵ dels nois és de Sta. Pau: el Sr. Vilanova. El nombre de participants és proper a 40.

b) Colònies per als infants que estan delicats.

Aquestes colònies duren prop d'un mes i mig se'n fan dos torns. Els indrets escollits varien al llarg dels anys en funció de les cases que es poden llogar. Sabem que se'n fan a Llagostera, Sta. Ceclina i Solius. També són colònies mixtes i els responsables són els mateixos treballadors de la Llar.

c) Colònies per als infants de la Llar Infantil que gaudeixen de salut.

Aquesta modalitat de colònies es realitza a mar. També en funció de la disponibilitat es va canviant d'indret. Se'n fan a les escoles municipals de Palamós durant els anys 1931 i 1932. Cada any es fan tres torns. En aquest cas, els "aios" no són els propis de la institució sinó que són de Palamós: Lluís Torregrossa, Vicens Torregrossa i Manel Torregrossa. Com a conseqüència d'un incident desafortunat que pateix un dels nens de la colònia mentre es banyava en el mar l'estiu del 1932 es decideix canviar d'indret i deixar els "aios" de Palamós. D'aquesta manera el 1933 les colònies es realitzen a Blanes fins al 1936, també en les escoles municipals.

⁵ Els "aios" eren persones que sense cap formació específica es cuidaven dels infants. Solien ser persones que ocupaven places de vigilants o cel.ladors i, al mateix temps havien de fer el seguiment del grup d'infants.

2.1.2. La finalitat que es persegueix

La finalitat que es persegueix amb aquestes colònies de la Llar està en sintonia amb la finalitat que en aquest temps té el propi centre. Fonamentalment és assistencial. El propòsit que mou a canviar als nens d'aires és el millorament del seu estat de salut. Igualment en el cas dels nens que no pateixen cap malaltia, ja que el propòsit en aquest cas és portar-los al mar i enrobustir el seu cos amb l'exercici i els banys de sol.

"La higiene és un dels principis que més es vigila en aquestes colònies, en detriment d'altres aspectes que no preocupen tant, com ara la necessitat de sentir-se estimat, el contacte humà o les carícies"⁶.

Hi ha una semblança, pel que fa a finalitat, entre aquestes colònies i les que organitza l'Ajuntament en la mateixa època i al llarg del primer terç de segle. El fi sanitari i assistencial és el predominant, encara que potser, en el cas de les colònies municipals, hi ha també un clar propòsit educatiu, ajudat pel fet que els responsables de les colònies escolars són en aquest cas, mestres de formació i professió. En el cas de les colònies de la Llar Infantil això no és tant clar, entre altres raons, perquè no hi ha cap mestre ni educador --almenys reconegut-- que hi prengui part.

2.1.3. La vida en aquestes colònies

En un dia qualsevol en aquestes colònies, es lleven a tres quarts de set. A dos quarts de vuit esmorzen i de 8 a 12 van al bosc. Dinar i migdiada i a la tarda de 3 a 7 passeig pel bosc altra cop. A les 7 de la tarda sopar i fins a les nou esbarjo. A les 9 del vespre a dormir.

⁶ Entrevista realitzada a Enric Homet, antic alumne de la Llar Infantil, el dia 23 de febrer del 1994.

Les colònies que es fan a mar segueixen també uns esquemes molt semblants. Com a exemple, podem parlar de la colònia de Palamós que es fa a les escoles nacionals el mateix juliol del 1931. En aquesta ocasió l'Hospici organitza dos torns de gent sana: un primer torn de 42 dies amb 99 noies i un segons torn de 52 dies amb 29 nois. Juntament amb aquests infants hi van germanes de la Caritat amb "aios" i dos mariners que fan de socorristes i transportistes. L'horari normal d'aquestes colònies és el següent: a un quart de set esmorzar i a les 7 es fan els serveis de neteja, llits, roba... De tres quarts de 9 fins a dos quarts de 10, bany. A les 10 "refecció" i a les 12 vestir-se i tornar a l'escola. El dinar és a dos quarts d'una seguit de la migdiada. Llavors un passeig fins a les set (a mig passeig es berena). A dos quarts de vuit sopar i a les 9 a dormir. Per regla general, no es fan activitats culturals, com a molt alguna visita. *"Tot era lúdic, no hi havia res cultural"*. Les activitats responen a la finalitat sanitària de recuperar els cosos d'aquests infants. Per això es cuida l'alimentació i es procura que no es cansin massa, de manera que es valora el repòs perquè facilita l'augment de pes i, per tant, és beneficiós per als nens. *"Si es fa alguna tasca intel.lectual és més per mantenir els nens quiets que no pas pel que pugui representar a nivell intel.lectual"*⁷.

2.1.4. El personal que participa en aquestes colònies

En la colònia de Solius (can Pla) que es realitza el juliol del 1931 hi prenen part principalment infants tuberculosos, entre ells, dos desmamats, sis pàrvuls, set mitjans i tres asilats de la secció de tallers. Els responsables són dues germanes de la Caritat, tres minyones i dos homes de la secció de vells.

La majoria de colònies dels petits són mixtes. Els nens i les nenes estan en el mateix edifici però les activitats i la vida es fa separadament. Uns tenen els "aios" i els altres les monges. Solament es fan algunes sortides al bosc conjuntament.

⁷ Ídem.

Les colònies dels nens més grans (dels 7 als 14 anys) ja s'organitzen separadament. Pel que fa als responsables, se sap que no tenen cap preparació específica per a aquestes activitats de lleure, encara que, molt al seu favor, coneixen tots els nens i nenes ja que són els mateixos que estan amb ells la resta de l'any.

2.2. LES COLÒNIES DE LA LLAR INFANTIL A TORRE ESTANYOL (1948-1968)

2.2.1. Les colònies de la Llar Infantil durant el franquisme

Un cop acabada la guerra, la intervenció en infància i joventut es monopolitza des del *Frente de Juventudes* (FJ) i la *Sección Femenina* (SF). Els nens de la Llar són portats altra cop de colònies, però ara, l'organització no va a càrrec del personal de l'Hospici, sinó que és el mateix FJ qui acull en els seus campaments els infants de Girona i província i entre ells, un nombre reduït de nens de l'Hospici. D'aquesta manera, alguns infants de la Llar són incrits en els *Campamentos de Verano* que el FJ organitza a la Costa Brava. Es tracta de 25 nens que formen la banda de música de l'Hospici. Des del 1939 i fins al 1948 que la Llar Infantil organitza les seves pròpies colònies a Torre Estanyol, aquest grup d'infants pren part en els campaments del FJ. A partir del 1941 a més dels músics també hi participen altres infants de la Llar.

El 1948 la *Diputación Provincial de Gerona* decideix condicionar la finca de *Torre Estanyol* de Monells (Baix Empordà) per realitzar-hi colònies infantils per als nens de la Llar⁸. En aquest indret s'hi realitzaran aquestes colònies durant els estius de 21 anys --des del 1948 fins al 1968--. La finca és propietat de la mateixa Diputació de Girona que l'adquireix a través de l'herència de Camps i Armet. Calen però, unes obres de millora i condicionament que s'acaben just el dia abans d'iniciar el primer torn de colònies l'any 1948:

"La dificultades que fueron presentándose durante el tiempo en que se efectuaron las importantes obras de reparación en la "TORRE ESTAÑOL", propiedad de esta Corporación, al objeto de que pudieran quedar decorosamente albergados durante el verano nuestros pequeños acogidos, fueron vencidas, y en 31 de Julio, quedaban terminadas dichas

⁸ Per una descripció detallada sobre les dependències i emplaçament de la finca en aquest temps, vegeu l'article de MIRANDA, Fidel(1948): "<< Torre Estanyol >>, residencia de verano para los niños acogidos en el Hospicio Provincial", *Los Sitios de Gerona*, 14 de agosto del 1948, p.3.

obras al igual que las instalaciones pertinentes; el mobiliario y enseres precisos, se hallaban debidamente colocados en todas sus dependencias y, la importante cuestión de despensa estaba asegurada."⁹

L'entorn en què es troba ubicada aquesta instal·lació sembla adequat: té un parc espaiós, al mig del qual hi ha un llac-piscina i s'hi fa també un camp d'esports. Pel que fa a la finca --que també funciona com a granja agrícola-- és una casa senyorial dotada de ventilació, llum directa, instal·lació d'aigua abundant i llum elèctrica mitjançant un motor de gasolina. Amb aquestes instal·lacions, la Diputació de Girona vol realitzar un servei assistencial per als nens acollits en la Llar Infantil. Hi ha constància que el 12 d'abril del 1948 el director mèdic de la Llar Infantil elabora un informe que adreça al president de la Diputació Provincial --Pere Bretxa i Galí-- en què exposa la manca de pes i la talla inferior que pateixen molts dels residents en aquest centre¹⁰, de manera que "*el suscrito opina ser de necesidad por los excelentes resultados que sin duda se apreciarían, la organización de colonias o campamentos en un lugar adecuado*".

A través de la breu memòria que l'administrador de la Llar va escriure l'any 1948 se sap que aquestes primeres colònies es varen realitzar "*gracias a la misión protectora y tutelar de esta Excma. Diputación al crearla, a la generosidad del Excmo. Sr. Gobernador Civil al protegerla, y al altruismo de la importante razón social de esta Ciudad S. A. GROBER,...*"¹¹. D'aquesta manera, l'estiu del 1948 la *Diputación Provincial de Gerona* a través de la Llar Infantil inicia les colònies a Torre Estanyol de Monells. Les despeses són cobertes a partir d'un pressupost extraordinari que la *Diputación Provincial de Gerona* crea amb aquesta finalitat a partir de la quantitat de 74.012,42 ptes., producte de *Apuestas Mútuas*

⁹ Vegeu Arxiu de la Llar Infantil de Girona, lligalls Colonias Infantiles, any 1948. A partir d'ara ALLIG. Val a dir que l'any 1993 bona part de la documentació que es guardava en l'edifici actual de la Llar Infantil és traslladada a l'AHG on espera ser catalogada.

¹⁰ Vegeu ALLIG, ll. Colonias Infantiles, any 1916.

¹¹ Ídem.

Deportivas Benéficas i més 10.000 pts. cedides pel governador civil de la província. Aquest mateix sistema de finançament serà seguit la resta d'anys en què es fan aquestes colònies.

Les dates de realització dels torns de colònies són aproximadament cada any les mateixes. Hi ha petites variacions al llarg dels 21 anys però s'acostuma a dedicar un mes aproximadament a cada una de les tres seccions existents a la Llar: pàrvuls, nens i nenes. En un principi --fins a l'any 1954-- el mes de juliol és per als infants més petits, els nens i nenes de 3 a 6 anys. Aquest torn és sempre mixt. Després passa a ser l'últim torn i es realitza el mes de setembre. El motiu d'aquest canvi sembla que és el fet que l'any 1955 hi ha un grup de nens petits que pateix problemes d'escarlatina i cal tenir-los en quarentena. S'ha d'ajornar la sortida i a partir d'aquest any ja es manté aquest grup el setembre. El segon torn es realitza el mes d'agost i es dedica sempre a les nenes mitjanes --nenes de 7 a 14 anys, en edat escolar--. En aquest torn també hi solen anar un grup més reduït --prop d'una vintena-- de noies de més de 15 anys que formen part del taller de "labors". Finalment, el tercer torn, el formen els nens de 7 a 14 anys, també en edat escolar. En un principi ocupen el mes de setembre, però a partir del 1955 passen a realitzar la colònia el juliol en lloc dels petits. Hi ha alguns anys¹² en què la secció de pàrvuls realitza la colònia conjuntament amb els nens i es fan solament dos torns.

Els infants de la Llar Infantil de Girona no solament van a aquestes colònies. Ens consta que, un petit nombre de nois de la Llar participa en els campaments que el FJ organitza a la província de Girona des del 1941. Les colònies escolars organitzades per la *Inspección Provincial de Primera Enseñanza* són també una de les altres modalitats que els nens i nenes de la Llar coneixen i en què prenen

¹² Creiem que es tracta dels anys 1964, 1965 i possiblement també del 1967 i 1968.

part¹³. Hi ha també constància que, almenys l'any 1965, s'envien 6 nens de la Llar a un campament escolta de Sta. Coloma de Farners¹⁴.

TAULA I
Relació de colònies fetes a Torre Estanyol (Monells)

ANY	DATES	GRUPS	Assistents	PERSONAL
1948	1-24 agost	Pàrvuls	25 nens 16 nenes	-Dr. Agustí Riera. -(Personal de cuina, neteja, planxa...). -5 germanes que es van rellevant. -11 jovenetes que es van rellevant. -La plantilla d'oficina. -Un capellà i un zelador d'ordre.
	24 ag-20set	Nenes mitjanes + grans	43 mitj. 12 grans	
	20set-14oct	Nens mitjans	45 nens	
1949	22juny-31jul	Pàrvuls	28 nens 22 nenes	-José Sot Delclós (Administrador) -Jacinto Duran (Mosso) -Mercedes Reig Fusté -Victoria Rocas -Julián Campdurá
	28jul-1set	Nenes mitjanes + grans	28 mitj. 18 grans	
	1oct-3oct	Nens mitjans	47 nens	
1950	27juny-31jul	Pàrvuls	33 nens 18 nenes	-José Sot Delclós (Administrador) -Mercedes Reig Fusté -Maria Llandrich Corredor -Maria Subirana -Victoria Rocas -Teresa Alueba -Maria Frigola -Julián Campdurá
	31jul-1set	Nenes mitjanes + grans	43 mitj. 13 grans	
	1set-3oct	Nens mitjans	60 nens	

¹³ En la documentació consultada no hi ha dades de l'assignació de nens de la Llar Infantil en aquestes colònies fins a l'any 1964. A partir d'aquest any es manté la participació de nens i nenes en els diferents torns que s'organitzen des d'aquesta Inspecció. Hi ha la possibilitat que la participació d'infants en les colònies d'aquesta Inspecció s'iniciés aquest any pel fet que en aquestes dates s'inicia també l'assignació de nens a les colònies de CARITAS. Això podia suposar reduir força el nombre d'infants a emportar-se a les pròpies colònies i possibilitar, tal com es va fer aquest any, que sols es realitzessin dos torns en lloc dels tres torns tradicionals.

¹⁴ Vegeu ALLIG, ll. Colonias Escolares, any 1965.

1951	27juny-31jul	Pàrvuls	21 nens 19 nenes	-José Sot Delclós (Administrador) -Octavi Culla -Mn. Josep Dausá -Honaria Fernández Sánchez -Julián Campdurá
	31jul-4set	Nenes mitjanes+grans	43 mitj.17 grans	
	4set-4oct	Nens mitjans	58 nens	
1952	30juny-31jul	Pàrvuls	28 nens 22 nenes	-José Sot Delclós -Maria Subirana -Rosa Gardella -Teresa Alueba -Maria Frigola -Maria Bustins -Rosa Rosell -Amparo Artau -Joaquima Alquer -Joan Cañigueral -José Buch
	1ag.-2set	Nenes mitjanes+grans	43 mitj.12 grans	
	2set-3oct	Nens mitjans	68 nens	
1953	1jul-3ag	Pàrvuls	27 nens 27 nenes	-José Sot Delclós (Administrador) -Joan Cañigueral -Joan Pujol -Ricardo Cutrinas -Maria Subirana -Rosa Gardella -Maria Frigola (neteja pàrvuls) -Teresa Alueba (neteja pàrvuls) -Carme Rigau (neteja pàrvuls) -Maria Bustins (neteja nens) -Joaquima Alque (neteja nens) -Rosa Rosell (neteja nens) -Montserrat Pey (neteja nens)
	3ag.-3set	Nenes mitjanes+grans	43 mitj. +15grans	
	3set-3oct	Nens mitjans		
1954	1jul-2ag	Pàrvuls	33 nens 23 nenes	
	10ag-3set	Nenes mitjanes+grans	40mitj 19 grans	
	3set-7oct	Nens mitjans	64 nens 62 nens	
1955	12jul-5ag	Nens mitjans	63 nens	
	5-31agost	Nenes mitjanes+grans	58 nenes i noies	
	31ag.-4oct	Pàrvuls	33 nens 19 nenes	

Les colònies de la Llar Infantil a Torre Estanyol (1948-1968)

1956	11jul-6ag	Nens mitjans	62 nens mitjans	-Marisa Maceda -Victoria Rocas -Rosa Ruiz -Micaela Torrent -Joaquima Alqués -Julián Campdurá
	6ag.-4set	Nenes mitjanes+grans	55 nenes i noies	
	4set-9oct	Pàrvuls	28 nens 21 nenes	
1957	9jul-6ag.	Nens mitjans	65 nens	-Fernando Illanes -Jaume Frigola -Julián Campdurá -Maria Subirana -Maria Frigola -Joaquima Alqué -Micaela Torrents -Maria Castells -Rosa Ruiz -Victoria Rocas
	6ag.-4set	Nenes mitjanes+grans	57 nenes i noies	
	4set-15oct	Pàrvuls	32 nens 18 nenes	
1958	9jul-5ag.	Nens mitjans	65 nens	
	5ag.-2set	Nenes mitjanes+grans	61 nenes i noies	
	2set-5oct	Pàrvuls		
1959	7jul-4ag.	Nens mitjans	(65 nens)	
	4ag.-1set	Nenes mitjanes+grans	(45mitj+20grans)	
	1set-30set	Pàrvuls	26 nens 30 nenes	
1960	7jul-4ag.	Nens mitjans	60 nens	
	4ag.-1set	Nenes mitjanes+grans	56 nenes i noies	
	1-30set.	Pàrvuls	(52 pàrvuls)	
1961	7jul-4ag.	Nens	52 nens	-Teodora Pascual -Joaquima Batlle -Carmelita Canaleta -Victoria Roca -Carne Coll -Miquela Torrents -Pilar Folgarona -Rosa Bayer -Marisa Maceda -Maria Castell -Montserrat Pey -Joaquima Alqué -Rosa Ruiz -Nuria Pujol -Rosa Rosell
	4ag.-1set	Nenes mitjanes+grans	67 nenes i noies	
	1set-5oct	Pàrvuls	17 nens 25 nenes	

Les colònies de la Llar Infantil a Torre Estanyol (1948-1968)

1962	10jul-7ag.	Nens mitjans	51 nens	
	7ag.-4set	Nenes mitjanes-grans	54 nenes i noies	
	4-30set.	Pàrvuls	(55 pàrvuls)	
1963	16 jul-7ag.	Nens mitjans	(58 nens)	-Teodora Pacual -Joaquima Batlle
	7-30agost	Nenes mitjanes + grans	(50 nenes)	-Carme Coll -Micaela Torrent -Josefa Alguacil
	30ag.-24set.	Pàrvuls	(40 pàrvuls)	-Rosario Farga -Montserrat Pey -Teresa Alueba -Joan Pujol -Jordi Moncunill -Salvador Bartrina (seminarista)
1964	(3-24agost)	Nens i pàrvuls	(57 nens 40 nenes)	-Mercè Pellicer Pascual -Aurora Osso Barranca -Maria Frigola Maseda -Maria Castells Rovira -Rosa Bayés Tarrés -Montserrat Pey Grau -Enriqueta Marquès Alsina -Nuria Pujol Puigdemont -Carme Coll Casellas -Micaela Torrent Faixó -Josefa Alguacil Mart -Rosario Farga Vigo -Francesca Solterra Estart -Joan Pujol Marcet
	(24ag-10set)	Nenes i noies Pàrvuls	(50)	
1965	14jul-5ag.	Nens i pàrvuls	20 nens 41 nenes	-Pilar Folgarona -Maria Simón -Montserrat Pey -Maria Frigola -Mercè Pellicer -Enriqueta Marquès -Jordi Fontbona (seminarista) -Pere Pau Cos (seminarista/capellà) -Manuel Aparicio (seminarista)
	5ag.-31ag.	Nenes i noies	?	

Les colònies de la Llar Infantil a Torre Estanyol (1948-1968)

1966	5jul-26jul	Nens	?	-Teresa Alueba -Francesca Planella -Montserrat Pey -Maria Frigola -Mercè Pellicer -Aurora Ossó -Maria Simón -Pilar Folgarona -Manuel Aparicio (seminarista) -Carles Casamitjana -Joan Pujol -Martí Vallmajor (seminarista/capellà) -Josefa Alguacil -Micaela Torrents -Rosario Farga -Nuria Pujol -Pilar Planella
	26jul-26ag.	Nenes	?	
	26ag.-15set	Pàrvuls	?	
1967	13jul-18ag.	?	?	-Teresa Alueba -Joaquima Batlle -Maria Castells -Maria Frigola -Aurora Ossó -Montserrat Pey -Francesca Planella -Manuel Aparicio (seminarista) -Carles Casamitjana -Sebastià Lloveras -Manel Palahí (seminarista) -Josefa Alguacil -Carme Coll -Rosario Farga -Nuria Pujol -Francesca Solterra -Micaela Torrents
	18ag.-11set	?	?	
1968	(16jul-16ag)	?	?	-Joaquima Batlle -Teresa Alueba -Francesca Planella -Aurora Ossó -Carme Coll -Nuria Pujol -Josefa Alguacil -Micaela Torrents -Francesca Solterra

FONT: Elaboració pròpia a partir de documentació existent a l'Arxiu de la Llar Infantil.

2.2.2. La finalitat que persegueixen aquestes colònies

El fi primordial d'aquestes colònies és també fonamentalment assistencial. El caire benèfic-social de la mateixa institució determina ben segur aquesta prioritat. Malgrat tot, la tasca educadora també és important, encara que sense ser l'objectiu determinant de les activitats. Es continua doncs, en la mateixa línia que havia tingut aquesta institució en les colònies realitzades durant la II República.

"La labor benéfica que en este aspecto viene desarrollando desde hace tres años la Diputación de Gerona, da inmejorables resultados en cuanto al fin primordial apetecido; o sea, los pequeños acogidos mejoran en su salud y sus cuerpos adquieren una serie de reservas que hace de que los mismos (sic) pasen el resto del año en la Casa central sin mas contrariedades en su salud que las enfermedades corrientes y comunes a la infancia."¹⁵

Les colònies acompleixen el propòsit de millorar la salut dels nens acollits a la Llar. Una millora que arriba a prendre connotacions preventives ja que se cerca la prevenció i l'estalvi de posteriors malalties durant la resta de l'any. Hi ha el propòsit explicitat pel president de la Diputació Pere Bretxa, d'ampliar aquesta finalitat sanitària assistencial cap a un fi formatiu i de preparació laboral a través de la granja escola que la Diputació té en aquesta propietat:

"...en un plazo mas o menos breve, la finca "Torre Estañol", a mas de Colonia veraniega para los niños de la beneficencia social, tendrá el carácter de Granja agrícola y ganadera, y en ella, previa selección, pasarán aquellos acogidos del Hogar Infantil que sientan vocación para ser preparados en la práctica y técnica agríola (sic)".¹⁶

A part d'aquesta finalitat cercada directament pels responsables de la Llar, cal tenir present també l'objectiu a què respon la participació dels nois més grans d'aquesta institució en els campaments provincials que el Frente de Juventudes

¹⁵ ALLIG, II. Colonias Infantiles, any 1950.

¹⁶ ALLIG, II. Colonias Infantiles, any 1951.

organitza, i també en les colònies escolars de la Inspecció Provincial d'Ensenyança Primària i les colònies de vacances de CARITAS. La direcció de la Llar Infantil veu amb molt bons ulls aquesta participació, d'una banda per la possibilitat de descans, banys i amistats que els nois fan, però, sobretot, perquè "*contribuyen a que de ellos desaparezca en gran parte el complejo de inferioridad que sin excepción se aprecia con referencia a los acogidos de establecimientos análogos al nuestro.*"¹⁷ D'aquesta manera, les activitats de lleure i entre aquestes, les colònies, esdevenen un mitjà per aconseguir una major adaptació dels infants i joves residents en la Llar en la vida gironina. La necessitat de no crear unes colònies pròpies, sinó de repartir els nens i nenes entre les ofertes que en aquest sentit es fan des d'entitats gironines, determina la supressió de les colònies de la Llar Infantil. La voluntat de fons és fer de la Llar un centre educatiu obert a l'entorn.

2.2.3. La vida a Torre Estanyol

El treball que es fa a través de les colònies a Monells segueix les directrius de les actuacions que en aquesta època s'encomanen als hospicis. Aquesta situació ve donada molt pel fet que el personal que es fa càrrec d'aquests infants en les colònies és el mateix que està amb ells durant l'any en el mateix "*Hogar Infantil*". Malgrat tot, la vida en aquesta finca s'entén com un petit perèntesi en la vida escolar dels mesos d'hivern¹⁸. El ritme quotidià de treball no és molt estricte. No hi ha grans projectes pedagògics ni planificacions d'activitats a fer. La previsió i la planificació sobre les colònies es limita purament a l'àmbit administratiu. L'aspecte educatiu i pedagògic és en aquest sentit secundari¹⁹. No

¹⁷ ALLIG, material per a la confecció de la memòria de l'any 1950.

¹⁸ Hi ha constància que el fotògraf Sanz per ordre del president de la Diputació va elaborar una pel·lícula sobre les colònies fetes l'any 1955 que recollia diferents activitats i la vida d'aquestes colònies.

¹⁹ Bona prova d'això és la documentació que aquestes colònies ha generat. Mostra clarament el treball administratiu de seguiment de l'aspecte econòmic: sous, despeses, compra de menjar, viatges...La resta de treball es fa sense massa planificació. Això justifica la inexistència de

perquè no es treballi o perquè no preocupi els responsables, sinó més aviat perquè des de l'administració del centre no es comparteixen massa alguns criteris pedagògics i, a causa de la migradesa de recursos se'ls deixa llibertat d'actuació, sobretot a partir dels anys seixanta. Aquest fet provoca que de la majoria d'actuacions i projectes fets en aquesta època no n'hagi quedat constància escrita, precisament perquè no s'escrivia massa per tal de dificultar el control del treball que es feia.

El personal responsable dels infants és el propi de la Llar i, per tant, la intervenció s'entén com una continuïtat de la feina que es fa la resta de l'any, però en un entorn diferent i en un marc de vacances. L'horari descrit per l'administració de la Llar Infantil en les primeres colònies de l'any 1948 és el següent:

- 8h. - LLevar-se. Neteja personal, oracions matinals i esmorzar.
- 9h. - Esbarjo en el parc.
- 11h. - Deures escolars.
- 12h. - Jocs infantils a l'aire lliure.
- 13h. - Dinar.
- 14h. - Migdiada.
- 16h. - Neteja.
- 17h. - Berenar i excursió.
- 19h. - Resar el Sant Rosari i càntics.
- 20h. - Sopar.
- 22h. - Dormir.

Les activitats, tret de les que estructuren la vida quotidiana --menjar, neteja i dormir--, es poden englobar en tres grans grups:

a) L'esbarjo i el joc lliure: en aquestes hores els nens i nenes lliurement fan el que més els ve de gust. No hi ha activitats preparades pels responsables. S'entén com un espai de lliure elecció per als infants. Piscina, futbol, missa, cançons,

documentació escrita, la qual, tot s'ha de dir, en aquesta època no era massa habitual. Bona part de les activitats són fruit de la situació i el moment, aplicant-hi una bona dosi d'espontaneïtat.

participació en la processó, jocs al parc, sardanes, anada en bicicleta, projeccions, contes... són una relació de les activitats que es poden obtenir a partir de la lectura de la documentació existent.

"Para solaz de los acogidos, se han montado en dicho parque, columpios, voladores, etc, contando además con diversidad de juguetes apropiados a las edades y sexo de los pequeños colonos."²⁰

Hi ha també dates assenyalades com el dia 25 d'agost en què es fa la festa major:

"...y la fiesta mayor, que aquel día (25 de agosto) iba toda la casa y llegábamos a la Misa y procesión, después la comida en el patio y a la tarde, la Diputación cotratava payasos que venian de Barcelona y allí no solamente los de casa, sino los pueblos vecinos disfrutaban y pasaban alegremente la tarde"²¹

b) Els deures escolars: s'han trobat factures de quaderns escolars. Això fa pensar que en aquestes colònies, les mateixes religioses responsables dels nens durant el curs, es fan càrrec de la instrucció dels infants. El quadern escolar és l'excusa per guiar aquest tipus de treball.

c) Les excursions: hi ha una bona relació amb els pobles veïns de manera que en alguns casos les autoritats d'aquests municipis visiten les colònies i els fan obsequis. En la visita que el president de la Diputació fa al torn de noies de l'any 1955 els fa obsequi d'una ràdio per al taller que tenen a la Llar. La majoria de tardes però, són els colons els que surten a fer visites als pobles: la Bisbal, Sant Sadurní --es participa a la festa major--, el Remei, l'Estartit, ...

²⁰ ALLIG, II. Colonias Infantiles, any 1950.

²¹ Dades obtingudes a partir de l'entrevista realitzada el dia 20 d'abril del 1993 a Sor Rosario Aramburu, religiosa de la Llar Infantil.

En totes les activitats la formació religiosa hi és present. Cal recordar que la Llar Infantil és una institució portada per religioses i que són les principals educadores dels infants. Hi ha també un sacerdot que porta la vida religiosa d'aquests nens i nenes (el 1951 és Mn. Josep Dausà, el 1965 és Mn. Pere Pau Cos i el 1966 Mn. Martí Vallmajor). En la vida de cada dia --a banda dels actes religiosos dels dies festius a través de la missa i la participació en la processó, si s'escau-- es preveu que cada matí a la colònia, abans d'esmorzar es resin les oracions matinals i al vespre, abans de sopar, es resi el Sant Rosari.

Pel que fa al menjar, és un dels temes que més preocupa els responsables de les colònies infantils de la Llar. La raó és ben simple, molts dels infants pateixen problemes de salut i, per tant, la bona alimentació i l'aire sa és el recurs curatiu que se'ls ha de proporcionar a partir de l'estada de colònies.

"El sistema alimenticio de la Colonia, tanto para el personal acogido como para el religioso y sirvientes, era el siguiente: DESAYUNO: Una sopa, 250 centilitros (sic) de leche fresca de vaca en inmejorables condiciones, y una rebanada de pan abundante. PRIMERA COMIDA: Una sopa de pan o arroz, un cocido bien condimentado que se variaba a base de patatas, arroz, alubias secas, garbanzos o judías tiernas, una ensalada, y un tercer plato de carne de primera clase, frita o guisada; el postre, consistía en fruta del tiempo. MERIENDA: Una rebanada de pan abundante que se acompañaba según los días con membrillo, chocolate, morcilla de lomo, avellanas o fruta del tiempo. SEGUNDA COMIDA: Sopa, cocido o verdura, carne o tortilla con el pan correspondiente. El pan se elaboró con la harina del trigo de la cosecha de la finca."²²

A partir d'aquesta alimentació s'aconsegueixen importants increments de pes que reflecteixen l'èxit de les colònies.

²² ALLIG, II. Colonias Infantiles, any 1948.

2.2.4. El personal que assisteix en aquestes colònies

El personal que es fa càrrec de les colònies infantils de la Llar a Torre Estanyol és el de la mateixa institució. No hi ha en cap moment la figura del mestre ni la de monitors preparats específicament per a l'educació o formació d'aquests infants. Aquests perfils són suplerts pel mateix personal religiós i de serveis generals que treballen i s'estan durant la resta de l'any en la Llar Infantil. Cal dir que entre aquest personal hi ha la figura dels "aios" com a cuidadors del grup de nens. Sovint són persones que havien viscut també a la Llar i que en fer-se grans passen a treballar en la mateixa institució; d'altres vegades són persones sense massa formació que ocupen places de vigilants, zeladors o encarregats de serveis generals. En el cas de les nenes i els més petits són les monges les que fan aquesta tasca. Hi ha també una presència important de seminaristes i capellans. No hem d'oblidar el caire religiós de la institució i la seva finalitat benèfica. Possiblement la Llar Infantil a través d'aquestes activitats ofereix un marc favorable per posar en pràctica la voluntat de servei de molts d'aquest seminaristes. Els noms d'alguns dels "aios" són: Jacint Duran, Julià Campdurà, Octavi Culla, Joan Cañigueral, Josep Buch, Joan Pujol, Ricard Cutrinas, Fernando Illanes, Jaume Frigola, Salvador Bartrina, Jordi Fontbona, Pere Pau, Manuel Aparicio i Martí Vallmajor.

Pel que fa a la primera colònia de l'any 1948 se cita la següent relació de persones que hi treballen:

- Personal de serveis generals: cuina, neteja, rentat, costura, planxat...
- 5 germanes que es van rellevant.
- 11 jovenetes majors de 16 anys.
- Personal d'oficina.
- El capellà.
- Un zelador d'ordre.
- Dos metges, un dels quals és el Dr. Agustí Riera.

Els resultats de l'actuació d'aquest personal són tant extraordinaris en la primera colònia, que fan dir aquestes paraules a l'administrador:

"Distribuido en la forma meritada todo el personal, o sea, a base de elementos que desde un principio demostraron verdadero entusiasmo e interés en servir a la Colonia, hizo que esta Administración no se viera en la precisión, (como en caso contrario hubiera sucedido), a contratar personal mercenario, ajeno a este Establecimiento, y como tal, indiferente muchas veces a todo lo que sea amor y cariño hacia los pequeños acogidos"²³.

Hi ha doncs, una clara voluntat de poder realitzar les tandes de colònies amb el personal que durant la resta de l'hivern treballa, amb la voluntat de facilitar el coneixement i tracte amb els nois i noies. El personal que intervé en aquestes activitats és bàsicament el necessari per al manteniment de la vida quotidiana: neteja, zelador, cuiners... Les religioses, --juntament amb les noies més grans procedents de "taller de labors" en el cas dels segons torns-- són les responsables de la vida i el tracte amb els infants. Entre aquestes es pot citar a Sor Maria García o Sor Rosario Aramburu. Pel que fa al personal de serveis hi ha, entre els que participen en més tandes: Victoria Rocas, Julià Campdurà, Teresa Alueba, Maria Frigola, Joaquina Alquer, Montserat Pey, Miquela Torrent...²⁴.

Pel que fa als participants en les colònies --els nens i les nenes-- hi van els internats en l'Hospici. L'únic control a nivell selectiu és la inspecció mèdica que ha de determinar la manca de malalties contagioses o que perjudiquin el tipus de vida colonial a realitzar:

"Previamente, todos los acogidos fueron sometidos a inspección facultativa; se les suministró la vacuna anti-tifóidea, y se anotó el peso de todos, o sea, al (sic) del día anterior al de la salida de cada turno, para ser repesados en la misma báscula médica el día siguiente

²³ ALLIG, II. Colonias Infantiles, any 1948.

²⁴ La llista és molt més llarga. Per a més dades vegeu la TAULA I on hi consta la "Relació de Colònies fetes a Torre Estanyol (Monells)".

al de su regreso."²⁵

Tant és així, que el primer any de colònies la inspecció mèdica determina que tres nenes i quatre nens que patien malalties amb freqüència restin els tres mesos en les colònies fent una vida sana i saludable. Els resultats, segons comenta l'administrador de les colònies, són satisfactoris. De cada nen es porta una fitxa mèdica amb les corresponents dades antropomètriques i el seu historial clínic. De manera, que en el cas de l'alçada i, sobretot el pes, es fa un registre abans i després de la colònia per constatar les millores.

La distribució de nens i nenes es fa per torns, seguint el criteri de l'edat i el sexe:

- Un primer torn de nens i nenes "pàrvuls". Al principi recull aquells nens i nenes de 3 anys i mig fins a 7, però després va acotar-se a infants de 3 a 6 anys.
- Un segon torn de nenes escolars de 7 a 14 anys junt amb un grup de jovenetes més grans de 15 anys i que participen en el "Taller de Labores".
- Un tercer torn de nens escolars de 7 a 14 anys.

La relació d'infants que assisteixen a aquestes colònies és força equilibrada per sexes tal com es pot comprovar en la TAULA II. La mitjana de participants per torn és de 50. Si acabem de completar els buits que ens manquen seguint aquest criteri s'obté la xifra de prop de 3.400 places de colònies que han estat ofertades per la Diputació de Girona a través de la Llar Infantil al llarg dels anys 1948-1968. Aquesta xifra no correspon a 3.400 infants, donat que molts d'aquests han repetit al llarg d'uns quants anys, però, de totes maneres, el volum de l'obra feta és del tot considerable. Pel que fa als noms d'aquests infants s'han conservat bona part de les llistes. Hi ha però alguns anys incomplets i d'altres sense cap dada²⁶.

²⁵ ALLIG, II. Colonias Infantiles, any 1948.

²⁶ Els anys incomplets són: 1949 manca la relació de nenes, 1959 manca la relació de nens i nenes, 1960 manca la relació de pàrvuls i del 1962 manca també la relació de pàrvuls. Els anys sense la relació nominal d'assistents són des del 1963 al 1968. Aquest fet es pot mig explicar perquè el 1962 té lloc el canvi d'administrador i d'edifici de la llar. La nova gestió pot haver provocat aquesta absència de les llistes de nens i nenes. Pel que fa a la relació de noms que s'han conservat de diferents

TAULA II
Relació de nens i nenes que van a les colònies de Monells organitzades per la Llar Infantil de Girona

	PARVULS		NENES		NENS	TOTAL		TOTAL
	Nens	Nenes	Mitj.	Grans	Mitj.	Nens	Nenes	Tots
1948	25	16	43	12	45	70	71	141
1949	28	22	28	18	47	75	68	143
1950	33	18	44	13	60	93	75	168
1951	21	19	43	17	58	79	79	158
1952	28	22	43	12	69	97	77	174
1953	27	27	43	15	62	89	85	174
1954	33	23	40	19	64	97	82	179
1955	33	19	58		63	96	77	173
1956	28	21	55		62	90	76	166
1957	32	18	57		65	97	75	172
1958	22	15	61		65	87	76	163
1959	26	30	(45)	(20)	(65)	(91)	(95)	(186)
1960	52		56		60			168
1961	17	25	67		52	69	92	161
1962	(55)		54		51			(160)
1963	(40)		(50)		(58)			(148)
1964	(40)		(50)		(57)			(147)
1965	(41)				(20)			150*
1966								150*
1967								150*
1968								150*
								3381*

() Dades aproximades.

Els espai en blanc indiquen que no s'han trobat dades.

* Dades hipotètiques a partir del supòsit de proporcionalitat de les dades dels anys anteriors.

FONT: Elaboració pròpia a partir de documentació existent a l'ALLIG.

Prop de 400 infants de la Llar Infantil participen en les activitats de vacances que altres instàncies de Girona organitzen també durant els anys 1948-1968 (vegeu TAULA III). Aquest és el cas dels campaments del Frente de Juventudes, durant tots aquests 21 anys. També prenen part en les colònies de la Inspecció de Primera Enseyança i les colònies de CARITAS.

TAULA III
Relació d'infants de la Llar Infantil que han participat en altres colònies o campaments fora dels propis organitzats per la mateixa Llar Infantil (1948-1968)

ANY	Campaments F de J		Colònies Insp.Ens.Prim		CARITAS		TOTAL
	Nens	Nenes	Nens	Nenes	Nens	Nenes	
1948	19		-				19
1949	20		-				20
1950	14		-				14
1951	13		-				13
1952	15		-				15
1953	9		-				(9)
1954	23		-				23
1955	13		-				13
1956	12		-				12
1957	(3)		-				13
1958	11		-				11
1959	11		-				11
1960	-		-				-
1961	-		-				-
1962	-		-				-
1963	-		-				-
1964	8		6		7	7	28
1965	4		8	10	9	6	37
1966	6		7	7	10	10	40
1967	6		10	8	23		47
1968	6		8	8	7	11	40
	(193)		(39)	(33)			
TOTAL	(193)		(72)		90		(355)

() Dades parcials.

- No s'han trobat les dades.

FONT: Elaboració pròpia a partir de documentació existent a l'Arxiu de la Llar Infantil.

3. EL MOVIMENT INFANTIL I JUVENIL DEL FEIXISME

3.1. ELS MOVIMENTS PARAPOLÍTIQS ESTATALS EN L'EUROPA DE LA PRIMERA MEITAT DE SEGLE XX

Els moviments infantils i juvenils (MIJ) de tipus polític es desenvolupen especialment entre les dues guerres mundials¹ davant la desestructuració social

¹ Hi ha iniciatives d'aquesta intervenció amb joves des de molt abans. En la primera meitat del segle XIX, sense poder-se entendre encara com a MIJ, apareixen a Alemanya els "*Burschenschaften*" i els "*Landsmannschaften*". El primer és un moviment de tipus estudiantil, mentre que el segon és més ampli. Els dos es caracteritzen com a moviments nacionalistes, amb un important esperit de sacrifici, amb una crítica a la societat adulta i una acció violenta. Semblantment a aquests moviments neixen a França "*Les Amis de la Verité*" i a Itàlia la "*Jove Italia*" de Mazzini. A partir de la segona meitat del segle XIX apareix el moviment obrer i els joves prenen part en les idees revolucionàries de l'època. La incorporació dels joves en les idees anarquistes no suposa cap especificitat per al món juvenil ja que l'anarquisme no té un programa específicament juvenil. Contràriament a això, l'anarquisme sí que realitza una àmplia tasca de creació d'institucions de difusió cultural a partir d'ateneus, societats recreatives, etc. És el socialisme que crea a Alemanya la primera secció juvenil el 1890 per obra de Ludwig Franck. Ràpidament aquest fet és imitat a Suècia, Bèlgica, Itàlia... Apareixen així les

que pateix Europa en aquest període: desintegració de moltes famílies, barreja de gent i cultures, manca d'educació, etc. Aquesta conjuntura política i social provoca que l'oferta dels estats totalitaris que s'estan desenvolupant sigui un fort atractiu per a molts joves, ja que representa una ruptura generacional i una manera d'expressar el desencís pels sistemes democràtics occidentals. D'aquesta manera sorgeixen els moviments feixistes:

"La habilidad fascista consistió en brindar a estos jóvenes ya maduros un ambiente que reproducía en parte la camaradería de las trincheras y el aire castrense. (...) ...matenía artificialmente su modo violento de vida dignificándolo. Es ésta una treta ubicua en la ideología fascista..."²

El missatge poc concret i indefinit d'aquests moviments ajuda també a una inicial mobilització de la joventut:

"La idea de proyecto indefinido respecto del futuro, y por tanto la <<libertad>> en la definición del mensaje, fue el más atractivo banderín de enganche para grupos de jóvenes que por pertenencia social habían perdido su bagaje valorativo o renunciado a él por obsoleto. El fascismo ofrecía una plataforma ideológica relativamente indefinida que encajaba muy bien con los datos históricos de presente..."³.

Entre els MIJ polítics del present segle⁴ cal diferenciar dos grans grups:

a) Els moviments parapolítics estatals, moviments que es creen a partir de l'enquadrament dels joves com a futurs militants del règim polític en el poder, per

seccions juvenils dels partits polítics, on els joves prenen part en les idees polítiques del moment a favor d'un model de món adult. No hi ha encara però, una preocupació ni reivindicació específicament juvenil.

² Vegeu CHUECA RODRIGUEZ, Ricardo L. (1987): "Las juventudes falangistas", *Studia Histórica. Historia Contemporánea*, vol.V, núm.4, Salamanca, pp.90.

³ Ídem.

⁴ L'estudi d'aquests moviments mereix un treball seriós i extens. En aquesta ocasió el nostre tema d'investigació no permet centrar-nos-hi. Només ens interessa referenciar únicament alguns dels MIJ que es desenvolupen a partir dels règims totalitaris perquè en aquests cas l'educació hi juga un paper decisiu donada la important dosi d'adoctrinament i manipulació que imposen.

tal de perpetuar els estats totalitaris. Es caracteritzen per una perversió de l'educació fonamentada en dogmatismes de tot tipus i colors, concepcions integristes i monolítiques. S'amaguen rera una simple aparença de veritat última i indiscutible posant als homes al servei d'una idea falsament absoluta.

b) Les seccions juvenils dels partits polítics com a moviments de joves promoguts sovint pels adults, amb la intenció d'assegurar la continuïtat del propi partit.

El propòsit adoctrinador de molts dels moviments polítics totalitaris s'ha valgut de la poca maduresa de les conviccions dels infants i joves i ha aprofitat aquesta situació per inculcar-los la seva ideologia, aprofitant per això, no sols el temps escolar, sinó també el temps lliure. D'aquesta manera, la majoria de moviments parapolítics estatals han engendrat un moviment infantil i juvenil que, des d'aquesta perspectiva de treball en el temps lliure, poden ser contemplats com a METLL. Alguns d'aquests moviments han estat:

3.1.1. La "*Kommunisticheski Soius Molodioshi*" (KOMSOMOL) a Rússia

El KOMSOMOL es funda el 29 d'octubre de 1918 a partir del *I Congrés de les Unions de la Joventut Obrera i Camperola*. S'estructura en dos nivells: els "Pioners" per a nens de 9 fins els 14 anys i el "Komsomol" fins als 28 anys. L'objectiu principal del KOMSOMOL és educar els joves, sota la direcció directa del Partit Comunista, en l'esperit del comunisme i aconseguir la preparació per entrar en el KOMSOMOL. El moviment dels "pioners" té alguns trets organitzatius i metodològics semblants a l'escoltisme. Hi ha una promesa per part dels joves, també tenen una llei i una organització centrada en els grups.

3.1.2. Les Joventuts Feixistes a Itàlia

Les Joventuts Feixistes d'Itàlia s'estructuren en tres organitzacions:

a) La "*Opera Nazionale Balilla*" es crea el 3 d'abril del 1926 com a "*Opera Nazionale Balilla per l'Assistenza e l'educazione fisica e morale della gioventú*".

La finalitat del moviment és preparar els joves físicament i moral per tal de fer-los dignes de les noves normes de la vida italiana. Es proposa: infondre als joves el sentiment de la disciplina i de l'educació militar, donar la instrucció premilitar, la instrucció gimnàstico-esportiva, l'educació espiritual i cultural, la instrucció professional i tècnica i proporcionar l'educació i l'assistència religiosa. A través del Real Decret de 9 de gener de 1927 passa a ser una organització oficial i única. Posteriorment, el 1937 aquestes organitzacions evolucionen i es modifiquen fins arribar a suprimir-se, sortosament, el setembre del 1943.

Les joventuts feixistes italianes recullen els infants i joves de 6 a 18 anys amb caràcter obligatori. D'una banda hi ha els *Balilla* pròpiament dits que són els infants fins als 14 anys i, d'altra banda, els més grans de 14 anys i fins als 18 que s'anomenen *Avantguardisti*. L'*Opera Nazionale Balilla* realitza activitats de caire assistencial i formatiu. L'Acció Catòlica queda integrada dins aquest moviment que també cobreix les activitats extraescolars. És un vertader moviment educatiu pensat per omplir el temps lliure dels infants i joves amb el clar propòsit de formar la consciència i el pensament dels nous falangistes, per tal que esdevinguin la futura classe dirigent. Aquesta obra es complementa a través de:

- b) La "*Gioventú Universitaria Fascista*" adreçada als universitaris.
- c) La "*Fasci Giovanili di Combattimento*" adreçada als joves majors de 18 anys no universitaris.

3.1.3. La "*Hitler Jugend*" a Alemanya

La Joventut Hitleriana, fundada per Kurt Gruber, neix a partir de la llei del 3 d'abril del 1926 com un moviment de joves dirigit per adults. S'estableix com a branca del *Partit Obrer Alemany Nacional-Socialista*. El 1936 Hitler decideix incorporar tots els moviments juvenils alemanys a les "*Hitler Jugend*". Posteriorment el moviment adquireix la independència del partit i de l'Estat. Com a tret característic sobresurt el principi de responsabilitat dels joves en els diferents nivells del moviment i l'important grau de formació.

3.1.4. La "*Organizaçao Nacional Moçidade Portuguesa*" a Portugal

Es crea el 11 d'abril del 1939 a causa de la situació política en què es troba el país. L'afiliació és obligatòria per a ambdós sexes fins als 14 anys. Els propòsits són principalment la formació física, la formació del caràcter i l'amor a la Pàtria.

Hi ha altres moviments polítics que en aquest període estableixen grups d'infants i joves⁵. Pel que fa a Espanya el feixisme també imposa el seu moviment propi d'afiliació i enquadrament de joves. Vegem-ho amb més detall.

⁵ Romania té la "*La Cofraria de la Creu*". A Finlàndia hi ha diferents MIJ de tipus polític: el "*Tolkot*", "*L'Associació de les Forces Joves*" i la "*Nueren Voiman Lütte*". A Noruega la "*National Samlings Ungdoms Fylking*", a Holanda la "*Nationale Jeugdstorm*", etc.

3.2. LA MOBILITZACIÓ INFANTIL I JUVENIL DEL FEIXISME A ESPANYA A TRAVÉS DEL FRENTE DE JUVENTUDES

En aquest apartat presentem el moviment d'infants i joves del règim franquista: el *Frente de Juventudes* (FJ). Aquest moviment mobilitza tots els infants i joves d'Espanya (nois i noies), els diferencia i també els separa. Pel que fa als nois afiliats al llarg del franquisme els trobem vinculats a diferents organitzacions en funció de les etapes: *Organizaciones Juveniles*, *Falanges de Voluntarios*, *Falanges Juveniles de Franco* o, finalment, *Organización Juvenil Española* (OJE). Les noies les trobem com a moviment femení dins el mateix FJ amb el nom de *Sección Femenina* (SF). Passem a veure alguns dels trets més significatius d'aquestes organitzacions per, finalment, centrar-nos en la seva incidència en les terres gironines.

3.2.1. La branca masculina del *Frente de Juventudes*

El feixisme a Espanya mobilitza els joves a través de les *Organizaciones Juveniles* a partir del decret de 4 d'agost de 1937 en què Francisco Franco aprova els estatuts de *F.E.T. y de las J.O.N.S.* i dóna lloc a una *Delegación Nacional de Organizaciones Juveniles* del partit únic com a servei de caire estatal. Els antecedents d'aquest moviment cal cercar-los en l'exèrcit, l'escoltisme i els moviments juvenils feixistes d'Itàlia i Alemanya. A les *Organizaciones Juveniles* s'hi fusionen altres organitzacions sorgides durant la guerra, com són els "*Flechas*", de procedència falangista que s'havien creat el 1936 com a organització juvenil de voluntaris que fan serveis auxiliars de reraguarda, i els "*Pelayos*", d'ideologia monàrquica tradicionalista que també sorgeixen el 1936. Aquesta primera organització juvenil dóna lloc, un cop acabada la guerra, el 6 de desembre del 1940 a un moviment més ampli: el *Frente de Juventudes*.

El FJ és una organització infantil i juvenil per a la formació i l'enquadrament de les forces juvenils espanyoles. El decret de 25 de gener de 1941 deixa clar que

"no podrán constituirse asociaciones sin aprobación del Ministerio de la Gobernación". S'exclouen les "asociaciones sujetas a la disciplina de F.E.T. y de las J.O.N.S.". Les *Organizaciones Juveniles* --abans de passar a dir-se *Frente de Juventudes*-- s'apropien de tota l'estructura que hi havia a Espanya en matèria de joventut⁶. En el cas de l'Ajuntament de Barcelona s'apropien de tot el que s'havia creat per a les colònies escolars. Això significa definitivament l'abandó d'aquesta important obra que al llarg de 30 anys l'administració barcelonina havia impulsat⁷. El mateix passa a la resta de l'Estat. De fet, s'obliga a les corporacions municipals a consignar en els seus pressupostos una subvenció per al FJ i a la vegada s'obliga que aquesta quantitat no sigui més petita que l'assignada anteriorment a colònies o a altres activitats per als joves⁸.

La Llei d'Educació Primària del 1945 estableix específicament que els campaments, albergs i estacions preventorials que organitza el FJ i la SF continuaran amb el seu règim actual, amb l'ajuda de la Llei de Protecció Escolar⁹. Es diu també que l'escola podrà organitzar campaments i albergs però sempre amb la direcció del FJ i la SF i la inspecció d'aquestes organitzacions¹⁰.

Dins el FJ hi ha dues branques: La dels enquadrats i la dels afiliats. Els

⁶ Dins les *Organizaciones Juveniles* apareixen també altres moviments, com el *Servicio Universitario del Trabajo* (SUT) --lligat al SEU falangista-- que també organitza activitats a l'estiu, del tipus camps de treball.

⁷ En la primera reunió del mes de juliol del 1939 la *Comissió Municipal Permanent de Barcelona* pren l'acord de "cedir" a les *Organizaciones Juveniles Femeninas* les colònies escolars de Berga, can Puig, Martorellas, Vilajuana, Tibidabo i Sant Hilari, perquè poguessin realitzar *campamentos juveniles de verano*. Posteriorment, en la darrera reunió del mateix mes de juliol, s'acorda traspasar també les finques de Vallensana, Vallclara, Mura, Olesa, Santa Fe del Montseny i Calafell on es feien també colònies escolars.

⁸ Vegeu la Circular del 31 d'octubre del 1944, B.O.E. núm.317, del 12 de novembre, on s'especifiquen les "*normas a las Corporaciones Locales para la confección de sus presupuestos para el año 1945*".

⁹ Vegeu Ley de 17 de julio de 1945 sobre Educación Primaria, art.34.

¹⁰ Vegeu Ley del 17 de julio de 1945 sobre Educación Primaria, art.45.

enquadrats són tots els nois d'Espanya. Reben iniciació política, educació física, formació religiosa, etc. Pel que fa als afiliats, després d'anomenar-se *Organizaciones Juveniles*, es diuen *Falanges de voluntarios* (1942), i tornen a canviar de nom per dir-se més endavant *Falanges Juveniles de Franco*¹¹ fins que, el 1959, són substituïdes per la OJE. La formació en el cas dels afiliats és més exigent.

M. Parra¹² ha estudiat l'evolució del FJ i proposa set etapes en la seva història:

1. L'etapa de Prehistòria (1937-1940), caracteritzada per la situació bèl·lica nacional i pre-bèl·lica internacional. S'estructuren les *Organizaciones Juveniles*. Activitats massives i, essencialment, militars i propagandístiques. Predomina la improvisació. El delegat nacional és Sancho Dávila.
2. L'etapa d'Iniciació del FJ (1940-1945), amb la situació nacional post-bèl·lica i internacional bèl·lica. Té lloc la Llei fundacional i cristalitza el FJ real i no l'ideal. El delegat nacional és Elola-Olaso. També es creen les *Falanges de Voluntarios* i les *Falanges Juveniles de Franco*.
3. Etapa de Consolidació (1945-1950). El final de la II Guerra Mundial porta una disminució d'afiliació i una proletarització dels nivells socials de procedència. Es manté Elola com a delegat nacional.
4. Etapa expectant (1950-1955) caracteritzada per l'apropament als Estats Units i la normalització progressiva. Influència política del sector catòlic. Primer Pla Nacional de Formació de les *Falanges Juveniles de Franco*. Cesament d'Elola.
5. Etapa del dubte i l'esperança (1955-1960). Té lloc l'entrada en el Fons Monetari Internacional, el Pla d'Estabilització... El delegat nacional és López Cancio. Té lloc el relleu general de comandaments i la crisi en les *Falanges*

¹¹ El 1944 el FJ és reordenat per decret i apareixen les *Falanges Juveniles de Franco* com una secció voluntària dins el FJ que recull els joves identificats amb l'ideari del règim. Al parer de Ricardo L. Chueca, les *Falanges Juveniles de Franco* no són més que una còpia de les *Hitlerjugend* alemanyes. Vegeu CHUECA RODRIGUEZ, Ricardo (1987): "Las juventudes falangistas", *Studia Histórica. Historia Contemporánea*, vol.V, núm.4, Salamanca, p.101.

¹² Vegeu PARRA CELAYA, Manuel (1990): *La pedagogia del Frente de Juventudes (1940-1977)*, Tesi Doctoral, Universitat de Barcelona, pp.100-101.

Juveniles de Franco.

6. Etapa de la *Delegación de Juventudes* (1960-1970). És l'etapa tecnocràtica del règim amb el Decret de nova ordenació, la transició cap a activitats més tècniques i asèptiques i la creació de la OJE. El 1962 López Cancio és substituït per Eugenio López fins al 68, llavors entra Palomares Díaz. Neix un associacionisme juvenil paral·lel a la consolidació de la OJE.

7. Etapa de la *Delegación de la Juventud* (1970-1977): última època del règim.

Dels tres milions de joves que es comptabilitzen a Espanya en aquesta època, mig milió s'afilia. La resta, 2,5 milions, pertanyen al FJ a partir de l'enquadrament obligatori. Pel que fa a aquests enquadrats, segons Jarabo Jordan¹³, no es pot parlar que el FJ tingui una pedagogia específica en la formació que els dona. En els afiliats sí que sembla que hi ha una pedagogia pròpia, malgrat que estigui influenciada pel moviment escolta. El 1945 la taxa d'ingrés al partit és de 1,76 per mil i el 1960 sols arriba a un 1 per mil. El total d'afiliats de Catalunya l'any 1947 és de 12.574, un 3,5% dels nois entre els 7 i els 21 anys. Malgrat tot, el FJ a partir dels seus campaments d'estiu mou una xifra d'infants del tot considerable. De fet, la mobilització és relativament fàcil si tenim en compte que pràcticament no hi ha altres alternatives per passar l'estiu i que es facilita considerablement la possibilitat d'assistir-hi¹⁴.

El FJ com a organització de joves del partit únic existent a Espanya durant el període franquista, té la missió de cuidar-se amb exclusivitat de la formació política i física de la població tot adoctrinant-los en els principis del nacionalsindicalisme. El moviment té quatre etapes:

1. Els *Pelayos*, infants de 7 a 10 anys.

¹³ Vegeu JARABO JORDAN, Cesáreo (1982): *Los campamentos del Frente de Juventudes*, Tesi de Llicenciatura, Universidad de Barcelona, p.535.

¹⁴ Segons l'Ordre del 29 de desembre del 1945 (BOE del 6 de gener del 1946), el FJ obliga a totes les empreses que tinguin aprenents menors de 21 anys a concedir-los vint dies laborables de vacances (en lloc dels 15 que els corresponien) sempre que haguessin estat admesos a activitats del FJ. Es una bona manera de fer més atractives les inscripcions a aquestes activitats.

2. Els *Flechas*, infants de 11 a 14 anys.
3. Els *Cadetes*, joves de 15 a 17 anys.
4. Els *Guías*, joves de 18 a 21 anys.

La formació física i política que s'assigna a aquest moviment ve determinada per la Llei de 6 de desembre de 1940 i les ordres complementàries de 16 d'octubre de 1941 i de 29 d'abril de 1944 on s'especifica que ha de cuidar-se de la *Formación del Espíritu Nacional*, l'educació física, els jocs i l'esport. Això fa que s'obligui les escoles a mantenir una constant relació amb aquestes delegacions i que el magisteri hagi de seguir les directrius que aquest moviment estableix a través de la revista *Mandos*. D'altra banda, aquesta cooperació significa punts pel trasllat dels mestres. A tall d'exemple, només cal veure el programa de *Formación del Espíritu Nacional* que s'imposa als mestres de Girona per al curs 1942-43 a través de la *Circular núm.XIV de la Inspección de 1ª Enseñanza de Gerona*:

"Lección 1. La Falange: cómo nació y sus primeros tiempos.- L.2. La camisa azul.- L.3. El Yugo y las flechas. L.4. El saludo.- L.5. La Bandera.- L.6. El ¡Arriba España!.- L.7. La canción de la Falange.- L.8. El Requeté.- L.9. El Oriamendi.- L.10. La boina roja.- L.11. El 18 de julio.- L.12. El Frente de Juventudes.- L.13. Flechas heroes: antes de la guerra.- L.14. Antes de la guerra.- L.15. "Por el imperio hacia Dios".- L.16. José Antonio en su (...)- L.17. José Antonio hombre.- L.18. José Antonio Jefe Nacional.- L.19. José Antonio en su muerte.- L.20. Franco: su infancia.- L.21. Franco, hombre.- L.22. Franco, Caudillo.- L.23. Franco, Jefe Nacional.- L.24. Hechos de la guerra: El Alto de los Leones.- L.25. El Alcázar de Toledo.- L.26. Santa Maria de la Cabeza.- L.27. El paso del Estrecho.- L.28. Oviedo.- L.29.- La Ciudad Universitaria.- L.30. Simancas."

A més, es demana també als mestres que portin al dia un quadern especial on hi constin les activitats de *formación del espíritu nacional*, l'educació física i les ensenyances de la llar, per tal que des del FJ i la SF es pugui comprovar la seva col.laboració. D'altra banda, cal recordar l'Ordre ministerial de 9 de juliol de

1951 a través de la qual es crea el *Patronato Escolar del Frente de Juventudes*¹⁵ "del que dependeran todas las escuelas públicas nacionales que le afecte este Ministerio" i on també es parla de la constitució de consells centrals i de consells provincials. La tasca d'aquest Patronat regit pel Consell Central i per delegació, els consell provincials, és regir i controlar les escoles¹⁶. D'aquesta manera el FJ participa i controla directament la tasca dels mestres i els obliga a prendre part en les seves activitats. S'imposa doncs, una necessària vinculació Escola-Estat amb el propòsit d'incidir directament en la formació política de tots els infants i joves.

"Decíamos ayer, es tarea de nuestros tiempos el abrir camino a la juventud y por esto dijo el Caudillo en tierras de Andalucía <<No dejemos en libertad a la juventud porque la juventud tiene que educarse y la Patria que es Madre común tiene derecho a formar a sus juventudes en el culto al deber y en el servicio a Dios y a la Patria >>".¹⁷

D'aquesta manera el règim franquista no en té prou de controlar la formació de les noves generacions a través de l'escola. Quedaria un espai de llibertat on la formació dels joves prodria esdevenir contrària als ideals del règim: el temps lliure. Aquest espai de temps no passa desapercebut al nou règim el qual intenta controlar-lo a través de les activitats que el FJ organitza pel temps lliure dels infants i joves. A més, s'exerceix una pressió directa i indirecta a les famílies a través dels missatges que se'ls fan arribar per tal de controlar i reprimir els ocis perniciosos dels fills. Vegeu sinó algun dels missatges adreçats als mestres per tal que els transmetin als pares:

¹⁵ BOE del 20 de juliol del 1951.

¹⁶ Només cal veure qui forma part dels consells provincials: el cap provincial del Moviment (president), el cap del FJ del districte universitari o el delegat provincial del FJ (vice-president). Com a vocals hi figuren: un inspector d'Ensenyança Primària, el capellà del FJ i el cap provincial d'Ensenyança.

¹⁷ Vegeu "El Frente de Juventudes ante la festividad de su Patrón San Fernando, Rey de España", *Los Sitios*, 25 de maig del 1943, p.4.

"...Esto se evitará en buena parte, si con la restauración cristiana de la familia, volvemos a los niños al seno de su hogar, a que hagan vida de familia y no de calle, a que gocen y disfruten al lado de sus padres y no sientan la necesidad de diversiones perniciosas que sólo sirven para excitarles su sistema nervioso."¹⁸

3.2.2. La Organización Juvenil Española

El desgast del les *Falanges Juveniles de Franco* requereix un nou moviment juvenil i a l'acabament dels anys cinquanta neix l'*Organitzación Juvenil Española* (OJE) sense marc legal propi i amb el mateix uniforme que les falanges. El 18 de juliol del 1960 té lloc la promulgació dels estatuts de la nova organització i el naixement de la OJE. No supusa la desaparició de les *Falanges Juveniles de Franco* que queden com a grup polític. D'aquesta manera la OJE pren el relleu a les *Falanges Juveniles de Franco* com a obra predilecta de l'Estat i depenent de la *Delegación Nacional de Juventud*. Es tracta d'un moviment de joventut i no una organització d'enquadrament polític com havien estat les *Organizaciones Juveniles*, les *Falanges de Voluntarios* o les *Falanges Juveniles de Franco*. És un moviment que pretén "*la hermandad y entrenamiento de los jóvenes que deseen hacer de su vida un permanente acto de servicio a la justicia y a la Patria, dentro del espíritu cristiano de nuestros mayores*".

En crear-se la OJE el FJ es reordena a través del Decret 2223 de 15 de novembre, de 1961, en què s'hi especifica que:

"Artículo 1º.: La Delegación Nacional de Juventudes, como Organo encargado por el Estado de la educación cívica y política y de la educación física de los españoles varones menores de 21 años, tiene conferida la facultad de ordenar y llevar a efecto las enseñanzas correspondientes (Sección de Enseñanza), así como la de orientar, coordinar y proteger las iniciativas y actividades extraescolares de la juventud, en orden al mejor servicio de la Patria (Sección Juvenil)."

¹⁸ Vegeu *Inspección de 1ª. Enseñanza de Gerona. Circular Núm.35, Noviembre, 1944.*

Amb aquest decret també es crea l'*Instituto de la Juventud*, al que s'assigna la formació i l'estudi sobre matèria de joventut. El propòsit que es persegueix és "...dotar al Frente de Juventudes de una mayor flexibilidad en su encuadramiento juvenil y otorgar al Delegado nacional la facultad de crear, suprimir, agrupar o dividir, según las conveniencias de cada momento, los departamentos encargados de prestar los servicios a la juventud. (...). De otra parte, procede reunir en un solo Organo las funciones de documentación, estudio, elaboración técnica y formación de mandos, que en la actualidad se hallan dispersas o desigualmente atendidas".

S'acorda també anomenar FJ al conjunt format per la OJE, les *Falanges Juveniles de Franco* i les associacions filials i col.laboradores. Igualment a través del mateix decret s'estructura la *Delegación Nacional de Juventudes* en dues seccions: La *Sección Juvenil* --amb l'encàrrec de dirigir la OJE-- i la *Sección de Enseñanzas*.

L'ideari de la OJE tal com es dóna a conèixer a través de la revista *LINEA. Boletín de la Jefatura Provincial del Movimiento*, es resumeix de la següent manera:

- Amar a Dios y levantar sobre este amor todos sus pensamientos y acciones.
- Servir a su Patria y procurar la unidad entre sus tierras y entre sus hombres.
- Hacer de su vida, con alegría y humildad, un acto permanente de servicio.
- Sentir la responsabilidad de ser español, dentro de la necesaria comunidad de los pueblos.
- Recordar que el estudio y el trabajo constituyen su aportación personal a la empresa común.
- Vivir en hermandad con sus camaradas y ser sobrio en el uso de sus derechos y generoso en el cumplimiento de sus deberes.
- Defender la justicia y luchar por imponerla, aunque el triunfo signifique mayor sacrificio para él.
- Afirmar la libertad en cada hombre sometiendo la suya al imperio de la norma justa y al respeto de sus superiores.
- Mantener dignamente su condición de joven y aceptar con gratitud la enseñanza de los mayores.

- Honrar con la lealtad de su conducta la memoria de todos los que ofrecieron su vida por una España mejor.

La tarea no es fácil, pero es hermosa.¹⁹

Aquesta *organización juvenil* continua organitzant campaments i reserva sempre algun torn per als escolars amb l'objectiu de captar nous seguidors militants en la OJE. "*Se dieron todas las enseñanzas propias de todo campamento y además se procuró inculcar al muchacho, la necesidad de ingresar en las filas de la O.J.E.*"²⁰

El 10 d'abril de 1967 es promulga l'Ordre general de la *Delegación Nacional de Juventudes* que estableix les normes per a la constitució i promoció d'associacions juvenils com a filials de les delegaciones de juventud:

"*Son asociaciones filiales:*

1º. Las promovidas por la Delegación de Juventudes respectiva.

2º. Las que, constituidas por menores de edad sean tuteladas por la Delegación de Juventudes, que suplirá su falta de capacidad jurídica.

3º. Las que soliciten tal condición."

A inicis dels 70, després d'anys de franquisme i quan aquest ja comença a donar senyals d'envelliment, la *Junta Juvenil Nacional* manifesta la voluntat de potenciar una OJE renovada, no tan programada i, aposta per l'aventura juvenil i la creació. D'aquesta manera el 1974 es reformen els estatuts i es defineix com a "*movimiento voluntario fundado para la hermandad y entrenamiento voluntario de los jóvenes que deseen hacer de su vida un acto permanente de servicio a la justicia y a la Patria, dentro de los ideales que inspiran los Principios del Movimiento Nacional*". L'organització s'obre a nens de 7 a 10 anys i se'ls anomena "*Flechas*", els de 11 a 14 anys "*Arqueros*" , "*Cadetes*" són els nois de

¹⁹ Vegeu "La delegación de Juventudes ante el nuevo curso", *LINEA. Boletín de la Jefatura Provincial del Movimiento*, Gerona, septiembre-octubre, 1964, p.17.

²⁰ Vegeu *Boletín de Información*, núm.41, 1962.

15 a 17 anys i "Guías" els de 18 a 21 anys. La *Secretaria General del Movimiento* estableix que la OJE gaudeix d'autonomia funcional i orgànica dins de l'àmbit de la *Delegación Nacional de Juventud*. L'any 1975 es debat el tema de la inclusió de noies en el moviment i per fi s'acaba portant a la pràctica. El novembre es reuneix per darrera vegada el *Pleno de la Junta Juvenil Nacional* i passa a ser substituïda per les *Juntas de la OJE*.

L'any 1976 la *Delegación Nacional de Juventud* regula l'autonomia de la OJE. Apareixen els primers esquemes de la USIA²¹. Es vol que la OJE no sigui l'organització juvenil de cap partit polític. Es fan nous estatuts i ara es declara "*movimiento de juventud para el tiempo libre que, con una filosofía propia (USIA) y a través de técnicas pedagógicas específicas, pretende la formación ciudadana de sus miembros en el respeto a la Constitución y a las instituciones del Estado*". Hi ha doncs, voluntat de canvi i de renovació en l'organització juvenil oficial procedent del franquisme. Durant la transició, la OJE es va adaptant al nou marc democràtic que es configura. Es renova i modifica en un intent de continuar aglutinant bona part de la joventut espanyola. El juliol de 1981 la OJE és declarada *Entitat d'Utilitat Pública* pel Consell de Ministres.

3.2.3. La Sección Femenina del Frente de Juventudes

La *Sección Femenina SF* neix el 1934, un any després que José Antonio Primo de Rivera fundi la *Falange Española*. L'objectiu inicial és ajudar a la secció dels homes a partir de tasques assistencials tot contribuint al moviment falangista. El 1940 la SF es converteix en *Sección Femenina del Frente de Juventudes* i, és l'encarregada de la formació de les nenes en tot el territori de l'Estat. Hi ha dues possibilitats de treballar en el FJ, o bé participar-hi lliurement des de petites a

²¹ La USIA és la filosofia i mètode que fonamenta el model educatiu de la OJE. "*Podríamos definirla como la esencia común a todas las formas en que se manifiesta la organización, es el conjunto de actividades que ésta propicia en sus miembros ante aquellas modalidades sociales comunes a todos ellos, inspiradas en la Promesa*". Vegeu *Manual de Formación*, Servicio de Publicaciones de la OJE, Madrid, 1981, p.33.

través dels diferents nivells corresponents a cada edat --dels 7 als 10 anys *margaritas*, dels 11 als 13 anys *flechas* i, dels 14 als 17 anys *flechas azules*-- o si no, enquadrar-se durant uns mesos, de mes gran, per realitzar el *Servicio Social*. D'aquesta manera s'espera que la SF formi totes les dones, les menors de 17 anys enquadrant-les en la seva escola, institut, fàbrica o taller i, les majors, a través del Servei Social. Igual que el FJ, la SF s'ha de cuidar de la formació física i política de les noies. Des de la SF es publica la revista "*Consigna*" on s'hi proporcionen consells i normes per ajudar les mestres en la seva tasca. En aquesta revista també hi figuren les activitats de "*Hogar*", música, tallers i cançons que tots els torns d'albergs han de fer per a les noies.

La SF passa a responsabilitzar-se de la formació de totes les dones espanyoles amb el propòsit d'exercir l'adoctrinament i el control ideològic. És així com la SF va adquirint un ventall d'actuacions molt ampli:

- Es cuida del Servei Social obligatori instaurat ja el 1937 que consta de dues etapes, una de formació i l'altra de pràctica.
- És responsable de l'assignatura "*Hogar*" obligatòria en tots els centres d'ensenyament a partir del 1941. L'any 1950 també s'incorpora a les escoles de magisteri.
- Elabora programes, textos, realitza inspecció i control de mestres. En aquesta incidència directa sobre l'escola cal remarcar algunes tècniques concretes d'inculcació de valors, com els "*Cuadernos de Rotación*" a partir dels quals, a través de redaccions i dibuixos, es va formant la gent en el nou règim.
- Exerceix formació directa sobre el magisteri, mitjançant l'ordre ministerial del 1940 a partir de la qual s'exigeix el títol de "*Instructora de Hogar i Juventudes*" per obtenir una plaça com a mestra.
- També és responsable de l'educació física a les escoles.
- Organitzar activitats de lleure i de vacances per a les noies.

Les classes de formació de les dones es fan a través de les "*Escuelas-Hogar*" a les capitals de províncies i en les "*Escuelas de Formación*" en els pobles. La

funció d'aquestes escoles no es altra que "atender a la formación de la mujer, como individuo, en el hogar y en su trabajo. La mujer ha de estar al corriente de los problemas y necesidades y de España, no para discutirlos, sino para poder infundirlos en el corazón de sus hijos y hacer de este modo que un verdadero patriotismo informe toda la vida española"²².

Dins aquest moviment, els plantejaments van variant poc a poc, paral·lelament als canvis que també experimenta el FJ amb la nova estructura de la OJE. En els últims temps de franquisme, els plantejaments que donen sentit a moltes de les activitats que es fan, canvien. Bona part de la preocupació gira al voltant del concepte d'activitats extraescolars i de com ocupar el temps lliure de les persones²³.

²² Vegeu "Escuelas de Formación de la Sección Femenina", *Los Sitios de Gerona*, 22 de desembre del 1943, p.4.

²³ Vegeu LAFUENTE,Sanz (1974): "Tiempo libre. Aire libre", *Consigna*, núm.394, julio, 1974, p.21.

4.3. EL FRENTE DE JUVENTUDES A GIRONA

4.3.1. Les activitats del FJ

A Girona la Falange també mobilitza jovent a partir de les seves activitats. Les *Organizaciones Juveniles*, tant la masculina com la femenina, l'any 1939 organitzen els campaments d'estiu a nivell estatal a la província de Girona. El dia 16 de juliol de 1939 té lloc la inauguració oficial dels Campaments Nacionals masculins i el dia 1 d'agost el femenins. El lloc escollit per al campament dels nois és l'Estartit (Baix Empordà), amb una assistència d'uns 4.000 joves de tot Espanya al llarg dels tres torns. Pel que fa al campament de les noies -- "*Campamento Cádiz*" -- es fa a Aiguafreda, Begur (Baix Empordà) i hi assisteixen unes 800 noies. Aquest campament es manté posteriorment amb el nom de "*Joaquina Sot*" i és el lloc habitual on s'hi realitzen els campaments femenins del FJ.

L'any següent, el 1940, els campaments es repeteixen. El 6 de desembre del 1940 es crea el FJ i a partir d'aquest any i fins a l'entrada en la democràcia, la delegació provincial d'aquest organisme realitza activitats de vacances per als joves, en especial, els campaments a l'estiu.

Els primers campaments del FJ a Girona tenen lloc l'any 1941 a Sant Feliu de Guíxols. L'any següent --i durant 23 anys, fins el 1964-- s'instal·len a Calella de Palafrugell²⁴. Més tard aquest campament es fa a l'Escala. Es tracta de la modalitat de campament de platja i rep el nom de "*Campamento Ultonia*"²⁵. Cada any es fan tres o quatre torns de 15 dies aproximadament i cada un d'ells amb una modalitat concreta. L'any 1948 gràcies a una donació de diners que fa el governador civil de Girona, Mazo Mendo, l'oferta de campaments del FJ

²⁴ Vegeu Taula II sobre l'organització de campaments per part de la Delegació del FJ a Girona.

²⁵ Nom assignat en record del regiment del "Ulster", unitat de voluntaris irlandesos, que va lluitar al costat del espanyols contra la invasió napoleònica en la guerra de la Independència.

Girona s'amplia i al campament "*Ultonia*" s'hi afegixen dues modalitats més, el campament de muntanya --realitzat a la Canya (Olot) i més tard a Amer-- amb el nom de "*Campamento Miguel de Cervantes*" i el campament d'alta muntanya --a Núria, Pardines, Alp o la Molina-- amb el nom de "*Campament San Bernardo*".

Els campaments sempre tenen una estructura concreta: es munten formant carrers i sempre s'hi fa una plaça central anomenada José Antonio. En aquesta plaça, en lloc preferent, s'hi planta un pal amb la bandera espanyola. Igualment, en un lloc proper a la plaça s'hi aixeca una gran creu de fusta --la *Cruz de los Caídos*--.

"...en el que hemos podido construir además de la plaza donde izar y arriar bandera y la avenida de los Caídos con la Cruz y el altar, un campo de balompié, un campo de baloncesto, un campo de balónvolea y una amplia plaza para la celebración del fuego de Campamento".

El campament de Calella de Palafrugell arriba a ser un petit poblet. La modalitat de campament que es fa, provoca una vertadera transformació de l'entorn. Es fan tota mena de construccions. Cal afegir-hi que en aquest cas, arriben a ser més de 300 acampats, amb més de cinquanta tendes i amb una estada de prop de dos mesos. Vegeu la descripció que fa *Los Sitios de Gerona* d'aquest campament l'any 1947:

"No menos de cincuenta tiendas de campaña, cuidadosamente instaladas se hallan repartidas en una gran extensión, formando en el centro una explanada donde se levanta el mástil con las banderas nacional y del movimiento. En el sitio más elevado está enclavada la Cruz de los Caídos, perfectamente cercada con una baranda improvisada por los acampados. Las demás instalaciones, Intendencia, Sanidad, y cocina así como los lavabos con agua corriente, son perfectos. Destaca también la Capilla instalada en una tienda de campaña así como la redacción del periódico <<Mástil>> que se confecciona y se publica para el campamento allí mismo. Hay además campo de deportes, de baloncesto y de balónvolea, así como otras distracciones.

El camino que conduce al Campamento está perfectamente bordeado de una baranda con palos y maromas improvisados, y a la entrada un arco nos saluda con <<Campamento

Ultonia > > ".²⁶

Durants els anys quaranta es proposa als directors dels instituts i col.legis que si tenen un nombre suficient d'alumnes que tenen "*una positiva actitud hacia el Frente de Juventudes*", poden formar un campament dedicat exclusivament al seu centre, de manera que els professors també hi poden prendre part ocupant el lloc d'assessors, ja que la tasca d'instrucció i de responsables està reservada als instructors i militants dels FJ. Podem veure com es donen a conèixer els campaments de l'any 1946 intentant oferir tota mena de facilitats per aconseguir que els nens i mestres hi participin²⁷. Les facilitats en el cas dels nens consisteixen a oferir gratuïtament el viatge i l'estada. Solament s'han de pagar 30 pessetes en concepte de l'equip (sabates, pantalons, camisa, etc.) valorat en més de 100 pessetes i que un cop acabat el campament queda en poder del nen. Pel que fa als mestres se'ls ofereix un alberg al costat del campament per tal que puguin anar a descansar i "*al propio tiempo, darse cuenta de la meritísima labor que se realiza en los Campamentos*". Igualment, l'estada i el viatge van a càrrec del FJ.

Una altra de les activitats que s'organitzen des de la delegació del FJ a Girona són els camps de treball internacionals. En la nostra província s'hi realitza el camp d'excavacions arqueològiques d'Empúries. No podem oblidar tampoc l'aspecte esportiu, amb un important pes dins les activitats del FJ. S'organitzen competicions locals, interlocals, interprovincials i nacionals. L'any 1943 el FJ de Girona té fixats 320 jugadors de 25 equips, pel que fa als campionats locals²⁸.

El FJ ofereix també la possibilitat que els joves que treballen i han deixat

²⁶ Vegeu "con gran solemnidad se clausuró el II turno en el Campamento "Ultonia", *Los Sitios de Gerona*, 5 de agosto del 1947, p.3.

²⁷ Vegeu *Circular núm.52 Inspección de Enseñanza Primaria de Gerona*, junio del 1946, p.3.

²⁸ Vegeu "El deporte en la Falange. Resumen de actividades del Frente de Juventudes de Gerona", *Los Sitios de Gerona*, 8 de juliol del 1943, p.4.

d'estudiar passin uns dies en els albergs de vacances que té distribuïts la "*Jefatura Provincial de Educación y Descanso*" arreu de l'estat²⁹. En el cas de Girona, l'any 1943 hi ha dos albergs, cada un dels quals ofereix un total de 8 torns. Un dels albergs és per a les noies, es tracta de la residència "*Isabel la Catòlica*" prop de Sant Feliu de Guíxols, a la platja de "ca l'Ametller". L'altre alberg és la residència "*Alcázar de Toledo*" per als nois, situat en la platja "la Fosca" de Palamós. El 1944 l'oferta ja s'ha incrementat. Pel que fa a les residències femenines a més de la residència "*Isabel la Católica*", hi ha la residència "*Camilo Conde*" ubicada a l'hotel San Sebastià, de Palafrugell. Pel que fa als nois, es canvia el lloc de residència, i aquest any es va a la residència "*Luís Rodríguez Ballou*" a l'hotel "Ampurias". El preu de l'estada en aquestes residències-albergs de vacances és de cinc pessetes el 1944 --el 1948 és ja de sis--. Són fonamentalment un lloc de repós i hi assisteix gent d'arreu d'Espanya, que de fet, és una de les finalitats³⁰. Hi ha també en funcionament l'alberg de Núria en què hi assisteixen torns de 50 afiliats, preferentment a l'hivern, durant el qual també s'organitzen estades combinades amb la pràctica de l'esport d'esquí³¹.

Al marge d'aquests campaments, el FJ també organitza una altra modalitat de "campaments" anomenada *estacions preventorials*, pensades per a aquells infants mancats de salut i que necessiten una llarga estada a l'aire lliure amb una revisió mèdica periòdica.

²⁹ Vegeu "Las Residencias de Verano de Educación y Descanso", *Los Sitios de Gerona*, 8 d'agost del 1943, p.4.

³⁰ Consta que el 1948 havia estiuejat en aquestes residències un total de 130.000 obrers d'Espanya en les 28 residències que en aquell moments hi havia a disposició. Vegeu "El veraneo de los trabajadores españoles", *Los Sitios de Gerona*, 10 d'agost del 1948, p.4.

³¹ L'any 1949 l'horari d'un d'aquests torns és tal com segueix. Al matí es lleven a les vuit. Es fa "cultura física", es pugen les banderes i es va a missa (Mn. Falcó). Esmorzar i cant (Martí). Esquí i temps lliure per practicar i fer excursions. A les dues es dina i després temps lliure. A les quatre classe de formació política (Armanda) i de religió. A les vuit, rosari i a les nou, sopar. A les deu, dormir. Montejo és el cap de l'alberg en aquesta època, ajudat pels "camaradas" Aguirre i Quintana. Vegeu "En el Alberg de Nuria del F. de J.", *Los Sitios de Gerona*, 13 de gener del 1949, p.2.

El *Hogar del Frente de Juventudes* també ofereix la possibilitat de lloc de trobada i afiliació al moviment durant la resta de l'any, participant en les seves activitats i seguint la formació.

Per donar a conèixer les activitats que la falange organitza i promou a Girona, el 1958 surt a la llum pública una revista mensual amb el nom de *Boletín del Movimiento*, editat per la "Jefatura Provincial", el mes següent la revista apareix ja amb el nom de *Boletín de Información*³². El primer número dóna a conèixer alguns dels seus objectius:

"Que los habituales lectores de la prensa del Movimiento puedan encontrar en las páginas de nuestro Boletín las noticias más falangísticamente descollantes publicadas en aquélla, y especialmente en su proyección a nuestro ámbito provincial.(...)

Deseamos que sus lectores escriban sus impresiones y sugerencias a su Dirección y en estilo fanlangista, es decir, sin olvidar jamás que un camarada es una persona y no un ente anónimo y que el derecho de ser camarada es consustancial con el conocimiento y cumplimiento de los deberes que a tal condición corresponde".³³

Els anys 60 signifiquen reorganització d'aquest moviment a partir de la creació de la Delegación Nacional de Juventudes. Val a dir també, que en el cas de Girona, el moviment escolta en aquesta època es va implantant cada vegada més al costat de la OJE.

³² Posteriorment, en la primera meitat dels anys seixanta, aquesta revista mensual canvia de nom i passa a dir-se *LÍNEA. Boletín de la Jefatura Provincial del Movimiento*. Val a dir però, que abans, en els anys quaranta, ja s'havia editat una revista de la Delegació Provincial de Frente de Juventudes amb el nom de *Cadetes*.

³³ Fragment escrit pel Jefe Provincial en la presentació del primer número del *Boletín del Movimiento*, editat per la Jefatura Provincial de Gerona l'octubre del 1958.

TAULA I

Relació de campaments realitzats a Girona per les *Organizaciones Juveniles*

ANY	ORGANITZACIÓ	DATES	LLOC	ASSISTENTS	RESPONSABLES
1939	Maculines OOJJ Femenines	Juliol-Agost	L'Estartit Aiguafreda (Begur) "Campamento Cádiz"		
1940	Masculines OOJJ Femenines	Juliol-Agost	L'Estartit Aiguafreda (Begur)	67 assistents de la província	

FONT: Elaboració pròpia.

TAULA II
Relació de campaments realitzats a Girona per la Delegació Provincial del FJ

ANY	ORG.	TORNOS	LLOC	GRUPS	RESPONSABLES	ALTRES DADES
1941	FJ	1.-	St. Feliu de Guíxols "Campamento José Pérez Candela"	100		Torns de 10 a 14 anys i de 14 a 18 anys.
		2.-		100		
		3.-		100		
1941	SF	1.-	Aiguafreda (Begur) "Campamento Joaquina Sol"	Total 300		
		2.-				
		?				
1942	FJ	1.-	Calella de Palafrugell "Campamento de Playa Ultonia"		Mn. Miquel Plana	Hi passen un total de 600 <i>camaradas</i> afiliats.
		2.-				
		3.-				
1942	SF	1.-	Aiguafreda (Begur) "Campamento Joaquina Sol"			
		2.-				
		?				
1943	FJ	1.-	Calella de Palafrugell "Campamento de Playa Ultonia"	84 Flechas	Mn. Miquel Planas	El "Campamento Joaquina Sol" acull 288 notes.
		2.-				
		3.-				
1943	SF	1.-	Aiguafreda (Begur) "Campamento Joaquina Sol"		M ^a . Estrella Linares (dir) Isabel Piérola (dir) Moncha Silvia Mn. Mateo Durán Mercè Garcia (metge) Juanita Trubany Mirreia del Alamo	
		2.-				
		3.-				
1944	FJ	1.-	Calella de Palafrugell "Campamento de Playa Ultonia"		Joaquín Vilalba Sancho Mn. Miquel Plana	
		2.-				
		3.-				
1944	SF	1.-	Aiguafreda (Begur) "Campamento Joaquina Sol"	1. Flechas azules (15-17 anys) 2. Flechas (13-15) 3. Flechas petites (11-13 anys)		
		2.-				
		3.-				

FONT: Elaboració pròpia.

TAULA II
Relació de camps realitzats a Girona per la Delegació Provincial del FJ

ANY	ORG.	TORNS	LLOC	GRUPS	RESPONSABLES	ALTRES DADES
1945	FJ	1.- 2-21 juliol	Calella de Palafrugell	1. Enquadrats 2. Flechas voluntaris (12-14 anys) 3. Cadetes de les Falanges Juv. Franco i enquadrats (14-20)		Es fan tres torns d'estacions preventorials de vint dies. Se'n fan a Mallorca i a Hosca.
		2.- 23jul-11ag.				
		3.- 3ag-1set				
	SF	1.- 5-15 juliol	Aiguafreda (Begur) "Campamento Joaquina Sot"	1. Flechas 2. Flechas azules 3. Flechas		
		2.-				
		3.-				
1946	FJ	1.-	Calella de Palafrugell	1. Aprendices 2. Per a les delegacions locals i escoles nacionals (total 180 Flechas) 3. Total 200	Secretari provincial + 15 mestres	En el segon torn del FJ de Girona hi van nens de les escoles de St. Narcís i de "Pascual y Prats"
		2.-				
		3.-				
	SF	1.-				
		2.- 29jul-13agt.				
		3.-				
1947	FJ	1.-	Calella de Palafrugell	1. 150 aprendices 2. 250 flechas enquadrats Falanges Juv. Franco i centres d'ensenyança.		
		2.-				
		3.-				
	SF	1.-				
		2.-				
		3.-				
1948	FJ	1.- 1-18 juliol	Calella de Palafrugell "Campamento de Playa Ultonia"	1. 150 aprendices 2. Flechas 3. 150 Cadetes 4.	En el primer torn de Calella: Julián Lidón (dir), Mn. Miquel Planas, Serra, Carreras (intendència), Dr. Massanas, Geli (premsa i edició <i>Mástil</i>) i Soriano (formació física)	
		1.-				
		2.- 7-28 agost				
	SF	1.-	Olot-La Canya "Campamento Miguel de Cervantes" Maranges "Campamento San Bernardo"	1. Nens dels pobles pescadors 2. Flechas 1. <i>Guitas Montañeros</i>		
		2.-				
		1.-				
	SF	1.-	St. Hilari Sacalm			
		2.-				
		?				

FONT: Elaboració pròpia.

TAULA II
Relació de campaments realitzats a Girona per la Delegació Provincial del FJ

ANY	ORG.	TORNOS	LLOC	GRUPS	RESPONSABLES	ALTRES DADES
1949	FJ	1.- 4-20 juliol 2.- 22jul.-8ago 3.- 10-30 agost 4.- 31ago-31set	Calella de Palafrugell "Campamento de Playa Ullonia"	1. Escolars 2. 3.	Gregorio Ruiz (dir) Mn. Miquel Planas Augusto Pérez (dir) Agustí Quintana (dir)	L'ajudantia provincial de les <i>Falanges Juveniles de Franco</i> organitza dues marxex, una per la Costa Brava (Blanes-Portbou) del 15 al 21 d'agost i l'altra, des de Nurià a Campodón del 25 al 31 d'agost.
	SF	1.- 2.- 3.-	Albergs de Sant Hilari, Valldrera i Palma de Mallorca.	1. Escolars 2. Flechas 3. Flechas azules		
1950	FJ	1.- 2.- 3.- 16-31 agost 4.- 1.- 2.- 1.-	Calella de Palafrugell "Campamento de Playa Ullonia" Olot-La Canya "Campamento Miguel de Cervantes" Ordessa "Campamento San Bernardo"	1. 2. 3. Aprendices 4. 1. 2. 1.	Diego Moreal (efe campamento)	
	SF	1.- 1-21 juliol 2.- 25jul-14ago 3.- 19-ago-8set				
1951	FJ	1.- 14-30 juliol 2.- 1-15 agost 3.- 18ago-13set 4.- 4-9 set	Calella de Palafrugell "Campamento de Playa Ullonia"	1. Flechas (Fanges Jv.F.) 2. Aprendices (14-20) 3. Escolars (11-15) 4. Mandos i instructors elementals		
	SF	1.- 3-19 juliol 2.- 2jul-6ago 1.- 8-23 agost	Olot-La Canya "Campamento Miguel de Cervantes"	1. Escolars (11-15) 2. Cadetes i escolars 1. Escolars (11-15)		

FONT: Elaboració pròpia.

TAULA II
Relació de campaments realitzats a Girona per la Delegació Provincial del FJ

ANY	ORG.	TORNS	LLOC	GRUPS	RESPONSABLES	ALTRES DADES
1952	FJ	1.- 2.- 3.- ?	Calleja de Palafrugell "Campamento de Playa Ultonia"		Juan Carreras Cebría (jefe campamento)	
	SF					
1953	FJ	1.- 2.- 26jul-12ago 3.- ?	Calleja de Palafrugell "Campamento de Playa Ultonia"			
	SF					
1954	FJ	1.- 3-22 juliol 2.- 26jul-12ag 3.- 18ag-6set 1.- 14-22juliol	Calleja de Palafrugell "Campamento de Playa Ultonia" Molló "Campamento San Bernardo"			
	SF					
1955	FJ	1.- 2-22 juliol 2.- 23jul-12ago 3.- 18ago-5set 1.- 1-19 agost	Calleja de Palafrugell "Campamento de Playa Ultonia" Núria "Campamento San Bernardo"	1. 11-13 anys 2. 11-13 anys 3. 14-17 anys 1. 13-18 anys		
	SF					
1956	FJ	1.- 2.- 3.- 1.-	Calleja de Palafrugell "Campamento de Playa Ultonia" Pardines "Campamento San Bernardo"	1. 11-13 anys 2. 13-15 anys 3. 11-13 anys 1. 13-18 anys		
	SF					

FONT: Elaboració pròpia.

TAULA II
Relació de campaments realitzats a Girona per la Delegació Provincial del FJ

ANY	ORG.	TORNOS	LLOC	GRUPS	PERSONAL	ALTRES DADES
1957	FJ	1.- 2.- 15 juny-4jul 3.- ?	Calella de Palafrugell "Campamento de Playa Utonia"	En el Campament Utonia hi passen 504 infants i joves		
1958	FJ	1.- 2.- 3.- ?	Calella de Palafrugell		José González	
1959	FJ	1.- 6-24 juliol 2.- 24jul-13ago 3.- ?	Calella de Palafrugell	1. 157 Flechas 11-14 anys de les Palanges Juv. Franco 2. 167 Escolares		Es fa un intercanvi amb Boy Scouts anglesos.
1960	FJ		Calella de Palafrugell			S'estableix la Delegación Nacional de Juventudes i el 18 de juliol els afiliats passen a pertànyer a la OJE.
	SF					

FONT: Elaboració pròpia.

TAULA II
Relació de campaments realitzats a Girona per la Delegació Provincial del FJ

ANY	ORG.	TORNS	LLOC	GRUPS	RESPONSABLES	ALTRES DADES
1961						
1962		1.- 4-24 juliol 2.- 26jul-14ago 1.-	Catella de Palafrugell La Molina	1. 150 afiliats OJE 2. 150 escolars 1. 70 alumnes maristes	Fèlix Bouso Marés (dir)	
1963			Catella de Palafrugell	492 assistents		
1964		1.- 2.- 3.-	Catella de Palafrugell	343 assistents		Fa 23 anys que es realitza el campament a Catella de Palafrugell i es decideix canviar de lloc a causa del turisme.
1965		1.- 2.- 26jul-14ago 1.-	L'Escala La Molina	1. 2. Escolars 1. Arqueros i cadetes Total 303 assistents		
1966		1.-4-24 juliol 2.-26jul-13ago 3.- 1.-	L'Escala La Molina	1. 137 flechas 2. 180 escolars 3. 40 nens belgues 1. 50 total 577	Joaquim Bosch Noguer (Comandaments d'aquí i de Madrid)	
1967		1.- 3-22 juliol 2.- 3.- 1.- 26jul-9ago 1.- 10-29 juliol 2.- 31jul-19ago	L'Escala La Molina Empúries Camp Internacional d'Excavació Arqueològica	1. 181 afiliats OJE (10-14) 2. 181 escolars (10-14) 3. 181 afiliats OJE interprovincial (10-14) 1. 50 afiliats OJR (10-16) Total 365 assistents	Adrián Oviedo Sánchez (dir) Jacinto Saiz García (dir) Antonio A. Gómez García (dir) Juan Carreras Cebriá	

FONT: Elaboració pròpia.

3.3.2. La finalitat del FJ

Segons el delegat provincial del FJ a Girona l'any 1950 Rafael Echeverría, els campaments que s'organitzen proporcionen una "*meritoria labor patriótica, cultural así como de fortalecimiento físico de nuestras juventudes*"³⁴. La finalitat assistencial no és prioritària. El model d'acampat no és precisament el d'una població que necessiti rebre una ajuda social o mèdica ja que entre els candidats es realitza una selecció dels millor escolaritzats i els que gaudeixen d'una millor salut. La finalitat higiènic-sanitària té un pes important a partir de l'objectiu d'endurir físicament els cossos dels nois tot inculcant-los els principis del nacionalcatolicisme. De fet, es diu textualment "*Basta ya de jóvenes pálidos y enfermizos, queremos españoles fuertes y animosos, forjados en la vida dura del campamento*"³⁵.

Els campament del FJ, malgrat representar una vida a l'aire lliure semblant a la que podien ser les colònies escolars o els campaments escoltes, responen a uns plantejaments ben diferents. El mateix delegat provincial del FJ de Girona, Joaquin Villalba s'esforça a marcar diferències en aquest sentit i a mostrar quina pot ser l'especificitat dels campaments del FJ. Les seves paraules són prou clares:

"Nuestros Campamentos no son Colonias escolares, porque en éstas la finalidad no es formativa en sentido total, sino tan sólo de mejorar físicamente a sus acampados.

No son, tampoco, Campamentos de exploradores, porque nosotros no vamos al campo considerándolo como un fin, sino como un medio.

Comparando nuestros Campamentos con los de otras naciones, que han sentido precedente en esta materia, es indudable que los españoles ofrecen un sello de originalidad que los diferencia en sentido favorable para nosotros.(...).

En España, nuestros Campamentos juveniles cumplen la misión formativa que se les ha encomendado y al educar a sus acampados en los principios de amor a Dios y servicio a

³⁴ Vegeu la carta del 15 de novembre del 1950 del Delegat Provincial del F de J de Girona, Rafael Echeverría. AHG, Fons de l'Administració Local, Diputació, Educació i Cultura, ll. 2786.

³⁵ Vegeu *El Pirineo*, núm.87, 1 d'agost del 1939, p.1.

la Patria, hermana a la juventud y recibe una formación integral que abarca en justo equilibrio nuestra aspiración de conducirla. ¡Por el Imperio hacia Dios!."³⁶

La idea d'una vida sanitàosa a ple aire és substituïda per una vida a l'aire lliure en campament, per tal d'enfortir i endurir els cossos. Es vol crear una raça d'espanyols forts físicament i mental, convençuts en els principis del moviment. Cal per això un cos sa i fort:

"...en los Campamentos y Albergues juveniles donde los camaradas del F.J. de ambos sexos, reciben la formación falangista y se complementan en la asidua formación religiosa que han recibido en los Centros de Enseñanza durante el curso escolar y al mismo tiempo van vigorizando su cuerpo para emprender en los meses invernales del nuevo curso, la tarea mucho mas eficaz, pues en un cuerpo sano hay una mente sana, tal como dice el antiguo adagio latino".³⁷

La finalitat educativa passa a ser prioritària si l'entendem com una forma d'adoctrinament. Una educació dirigista, autoritària, militaritzada i sobretot amb un fort control ideològic a partir dels principis del nacionalcatolicisme. En aquest sentit, la mateixa Delegació Nacional del FJ organitza certamens nacionals per premiar els decàlegs que més s'adaptin a la interpretació ortodoxa dels principis del moviment. Aquest és el cas del concurs que es fa a nivell de campaments l'any 1942. Vegeu un dels decàlegs que presenta a aquest concurs un gironí. La filosofia i els valors que hi ha de fons estan molt ben explicats:

- 1º.- Esfuérzate en consolidar cada día el vínculo de la unión.
- 2º.- Trata a tus camaradas con fraternal amor y singular respeto.
- 3º.- Considera siempre en tus Jefes la imagen del mismo Dios.
- 4º.- Acrecienta tus propias energías para mayor bien de la Patria.
- 5º.- Sean tus compañeros de milicia la disciplina y el deber.

³⁶ Vegeu VILLALBA, Joaquín (1945): "Campamentos de verano del Frente de Juventudes", *Los Sitios de Gerona*, 20 de juliol del 1945, p.5.

³⁷ Vegeu "Campamentos del Frente de Juventudes", *Los Sitios de Gerona*, 23 de julio del 1943, p.4.

- 6º.- Proponte un fin sobrenatural en todos los actos e intenciones.
- 7º.- Ama el suelo de España como a tu propia vida.
- 8º.- Ofrece generosamente todo tu ser en holocausto a la Patria.
- 9º.- Conserva en tu alma el fuego de la santa Tradición.
- 10º.- Colabora con tu esfuerzo en la obra de nuestros Mártires."³⁸

Les paraules del mateix delegat del FJ a Girona, Rafael Echeverría, els anys 1950-56 són prou clarificadors quan parla dels valors a transmetre: "*Cristo y España. Cruz y espada. Religión y milicia. Caridad cristiana y orgullo español*".³⁹

3.3.3. Alguns dels trets de la intervenció pedagògica

Ens centrarem fonamentalment en les activitats de vacances que es fan a l'estiu, especialment a través dels campaments. Pel que fa a l'organització i vida campamental es parteix del mètode de l'esquadrisme. La unitat del campament és l'esquadra que s'identifica amb el grup de tenda --grups de 6 persones--. Cada esquadra té un cap que és el seu responsable. Cada cinc tendes, formen una Falange amb un cap de falange que en respon. Tres falanges formen una centúria i al capdavant hi ha el cap de centúria que respon directament de l'actuació de tots aquests nois davant el cap del campament. Aquesta organització piramidal és ben vista pels responsables dels campaments perquè segons ells, els possibilita una organització àgil i disciplinada: "*Este sencillo encuadramiento regido por mandos jóvenes con un orden jerárquico a fin de exigir un mínimo de responsabilidades, nos permite en todo momento controlar y dirigir las actividades campamentales (...) el resultado principal es el de lograr verdadera y abnegada camaradería y sentido de convivencia entre los componentes de una misma escuadra puesto que los premios y distinciones nunca se conceden individualmente sino en forma*

³⁸ Vegeu AMICH, Modesto (1942): "Decálogo del Campamento Frente de Juventudes", *El Pirineo*, año IV, núm.838, 18 de junio de 1942.

³⁹ ECHEVARRIA, Rafael (1952): "Nuestra verdad" a *Circular de la Inspección de Enseñanza Primaria*, núm.100, enero-febrero, pp.12-13.

colectiva o sea por escuadra."⁴⁰

A través d'aquest mètode organitzatiu i de relació entre els acampats, s'intenta treballar el caràcter i la formació dels nois tot establint un règim de vida militaritzat i dur. La finalitat és fer persones convençudes del nou règim, dures de caràcter i disposades a defensar els ideals inculcats a tot preu:

"La vida austera de milicia es la base alrededor de la cual giran todas las actividades del Campamento: vida religiosa, cultura y formación Nacional-Sindicalista, gimnasia y deportes y educación premilitar. Todo impregnado de un alto espíritu y de una perfecta subordinación a la Jerarquía y Mandos del Campamento que con su abnegación y con su sacrificio diario hacen posible la transformación de nuestros muchachos en disciplinados atletas de la Falange"⁴¹.

Alguns dels trets metodològics més característics en la intervenció pedagògica del FJ poden ser:

a) La disciplina com a sistema d'enduriment del caràcter. La vida en els campaments està subordinada a l'estricta règim d'esforç, sacrifici i submissió que es proclama. Per això, la població gironina no acaba d'entusiasmar-se en les activitats del FJ i aquestes no tenen mai massa èxit. Hi ha entre la població gironina l'opinió que aquestes activitats, sobretot els campaments, són un model d'aplicació dura del règim militar. Malgrat tot, en la premsa --evidentment controlada pel règim-- es troben diversos articles que insisteixen en l'error d'aquesta opinió popular:

" Viven equivocados quienes piensan que los campamentos de nuestro Frente de Juventudes son algo así como lugares en los que se tortura a los niños con marchas forzadas, pasos ligeros, instrucción mañana y tarde, haciéndoles observar un severo régimen militar.

⁴⁰ Vegeu "Campamentos del Frente de Juventudes", *Los Sitios de Gerona*, 20 de juliol del 1948, p.3.

⁴¹ Vegeu *El Pirineo*, Año 3, núm.594, 18 de agosto de 1941.

Nada más lejos de ello; al niño desde que ingresa en el campamento se le cuida y mimra con esmero con delicada atención, se atiende a su formación espiritual, a su educación física y, en fin, se procura por todos los medios de rodearle de un ambiente de alegría y de gozo, para que en lugar de sentirse allí "forzado" a cumplir su temporada de campamento, por el contrario piense en el caudal de beneficios que su estancia le reporta..."⁴²

Es fa difícil compartir aquestes opinions, sobretot quan en el mateix diari, al costat d'aquestes ratlles s'hi pot llegir també el següent:

"Una demostración clara y terminante de la disciplina y rectitud que reina en el Campamento <<Ultonia>> (...) es la de que, el pasado sábado día 24, fueron expulsados del mismo los camaradas Vicente, Mont, Martín, Grébol y Francisco Pépeze, todos ellos de Gerona y pertenecientes a la Sección de Centros de Trabajo, cuya expulsión fué motivada por reincidir en infracciones al reglamento interior del Campamento"⁴³.

I és que l'expulsió, com a recurs educatiu es practica sovint. Hi altres notícies sobre situacions semblants a aquestes. El mateix passa a 4 nois de la Llar Infantil que participen en el tercer torn de Calella de Palafrugell el 1955 i que són expulsats pel seu comportament.⁴⁴

b) L'obediència incondicional a l'autoritat i a les persones més grans com un dels principals valors a transmetre. Les cartes que l'administrador de la Llar Infantil adreça als nois que ha enviat a alguns d'aquests campaments en són prova repetides vegades:

"Sed disciplinados y juiciosos para granjearos el afecto de vuestros mayores y para

⁴² Vegeu "La gran verdad de los campamentos de verano", *Los Sitios de Gerona*, 28 de julio del 1943, p.3.

⁴³ Vegeu Frente de Juventudes Masculinas. Campamento <<Ultonia>>", *Los Sitios de Gerona*, 28 de julio del 1943, p.4.

⁴⁴ Es tracta de Silverto Oliver Bas, José Demangeot Moix, Jorge Rodeja López i Juan Viñolas Pardo, expulsats el dia 27 d'agost del 1955. Vegeu documentació sense catalogar existent en l'ALLIG, Carpeta Campamentos de Verano, Frente de Juventudes.

satisfacción vuestra. Haciendolo así, os honrais y honrais a la vez el personal directivo de esta Institución y de la Diputación que os protege"⁴⁵.

c) La competició com a incentiu per a l'aprenentatge. Per aconseguir l'ordre i l'acompliment de la disciplina que s'imposa s'estableix el que s'anomena "*gallardete de honor*". Consisteix en un premi que es dona a l'esquadra que més ha sobresortit i per tant, més puntuació ha aconseguit en la neteja, l'ordre en les tendes, en les activitats de religió, de nacionalsindicalisme, d'educació física, de premilitar, en els jocs, en la disciplina i, en definitiva, en la vida del campament.

La distribució per tendes i per tant, per esquadres, la realitza el mateix *Jefe de Campamento*⁴⁶ i determina tot el funcionament a partir d'aquestes agrupacions. Es deixa clar però, que el grau d'autonomia i vida de l'esquadra està molt ben emmarcat ja que "*...las escuadras no son republiquetas independientes y anárquicas, sino células fundamentales de toda la organización falangista que dan (sic) vida a todas las competiciones, crean un magnífico espíritu colectivo y hacen actuar a los camaradas según estímulos e intereses comunes*"⁴⁷. Fora dels campaments, la competitivitat és també incentivada a través dels esports d'equip i campionats que es realitzen⁴⁸. Hi ha una clara voluntat d'inculcar l'esperit de superació, de lluita i de triomfadors.

d) La formació política. Tot el sistema de vida quotidiana establert en els

⁴⁵ Carta del 6 d'agost del 1951 de J.Sot Delclós a Silvertó Oliver, participant del campament "Ultonia" de Calella de Palafrugell. ALLIG, material sense catalogar, carpeta de Campamentos de Verano, Frente de Juventudes.

⁴⁶ Se sap que el grup de nens de l'Hospici de Girona que l'agost del 1953 van al *Campamento Ultonia*, els fan anar tots junts en una tenda, afavorint poc la relació d'aquests amb la resta de nois.

⁴⁷ Vegeu "Sobre los métodos formativos del Frente de Juventudes", *Mandos*, núm.163, agosto-septiembre del 1955, p.478-479.

⁴⁸ El 1949 a Girona es crea el "*Trofeo Jefe Provincial del Movimiento*", trofeu que aconsegueix la centúria que té més punts al llarg de l'any, resultat de les valoracions que la Delegació Provincial fa a partir de les memòries d'activitats que cada Centúria presenta.

campaments és una constant evocació del deute i del servei a la Pàtria i del seu màxim exponent, "el Caudillo". Les consignes i històries que relaten aquests fets, són comentades i recitades al llarg del campament.

e) La formació religiosa es concreta en tots els actes i sessions que es realitzen al llarg del dia: missa diària, el sant Rosari, la màxima religiosa per la nit, a més de les xerrades periòdiques sobre moral.

3.3.4. Les activitats que es realitzen

Les activitats que les *Organizaciones Juveniles* realitzen en els campaments nacionals que es fan a la província no són massa diferents del que es continua realitzant en els campaments del FJ a partir del 1940, almenys durant els primers anys de franquisme. Bàsicament l'activitat gira al voltant de les classes de religió, educació física, educació nacionalsindicalista i cultura general.

En els prop de 100 campaments diferents, realitzats durant el període franquista a la província de Girona, les activitats més habituals són: les desfilades paramilitars, sobretot en els primers anys després de la postguerra i les sessions d'instrucció; l'esport i l'educació física; l'assessorament militar, religió, professional, etc.; les xerrades polítiques i les classes de *Formación del Espíritu Nacional*.

En els primers anys de dictadura veiem que les finalitats s'obtenen a través d'unes activitats més dirigides i controlades. Només cal veure les valoracions que es fan públiques en la clausura dels campaments. En el cas del primer torn del campament "Ultònia" l'any 1943, s'han administrat 230 comunions i 16 lliçons de religió i moral. El mateix passa amb en el tema de la formació nacional-sindicalista: s'han fet 18 xerrades i 18 consignes. Pel que fa a educació física, s'han impartit 18 classes teòrico-pràctiques de gimnàsia educativa, entre altres

xifres i activitats planificades⁴⁹.

Vegem tot seguit un dels horaris habituals en la vida d'aquests campaments. Presentem el de les Organizaciones Juveniles de l'any 1940.

Campamento Masculino:

- 7.- Diana y ventilación de tiendas.
- 7.30.- Aseo personal.
- 8.- Izar bandera y hacer programa del día. Oración y misa.
- 8.3. Desayuno.
- 9.- Arreglo y adorno de parcelas y tiendas de campaña.
- 10.30. Prácticas.
- 11.30. Gimnasia, baños y juegos de playa o atletismo.
- 13.- Comida y reposo.
- 15. Charlas religión, cultura general Nacional-Sindicalista.
- 16.- Juegos. Prácticas.
- 19.- Arriar bandera.
- 20.- Cena.
- 21.- Fuego de Campamento, Conferencias. Pasatiempos. Coros. Cine. Radio.
- 22.- Silencio.⁵⁰

Pel que fa als campaments del FJ l'horari i les activitats són molt semblants⁵¹. Al matí les tasques són missa o bé el sant Rosari. Després lliçó d'educació nacionalsindicalista, educació física i un parell d'hores lliures i dues hores de platja. Les tardes són ocupades amb la lliçó del sacerdot del campament i els exercicis d'educació física o bé, les marxes i excursions, fins a les 7.30 quan es puja la bandera es canta el "Cara al Sol" i es resa el Parenostre pels *Caidos*. Després de sopar es fa el foc de campament. "*Todas las horas las tenemos ocupadas, sea para charlar o por canto etc. en una palabra no nos podemos*

⁴⁹ Vegeu l'article "Clausura del Campamento del F. de J. <<Ultonia>>", *Los Sitios de Gerona*, 10 d'agost del 1943, p.4.

⁵⁰ Vegeu *El Pirineo*, año 2, núm.366, 16 de julio de 1940.

⁵¹ Vegeu DEHESA, Narciso (1941): "Forja de hombres. La vida en un campamento del Frente de Juventudes. El de "José Pérez Candela" en San Feliu de Guixols. La juventud, prenda del Segundo Imperio Español", *El Pirineo*, Año 3, núm.601, 26 de agosto de 1941; Vegeu també l'horari descrit en la revista *Boletín de Información*, Jefatura Provincial de Gerona, núm.9, junio del 1959.

aburrir"⁵².

Aquests campaments certament tenien l'objectiu d'evitar que els nois disposessin de temps lliure. L'oci no és ben vist. Per això es diu que "*En el campamento el muchacho aprende muchas cosas. Allí no cabe el ocio pero tampoco el trabajo es agotador. El mérito, precisamente, reside en que el muchacho se sabe ocupado constantemente, mas nunca fatigado*".⁵³

3.3.5. Els responsables

Abans de la unificació de la *F.E.T. y de las J.O.N.S.* sota la direcció del general Franco el 1937, la Falange ja té seguidors a Girona⁵⁴. El promotor és Luís Rodríguez Ballou, un advocat malagueny que aplega una vintena de joves els quals ja es donen a conèixer el 18 de juliol del 1936. De totes maneres, l'organització del FJ a Girona no té lloc fins més tard, un cop acabada la guerra. Des de l'any 1939 al 1977 la Delegació del FJ a Girona té una gran mobilitat de càrrecs amb tretze delegats diferents. Tal com ens ha fet veure Josep Clara⁵⁵, d'aquests responsables, solament 5 pertanyen a Catalunya. La resta de delegats provincials del FJ són d'altres indrets d'Espanya:

1939	Alfredo C. Neira Luengo,
1939-40	Joan Palahí Perich (Girona, 1910),
1940-41	Mariano Oliver Albertí (Castell d'Aro, 1907), mestre.

⁵² Carta d'un grup de participants al campament "Ultonia" de l'any 1953. ALLIG, Material sense catalogar, Carpeta de Campamentos de Verano. Frente de Juventudes.

⁵³ Vegeu "El campamento, escuela de formación", *Los Sitios de Gerona*, 29 de agosto de 1952, p.6.

⁵⁴ Vegeu CLARA, Josep (1993): "Els falangistes de Girona. Evolució de les afiliacions i dades sociològiques (1934-1969) en *L'Avenç*, núm.157, març del 1992, p.48.

⁵⁵ Vegeu CLARA, Josep (1992): "El Frente de Juventudes a Girona", *Revista de Girona*, núm.153, p.71.

1941-42	Jorge Cerdó Serra (Muro de Mallorca, 1912),
1942-44	Esteve Guitart Poch (Lloret de Mar, 1917),
1944-48	Joaquín Villalba Sancho (Mas de la Matas, Terol, 1913),
1948-50	Luis Montojo Martínez de Hervás (Palma de Mallorca, 1918),
1950-56	Rafael Echevarría Román (San Juan de Puerto Rico, 1899),
1956-57	José Eladio Rodríguez Macarro (Oliva Frontera, 1924)
1957-62	Ernesto Martín Bru (Catelló de la Plana, 1928),
1962-73	Manuel de Eugenio Lagresa (Girona, 1931),
1973-76	José M ^a Vilarriño Pintos (Santiago de Compostela, 1933),
1976-77	Jacinto Saiz Garcia (la Jonquera, 1944).

El càrrec de delegat provincial és adjudicat directament pel delegat nacional a proposta del cap provincial del Movimiento. La majoria d'aquest són oficials instructors de la mateixa organització --tret dels 5 primers mandats i del període R.Echevarría que és un tinent coronel d'infanteria--. Això explica que hagin de venir delegats de fora per ocupar aquest càrrec, ja que a Girona --com a la resta de Catalunya--, no hi ha massa predisposició a proporcionar oficials instructors. Pel que fa als "*Inspectores de Juventudes*" segons Antoni Domènech "*eren gent amable i assequible, gironins alguns, i practicaven la política <<a la gironina>>, sense extremismes i amb ampli consens*".

El personal que es fa càrrec de la direcció i responsabilitat dels acampats està format normalment per un equip de dirigents en què sol haver-hi un assessor de formació nacionalsindicalista i un altre de formació física, un "*jefe de campamento*", un metge, un capellà, un intendent i un administrador. Els "*jefes de campamento*" són preferentment oficials instructors. Alguns noms són: Agustí Quintana, Francisco Alcácer Muñoz, Angel Martínez Roldán, Juan Lidón Simón, José Roca Soler, Joan Carreras Cebriá. Pel que fa a "Mandos" hi trobem, entre altres, a: Manuel Xiberta (professor de la Normal de Girona), Mn. Fernando Forns (consiliari de la FJC durant la II República i iniciador de l'Escolania del Mercadal) i Mn. Josep Planas. Els assessors religiosos del FJ nomenats pel bisbe

Cartaña foren F.Forns i J.Ramírez, encara que "no es veía amb bons ulls que els seminaristes acudissin als campaments d'aquesta organització, ja que el sistema falangista no inspirava prou confiança entre la jerarquia".⁵⁶

La formació és un requisit important per al nou règim per tal de poder inculcar els principis de *Movimiento*. Per això s'assegura que tot càrrec de responsabilitat hagi rebut una instrucció adequada. El 2 de setembre del 1941 es creen per decret les *Academias Nacionales "José Antonio"* i "*Isabel la Católica*" que han de formar els *Mandos i Instructores* del FJ. Tal com diu el Decret:

"como tarea primordial e ineludible de nuestro movimiento, hemos de considerar la de la formación política, física y premilitar en las generaciones que habrán de ser continuadoras del esfuerzo y sacrificio que España precisa para la total realización del su destino".⁵⁷

La formació no es redueix a aquestes *Academias Nacionales*. El FJ actua directament en la formació de mestres a través de la formació falangista en la mateixa Escola Normal. A Girona durant els anys 50 la *Formación del Espíritu Nacional* la fa Angel Martínez Roldán, el qual també imparteix Educació Física. D'altra banda, per obtenir el títol de mestre cal jurar els "*Principios Fundamentales del Movimiento*" i realitzar el *Curso del Instructor Elemental del Frente de Juventudes* en què es proporciona una preparació específica pel que fa a associacionisme juvenil i activitats extraescolars. Aquesta preparació es dona en acabar el segon curs de Magisteri a través d'un campament. D'aquesta manera s'assegura que tot mestre estigui preparat i format per aquest tipus d'activitats, sempre d'acord amb la ideologia imperant. Abans de les oposicions cal, doncs, haver aprovat el campament on s'imparteix aquest títol de "*Instructor elemental del Frente de Juventudes*". En aquests campaments es comprova el grau

⁵⁶ Vegeu CLARA, Josep (1991): *Girona sota el franquisme 1939-1976*, Quaderns d'història de Girona, Ajuntament de Girona, Diputació de Girona, pp.69.

⁵⁷ BOE, núm. 251, 8 de setembre.

d'impregnació falangista que els futurs mestres tenen. No se'ls exigeix només saber els principis fonamentals del moviment, sinó que cal viure'ls. Aquesta formació es fa en diferents indrets⁵⁸.

Més endavant es tendeix a centralitzar el lloc de formació i la gent de Girona --i tots els de la meitat nord d'Espanya-- realitzen l'estada a Covaleda (Sòria). Ens ho explica Antoni Domènech⁵⁹:

"El nostre torn va aplegar uns set-cents mestres (calia tenir-ne el títol) que vàrem quedar dividits en set centúries instal·lades en tres quartes parts d'una enorme circumferència i formant altres tantes semicircumferències a manera d'una gran rosassa. El quart restant era ocupat per les tendes dels <<mandos>>. Cada centúria era formada per <<escuadras>> de sis persones cadascuna, les quals requerien un <<jefe>> amb carnet de militant de Falange. Com que a la nostra ningú no el tenia, va haver d'instal·lar-s'hi un aragonès."

⁵⁸ Durant alguns anys, a partir del 1944, el curs per a *Instructores del Frente de Juventudes* es fa al costat del mateix "*Campamento Ultonia*" de Calella de Palafrugell, coincidint amb una de les tandes de campaments per a escolars en la segona quinzena del mes de juliol. També el "*Sindicato Español del Magisterio*" (SEM) el dia 31 de juliol del 1944 inicia el primer campament provincial del SEM. La duració és de 13 dies al llarg del quals es fa també un curs de formació religiosa i política entre altres temes del mateix qüestionari d'oposicions per a l'ingrés al magisteri. Els "*camaradas*" ademesos en aquest primer campament provincial de formació són: Ernest Musqueras, Joan Massó Feliu, Ramon Guardiola Rovira, Pere Ayats Figueras, Josep M^a. Requena Rentero, Josep de la Fuente Fernández, Bernardino Gumá Martí, Alfons Freixas Pou, Josep Muní Pinsach, Jona Sellas Romá, Antoni Camós Ramió, Joan Roca Colldecarrera, Pere Bartrina Freixas, Miquel Arnau Regàs, Joan Ferrerós Pibernat, Manel Alonso Canals, Justo Meiro Migueloa, Agustí Moret Mont i Francesc Alcácer Muñoz. Vegeu "Primer Campamento Provincial del S.E.M. en Calella de Palafrugell", *Los Sitios de Gerona*, 25 de juliol del 1944, p.2.

L'any 1948 el curs d'instructors elementals es continua fent de manera annexa al "*Campamento Ultonia*". Els participants en el curs són: Joan Alís Tor, Damià Alsina Ferrer, Antoni Alvarez Prat, Emilià Arelejo Pereferrer, Joan Barris Neva, Pere Camó Puigvert, Narcís Daunis Parvovell, Joan Gelabert Feliu, Narcís Girbau Trobat, Pere Masó Borill, Victoriano Masó Serra, Josep Medijná Taberner, Martí Noguera Vilar, Josep Plaza Carbonell, Pere Pujadas Soler, Josep Ribas Court, Esteban Roca Torrent, Manel Roqueta Gomis, Josep Rovira Cañé, Narcís Vendrell Ferrer. Participants al curs d'instructors elementals que se celebra a Calella de Palafrugell del 21 de juliol al 9 d'agost del 1948. Per consultar la normativa d'aquest curs vegeu "Curso de Instructores Elementales convocado por la Delegación Provincial del FJ", *Los Sitios de Gerona*, 4 de juny del 1948, p.2.

⁵⁹ Vegeu DOMÈNECH, Antoni (1992): El Frente de Juventudes i els mestres, *Revista de Girona*, núm.153, p.84.

Aquesta necessitat d'adoctrinament del magisteri es manté al llarg del franquisme. L'any 1968, l'ordre ministerial del 26 de març, insisteix en l'obligatorietat de realitzar cursos de capacitació en activitats juvenils de temps lliure, per a l'obtenció del títol de mestre d'ensenyança primària. A Girona aquests cursos es poden fer en el *Col.legi Menor Professor Pericot* durant les vacances d'estiu del primer any de carrera. A través d'ells es pretén:

- a) "*Completar la formación de los alumnos mediante el aprovechamiento de las prácticas de convivencia, servicio, solidaridad y camaradería, pricipios que caracterizan el régimen interno de las actividades*".
- b) "*Perfeccionar la capacitación profesional de los futuros Maestros al iniciarles en las técnicas precisas para dirigir las actividades de Tiempo Libre de los niños en edad escolar*".⁶⁰

El curs sol tenir tres parts diferenciades⁶¹: teoria, tècniques i pràctiques. La part teòrica comprèn "Pedagogía del tiempo Libre" i "Sociología Juvenil". La part de tècniques: "Actividades físico-deportivas", "Actividades de Aire Libre" i "Actividades artísticas y culturales". En la part pràctica es fan marxes, excursions i acampades. Aquesta formació es complementa a través d'un cicle de conferències.

A part d'aquesta formació situada directament i de manera obligatòria dins el magisteri, hi ha també un segon nivell de formació per als afiliats al FJ. Aquest és el cas del curs per a "*Guías Montañeros*" que es realitza a Girona el març i abril del 1944 al "Hogar Onésimo Redondo" de la Centuria "Álvarez de Castro". Hi assisteixen 25 joves els quals realitzen les marxes que es faran cada diumenge durant els dos mesos de curs, a més de les classes teòriques que tracten d'educació política, física, premilitar, modal, sanitat, marxes, escalada, etc.

⁶⁰ Vegeu Ordre Ministerial del 26 març del 1968, BOE núm.83 del 5 d'abril del mateix any.

⁶¹ En aquesta època s'elabora una obra que farà la funció de manual en la preparació d'aquests cursos: GRANADOS, Carlos i altres (1972): *Actividades juveniles de tiempo libre*, Ed. Doncel, Madrid.

Aquest curs es repeteix altres anys. L'any 1947 consta que els participants d'arreu de la província són 80 i entre les sessions del curs hi ha una setmana d'esquí a Núria. El responsable i promotor d'aquests "Guías Montañeros" és Agustí Quintana --cap provincial del departament d'albergs i campaments--⁶².

3.3.6. La participació d'infants i joves gironins en el FJ

El moment més significatiu pel que fa a l'activitat del FJ a Girona és l'etapa del delegat Joaquín Villalba entre el 1944 i el 1948. Malgrat tot, en aquest període es pot veure com el nombre d'afiliats a les *Falanges Juveniles* és tant sols de 601 a nivell de tota la província. Això fa que Girona sigui l'avantpenúltima província espanyola, tant sols per davant de Biscaia i Logronyo⁶³. Cal veure que en aquest mateix període, a nivell de tot Espanya, hi ha 200.000 nois afiliats a les *Falanges Juveniles de Franco*⁶⁴. Divuit anys més tard, el 1965, el seu equivalent en la nova organització juvenil, la OJE, té a nivell provincial 1.934 afiliats, però tot i així es reconeix obertament que aquesta xifra està molt per sota de les possibilitats reals de la província. Pel que fa al nombre de *Guías* (joves de 18 a 21 anys), a la província de Girona també és baix. Mentre que a Barcelona i Tarragona els *Guías* representen una quarta part dels afiliats, a Girona sols són el 9,3% dels afiliats --només hi ha 56 guies a la província--. D'aquests, els 75% passen a la Falange en acabar el període d'aquesta etapa⁶⁵. Aquesta xifra però, amb el pas

⁶² Aquest mateix, l'octubre del 1947 porta a un grup de "montañeros" a escalar l'Agullola de Rupit. El grup està format per: Joan Carreras, Josep Maria Martí, Ernest Carreras, Enric Soriano, Fernando Soriano, Joan Vivó, Joaquim Valentí, Rodolfo Lapeña, Saiz i Dalmau.

⁶³ Vegeu SAEZ MARIN, Juan (1988): *El Frente de Juventudes. Política de juventud en la España de la posguerra (1937-1960)*, Siglo XXI, Madrid, p.454.

⁶⁴ Vegeu "Doscientos mil muchachos pertenecen a las Falanges Juveniles de Franco", *Los Sitios de Gerona*, 19 de gener del 1947, p.5.

⁶⁵ Vegeu BALCELLS, A.; SAMPER, G. (1993): *L'escollisme català (1911-1978)*, Barcanova, Barcelona, pp.138-139.

dels anys va decreixent tal com ho reflexeix l'estudi de Josep Clara⁶⁶ on es constata que la Falange a Girona no arriba a tenir ni el 1,5% de la població. L'any 1968 la *Delegación de Juventudes* inaugura el *Col.legi Menor Professor Pericot*. Aquest centre té també problemes de subsistència davant la competència del *Col.legi Cartañà*, depenent de l'Església. L'any 1969 Girona no proporciona ni un afiliat al *Movimiento*. Amb tot, si comparem aquesta xifra en termes absoluts amb la resta de dades de poblacions de la província, hem de dir que Girona és la primera ciutat amb nombre de carnets locals expedits.

Girona doncs, no té massa simpatitzants del FJ. Aquesta manca de connexió entre els joves gironins i l'*Organización Juvenil* incial i el FJ després, ja es constata de seguida, en els primers anys del franquisme. Mariano Oliver, delegat provincial, diu a *El Pirineo* l'any 1940 que "*la Organización está casi muerta, que no da señales de vida, que los muchachos no están en ella a gusto*"⁶⁷. Davant, doncs, d'aquest rebuig prou explícit de la població gironina cap dels plantejaments de la falange i de la seva obra, ens podem imaginar quina és la participació dels infants i joves en els campaments del FJ. Malgrat que no hem trobat dades de l'índex de participació dels gironins en tots els campaments realitzats, podem proporcionar algunes xifres dels campaments del 1940. En els campaments femenins d'Aiguafreda hi ha a cada torn cinquanta "flechas" de la província de Girona⁶⁸. Pel que fa a l'oferta de places per a campaments el 1942 cal veure que Girona i Lleida són les províncies de Catalunya amb menys participació: 10.000 a la província de Barcelona, 6.000 a la província de Tarragona, 600 a la de

⁶⁶ Entre els anys 1934 i el 1969 la Falange aplega a Girona ciutat un total de 840 afiliats, dels quals, 22 ho eren ja abans del 1939, la majoria --el 46,3%-- se'n fan durant els tres primers anys de postguerra i a partir d'aquí, l'afiliació al partit va davallant. Els afiliats són, predominantment, persones vinculades a professions que depenen de l'activitat oficial, amb preferència empleats i funcionaris. Vegeu CLARA, J. (1992): "Els falangistes de Girona. Evolució de les afiliacions i dades sociològiques (1934-1969)", en *L'Avenç*, núm. 157, pp.46-50.

⁶⁷ Vegeu OLIVER, Mariano (1940): "A los padres de Gerona", *El Pirineo*, extraordinari de Fires.

⁶⁸ Vegeu *El Pirineo*, año 2, núm.347, 19 de junio de 1940.

Girona i 450 a Lleida⁶⁹. Per veure el volum de participants que hi ha a nivell d'Espanya, per exemple, se sap que el 1947 el total de participants en els diferents campaments nacionals i provincials⁷⁰ és de 47.278 i que el 1956 el nombre és de 51.271 participants⁷¹.

Els campaments que la falange organitza a Girona en els primers anys de franquisme són més ben rebuts entre les classes altes i acomodades de Girona, que no pas entre la població treballadora⁷². Ja hem comentat també que el model majoritari d'acampat no és precisament el d'una població que necessiti rebre ajuda assistencial ja que entre els candidats es realitza una selecció dels més ben escolaritzats i els que gaudeixen d'una millor salut. En aquest sentit, alguns dels nois que hi participen són un clar exemple de famílies benestant de Girona, sobretot en els primers anys de franquisme: en Quera, en Massana, en Quintana, etc. A mesura que avancen els anys, cada vegada decreix més aquesta diferenciació i augmenta el rebuig de la majoria de gironins vers aquestes activitats que van perdent aquest prestigi inicial i es converteixen en el recurs per a aquelles famílies pobres que volen que els seus fills tinguin vacances.

A finals dels 50 i si hem de fer cas de la "*Jefatura Provincial*", en els torns de campaments que es fan per als escolars, manquen places. En el cas de Girona es diu que no s'han pogut cobrir 150 sol.licituds per manca de places. Davant aquest fet, la Prefectura Provincial es mostra satisfeta:

"Lo que demuestra el predicamento que van tomando los campamentos entre los padres que anteriormente se mostraban reacios a mandar a sus hijos a estos días de asueto y

⁶⁹ Vegeu SAEZ,J.(1988): *El Frente de Juventudes. Política de juventud en la España de la postguerra. 1937-1960*, Siglo XXI, Madrid, p.461.

⁷⁰ Vegeu *Mandos*, núm.74, febrero del 1948, p.85.

⁷¹ Vegeu *Mandos*, núm.173, julio del 1956, p.306-307.

⁷² Informació proporcionada per Enric Humet en l'entrevista realitzada el dia 23 de febrer del 1994.

formación con una vida enteramente al aire libre."⁷³

A començaments del 1944 a Girona hi ha dues centúries del FJ la de *Cadetes Alvarez de Castro* i la de *Flechas Hermanos Sábat*. L'any 1967 són més de 17.000 joves gironins --a nivell provincial--, els que han conviscut en torns de 20 dies de durada organitzats per aquest moviment, amb un total de 78 torns de platja i 42 de muntanya durant els 28 anys de franquisme que ja es porten⁷⁴. Els campaments que es fan no registren més de 500 assistents per any⁷⁵, en una província on els joves 10 a 20 anys són més de 25.000.

En els primers anys de dictadura i durant els dos anys que es realitzen els campaments nacionals de les *Organizaciones Juveniles* a L'Estartit i Aiguafreda, els campaments estan oberts a tots els joves d'Espanya amb preferència pels: afiliats de les *Organizaciones Juveniles* que s'haguessin distingit pel seu bon comportament; els horfes de la Revolució i de la guerra i els escolars de les institucions d'Ensenyança Oficial de l'Estat, la província i el municipi. Com es pot veure, el criteri que prima per excel·lència és que la família comparteixi la ideologia del nou règim i hagi donat proves d'aquesta adhesió. No hi ha cap preferència ni atenció especial vers els necessitats o els infants de famílies necessitades. Tot i això, la inscripció és gratuïta. Fonamentalment les despeses es cobreixen a partir de donatius que els diferents ciutadans es veuen impulsats a fer i de favors que s'han de concedir a aquesta organització falangista. En el periòdic "El Pirineo", portaveu del Moviment, es publica la relació de donatius que els ciutadans d'aquesta província van fent per a l'organització dels campaments. També s'hi donen consignes a favor de la participació en aquesta

⁷³ Vegeu *Boletín de Información*, núm.9, junio del 1959, p.2.

⁷⁴ Vegeu "Pequeña historia de los campamentos gerundenses", *Los Sitios*, 7 de juliol de 1967, p.5.

⁷⁵ Els assistents als campaments que s'organitzaran a nivell provincial durant alguns anys són: 67 (1940), 300 (1941), 504 (1957), 492 (1963), 343 (1964), 303 (1965), 577 (1966), 365 (1967), 381 (1968), 273 (1972), 307 (1973), 181 (1974). Vegeu CLARA, Josep (1992): "El Frente de Juventudes a Girona", *Revista de Girona*, núm.153, p.72.

campanya:

"No tardes más, gerundense. Entrega tu aportación para los campamentos de O.J. Ella contribuirá a que puedan beneficiarse de ellos tantos niños y niñas sin medios de fortuna que les permita sufragarse los gastos de estancia" (...)

...Si no lo haces demostrarás son mentira (sic) aquellas promesas que hacías días antes de ser liberado por las tropas nacionales, diciendo que mientras pudieras salvar la vida, sabrías después sacrificar te para España. Piensa en tantos niños y niñas desventurados si no hacemos llegar hasta ellos nuestra influencia bienhechora"⁷⁶.

Ben aviat el criteri que més s'explicita és el de premiar els alumnes que més sobresurten en les tasques escolars --per tant, els alumnes més ben dotats i de famílies afins al règim-- amb la possibilitat de poder assistir als campaments. Aquesta manera d'entendre la participació i la selecció dels infants es fa arribar als mestres a través de la revista del FJ que s'envia a totes les escoles, per tal que ho tinguin present i ho facin saber:

"Creemos muy conveniente que se hable de éstos en la Escuela, por varias razones: en primer lugar, la asistencia a los campamentos del Frente de Juventudes es el mejor premio al comportamiento ejemplar de los escolares durante el curso y es bueno que éstos sepan que no todos los que quieren pueden ir..."⁷⁷

El factor ideològic és també molt important a l'hora de seleccionar els nois del campament. Tot i que la població que majoritàriament assisteix a aquests campaments són famílies properes al règim i benestants, la voluntat del *Movimiento* és generalitzar els campaments i estendre la seva acció adoctrinadora al màxim de població. Per això es reserven un petit nombre de places per a fills de reclusos. Aquesta acció podria semblar propera a una tasca de beneficiència. El cert és però, que se cerca el propòsit adoctrinador d'aquests infants els pares dels quals estan tancats majoritàriament per no compartir la ideologia franquista.

⁷⁶ Vegeu *El Pirineo*, año I, núm.76, 17 de julio de 1939.

⁷⁷ Vegeu "Los campamentos de verano", *Mandos*, núm.41, maig 1945.

Amb aquest propòsit s'expressa la voluntat que:

"Los Jefes de Campamentos cuidarán especialmente de que estos muchachos no formen grupos con vida más o menos independiente dentro del Campamento, sino que, por el contrario, se hermanen de una manera total con los demás camaradas que componen su escuadra, procurando por todos los medios que lo hagan de una manera especial con aquellos cuyas familias hayan sufrido más directamente a consecuencia del Glorioso Movimiento Nacional en servicio de la Falange. El espíritu de apostolado de estos camaradas debe de ser vivo y constante para conseguir atraerlos."⁷⁸

En aquest sentit, el nombre de places que s'assignen l'any 1945 a fills de reclusos en el cas de Girona és de 8 nens del Col·legi de la Llar Infantil de Girona.

La figura de l'infant malatís i pobre de salut no cap en aquesta nova modalitat de vida a l'aire lliure. L'ordre del Ministeri de Governació de 23 de juny de 1952 especifica concretament que no podran anar a cap campament els nens: amb processos supurats, els que tinguin malalties infectivo-contagioses o parasitàries, els que pateixen lesions que disminueixen la capacitat de vida en comú, els que tenen atacs, alteracions psicopàtiques o perversions sexuals, els que tenen transtorns greus, càries dental de tercer grau, malalties de la pell, malats renals, malalts de nutrició, halitosis o ocaena... o altres malalties que detecti el metge. Per això, abans d'assistir als campaments és obligat passar un reconeixement mèdic al Parador del FJ situat davant el seminari i al "*Hogar Onésimo Redondo*" ubicat al carrer Albareda núm. 3. Per als nens i les nenes que no gaudeixen de bona salut s'organitzen les estacions preventorials on es porta un règim de vida reposat⁷⁹. Aquestes activitats acullen els infants i joves més dèbils i els que tenen certa predisposició a posar-se malalts. En aquests llocs s'hi fa vida mèdica, amb

⁷⁸ Vegeu ELOLA-OLASO, José Antonio (1945): "Asistencia de hijos de reclusos a Campamentos", Circular núm.20, 12 de junio del 1945, en *Mandos*, núm.44, agost del 1945, p.64-65.

⁷⁹ Vegeu "Campamentos Femeninos del Frente de Juventudes", *Los Sitios de Gerona*, 14 de juny del 1949. En aquest any, els campaments preventorials del les "Flechas" de Girona són a Palma de Mallorca. Per a més detalls dels preventoris vegeu també ESPINAR, Blanca (1948): "Lucha de la Sección Femenina contra la tuberculosis", *Los Sitios de Gerona*, 17 de octubre del 1948, p.3.

una alimentació més acurada i amb activitats prescrites pel metge. Els objectius en aquest cas són que els joves es recuperin de la salut debilitada i que no disminueixi la seva formació cultural. Les estades són de tot l'any --equivalent al que eren les colònies permanents en altres temps--, i es revisa l'estat de salut cada tres mesos⁸⁰.

En la llista de candidats a ocupar les places dels campaments projectats es pot donar el cas d'haver de seleccionar algunes persones. En aquest cas, el mateix centre proporciona una llista per rigorós ordre de preferència a partir de la puntuació escolar obtinguda i la conducta manifestada a l'efecte de facilitar la selecció. Un altre dels criteris de selecció és també l'ordre d'inscripció. Hi ha també la possibilitat de participar en aquestes activitats en condició de becari. Es pot parlar sols de l'acolliment amb caràcter de becats --pagant una part de les quotes-- en el cas de nens i joves de la Llar Infantil -- sempre amb un nombre limitat de places, encara que sovint aquests infants no són massa ben vistos per la resta de companys--. Amb les condicions d'inscripció i selecció presentades s'obtenen uns grups de nens i joves molt concrets: alumnes amb bones notes, conducta sense problemes, assidus a campaments i, sobretot, amb famílies addictes als plantejaments del règim. Aquest model d'acampat ben segur no és el més adient per a una població que necessita rebre una ajuda social o mèdica.

L'uniforme amb què es fa vestir als nois i noies que assistien a les activitats del FJ és un element més que contribueix a inculcar els principis directors de la ideologia dominant. La camisa blava o "pescadora" i els patalons blaus d'esport són quelcom imprescindible. Si no es tenen, s'han de comprar al mateix campament el dia de l'arribada. L'uniforme és de vital importància tal com queda explicat en les normes dels assistents al segon torn del campament provincial de

⁸⁰ Alguns dels infants de la província de Girona que l'any 1947 estan allotjats en l'estació preventorial d'Arenys de Mar són: Joan Juanola, Segundo Molina, Lluís Cerbino, Albert Oliu, Amadeo Pérez, Marcial Burch, Rafael Costa, Luciano Casanovas, Jaume Pujol, Josep Bosch, Joan Roura, Pere Pagès, Salvador Tulsà i Esteve Sánchez. Vegeu: "Aviso del Frente de J.", *Los Sitios de Gerona*, 26 de noviembre del 1947, p.2.

Calella de Palafrugell del 1953, signades per Juan Carreras Cebriá, *Jefe del Campamento*:

"Los que no posean la camisa azul y los pantalones de deportes, pueden comprarlos en cualquier comercio o bien a su llegada en el mismo campamento por el precio de 30 ptas. la camisa y 10 los pantalones.

Todo acampado que no posea estas dos prendas o no lleve el importe de la cuota, será devuelto a su punto de procedencia."

3.4. LA ORGANIZACIÓN JUVENIL ESPAÑOLA A GIRONA

Poques dades tenim de la OJE de Girona. El 1962 neix la revista *AMUNT. Portavoz de la O.J.E.* En aquesta revista la *Jefatura Provincial del Movimiento* de Girona dóna a conèixer quina és des de la seva òptica la importància i la funció dels moviments juvenils:

"La importancia que tiene esta preparación juvenil para la vida social y política del mañana, es algo que queda ya fuera de toda discusión. La juventud no es en ningún caso meta de sí misma, sino etapa para algo que no es ella pero que políticamente es definitivo. De ahí que no encontremos antagonismos e incompatibilidad de tipo alguno entre la formación política y la indirecta; son dos aspectos de una misma cuestión encaminados a la formación de un tipo nuevo de hombre".⁸¹

L'any 1965 la OJE té 1.934 afiliats a la província de Girona. Malgrat aquest nombre, es reconeix obertament que la xifra està molt per sota de les possibilitats reals de la província. El cap provincial de la OJE és Josep Lluís Oliver Martínez. L'inspector de la zona de Girona és Enric Castellote. Fèlix Bouso Mares ocupa el càrrec de cap del Servei d'Activitats Culturals i l'assessor religiós és Mn. Josep Ramírez Carles. L'any 1973 s'han modificat alguns d'aquests càrrecs i hi trobem: Victorino Anguera Sansó (cap provincial del Movimiento), Rafael Pinedo Pérez (sots-cap Provincial del Movimiento), Jacinto Saiz García (cap del Departament de Política Local), Miquel Matas Pérez i Julián de Castro Conde (inspectors provincials del Movimiento) i Manuel de Eugenio Lagresa (secretari del Consell Provincial del Movimiento). Es continuen organitzant els campaments d'estiu a la zona de la Costa Brava i a alta muntanya. Com a exemple d'aquesta activitat, l'any 1967 la OJE de Girona organitza dos campaments: un a l'Escala i l'altre a la Molina, cada un amb 180 inscrits.

⁸¹ Vegeu "Historia de los <<Movimientos Juveniles>>, Cap.III", *AMUNT. Portavoz de la O.J.E.*, marzo-abril del 1963.

Amb l'acabament del franquisme tot el patrimoni de la *Delegación Nacional de Juventud* passa a la *Presidencia del Gobierno* i al *Ministerio de Cultura*. Amb l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, el patrimoni propi de Catalunya es traspassa a partir de l'any 1980 (Real Decret 1667) i pel que fa a la ciutat de Girona es recuperen tres clubs juvenils i el pis del delegat provincial.⁸²

L'any 1981, ja en l'etapa democràtica, no hi ha cap grup de la OJE a la ciutat de Girona ni tampoc a nivell provincial. Si bé existeix com a METLL censat en el registre d'associacions d'educació en el lleure de la Generalitat de Catalunya, no hi ha representació a Girona.

⁸² Els clubs juvenils són: Club Juvenil. Carrer Jaume I, 68. En arrendament. Club Juvenil. Carrer Primo de Rivera, 25. En arrendament. Club Juvenil. Travessia de Sant Josep, 2. En runes. Pel que fa al pis del delegat provincial, es troba al carrer Jaume I, 80. Habitatge per a la Delegació Provincial de Cultura.

Sobre traspessos al govern català hi ha també el capítol de personal format per 11 oficials instructors, un administratiu, un auxiliar i un subaltern.

3.5. LA SECCIÓN FEMENINA A GIRONA

3.5.1. L'estada en albergs i la finalitat de la SF

Igualment que la branca masculina del FJ, la SF també s'implanta a Girona i organitza campaments. Consisteixen en estades a l'aire lliure, encara que en règim d'albergs, com el de Sant Hilari (acull noies de 14 a 17 anys) i el de Vallvidrera (per a noies de 10 a 14 anys). El 1949, també es disposa de l'alberg de Palma de Mallorca⁸³. Segons la mateixa delegada provincial de la SF de Girona l'any 1947, Rosaura Xiberta, els objectius de l'estada en aquests albergs són proporcionar "*el fuego, el lar y el telar*" amb la finalitat última d'aconseguir la formació total de les "*flechas*" i la unitat entre les classes i els homes d'Espanya⁸⁴. Aquest és el règim de vida en alberg i l'horari que s'hi fa⁸⁵.

Campamento Femenino

- 7.- Diana, aseo.
- 8.- Izar bandera.
- 8:10. Oración por la mañana y misa.
- 8:30. Desayuno.
- 9.- Arreglo de la habitación.
- 10.- Marcha a la playa. Gimnasia. Carreras. Baños de mar y sol.
- 12.- Vuelta al Campamento. (Ducha y orden).
- 13.- Comida.
- 14.- Reposo.
- 15.- Trabajos manuales. Religión. (alternas).
- 16:30.- Música.
- 17.- Merienda y recoger la leña para el fuego. Marcha al campo.
- 18.- Marcha.
- 19.- Arriar bandera y oración.
- 19:30.- Cena.
- 21.- Fuego de Campamento. Bailes y cantos. Charla de la Jefe de Campamento. (Doctrina Nacional-Sindicalista, Historia del Movimiento, Guerra).
- 22.- Silencio.⁸⁶

⁸³ Vegeu Taula II sobre l'organització de campaments per part de la Delegació Provincial del FJ a Girona.

⁸⁴ Vegeu "Los Albergues de la S.F.", *Los Sitios de Gerona*, 26 d'agost del 1947, p.2-3.

⁸⁵ Vegeu "El jueves salió la primera expedición para el Albergue de San Hilario Sacalm", *Los Sitios de Gerona*, 2 de juliol del 1949, p.2.

⁸⁶ Vegeu *El Pirineo*, año 2, núm.366, 16 de julio de 1940.

La vida en aquests albergs segueix la tònica dominant en totes les activitats d'aquest període: oracions, pujada i baixada de bandera, educació física, llar, marxes, nacionalsindicalisme, xerrades, foc de camp i, sempre que és possible, missa diària que ajuda a la formació religiosa i politico-cívico-social. Cada noia ha de fer front a les despeses de l'estada. Com a requisit es demana un bon estat de salut. Les responsables en aquest cas són les Instructores Generals.

Els torns d'estada en els albergs són de tres setmanes. S'en fan per a nenes petites --de nou a onze i de dotze a catorze anys--, i torns per a noies --de quinze a disset i de divuit a vint-i-un anys--. En aquestes estades es poden veure tres grans línees de treball que són objectius clars de les activitats que s'hi porten a terme: la formació política en els principis de la Falange, la formació d'un model de dona i la formació religiosa. Cada un d'aquests aspectes es deixa veure en les explicacions que apareixen sobre la vida en aquests campaments femenins:

"...un Campamento femenino es: Amor a la Patria y a la Falange. Por el camino del entendimiento y del corazón, conduce el Campamento a las Flechas al amor perfecto por la España exacta y difícil de la Falange.

Conocimiento del espíritu de España. En la llamada <<Hora del Romance >>, recogen las pequeñas camaradas en el Campamento el ejemplo de las virtudes tradicionales y heroicas del pueblo hispano.

Salud y alegría. Con la Educación Física se persigue un doble objetivo. Conseguir para el futuro una mujer sana, fuerte y femenina e inculcar en ella para todos los aspectos de la vida, la nobleza, la camaradería, la naturalidad que reportan el espíritu deportivo.

Y por último el Campamento es *acercamiento de las almas a Dios*. Las palabras sencillas y fervorosas de la oración matinal son las que mejor expresan la fe y la femenina presencia de las Flechas en el marco de la gran tarea española."⁸⁷

Es treballen les tasques que han de ser pròpies de les noies segons la filosofia d'aquesta època i, sobretot, se'ls ensenya a ser complaents i submises:

⁸⁷ Vegeu "Frente de Juventudes femeninas. Campamento al día", *Los Sitios de Gerona*, 28 de julio del 1943, p.4.

"Aprendéis a obedecer, y a obedecer con alegría. Porque sabéis que lo que vuestros jefes os mandan es bueno, es justo y tiene siempre un fin; porque sabéis que para que las cosas vayan con orden, uno tiene que mandar y los demás obedecer"⁸⁸

També se'ls ensenya a cuidar la casa i a preparar-se per al paper de mares:

"En el Albergue aprende la chica a servir a la mesa, a saber lo que es una responsabilidad (la de ser jefe de día, la de cuidar del arreglo de su habitación...) a someterse a un horario, a obedecer, a tratar a las camaradas que con ella conviven, no en razón de su posición social o de vecindad, sino por ser nada más y nada menos que eso que tanto repetimos pero que quizá no alcancemos a hacerlo con el respeto que debiera inspirarnos; un ser portador de valores eternos con capacidad de condena o de salvación..."⁸⁹

L'any 1942 la SF organitzen a nivell de tot Espanya un total de 38 campaments. L'any següent, el 1943, el nombre de campaments augmenta en cinc, fent un total de 43 amb un total aproximat de 27.000 noies⁹⁰. D'aquests 43 campaments un es fa a la província de Girona. Cada un d'aquests campaments té projectats diversos torns, el primer i tercer dels quals es destinen a preparar les "*Flechas azules*" que han de passar a la SF, la resta de torns són per a comandaments menors de "*Flechas*". Les responsables d'aquests torns són noies que ja han cursat el curs d'instructores a l'escola "*Isabel la Católica*". El campament femení que es fa a la província de Girona s'anomena "*Joaquina Sot*" i es troba a Aiguafreda (Begur). Malgrat anomenar-se campament, el règim és d'alberg i l'objectiu que es pretén és "*lograr en la mujer una feminidad hasta los límites*"⁹¹.

L'horari habitual en un d'aquests campaments ens és comentat a través d'una de

⁸⁸ Vegeu *Consigna*, núm.62, febrero del 1946, p.103.

⁸⁹ Vegeu *Boletín de Información*, núm.9, junio 1959, pp.4-5.

⁹⁰ Vegeu "La Sección Femenina instalará este año cuarenta y tres campamentos", *Los Sitios*, 18 de junio del 1943, p.4.

⁹¹ Vegeu "Los Albergues de Verano de las Juventudes Femeninas. El Albergue <<Joaquina Sot>>", *Los Sitios de Girona*, 7 de julio del 1944, p.4.

les "Aleluyas" que es componen en els mateixos campaments⁹²:

*A las siete me lavanto,
me lavo, me aseo y canto.*

*Tras la oración mañanera
marchamos a izar bandera.*

*Después de desayunar
el Campamento a limpiar.*

*Al sol y al viento con gracia,
respiro y hago gimnasia.*

*Después el baño y la ducha
gana de comer hay mucha.*

*Tras el reposo ordenado
la costura ha comenzado.*

*Para que <<Volante>> salga,
todas a escribir nos mandan.*

*Muy alegres merendamos
y romances recitamos.*

*Nos juntamos a diario
rezando el Santo Rosario.*

*Aprendemos sin demora
lo que enseña la Instructora.*

*Todas tenemos contento
con el fuego de Campamento.*

*<<Prietas las filas>> cantamos,
y así el día terminamos.*

A començaments del 1944 a Girona hi ha 4 centúries de noies de la SF: una Centúria de Margaritas "José Antonio", dues centúries de Flechas "Carmen Pérez Almeida" i "Carmen Tronchoni" i una centúria de Flechas Azules "Santa María de la Cabeza".

⁹² Vegeu "Frente de Juventudes Femeninas. Un día de Campamento (Aleluyas)", *Los Sitios de Gerona*, 29 de juliol del 1943, p.2.

3.5.2. Les responsables

El 1940 el nombre d'efectius de la SF a la ciutat és de 35 militants i 77 adherides⁹³. La majoria de les dirigents d'aquesta secció són persones d'origen autòcton: Dolors Falcó, Maria Moratones, Assumpció Olivé, Rosaura Xiberta o Maria Cobarsí. Com a secretària de l'organització hi ha durant molt de temps Maruja Arnau.

La relació entre el magisteri i la SF ja hem comentat que ha de ser de complementarietat i cooperació. Malgrat tot, sembla que les mestres gironines no ho tenen massa clar. Una de les circulars d'Inspecció del 1948 recull explícitament que la SF "*se queja de que por parte de algunas Maestras no se presta a dicho Organismo la colaboración precisa*"⁹⁴. Davant d'això se'ls recorda l'obligatorietat de cooperació que la llei exigeix i la consideració de "*falta muy grave*" l'incompliment d'aquesta col.laboració. Per cooperació no s'entén solament ensenyar la "*Formación del Espíritu Nacional*" a l'escola, sinó que també s'ha de col.laborar en les Escoles de Formació (classes d'adults) o bé organitzant en l'escola les "*Juventudes Femeninas de la F.E.T. y de las J.O.N.S.*" o, fins i tot, portant la "*Delegación Local de la Sección Femenina*". En aquest sentit la delegada provincial de la Sección Femenina a Girona manifesta:

"Hay que hacer vivir en la Escuela el Nacional Sindicalismo, y no convertirlo en una asignatura explicada con más o menos calor. Que las niñas comprendan los problemas de la Patria poco a poco. Que aprendan el gobierno de la casa y la manera de evitar la mortalidad infantil por conocimiento de la higiene y la alimentación adecuada a los niños. Se debe educar el gusto y el modo de hacer más agradable la convivencia familiar y social. Aficionarlas a la música, a los villancicos, al canto gregoriano y popular para que desechen de sus casas los horribles cuplés de moda. Aficionarlas al aire y al sol, al deporte que las quita luego del

⁹³ Vegeu CLARA, Josep (1991): *Girona sota el franquisme 1939-1976*, Quaderns d'història de Girona, Ajuntament de Girona, Diputació de Girona, pp.56-57.

⁹⁴ Vegeu *Circular núm.72 Inspecció de Enseñanza Primaria Gerona*, Octubre, 1948, pp.7-8.

ambiente impuro de los cines y los bares"⁹⁵.

La formació de les responsables dels campaments femenins és a càrrec d'instructores de la SF preparades específicament per aquesta tasca. El decret de 2 de setembre de 1941 crea l'*Academina Nacional Isabel la Católica* amb l'objectiu de cuidar-se la formació d'instructores de la SF. En els primers anys aquest cursos per a instructores duren un any (9 mesos de classes teòriques i 3 mesos de pràctiques), al final del qual les alumnes que superen el curs passen a formar part del *Servicio Nacional de Instructoras*. No tothom pot accedir a aquests cursos. Hi ha una forta selecció que pretén escollir, amb plenes garanties, la gent addicta al règim. Alguns dels requisits que cal tenir són: una conducta moral irreprotxable; ser soltera; no patir cap defecte físic que incapaciti per realitzar el programa íntegre d'educació física; ser militant de la *F.E.T. y de las J.O.N.S.*; haver fet el Servei Social; haver fet serveis voluntaris i gratuïts, almenys durant un any, en qualsevol departament del Movimiento; aprovar l'examen d'ingrés i, a més, obtenir la puntuació suficient valorant la possessió de títol acadèmic, els serveis fets al Movimiento durant el mateix període, la possessió del títol d'*Instructora Elemental o Auxiliar provisional*, haver realitzat cursos de SF i el fet de ser orfe de "*Caído*".

Pel que fa als cursos de "*Instructora de Hogar y Juventud*" que s'exigeixen a les mestres hi ha constància del *VI Curso de Hogar y Juventudes para Maestras* que es fa del 2 al 30 d'abril del 1948 a Girona⁹⁶ als locals de la SF al núm. 3 del carrer de Sant Josep. A partir de les dades d'aquest curs podem dir que la responsable és Anna M. Macià de Ros. Pel que fa als temes, es treballa:

⁹⁵ Vegeu XIBERTA PERAMATEU, Rosaura (1952): "El Magisterio y la Sección Femenina" a *Circular núm.100 Inspección Provincial de Enseñanza Primaria Gerona "Doce años de labor"*, enero-febrero de 1952, p.12.

⁹⁶ Vegeu "Sección Femenina. Clausura de cursillos", *Los Sitios de Gerona*, 1 d'agost del 1948, p.2 i MARQUÈS I SUREDA, Salomó (1992): "La Sección Femenina i la formació de les mestres gironines", *Revista de Girona*, núm.153, pp.79-81.

- Ensenyament de nacionalsindicalisme a càrrec de la professora de l'Escola Normal, Rosaura Xiberta.
- Cuina i economia a càrrec de Rosa Comas.
- Música amb els professors Joana Mercader i Francesc Civil.
- El doctor Vehí ensenya puericultura.
- Labors i treballs manuals a càrrec d'Isabel Oliva.
- Religió a càrrec de Mn. Tomàs Noguera, assessor provincial de religió de la SF i Mn. Josep Dorca, inspector en cap de la Delegació Provincial de Primer Ensenyament.
- Altres persones que hi intervenen són Paulina Cabanes, regidora del Servei de Cultura de la SF. Es realitzen també visites a la Catedral i l'Arxiu Diocesà. A més, cal fer algunes pràctiques amb les nenes de l'Hospici o de l'Escola Annexa.

Els continguts i valors que es treballen en aquests cursos i, en general des de la totalitat de les activitats promogudes per la SF, estan en plena consonància amb la ideologia de la Falange i els valors propis d'un Estat totalitari i masclista. La dona és educada per tenir un paper del tot secundari, com a servidora de l'home i de l'Estat. Aquesta visió és clarament reflectida a través de les consignes que es treballen cada un del 24 dies del curs després de fer la pregària, cantar l'himne nacional i hissar la bandera. En destaquem algunes ja que són del tot significatives de la ideologia que s'inculcava:

Dia 1: "La Patria es una unidad en que se integran todos los individuos y todas las clases; la Patria no puede estar en manos de la clase más fuerte ni del partido mejor organizado".

Dia 12: "Venimos a luchar porque a muchos de nuestras clases se les impongan sacrificios duros y justos y venimos a luchar porque un estado totalitario alcance con sus bienes lo mismo a los poderosos que a los humildes".

Dia 17: "El Movimiento de hoy, que no es de partido, sino que es un Movimiento, casi podríamos decir un antipartido, sépase desde ahora que no es de derechas ni de izquierdas".

...

La finalitat en aquests cursos no és altra que "*obtener buenas esposas, ideales madres y excelentes amas de casa, ya que no es más que este el ideal de la*

verdadera mujer".

Durant el 1943 tal com ens comenta la delegada provincial de Girona de la SF, Concepció Oliver per a la formació de les afiliades s'han realitzat cursos provincials de comandaments en qualitat d'internats; s'han format 30 afiliades de Girona en un curset de lliure formació i el 1944 té 70 camarades més en aquesta formació. S'han enviat també 12 comandaments a l'Escola Superior de Mandos i, a més, es va realitzar un "*Turno Escuela Descanso*" durant l'estiu, al qual assistiren 46 afiliades⁹⁷. Informa igualment, que la Regidoria de Cultura va tenir funcionant durant el 1943 vint-i-dues escoles de formació en diferents localitats de la província, arribant a 330 noies.

A més de la formació que les noies han de realitzar en les "Escuelas Hogar" i ha la part de prestació social que han de cobrir a partir de la dedicació en institucions benèfico-socials: llars infantils, menjadors, cases de maternitat, centres de puericultura, etc. A finals dels anys 50 es permet convalidar aquesta prestació amb la presentació d'una "*canastilla de recién nacido*" que es dona a la SF per l'ajuda a les mares necessitades.

⁹⁷ Vegeu "1943 A través de las Organizaciones de Falange de Gerona", *Los Sitios de Gerona*, 1 de enero del 1944, pp.4-5.

4. LES COLÒNIES ESCOLARS DE L'ADMINISTRACIÓ CENTRAL

El govern central espanyol també intervé directament en l'organització de colònies escolars. En aquest apartat volem posar de manifest el significat d'aquestes colònies i veure quina incidència varen tenir a Girona. Davant l'evolució d'aquestes colònies escolars hem cregut oportú dividir-ne el seu estudi en tres fases diferents:

- Les colònies escolars infantils per a refugiats de la guerra (1936-1939).
- Les colònies escolars del *Ministerio de Educación y Ciencia* a través de la *Delegación Provincial de Enseñanza Primaria de Gerona* en el franquisme (1941-1970).
- Les colònies escolars de la *Delegación Provincial de Enseñanza Primaria de Gerona* a partir de la *Lei General de Educación* i durant la transició (1970-1981).

4.1. LES COLÒNIES ESCOLARS INFANTILS PER A REFUGIATS DE LA GUERRA¹

Malgrat que aquestes colònies, com veurem, s'organitzen per a infants de fora de la província, hem cregut interessant dedicar-hi un comentari per l'efecte que representen i perquè són l'única activitat que s'organitza per als infants durant els anys de la guerra.

A partir del 1936 s'inicien les colònies escolars amb la finalitat d'assistir la infància davant els efectes de la guerra civil². La situació política i social del país fa que el Govern Central hagi de reestructurar la normativa sobre la realització de colònies³ i dicti l'Ordre Ministerial de 7 d'agost de 1936 que anul·la totes les subvencions per a colònies que s'havien concedit abans de l'inici de la guerra⁴. Una nova Ordre Ministerial el 25 de febrer del 1937 crea la *Delegación Central de Colonias* depenent de la *Dirección General de Primera Enseñanza* amb la finalitat d'organitzar, entre altres activitats, les colònies⁵. Ben aviat però, la situació de refugiats desborda les possibilitats del govern que reconeix la confusa situació en què es troba bona part de l'evacuació infantil i publica dues disposicions més que volen pal·liar aquest estat i posen sota la direcció del *Ministerio de Instrucción Pública* totes les colònies i institucions que dins i fora

¹ Respecte a aquestes colònies vegeu també l'apartat de l'actuació de la Generalitat Republicana.

² Vegeu l'article de Juan M. FERNANDEZ SORIA (1987): "La asistencia a la infancia en la guerra civil. Las colonias escolares", *Historia de la Educación. Revista Interuniversitaria*, Ediciones Universidad de Salamanca, núm.6, enero-diciembre, pp.83-128. L'esmentat article presenta un estudi acurat de les colònies infantils que tenen lloc en el territori republicà durant els anys de la guerra civil. Bona part de les dades que aportem en aquest apartat han estat extretes d'aquest autor.

³ Se sap que hi ha molts grups polítics i sindicals que en aquest període promouen evacuacions infantils i establiments de colònies a l'estranger sense que el Govern ho sàpiga ni pugui explicar on es troben aquests infants.

⁴ *Gaceta de Madrid* del 8 de agosto del 1936.

⁵ *Gaceta de la República* del 1 de marzo del 1937.

d'Espanya s'han creat per atendre la població infantil espanyola⁶. En definitiva, s'intenta fer més efectius els serveis assistencials i en els cas dels refugiats en colònies estrangeres, garantir una educació que tingui contacte amb la cultura espanyola. D'aquí es desprèn la creació de la *Delegación Española para la Infancia Evacuada* ubicada a París, amb la finalitat, entre d'altres, d'augmentar el nombre de colònies col·lectives en detriment de les colònies familiars⁷.

A començaments del 1938 el *Ministerio de Instrucción Pública* intenta posar ordre a la situació fent que totes aquestes iniciatives protectores tinguin l'obligatorietat d'inscriu-re's en el registre del Ministeri i que molts d'aquests serveis passin a dependre del *Servicio de Higiene Infantil*⁸. Malgrat tot "*adivina mos la impotencia de las instancias gubernamentales ante la diversidad de poderes establecidos y ante la natural confusión creada por las circunstancias*"⁹. Per altra banda, els continus trasllats que el Govern Central ha d'anar fent afecten també el marc legal de les colònies. Quan estableix la seva seu a Barcelona s'hi ubica també en aquesta localitat el *Consejo Nacional de la Infancia Evacuada* (CNIE) i dona lloc a una *Delegación de Colonias Escolares de Cataluña* (*Ministerio de Instrucción Pública*). Aquesta situació provoca que quan és ministre d'Instrucció Pública el cenetista Segundo Blanco s'elimini la Delegació de Colònies Escolars de Catalunya que no creu que sigui necessària havent-hi instal·lat el Govern de la República.

⁶ Vegeu decret de 28 de juny de 1937 --*Gaceta de la República* del 29-- i decret de 6 d'agost de 1937 --*Gaceta de la República* del 7--.

⁷ Aquesta Delegació els dies 20 i 21 de novembre del 1937 presenta un informe a la conferència organitzada pel *Comitè Internacional de Coordinació i Ajuda a l'Espanya Republicana* on es recullen les últimes estadístiques de les colònies existents a Espanya en aquelles dates. Segons aquest informe estan en funcionament en aquests moments 160 colònies amb prop de 8.652 infants acollits, de les quals, 54 es troben a Catalunya amb uns 1.927 infants.

⁸ Vegeu l'*Orden Ministerial* del 10 de enero del 1938 --*Gaceta de la República* del 13-- i l'*Orden Ministerial* del 20 de enero del 1938 --*Gaceta de la República* del 26--.

⁹ Vegeu FERNÁNDEZ SORIA, Juan M. (1987): *O. c.*, p. 89.

Les colònies infantils que es fan durant el període bèl·lic, malgrat que procuren mantenir els seus fins higiènics, sanitaris i preventius a més dels instructius, adquireixen altres característiques provocades per l'entorn i les necessitats que han d'afrontar. Moltes d'aquestes colònies es converteixen en permanents i adquireixen el caràcter de refugi protector dels desastres de la guerra. S'intenta doncs, compensar aquesta situació oferint protecció i assistència i es vol també substituir l'escola que en aquest anys veu alterada la seva activitat. En definitiva, es pretén *oferir protecció amb formació*.

En aquest període es poden distingir fonamentalment dos grans tipus de colònies:

a) **Les colònies col·lectives** concebudes per a grups de 25 a 100 infants sota les ordres d'un grup de professors que partint del treball en equips procuren establir una atmosfera familiar.

b) **Les colònies en règim familiar** enteses com a solució d'emergència. Els nens en aquest cas són acollits en cases particulars i cada grup de 50 o 60 acollits té assignat un mestre responsable. En ambdós casos els infants són distribuïts en grups i cada grup té un mestre responsable que supervisa les seves activitats. S'intenta que la formació sigui atractiva i es procura atraure l'interès dels infants i fer les classes actives. S'aprofita qualsevol moment del dia per a treure'n ensenyances. Hi ha un seguit d'activitats prou interessants: treballs agrícoles, biblioteca, jocs, esports, etc. L'horari habitual en aquest tipus de colònies suposa llevar-se aviat, fer gimnàstica, dutxar-se i esmorzar. De 9 a 10 fer classe. Jocs i passeig. Dinar i descans. De les 3 a les 5 de la tarda classes i treballs manuals. De les 5 a les 6,30 jocs no dirigits o passeigs i després lectures, xerrades o cants fins a les 8 del vespre. Sopar, alguna lectura i dormir.

La formació dels responsables es fonamenta en cursos de capacitació i perfeccionament que fonamentalment consisteixen en conferències i pràctiques encaminades a la direcció de colònies. Les escoles normals esdevenen centres de

formació en aquest sentit¹⁰. L'exigència al personal que ha de situar-se al càrrec d'aquestes colònies varia molt en funció de si aquestes colònies es realitzen dins el territori republicà o a l'estranger¹¹. Mentre que en el primer cas poden accedir-hi mestres de primera ensenyança, puericultors, batxillers, i, en general, qualsevol persona d'entre els 18 i 40 anys que culturalment estigui capacitada per a l'instrucció primària, en el segon cas es requereix ser funcionari de la *Dirección General de Primera Enseñanza*, tenir menys de 50 anys i demostrar l'adhesió incondicional a la causa del poble. Les colònies realitzades en el territori espanyol són pensades per a infants dels 6 i als 14 anys, mentre que a les que es desenvolupen a l'estranger l'edat prevista inicialment és per a nens de més de 8 anys.

A partir d'un testimoni d'aquesta època¹² hem pogut saber del cert que a la província de Girona va haver-hi un alt índex d'acolliment d'infants en diferents colònies, sobretot en els pobles de la costa. La majoria d'infants procedents de les zones ocupades arribaven per mar a Sant Feliu. Des d'aquí alguns s'enviaven cap a Barcelona i d'altres es repartien en les diferents colònies que hi havia a la Costa Brava. Hi havia infants que des d'aquí també s'enviaven a l'estranger -- encara que, segons el relat de Margarita Santana, això era més freqüent entre els infants acollits a la província de Barcelona--. Juntament amb els infants també hi arribaven algunes mares i alguns mestres i també algunes infermeres. Aquestes persones eren les que es feien càrrec dels nens en les colònies. Sembla que un cop passat el conflicte bèl·lic la gran majoria d'aquests refugiats es queden a la província.

¹⁰ D'aquesta manera l'estiu del 1938 organitzen un curs de perfeccionament pedagògic destinat al personal encarregat de les colònies infantils. Igualment, durant el curs 1938-39 porten a terme també seminaris d'especialització sobre l'atenció a la infància evacuada. Vegeu l'Ordre ministerial del 10 de juny del 1938 --*Gaceta de la República* del 23--.

¹¹ FERNANEZ SORIA, Juan M. (1987): *O. c.*, pp.104-105.

¹² Entrevista realitzada a Margarita Santana Pujol el dia 15 de juny del 1994. La Margarita Santana vivia a Sant Feliu de Guíxols i estava prop d'una de les colònies que es varen organitzar en la seva població per acollir nens refugiats.

El mateix relat de la Margarita Santana ens confirma durant els anys de la guerra, les colònies que es feien a nivell municipal, o els casals d'estiu de l'Església, se suspenen. No hi ha cap activitat per als nens de la província. El que sí hi ha són ajudes econòmiques de la Generalitat i de comitès locals a les famílies amb infants que tenen familiars al Front. També la Creu Roja Internacional intervé i entre algunes de les ajudes que fa, s'envien nens a Suïssa i des d'aquest país es fan ajudes a familiars de la província.

A nivell lúdic, només consta que s'organitza alguna festa per als nens amb el propòsit de treure-ls l'amargor de la guerra i l'angoixa de viure molts d'ells amb la família desfeta.

4.2. L'OBRA DE LES COLÒNIES ESCOLARS DEL MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA A TRAVÉS DE LA DELEGACIÓN PROVINCIAL DE ENSEÑANZA PRIMARIA DE GERONA (1941-1970)

No és aquest el lloc adient per aprofundir en el que va representar el franquisme en el camp de l'educació i l'escola. D'altra banda, el tema ja ha estat estudiat en part¹³. Només volem deixar constància que el nou *règim franquista* propugna una *nova escola* per a una *nova Espanya*. Les autoritats polítiques i educatives franquistes volen (ho aconsegueixen?) un trencament total amb el que s'havia fet durant la II República tant des del govern central com des de la Generalitat. Pel que fa a les colònies veurem que també el canvi d'orientació és clar.

En el període franquista les colònies escolars es diferencien quant a legislació i dependència administrativa de les colònies de vacances que promou l'Església catòlica. Les colònies escolars dependran del *Ministerio de Educación Nacional* mentre que les colònies de vacances seran legislades per la *Presidencia del Gobierno* encara que també estaran sotmeses al FJ. El marge d'actuació que el nou règim polític concedeix a l'Església, fa que sigui dins d'aquesta estructura on es promoguin i organitzin colònies alienes a la ideologia de l'Estat.

El 19 de juny del 1939 a través d'una Ordre ministerial es creen les "*Juntas Provinciales, Municipales y Locales de Primera Enseñanza*". En l'article 4, punt 6è. es diu que són deures i atencions de les Junes Provincials fomentar les Colònies Escolars permanents i per a vacances d'estiu. A aquesta Ordre, el 9 de maig del 1940, cal afegir-n'hi una altra signada pel ministre de Governació Sr. Serrano Suñer que prohibeix als ajuntaments i diputacions organitzar les seves pròpies colònies escolars i obliga a deixar-les en mans del FJ. Més tard, el 6 de desembre del mateix 1940 passa al mateix amb les corporacions locals: "*La organización de las Colonias Escolares sostenidas o subvencionadas por las*

¹³ Pel que respecta a Girona vegeu MARQUÈS, Salomó (1993): *L'escola pública durant el franquisme. La província de Girona (1939-1955)*, PPU, Barcelona.

Corporaciones locales estará a cargo de las Delegaciones Nacionales y Provinciales de las Organizaciones Juveniles de la F.E.T. y de las J.O.N.S."

Queda clar doncs, quin és el principi inspirador del nou règim: una clara voluntat de controlar i unificar les ensenyances i la formació que des d'aquestes activitats es pot fer. La *Ley de Ordenación de la Universidad Española*¹⁴ del 29 de juliol del 1943 especifica també la voluntat de fomentar les escoles a l'aire lliure i concreta que l'assistència és obligatòria quan es tracti de nens dèbils o pre-tuberculosos. Afegeix encara que "*La estancia de temporada en Escuelas de este tipo o en colonias escolares será obligatoria en lo posible para todos los alumnos cuya constitución física requiera cambios de clima y altura o sobrealimentación y vida higiénica especial (...)*"¹⁵.

Pere Vergés ens ha explicat que la situació d'obertura i renovació pedagògica existent en l'anterior període republicà a partir de les Escoles a l'Aire Lliure, va morint i es va aïllant del progrés pedagògic de la resta d'Europa. El franquisme esmorteeix totes les iniciatves que en aquest sentit s'havien gestat:

"...el cinquè Congrés [d'Escoles a l'Aire Lliure] se celebrà a Zuric, el mes de maig de 1953. Ningú de casa nostra no hi assistí. La característica municipal d'abstencionisme i desinterès total era exactament la mateixa del 1940. El moviment escolar ja no existia; les escoles municipals havien estat traspassades a l'Estat, els mestres érem funcionaris als quals s'exigia obediència, no gens d'iniciativa i molta rutina. Tota la resta era considerada, més o menys, insubordinació, ganes de provocar malestar, d'incordiar, i corries el risc que t'acusessin de separatista."¹⁶

¹⁴ B.O.E. del 31 de julio del 1943.

¹⁵ Vegeu *Ley del 29 de julio del 1943 sobre la Ordenación de la Universidad Española*, art.34. La mateixa llei en l'article 45 especifica que en l'escola es podran organitzar institucions que tinguin per finalitat l'assistència a campaments o albergs sempre que estiguin sota la direcció i inspecció del FJ i la SF.

¹⁶ SALADRIGAS, Robert (1973): *L'Escola del Mar i la renovació pedagògica a Catalunya. Converses amb Pere Vergés*, Edicions 62, Barcelona, p.255.

Les colònies escolars del Ministeri d'Educació i Ciència tenen el seu antecedent en les colònies que promou *Auxilio Social*. Poc a poc aquestes colònies passen a mans del "*Servicio de colonias de la Dirección General de Enseñanza Primaria del Ministerio de Educación y Ciencia*". Hi ha també paral·lelament altres colònies organitzades també per l'Exèrcit. De manera que, l'activitat que els municipis tenien abans de la guerra se centralitza i es controla tota des de Madrid.

El 1951 té lloc la O.M. del 9 de juliol (BOE del 20 de juliol) a través de la qual es crea el Patronat escolar del FJ "*del que dependeran todas las escuelas públicas nacionales que le afecte este Ministerio*" i on també es parla de la constitució de consells centrals i de consells provincials. La tasca d'aquest Patronat regit pel Consell Central i per delegació, els consells provincials, és regir i controlar les escoles. D'aquesta manera el FJ participa i controla directament la tasca dels mestres i els obliga a prendre part en les seves activitats. Sols cal veure qui forma part dels consells provincials: El cap provincial del moviment (president), el cap del Frente de Juventudes del Districte universitari o el delegat provincial del Frente de Juventudes (vice-president). Com a vocals hi figuren: un inspector d'Ensenyança Primària, el capellà del Frente de Juventudes i el cap provincial d'Ensenyança. La normativització que afecta específicament a les colònies no arriba fins el 23 de juny del 1952¹⁷ amb la promulgació de l'Ordre del *Ministerio de Gobernación* en què es disposen les condicions que tota entitat pública o privada ha de complir per portar a terme aquestes activitats. A partir d'aquesta Ordre ministerial, any rera any, fins al 1960, es publica la mateixa Resolució de la *Dirección General de Enseñanza Primaria* on es proporcionen les normes per sol·licitar subvencions en concepte de colònies escolars i al mateix temps s'adjunta el model d'instància per sol·licitar la realització de colònies. D'entrada es deixa clar que sols poden demanar subvenció les escoles públiques de l'Estat, les escoles de Patronat de caràcter públic i les escoles subvencionades i que ho que hagin estat declarades per Ordre ministerial, i les entitats,

¹⁷ B.O.E., núm. 183, 1 de julio.

organismes i empreses sempre que es facin càrrec de les escoles que d'elles depenen i un cop hagin estat comprovades degudament per la Inspecció d'Ensenyaça Primària. Cal citar que en aquest període de temps té lloc també la publicació del decret de la *Presidencia del Gobierno* del 8 de gener del 1957¹⁸ sobre *organización e inspección de campamentos, colonias y marchas juveniles* on es preveu la possibilitat que tant el FJ com la SF puguin concedir autoritzacions "*durante un plazo prudencial a quienes, con garantías suficientes, deseen montar colonias escolares de carácter benéfico o realizar marchas de fin de semana, evitando así a sus organizadores la frecuente reiteración de solicitudes*".

Hi ha, doncs, una primera etapa de forta repressió contra qualsevol iniciativa que s'escapi del centralisme dictatorial del franquisme. Cal esperar més de 15 anys de franquisme perquè el 1955 la Ley de Régimen Local concedeixi competències sobre colònies escolars a les diputacions provincials i ajuntaments. Competències que es veuen fortament controlades a partir dels requisits que es demanen als responsables de les activitats i al control que s'exerceix a partir d'inspeccions.

En aquesta etapa s'arriben a establir diferents modalitats de colònies escolars en el territori espanyol. Es parla, en funció del lloc d'emplaçament, de colònies marítimes, colònies de camp, colònies d'altura i colònies urbanes --en què el nen dorm en el seu domicili--. En funció dels centres de procedència s'estableix també la següent classificació: colònies oficials, colònies de patronat, colònies d'Església, colònies privades i colònies de règim especial. Les colònies que tenen un grau més alt d'acceptació són les marítimes seguides de les de muntanya. A més d'aquestes modalitats de colònies, es parla també de les colònies permanents, en aquest període, depenents de la *Dirección General de Sanidad* encaminades a atendre i corregir deficiències sanitàries.

¹⁸ B.O.E., núm. 183, 1 de julio del 1957.

Pel que fa a la incidència que aquestes colònies tenen entre els infants ens adonem que l'any 1957 hi ha arreu d'Espanya uns vuit mil infants que gaudeixen d'aquestes activitats. A partir d'aquesta data l'increment és constant i l'any 1962 ja són onze mil els beneficiaris de les colònies escolars organitzades per la *Dirección General de Enseñanza Primaria* i la xifra augmenta encara més per arribar l'any 1967 a ser prop de trenta-tres mil els nens i nenes que van a aquestes colònies¹⁹. Aquest volum d'infants requereix una infraestructura adequada. Els edificis on s'acullen són en la majoria dels casos les mateixes escoles nacionals. L'any 1967 es necessiten 148 edificis diferents per donar cabuda a les diferents modalitats de colònies.

4.2.1. El desenvolupament de les colònies escolars a Girona després de la guerra civil (1941-1970)

La primera notícia que tenim de colònies escolars després de la guerra a la província de Girona es troba en la *Circular núm.6 de Inspección de Primera Enseñanza de Gerona*, amb data del març del 1941. En aquesta circular sota el títol de "Colonias Escolares" es demana als mestres més antics del lloc on s'havien instal·lat colònies escolars durant la guerra, que ho comuniquin a l'inspector²⁰. Possiblement, l'interès d'aquesta sol·licitud estigui justificat, per la voluntat de reestructurar el servei de colònies. Pel que fa a Girona, les colònies promogudes per *Auxilio Social* s'inicien, segons Julián de Castro²¹, l'any 1948. Tal com hem comentat, aviat aquestes colònies es van transferint al "*Servicio de colonias de la Dirección General de Enseñanza Primaria del Ministerio de Educación y Ciencia*". A Girona l'organisme que es fa càrrec d'aquest servei és

¹⁹ Vegeu l'opuscle MEC (1967): *Colonias escolares de verano*, Dirección General de Enseñanza Primaria, Madrid.

²⁰ Vegeu *Circular de Inspección de Primera Enseñanza de Gerona*, núm.6, p.7.

²¹ Entrevista mantinguda amb Julián de Castro, el dia 10 de març del 1994. Julián de Castro ha estat un dels principals protagonistes en l'organització de les colònies escolars a Girona durant els anys seixanta.

la *Inspección Técnica de Enseñanza Primaria de Gerona*. Inspecció que, any rera any, organitza colònies per als escolars de la província de 7 a 14 anys.

A través de les circulars d'Inspecció no apareix cap més notícia fins el 1952 quan l'Escola de Pàrvuls de *San Vicente de Paúl* de Figueres organitza colònies escolars per als seus infants. Aquesta oferta es manté, almenys fins al 1958, ja que en les diferents circulars d'Inspecció d'aquests anys s'ha anat trobant la notificació de concessió de subvenció per part de l'Estat. De la mateixa manera, i pel que fa a Girona ciutat, l'any 1954 es té coneixement que l'escola graduada de nenes de Montjuïc organitza una colònia escolar a Ripoll²² que, almenys l'any 1956, es repeteix i és compartida també per l'escola graduada de nens de Montjuïc²³. El 1957 aquestes dues escoles tornen a fer les colònies escolars i aquest any, a més, es té coneixement que el *Patronat Escolar de Suburbis de Girona* també en fa²⁴. Aquesta mateixa oferta es repeteix el 1958 i els anys successius fins a mitjans dels 60 quan aquesta activitat del Patronat, es perd.

El 1960 es publica una normativa que estipula que les escoles nacionals de caràcter ordinari que vulguin acollir-se als beneficis de les colònies escolars, "*deberán integrarse forzosamente en las Colonias organizadas por el Ministerio, sin que puedan solicitar funcionamiento independiente*". Amb aquesta nova legislació s'impossibilita que cada escola pugui realitzar les seves colònies escolars. En cas de voler-ne realitzar han de fer-ho saber al Ministeri indicant on es troba situada, el nombre de graus i alumnes i la preferència de mar o

²² Vegeu *Circular de Inspección de Primera Enseñanza de Gerona*, núm.116, abril 1954, p.6.

²³ Vegeu *Circular de Inspección de Enseñanza Primaria de Gerona*, núm.132, octubre 1956, p.6.; Vegeu també MINISTRAL MASIA, J.M.(1956): "Ellos también veranean", *Los Sitios*, 16 agost del 1956, núm.4.168.

²⁴ El *Patronat Escolar de Suburbis de Girona* neix a partir de la Llei d'Educació del 1945 la qual permet crear escoles de Patronat amb l'esperança que l'Estat ja hi posarà els mestres. El Ministeri dóna una part dels diners per fer aquestes construccions, la Diputació de Girona també hi fa una aportació molt important, l'Ajuntament hi aporta poca cosa i la resta es cobreix amb donacions. La raó de la seva actuació és fonamentalment una raó de deficiència en aquest sector de població. Per a més dades, vegeu el capítol de la iniciativa de la societat civil.

mntanya. Només podran sol.licitar subvenció per realitzar colònies independents les escoles nacionals de règim especial i les escoles privades gratuïtes.

L'any 1969 la *Inspección Provincial de Enseñanza Primaria de Gerona*, manté les modalitats de colònies que es feien a l'Escala --amb el nom de *Tramuntana*-- , a Sant Hilari Sacalm --amb el nom de *Lliroia*-- i a Sant Feliu de Guíxols --anomenada *Pedralta*-- , però ara, aquestes colònies són catalogades de *Colonias Escolares Internacionales* perquè ofereixen un mínim de places reservades per nens i nenes d'altres països amb la voluntat de donar un servei als turistes que vénen a passar l'estiu aquí. Aquestes colònies escolars internacionals es fan amb col.laboració amb el *Ministerio de Información y Turismo*. A més, aquest any també s'inaugura una altra colònia a l'*Escola Joaquim Ruyra de Blanes* on s'hi fa una colònia mixta per primera vegada durant el franquisme.

TAULA I
MEC - Inspección Técnica de Educación de Gerona
Relació de colònies escolars

ANY	LLOC	DATES	SEXE	EDAT	Assistents	MODALITAT	DIRECTOR
1941						Primera notícia a la Circular d'inspecció demanant els llocs on s'havien fet colònies.	
1942							
1943							
1944							
1945							
1946							
1947							
1948						S'inicien--segons Julián de Castro--les colònies d'Auxilio Social.	
1949							
1950							
1951							
1952						Escola de Pàrvuls de St. Vicente de Paül de Figueras. (Almenys fins el 1958)	

FONT: Elaboració pròpia a partir dels documents d'Inspecció d'Ensenyança Primària de Girona.

MEC - Inspección Técnica de Educación de Gerona
Relació de colònies escolars

ANY	LLOC	DATES	SEXE	EDAT	Assistents	MODALITAT	MESTRES
1953							
1954			Nenes			Escola Graduada de nenes de Monjüic	
1955			Nenes			Escola Graduada de nenes de Monjüic	
1956			Nenes nens			Escola Graduada de nenes i nens de Monjüic	
1957			Nenes nens			Escola Graduada de nenes i nens de Monjüic	
1958			Nenes nens			Escola Graduada de nenes i nens de Monjüic	
1959							
1960							
1961	St. Feliu de Guixols						
1962	St. Feliu de Guixols						

FONT: Elaboració pròpia a partir dels documents d'Inspecció d'Ensenyança Primària de Girona.

MEC - Inspección Técnica de Educación de Gerona
Relacio de colònies escolars

ANY	LLOC	DATES	SEXE	EDAT	Assistents	MODALITAT	MESTRES
1963	St. Feliu de Guíxols	1er. torn 2on. torn	100 nenes 100 nens		100 100		Julián de Castro
1964	St. Feliu de Guíxols	20 juliol-10 agost 13 agost-2 set.	112 nenes 110 nens		112 110		Julián de Castro (Dir) Mn. Josep Martí Lucia Marcos (Dir)
1965	St. Feliu de Guíxols	12-31 juliol 31 jul-19 agost 19 agost-8 set.	107 nens nens nens				
1966	St. Hilari Sacalm	20 juliol-8 agost 12 -31 agost	nens nens				Dolors Lloneras (Dir)
1967	St. Feliu de Guíxols St. Hilari Sacalm		nens nens		331	Inici de la colònia LLIROJA a St. Hilari Sacalm	Josep Reixach
1968	St. Feliu de Guíxols St. Hilari Sacalm L'Escala	19 jul-7 agost 12-31 agost 19 jul-7 agost 12-31 agost 19 jul-7 agost 12-31 agost	nens nens nens nens nens nens	7-11 12-14 7-14 7-14 7-11 12-14			
1969	St. Feliu de Guíxols St. Hilari L'Escala Blanes	2 torns 2 torns 2 torns 1 torn	nens nens nens nens nens mixte		75 +25 75 +25 50 50 75 +25 75 +25 75		Dolors Lloveras, Margarita Canals, Josep Reixach, Josep Alabau, Julián de Castro, Mn. Antoni Viñas, Narcís de Puig, Manuel Aparici, Antoni Garcia, Joaquim Geronès, Pere Llauger.

FONT: Elaboració pròpia a partir dels documents d'Inspecció d'Ensenyança Primària de Girona.

4.2.2. La finalitat

Una de les finalitats de les colònies escolars d'aquest període és la que, en paraules dels protagonistes d'aquestes colònies, anomenen "canvi d'aires", entès com la vida a l'aire lliure fora del lloc habitual de residència. Aquest canvi d'aires, les famíles més ben dotades econòmicament el poden realitzar elles mateixes, però les famíles amb menys recursos es veuen impossibilitades. És en aquest sentit que les colònies escolars dels anys 50, ajudades per *Auxilio Social*, llicencien l'oferta de colònies escolars pensant en els nens dels suburbis mancats de les necessitats més elementals. Aquest "canvi d'aires" és un dels propòsits amb què les famílies inscriuen els nens a colònies, malgrat algunes crítiques que no veuen bé la durada de l'estada ja que l'adaptació a aquests nous aires sembla insuficient. Es diu que es requereix un mínim de 15 dies per fer l'adaptació i això ja és el que duren les colònies escolars en aquesta època.

"cuando llegara el caso de tener satisfechas todas las necesidades, podrían prolongarse los turnos hasta conseguir que el niño que llevamos a "cambiar" de aires, haya superado el período de adaptación y emprendido la mejora que ha de venirle de las vacaciones"²⁵.

Aquest canvi d'aires respon a una finalitat de control i vigilància del nen durant el temps lliure de les vacances escolars. Hi ha el convenciment que l'oci és font de perversió i vicis que s'han d'evitar i dels quals cal fer una prevenció. El mestre, com un dels principals responsables de l'educació dels infants, ha d'educar els nens, guarir-los d'aquests vicis i ha de planificar les vacances dels infants:

"Conviene pues, que antes de las vacaciones hayamos preparado a los niños para las mismas. Si se debe preparar para la vida las vacaciones son una parte de la misma y no podemos dejar a los niños totalmente desarmados ante un peligro tan grande como el ocio.

Cuando verdaderamente se educa con toda la amplitud que esta palabra supone, se han preparado a

²⁵ Vegeu CIERZO (1967): "El niño, en verano", *Los Sitios*, 8 de julio.

los niños para superar esta etapa necesaria, pero peligrosa, de las vacaciones."²⁶

Aquesta prevenció de comportaments desviats s'ha d'entendre dins el règim polític a què respon tot el sistema educatiu sotmès a la dictadura franquista. Les colònies també responen a una finalitat de control ideològic i d'inculcació de valors i comportaments. Les possibilitats de fer assaigs de renovació i d'autogestió, com passarà també en alguns dels moviments educatius, són impensables. La por i la inspecció eliminen totes les possibilitats d'innovació que poguessin haver-hi. La intencionalitat educativa en les colònies escolars segueix els principis del nacional-catolicisme, malgrat que es doni preferència al desenvolupament del cos, perquè s'entén que la ment s'ha treballat de manera preferent durant el curs escolar. Per això predominen les activitats lúdiques i esportives encaminades a vigoritzar el cos dels infants.

A finals dels seixanta els plantejaments de la pedagogia del lleure també arriben a les colònies escolars. La manca d'espai de joc en algunes poblacions, el treball del pare i la mare i la necessitat d'haver de proporcionar alguna ocupació als fills, el fet de preveure un augment de temps lliure en el futur, etc... Tot això, fa que els plantejaments educatius sobre el temps lliure comencin a ser motiu de preocupació educativa i que encaixin molt bé en els plantejaments de les colònies escolars i per tant es doni a aquestes colònies una finalitat formativa principalment en l'aspecte físic i també cívico-social. S'incorporan als objectius comentats l'educació per al temps lliure, que s'entén entenent-se aquesta com una preparació per a unes bones relacions humanes i la comprensió internacional:

"...la educación para el disfrute de las horas libres, la formación para el ocio, no sólo preocupa hondamente a pedagogos y educadores, sino que también inquieta más cada día a sociólogos, políticos y gobernantes. Esta formación y la educación para la comprensión internacional, pasando previamente por la regional, se completa en las Colonias Escolares con la teoría y la práctica de las relaciones

²⁶ Vegeu *Circular de Inspección de Enseñanza Primaria de Gerona*, núm.143, junio 1958, pp.1-2.

humanas en el vivir diario"²⁷.

4.2.3. La intervenció pedagògica

Per tal de treballar el tema de les actituds entre els nens i les nenes, en algunes de les colònies s'estableix el "Decálogo del Colono". Aquest és el cas de la colònia de St. Feliu de Guíxols l'any 1964. A l'entrada de les escoles on es fa la colònia s'hi pot llegir: "*Alegría, compañerismo, puntualidad, orden, simpatía, espíritu de sacrificio, disciplina, piedad, obediencia y pulcritud*"²⁸.

En les colònies escolars dels anys cinquanta es dedica una part de la jornada a fer petites sessions de cultura general, xerrades de religió i educació política i classes de cant. Cap als anys seixanta, aquestes activitats de cultura general i repàs escolar es van substituint per activitats de treballs manuals i tallers fins arribar a desaparèixer l'element estrictament escolar: "*Fugíem de tot l'escolar, de manera que no hi havia ni una pissarra*"²⁹. És a través d'aquestes experiències -- segurament influenciats per la pedagogia escolta i les colònies de vacances-- que es van incorporant nous continguts i maneres de fer en la mateixa escola, de tal manera que aquestes activitats més pràctiques i menys "escolars" s'incorporen en la mateixa Llei General d'Educació del 1970 a través de les activitats extra-escolars.

L'any 1963 en les colònies de St. Feliu de Guíxols es porta a terme un curs de monitors de trànsit entre els nens. De fet el tema de l'educació vial apareix en més d'una colònia. El 1964 la responsable de la colònia de nenes feta a St. Feliu de Guíxols ens explica que:

²⁷ Vegeu "Colonias escolares de verano", *Circular de la Inspección de Enseñanza Primaria de Gerona*, núm.204, mayo-junio 1968.

²⁸ Vegeu "Clausura de la colonia escolar.--Próximas obras y realizaciones.--Visitas del Sr. Obispo", *Los Sitios*, 8 septiembre 1964.

²⁹ Entrevista realitzada a Julián de Castro el dia 10 de març del 1994.

"La jornada era completa, iniciada por cuantas libremente lo querían con la asistencia a la Sta. Misa, rezada diariamente por el Rdo. José Martín. M. D., en su calidad de director espiritual de la Colonia; desayuno, clases de gimnasia, juegos, danzas y canto; de economía doméstica según las directrices y normas de educación nutricional, baño, almuerzo, siesta y paseo, luego, tras la cena, el fuego de campamento o las sesiones de T.V. aptas para ellas."³⁰

A finals dels anys seixanta els plantejaments d'educació en lleure incideixen en aquestes colònies, a pesar de la rigidesa encara present del règim franquista. La voluntat d'alguns mestres contribueix a suavitzar els plantejaments i a incorporar certes pràctiques:

"En la Colonia, si bien se sigue un horario previsto, la realización de cualquier tarea se lleva a cabo sin inquietud, dando tiempo al tiempo. Todas la actividades giran en torno a desarrollar en el niño la facultad de razonamiento, el juicio y las actividades manuales"³¹

4.2.4. Els responsables de les colònies escolars

Els responsables de les colònies escolars han de ser mestres, igual que en el període anterior. La gran diferència és que el model de mestre ha canviat radicalment i el franquisme el vol com un simple transmissor de la ideologia del nacionalcatolicisme. El mestre s'utilitza com a instrument d'inculcació de les idees del nou Estat on els valors religiosos són uns dels eixos fonamentals de la nova societat a partir de l'obediència, l'ordre i la submissió. S'estableix una preparació específica a través del *Curso del Instructor Elemental del Frente de Juventudes* per a tots els mestres que els proporciona una visió molt concreta de l'associacionisme juvenil i les activitats extraescolars. Aquesta preparació es dona en acabar el segon curs de Magisteri a través d'un campament amb la finalitat d'assegurar que el nou mestre estarà preparat i format per a aquest tipus d'activitats. La normativa de capacitació per als responsables d'aquestes activitats es va modificant al llarg

³⁰ *Los Sitios*, 12 de agosto del 1964.

³¹ Vegeu "Colonias escolares de verano", *Circular de la Inspección de Enseñanza Primaria de Gerona*, núm.204, mayo-junio 1968.

dels anys, amb una intencionalitat clara d'inculcar una manera de fer i pensar entre el professorat per tal que ho transmeti als infants i joves a través d'aquestes activitats en què la vida quotidiana és més intensa i es poden aportar fàcilment models i patrons de comportament. En aquest sentit cal veure el Decret de la *Presidencia del Gobierno* del 8 de gener del 1957 en què es manifesta l'obligatorietat que les activitats de temps lliure siguin dirigides per una persona capacitada a nivell formatiu. La capacitat s'ha d'obtenir a partir dels cursos que organitzen el FJ i la SF. Els directors i responsables de les colònies escolars han de realitzar doncs, aquest curs de capacitat. Se sap que Julián de Castro, Josep Alabau i Josep Bordas, entre altres, el realitzen a Madrid, encara que també se n'organitzen a Barcelona. Més endavant, el Decret 193 del 2 de febrer del 1967 torna a parlar d'aquests cursos i fa referència al que diu la Llei d'Ensenyaça Primària del 1964 en l'article 64 tot especificant que el *Ministerio de Educación y Ciencia* fixarà, d'acord amb les *Delegaciones Nacionales de Juventud i la Sección Femenina*, els *Cursos de Capacitación* en les activitats juvenils de temps lliure que els mestres han de realitzar de manera obligatòria per a l'obtenció del corresponent títol de *Maestro de Enseñanza Primaria*. Els cursos són refets a través de l'Ordre Ministerial que té lloc el 26 de març del 1968. Els objectius dels cursos de capacitat consisteixen en el següent:

- a) "*Completar la formación de los alumnos mediante el aprovechamiento de las prácticas de convivencia, servicio, solidaridad y camaradería, principios que caracterizan el régimen interno de las actividades*".
- b) "*Perfeccionar la capacitación profesional de los futuros Maestros al iniciarles en las técnicas precisas para dirigir las actividades de Tiempo Libre de los niños en edad escolar*".

S'especifica que aquests cursos han de tenir tres parts diferenciades³²: teoria, tècniques i pràctiques. La part teòrica comprèn "*Pedagogía del tiempo Libre*" i "*Sociología Juvenil*". La part de tècniques: "*Actividades físico-deportivas*",

³² En aquesta època s'elabora una obra que fa la funció de manual en la preparació d'aquests cursos: GRANADOS, Carlos i altres (1972): *Actividades juveniles de tiempo libre*, Doncel, Madrid.

"*Actividades de Aire Libre*" i "*Actividades artísticas y culturales*". En la part pràctica es fan marxés, excursions i acampades. S'apunta també que aquesta formació es complementa a través de cicles de conferències sobre diferents temes.

Alguns dels mestres gironins que participen en les colònies escolars organitzades pels Ministeri són: Prat Roca (en les primeres colònies de St. Feliu de Guíxols); Josefa Serrano, Julián de Castro i Emili Rigau (colònies del 1956 de l'escola graduada de Montjuïc a Ripoll); Julián de Castro, Narcís de Puig, Joaquim Comas, Josep Alabau, Aparicio i Reixach (colònies del 1963 a St. Feliu de Guíxols); Lucila Marcos, Mn.Felip Ribas (colònia de nenes del 1964 a St. Feliu) o altres noms com Asensi, J.Geronès, Pepita Serrano, P.Lorca, F.Imbert, M.Berga, A.Blanco, A.García, P.Llauger, Josep de Puig, Enriqueta Noguer, Dolors Riera, Dolors de Oteo, Carme Portella, Joaquím Comas, Joaquím Matas, etc. Molts d'aquests mestres participen en diverses colònies que es fan al llarg dels anys seixanta. Aquest és el cas de Julián de Castro, Narcís de Puig, Josep Alabau o Josep Reixach, entre altres.

Entre el professorat contractat per portar a terme les colònies s'assignen diferents responsabilitats. En el cas de les colònies de St. Feliu de Guíxols del 1969 la distribució de tasques és: Josep Alabau (director del 1r. torn), Josep Reixach (director 2n. torn), Julián de Castro (administrador), Mn.Antoni Viñas (capellà), Narcís de Puig (cap dels serveis sanitaris), Manuel Aparicio (cants i disciplina), Antoni García (dibuix i treballs manuals), Joaquim Geronès (secretari general), Pere Llauger (jocs) i Pepita Serrano ("ama de gobierno"). El mateix any, es fan colònies de nenes a l'Escala i les mestres són: Dolors Lloveras (directora) i Margarita Canals (administradora). En total hi ha 9 mestres que tenen cura de les nenes. La responsable de les colònies escolars a Girona a partir de la segona meitat dels anys seixanta és Anna Maria Oriol, la inspectora de Primera Ensenyança de Girona.

4.2.5. Els nens i nenes que van a aquestes colònies escolars

Les colònies escolars dels anys 50 estan pensades per a aquells escolars dels suburbis que tenen més necessitats, bàsicament higiènic-sanitàries. Davant aquest fet la proposta de colònies significa un canvi d'aires i alhora la possibilitat de realitzar unes vacances. La intenció és que els infants procedeixin de totes les esferes socials i per facilitar aquesta possibilitat als menys dotats de recursos econòmics s'arriben a establir tres preus, depenent de les possibilitats de cada família³³. S'intenta que com a mínim hi hagi dos nens de la mateixa població en cada torn per tal de facilitar la seva integració en el nou règim de vida.

El total d'infants, a nivell de la província, que l'any 1969 gaudeixen de les colònies de la Inspecció d'Ensenyança Primària és de 650, 175 dels quals són estrangers a causa del nou rang de colònies escolars internacionals que s'ha donat a les colònies marítimes de la nostra província. Les colònies escolars del Ministeri en aquesta època franquista són unes colònies que separen clarament els dos sexes. Sols cal veure alguns dels escrits que es publiquen en ple franquisme tot desaconsellant les excursions a la platja:

"...la serpiente del mal sabe esconderse, aunque sea, a veces, en el mismo césped del Paraíso. Es taimada esa serpiente, y a lo mejor intenta "camuflarse", el pecado, parapetándose en cualquier bastión para que no le veamos su asqueroso visaje de bellaco. Detrás de la cruz está siempre el diablo.

Esas excursiones al mar tienen sus encantos. Lo sabemos. Si se realizan de consuno con las escuelas de ambos sexos de la población, ofrecen una verdadera economía. Posiblemente. Pero... ¿y la moral? ¿No peligra el pudor infantil? Un tenue e inevitable vaho de lujuria pudiera, es tan fácil, emponzoñar el candor virginal de la infancia. ¡Líbrenos Dios de tamaño atentado!(...)

...se requiere una absoluta separación y distinción de sexos. Asi están las leyes civiles de España, por la gracia de Dios. No vaya a ser que mientras lavan sus cuerpos, los niños, se estuvieran manchando sus almas."³⁴

³³ Els preus pels vint dies de colònies són de 1.000 ptes, 800 ptes o 500 ptes. Vegeu "Colonia escolar en La Escala", *Los Sitios*, 13 de agosto del 1969.

³⁴ Vegeu *Circular de Inspección de Enseñanza Primaria Gerona*, núm.69, mayo, 1948, pp.1-2.

4.3. L'OBRA DE LES COLÒNIES ESCOLARS DE LA DELEGACIÓN PROVINCIAL DE ENSEÑANZA PRIMARIA DE GERONA A PARTIR DE LA LEY GENERAL DE EDUCACIÓN I DURANT LA TRANSICIÓ (1970-1981)

L'any 1970 hi ha contactes entre la *Delegación de Educación* de Girona, responsable de les colònies escolars i el SCV de Girona per tal de coordinar les colònies escolars amb les colònies de vacances que a nivell diocesà s'estan portant a terme des de l'Església. Sembla però, que no s'arriba a cap coordinació. El mateix any, el 4 d'agost del 1970, té lloc l'aprovació de la *Ley General de Educación y Financiamiento de la Reforma Educativa*. S'hi s'especifica que els centres de vacances escolars, depenents del *Ministerio de Educación y Ciencia* queden sotmesos, pel que fa a la seva organització i funcionament, al règim previst per aquesta nova llei. Es manté l'oferta i s'amplia amb la modalitat d'intercanvi internacional, aquest any entre 20 nens de la nostra província i 20 nens francesos procedents d'Albi. També un grup de 70 nens belgues passen tres setmanes de vacances a Blanes, intercanviant-se amb un grup igual de gironins. L'any següent l'oferta de places creix encara més i se sobrepassen les vuit-centes places per a colònies escolars. A més de les colònies existents a St. Feliu de Guíxols, l'Escala, Sant Hilari i Blanes, s'obra la Colònia Escolar "*Narcís Monturiol*" de Roses amb una capacitat de 100 places. Igualment, a més de l'intercanvi de 20 gironins amb França, es fa també l'intercanvi de 50 places amb nens belgues. El 5 d'abril d'aquest mateix any 1972, el governador civil de Girona publica una circular en el *Boletín Oficial de la Provincia de Gerona* sobre "*organización de campamentos, colonias y marchas juveniles*"³⁵ on es deixa clar que les activitats que requereixen autorització del govern civil són els "*Campamentos, colonias y marchas de fin de semana o por etapas que duren más de veinticuatro horas que exija acampar, tanto masculinos como femeninos, en los que participen menores de veintiuno y diecisiete años respectivamente, en número superior a seis y que no tengan carácter estrictamente familiar.*" S'afegeix però

³⁵ Vegeu el *Boletín Oficial de la Privincia de Gerona*, núm46, 15 abril 1972.

que "*Las colonias escolares de verano se hallan sujetas al régimen especial establecido por el Ministerio de Educación y Ciencia*". El 21 de novembre del 1973 el Ministeri d'Educació dóna normes per al funcionament dels centres de vacances escolars i continuen les colònies escolars organitzades pel *MEC - Delegación Provincial de Gerona*. Els centres de vacances escolars, depenents del *Ministerio de Educación y Ciencia* segueixen estant sotmesos, pel que fa a la seva organització i funcionament, al règim previst per la *Ley General de Educación y Financiamiento de la Reforma Educativa*, del 4 d'agost del 1970. L'organització és molt centralitzada. El delegat provincial d'educació és l'intermediari entre els diferents responsables de cada colònia i la mateixa *Dirección General de Formación Profesional y Extensión Educativa* que és qui organitza a nivell d'Espanya les colònies escolars. En aquest sentit la Direcció General demana cada any als diferents delegats provincials una memòria de la tasca realitzada durant l'any en què hi figuri una informe general de les colònies realitzades, propostes de noves colònies, propostes de supressió, memòries i altra documentació generada. A partir de la valoració que es fa en la memòria de cada any s'assignen les colònies a realitzar l'any vinent en cada delegació provincial.

Posteriorment les colònies passen a dependre de la Generalitat de Catalunya amb el traspàs de competències a partir de l'Estatut d'Autonomia i amb la competència plena en matèria d'ensenyament escolar. El Departament d'Ensenyament, a través de la *Dirección General d'Ensenyament Primari*, és qui gestiona a partir del 1982 el tema de colònies escolars de vacances, a través dels respectius Serveis Territorials en les diferents províncies i, en aquest cas, dels SS.TT. de Girona. L'any 1981 és doncs l'últim any que les colònies escolars es gestionen des de Madrid a través de la *Delegación Provincial de Enseñanza Primaria*.

TAULA II
MEC - Inspección Técnica de Educación de Gerona
Relació de colònies escolars

ANY	LLOC	DATES	SEXE	EDAT	NUM.	MODALITAT	MESTRES
1970	St. Felu de Guixols (Pedralta)	1er torn: 15 jul - 3 agost		7-11 anys 11-14 anys 7-13 anys			
	St. Hilari Sacalm (Lliroia)			7-13 anys 7-10 anys			
	L'Escala (Tramuntana)	Zon torn: 6 - 25 agost		11-14 anys 100 + 100			
	Blanes						
	Intercanvi Internacional França/Bèlgica			20 + 70	Total 800		
1971	St. Felu de Guixols (Pedralta)	1er torn: 15 jul - 3agost	nenes	7-10 11-13	100 100		
	St. Hilari Sacalm (Lliroia)		nenes	7-13	100		
	L'Escala (Tramuntana)	Zon torn: 6-25agost	nenes	7-13	100		
	Blanes (Joaquim Ruyra)		nenes	7-10	100		
	Roses (Narcís Monturió)		nenes	11-13	100		
	Gos (Intercanvi França)		nenes	7-13	100		
	Benneville (Intercanvi Bèlgica)		nenes	7-13	100		
1972			nenes		20		
					50		

FONT: Elaboració pròpia a partir de documents d'Inspecció d'Ensenyança Primària de Girona.

MEC - Inspección Técnica de Educación de Gerona. Relació de colònies escolars

ANY	LLOC	DATES	SEXE	EDAT	NUM.	MODALITAT	DIRECTORS
1973	La Masella-ALP	13 juliol-1 agost 1-20 agost	nens nenes	8-14 anys 8-14 anys	100 100	Alta muntanya Alta muntanya	Ramon Nogué Pagès Maria Planella Bernatallada
	Joaquim Ruyra-BLANES	12-31 juliol 3-22 agost	nens mixta	11-14 anys 11-14 anys	100 100	Marítima Marítima	Maria Sala Solatjes Mamuel Aparicio González
	Tramontana-L'ESCALA	12-31 juliol 3-22 agost	nens nenes	7-11 anys 7-11 anys	100 100	Marítima Marítima	Dolors Donat Rigau Dolors Coll Albertí
	OTLOT	12-31 juliol 3-22 agost	mixta mixta	8-14 anys 8-14 anys	100 100	Muntanya Muntanya	Marisa Herrero Nivelá
	Pedralta-ST.FELIU GUÍXOLS	12-31 juliol 3-22 agost	nens nens	8-11 anys 11-14 anys	100 100	Marítima Marítima	Joan Mas Castelló Josep Alabau Coloma
	Lliroia-SANT HILARI	12-31 juliol 3-22 agost	nens nens	8-14 anys 8-14 anys	100 100	Muntanya Muntanya	Dolors Lloveres Carbó Rafel Ponsatí Terradas
1974	Saint Lambert-BÈLGICA	12-31 juliol	nens	12-14 anys		Internacional	Pere Canet Causa
	La Masella-ALP	10-30 juliol 30 jul-19 ago.	nens nenes	8-13 anys 8-14 anys	100 100	Alta muntanya Alta muntanya	Ramon Nogué Pagès Maria Planella Bernatallada
	Joaquim Ruyra-BLANES	7-28 juliol 4-25 agost	nens mixta		100 100	Marítima Marítima	Maria Sala Solatjes Josep Mitja Figueras
	Escola Llar-OTLOT	7-28 juliol 4-25 agost	mixta mixta		100 100	Muntanya Muntanya	Marisa Herrero Nivelá Estrella Ruiz Rodríguez
	Narcís Monturiol-ROSES	4-25 agost	nens		100	Marítima	Dolors Coll Albertí
	Pedralta-ST.FELIU GUÍXOLS	7-28 juliol 4-25 agost	nens nens		100 100	Marítima Marítima	Joan Mas Castelló Josep Alabau Coloma
Lliroia-ST.HILARI SACALM	7-28 juliol 4-25 agost	nens nenes		100 100	Muntanya Muntanya	Rafael Ponsatí Terrades Dolors Donat Rigau	
Saint Lambert-BÈLGICA	12-31 juliol	nens				Internacional	Pere Canet Causa

FONT: Inspecció d'Ensenyança Primària de Girona.

MEC - Inspección Técnica de Educación de Girona
Relació de colònies escolars

ANY	LLOC	DATES	SEXE	EDAT	NUM.	MODALITAT	DIRECTOR
1975	La Masella-ALP	10-30 juliol 30jul-19ago.	mixta nens		100 100	Alta muntanya Alta muntanya	Rafael Ponsatí Terrades A. Planella Berrallada
	Jonquín Ruyra-BLANES	6-25 juliol 3-23 agost	mixta nens		100 100	Marítima Marítima	Manuel Aparicio González Dolores Coll Albertí
	Cerdanya-PUIGGERDA	1-8 juliol 10-30 juliol	nens nens		50 100	Curs d'alta muntanya Alta muntanya	Agustí Quintana Tajá Ramón Nogué Pagès
	Narcís Monturiol-ROSES	3-23 agost	nens		100	Marítima	Maria Sala Solages
	Pedrala-ST.FELIU GUIXOLS	8-27 juliol	nens		100	Marítima	Jaume Angelats Morató
	Lliroia-ST.HILARI SACALM	6-25 juliol 3-23 agost	nens nens		100 100	Muntanya Muntanya	Joan Mas Castelló Dolores Donat Rigau
	Llanbert-BELGICA		nens		50	Camp	Pere Canet Causa

FONT: Elaboració pròpia a partir de documents d'Inspecció d'Ensenyança Primària de Girona.

MEC - Inspección Técnica de Educación de Gerona
Relació de colònies escolars

ANY	LLOC	DATES	SEXE	EDAT	NUM.	MODALITAT	DIRECTOR
1976	La Masella-ALP	1-21 agost	nenes		100	Alta muntanya	A. Planella Bernatallada
	Joaquim Ruyra-BLANES	9-29 juliol 2-22 agost	nenes Mixta		50 50	Martima Martima	Josefa Oliu Arroyo Josefa Oliu Arroyo
	OLOT	1-21 agost	Mixta		100	Muntanya	Manuel Aparicio González
	Cerdanya-PUIGCERDA	11jul-1ago. 1-21agost	Mixta Mixta		100 100	Alta muntanya Alta muntanya	Josep Luis Saiz Busquets Josep M ^e . Oliva Prats
	Narcís Monturiol-ROSES	1-21 agost	Mixta		100	Martima	Josep Mitjà Figueras
	Pedrala-ST.FELIU GUIXOLS	4-24 juliol 1-21 agost	nenes nenes		100 100	Martima Martima	Jaume Angelats Morató Dolors Coll Albertí
	Llroia-ST.HILARI SACALM	4-24 juliol 1-21 agost	mixta mixta		100 100	Muntanya Muntanya	Joan Mas Castelló Dolors Donat Rigau
	Lambert-BELGICA	Juliol	nenes		50	Camp	Pere Canet Causa

FONT: Extret de l'Arxiu de la Delegació d'Ensenyament de Girona.

MEC - Inspección Técnica de Educación de Gerona
Relació de colònies escolars

ANY	LLOC	DATES	SEXE	EDAT	NUM.	MODALITAT	DIRECTOR
1977	Joaquín Ruyra -BLANES Narcís Monturiol-ROSES	31jul-20ago. 6-25 juliol 31jul-20ago.	nenes nenes mixta			Marítima Marítima Marítima	Joséfa Ojtu Arroyo Anna Lloza Martínez Teresa Gómez Massevall
1978	La Masella-ALP Cerdanya-PUIGCERDA Narcís Monturiol-ROSES	12-31juliol 31jul-19ago. 12-31 juliol 31jul-19ago.	nenes nenes nenes		100 100 100	Alta muntanya Alta muntanya Alta muntanya	A. Planella Bernatallada A. Planella Bernatallada Josep Lluís Sais Busquets A. Sánchez Galván
1978	Lliria-ST. HILARI SACALM	12-31 juliol 6-25 agost	mixta mixta		100 100	Marítima Marítima	E. Ruiz Rodríguez Josefa Ojtu Arroyo
1979		12-31 juliol 6-25 agost	mixta mixta		100 100	Muntanya Muntanya	Jean Mas Castelló B. Cruset Ballart

FONT: Extret de l'Arxiu de la Delegació d'Ensenyament de Girona.

MEC - Inspección Técnica de Educación de Gerona
Relació de colònies escolars

ANY	LLOC	DATES	SEXE	EDAT	NUM.	MODALITAT	DIRECTOR
1980	La Masella-ALP	9-28 juliol 28jul-16ago.	mixta mixta		75 75	Alta muntanya Alta muntanya	A. Planella Bernatallada Al Planella Bernatallada
	Cerdanya-PUIGCERDA	9-28juliol 28jul-16ago.	mixta mixta		50 50	Alta muntanya Alta muntanya	Josep Lluís Sais Busquets Josep Reixach Bosch
	Narcís Monturiol-ROSES	27jul-16ago.	mixta		75	Marítima	Josep M ^a . Casadevall
	Escola Llar-OLLOT	6-25juliol 27jul-15ago.	mixta mixta		75 75	Muntanya Muntanya	Jordi Coll Fernández Jordi Coll Fernández
1981	La Masella-ALP	5-25 juliol 25 jul.- 14 agost	mixta mixta				Josep Lluís Sais i Busquets Josep Reixach i Bosch
	Narcís Monturiol-ROSES	2-22 agost	mixta				Josep M ^a . Casadevall i Carreras
	Llirota-SANT HILARI SACALM	5-25 juliol 2-22 agost	mixta mixta				Jordi Coll Fernández Jordi Coll Fernández
	Escola Llar-OLLOT	2-22 agost	mixta				Manuel Aparicio i González

FONT: Extret de l'Arxiu de la Delegació d'Ensenyament de Girona.

4.3.1. La finalitat

La finalitat de les colònies escolars es va apropant al que són també en aquesta època le colònies de vacances organitzades des de l'Església. L'estudi escolar i la recuperació higiènica i sanitària deixa de ser la raó fonamental que justifica aquestes activitats i el motiu passa a ser més de caire relacional, actitudinal i una necessitat social justificada pel treball dels pares.

"De todos son conocidos los beneficios que reportan a los niños la asistencia a Centros de Vacaciones: cambio de ambiente, influencia en el fortalecimiento de la salud y del vigor físico, la formación de hábitos de convivencia social, el cultivo de nuevas amistades, etc..."³⁶

Constatem que ja no es parla de repàs de matèries escolars i que cada vegada primen més els aspectes relacionals, lúdics i d'esplai. En un dels opuscles de difusió editat per la *Ministerio de Educación y Ciencia - Inspección Técnica de Gerona* l'any 1977 es deixa entreveure quins són els principals objectius que la campanya de colònies escolars treballa durant el període de transició democràtica:

"A la colònia tindràs oportunitats i mitjans per completar la formació que els teus pares i professors et vénen donant:

- En vigorir el teu cos amb el sol i el mar.
- Enriquir els teus coneixements sobre la vida i el món.
- I sobretot, aprendre a CONVIURE, és a dir, a estimar amb un amor més ample que aquell -- altrament ben important i necessari-- que trobes a la teva família i al teu poble."

Les colònies escolars de vacances van prenent consistència com a espai educatiu complementari als àmbits familiar i escolar. No es tracta ja únicament d'una intervenció per mantenir els coneixements escolars treballats durant l'hivern mentre es "guarda" la mainada, sinó que en aquests dies es *completa* la tasca educativa de la família i de l'escola. Aquesta intervenció se centra sobretot en els tres punts citats, subratllant l'aspecte de la convivència per sobre del purament

³⁶ Vegeu *Circular Inspección de Enseñanza Primaria de Gerona*, núm.217, marzo 1971, p.1.

instructiu. El temps lliure va prenent importància com a espai educatiu amb certa especificitat educativa³⁷.

4.3.2. La intervenció pedagògica

Els plantejaments que a partir del 1970 es fan entorn el temps lliure com a espai educatiu entren de ple en la concepció de les colònies escolars. Vegeu les paraules que David de Francisco Allende --*Inspector Central del Serveis Complementaris de Colònies Escolars*-- escriu en la primera guia de vacances³⁸ que la Direcció General d'Ensenyança Primària publica el 1970 per als nens i nenes que van a les colònies escolars:

"La pedagogía de los Centros de Vacaciones escolares contiene una problemática propia y del más alto interés. Se trata de sugerir a los niños actividades de "tiempo libre" pero con especial cuidado de que la sugerencia no pase a convertirse en norma impuesta, porque en ese caso acabamos no con el tiempo, que eso no es posible sino con la libertad y espontaneidad. Es decir, convertimos en tiempo no libre (regulado) lo que debe ser tiempo libre. Y está claro que hacemos justamente lo que no queremos hacer y lo que no debemos hacer."³⁹

Aquesta guia per a nens i nenes té la funció de ser un quadern que aquests infants han de seguir i anar completant al llarg de la colònia. Les mateixes autores d'aquesta guia n'elaboren una altra per als educadors: *Guía del Educador de*

³⁷ Ja en plena democràcia l'Ordre de l'11 de març de 1988 sobre l'organització de les colònies escolars diu que pretenen oferir "*la possibilitat d'aprendre a utilitzar el temps de lleure d'una manera formativa i lúdica amb el descobriment d'un nou entorn natural, cultural i de relació, en un ambient de convivència i de cooperació amb infants d'altres escoles*". S'està apuntant un objectiu que pot molt bé ser catalogat dins uns plantejaments d'educació per al temps lliure: "*aprendre a utilitzar el temps lliure*".

³⁸ En aquesta guia de vacances es proporcionen les quatre idees més importants que el nens i nenes han de saber en les colònies escolars. L'índex contempla aquests apartats: *datos personales, preparativos, el viaje, tus educadores, el centro de vacaciones, el primer día, tu grupo, tu equipo, tu vida religiosa, tus actividades, el descubrimiento del medio, fiestas, concursos, correspondencia, tus gastos, hora alegre, el regreso*. Hi ha també un segon apartat en el que es faciliten dades sobre: *canciones, juegos, excursiones y marchas, trabajos manuales y dibujos*.

³⁹ Vegeu MORENO,E;MERINO,C.(1970): *Tu guía de vacaciones*, Miñón,S.A., Valladolid, p.1.

*Centros de Vacaciones*⁴⁰ pensada per ajudar a organitzar el grup i els equips de nens, per descobrir el medi físic i social i executar activitats diverses tot responsabilitzant-se'n. Seguint el model de treball que aquest manual proposa, cada educador és responsable d'un grup de 18-20 nens i d'alguna activitat determinada. Cada un d'aquests grups de nens, ha d'escollir un nom, un lema, un himne, un banderí i un crit propi. L'agrupament d'aquests nens es contempla en diferents etapes:

1. La integració de l'individual en el col·lectiu.
2. Els educadors han d'assenyalar els objectius al grup, dividint-lo en equips de 5 a 7 nens. Cada equip designa el seu cap. Sobre la manera de constituir aquests equips es diu que "*Los equipos conviene que se formen libremente por los niños, o sugeridos por tí aplicando técnicas sociométricas*".
3. La interacció dels grups i equips en les activitats lliures i l'"*hora alegre*" (assemblea). Pel que fa a les tasques i serveis de manteniment de la colònia s'aplica un sistema de rotació entre els diferents grups.

A aquestes dues guies publicades el 1970 s'afegeix la tercera adreçada als directores de les colònies escolars i publicada per les mateixes autores⁴¹. En aquest document s'expliquen les cinc funcions que es preveuen per a aquest responsable: planificar, organitzar, coordinar, conduir i controlar i es deixa clar que la seva tasca és fonamentalment educativa. Es parla de la importància del temps lliure per als infants i del fet que en aquest temps s'han de sentir amb llibertat partint de les tres activitats pròpies d'aquest concepte: descans, diversió i desenvolupament.

Pel que fa a les activitats religioses es recomana crear un clima de vivència religiosa, d'apropament a Déu a través del contacte amb la natura i d'una actitud

⁴⁰ Vegeu MERINO,C.;MORENO,E. (1970): *Guía del Educador de Centros de Vacaciones*, Imp."Rosillo" Hijo, Granada.

⁴¹ Vegeu MORENO,E.;MERINO,C.(1970): *Guía del director. Centros de Colonias Escolares*, Imp."Rosillo" Hijo, Granada.

de servei al pròxim. Els mitjans que es presenten als educadors per aconseguir aquest propòsit són: els salms litúrgics, les cançons amb missatges, les oracions senzilles fetes pels mateixos nens i els actes col·lectius (com beneir la taula, la missa, les revisions i les consignes)⁴².

Sembla que en els últims anys del franquisme encara pesa la mentalitat i ideologia pròpies del règim, però que en les colònies escolars hi ha un marge de llibertat i d'acció educativa prou ampli perquè l'equip pedagògic pugui fer la seva. D'aquesta manera, en funció del director que hi hagi es fa més o menys. En el cas del primer torn de colònies *Lliroia* a Sant Hilari Sacalm l'any 1975 vegem que el seu director, Joan Mas Castelló, ens parla que al matí a les 8.45 com activitat hi ha "*Izar banderas. Noticiario colonial. Puntuació. Consigna. Actividad.*" També al vespre a les vuit es fa una "*charla moral*"⁴³. Veiem doncs, que el ritme d'aquesta activitat contrasta amb altres que es fan en la mateixa època parteixen de plantejaments diferents⁴⁴.

Amb la transició democràtica la intervenció pedagògica a través de les colònies escolars evoluciona. Hi ha un important canvi en el tractament del fet religiós que perd pes encara que no deixa de ser present, almenys en els primers anys de transició: "*Resa al Senyor amb freqüència. La pregària és la flor més bonica del teu cor*", "*Mira els professors com uns segons pares*", "*Els altres nens són germans teus (...)* No ho oblidis: durant aquests dies Déu va vestit de "*colono*"

⁴² En la colònia de l'any 1974 a Roses consta que cada dia abans d'anar a dormir i en llevar-se al matí es deien les oracions. En la memòria que es conserva, hi ha algunes consignes de l'estil "*La vida más hermosa es la del que por amor a Dios la reparte entre otros*". També s'explica que es varen fer uns dibuixos amb el tema "*Jesucristo visto por los niños*" i que aquests es varen enviar a Madrid. Memòria de la colònia Narcís Monturiol-Roses, 1974.

⁴³ Vegeu la memòria del *Centro de Vacaciones Escolares "Lliroia", San Hilario Sacalm, primer turno 1974*. En aquesta memòria hi figura la relació de responsables i dels 106 participants, així com un horari detallat de les activitats.

⁴⁴ Vegeu la memòria de la colònia *Lliroia*, segon torn del 1975, en què es parteix de l'establiment de la colònia com un poble amb quatre barris. Aquest plantejament ens recorda la república d'infants instaurada per Pere Vergés el 1922 a través de la colònia *Vilamar*.

", "No diguis paraules grolleres. No corris ni cridis dins de la casa. Sigues correcte i amable amb tothom", etc.⁴⁵.

La Constitució espanyola aprovada l'any 1978 reconeix l'Estat espanyol com un estat oficialment no confessional, de manera, que les activitats ofertades per les escoles públiques s'han d'adequar a aquest principi de llibertat religiosa. Els elements centrals a treballar en les colònies escolars passen a ser els valors democràtics declarats en la constitució i en el nou estat que es vol construir.

L'any 1981 es fa el traspàs definitiu de les colònies escolars del Ministeri al *Departament d'Ensenyament-Direcció General d'Ensenyament Primari*, el qual coordina l'oferta que s'ofereix a través de les diferents *Delegacions Territorials*⁴⁶. Aquesta nova etapa marca, entre altres aspectes, una diferència importants quant a organització --els responsables seran en la seva majoria monitors de lleure--.

4.3.3. Els responsables

La resolució del 7 d'abril del 1970 (BOE del 14 d'abril) assenyala els centres on es realitzen els cursos de capacitació d'activitats juvenils de temps lliure per als

⁴⁵ Premisses extretes de l'opuscle de difusió de les colònies que el *Ministerio de Educación y Ciencia - Inspecció Tècnica de Gerona* publica el 1977.

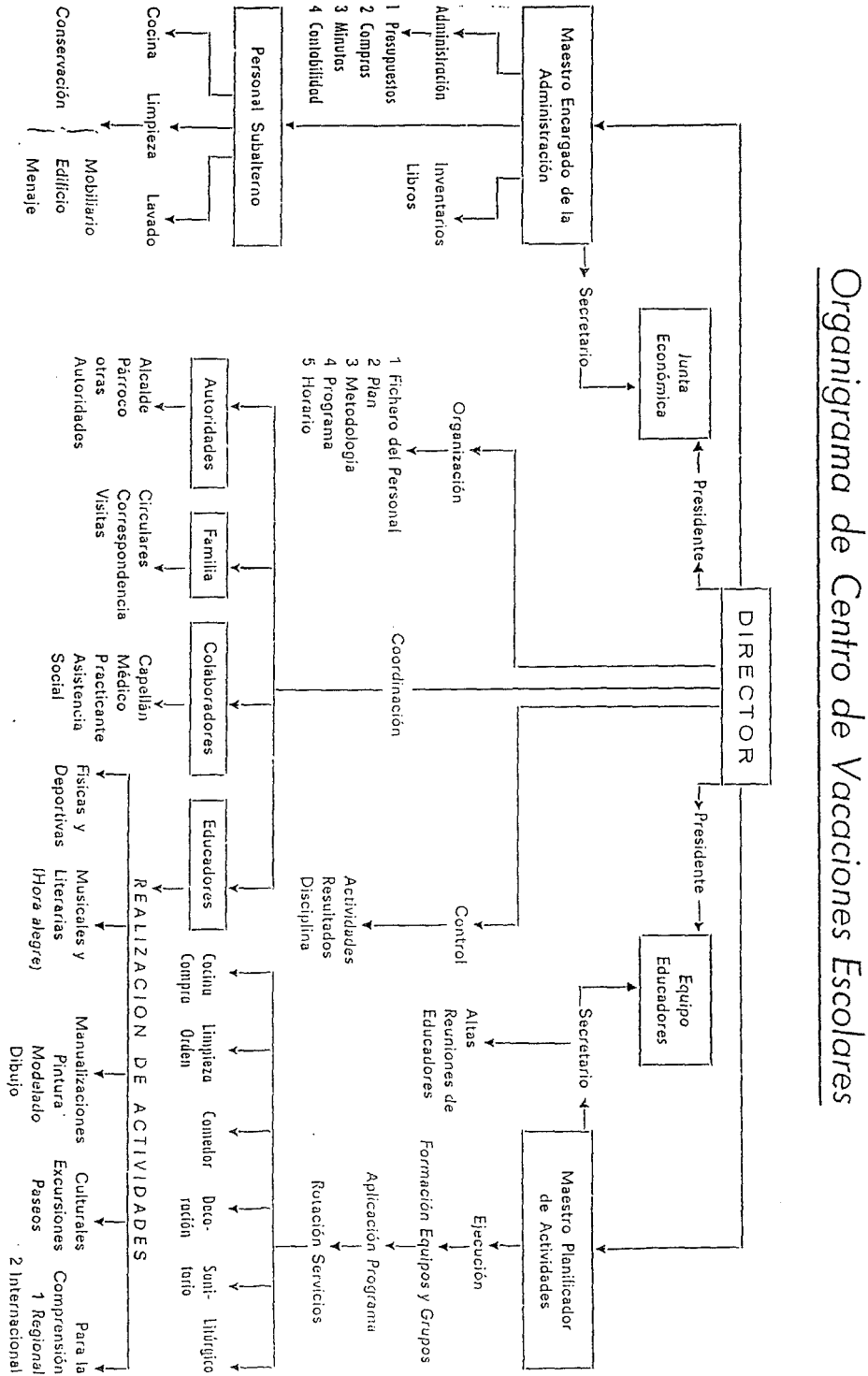
⁴⁶ A partir de les sessions de treball i formació que el mateix *Departament d'Ensenyament - Direcció General d'Ensenyament Primari* fa amb els responsables de les colònies escolars, es marquen unes pautes mínimes de treball, recursos i d'activitats a fer. En aquest sentit, ja en l'etapa democràtica, el document de l'any 1985 s'estructura a partir de 4 àmbits de treball que guien les colònies escolars:

- I. Un medi diferent a l'habitual: cal treballar la descoberta de l'entorn, la natura i el propi ambient de la colònia.
- II. Una convivència lluny de la família: cal treballar l'autonomia personal, l'adquisició d'hàbits, la relació interpersonal i l'autoestima.
- III. La vida en grup: cal treballar la convivència, la individualitat, la responsabilitat i la coeducació.
- IV. La possibilitat d'efectuar activitats excepcionals: treballar la creativitat, ensenyar a utilitzar el temps lliure d'una manera útil i divertida, l'expressió i la presa de decisions. Vegeu *Colònies Escolars d'Estiu. Orientacions pedagògiques acordades en les Jornades de Treball per a Directors 1984 i revisades en les Jornades 1985*, Departament d'Ensenyament, Direcció General d'Ensenyament Primari, Generalitat de Catalunya.

alumnes de les Escoles Normals. Aquests llocs en el cas de Girona inidica que són el Col.legi Menor "Profesor Pericot" (s'hi fan dos cursos) i el Col.legi Menor "Isabel la Catòlica" (s'hi fan tres cursos). La Circular d'Inspecció núm. 217 del març del 1971 insisteix en la crida als mestres nacionals i als estudiants de magisteri que es creuen amb aptituds i tenen inquietuds per a les colònies escolars, ja que calen responsables per portar a terme aquestes. La sol.licitud de responsables sembla que té resposta, ja que en la circular del maig del mateix any es diu que hi ha sol.licituds de mestres d'altres províncies i també de l'estranger que volen participar en aquestes colònies escolars.

Pel que fa a l'organigrama propi de les colònies escolars d'aquest període presentat per la *Dirección General de Enseñanza Primaria* per aquests centres (vegeu fig. 1), podem adonar-nos que parteix d'una direcció força centralitzada en la figura del director. S'intenta també implicar --o si més no, tenir presents--les diferents persones que d'alguna manera poden tenir a veure en la vida de les colònies: des del rector a l'alcalde, els pares, el metge, els assistents socials, etc.

FIGURA 1
Organigrama de les colònies escolars

Font: MORENO, E.; MERINO, C. (1970); Guía del director. Centro de Colonias Escolares, Imp. "Rosillo" hijo, Granada.

En els plans experimentals de formació del professorat de *Educación General Básica* del 1971 ja no s'inclouen aquests cursos. Malgrat tot, no és fins al 23 de juny del 1977 que es redacta una nova ordre⁴⁷ que eximeix l'obligació de realitzar aquest curs als mestres dels plans de 1950 i 1967 alguns dels quals, per no haver-los realitzat, no havien obtingut el títol.

A partir del traspàs de competències a la Generalitat de Catalunya amb l'Estatut d'Autonomia, l'organització de les colònies escolars passa a dependre de la Generalitat de Catalunya, la qual crea una comissió encarregada de coordinar-les i estructurar-ne el funcionament⁴⁸, i es responsabilitza, entre altres aspectes, de les instal·lacions d'aquestes activitats, de les subvencions, del suport tècnic i d'infraestructures i de la selecció de l'equip de dirigents. Aquesta comissió s'anomena *Comissió de Colònies Escolars* i està constituïda per: la directora general d'Ensenyament Primari, el cap del servei de Centres, el cap del Gabinet d'Ordenació Educativa, els caps dels Serveis Territorials del Departament d'Ensenyament, els caps de la Inspecció d'Educació Bàsica i un secretari.

En aquest marc, les colònies escolars són portades per professionals de l'ensenyament i de l'esplai-lleure infantil i juvenil⁴⁹. A aquest equip se l'anomena *Equip Pedagògic de la Colònia*. Aquest equip ha de redactar una memòria en què hi ha d'haver una valoració dels objectius assolits, una valoració del programa realitzat i un comentari sobre la dinàmica que ha seguit el grup

⁴⁷ B.O.E., núm.191, 11 de agosto.

⁴⁸ Vegeu l'Ordre *Departament d'Ensenyament, Direcció Genral d'Ensenyament Primari* del 26 de març del 1982.

⁴⁹ En les poques memòries de les colònies escolars que es conserven a Girona hi ha la relació detallada dels responsables d'aquests torns. En la Colònia Narcís Monturiol-Roses-1774 (2n. torn) hi ha com a directora Dolors Coll Arbertí, administradora Rosari Mataró, com a mestres M. Teresa Anglada, M. Neus Virgili, Margarita Grabulosa, M. Carme Peracaula. Les monitores són M. Dolors Mataró, Carme Virgili i Àngels Peransi. La cuinera Angelina Boada i les ajudants Anna i Lluïsa Triola. Aquesta relació de noms es conserva en les memòries que a través de la inspectora Anna Maria Oriol hem pogut consultar. Hem constatat que sols es conserven les memòries de Lliroia 1974 segon torn, Lliroia 1975 primer torn, Lliroia 1975 segon torn, Narcís Monturiol 1976, Cerdanya 1977 primer torn, Lliroia 1977 primer torn, Narcís Monturiol 1978, Escola Llar Olot 1978 segon torn.

d'infants i el mateix equip pedagògic. Finalment es demanen suggeriments i una valoració general de l'activitat feta. En els equips pedagògics hi ha la figura del director, els monitors, els ajudants de monitor i algun coordinador de serveis. La funció del director consisteix a elaborar i coordinar la programació general immediata amb col.laboració de l'equip, fer el seguiment de la programació i cercar el suport i els recursos necessaris, treballar amb els monitors i mantenir contacte amb els infants, orientar i supervisar els serveis d'intendència dels quals és responsable de la gestió i justificació dels recursos econòmics i actuar també de tutor-animador d'un grup d'infants. Pel que fa al monitor les tasques es concreten en actuar de tutor animador d'un grup d'infants, intervenir en la planificació i programació d'activitats i també en l'execució, i avaluar els resultats. L'ajudant de monitor fa el mateix que els monitors, però en lloc de ser tutor animador d'un grup d'infants col.labora en l'animació del grup del director. El coordinador de serveis és responsable del subministrament d'alimentació, el suport i control de la cuina i la neteja, la gestió i justificació dels recursos econòmics i els serveis generals d'infraestructures.

Amb el nou enfocament que es vol proporcionar a les colònies escolars s'organitzen unes *Jornades de Dirigents de Colònies Escolars* organitzades per la mateixa *Direcció General d'Ensenyament Primari* que estan adreçades a tots aquells mestres d'EGB, estudiants de magisteri i estudiants d'Escoles d'educadors en el lleure que estan interessats a participar com a dirigents d'algunes de les colònies. En funció dels assistents en aquestes jornades i de l'experiència de les diferents persones, la *Comissió de Colònies Escolars* forma els *Equips Pedagògics de les Colònies*.

La formació dels responsables d'aquestes activitats cada vegada és més propera a la dels responsables de les colònies i activitats de lleure infantil i juvenil en el marc de les activitats de vacances no escolars. La figura del mestre va perdent pes i els joves --sovint responsables de grups d'esplai d'hivern i de casals d'estiu-- són els que es fan càrrec d'aquestes activitats, tot i que també una part important estan

relacionats d'alguna manera amb el món del magisteri, ja sigui com estudiants o com a mestres en exercici.

4.3.4. Els nens i les nenes

L'any 1970 l'oferta de colònies escolars ja sobrepassa les 800 places. El *Plan de Inversiones del Patronato del Fondo Nacional para el Fomento del Principio de Igualdad de Oportunidades* preveu una dotació de diners per a "*ayuda de asistencia a Centros de Vacaciones Escolares, entre alumnos de Centros Nacionales de Educación General Básica*". La dotació invertida cada any varia. La xifra total es distribueix per províncies i dins de cada província es torna a distribuir en parts iguals entre el nombre de places assignades⁵⁰. A banda d'aquestes ajudes, s'apunta també la possibilitat que els ajuntaments, diputacions provincials i altres entitats col.laborin també en les despeses d'aquestes colònies.

Per poder assistir en aquestes colònies de la *Inspecció de Primera Ensenyança* cal formular una petició abans de final de curs en què el mestre hi ha de fer un informe acompanyat del vist-i-plau del metge que indiqui la conveniència d'una colònia de mar o de muntanya. Els mestres són doncs, els encarregats de fer arribar a les corresponents *Delegacions Provincials d'Educació i Ciència*, les peticions d'ajudes per assistir a les colònies escolars dels alumnes que tenen de 8 a 14 anys. L'assignació nominal d'ajudes a cada un dels nens dels respectius centres escolars la realitza una *Comissió Assessora* formada pel director del centre, dos professors i dos pares d'alumnes, un dels quals fa de secretari. L'any 1977, ja en la transició democràtica, l'adjudicació d'ajudes als centres que ho

⁵⁰ L'any 1975 el XIV Pla d'Inversions assigna 30 milions per a ajudes a nens assistents a centres de vacances escolars. La *Dirección General de Formación Profesional y Extensión Educativa* decideix repartir aquests diners en 25.000 ajudes de 1.200 ptes. En aquesta distribució, a la província de Girona se li concedeixen 590 ajudes fent un total de 708.000 ptes. Per al curs 79-80 el mateix Pla d'Inversions concedeix una dotació de 60 milions de pessetes per a ajudes a centres de vacances estatals i no estatals "en atención a la demanda existente". Vegeu el B.O.E. del 18 de septiembre del 1979.

sol.liciten la realitza la *Comissió Provincial de Promoció Estudiantil*⁵¹ a partir dels següents criteris:

- a) Alumnes de famílies amb menys ingressos en proporció al nombre de membres.
- b) Alumnes d'ambients familiars deficients.
- c) Alumnes orfes de pare i sostinguts per la mare.
- d) Alumnes de família nombrosa.

L'any 1979 i fins al 1982 els criteris canvien d'ordre i passen a ser primer els alumnes orfes de pare o mare, en segon lloc els pocs ingressos familiars i en tercer lloc l'ambient familiar deficient. El criteri de selecció es delega a les *Comissions Assessores* de cada centre per tal que redactin la llista seguint aquests criteris de manera que la Comissió Provincial sols hagi de confeccionar la llista "*por el riguroso orden de recepción, teniendo en cuenta que si de algún centro no pudieran ser atendidas todas las peticiones los alumnos serán seleccionados de acuerdo con el orden con que vengan relacionados*". A partir del traspàs de competències a la Generalitat, les places de colònies escolars s'assignen des de la *Direcció General d'Ensenyament Primari* en funció de la demanda de places de l'any anterior. Poden optar-hi tots els infants escolaritzats entre els 9 i els 14 anys. L'ocupació de les places es fa per rigorós ordre d'arribada de les sol.licituds⁵²

⁵¹ El President d'aquesta Comissió és el delegat provincial d'Educació i Ciència, el vice-president és el secretari provincial. Els vocals són designats per l'inspector tècnic d'educació, el cap de la unitat de promoció estudiantil i un representant de les associacions de pares d'alumnes.

⁵² L'oferta de places de colònies escolars s'adreça a nens i nenes de 4t. fins a 8è. d'EGB. Poden sol.licitar-ho un màxim de dos grups per centre (entenen per grup un volum de 5 a 70 alumnes, segons el nombre d'unitats de l'escola). Hi ha també un sistema de beques que es regeix per la situació econòmica i social de la família, la situació de família nombrosa i la situació d'orfanesa. També es dóna prioritat als nens que no hagin assistit mai a colònies. S'estipula un dirigent per a cada 15-17 alumnes. Vegeu Resolució de la *Direcció General d'Ensenyament Primari* de 30 de març de 1982, per la qual s'anuncia la convocatòria de colònies escolars d'estiu i la constitució dels equips pedagògics dirigents.

A partir del dels anys setanta ja hi ha algunes experiències de colònies escolars mixtes --tenim notícia dels dos torns que el 1973 es fan a l'Escola Llar d'Olot--. Malgrat tot, encara s'està força lluny de treballar la coeducació⁵³. La diferenciació de sexes no sols és física en la majoria dels casos, sinó que sempre es fa també una diferenciació en el vestuari ja que se'ls fa anar uniformats. Aquesta situació es manté durant la transició ja que el 1977 els infants que van a colònies escolars encara vesteixen l'uniforme⁵⁴. Pel que fa al nombre d'infants de cada colònia s'estipula que per regla general els torns siguin de cent infants.

⁵³ L'any 1984 la Memòria-Informe que presenta l'equip de monitors del II torn de les Colònies Escolars a St. Hiliari Sacalm deixa ben clar que els nens i les nenes realitzen les mateixes activitats durant el dia, però que a l'hora de dormir s'han de separar, malgrat "*Els monitors de l'equip considerem no vàlid com a plantejament educatiu la separació dels nens i les nenes a l'hora de dormir, per això ens oferim voluntaris en cas de que s'adopti una experiència pilot en aquest sentit per a l'any vinent*". Vegeu: Memòria-Informe que presenta l'equip de monitors del segon torn de Colònies a Sant Hilari Sacalm, ARXIU DE LA DELEGACIO D'ENSENYAMENT A GIRONA, any 1984.

⁵⁴ Els nens: 2 pantalones vaqueros; 2 nikys; 1 camisa blanca, manga larga i 1 gorra, tipo jockey. Les nenes: 2 faldas con tabla en el delantero y trasero, elástico en la cintura; 1 pantalón mismo género que falda, con elástico en cintura; 2 nikys hilo; 1 pañuelo rojo, triangular; 1 blusa camisa Terlenka, cuello italiano, manga larga; 1 bombacho azul; útiles de costura, hilo, dedal, etc.

5. L'ACTUACIÓ DE LA GENERALITAT

5.1. LES INICIATIVES DE LA GENERALITAT REPUBLICANA

La Generalitat republicana com a govern català progressista té un important paper en el món de l'educació tal com ja hem comentat. Ens interessa ressaltar que des d'aquest govern també es promouen iniciatives d'educació en el lleure¹. Serveixin d'exemple les següents paraules:

"La Ponència d'Ensenyament primari del Consell de Cultura té en estudi l'organització d'un règim de Colònies Escolars de mar i de muntanya a realitzar en combinació amb els Ajuntaments de Catalunya i a benefici exclusiu dels nois de fora de Barcelona. Aquestes

¹ La documentació referent a l'activitat del govern republicà es troba en l'AHG en el fons corresponent a la Diputació. Malauradament aquesta documentació no es troba catalogada i ha estat impossible fer una investigació. Tot i les poques dades de què disposem, volem destacar-ne la seva presència i acció.

Colònies són previstes en la doble forma d'establiments permanents i d'organitzacions eventuais amb el propòsit sempre que els nois de ciutat secundària puguin gaudir dels beneficis de la vida en plena naturalesa, i els que viuen al camp o al mar puguin, segons les necessitats de llur salut, passar al medi natural diferent del que és propi. Es preveu també la possibilitat de realitzar intercanvis entre nois de ciutat i de medis rurals."²

Hi ha un interès d'aprofitar permanentment els beneficis que les colònies aporten als infants amb greu estat de salut i per això es preveu l'establiment de colònies permanents. Aquesta modalitat de colònies també té lloc a la província de Girona. El 1932 la *Casa d'Assistència i d'Ensenyament* organitza dues colònies permanents per a nens convalescents o en avançat estat de depauperació³.

A partir de l'any 1936 la situació política es veu afectada pel conflicte bèl·lic que s'inicia a Espanya. Els efectes d'aquest conflicte cada vegada es noten més a Catalunya i a l'Espanya republicana. D'una banda el CENU (*Consell de l'Escola Nova Unificada*) a través del *Centre d'Observació Metòdica* organitza unes colònies per a nens anormals de diferent tipologia, que són enviats prop del mar o a la muntanya "*segons els sigui convenient l'aire de mar, aire de pinedes, el sol dels cims*"⁴. D'altra banda, la Generalitat de Catalunya durant els anys de guerra civil assumeix un paper molt important pel que fa a l'acolliment de refugiats de tot Espanya davant l'ocupació cada vegada més gran del territori per franquistes⁵. El 18 d'octubre del 1936 es constitueix a Barcelona el *Comitè Central d'Ajut als*

² GENERALITAT DE CATALUNYA (1932): *L'obra de cultura*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, p.246.

³ L'indret escollit sembla que és St. Feliu de Guíxols on la família del Comissari Delegat de la Generalitat J.Irla hi tenia una casa. Vegeu *El Autonomista*, núm.9032, 26 de març del 1932.

⁴ Vegeu PUIG ELIAS, J. (1937): "Els infants anormals i el CENU", *Nova Ibèria*, núm. 3-4, en *Aspanias Informa*, núm. 6, gener-febrer, 1978, p.13.

⁵ Sobre el tema de les colònies infantils per a refugiats vegeu també l'apartat de les colònies escolars de l'administració central.

*Refugiats de Catalunya*⁶. La *Conselleria de Sanitat i Assistència Social* és l'entitat que té un paper més intens en aquest sentit. D'altra banda, moltes de les institucions benèfiques particulars en aquesta època passen a dependre de la Generalitat⁷. Dins d'aquesta Conselleria l'Institut d'Assistència Social organitza colònies en el camp seguint el sistema Grancher⁸, amb la finalitat de separar als nens de les famílies tuberculosos. Una altra de les institucions de la Generalitat de Catalunya que dedica esforços al tema de colònies és *Assistència Infantil* que des del 18 de juliol se centra en l'establiment de colònies per atendre a infants refugiats⁹. També cal citar el *Comissariat d'Assistència als Refugiats de la Generalitat de Catalunya* com a organisme que acull infants i promou colònies.

⁶ Segons FERNANDEZ SORIA, Juan M.(1987): *O. c.*, p.91, aquest Comitè l'any 1937 acull més de vuitanta mil refugiats i deu mil nens atesos en diferents colònies o règims familiars. Catalunya l'any 1938 acull més de dos-cent mil refugiats de l'Espanya feixista.

⁷ Aquest és el cas d'institucions com: *La Casa de la Maternitat i Expòsits*, la *Llar d'Infants Joaquim Costa*, l'*Orfelinat Ribas*, la *Llar d'Infants malalts Ignasi Iglesias*, la *Casa s'Assistència Catalana d'Infants*, la *Casa del Nen*, *Protecció a la Infància*, la *Casa de Família Maragall*, el *Patronat Ribes*, el *Refugi de nens Salvador Seguí*, el *Sanatori de nens Angel Guimerà*, etc. Vegeu FERNANDEZ SORIA, Juan M.(1987): *O. c.*, pp.91-96.

⁸ Grancher crea el 1903 "L'Oeuvre de Préservation de l'Enfance" per a nens de més de cinc anys que tenen familiars tuberculosos tot establint un sistema de colònies de camp amb el propòsit d'evitar-los el contagi. Mes endavant l'obra és completada i destinada a la protecció de nens des del seu naixement.

⁹ Algunes de les seves obres són: La colònia agrícola *Montcelimar*, la colònia *Nestlé*, la colònia *Els Pins* o la colònia marítima *Radio Barcelona*.

5.2. LES INICIATIVES DE LA GENERALITAT EN L'ACTUAL DEMOCRÀCIA

Les iniciatives de la Generalitat de Catalunya en matèria de joventut i lleure en l'actual democràcia s'inicien posteriorment al 1981, per tant, fora del nostre abast d'estudi. Malgrat tot, creiem important esbossar breument quines són les principals línies d'intervenció que es prenen en aquesta recuperació perquè estem segurs que marquen la política de joventut i lleure.

Amb les competències transferides a la Generalitat de Catalunya, el *Departament d'Ensenyament* és qui gestiona les colònies escolars a partir del 1982 a través de la *Direcció General d'Ensenyament Primari*. Aquesta Direcció General també gestiona altres modalitats d'intervenció educativa que poden considerar-se molt properes a l'educació en el lleure. Aquest és el cas de les **Escoles Viatgeres**¹⁰. Hi ha també altres instàncies que ofereixen activitats de lleure i que, en alguns casos, mantenen relació amb la *Direcció General d'Ensenyament Primari*. La més important en aquest sentit possiblement sigui l'*Institut Català de Serveis a la Joventut*. Aquest institut signa un conveni amb el Departament d'Ensenyament a través del qual es compromet a realitzar **convivències escolars** durant el curs amb la finalitat de "*completar l'acció formativa dels alumnes d'EGB, i per tal que adquireixin un coneixement més ampli dels aspectes geogràfics, socials i culturals de Catalunya que contribueixi a què la seva formació s'inspiri en els aspectes històrics i tradicionals del nostre poble, desenvolupant hàbits de convivència, cooperació i solidaritat, preparant-los per a la seva millor integració a la*

¹⁰ Aquesta modalitat d'intervenció educativa es dissenya i posa en marxa ja en els cursos 1983/84 i 1984/85 a través de la *Dirección General de Promoción Educativa del Ministerio d'Educación y Ciencia*. La finalitat és "*completar la acción formativa de los alumnos de los cursos de 6º, 7º y 8º de Educación General Básica, ofreciéndoles mayores posibilidades de conocimiento directo de realidades geográficas, sociales y culturales distintas a las de su propio entorno.*" La finalitat és doncs desenvolupar hàbits de convivència, cooperació i solidaritat preparant futurs ciutadans per a la vida social i la pau entre els pobles.

societat"¹¹. Entre els alumnes que sol·liciten poder assistir a aquesta modalitat de colònies escolars es fa una selecció tenint en compte les característiques socio-econòmiques de la zona i la procedència dels mateixos alumnes i es consideren prioritaris aquells que provenen de zones rurals, cinturons perifèrics o suburbials. Igualment es valora la tipologia del centre escolar, l'informe del consell escolar i la qualitat del projecte pedagògic en qüestió. Dins aquest mateix programa de convivències escolars hi ha també ajuts per a alumnes d'educació especial per tal que puguin desenvolupar i enfortir la seva autonomia personal i social, propocionant-los coneixements d'ambients diferents als habituals i facilitant-los l'apropament a la natura i la convivència amb companys i educadors. D'aquesta manera l'escola com a institució responsable de l'educació integral dels infants vol aprofitar el temps lliure com a espai educatiu. Aquesta educació però, no ha de cercar l'estudi ni l'aprofundiment de matèries escolars i menys encara amb mètodes escolars. El que es pot fer a través de les colònies o conviències escolars és, en tot cas, treballar aspectes difícils de fer-ho des del marc escolar --aspectes com la relació grupal, les actituds, els valors, el compromís...-- i a partir de metodologies que incorporin el joc, la vivència i l'experimentació com a criteri fonamental.

L'*Institut Català de Serveis a la Joventut* també és la instància responsable de l'organització dels **campes de treball i d'aprenentatge** que ofereix la Generalitat de Catalunya. Igualment, des de la *Delgació Territorial de la Direcció General de Joventut* a Girona també es promouen activitats en aquest sentit. D'altres instàncies a tenir presents són la *Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica* (CIRIT) a partir de les "**Trobades amb la Ciència**" o la *Direcció General de l'Esport* amb la col.laboració de les federacions catalanes dels esports implicats, els consells comarcals de l'esport i els diferents municipis, a través de les **Estades Esportives**; la *Delegació Territorial de Girona del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya* també fa una oferta

¹¹ Vegeu el *Conveni de col.laboració entre el Departament d'Ensenyament i l'Institut Català de Serveis a la Joventut per a la promoció de Convivències Escolars*, Any 1987.

interessant en aquest sentit. Com exemple podem presentar la colònia musical que del 31 d'agost al 6 de setembre del 1981 organitza aquesta delegació als Arcs de Santa Pau. A la colònia hi assisteixen 40 infants de tota la província, dels quals, 12 són del Gironès i d'aquests 5 nens són de Girona ciutat¹². La colònia musical s'entén com "*una proposta d'activitat d'estiu, dirigida a nois i noies de 12 a 14 anys que vulguin conviure uns dies en el marc de la natura, tot coneixent i aprenent, mitjançant activitats i pràctiques musicals. (...) La idea general és posar a disposició dels nois i noies unes activitats que responguin als seus interessos i afeccions. (...) En aquest cas el tema central és el món musical. En una situació de diversió i creativitat, de vivència en grup i fora del marc de la vida quotidiana, que permeti el contacte amb un equip adult especialitzat i la creació d'un clima propens a l'aprenentatge, a la lliure iniciativa i a l'esplai*"¹³. Aquestes colònies --juntament amb la iniciativa de la Diputació de Girona del 1980 a través dels camps de treball d'excavació arqueològica¹⁴-- són segurament les primeres colònies especialitzades que es fan a la ciutat de Girona i representen una innovació de tipus tècnic i metodològic. L'organització va a càrrec de la Delegació Territorial i s'estableix un conveni amb l'Ajuntament de Girona a través del qual l'Àrea de Joventut es responsabilitza de la línia pedagògica.

En definitiva, s'evidencia una clara voluntat de diversificar les activitats educatives en el temps lliure dels infants i joves des de les diferents instàncies administratives, i consolidar la seva importància com espai d'intervenció educativa amb caràcter propi al marge del món escolar.

¹² Es tracta de Jordi Dalmau, Ricard Oliver, Jordi Martí, Joaquim Martí i Jaume Guinó.

¹³ Vegeu AHMG, Fons Administratiu de l'Ajuntament de Girona, Exp. 210, any 1981.

¹⁴ Al marge de l'actuació de la Generalitat de Catalunya a Girona hi ha també algunes ofertes de la Diputació de Girona en el mateix sentit. Serveixi d'exemple l'oferta que l'any 1980 fa aquesta diputació a partir de dos torns de *Camps de Treball d'Excavació Arqueològica* a la "Cova de l'Arbreda" a Serinyà --el primer del 1 al 31 de juliol i el segon torn, del 1 al 13 de setembre--. Tant l'allotjament com la manutenció van a càrrec de la Diputació a canvi del treball que els joves realitzen.

6. ALTRES INICIATIVES DE L'ADMINISTRACIÓ MUNICIPAL

L'Ajuntament de Girona ha organitzat, al llarg dels prop de vuitanta anys que comprèn aquest estudi, altres activitats d'educació en el lleure a més de les colònies escolars fetes el primer terç de segle i durant la II República. En aquest apartat volem deixar constància d'aquestes altres iniciatives que poden incloure's en aquesta voluntat de proporcionar educació fora del marc formal de l'escola. En aquest sentit, la guerra civil i els anys de franquisme suposen un trist parèntesi pel que fa a les diferents iniciatives que es promovien des d'aquesta administració que es veu impossibilitada per realitzar qualsevol iniciativa que s'escapi al centralisme i al control ideològic del règim. Per això, dividim les diferents actuacions municipals en dos períodes:

- L'actuació municipal abans del franquisme
- L'actuació municipal en la transició democràtica

6.1. L'ACTUACIÓ MUNICIPAL ABANS DEL FRANQUISME

El consistori gironí durant els primers quaranta anys d'aquest segle ha endegat diferents iniciatives, al marge de l'escola, amb voluntat d'incidir en l'educació dels infants i joves. Algunes d'aquestes propostes potser no tenen prioritàriament una voluntat educadora, però sí que aquesta intencionalitat és present entre les seves finalitats. Les colònies escolars són, segurament, l'exemple més clar en aquest sentit i més proper a uns plantejaments d'educació en el temps lliure. Hi ha altres iniciatives que mereixerien ser presentades, encara que per raons d'objecte d'estudi no les abordarem amb tota la precisió que mereixen. Es tracta de:

- L'obra de les cantines escolars municipals
- Les guarderies escolars municipals

Tot seguit apuntem alguns dels aspectes més rellevants d'aquestes dues iniciatives.

6.1.1. L'obra de les cantines escolars

En la memòria general del Grup Escolar de Girona referent al curs 1914-15 els mestres d'aquest centre educatiu ja reclamen la necessitat d'una cantina escolar "*comprendiendo que para una buena obra educativa es necesario que al niño no le falten alimento y salud*"¹. A pesar d'aquestes reclamacions no és fins el 1920 que tenim notícia de la constitució de la primera cantina escolar². Aquesta obra en els seus inicis depèn del *Patronato de la Cantina Escolar de Gerona* format pel governador civil de la província com a president, l'alcalde de la ciutat com a

¹ Vegeu *Memoria General del Grupo Escolar de Gerona escrita por el Profesorado Oficial. Curso de 1914-1915*, Imp. Dalmau Carles, Pla y Comp., Gerona, octubre del 1915, p.23.

² Respecte a l'obertura i primers moments de la cantina escolar vegeu: PLA, Sebastià (1920): "Per els nostres infants pobres", *Diario de Gerona*, núm. 157, 10 de juliol, p.1.; CANÓS, Francisco (1920): "La cantina escolar de Gerona", *Diario de Gerona*, núm. 164, 18 de juliol, p.3.i, en el mateix diari també l'article "De la cantina escolar", núm. 256, 6 de novembre, p. 2, on s'explica la dedicació de diferents senyorettes en funció dels diferents dies de la setmana.

secretari, dos representants de la Junta Provincial de Primera Ensenyança, dos representants de la Junta Local de Primera Ensenyança, un capellà designat pel bisbe, un mestre i una mestra nacionals elegits pels seus companys, un representant de la Junta de Protecció a la Infància i "*aquellas personas que por sus conocimientos, prestigios y probado amor a la infancia y a la cultura popular se consideren a juicio del patronato necesaria y eficaz su cooperación*"³. Entre els fins que s'exposen en l'article primer dels estatuts d'aquest patronat hi trobem:

"3º. Extender la acción educadora de la escuela nacional primaria a actos tan importantes en la vida infantil como la comida y el juego.

4º. Substraer a los escolares protegidos de la perniciosa influencia de la calle principalmente en aquellas horas en que sus padres necesariamente los han de dejar abandonados y

5º. Reivindicar a la infancia indigente en sus indiscutibles derechos a la vida y a la educación integral."

Queda clar, doncs, que hi ha un propòsit no sols sanitari i higiènic sinó també clarament educatiu. A través d'aquesta obra es pretén educar l'adquisició d'hàbits higiènic i socials i, per això, també s'especifica en l'article setze que els àpats han de ser sempre presidits per un dels mestres que desinteressadament s'han ofert a col.laborar en "*tan importante obra educativa y de verdadera reparación social*". El 22 de març del 1930 el mateix Patronat de la Cantina Escolar acorda per unanimitat proposar a l'Ajuntament que es faci càrrec del manteniment de l'esmentada obra, tal com fan la resta de corporacions municipals amb les respectives cantines escolars i és així com durant els anys de la II República el nombre de cantines augmenta⁴. Amb l'esclat de la guerra la necessitat

³ Vegeu els *Estatutos del Patronato de la Cantina Escolar de Gerona* en AHMG, s.XII.8.Documentació diversa, lligall 4.

⁴ El 1934 ja hi ha almenys dues cantines: la Cantina del Grup Escolar i la Cantina de Pedret -- Ignasi Iglesias-- . D'aquestes cantines es conserva el *Reglament Provisional* aprovat en la sessió del Patronat del dia 14 de setembre del 1934. La composició del Patronat que les regeix està formada per: president l'alcalde de la ciutat, vicepresidents el comissari de la Generalitat a Girona i president de la Junta Provincial de Protecció a la Infància, secretari Sivestre Santaló, vocals pares de família Martí Regas i Manuel Roset, vocals mestres Francesca Colomer i Lluís Batlle, vocal de la Junta del Segell Pro-Infància Lluís. Vegeu AHMG, s. XII.8. Documentació diversa, ll. 4.

d'alimentació i protecció es fa més evident i l'ajuntament sorgit de la revolució acorda suspendre per pocs dies les cantines escolars amb l'objecte de verificar una nova inscripció "*que asseguri l'auxili als vertaderament necessitats en primer terme i després a l'atenció d'aquells que desitgin utilitzar-la per raons d'índole particular, però que compten amb possibilitats de satisfer el repàs*". La redistribució del cens escolar en zones i la transformació social operada provoca un canvi en la utilització dels serveis de la cantina. S'estima la possibilitat de crear-ne de noves en funció de la demanda i es renova la formació del Patronat: president, l'alcalde Joaquim Camps i Arboix; mestres Joaquina Martinell i Silvestre Santaló; metge, Xavier Casadevall; directora, Francesca Colomer i dos pares. El 24 de novembre del 1936 es refà el Patronat de Cantines de manera que depengui únicament i exclusiva de l'Ajuntament. A partir de l'aplicació del CENU es crea una nova Junta formada per un delegat mestre procedent de la CNT, un altre de la UGT i un administrador designat pel conseller. Hi col.labora un inspector mèdic escolar i dos pares de nens cantiners. S'acorda igualment la creació de dues noves cantines --de manera que seran ja quatre--. D'aquesta manera, el 1937 s'inauguren les dues noves cantines als grups escolars *Bakunin* i *Giner de los Rios*, amb unes cent places aproximades cada una. L'any 1938 les cantines escolars gironines són ja sis, amb una atenció a més de 650 infants. Tot i això, les necessitats reals d'atenció són de 1.200 infants⁵. Per això la Comissió de Govern de l'ajuntament el 14 de juliol del 1938 aprova la proposta de la Comissió de Cultura de duplicar els torns de les Cantines Escolars per tal d'arribar a aquesta població.

⁵ Es conserva la carta que amb data 1 de juny del 1938 l'alcalde de Girona adreça al President dels *Amigos de la España Republicana de Ginebra*, en què demana els aliments necessaris per a nodrir setmanalment els 1200 nens cantiners reals que té Girona donat l'elevat nombre de familiars incorporats a l'exèrcit i la necessitat d'alimentar els fills d'aquestes famílies. Vegeu AHMG, s. XII.8.Documentació diversa, ll. 4.

6.1.2. Les guarderies escolars municipals

A Girona les guarderies escolars apareixen entre el 1926 i el 1927 en plena dictadura⁶. El servei és establert per l'Ajuntament i la primera escola on s'inauguren és el Grup Escolar de la Gran Via.

"Era finalitat d'aquest servei, retenir a l'escola una hora al matí i una hora a la tarda, els infants que assistien a l'esmentat Grup Escolar, amb qual cosa (sic) s'assolia la possibilitat d'un més ràpid (sic) desenvolupament del procés instructiu, puix que els infants restaven diàriament dues hores més a l'escola, i també el que l'arribada dels infants a la casa llur concidís amb la dels pares"⁷.

Del total de la documentació que sobre les guarderies escolars gironines es conserva sobresurten dues memòries inèdites: la *Memòria de les vacances estiuenques dels nens que assistiren a la Guarderia organitzada per aquest Excm. Ajuntament* (memòria de la guarderia de nens del Grup Escolar de Girona de l'any 1931) i la *Memòria de la guarderia municipal de l'estiu del 1934*⁸. Sens dubte l'època de més preocupació per aquest servei és la II República. Val a dir que el que s'anomenen des de l'Ajuntament "Guarderies Municipals" també en alguns moments és citat com a "Casal Infantil", nom que des de l'actualitat sembla més encertat ja que les edats dels infants que acull aquest servei van des del sis anys

⁶ La primera guarderia escolar a Catalunya --anomenada *jardí guarderia*-- sembla que data de l'any 1913 a Hostafrancs, Barcelona. L'impulsora d'aquesta experiència és la Junta de Protecció a la Infància. L'experiència tot i ser molt ben acollida no prospera. També a Hostafrancs el 1913 té lloc la primera experiència de *Parcs infantils* a través de Ventura Gassol, funcionari de la Junta de Protecció a la Infància. Com a complement d'aquesta obra cal citar l'experiència dels *Jardins i recers d'infants* que tenen cura dels petits que no van a l'escola i dels escolars en les hores de lleure. La Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona inicia els Jardins d'Infants el 1918 amb la campanya que Manuel Ainaud promou des de l'*Ateneu Enciclopèdic Popular*. Vegeu GALÍ, Alexandre (1979): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900-1936. Llibre II Ensenyament Primari. Segona part*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona.

⁷ AHMG, s.XII.8. Documentació diversa, ll. 4. Guarderies i cantines escolars. La major part de la documentació d'aquest lligall conté documents, informes i correspondència referent a les guarderies escolars que funcionen a Girona durant els anys de la II República.

⁸ AHMG, secció XII.8. Documentació diversa, ll. 4.

fins als catorze⁹.

De la guarderia del Grup Escolar del 1931 se sap que hi ha més de cent infants des de 4 fins a 15 anys. Això els obligava a fer dues seccions, una amb els nens de 4 a 10 anys i l'altra amb els nens de 11 a 15 anys. La guarderia s'inicia el 17 de juliol i funciona durant dos mesos. Una mestra es fa càrrec dels pàrvuls i dos mestres --en Francesc Berga i en Joan Roquet-- es cuiden de les dues seccions. El treball educatiu i la intervenció pedagògica parteix de plantejaments molt propers al que entenem per educació en el lleure, encara que amb una forta càrrega de propostes escolars.

"No solament s'instrueix el nen amb la contínua explicació de les disciplines escolars considerades com a principals tals com l'Aritmètica, Geomètrica, Gramàtica, Geografia, etc. sinó que, com tothom reconeix ja, constitueixen un poderós auxiliar intel·lectual altres matèries, que com el cant, dibuix, cultura física, etc. havien estat fins ara poc menys que menyspreades. Nosaltres, doncs, no podíem deixar abandonades unes assignatures, que per aconseguir el nostre fi serien tal vegada més influents o poderoses que les primeres dites."

Tot aquest treball educatiu s'intenta fer a partir de l'interès del nen i fent que l'aprenentatge passi per la diversió¹⁰. Per això "*...els coneixements que nosaltres comunicàrem als nens foren donats, no amb el caire seriós i obligatori amb què es donen a les escoles i que tant avorreix i detesta el nen sinó amb un aspecte*

⁹ En la notícia del diari *El Autonomista*, núm.9.156, del dia 20 d'agost del 1931, amb el títol "L'excursió dels nostres infants a Cadaqués" es diu que: "*El Casal infantil que ha organitzat aquest any l'Ajuntament, féu una excursió a Cadaqués, la blanca vila que hostatja la Colònia Escolar gironina*". Aquestes paraules deixen clar que la guarderia municipal és coneguda també com a Casal Infantil, en contraposició al Casal Gironí, nom amb què es coneixen els casals d'estiu que es promouen des de l'Església a nivell diocesà.

¹⁰ Algunes de les activitats que es realitzen en aquesta guarderia són comentades en la memòria. Els matins es va sovint a la Devesa i s'hi fa "*repàs als coneixements dels nens adquirits a l'escola*" i després jocs, que serveixen per descobrir les seves afeccions." Això fins a les dotze del migdia quan se signen els llibres d'assistència i s'acomiadem fins a la tarda. A la tarda es berena, es canta i es fan excursions curtes a les fonts immediates a la capital: la dels Lleons, del Ferro, de la Teula, del Rei... i a altres llocs com Montjuïc, Sant Daniel, Torre Gironella... Les excursions llargues es fan a Sarrià de Ter, Sarrià de Dalt, a la Font d'en Lliura i, com a sortida extraordinària es va a Cadaqués a visitar els infants que estan en la colònia escolar municipal.

purament dissimulat a mode de passatemps. Així el nen no es donava compte que en aquells moments estàvem fent "escola" com dirien ells, sinó que simplement aplicàvem uns procediments necessaris en molts aspectes de la vida pràctica".

La guarderia municipal del 1934 s'inicia el 15 de juliol i dura fins al 14 de setembre. Els mestres que hi prenen part són Narcís Daunis, Jesus Abras, Josep Mirangels (dir). A causa de l'elevat nombre de participants s'hi afegeix Damià Alsina¹¹. Els nens i nenes matriculats són 219 amb una mitjana d'assistència de 183 i amb edats dels 4 fins als 14 anys amb majoria de 7 a 11 anys. El funcionament es preveu amb 4 grups: els petits amb en Damià Alsina, la 2a. secció amb la Mer Casabó, la 3a. secció amb en Narcís Daunis i la 4a. secció amb en Jesús Abras.

En la memòria s'insisteix que aquestes guarderies no s'ocupen solament de "guardar" els infants, sinó que hi ha una clara voluntat de proporcionar-los una educació moral i cívica.

"...les finalitats de la guarderia que no son solament guardar als nens dels perills del carrer sino l'aprofitar les vacances per a donar-hi una educació moral i cívica que no pot donar-se en èpoques de curs; donar-hi unes lliçons intuitives i pràctiques que no pot obtenir a l'escola; completar-ne unes altres que per la limitació de les aules no es poden donar amb l'amplitud que exigeixen les ensenyances.

Es al mateix temps el moment oportú per a crear una disciplina, tan necessaria e imprescindible en la societat, que, sense una rigidesa exagerada, doni al nen una responsabilitat; una prontitud i docilitat per a portar a cap les ordres de les autoritats i superiors.

Una altre de les finalitats de la Guarderia deu ésser la de conservar i augmentar la salut dels infants confiats a la seva custodia.

Tot això en una ambient de joc, en un ambient agradable d'esplai sense violències sense exageracions (sic)"

¹¹ Se sap que durant la guarderia Josep Miràngels va a dirigir les Colònies Escolars i Jesús Abras passa a ser director. Per compensar el nombre de responsables s'hi afegeix Mer Casabó.

La intervenció pedagògica en aquestes guarderies municipals parteix del principi d'ensenyar divertint. Es diu explícitament que s'empra el mètode intuïtiu a partir del qual s'adquireixen molts coneixements. Es fan servir contes, historietes, sortides a la natura, jocs, etc., tot amb la finalitat de fer viure experiències als nens i que d'aquesta manera aprenguin¹². Amb raó els mateixos mestres diuen que "*amb una més àmplia llibertat econòmica podria convertir-se la Guarderia en una bona escola d'estiu, ...*". Pel que fa als jocs és té especial cura de la seva finalitat educativa i "*els professors intervenien en els jocs dels infants i procuraven que hi regnés l'harmonia i no resultessin nocius*". En la memòria d'aquesta guarderia és fa referència de passada a la "competència" que representa el Casal Gironí (casals d'estiu) que s'organitza des del bisbat. Concretament es diu que va provocar una "*...decepció gran l'anunci de la supresió de l'acostumada excursió a una població de la costa. Per aquesta causa alguns nens deixaren d'assistir i anaren al Casal Gironí perquè allí es feren moltes excursions (sic)*".

L'obra doncs, de les guarderies escolars és també una modalitat de casal municipal que té lloc, especialment en els anys de la II República i que significa una modalitat d'esplai portada pels mestres i en què s'aprofiten unes hores de l'esbarjo estiuenc per a l'estudi escolar i per treballar aspectes cívics i morals a partir dels jocs i la vida a l'aire lliure.

L'arribada de la guerra atura aquest treball i els quaranta anys de franquisme no permeten cap marge d'actuació als municipis. Actuacions com les d'*Auxilio Social* seran, des de plantejaments molt diferents, les obres que "substituiran" aquest treball que es feia. Cal doncs, esperar l'etapa de transició democràtica per reprendre algunes d'aquestes iniciatives municipals.

¹² L'horari que es presenta en la memòria d'aquesta guarderia del 1934 és el següent: A les 9 del matí s'entra i els fan jocs al patí. A les 9,45 gimnàstica i a les 10 s'entra a classe, es passa llista i s'explica alguna història moral. A les 10,30 es va a la Devesa on es fan jocs i es practiquen esports. A les 12 del migdia es marxa cap a casa. A la tarda els nens entren a les 4 i es comença amb mitja hora d'esbarjo. Després es va a classe, es passa llista altra cop i es torna a explicar un conte o una història moral. A les 5 es fa un passeig fins a les 7 quan s'acaba la guarderia.

6.2. L'ACTUACIÓ MUNICIPAL EN LA TRANSICIÓ DEMOCRÀTICA

Durant els anys de franquisme l' Ajuntament de Girona es limita a seguir les directrius que el règim franquista dicta. És ocupat sempre per gent convenientment escollida i de confiança dins les directrius del nacionalcatolicisme. S'ha d'esperar a la mort del dictador per veure ressorgir, durant els anys de transició democràtica, una voluntat de prendre partit en les necessitats i possibilitats d'intervenció educativa vers la infància i la joventut i recuperar algunes de les iniciatives iniciades en la II República.

6.2.1. Les colònies de Sanitat i Serveis Socials de l'Ajuntament

La voluntat de reprendre l'acció municipal en camp social i educatiu es materialitza durant el curs 1975-76 des de *Sanitat i Serveis Socials* de l'Ajuntament de Girona. En aquest període la Neus Fort¹³ --assistent social de l'Ajuntament-- promou l'obertura d'una escola d'adults a Torre Alfons XII (les Pedreres de Girona) davant l'alt índex d'absentisme escolar entre els grups de gitanos que ocupen aquest suburbi. Amb la voluntat d'incidir en el mateix territori es contracten Pere Castellà i Puri Molina perquè donin classes com a mestres. En acabar aquest curs, l'estiu del 1976, des de *Sanitat i Serveis Socials de l'Ajuntament de Girona* s'organitzen, promoguts per la Neus Fort, dos torns de colònies a la casa dels Arcs de Santa Pau adreçades al col.lectiu de gitanos que es trobaven vivint en els suburbis de Girona. Els responsables d'aquestes colònies són molts d'ells professionals del món de la sanitat, l'educació o els serveis socials que, conscients de la importància i la necessitat d'actuació en aquest àmbit, emprenen la tasca voluntàriament aprofitant les seves vacances d'estiu. Alguns d'aquests professionals que fan de monitors són: el doctor Cornellà (metge

¹³ La Neus Fort havia estat coordinadora de Casals i Colònies de Vacances en el SCV de Girona en el període 1968-1972 --vegeu l'apartat del SCV en la iniciativa de l'Església--. Posteriorment passa a treballar d'assistent social de CARITAS i, el 1974, entra a l'Ajuntament de Girona amb la intenció de promoure alguna acció municipal en el camp de l'assistència social. Dades obtingudes a partir de l'entrevista realitzada a la Neus Fort el dia 14 de juny del 1994.

i que assumeix la direcció de les colònies), la Rosa Maria Font (assistent social), la Puri Molina (mestra), en Pere Castellà (mestre), la Neus Fort --que es fa càrrec de la intendència--, etc. La cuina la porten un matrimoni del mateix col·lectiu de gitanos. L'equip de responsables queda format per quatre mestres, dos assistents socials, una infermera i el metge. S'han hagut d'esperar quaranta anys per veure com des de l'Ajuntament de Girona es tornaven a organitzar unes colònies.

Aquestes primeres colònies són definides com a "*colònies d'integració*" i la seva finalitat és proporcionar a aquests grups marginats i necessitats uns hàbits mínims de convivència i higiene necessaris en l'entorn on han de viure¹⁴. "*Es pretenien molt poquetes coses a partir d'incorporar uns hàbits nous amb gent que vivia en barraques i que no tenia res d'això...Magrat tot, va ser fantàstic*". Els torns estaven formats per grups de cent nens i nenes els quals anaven tots becats per l'Ajuntament que es feia càrrec de la casa i el menjar.

L'èxit d'aquest treball fa que el curs 1976-77 s'aprofiti des dels Serveis Socials Municipals un grup de joves objectors de consciència¹⁵ per a encomanar-los la gestió i les classes de les escoles d'adults que en aquest curs funcionen a les Pedreres i a Fontajau --en la zona anomenada "*Albergues*"--. Aquest mateix grup de joves objectors seran els que l'estiu del 1977, i també l'estiu del 1978, es responsabilitzaran, a través de la seva prestació social, de les colònies municipals. La població que s'acull són també infants dels suburbis de Girona --molts d'ells gitanos--. L'indret on es realitzen és a la casa de colònies de Sta. Eugènia a Agullana (Alt Empordà). Aquestes colònies "*varen ser una experiència sumament experimental*".

¹⁴ La Neus Fort ens comenta que algunes de les tasques que es fan en aquest sentit és ensenyar-los a tancar un aixeta un cop s'ha fet servir, rentar-se, o bé , una feina habitual és "despiojar-los" i rentar-los el cap amb aigua i vinagre.

¹⁵ Entre aquests joves hi trobem en Rafael Lafarque, en Pere Madrenys, l'Abel Casellas, en Joan Canimes, la Concepció Bover, la Furqui, etc.

6.2.2. L'Àrea de Joventut de l'Ajuntament de Girona

6.2.2.1. Les primeres actuacions de l'Àrea de Joventut

En les primeres eleccions municipals el 1979 l'Ajuntament de Girona obté majoria socialista amb els següents resultats: 9 regidors PSC-PSOE, 7 CiU, 5 CC-UCD i 4 PSUC. El consistori és presidit per l'historiador Joaquim Nadal i la tinència de Cultura i Educació és ocupada pel mestre públic, independent en la llista dels socialistes, Antoni Domènech que havia estat cap escolta i era un decidit promotor de l'Escola Activa. La nova ponència de Cultura i Educació ha de partir de zero. D'altra banda, tot el patrimoni de joventut que Girona tenia ha estat distribuït i ventilat durant els anys de transició, de manera que no queda res¹⁶. Durant el franquisme i en bona part de la transició la ponència de Cultura i Educació havia estat presidida per un cap de negociat i una administrativa que intentaven resoldre els problemes essencials, sense prendre cap iniciativa. Ara aquest negociat administratiu es transforma en una gran àrea amb diferents seccions: recursos educatius, joventut i formació, serveis escolars, etc. amb un responsable tècnic al davant de cada secció.

L'any 1979, quan s'inicia aquesta reestructuració municipal, és l'Any Internacional del Nen i des de l'ajuntament, conjuntament amb les escoles i associacions de pares es preparen un seguit d'actes al llarg de quatre setmanes¹⁷. En aquestes dates, Alfons Martinell¹⁸, que estava vivint a Barcelona i treballant en la *Colònia Agrícola de Santa Maria del Vallès*, deixa la feina i ve a viure a Crespià (Pla de l'Estany). Durant aquest any Alfons Martinell coneix a l'Antoni

¹⁶ Hi havia hagut un pis al carrer Nou de Girona, un altre al carrer de la Força, un local al carrer Jaume I, l'alberg de nois a l'Escola Prat de la Riba i un altre alberg a l'escola Pericot.

¹⁷ Vegeu MARQUÈS, Salomó (1987): "L'acció municipal en el camp de l'educació i l'ensenyament. L'obra de l'Ajuntament a Girona (1979-1987)" en *IX Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. L'Educació al Mon Urbà*, Diputació de Barcelona, pp.257-263.

¹⁸ L'Alfons Martinell havia format part de l'equip de formació de l'*Escola de l'Espai de Barcelona* en el període del 1968-1969 juntament amb en Joaquim Franch, la Roser Batllori, l'Eduard Delgado i en Lluís Tarín, entre altres.

Domènech i aquest, en el darrer trimestre de l'any 1979, ja li fa algun petit encàrrec en el tema de joventut. D'aquesta manera a partir del 1980 l'Alfons passa a treballar a l'Ajuntament de Girona amb l'objectiu d'estructurar l'Àrea de Joventut. Aquest any es crea l'*Oficina d'Informació Juvenil* a la Rambla de Girona i, sense que hi hagi acord del Ple, ja es comença a parlar d'*Àrea de Joventut*. En el primer semestre d'aquest any 1980 s'organitza el primer "Curs de Monitors de Casals d'Estiu i Colònies" organitzat per l'Ajuntament de Girona, sense que encara hi hagi cap escola de formació. La finalitat és formar alguns monitors que puguin responsabilitzar-se de les colònies que es volen oferir a l'estiu. El professorat que imparteix docència en aquest curs de l'any 1980 és: Joaquim Franch, Jaume Colomer, Eduard Delgado, Joaquim Corominas, Ramon Bover, Carles Vivó, Àngel Davant, Josep Cavallé i Rosa Xiberta (directora de l'Escola de l'Esplai de Girona)¹⁹. Els assistents en aquest curs, més tard, juntament amb els responsables de la campanya d'estiu del 1981, seran recuperats en la primera promoció de monitors²⁰ de l'*Escola d'Educadors en el Lleure Infantil i Juvenil de l'Ajuntament de Girona*, ja en el 1982.

Durant el primer semestre d'aquest any 1980 l'Àrea de Joventut a través de Martinell promou la constitució del *Consell de la Joventut de Girona (CJG)* que es constitueix el novembre d'aquest mateix any com a "*òrgan d'assessorament i consulta amb què es dota el jovent de Girona a fi de tenir un conducte que els permeti d'ésser escoltats per l'Administració Municipal i per l'opinió pública respecte els seus problemes específics i els seus projectes com a grup social*

¹⁹ Vegeu l'Arxiu Administratiu de l'Ajuntament de Girona (AAAG), Unitat de Cultura, Exp.126/80 del 7 de juliol del 1980.

²⁰ En l'Arxiu de l'Escola d'Educadors en el Lleure de l'Ajuntament de Girona consta que el primer curs de monitors hi ha inscrits: Anna Aliu, Encarna Ariza, Narcís Badosa, Josep M. Barbero, Jaume Bertran, Magda Bonet, Josep Caballé, Joan Canimes, Manel Casanova, Teresa Castanys, Josep M. Cufí, Núria de Inés, M. Teresa Domènech, Antoni Domènech, Xavier Donat, M. Cristina Duran, Aícia Ferrer, Antoni Figueres, Concepció Furacará, Carme Fuster, Marta Graugés, Manuela Guerrero, Anna Hernández, Josep Iborra, Rafael Lafarque, Agnès Llagostera, Josep Llauder, Dolores López, Maria Massa, Quim Massot, Mercedes Mercader, Joan Pagès, Marta Paniagua, Antonia Pararols, M. Àngels Plana, Mercè Rovira, Remei Teixidor, Jordi Vicens, Marta Vila i Gemma Viñals. A la majoria d'aquests inscrits l'escola els tramita la petició de títol de monitor en la primera proposta de titulació que aquesta escola fa el 30 de maig del 1983.

característica". En la composició d'aquest consell s'hi troben els Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi de Girona, el MUEC, les Joventuts Mèdiques, el SCV, l'Agrupament Escolta Pare Claret, els joves de la Parròquia de Sant Salvador, les Joventuts Socialistes, Hora-3 i Hora-6, les Joventuts d'Esquerra Republicana i els Joves de St. Ponç²¹.

La plantilla de monitors que es forma durant el primer semestre del 1980 es fa càrrec de l'oferta d'activitats de lleure que es promou sota el nom d'*Àrea de Joventut de l'Ajuntament de Girona*. El mes de juny s'inicia un camp de treball destinat a condicionar la casa de colònies que l'Ajuntament ha llogat per acollir les seves activitats. Es tracta de la casa de Can Feixes (Lligordà). Per participar en aquest camp de treball sols cal tenir més de 15 anys i ganes de treballar unes set hores diàries en diferents tasques de reconstrucció de la casa de colònies -- fusteria, paleta, jardineria, pintura, etc.--. El viatge i la manutenció van a càrrec de l'Ajuntament, per tant, a canvi del treball l'estada surt de franc.

Apareix d'aquesta manera el primer programa de vacances de l'Ajuntament de Girona amb el títol "*Colònies i Casals de l'Estiu 1980*"²². S'organitzen cinc tandes de colònies, que recullen en aquesta oferta les colònies de suburbis que s'havien fet abans des de serveis socials. Del total de les cinc colònies, tres són per a infants de Girona, una per a infants de Can Gibert del Pla i l'altra per a infants de Font de la Pólvara --aquestes darreres adreçades a infants de barris marginals--. Totes les colònies es fan a la Casa de *Can Feixes* que l'Ajuntament de Girona a arrendat (vegeu la TAULA I).

²¹ Vegeu acta de la reunió de la Taula de Joves del 5 de juny del 1980. ADG, II.26, Taula de Joves.

²² En aquest programa també es fa difusió de la "Colònia de la Farga del Mig" que es realitza a Catalunya Nord (Vallespir) del 13 d'agost al 11 de setembre sota l'organització de l'*Escola Catalana* per a nens i nenes de 9 a 12 anys dels Països Catalans. Girona disposa de 10 places que s'atorguen per ordre d'inscripció. Igualment, es donen a conèixer també la colònies que el Consell Municipal de Sarrià organitza.

TAULA I
Oferta d'activitats de lleure de l'Ajuntament de Girona
estiu del 1980

ACTIVITAT	POBLACIÓ	DATES	EDAT	Assistents	MONITORS
Camp de treball "Can Feixes"	Girona	9- 13 juny	+ 15		
Camp de treball "Can Feixes"	Girona	16-20 juny	+ 15		
Camp de treball "Can Feixes"	Girona	23-27 juny	+ 15		
Colònia Can Feixes	Girona	2-14 juliol	7-13	60	6 + Coord.
Colònia Can Feixes	Can Gibert del Pla	14-26 juliol	7-13	60	6 + Coord.
Colònia Can Feixes	Girona	26juliol- 7agost	7-13	60	6 + Coord.
Colònia Can Feixes	Font de la Pólvora	7-19 agost	7-13	60	6 + Coord.
Colònia Can Feixes	Girona	19-31 agost	7-13	60	6 + Coord.
Casal	Can Gibert del Pla	15-30 juliol	7-13		
Casal	Font de la Pólvora	2juliol- 7agost	7-13		

FONT: Elaboració pròpia

En totes les activitats hi participen nens i nenes i la selecció es realitza per rigorós ordre d'inscripció. També es preveu la possibilitat de demanar beques per aquells nens que tenen més d'un germà en alguna activitat, que tenen algun dels pares en atur o que tenen pocs ingressos. Del total de l'oferta feta entre colònies i casals, se'n beneficien de manera directa 223 infants i joves, una gran part dels quals són els fills de la gent més progressista de Girona. Val a dir però, que s'ha de tenir present la tasca que l'Àrea de Joventut fa de manera indirecta ja que també

subvenciona les parròquies i els grups de Girona que organitzen activitats per als infants i joves gironins en funció del nombre que n'acullen. En aquest sentit, l'Ajuntament té clar que no vol crear centres d'esplai municipals. La idea és promoure grups de monitors en els propis barris i deixar que aquests creïn els propis grups d'esplai²³. Molts d'aquests monitors a l'estiu s'apunten a les colònies que promou l'Ajuntament i en les quals poden treure alguns diners. Aquest fet, al començament és vist com una amenaça, sobretot des dels sectors propers al moviment d'Església, que veu en la intervenció del sector públic un perill per als propis moviments. Aviat s'observa però, que les parròquies i aquests moviments continuen tenint gent i que l'Ajuntament també, ja que la seva voluntat és fer arribar l'oferta d'activitats de lleure al conjunt de la població --sectors més marginats i a la població no vinculada a moviments--.

Després d'aquestes primeres activitats de lleure des de l'Ajuntament de Girona s'estableix contacte amb l'*Escola de l'Esplai de Girona* per parlar de la formació de joves en l'àmbit d'educació en el lleure sense arribar a cap acord²⁴. De manera que quan a finals del 1981 es publica la normativa de la Generalitat de Catalunya que legisla la constitució d'Escoles d'Educadors en el Lleure l'Ajuntament de Girona crea la seva escola amb el nom de *Escola d'Educadors en el Lleure Infantil i Juvenil de l'Ajuntament de Girona*. L'estiu del 1981 s'amplia l'oferta d'activitats de vacances per a infants i joves (vegeu la TAULA II) i s'arriba a un volum de 545 nens i joves de manera directa i a un total de

²³ El problema sorgeix més endavant quan es vol establir una coordinació entre aquests grups d'esplai que van per lliure. S'intenta promoure una Coordinadora però no té èxit. També s'intenta convidar-los a incorporar-se al moviment *Esplais Catalans* (ESPLAC) però tampoc resulta bé.

²⁴ L'Antoni Domènech i l'Alfons Martinell mantenen una reunió amb els responsables de l'*Escola de l'Esplai de Girona* i els proposen la possibilitat que l'*Escola de l'Esplai* assumeixi la necessitat de formació que en aquest àmbit hi ha a nivell de la ciutat i d'aquesta manera l'Ajuntament no es plantejarà la creació d'una escola. L'Escola de l'Esplai no veu bé aquest compromís i no s'arriba a cap acord. Informació extreta de l'entrevista realitzada a l'Alfons Martinell el dia 25 de maig del 1994.

1099 infants més de manera indirecta²⁵.

TAULA II
Oferta d'activitats de lleure de l'Ajuntament de Girona
estiu del 1981

Activitat	Dates	EDAT	Assist.	SECTOR	MONITORS
Colònia 1 Can Feixes	6-18 juliol	7-13	50	Girona	5 monitors 1 coord. + 1
Colònia 2 Can Feixes	20 juliol- 1 agt.	7-13	50	Pont Major Germ.Sà bat	5 monitors 1 coord. + 1
Colònia 3 Can Feixes	3-15 agost	7-13	50	Font de la Pólvora	5 monitors 1 coord. + 1
Colònia 4 Can Feixes	17-29 agost	7-13	50	Girona/ barris	5 monitors 1 coord. + 1
Casal Ple Temps	6-31 juliol	6/7- 12/13	50		5 monitors 1 coord.
Campament 1	6-15 juliol	13-16	30		3 monitors 1 coord.
Campament 2	4-13 agost	13-16	30		3 monitors 1 coord.
Casal Font de la Pólvora	6-24 juliol	6-13	70		8 monitors 1 coord.
Casal de Vila-roja	27jul- 14agt.	6-13	50		5 monitors 1 coord.
Club d'Estiu per a joves	juliol	+16	40		2 monitors 1 coord. + 4

FONT: Elaboració pròpia a partir de les dades de la documentació de AHMG,
Fons d'Educació i Cultura, Any 1981, Exp. 742/81.

Precisament aquest estiu l'Ajuntament de Girona edita un fullet desplegable en què dona a conèixer l'Àrea de Joventut i l'oferta d'activitats que fa aquest estiu.

²⁵ Vegeu AHMG, Fons de Cultura i Educació, any 1982, Exp.742/82. L'esmentat informe comenta que aquest any s'ha arribat a un 10% d'incidència entre la població infantil i juvenil de Girona.

En aquest fullet es diu que "*el fet de que a través d'aquests Serveis de Vacances; us oferim unes activitats, (sic) no vol dir que entrem en competència amb els grups o entitats que organitzen aquests serveis; al contrari, l'objectiu final és arribar al major nombre de nens i joves de Girona, per tant s'ha articulat la possibilitat d'ajudes per recolzar (sic) l'organització de Colònies, Campaments, Casals i Activitats a l'estiu, promodionades per diferents grups*"²⁶.

Durant aquest any 1981 el pedagog Joaquim Franch²⁷ és cridat per Antoni Domènech el qual li proposa incorporar-se a la regidoria de Cultura i Educació. Joaquim Franch veu la possibilitat de gestionar la globalitat d'una ciutat --cosa que no pot fer en l'administració barcelonina-- i aquesta idea el sedueix. D'aquesta manera s'incorpora professionalment a la regidoria de Cultura i Educació com a pedagog on aporta la seva gran experiència i professionalitat com a tècnic i educador.

En la valoració dels serveis de vacances que l'Àrea de Joventut fa l'estiu del 1981 es marquen algunes directrius per als propers anys²⁸. L'estudi fet demostra que s'ha arribat a un 10% d'incidència entre la població infantil i juvenil gironina i assenyala que en vistes a un futur es vol un creixement equilibrat "*xifrant en un*

²⁶ L'Ajuntament de Girona entre en contacte i dona a conèixer l'adreça i les activitats de les diferents entitats de Girona que treballen en el lleure infantil i juvenil l'any 1981 i en fa difusió de les seves activitats: Hora-3 (camp d'estiu), parròquia de sant Pau (dos torns de colònies), parròquia del Carme (un torn de colònies), parròquia Major de Sant Feliu (un torn de colònies), Servei de Colònies de Vacances, SIPAJ, Minyons Escoltes i Guies de Sant Jordi, MIJAC, MUEC, Serveis Territorials de la DGJ, Creu Roja de la Joventut, parròquia de Sant Narcís (tres torns de colònies), Grup de Joves de Sant Ponç, AVAP, Vocalia de Joves de Salt, Grup de Joves Germans Sàbat, Agrupació Juvenil Montilivi, parròquia de Sarrià de Ter i Patronat de Pares de Família (tres colònies).

²⁷ Joaquím Franch neix a Barcelona l'1 de juny del 1944 i mor a Celrà l'11 de juliol del 1987. Del 1963 al 1965 treballa en la renovació pedagògica de l'escoltisme a Catalunya i del 1965 al 1968 és membre de l'equip directiu del SCV de Barcelona i responsable de l'*Escola de l'Esplai de Barcelona*. Del 1969 al 1980 és mestre a l'*Escola Costa i Llovera de Barcelona* i durant aquest període participa en moltes de les Escoles d'Estiu de Barcelona i dels Països Catalans. El 1977 passa a ser també professor a l'*Escola Universitària de Formació del Professorat de la Universitat Autònoma de Barcelona* on fa classes fins al 1982. Del 1979 al 1981 és col.laborador de l'*Àrea de Joventut de l'Ajuntament de Barcelona* i director de l'*Institut Municipal d'Animació i Esplai*.

²⁸ Vegeu l'informe en l'AHMG, Fons de Cultura i Educació, any 1982, Exp.742/81.

2% de creixement com a idoni per lo (sic) que representa d'estructura, organització, monitors i sensibilització per aquest camp".

6.2.2.2. Les propostes pedagògiques del servei de vacances de l'Àrea de Joventut

L'arribada de Joaquim Franch a l'Ajuntament de Girona suposa la possibilitat d'incorporar el seu gran bagatge pedagògic en l'estructuració dels diferents serveis educatius que s'estan creant. D'altra banda aquesta nova incorporació suposa el retrobament de l'Alfons Martinell amb en Joaquim Franch i la presa conjunta del treball en el món de l'educació en el lleure. Després de les activitats de vacances de l'estiu del 1981 des de l'Àrea de Joventut s'elabora un informe en què es projecten les "*possibilitats i finalitats dels serveis de vacances*"²⁹. En aquest document es marquen les principals directrius pedagògiques que donen sentit i determinen el treball que des de l'administració municipal gironina es vol realitzar. Tot seguit presentarem les principals idees que s'hi exposen.

L'informe defineix allò que ha de donar sentit a les vacances organitzades que es pretenen oferir als nois i noies com una possibilitat de "*fer i conèixer fora de context habitual i, si ho voleu i dit de forma aparentment paradoxal, fer allò que normalment ens ve donat i resolt i conèixer allò que normalment no fem...*". Aquesta projecció del que poden significar les vacances organitzades és desenvolupada amb més precisió:

a) "*Fer el que normalment ens ve donat i resolt vol dir*":

- Resoldre per si mateix els problemes de la vida domèstica i quotidiana participant en la gestió d'allò que afecta a tot el grup.
- Participar en allò que és de tots i que implica a tots, treballar per si mateix i pels altres.

²⁹ Document que, pel contingut i tipus de redacció ens atrevim a afirmar que és obra, almenys en bona part, del mateix Joaquim Franch. Vegeu AHMG, Fons de Cultura i Educació, any 1982, Exp.742/81.

- Establir, gestionar i impulsar l'evolució d'un marc normatiu --i de referència-- sorgit dels problemes de la gestió quotidiana de la vida col.lectiva.
- Fer tot això en el marc d'una col.lectivitat en què s'hi troben presents altres subjectes adults i joves que són diferents d'aquells amb els qui hom es relaciona habitualment.

b) *"Conèixer allò que normalment no fem vol dir":*

- Descobrir un entorn material nou i incidir-hi.
- Sotmetre a disseny i a anàlisi a posteriori la pròpia incidència en aquest entorn.
- Descobrir formes de participació i de gestió.
- Fer experiència de l'esforç, de la dificultat, del treball, del cansament... apropar-se als propis límits i prendre'n consciència.

Aquestes propostes generals en funció de l'edats dels infants es concreten en la TAULA III.

TAULA III
Propostes educatives generals dels serveis de vacances

EDAT	FER	DESCOBRIR
6-8 anys	Jugar amb els altres (socialitzar el joc).	El sentit de les coses que els grans diuen.
	Resoldre per si mateix alguns aspectes de la pròpia vida.	El guany en autonomia personal.
	Participar en feines concretes de la vida quotidiana.	El valor que tenen i l'esforç que representen les feines de cada dia.
9-11 anys	Sotmetre a regles (o regulacions en un sentit ampli) el joc i les activitats.	L'acord i el pacte. El valor de la norma.
	Posar-se d'acord amb els altres per tirar endavant projectes concrets i senzills.	
	Resoldre per si mateix la major part dels aspectes de la pròpia vida.	El valor que té espavilar-se, no ésser una càrrega.
	Participar en conjunts de serveis de la vida quotidiana.	Per què han de fer-se les coses (el sentit que tenen). El valor d'ésser útil . El significat que té la feina feta pels altres.
12-15 anys	Projectar, conjuntament amb els altres, les activitats.	Valor de l'acord, sentit de la relativitat de la norma com a fruit del pacte.
	Resoldre per si mateix tots els aspectes de la pròpia vida.	Valor de l'autonomia personal.
	Fer-se responsable --amb totes les conseqüències-- de blocs de serveis en la vida quotidiana.	Descobriments de la solidaritat i de la interdependència.
Adolescents i joves	Projectar més enllà de l'àmbit del propi grup les activitats que aquest empregui.	Aproximar-se a la societat real i establir l'intercanvi amb els altres actors socials.
	Treballar amb finalitats concretes i sobre projectes d'eficàcia mesurable.	La concreció i la valoració progressivament objectiva d'allò assolit.
	Arribar al límit de les pròpies possibilitats.	La conseqüència --o coherència, si ho voleu--. L'esforç. La pròpia resistència.

FONT: Informe sobre els Serveis de Vacances, AHMG, Fons de Cultura i Educació, any 1982, Exp.742/81.

L'aplicació d'aquest model d'actuació planteja als responsables de l'Àrea de Joventut, dues formes possibles de concebre les vacances:

a) Aquell model en què l'accent és posat en la resolució prèvia dels problemes. Es tracta de la via més usual en què els nois troben els problemes resolts i es limiten a gaudir dels serveis. *"Aquesta via redueix els nois al paper de "assistent", de "espectador", de "usuari" que consumeixen serveis".*

b) Aquell model en què l'accent és posat en la conveniència que els nois prenguin part en la solució dels problemes que es trobin. La via més inusual, més difícil per la previsió que s'ha de fer. En aquest model els nois no troben els problemes resolts. Troben unes persones que els ajuden a identificar-los i a sotmetre'ls a anàlisi i gestió. Els nois han d'*"aportar la seva participació i el seu esforç en la solució dels problemes i en la gestió de les solucions adoptades"*.

D'entre els dos camins possibles, l'informe valoratiu dels serveis de vacances presentat el 1981 i projectant l'actuació en un futur, aposta pel segon model. Els motius que justifiquen aquesta elecció són:

"tots ells motius que impliquen les pròpies finalitats educatives d'unes vacances per a joves que contempen les possibilitats de:

- . Gestionar la vida col·lectiva a l'interior d'un marc de referència clarament establert.
- . Assumir compromisos, experimentar la pròpia capacitat de fer front a responsabilitats, de mesurar els èxits i d'analitzar els fracassos.
- . Posar-se a prova, treballar, cansar-se... com a productor d'un servei als altres i com a col·laborador en la gestió de projectes col·lectius.
- . Fer aquests aprenentatges de forma graonada d'acord amb l'edat, les característiques sociològiques del grup social de procedència, del moment actual, etc."³⁰

Aquesta proposta respira per tots costats la pedagogia de Joaquim Franch. És una clara aposta per l'aprenentatge actiu en el lleure, pel protagonisme a tots nivells

³⁰ Vegeu l'informe sobre els serveis de vacances de l'Ajuntament de Girona, AHMG, Fons de Cultura i Educació, any 1982, Exp.742/81.

dels propis nois i per l'autogestió en el lleure³¹. L'aportació de Joaquim Franch a l'Ajuntament de Girona no es limita al món del lleure infantil i juvenil. El seu treball també es fa notar en el món de l'escola i dels recursos educatius en general³². En aquest sentit, l'administració municipal gironina té la sort de gaudir dels darrers anys, els anys més productius, d'aquest malaguanyat pedagog. I és que la seva obra, concretament en el camp de l'educació en el lleure, significa la més gran aportació teòrica i didàctica a nivell català --i per descomptat, espanyol-. El seu treball dóna sentit i justifica la necessitat d'una intervenció educativa en el lleure sense haver de parlar d'apostolat, d'acció catòlica o de promeses vinculades a un determinat moviment educatiu. La pedagogia del lleure de Joaquim Franch en aquest sentit representa una gran aportació al sector "públic". Fent ús de la terminologia *escola pública enfront d'escola privada* podríem dir que Joaquim Franch configura la pedagogia d'un *lleure públic enfront un lleure privat* o si es vol, d'un *esplai públic enfront un esplai privat*. Fins al moment, les aportacions teòriques a la pedagogia del lleure eren fruit dels models propis de determinats METLL (Escoltisme, Acció Catòlica, MIJAC...), majoritàriament moviments d'Església i, per tant, moviments lligats a un determinat model de persona creient. L'aportació de Joaquim Franch significa obrir aquestes reflexions a l'àmbit públic i aprofundir en els valors implícits en les activitats de lleure entenent que el lleure és un espai privilegiat per la manera en què es poden treballar i viure determinats aspectes de la persona, sempre des de la globalitat del subjecte.

³¹ La pedagogia de Joaquim Franch parteix d'aquestes idees fonamentals les quals poden trobar-se de manera especial en les obres: *L'autogestió a l'escola*, Nova Terra, Barcelona, 1971, Premi <<Antoni Balmanya>>; l'obra realitzada conjuntament amb Alfons Martinell *L'animació de grups d'esplai i de vacances. Fer de monitor*, Laia, Barcelona, 1984 --el recull més clar de totes aquestes propostes-- i l'obra premi <<Artur Martorell>> *El lleure com a projecte*, Direcció General de Joventut, Barcelona, 1985.

³² Entre moltes de les activitats que desenvolupa cal citar l'*Aula de Natura* i el *Taller d'Història*. Vegeu MARQUÈS, Salomó (1987): *O. c.*, pp.261-274.

7. VISIÓ GENERAL DE L'ACTUACIÓ REALITZADA DES DE L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA

Des de finals de segle passat l'administració s'ha mostrat sensible a l'atenció dels infants i joves en el seu temps lliure. L'obra de les colònies escolars hem vist que és una de les primeres iniciatives que assumeix l'administració, promovent-ne l'organització i legislant-les. A Girona la primera actuació per part de l'administració la protagonitza l'Ajuntament a través de les colònies escolars que s'inicien el 1916 gràcies a l'interès del magisteri públic que hi veu una important obra sanitària, assistencial i educativa i, també, gràcies a l'acollida i el suport de la població gironina disposada a fer front a les despeses. A partir d'aquesta data l'actuació de l'administració, en els seus diferents nivells, és ja constant, tret dels anys de guerra civil quan tot queda paralitzat i sols tenen lloc les colònies per a refugiats de la guerra, i es converteix la zona gironina en un important lloc d'acollida.

D'entre les obres que l'administració promou en destaquem tres pel seu caràcter educatiu i la importància pedagògica: les colònies escolars municipals, les guarderies (casals) municipals i la creació de l'Àrea de Joventut en l'Ajuntament de Girona. De fet, aquesta última iniciativa es pot dir que recull el bagatge teòric de les altres i significa la sistematització d'una vertadera iniciativa pedagògica pública en el lleure infantil i juvenil. Cal fixar-nos que les tres iniciatives esmentades són de caràcter municipal i és que de fet, el consistori gironí s'ha mostrat, quan li ha estat possible, molt receptiu a l'actuació educativa no formal. Primerament amb les colònies escolars. Després ampliant aquesta tasca de manera contínua durant l'estiu a un nombre d'infants més elevat, amb les guarderies escolars o els casals municipals, tot aportant una interessant tasca pedagògica fonamentada en l'aprenentatge vivencial, intuïtiu i centrat en l'interès dels infants. Les cantines escolars són també una altra obra municipal que no podem desmerèixer, no solament per la seva finalitat assistencial sinó també pel valor educatiu a través de la presència dels mestres i el seu treball pedagògic en la vida quotidiana dels infants.

Tot aquest treball municipal es veu interromput per la guerra civil i no pot tornar a reprendre's fins als anys de la transició democràtica. Durant els quaranta anys de parèntesi que s'imposen, l'administració se centralitza a nivell de l'Estat i es controla el moviment d'infants i joves a través del moviment del règim, d'una banda, i per l'altra, a través de les colònies escolars promogudes des del Ministeri. El moviment infantil i juvenil del règim parteix d'una clara finalitat adoctrinadora formant políticament les noves generacions. Es vol apropiat del temps lliure dels ciutadans inculcant uns valors de submissió, obediència, disciplina i respecte a la tradició. La segona iniciativa, les colònies escolars del ministeri també tenen una voluntat de controlar l'educació dels infants, però, amb un marge d'actuació sensiblement diferent i, en tot cas, més en mans dels mestres.

La recuperació de la iniciativa municipal té lloc amb l'acabament de la dictadura i en els primers anys de la democràcia es tornen a organitzar colònies municipals

amb una clara finalitat assistencial en espera de l'organització de l'Àrea de Joventut, que assumeix aquesta actuació i estructura els serveis de lleure infantil i juvenil recollint les propostes fetes fins el moment i arribant a crear una escola municipal de formació d'educadors en el lleure infantil i juvenil.

Amb l'establiment de la democràcia i la recuperació de la Generalitat de Catalunya es produeix el traspàs de tot el referent a educació, lleure i joventut. La iniciativa de colònies escolars del ministeri passa a dependre de la Generalitat i s'incien les activitats d'estiu a través de la Direcció General de Joventut i l'Institut Català de Serveis a la Joventut.

Aquestes han estat, en conjunt, les iniciatives més rellevants per part de l'administració pública. Veiem com el paper dels mestres hi és molt significatiu. Són els responsables de les primeres activitats per part de l'administració en la intervenció en el lleure infantil i juvenil. Aquest és un dels principals elements que ens demostra el caràcter educatiu de les activitats que es promouen. Amb l'arribada del franquisme les activitats que organitza el moviment del règim proposen una nova figura: l'instructor del FJ i els afiliats que han realitzat els cursos convenients. Els mestres, també segueixen essent responsables de les colònies escolars del ministeri, després d'haver realitzat els cursos de capacitació per a aquestes activitats d'aire lliure. En el cas de Girona hi ha experiències que ens demostren que el marge d'actuació en aquest cas és considerable i que la voluntat de bona part del magisteri és ofertar activitats per al lleure i l'esbarjo dels infants, compartint poc els plantejaments polítics i adoctrinadors del règim feixista. Cal esmentar també en aquest període les colònies de la Llar Infantil de Girona on el paper dels "aios" és fonamental i on ja s'entreveu l'important treball que en l'àmbit del lleure infantil i juvenil realitzen els seminaristes, tal com veurem en les iniciatives de l'Església.

És amb la transició i la democràcia que l'administració confia la direcció de les activitats d'educació en el lleure a joves estudiants sense cap titulació educativa.

Precisament quan més es reconeix el valor educatiu de les activitats de lleure és quan se'n responsabilitza a joves sensibilitzats en el món educatiu i s'inicia la legislació d'aquestes activitats no sense demanar que un mínim dels responsables hagi realitzat els cursos de monitors i directors que se sol·liciten per poder organitzar-les. Això significa la culminació d'un procés iniciat, pel que fa a Girona, amb la bona voluntat del magisteri públic quan ha de fer front a les colònies escolars, guarderies-casals municipals i cantines escolars a partir d'una formació autodidacta. Malgrat tot, en aquest començament, hi ha un bon nivell de coneixement de les experiències que s'havien fet a nivell de l'Estat espanyol a través dels contactes amb l'ILE i amb el magisteri barceloní. En aquest sentit hem de valorar la importància del curs sobre el mètode i les tècniques escoltes que l'Ajuntament de Barcelona organitza el maig i juny de 1932 per als mestres barcelonins que han de fer-se càrrec de les colònies escolars organitzades des de l'Ajuntament de Barcelona. Malgrat que no tenim constància que hi participin mestres de Girona és de suposar que en tenen coneixement. Aquest curs doncs, significa el primer intercanvi seriós d'experiències entre l'escoltisme i les colònies escolars i suposa també el primer assaig d'acampades en les colònies a través de la colònia Turissa del 1933.

A partir del franquisme l'administració veu estroncada aquesta línia de treball i formació. S'imposa el *Curso de Instructor Elemental del Frente de Juventudes* amb caràcter obligatori per a tots aquells que vulguin obtenir el títol de mestre. A més, hi ha altres nivells de formació a través de les *Academias* per a aquelles persones que volen assolir el títol de *Jefe de Campamento*. Aquesta però, és una modalitat poc popularitzada entre la població gironina que escull altres vies de lleure per als infants i joves ofertades des de l'altra institució reconeguda durant el franquisme: l'Església. A través d'aquesta es canalitza una altra política juvenil que parteix dels Casals d'Estiu, les Colònies de Vacances i l'Escoltisme com a alternativa a les activitats del FJ.

Amb l'arribada a la democràcia l'oferta de formació per part de l'administració entra en una nova etapa i es legislen els cursos de monitors i directores i té lloc el reconeixement de les escoles d'educadors en el lleure a finals de l'any 1981.

En definitiva, podem constatar com al llarg d'aquest segle l'administració pública ha pres partit en l'actuació en el lleure infantil i juvenil amb una clara finalitat educativa, ja des de bon principi a través de les colònies escolars i a partir d'aquestes amb les restants iniciatives. La finalitat assistencial no deixa però, de ser una funció present, de manera que la intervenció en el lleure respon a una estratègia per intervenir en la vida quotidiana dels infants i joves tot apropant-los a les necessitats més bàsiques i des d'aquí poder treballar hàbits, valors i actituds. Aquesta és una dimensió prou important i personalitzadora com per no desmerèixer-la. El franquisme això ho sap prou bé, i d'aquí l'important esforç que esmerça a través del FJ, la SF i la OJE, malauradament amb uns valors adoctrinadors. Un altre exemple és el treball que des de serveis socials fa l'Ajuntament de Girona els anys 76-78 amb les colònies per a gitanos i sectors marginats. S'inicien també d'aquesta manera les activitats especialitzades --com és el cas de la colònia de música que es fa des de dels Seveis Territorials de Cultura de la Generaliat de Catalunya a Girona-- que al llarg dels anys vuitanta s'aniran fent més populars i esdevendran el major atractiu per als joves, juntament amb els esports d'aventura.

És així com amb la democratització de l'oferta de lleure i l'estabilitat democràtica entrem en un darrer període en què pensem que almenys des de les ofertes de l'administració, s'hauria d'aprofitar per treballar els valors, els hàbits i les actituds que comentàvem, en la línia de desenvolupar els valors democràtics i de solidaritat entre els pobles. Valors que avui dia són una necessitat prou evident i que poden donar lloc a projectes prou engrescadors per treballar-hi.

Finalitats i funcions de les diferents iniciatives de l'administració

ADMINISTRACIÓ	FINALITAT	FUNCIO
Colònies Escolars Municipals	Atendre els infants de la ciutat tot proporcionant-los uns dies d'aire lliure, fresc, sa i reparador, acompanyat d'un marc educatiu en què no solament es treballi l'aspecte físic sinó també l'intel·lectual.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Higiénico-sanitària 2. Preventiva 3. Educativa
Guarderies-Casals Municipals	Retenir els infants amb la finalitat de proporcionar-los un major desenvolupament instructiu i fer coincidir l'arribada dels infants a casa seva amb la dels seus pares. Disciplina i salut.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Educativa-assistencial 2. Preventiva-social
FJ - SF - OJE	Formar els infants i joves en la ideologia del nacionalcatolicisme. "Fer atletes de la Falange". Enfortiment físic i moral de les joventut per servir Déu i la Pàtria.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Adoctrinadora
Colònies de la Llar Infantil	Canvi d'aires per prevenir enfermetats, millorar la salut i enrobustir el cos.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sanitàrio-assistencial 2. Benèfic-social 3. Preventiva
Colònies Escolars del Ministeri	Proporcionar vacances "canvi d'aires" als infants de famílies que no poden oferir-ne als seus fills. Control i vigilància dels infants en el seu temps lliure.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Educativa-assistencial
Colònies Serveis Socials Aj. Girona	Proporcionar a grups socials marginats uns hàbits mínims per la convivència i la higiene necessaris en l'entorn on viuen.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Educativa i assistencial 2. Integradora i social
Lleure de la Generalitat	Posar a disposició dels nois/es unes activitats que responguin als seus interessos i que els siguin gratificants.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Educativa 2. Lúdico-cultural
Àrea de Joventut Aj. de Girona	Intervenir educativament en el lleure dels infants i joves. Fer allò que normalment ens ve donat. Comixer allò que normalment no fem.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Educativa i social

FONT: Elaboració pròpia.

Aspectes metodològics, responsables i participants en les iniciatives de l'administració

ADMINISTRACIÓ	TRETS METODOLÒGICS	ACTIVITATS	responsables	infants i joves
Colònies escolars municipals	Planificació de les activitats per part dels mestres. Treball en grups i rotació en algunes tasques. Metodologia activa i vivencial en l'aprenentatge escolar.	Bany de sol, bany de mar, lectures comentades, classes, conversacions, correspondència, jocs instructius, lliçons de natura, excursions, cant, redacció diaris.	Mestres públics	Nens/es de les escoles de (7-12 anys), predisposats a malalties.
Guarderies i casals municipals	Metodologia escolar a partir de captar l'interès dels nens i fer que l'aprenentatge passi a ser diversió. Mètode intuïtiu. Aprenentatge pràctic i divertit.	Jocs, cants, sortides a la natura, gimnàstica, històries morals, esports, classe ed. moral i cívica.	Mestres públics	Infants de les escoles de Girona (6-14 anys aprox)
FJ - SF - OJE	Mètode de l'esquadrisme amb un estricte règim disciplinari, subordinació a la jerarquia i als comandaments. Sacrifici, submissió, obediència i esforç. La completió com a incentiu.	Formació nacional-sindicalista, religiosa i premlitar. Xerrades, consignes, bandera, esport, cors, missa, bany, foc campament.	Afiliats FJ-SF-OJE, assessors, capellans, metges, instructors	Població classe mitja-benestant, escolars brillants
Colònies de la Llar Infantil	Poca planificació d'activitats i elaboració pedagògica.	Passeigs, migdiades, bany, rosari, cants, deures escolars i excursions.	Personal religiós, "aios", seminaristes	Infants de l'hospici prèvia revisió mèdica.
Colònies escolars del Ministeri	En els primers anys, disciplina, obediència, pietat, sacrifici... Més endavant s'introdueix el treball en grups amb un educador amb tasques rotatòries.	Lúdiques i esportives. Classes de cultura general, estudi, treballs manuals, tallers, pregàries...	Mestres formats pel FJ i la SF. Estud. magisteri	Infants necessitats i amb pocs recursos.
Colònies Serveis Socials Aj. Girona	Colònies experimentals tant per la població que acull com pel plantejament poc tradicional que es fa.	Focs de camp, jocs, vetllades, contes,...rentar-se, "despiojar-se".	Prof. sanitat, educació,SS, objec.consciència	Inf. suburbis, nens/es becats, col.lect. gitanos.
Lleure - Generalitat	Activitats especialitzades o centrades monogràficament en un tema.	La tasca concreta de l'activitat i la resta lleure: sortides, jocs, vetllades, focs de camp...	Personal tècnic especialitzat i monitors lleure.	Infants i joves
Àrea de Joventut Aj. Girona	Els nois han d'aportar la seva participació i el seu esforç en la solució dels problemes i en la gestió de les solucions a adoptar. Aprenentatge de l'autogestió del lleure.	Sortides, jocs, tallers, temps lliure, treball, excursions, cansar-se, posar-se a prova, cantar...	Monitors lleure (estudiants i professionals sensibilitzats)	Infants i joves del municipi (centre i suburbis)

FONT: Elaboració pròpia.

CAPÍTOL III

L'ACTUACIÓ DE L'ESGLÉSIA CATÒLICA

PREÀMBUL

El capítol de l'actuació de l'Església en l'àmbit de l'educació en el lleure a Girona l'hem estructurat a partir de quatre grans apartats:

a) En primer lloc, l'obra dels Casals d'Estiu per iniciar-se ja a començament de segle --el 1917-- i per ser una obra genuïnament gironina.

b) El segon bloc és el més extens i el que recull una varietat més gran d'iniciatives i propostes d'educació en el lleure. Es tracta del moviment de l'Acció Catòlica. Des d'aquest moviment hem de parlar de la Federació de Joves Cristians i l'Avantguardisme durant el període republicà. En el franquisme s'estructuren els diferents moviments masculins i femenins d'AC i neix també l'escoltisme catòlic gironí que també és acollit dins l'AC. Més endavant, encara en el franquisme, apareixen els moviments obrers especialitzats i arran de la crisi dels moviments d'AC neixen noves propostes com el MIJAC o Hora-3.

c) El tercer bloc presenta el desenvolupament de l'obra de les colònies de vacances com una proposta que a partir de la segona meitat del segle XX s'anirà generalitzat i fent cada vegada més popular.

d) Finalment recollim sota el títol "altres iniciatives infantils i juvenils de l'església" les restants propostes que al llarg d'aquest segle l'església ha promogut en l'àmbit del lleure. Presentem el treball que han realitzat els Salesians i les Congregacions Marianes, la proposta dels *Exploradores de España*, el moviment dels Focolarins i acabem apuntant les consolidació del moviment d'esplai a partir de la creació de grups de joves en diferents parròquies.

1. L'OBRA DELS CASALS D'ESTIU

L'obra dels Casals d'Estiu és una obra originàriament gironina i que neix vinculada a les inquietuds dels seminaristes. L'acollida que té entre les famílies de Girona és molt favorable i fa que ben aviat s'escampi per tot el bisbat. Els Casals d'Estiu --amb les modificacions oportunes-- han arribat fins als nostres dies, encara que ara el nom s'ha generalitzat a altres intervencions educatives en el lleure.

Al llarg d'aquest apartat analitzarem aquesta obra a partir de sis períodes en què hem dividit la seva evolució:

1. El naixement dels Casals d'Estiu (1917-1922)
2. La seva implantació (1922-1936)
3. L'intent de represa (1941)
4. La represa (1948-1959)

5. L'expansió i la coordinació (1959-1969)

6. Els Casals d'Estiu dins el SCV (1969-1981)

Vegem amb detall cada un d'aquests períodes:

1.1. EL NAIXEMENT DELS CASALS D'ESTIU (1917-1922)

1.1.1. De l'Obra dels Nens de Jesús i Fills de Maria Immaculada als Casals d'Estiu

Els Casals d'Estiu, neixen a Girona l'any 1917. El seu origen respon a una obra catequètica que el seminarista Jaume Moret crea per als nens de la ciutat de Girona. L'ensenyament del catecisme és en aquests anys un tema debatut i de preocupació. El bisbat de Girona tracta aquest tema en diferents ocasions a través del *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Gerona* (BOEOG). L'any 1916 a través d'aquestes planes del BOEOG es recorda als rectors l'obligació d'ensenyar catecisme encara que ja es faci a l'escola. Igualment "*...no excusa la poca asistencia de los niños y la indiferencia de los padres: á ello debe oponerse el celo, la constancia y la habilidad del Párroco en hacer el Catecismo agradable á los niños*"¹. Es demana als rectors que cerquin estratègies per fer aquest ensenyament agradable als nens. De la mateixa manera, no es veu bé que durant el període de vacances escolars es deixi de fer catecisme², en tot cas, s'especifica que és el rector qui pot fer vacances, però no la parròquia. L'agost d'aquest mateix any 1917 en el butlletí esmentat es dona a conèixer que hi ha rectors que en benefici de la catequesi han decidit desplaçar-se ells mateixos al poble --quan l'església està apartada-- i aprofitar l'acabament de les classes de la tarda per fer la seva ensenyança tot seguit en els mateixos locals de l'escola. S'aplaudeix aquesta iniciativa i es recorda la importància de preparar bé les sessions tot advertint que "*esta preparación no ha de limitarse á la instrucción del entendimiento sino que deben abundar las exhortaciones á la voluntad (...). La catequesis tiende á formar a todo el hombre, y por lo tanto no solo a la inteligencia sino también á la voluntad; ha de procurarse, hasta ciertos límites, alguna expansión á los niños durante las lecciones y explicaciones, pues no*

¹ Vegeu *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Gerona*, núm. 20, 27 de octubre de 1916, p.483. A partir d'ara BOEOG.

² Vegeu *BOEOG*, núm. 2, 1 de febrero de 1917, pp.60-64.

debemos olvidar que los niños son niños..."³

La idea que la catequesi ha de ser atractiva i ha de facilitar l'esbarjo i l'expansió dels nens arrela en el bisbat de Girona. Aquesta nova mentalitat de fer la catequesi és la que provoca que la iniciativa del seminarista Juame Moret tingui una bona acollida i s'implanti fort en el nostre bisbat. D'aquesta manera, l'estiu del 1917 Jaume Moret reuneix alguns nens de Girona sota una advocació i un lema apostòlics, i format d'aquesta manera la primera secció de l'*Obra dels nens de Jesús i fills de Maria Immaculada*. També durant aquest primer període hi ha qui l'anomena *La Moretana*, tot fent honor al seu fundador Jaume Moret. La secció té èxit i ben aviat s'hi afegeixen dos seminaristes més: Ramon Serra i Evarist Feliu. En vistes de l'èxit de l'obra realitzada, Jaume Moret, ajudat pels dos seminaristes, decideix continuar durant el curs escolar, preparant les lliçons per al dia següent i transmetent una sòlida formació religiosa. Es construeix un escut amb un lema i, després d'alguns canvis de nom, l'obra passa a dir-se *Nens del Casal Gironí*.

L'experiència del seminarista Jaume Moret és ben vista des del bisbat. El mateix octubre del 1917 el bisbe Francesc Mas aprova l'obra. També encoratja altres seminaristes i capellans a fer catequesis extraordinàries --catequesis diàries-- aprofitant els períodes de vacances escolars i a partir de la convocatòria de certàmens, festes o altres actes⁴.

El primer local trobat per Jaume Moret per portar a terme la seva obra és l'antic local de l'*Ateneo Gerundense* situat al carrer del Sac. No s'arriba a fer servir aquest local, encara que sí part del mobiliari que hi ha. El local que serveix de casal és l'antiga casa rectoral de la Catedral (al fons del carrer, al costat esquerre de l'escala de la Catedral). Més endavant, quan aquests locals es fan petits, el

³ Vegeu *BOEOG*, núm.17, 29 de agosto de 1917, p.400.

⁴ Vegeu *BOEOG*, núm.22, 18 de diciembre de 1917, pp.508-512.

casal es trasllada a una antiga fàbrica de caixes de cartró prop de l'església del carrer dels Dolors, per acabar finalment en el Seminari Menor de Girona.

La primera expansió dels casals d'estiu té lloc els anys vint. El 1922 Jaume Moret s'ordena sacerdot. Aquest mateix any el seminarista Ramon Serra marxa a les missions i queda al davant de l'obra el seminarista Evarist Feliu que solament pot fer casal durant les vacances d'estiu. És en aquest moment que l'obra adopta el nom definitiu de *Casal d'Estiu*.

1.1.2. Els plantejaments inicials de l'obra

Quan l'estiu del 1917 Jaume Moret inicia l'obra *Nens de Jesús i fills de Maria Immaculada* pretén d'una banda, entretenir els nens que ronden pels carrers perquè no hi ha escola, tot recollint-los i apartant-los dels perills i, per altra banda, pretén també donar-los algunes lliçons de conducta. El mateix Jaume Moret ens ho explica amb aquestes paraules "*Fer bé als nens, ensenyant-los a ésser homes de bé, útils a l'Església, a la Pàtria, a si mateixos, a llurs famílies i a la societat en general*"⁵.

Cal entendre que l'ocupació i l'entreteniment dels infants en aquesta època, sobretot durant l'estiu, és una proposta temptadora per a totes les famílies que encara no coneixen les vacances. De fet, un plantejament similar, encara que amb unes connotacions i objectius diferents, havia estat fet ja a partir del desenvolupament de les colònies escolars a finals del segle XIX. Cal recordar la Circular que el 4 de febrer del 1894 publica el *Ministerio de Fomento - Dirección General de Instrucción Pública*, on es demana la continuïtat de l'acció educadora de la colònia escolar de vacances durant la resta de l'any a partir d'altres activitats. En aquest sentit l'esmentada Circular deia que podien "*organizarse en los diferentes distritos de las localidades, centros para seguir proporcionando á*

⁵ Vegeu FEDERACIÓ DIOCESANA DE CASALS (1959): *Casal d'estiu. Mètode: Mística, organització i tècniques*, Multicòpia d'ús privat, Girona, p.141.

los colonos, ya porciones de leche, ya una sopa caliente, durante el invierno, ya excursiones y juegos al aire libre, y hasta baños o lavatorios principales, según quede descrito, tendiendo, no sólo á contrarrestar los influjos perniciosos del medio en que viven, sino, y ésto es lo importante, á que este medio vaya modificándose merced á la acción y propaganda de los mismos niños".⁶

En el cas de les colònies escolars ja hem vist que l'objectiu principal és contrarrestar les males condicions higièniques i de salut dels infants. En aquest sentit, la tasca educadora té un lloc secundari. En el cas dels Casals d'Estiu el propòsit és primordialment formatiu i preventiu i no tant higiènic-sanitari. Malgrat això, la solució final que es proposa en ambdós casos és semblant, de manera que aquesta proposta no deixa de ser un antecedent llunyà. La finalitat dels primers casals com a obra moralitzadora i catequètica es va concretant, fins al 1922 quan el Casal queda a les mans de Mn. Evarist Feliu, el qual presenta l'objectiu de: "*Agrupar els nens durant l'estiu, per ajudar-los en la seva vida cristiana de vacances*".

1.1.3. Els promotors de l'obra

La història dels casals d'aquesta primera època va lligada sobretot a tres seminaristes que foren de fet l'ànima dels casals. Passem tot seguit a conèixer aquests personatges.

Jaume Moret i Rovira és el fundador dels casals d'estiu. Neix a Lleida el 1889 i mor a Palol el 1963. Té una vocació tardana al sacerdoci i comença la seva carrera el 1910 a l'edat de 21 anys. Segueix la carrera eclesiàstica induït per Mn. Jaume Barolès. El trobem ja el 1915 en una casa de pagès als afores de Girona, cuidant uns quants nens i una nena d'una família. Aquí descobreix la utilitat d'aquest treball i es proposa entretenir els nens que ronden pels carrers. Un cop

⁶ Aquesta Circular es publica a Girona a través del *Boletín Oficial de la Provincia de Gerona* el dimecres 7 de març del 1894, núm.29, p.110

passat l'estiu del 1916

"...es decidí a continuar això durant tot el curs, acompanyant els nens a les seves escoles des de la llar i al revés. També entretenir-los al matí fins l'hora de dinar (sense donar-los-hi l'hora lliure de carrer); després de dinar, acompanyar-los altra volta als col.legis, i al sortir, tenir una estona de distracció. Visita a les Quaranta Hores, i, en algun local, repassar les lliçons, fer el treball del col.legi fins l'hora de sopar en que els portava de nou a casa seva..."⁷

Jaume Moret deixa els casals quan és nomenat vicari. Més endavant és nomenat rector de Palol d'Onyar i institueix una altra obra anomenada *La Pacífica*, adreçada a cuidar i atendre els sacerdots malalts i vells del bisbat.

A la feina d'en Jaume Moret en la primavera del 1917 s'hi afegeix ben aviat en **Ramon Serra i Bech** el qual havia començat la carrera eclesiàstica el 1907. També va entrar en relació amb Mn. Joan Barolès i el 1919 va acabar el servei militar i es va reincorporar tot seguit al casal. L'estiu del 1920 i el del 1921 els dedica al casal, però l'octubre d'aquest darrer any és nomenat vicari i ha de deixar els casals. Tant en Jaume Moret com en Ramon Serra s'adonen que en el casal hi falten els cants i en aquest tema la persona ideal és **Evarist Feliu i Soler**. Evarist s'hi engresca de tal manera que deixa la seva feina de professor al Santurari de Sta. Maria del Collell per dedicar-se també al casal. Són els tres primers "Moretans", ells són els precursors dels casals. Malgrat tot, la vertadera ànima en aquest primer període que analitzem és la figura carismàtica d'Evarist Feliu, el qual el 1922 queda com a únic responsable de l'obra fins al 1936.

⁷ Vegeu SERRA, Ramon (1968): "Puntualitzacions sobre << Mossèn Feliu >> ", *Vida Catòlica*, año XXVII, núm. 294, noviembre 1968.

1.1.4. Els nens del casal

L'activitat del casal va dirigida a tots els nens de la ciutat entre els 6 i els 14 anys sense distinció de classe social. No es demana cap tipus de paga i això ajuda a un tractament igualitari per a tots els nens. En els primers temps de casal, bona part dels infants provenen del catecisme de la parròquia de Sant Fèlix, on és catequista el seminarista Evarist Feliu. Amb el temps, però, l'obra es va generalitzant. Hi ajuda el fet que des del bisbat de Girona i a través de les planes del *BOEOG* es convida a les diferents parròquies a promoure catequisis extraordinàries durant les vacances escolars. A aquestes sessions continuades es creu que hi han d'assistir els nens més grans "*...especialmente los que han hecho ya su primera Comuni3n, pues son los que m3s lo necesitan por raz3n de su edad, los que tienen mas desarrollada su inteligencia y son los que menos suelen asistir 3 la Catequesis ordinaria*".⁸

Els seminaristes passen a recollir els nens pels carrers de Girona fent diferents itineraris cada un. A mesura que els nens s'afegeixen a la rua, es forma una llarga fila de dos, presidida per una bandera blanca i blava i un xai amb cintes i picarols que se2 sorteja en acabar l'estiu. D'aquesta manera s'intenta atraure els nens i donar a conèixer l'obra dels casals d'estiu tot proporcionant una imatge d'organitzaci3 i seriositat.

⁸ Vegeu *BOEOG*, n3m. 22, 18 de diciembre de 1917, p.510.

1.2. LA IMPLANTACIÓ DELS CASALS D'ESTIU (1922-1936)

1.2.1. La implantació

A partir del 1922 Evarist Feliu passa a ser el director dels Casals d'Estiu fins a l'any 1936, amb gran entusiasme i activitat. Bona prova n'és l'expansió dels casals el 1923 en què ja hi ha experiències a Banyoles i poc després també Canet de Mar. Els Casals d'Estiu arriben a ser, en molts pobles i ciutats de les nostres contrades gironines, una modalitat d'intervenció educativa estesa entre la infància i l'adolescència. Pel que fa a Girona ciutat, l'obra es va popularitzant. Es realitza al seminari i la Diputació la subvenciona, donant així suport a la seva actuació.

En la II República els casals s'escampen per molts pobles del bisbat de Girona. L'any 1932 arriben a Figueres, on es realitzen com a secció del Patronat⁹. L'any següent, el 1933 hi ha constància d'una trobada conjunta de casals d'estiu del bisbat al Santuari del Collell amb un total aproximat de 1000 infants i 300 acompanyants procedents de Girona, Figueres, Peralada, Garriguella, etc. Es pot dir que amb anterioritat al desastre de la Guerra Civil hi ha Casals a més de Girona, a Figueres, Banyoles, Canet de Mar, Sta. Coloma de Farners, Arenys de Mar, St. Feliu de Guíxols, Palau Sacosta, Peralada, Garriguella... entre altres poblacions del bisbat de Girona.

A part dels casals d'estiu l'obra s'amplia amb la modalitat de casal d'hivern durant les vacances de Nadal i els diumenges de la resta de l'any escolar. El responsable dels casals a Girona segueix essent Mn. Evarist Feliu fins al 1936, any en què les incidències bèl·liques fan que s'hagi de suspendre. Malgrat tot, l'aplec de casals que el 1936 es fa a Figueres acull uns 1.500 infants.

⁹ A Figueres els Casals d'Estiu s'introdueixen l'any 1932, de totes maneres ja a partir dels anys 20 l'Associació Parroquial "Centre Catòlic" s'encarrega d'estimular l'assistència d'infants a catecisme i es preocupa de la formació de la joventut. L'introduïdor dels Casals d'Estiu en aquesta població és el Rector Mn. Pere Arolas i ho fa com una més de les seccions del Patronat ja existent. L'any 1933 és l'any de l'empenta dels Casals a Figueres que comencen el 3 de juliol i acaben el 31 d'agost. S'estructuren en cinc divisions des dels 5 anys fins als 14. Arriba a acollir uns 200 infants.

1.2.2. L'actuació del Casal d'Estiu en aquest període

La finalitat dels casals d'estiu i hivern a partir del 1922 no varia massa respecte a la concreció a què s'arriba en aquest any. Segueix partint de l'objectiu de "*Agrupar els nens durant l'estiu, per ajudar-los en la seva vida cristiana de vacances*". Continua la idea d'apartar els nens dels perills del carrer tot proporcionant-los una formació religiosa i general que sovint es veu reforçada per una orientació cap a l'Acció Catòlica. La tasca preservadora i moralitzadora es desprèn dels escrits d'aquesta època:

- "*Esbarjo, formació i educació en les diades estiuenques (...)...tancades les aules quedaran gairebé tots al baf del carrer el qual és l'enemic més verinós de la seva formació...Veus aquí, doncs, que llancem un nou programa per enguany, orientat tot ell a l'educació i esplai del jovent sense descuidar de cap manera la part espiritual...*"¹⁰.

- "*Esbarjo, passeig, excursió, cultura, moral, religiositat: Això és el Casal d'Estiu.*"¹¹

- "*Mares, què hi fan els vostres fills pel carrer?. Envieu-los al Casal d'Estiu.*"¹²

- "*Mètode de formació, i de formació cristiana intensíssima, a base d'això si, de l'esplai dels petits...(...) és la pedagogia de la joia.*"¹³

- "*La gran tasca d'aquesta entitat és apartar els infants del carrer i dels mals companys durant el temps perillósíssim de l'estiu*"¹⁴.

¹⁰ Vegeu *La Veu de l'Empordà*, núm. 1499, 1 de juliol del 1933, p.4. Noteu que ja s'utilitza la paraula esplai per definir el mètode del casal d'estiu. Més endavant aquesta paraula acollirà tota una manera de fer en el temps lliure i adquirirà sentit propi.

¹¹ Vegeu *La Veu de l'Empordà*, núm. 1501, 15 de juliol del 1933, p.5.

¹² Vegeu *La Veu de l'Empordà*, núm. 1502, 22 de juliol del 1933, p.3.

¹³ Vegeu *Vida Parrquial*, núm. 310, 30 d'agost del 1934, p.4.

¹⁴ Vegeu *Vida Catòlica*, any I, núm. 7, 28 de juny del 1935, p.10.

El mateix casal que acull els infants en aquest temps lliure, es converteix en nucli irradiador de grups d'infants especialitzats en diferents activitats. Més endavant algunes de les seccions formades a partir del casal esdevindran grups de minyons de muntanya, cantaires, esquips de futbol, de gimnàstica, etc. En aquest sentit, cal reconèixer als Casals d'Estiu d'aquesta època una important tasca de preparació dels nois més grandets per ingressar a les fileres de les organitzacions d'Acció Catòlica.

Aquestes experiències de Casals d'Estiu adopten un conjunt d'activitats com a pròpies i característiques. Entre aquestes hi trobem:

- Acompanyar els nens a les escoles i a casa.
- Entretenir-los una estona en sortir d'escola.
- Fer la visita al Santíssim.
- Repassar les lliçons.
- Fer els deures de l'escola.
- Aprendre cants.

Mn. Joan Piera¹⁵ ens explica l'horari i les activitats dels casals de finals dels anys vint, quan ell estava de seminarista al costat de Mn. Evarist Feliu:

"Es feien activitats des del matí al vespre. Els seminaristes es llevaven a les 7. Pregària comunitària amb Mn.Evarist Feliu, missa, comunió i esmorzar. Després neteja i cap a les 9 del matí passàvem a recollir els nens per les cases. Cada un del cinc seminaristes feia un itinerari concret. A mesura que els infants s'afegien s'anaven format llargues fileres de dos cap el seminari.

Un cop arribats tots al seminari es feien jocs en el pati i després classes de repàs i explicació catequètica. Al matí també es feia la visita al Santíssim Sacrament i passeigs (sovint a la Devesa), jocs... Malgrat es fessin classes de repàs, aquestes eren de més a més, per ocupar el temps. El casal no era per fer classes. Era per formar els nens. Després, s'acompanyaven a casa. Llavors els seminaristes tornàvem al seminari, dinàvem i feiem migdiada.

¹⁵ Mn.Joan Piera entra a formar part com a casalista a l'edat de 17 anys, el 1928. Hi està fins al 1933, quan passa a ser consiliari de la FIC i és enviat al Collell. Esdevé un íntim amic de Mn.Evarist Feliu.

A les 3 de la tarda es repetia el programa del matí, però la passejada es feia cap a les afores de la ciutat (Sant Daniel,...). Al vespre, després de les diapositives formadores, s'acompanyava als nens al seu domicili".¹⁶

Els jocs que es fan en aquesta època són jocs totalment lliures. Potser els únics jocs una mica dirigits pels seminaristes són els que tenen lloc a la Devesa. El joc més habitual és el futbol. L'actuació que realitzen en aquestes activitats és clarament educativa. En primer lloc se cerca una formació catequètica però no es descuida la dimensió global de l'infant. Una viva imatge del treball educatiu que s'hi fa i dels recursos educatius que s'empren en són les següents paraules:

"En l'estiu del 1923 vaig entrar com a cap de secció del Casal d'Estiu, dirigit per Mn. Evarist Feliu, prestant els meus serveis fins l'estiu de 1928, essent ordenat prevera el 16 de juny de 1929; deixant de pertànyer, com és natural, al Casal d'Estiu. (...)

L'horari de reunió era de nou del matí a dos quarts d'una de la tarda i de les dues dos quarts de nou de vespre. El lloc de la reunió era el Seminari Major. Es donaven classes de Religió, amb explicació de fets de la Sagrada Bíblia amb visites fixes. També d'educació o urbanitat també amb visites fixes. Es feien unes sortides curtes i a dos quarts d'una, tots a casa. Per la tarda també lliçons de religió, i algunes historietes o fins alguns treballs de matemàtiques. Tant el matí com a la tarda, les classes estaven separades per uns moments de joc. Acabades aquestes, a la tarda es feia la visita al Santíssim i immediatament es sortia a petites excursions, segons l'edat dels infants.

Els dissabtes i vigílies de festa se'ls facilitaven les confessions i els diumenges se'ls acompanyava a missa i molts combregaven.

Cada dia a l'acomiar-los se'ls donava un tiquet amb una calificació de 1 a 5 o 0, segons comportament.¹⁷

El programa per l'any 1935 és anunciat a través de les planes del setmanari portaveu de l'Acció Catòlica del Bisbat de Girona amb les següents paraules:

¹⁶ Entrevista realitzada a Mn. Joan Piera el dia 12 de novembre del 1993.

¹⁷ Document anònim cedit per Pere Micaló.

"Alternen amb jocs i exercicis gimnàstics: Les explicacions de Catecisme, Sagrada Litúrgia i Missions il·lustrades amb gràfics, làmines murals i projeccions (sic). La lectura i repàs d'assignatures. Els assaigs de cants catequístics, litúrgics i recreatius. Actes especials per als dies de festa, donen al conjunt major varietat, entusiasme i eficàcia."¹⁸

L'horari del casal de Girona en aquest període és de 9 a 12 del matí i de les 3 de la tarda a les 8 del vespre. Malgrat això, no tots els casals segueixen el mateix horari ja que en el cas del casal que organitza el Patronat de la Catequística de Figueres¹⁹ s'avança una hora: al matí a les 9 missa catequística. Després, de tres quarts de 10 fins a les 11, jocs al parc municipal. A la tarda, a les 2 obertura de la biblioteca infantil i sala de jocs, a les 2,45 files i gimnàstica, a les 3 seccions, llista i distribució de mèrits (en finalitzar el Casal es donen diplomes als nois que han assolit 300 mèrits), a les 3,45 esbarjo i a les 4 sala general. A les 5,20, visita al Santíssim i cants, a les 5,45 jocs i esports de camp fins a les 7. Els infants que amb el seu comportament acumulen més mèrits amb la puntuació que se'ls dona, figuren en el quadre d'honor quinzenal del Casal i a finals d'estiu, els millors reben premis i diplomes.

Així doncs, darrera d'aquestes activitats hi ha una manera de fer característica. Es procura que la relació entre seminaristes i nens no sigui la mateixa que entre el mestre i els alumnes. En aquest sentit hi ha més llibertat que a l'escola, però, malgrat tot, hi ha una bona dosi de disciplina incentivada per un sistema competitiu de puntuació que premia els més obedients i aplicats.

Les activitats es realitzen sense cap planificació del curs de casal. Tal com ens explica Mn. Joan Piera "*Les activitats eren les de sempre i en tot cas, de forma espontània. Tampoc es feien revisions organitzades. La vida comunitària dels seminaristes feia que es parlés constantment de manera informal de la vida del*

¹⁸ Vegeu *Vida Catòlica*, any I, núm. 7, 28 de juny del 1935, p.10.

¹⁹ Alguns dels noms dels responsables dels casals que es realitzen a Figueres són: Mn. A. Costa, Mn. D. Estela, Mn. F. Vilà, Mn. G. Palahí, J. Reixach, F. Costa i J. Ayats.

*casal i es fes un seguiment constant dels nens". Aquesta manera de treballar justifica que no es trobi cap paper escrit d'aquest període, ja que no s'escrivia res. Això no vol dir que no hi hagués rigor en l'actuació --tal com ha puntualitzat Mn. Joan Piera-- ja que "*Mn. Evarist Feliu sabia molt bé el que volia i dirigia en tot moment l'actuació dels seminaristes*".*

Durant aquest anys, del 1922 al 1936, té lloc la diversificació del Casal d'Estiu, amb diferents modalitats:

- Els que fan activitats durant tot l'any, i en especial en les èpoques de vacances de Nadal i Pasqua.
- Els casals d'estiu pròpiament dits, que sols funcionen els mesos de vacances estivals.

El casal de Girona, segons un escrit del mateix Mn. Evarist Feliu, realitza un programa marc, que varia segons sigui casal diari, festiu o una diada especial:

"El programa diari es desgrana ordenadament i sense interrupció : jocs, gimnàs, petites conferències d'assumptes diversos, passeigs, converses, cants, visites a Jesús, etc...

El programa festiu és atractiu de debó: Santa Missa i Sagrada Comunió, partits de fútbol, atletisme, excursions, funcions eucarístiques, vetllades, etc.

Notem encara les *Diades especials*, com la de Sant Jaume, excursió a mar (S'Agaró, Sant Feliu de Guíxols, Tossa, Lloret i Blanes), la Diada catequística, el Recés als Salesians, i tot el bell enfilall de festes que estan en perspectiva per aquest mes d'agost i tindrem un conjunt capaç d'interessar fonament els infants i que deixarà sens dubte una estela lluminosa en el panorama de la seva vida"²⁰.

Pel que fa a la modalitat de casal d'hivern les activitats són similars a les que es realitzen en el casal d'estiu: al matí missa a l'església del seminari. Tot seguit jocs i classes de formació. A la tarda diversió i ja al capvespre, visita al Santíssim i vetllada.

²⁰ Document inèdit, signat per Evarist Feliu, Prev. amb data del 7 d'agost de 1933 i cedit per Mn. Ramon Oller.

1.2.3. Mn. Evarist Feliu i els seminaristes responsables dels Casals d'Estiu

És en aquest període que s'aconsegueix fer del casal una obra popular, educativa i cristiana. La figura protagonista d'aquesta tasca és **Mn. Evarist Feliu**. Neix a la parròquia de Sant Morí el 30 de juny del 1898. Comença els estudis eclesiàstics a la *Casa Missió de Banyoles* l'octubre del 1911. El 1914 ingressa al Collell durant dos anys i l'octubre del 1916 es troba ja al Seminari major de Girona on ben aviat iniciarà l'obra del Casals d'Estiu, a la qual es dedicarà plenament fins al 1936.

"...mossèn Feliu era un exemple vivent per a tots. Els seus grans dots de pedagog i d'organitzador, la seva caritat inegotable amb una comprensió inoïda --sempre fou enemic acèrrim dels càstigs--, eren les millors armes per tal de convèncer no solament els infants, sinó també els seus joves auxiliars, neòfits en la tasca tot just empresa".²¹

És ordenat sacerdot el 22 de setembre del 1923 i se li assigna la càtedra de Llengua Llatina per a la docència al Seminari diocesà i posteriorment també la càtedra de Cant Gregorià. El 1933 és nomenat consiliari de la FJC diocesana. Pràcticament Mn. Evarist Feliu és l'introduïdor de la FJC al nostre bisbat. Un cop acabada la guerra fa de capellà de presons on té una actuació polèmica i el 1940 és nomenat consiliari dels Joves d'Acció Catòlica. El 1943 s'ha de traslladar a Madrid per ocupar el càrrec de consiliari dels Joves d'Acció Catòlica a nivell nacional. Durant la seva estança a Madrid es preocupa de les residències per a estudiants i funda l'*Obra de Santa Maria* destinada a formar dirigents de moviments apostòlics. D'ell s'ha dit que era una gran persona. Hi ha qui fins i tot li atribueix fets sobrenaturals²². Mor el 21 de juliol del 1968 a Madrid.

²¹ Vegeu CERVERA I BERTA, Mn. Josep M. (1993): *Un atleta de Crist. Biografia de Mossèn Evarist Feliu i Soler*, Seminari de Girona, Girona, p.27.

²² Hi ha qui diu que no dormia mai al llit i que es passava les nits resant. Que quan s'asseia ho feia a la cresta de la cadira per mortificar-se. Que no portava mitjons ni estiu ni hivern... Vegeu les declaracions fetes per Josep Maria Ginès al diari *El Punt*, del 14 de novembre del 1993 sota el títol "Mossèn Feliu es passava les nits resant".

A partir del 1923 a l'obra dels casals, s'hi afegeixen altres seminaristes: Ramon Bech, Mas, Saubí, Càndid Feliu, etc. Tots ells adopten, amb el permís del bisbe i del rector del seminari, la bata negra com a uniforme, a pesar de les burles. Un altre distintiu que caracteritza aquests seminaristes és el barret de feltre. Amb tot, es crida l'atenció als gironins i s'utilitza com a mitjà de propaganda. En el període que va del 1928 al 1933 al front dels casals d'estiu que es continuen fent al seminari de Girona hi ha cinc seminaristes sota les ordres de Mn. Evarist Feliu: Joan Piera, Joan Marquès, Jaume Pi, Jordà i Cros. El mateix Mn. Feliu, com a director del Casals, és qui forma aquests seminaristes per actuar davant dels nens. No parteix de cap planteig pedagògic explícit. El sistema és del tot pràctic a partir de l'exemple i l'aprenentatge en l'acció. Sembla però, que hi ha un llibre al qual --segons Mn. Piera--, Mn. Evarist Feliu recorria sovint. Es tracta d'un llibre del pedagog Andrés Manjón, fundador de les *Escuelas del Ave Maria*, catalogades per alguns com experiències d'Escoles Noves. La vinculació pot tenir un cert sentit ja que de tothom és sabuda la gran devoció que durant tota la seva vida va tenir Mn. Evarist Feliu en la figura de la Verge Maria²³.

Certament que sense massa dificultat es podrien justificar alguns plantejaments educatius dels Casals d'Estiu gironins amb els plantejaments pedagògics que hi ha darrera l'obra d'Andrés Manjón. La finalitat educativa d'aquest darrer partia també del catecisme com a element central i en la seva pedagogia s'entreveu una visió integral del nen com a subjecte actiu de la seva pròpia educació, amor a la naturalesa, importància dels jocs i els treballs manuals, etc.

Vegeu a partir d'aquestes paraules d'un seminarista que va estar uns anys al costat de Mn. Evarist Feliu, com la seva manera de fer en el casal era un model per als joves aprenents:

"Els caps de secció tenien una reunió amb el Sr. Director que ens preguntava si havíem tingut

²³ Recordeu que contribueix a denominar els primers casals com "*Obra dels Nens de Jesús i Fills de Maria Immaculada*" i més endavant Mn. Evarist Feliu funda també a Madrid l'*Obra de Santa Maria*, coneguda també amb el nom de *focolarins*.

algun disgust amb els nens i com l'havíem solucionat, aprobant-ho ell o bé dient-nos com havíem de fer-ho per no enfadar-se cap ni nosaltres ni els nens; donant-nos sobre el particular orientacions molt acertades i pedagògiques.

N'explicaré dues que em donà. Quan un nen et fa mala cara o protesta dels punts que li dons fer-lo esperar que tots sien fora i aleshores li manifestes els teus motius. Així doncs un nen a qui li havia donat 3 punts s'enfadà molt i quan tots eren fora li vaig dir: Et recordes que has fet això? Si, respon. Bé i que també allò, si respon. I quants punts t'he tret? dos, diu. I bé et recordes que has fet això altre i em diu si, doncs quants havia de treure-te'n? 3, doncs si sols t'en trec dos, perquè t'enfades i aleshores quedà content i amic.

Un altre dia tenia els nens a la classe i com que era l'estiu per la tarda tronava i plovia cosa que els feia posar nerviosos. Enraonaven i no estaven quiets. Jo els hi dic: Mireu, veieu aquesta canya que tinc a les mans (que servia per a senyalar les persones de les vistes fixes, que convenia) si em deixés portar per el disgust que em doneu vos la trencaria pel cap; però per a que no ho faci, teniu la tiro a terra. Immediatament callaren i es protaren bé. Això de la meva actuació era degut a les recomanacions que ens feia Mn.Feliu." (sic)²⁴

Pel que fa a la qüestió econòmica, l'actuació d'aquests seminaristes és totalment altruista. Tal com deia Ramon Serra: "*vivíem d'almoïna i una petita renda que donaven uns cupons d'unes 'lámines' que ens havia entregat una senyora, vídua, i que si la secció de nens es disolia havia disposat que les 'lámines' passessin als senyors rectors de la Catedral, Mercadal, San Feliu (sic) i Seminari, a parts iguals*"²⁵.

De la mateixa manera, els seminaristes d'aquests casals no exigeixen res a les famílies. Malgrat tot, hi ha famílies que s'imposen l'obligació de donar-los alguna cosa bonament, cada final de mes. Malgrat això, l'any 1933 tenim constància que el casal passa un moment crític pel que fa a la seva situació econòmica²⁶. Ens consta que el mínim indispensable per a un curs de casal en aquesta època és de

²⁴ Document anònim cedit per Pere Micaló.

²⁵ Vegeu SERRA Ramon (1968): *O. c.*

²⁶ Vegeu la carta de Mn. Evarist Feliu, Prev. fa a l'administració local en què sol·licita una subvenció per fer front a les despeses que han quedat pendents del curs anterior i poder afrontar l'actual curs de casal. Data del 7 d'agost del 1933.

4.000 pessetes. A aquesta necessitat cal afegir-hi el fet que, almenys l'any 1933, bona part de les subvencions que els organismes concedien comencen a fallar, de manera que queden per cobrir més de 1.500 pessetes.

1.2.4. Els nens del casal i l'obra del Vigilari

1.2.4.1. Els nens que van als Casals d'Estiu

A finals dels anys 20 s'aconsegueix una mitjana d'assistència al casal de Girona de prop de 260 nens i, en algunes ocasions, se sobrepassen els 300 nens. L'any 1933 el casal de Girona, que encara es fa al seminari menor, arriba a acollir ja més de 450 infants entre la població gironina. Els nens segueixen essent de tot tipus i amb edats molt variades, des dels 5 - 6 anys fins als 14. Malgrat tot, l'obra s'adreça sobretot a nens de famílies pobres perquè són els que necessiten més que algú els aculli durant l'estiu. Per engrescar la mainada a apuntar-se al Casal s'organitza un concurs de manera que el nen que apunta més companys pot assistir gratuïtament a totes les excursions que s'organitzen durant el temps de Casal²⁷. Un altre dels recursos que es fa servir per tal de captar nens és el propi sistema de propaganda tal com el comenta Mn. Josep M. Noguera: "*Recordo el pas dels nens casalistes pels carrer, de dos en dos, cantant i portant pancartes. Era una manera fenomenal de fer propaganda*"²⁸.

A pesar d'aquesta amplitud d'acolliment pel que fa a la procedència dels nens hi ha una limitació clara per a les nenes. El casal d'estiu és una obra exclusiva per a nens.

1.2.4.2. L'obra del Vigilari per a les nenes

El Vigilari consisteix en l'obra paral·lela al Casal d'Estiu adreçada a les nenes. No hem trobat la data exacta de la seva constitució, però sabem que una de les

²⁷ Vegeu *Vida Parroquial*, núm. 100, 21 de juny del 1934, p.3.

²⁸ Vegeu MADRENYS, Mn. Pere (1968): "Recordant a Mossèn Feliu. Conversa amb el Dr. Josep M^a. Noguera", *Vida Catòlica*, año XXVII, núm. 292, septiembre de 1968.

raons importants del seu naixement és el fet que les noies de l'Aspirantat d'Acció Catòlica, a cauda de les vacances escolars, deixaven de trobar-se durant els mesos d'estiu, justament quan tenien lloc els casals. Es veu doncs, la necessitat de continuar la tasca i, per imitació dels casals d'estiu, es crea el Vigilari.

Tot sembla indicar que el seu naixement té lloc a finals dels anys vint a *Casa Carles*, al costat de l'Ajuntament. L'iniciador i ànima d'aquesta obra és Mn. Narcís Busquets. Sembla que Mn. Narcís Busquets havia passat alguns dies a l'Escola del Mar juntament amb Narcís Massó. Era un home amb una forta preocupació pedagògica, a qui trobarem actiu en grups infantils i juvenils de noies durant tota la II República i també durant el franquisme al capdavant de l'Aspirantat femení.

Amb l'adveniment de la II República l'obra del Vigilari es consolida i arriba a tenir un himne propi que de manera simbòlica dóna a conèixer la seva finalitat²⁹. En la lletra d'aquest himne s'explica que el Vigilari, de la mateixa manera que el casal, pretén, en primer lloc, evitar que les nenes corrin desvagades pel carrer. La idea de recollir-les en un lloc concret sota la vigilància d'un adult és fonamental. En aquest cas, l'adult és també la figura del seminarista. Queda clara també la idea de no deixar temps d'oci, sinó que més aviat, l'objectiu és ocupar aquest temps amb diferents activitats com poden ser jocs, cançons o costura, tot evitant accions "perilloses". Finalment, el Vigilari també recull la idea de les sortides a l'aire lliure sa i vivificador per tal d'esplaiar les nenes i purificar els seus pulmons a partir d'excursions al mar i a la muntanya.

Hi ha constància que el 1934 el Vigilari és ja una obra coneguda i practicada en diferents indrets del bisbat de Girona. D'aquest període hem trobat un fullet de propaganda del 5 de setembre del 1934 sobre un *Aplec Infantil Femení a Santa Afra Gloriosa*. A partir d'aquest fullet es dedueix que en el Vigilari hi ha també

²⁹ Vegeu l'annex 2: himnes i cançons d'alguns dels moviments i obres. Hi figura l'himne del Vigilari.

diferents seccions de noies dividides a partir de l'edat. Les activitats del Vigilari són significativament diferents de les dels nois en els casals. Hi ha unes activitats pròpies i característiques del Vigilari: cosir, fer vestits, el joc del Vigilari ... D'altra banda però, hi ha una bona part de les activitats que són les que constitueixen el tronc comú amb els casals: la visita al Santíssim, el teatre, el cant...

El fons ideològic i pedagògic d'aquest moviment el trobem en els mateixos moviments belgues que a través de l'aportació d'Albert Bonet amb la seva obra *Un viatge de cara als joves*, arriben a Catalunya amb l'adveniment de la II República. Mn. Narcís Busquets coneixia molt bé aquestes experiències i les compartia. Durant tot el període de l'existència del Vigilari, Mn. Narcís Busquets és l'ànima i el director de l'obra. Funciona fonamentalment els dissabtes a la tarda. El Vigilari està format per grups d'unes 20 - 30 nenes procedents totes de les Benjamines i Aspirants de l'Acció Catòlica Femenina. No hi ha cap mena de discriminació de classe social, sinó que més aviat, igual que el casal, té la particularitat de ser ben vist i acollit per tota la població gironina. Algunes de les noies que havien pres part en el Vigilari gironí són: Concepció Comadira, M. Teresa Comadira, Roser Sureda o Maria Dolors Bosch i Rosell (que també ocuparà el càrrec de Presidenta Diocesana de les Benjamines i Aspirants d'AC en el període del 1935-36).

1.3. UN INTENT DE REPRESA DELS CASALS A PARTIR DE *EL HOGAR DE VERANO PARA NIÑOS* (1941)

Els casals d'estiu se suspenen durant tot el període bèl.lic. No es fa cap intent de represa fins un cop acabat el conflicte. L'intent de represa té lloc ja l'any 1941 a través de dues experiències. Una a Figueres, sota la direcció de Mn. Gumersind Palahí. L'altra experiència és a Girona, després d'haver estat quatre anys sense funcionar. El promotor és Mn. Eduard Puigbert guiat per Mn. Evarist Feliu. Més endavant, el 1942, es posa en funcionament també el casal d'Olot i el 1947 fa el mateix el casal d'Anglès. A Girona aquest intent de represa pren el nom de *Hogar de Verano para Niños*³⁰ i s'inicia quan Mn. Eduard Puigbert el 1940 demana a l'Ajuntament que els cedeixi uns locals del Col.legi Verd on s'hi fa casal durant un mes i mig, a les tardes. L'estiu següent, el 1941, el *Hogar de Verano* torna a obrir-se, però aquesta vegada els locals són a l'Ateneu (l'actual edifici on ara hi ha la UNED a Girona). Per a l'esbarjo dels nens es va al "Camp dels Atletes" on ara hi ha el Servei de Sanitat. El responsable, pràcticament l'únic responsable, és Mn. Eduard Puigbert. Això provoca que no tingui massa èxit i que, quan a l'any vinent aquest mossèn és destinat de vicari a Blanes, se suspengui altra cop l'obra.

1.3.1. La finalitat del *Hogar de Verano para Niños*

El *Hogar de Verano para Niños* té un marcat caire catequètic. Insisteix molt en el fet de no deixar de banda aquesta formació durant les vacances d'estiu. Per això es recomana "*no interrumpir la esmerada y cristiana educació que reciben en sus respectivos Colegios*". Aquesta obra es defineix com "*una empresa verdaderamente social y apostólica que viene a llenar un vacío en la acción integral de formar y educar a los niños sustrayéndolos a los peligros de la calle sin que ellos sientan la nostalgia de ese vagabundeo que tanto deforma sus tiernas*

³⁰ Bona part de les dades d'aquest intent de represa han estat proporcionades per Mn. Eduard Puigbert a partir de l'entrevista feta el dia 15 d'abril del 1994.

almas.³¹

El carrer continua essent vist com un element negatiu per a la formació dels infants. En els primers anys del franquisme s'accentua aquesta negativitat, i s'arriba a dir que "...*la calle no sólo es una mala escuela sino que podemos decir que es la anti-escuela por antonomasia; en la calle se pierde lo que en la escuela se ha adquirido*"³². El *Hogar de Verano* parteix doncs, d'aquesta concepció i s'entén com un lloc de vigilància per als nens i preservació dels mals del carrer, on és possible realitzar una tasca educativa "positiva". Una tasca educadora on prevalen els principis religiosos i l'obediència al sistema que s'acaba d'instaurar a Espanya.

1.3.2. Els responsables i el seu treball educatiu

El responsable d'aquest intent de represa dels casals és Mn. Eduard Puigbert, ajudat per Genové i Canal, incitats tots tres per l'empenta de Mn. Evarist Feliu. El director és en aquest cas, Mn. Eduard Puigbert el qual, l'estiu del 1941 ha d'afrontar tot sol l'*Hogar de Verano*. Els anys 1942 i 1943 Mn. Eduard Puibert exerceix de vicari a Blanes. El 1944 torna a Girona però la seva tasca a partir d'ara estarà més vinculada al món de l'escoltisme.

Aquests responsables obren el *Hogar de Verano* a les tardes de 4 a 7. Hi ha *Hogar* també alguns dies festius amb horaris especials. L'activitat que s'hi realitza manté la continuïtat de la disciplina escolar a partir de lliçons, exercicis de repàs, "...*explicaciones de Catecismo, Sda. Liturgia y Misiones alternadas con juegos, paseos, excursiones, etc.*". L'ensenyança de la religió i els exercicis d'educació física hi són també presents combinats, dins les possibilitats del moment, amb jocs i diversió. La celebració de festes és un dels actes més esperats en aquest casal.

³¹ Vegeu: "Las vacaciones de la niñez", *El Pirineo*, año 3, núm.526, 22 julio de 1941,.....

³² Ídem.

Festes com la de Sant Jaume --que serveix per inaugurar el curs de casal--, la festa de la Mare de Déu del Tura --que serveix per cloenda--, o la festa de la Mare de Déu d'agost --amb la celebració de la festa major del casal--. Les projeccions de pel·lícules instructives i moralitzadores són una de les estratègies educatives més emprades, juntament amb les excursions a peu i amb cotxe. Les despeses que es generen a partir del funcionament i la realització de totes aquestes activitats es cobreixen amb els donatius que fan els pares i ciutadans de Girona.

1.3.3. Els infants que acull aquesta experiència

Quan l'any 1941 s'obre el *Hogar de Verano* s'adreça a nens de 7 a 14 anys que viuen en famílies que no poden fer-se'n càrrec, ja sigui per raons de treball, o bé, perquè no poden tenir tot el dia els nens tancats a casa. Davant la inconveniència de deixar-los anar sols pel carrer, el *Hogar de Verano* els proposa un lloc d'esbarjo i formació. No s'admeten nens més petits de set anys per "*la manca d'ús de raó*" i la impossibilitat de realitzar amb ells el treball educatiu en la fe que el casal els proposa. Des dels primers dies de l'estiu del 1940 l'obra del *Hogar de Verano* acull una seixantena de nens que mantindrà al llarg d'aquest estiu i també l'estiu següent fins a la seva desaparició.

1.4. LA REPRESA DELS CASALS D'ESTIU (1948-1959)

El 1948 Mn. Josep M. Noguera reprèn de nou el Casal d'Estiu --encara anomenat per alguns *Hogar de Verano*--, al Grup Escolar Lorenzana cedit per l'Ajuntament de Girona. Les escoles nacionals són els llocs on més s'instal·laran els casals en aquesta represa, sempre amb el consentiment dels mestres i el permís de Madrid³³. De seguida l'*Associació de Pares de Família d'Acció Catòlica* n'assumeix la responsabilitat a través del que s'anomena *Secretariado de Familia y Moralidad*. A partir d'aquest any 1948 l'obra s'escampa a altres indrets del bisbat: Banyoles, Sta. Coloma de Farners, Arbúcies, Cassà de la Selva, Lloret de Mar, Amer, Blanes, Verges, Sant Joan les Fonts, Maià, Pontós, Les Preses, etc. L'any 1951 i 1952, segons una notícia en el diari *Los Sitios de Gerona*³⁴, es sap que a la ciutat de Girona hi ha *Casal de Verano* en els locals cedits pels Germans de la Doctrina Cristiana³⁵. El 1955 consta³⁶ que els casals actuen a: Amer, Anglès, Banyoles, Besalú, Breda, Cadaqués, Castelló d'Empúries, Colomers, Figueres, La Bisbal, Olot, Palafrugell, Torroella de Montgrí i Tossa de Mar. Malgrat aquest fort arrelament arreu del bisbat³⁷, els Casals d'Estiu a la ciutat

³³ En la *Circular de Inspección de Enseñanza Primaria de Gerona*, núm. 105, octubre del 1952, p.12 veiem que es notifica l'autorització per part de la Direcció General d'utilitzar les "Escuelas José Antonio" per el "Casal de Verano". També es notifica el mateix per a l'escola graduada de Lloret de Mar.

³⁴ Vegeu "El Casal de Verano abre sus puertas", *Los Sitios de Gerona*, 20 de julio de 1952, p.3.

³⁵ Segons consta en un document de l'AHG, l'any 1951 es realitza també un casal de nenes en el Grup Escolar José Antonio. Pel que fa a casals femenins només hem trobat aquesta notícia. AHG, Fons de l'Administració Local. Diputació Educació i Cultura, lligall 2786.

³⁶ Vegeu: BACH, Mn. Pere (1955): *Casals d'Estiu*, Multicòpia del Seminari de Girona, sense paginar.

³⁷ L'any 1950 ja hi ha un Aplec Diocesà de Casals d'Estiu al Santuari del Collell al qual hi van 4 autocars amb nens de Girona, a més d'altres procedents de Banyoles, Olot, Cassà de la Selva i Santa Coloma de Farners, entre altres. Vegeu "Aplec diocesano de <<Casals d'Estiu>>", *Los Sitios de Gerona*, 12 d'agost del 1950, p.2.

de Girona decauen i a mitjans dels anys cinquanta deixen de fer-se³⁸. Tot i això, al costat de la iniciativa d'aquests casals protagonitzats pels seminaristes, a Girona en aquest període hi ha dues altres iniciatives molt properes als Casals d'Estiu:

- El *Grupo Estival del Aspirantado de La Salle (GREST)*³⁹.
- Els Casals de l'*Asociación Amigos de los Niños*⁴⁰.

El 1955 els casals com a obra de caire diocesà veuen la necessitat d'aprofundir en el mètode i donar a conèixer les tècniques casalistes. Amb aquest propòsit els mateixos casalistes realitzen algunes publicacions des del seminari. L'any 1955 apareix la primera publicació multicopiada sobre casals d'estiu, obra de Mn. Pere Bach amb el títol *Casals d'Estiu*. Quatre anys més tard ja se n'escriu una altra sobre el mètode dels casals. Aquesta segona publicació és possible gràcies a la creació, el 1959, de la *Federació Diocesana de Casals (FDC)* promoguda per Mn. Josep Costa i Pau i Mn. Albert Vidal com a assessor pedagògic, tot justificant la seva publicació a partir de "*la necessitat d'unir els esforços dels casalistes i de tot el bisbat i de fer-los més eficaços*". D'aquesta manera la segona publicació és realitzada per diferents seminaristes sota el nom de la FDC amb el títol *Casals d'Estiu. Mètode: Mística, organització i tècniques*. Amb aquesta segona publicació els Casals d'Estiu adquireixen una proposta de mètode propi, una mística i una organització i s'assoleixen també una estabilitat a partir de la FDC. Tot això significa l'entrada en una nova etapa.

³⁸ Malgrat que no hem pogut esbrinar la data en què deixa de funcionar el Casal d'Estiu de Girona en aquesta etapa, hi ha prou arguments per pensar que és entre l'any 1956/57, ja que tenim notícia del funcionament i l'horari que el Casal d'Estiu de Girona feia l'estiu del 1955. D'altra banda, el 1957 és quan els casals de l'*Asociación Amigos de los Niños* s'escampen per Girona i per tant, possiblement el Casal d'Estiu dels seminaristes ja no funciona.

³⁹ Vegeu l'obra del GREST dins aquest mateix apartat de la iniciativa de l'església.

⁴⁰ Vegeu l'*Asociación Amigos de los Niños* dins el capítol de la iniciativa de la societat civil.

1.4.1. La finalitat

Amb aquesta represa dels casals d'estiu, es comença a apuntar com a finalitat dels casals, no solament la preservació dels infants durant les vacances, sinó també el fet de proporcionar un estiu diferent a tots aquells nens que per les condicions econòmiques de la seva família no poden sortir de vacances. D'aquesta manera es comença a entreveure un propòsit lúdic, d'esbarjo, ben diferent del treball escolar.

"...los niños encuentran sana diversión, a la par que una formación cultural y religiosa ejemplares. Con las prácticas religiosas alternan sus juegos, excursiones y todo ello en medio de la alegría propia de la edad de los niños que a dicho Hogar concurren, alejándose así de los peligros que traen para el cuerpo y para el alma el vagar todo el día por las calles"⁴¹.

En el casal es proporciona d'aquesta manera una educació cristiana als infants. Educació que pot continuar-se, després del casal, en l'Aspirantat. A través d'aquest treball amb els nens es vol arribar a les famílies.

1.4.2. Els seminaristes i la seva tasca

En aquesta segona represa els personatges claus són Mn. Josep M. Nogué, consiliari de l'*Asociación de Padres de Familia de Acción Católica*, el mestre J.M. Bordas, com a president de la mateixa associació, o també el mateix Mn. Eduard Puigbert que encara figura com a director d'aquest Casal amb Mn. Alfons Nogareda com a subdirector. Alguns dels seminaristes d'aquesta etapa són: Massot, Puigdevall, Andreu Bachs, Mallorquí, Jordi Bachs, Vilarrasa i Sureda. Altres noms que apareixen el 1949 són: Mn. Lluís Canalies, Mn. Alfons Riera i Mn. Salvador Jué, entre altres.

⁴¹ Vegeu "Hogar de Verano para niños", *Los Sitios de Gerona*, 6 d'agost del 1948, p.2.

En cada casal, la figura del director és essencial, tal com ens ha fet veure Mn. Pere Bach⁴², fins al punt que es recomana que la persona que ocupi aquest càrrec no tingui cap secció de nens a les seves ordres i pugui dedicar-se plenament al bon funcionament de tot el casal. Pel que fa a les característiques del personal que treballa en aquests casals, Mn. Pere Bach dóna alguns consells a tenir presents a l'hora de treballar, tot il·lustrant la pedagogia que hi ha en la pràctica dels casals d'aquest període: *Estar sempre alegres, donar-se, aplicar càstigs instructius i no destructius, no enfadar-se mai, aplicar una disciplina forta i suau, no fer mai diferències, no pegar mai, etc.*

Al llarg d'aquesta etapa que va del 1948 al 1959 el casal va modificant algunes de les seves activitats i va perdent part del marcat caire místic i moral que té en un començament. A això hi ajuda l'aparició del primer llibre multicopiat sobre els casals d'estiu el 1955 sota la direcció de Mn. Pere Bach. Aquesta obra aporta un recull d'experiències i orientacions dels casals d'aquest temps per ajudar als casalistes que comencen. Els mateixos seminaristes són els impressors a partir d'una multicopista del seminari. És precisament a través d'aquesta obra fonamentalment, que avui sabem quins eren els plantejaments i les activitats de bona part dels casals d'aquests anys. Se sap que l'horari del casal s'amplia. Obre les portes des de les 9,30 h fins a les 12,15 h del migdia. A les 9,30 hi ha la missa voluntària, de manera que si els nens volen poden presentar-se a les 10 que és quan comença estrictament el casal. A la tarda l'horari és des de les 4 h a les 8 h. Les activitats bàsicament són les mateixes que es realitzaven l'any 1941. Malgrat tot, cada casal té el seu propi ritme de funcionament⁴³. Pel que fa al casal d'estiu de la ciutat de Girona, l'any 1955 segueix el següent horari:

⁴² Vegeu BACH, Mn. Pere (1955): *O. c.*

⁴³ Vegeu l'annex 6: programes de diferents casals d'estiu del bisbat de Girona el 1955.

Matí:

- 9,30 - Missa voluntària.
- 10 - Entrada.
- 10,30 - Gimnàstica.
- 10,45 - Jocs.
- 12 - Sessió recreativa, cants i aventures.
- 12,30 - Sortida.

Tarda:

- 4 - Entrada.
- 4,30 - Treball d'estiu.
- 5,15 - Berenar i jocs.
- 6 - Visita al S.S.
- 6,30 - Jocs en el camp de futbol.
- 7,45 - Sortida.

Hi ha una similitud entre les activitats dels diferents casals. Això ens permet agrupar aquestes activitats en tres grans blocs atenent la faceta humana a què s'adreçen:

a) Activitats adreçades a la formació moral i religiosa: en el casal es dóna molta importància a la disciplina i l'ordre. Els nens cada dia passen pel carrer "*limpios, aseados muchos de ellos modestos, todos pulcros*". La formació religiosa és un dels aspectes més importants i valorats pels responsables del casal. Una de les activitats per excel·lència en tot casal segueix essent la visita al Santíssim⁴⁴. Mn. Pere Bach ens explica com s'ha de fer:

"La visita ha de ser curta, viva i adequada. Al entrar (sic) exigir el més gran ordre i silenci absolut. Una oracioneta, si pot ser la mateixa i que la repeteixin (sic) en veu alta. Una explicació d'un fet històric amb una conseqüència pràctica. Els tres o sis Parenostres, amb una intenció pròpia i cantant alguna jaculatòria i despedir-se de la Verge, amb el res de les tres Avemaries i marchar (sic) tot cantant."⁴⁵

⁴⁴ Vegeu l'obra de Mn. Pere Bach on es presenta una bibliografia d'aquest període que es recomana per preparar les visites al Santíssim.

⁴⁵ Vegeu BACH, Mn. Pere (1955): *O. c.*

La formació moral i religiosa també se cerca a través de les explicacions del catecisme. Aquestes s'han de fer de manera viva i amb exemples. Es recomana per treballar aquestes explicacions el manual de Daniel Llorente titulat *Catecismo explicado con gráficos y ejemplos*. Per ajudar en aquesta tasca el Casal fa ús de determinades tècniques que en aquest temps s'aniran imposant gràcies a la creació de la *Distribuidora Diocesana de Filmines*, obra d'Albert Vidal. A través de les diapositives es fa una important tasca de formació tant en els casals, com en activitats catequístiques del moment. Aquestes diapositives són projectades també en el cinema. Els diumenges no hi ha casal en sentit estricte, però els infants no queden desatesos ja que es fa una missa dialogada i explicada pensant en nens del casal. A la tarda hi ha catecisme i després futbol o una excursió.

b) Activitats adreçades a la formació intel·lectual: el casal d'aquest període manifesta clarament que no pretén fer classe, és a dir, impartir nous continguts. Vol solament que no es perdi el que s'ha après durant el curs escolar. En aquest sentit es demana que cada dia hi hagi una explicació formativa sobre aspectes que interessin als infants: geografia, història, invents moderns, etc. Han de ser, per tant, explicacions curtes, senzilles i atractives. Es recomana que aquestes sessions no superin la mitja hora d'explicacions. Pel que fa al treball més escolar, alguns nens tenen *deber de verano*. Aquests poden aprofitar algunes estones del casal per realitzar-lo. Als que no tenen deures, se'ls proposa fer un *Quadern de Casal* amb càlcul, problemes, còpies, dibuix, etc.

c) Activitats adreçades a la formació física: "*El deporte se practica con la moderación que la higiene prescribe*". Aquesta moderació exigeix combinar-lo amb les excursions i les sortides. La formació física no ha ocupar massa temps. Mn. Pere Bach proposa que es facin cada dia de 10 a 15 minuts de gimnàstica, sense deixar-ho mai⁴⁶.

⁴⁶ Mn. Pere Bach en la seva obra presenta una sèrie de dibuixos que mostren alguns dels exercicis que es poden fer en els casals d'estiu. Vegeu BACH, Mn.Pere (1955): *O. c.* De la mateixa manera, recomana uns llibres per tal de treballar adequadament aquesta formació.

Totes aquestes activitats del Casal no s'improvitzen. Hi ha una acurada planificació que assenyala cada dia la feina a fer i cada hora l'activitat a realitzar. Les activitats de formació es combinen amb estones d'esbarjo, de lectura lliure i cant. La participació i implicació dels nens en el casal s'assegura a partir del quadre d'honor que es realitza en funció de l'assistència i el comportament dels alumnes en els diferents actes, sobretot en la Santa Missa. Cada dia es passa llista i es configuren butlletins d'assistència quinzenals que cada nen ha de lliurar al seu pare per tal que els signi i retornar-los al casal el dilluns següent. Això permet portar un control de l'assistència dels fills i es veu també com una manera d'implicar els pares en la vida del casal ja que a més, darrera d'aquest butlletí d'assistència s'hi adjunten unes qüestions pensant en el procés formatiu dels infants. Aquestes qüestions faciliten una informació vàlida als seminaristes sobre l'actitud dels nens fora del casal. Algunes de les qüestions que hi figuren són:

- a) *¿Asiste al Casal su hijo con gusto?*
- b) *¿Al salir del Casal viene a casa inmediatamente?*
- c) *¿Presenta cada día la asistencia?*
- d) *¿Se porta algo mejor su hijo desde que asiste al Casal?*
- e) *¿Es diligente en ayudar a sus padres?*
- f) *Otras observaciones.*

La disciplina es considera important i per això el casal preveu que es puguin aplicar càstigs quan sigui necessari. En aquest cas es decideix que sigui el director del casal qui els imposi i qui determini la necessitat d'expulsar el nen per uns dies o definitivament⁴⁷. L'expulsió és doncs, un element present en la manera de fer dels casals d'aquest període. La mateixa premsa local es fa ressò d'aquesta necessitat quan manifesta parlant dels *Casales de Verano* que "*...el niño que por sus especiales circunstancias de temperamento, carácter o educación, no quiera o no pueda ceñirse al Reglamento interior del "Casal" se le avisará*

⁴⁷ Vegeu BACH, Mn.Pere(1955): *O. c.*

oportunamente y con la requerida solemnidad, dos veces, después de la cuales, será exupulsado, dándose aviso por escrito á sus padres"⁴⁸. De la mateixa manera també es preveu que hi hagi premis al bon comportament i a l'assistència, tot per ajudar a formar els nens dins uns patrons de conducta i moralitat. Per això cada dia al matí es formen files i els nois es posen un darrera l'altre amb la mà a l'espatlla del de davant. Quan hi té lloc la senyal, cada fila, corresponent a una secció, marxa a la seva classe, en silenci i les mans al darrera. A l'arribada, cada noi es queda dret en el seu lloc esperant per resar una oració.

1.4.3. Els nens als que s'adreça aquest casal

En la represa del 1948 l'obra neix amb més empena i el Casal d'Estiu de Girona acull ja en un primer moment 150 nens de totes les classes socials segons *Vida Catòlica*⁴⁹. Malgrat aquesta afirmació, sembla que no tots els nens hi tenen cabuda:

"El golfo callejero no ha acudido al Casal, o caso de haberse matriculado no le ha sentado bien su ambiente alegremente disciplinado. El Casal de Gerona no se ha convertido en ningún momento en reformatorio, y sí, es institución al servicio de las familias todas de nuestra vieja ciudad"⁵⁰.

D'altres escrits, també en la premsa de la ciutat, insisteixen en la mateixa línia, deixant clar que el casal no és una guarderia per als nens indisciplinats o nens de carrer, els pares dels quals no es cuiden d'ells. El casal parteix justament d'un plantejament contrari. Acull els nens que són preocupació per a la família, la qual, per una millor educació dels seus fills, els porta al Casal i es preocupa pel

⁴⁸ Vegeu "Notas que hace públicas el Casal de Verano", *Los Sitios de Gerona*, 26 de julio de 1949, p.2.

⁴⁹ Vegeu: "Resurrección del 'Casal de Verano' en Gerona", *Vida Catòlica*, año VIII, 2ª época, núm.106, 15 de agosto de 1948, p.4.

⁵⁰ Vegeu "El Casal de Verano ha sido en Gerona una realidad espléndida", *Vida Catòlica*, año IX, 2ª época, núm.117, 15 de julio de 1949, p.2.

seu comportament. Es volen doncs, nomes "*niños bien educados, afanosos de trabajo y superación, a la vez que tengan gusto en presentarse de manera decorosa*"⁵¹. Es deixa clar doncs, que el casal acull nens d'una classe mitja, benestant i no qualsevol infant. Per si hi hagués algun dubte es diu també explícitament que "*el Casal desea representar una ayuda a la familia media de Gerona que necesita que sus niños sean guardados 6 ó 7 horas diarias.*"

"El <<Casal de Verano>> está dedicado a las familias todas de la ciudad que sean cuidadoras de sus hijos; no a la guarda de muchachos callejeros. Por ello exige correcta presentación y limpieza esmerada; disciplina y observancia del orden establecido por la Dirección del <<Casal>> y asiduidad en la asistencia, mientras el niño no se desplace de la ciudad."⁵²

Per això, es deixa clar que malgrat que el casal resta obert a totes les famílies, els nens que no compleixin un mínim de netedat i cura en el vestir i hi hagi garantia de preocupació per part de les seves famílies, no seran admesos. Possiblement se cerca a través d'aquesta actuació, la implicació de la mateixa família en el treball que el casal vol realitzar.

"No admitiremos niños sucios en sus personas o en sus trajes.

No admitiremos niños despeinados.

No admitiremos niños que no cuiden decorosamente su calzado.

Mucho menos admitirá el "Casal" a niños mal hablados, incorrectos, irrespetuosos. Aspira ser el "Casal" una casa de concordia, de cariño, de armonia, de niños limpios, sonrietes, alegres, prometedores de hombría fecunda."⁵³

L'obra de Mn. Pere Bach també determina en aquest sentit que:

⁵¹ Vegeu "El Casal de Verano abre sus puertas", *Los Sitios de Gerona*, 20 de julio de 1952, p.3.

⁵² Vegeu "Próxima apertura del <<Casal de Verano>>", *Los Sitios de Gerona*, 13 de julio de 1950, p.2.

⁵³ Vegeu "Notas que hace públicas el Casal de Verano", *Los Sitios de Gerona*, 26 de julio de 1949, p.2.

"Nuestro "CASAL" necesita un mínimo de decoro. Los niños que en el mismo asistan lo demandan y los padres lo exigen. El "CASAL" por lo tanto, insiste solícitamente en orden a la presentación de los niños.⁵⁴

Així doncs, malgrat el ressò que es fa de l'obertura a totes les classes socials, el casal d'aquesta època s'adreça específicament als nens que tenen una família que es preocupa d'ells. Els infants més desatesos possiblement resten al marge d'aquesta obra. D'altra banda, a finals dels anys quaranta, es demana una quota simbòlica als assistents als casals, la qual s'ha d'abonar en els deu primers dies de cada mes. El preu estipulat és de 3 pessetes per aquells nens, els pares del quals formen part de l'*Associació de Pares de Família d'Acció Catòlica* i, de 6 pessetes per aquells infants que no hi tenen els pares inscrits --aquesta quota s'anirà incrementant amb el pas del anys-- de manera que queda clar que el públic preferent són aquelles famílies creients que volen pet als seus fills una educació cristiana.

Durant tot aquest període sembla que els casals són exclusivament una obra per als nens. Hi ha solament un indici que ens fa pensar que pot haver-hi hagut un intent d'implantar casals femenins l'any 1951 "*llenando así un vacío que se notava en la Ciudad y que el público esperaba se solucionara cuanto antes*"⁵⁵. Malgrat això, l'autèntica implantació dels casals per a nenes no té lloc fins el 1964.

⁵⁴ Fragment sobre la presentació que forma part de la carta als pares que proposa Mn. Pere Bach per donar a conèixer la normativa dels casals. Vegeu BACH, Mn. Pere (1955): *O. c.*

⁵⁵ Segons un document de l'AHG l'any 1951 té lloc el primer casal d'estiu per a nenes i es realitza en el Grup Escolar José Antonio. Vegeu AHG, Fons de l'Administració Local. Diputació Educació i Cultura, ll. 2786.

1.5. L'EXPANSIÓ I LA COORDINACIÓ DELS CASALS D'ESTIU (1959-1969)

Amb la constitució de la *Federació Diocesana de Casals d'Estiu* (FDC) la relació entre els casals augmenta. Es realitzen trobades, aplecs i reunions de coordinació i intercanvi d'experiències. Neixen d'aquesta manera casals d'estiu en diferents indrets del bisbat de Girona sota la direcció de seminaristes. Se'n troben a la majoria de pobles del bisbat⁵⁶: des de Canet de Mar a Figueres, des d'Olot a Sant Feliu de Guíxols, d'Arbúcies a Castelló d'Empúries, fins a un total de 33. A Girona a començaments d'aquest període els casals no són portats per seminaristes. L'*Asociación Amigos de los Niños* és qui es fa càrrec de cobrir aquesta mancança, encara que des d'uns altres plantejaments.

A partir del 1965 es veu la necessitat d'estructurar aquesta coordinació d'esforços i iniciatives que els casals del bisbat feien. D'aquesta necessitat neix el *Servei Diocesà de Casals*. A l'any següent, el 1966, neix un altre servei, el *Servei de Colònies de Vacances* (SCV). Uns anys més tard, el 1969, aquest dos serveis s'uneixen i un equip executiu passa a coordinar els diferents equips de propaganda, tresoreria, planificació i secretariat. Fins i tot l'economia passa a ser comuna. El volum de gestió que es genera exigeix l'alliberament d'una persona per dedicar-s'hi completament i és així com es comença a parlar a Girona de la professionalització en el món de l'educació en el lleure.

Durant aquesta etapa, del 1959 al 1969, es poden distingir tres modalitats de casals:

- a) El casal institucional. És el més freqüent. Funciona a les tardes de les 3,30 fins a les 8 del vespre, tots els dies de la setmana tret dels diumenges. L'assistència dels nens és obligatòria i es passa llista. Cal pagar quota.
- b) El casal sense ritme fix. Funciona durant les hores lliures dels nens, sobretot

⁵⁶ Vegeu GERUNDIO (1960): " 'Casals d'Estiu'. Los atractivos de un veraneo sin salir de casa", *Vida Católica*, año XIX, núm.228, agosto-septiembre de 1960, p.4.

a l'estiu, encara que sense una periodicitat fixa ni un horari preestablert. Els monitors s'insereixen en la vida de les colles ja formades i a partir d'aquí es fa casal.

c) El casal sincronitzat. Es fa sincronitzar amb una colònia o campament. Funciona abans i després de la colònia o campament.

Amb l'estructura del Servei Diocesà de Casals aquesta realitat és exportada a altres indrets, fins i tot fora del bisbat de Girona. L'any 1966 s'obren tres casals a Vic i el 1967 en altres localitats de la província de Barcelona. El 1968 Mn. Ramon Oller i Mn. Lluís Ferrer presenten els Casals d'Estiu en una Taula Rodona al Servei de Colònies de Barcelona.

És a finals d'aquests anys seixanta quan a partir de la tasca dels casals de manera continuada --setmanal o diària-- durant l'hivern, com a continuïtat del treball fet a colònies o en campaments, es va donant lloc als *clubs d'esplai*.

1.5.1. La finalitat

Amb la constitució el 1959 de la FDC el casal d'estiu és definit de la següent manera:

"Els Casals d'estiu

NO SON: una continuació del curs escolar. Perquè:

- 1) Els organitzadors i dirigents no són mestres, ni es preparen per ésser-ho, ni en tenen el títol.
- 2) Es malmenaria el sentit de les vacances, que són precisament una interrupció del curs escolar i un canvi d'activitat.
- 3) A l'escola *s'ensenya* cultura general; al Casal *s'intenta educar* per a la vida cristiana.
- 4) Els organitzadors i dirigents són seminaristes i, que n'ha d'esperar d'ells la gent, sinó vida cristiana?

NO SON SOLAMENT: Una organització per a evitar que els nanos corrin desvagats pels carrers durant les vacances d'estiu.

Perquè això no és més que una finalitat negativa.

Els Casals d'estiu són:

CURSETS DE VIDA CRISTIANA PER NANOS DURANT LES VACANCES D'ESTIU."(sic)⁵⁷

Amb la constitució el 1959 de la FDC s'insisteix en la idea que cada casal té les seves característiques pròpies, en funció de les necessitats de la població o parròquia on es troba, malgrat que hi ha d'haver un sentit d'unitat en els ideals i fins formatius. El fi últim ha de ser "*educar la fe dels nens*" i aquesta finalitat s'assoleix a partir de tres fins més concrets:

- Reunir els nens que durant les vacances corren desvagats pels carrers.
- Posar-los en un ambient agradable i adequat com a mitjà necessari per al procés educatiu que es pretén.
- Educar la fe a partir d'introduir-los en la vida cristiana per tal que la comprenguin i la visquin.

Encara, a mitjans dels anys seixanta, pesa força l'aspecte instructiu que ha de mantenir el casal com a compensador de les vacances de l'escola:

"Teniendo en cuenta que 'pararse es retroceder', la obra del Casal pretende continuar en el niño la educación recibida en el colegio con formas distintas: juegos orientados, excursiones planeadas, competiciones, etc."⁵⁸

1.5.2. Els responsables dels casals i la seva formació

La primera Junta de la Federació Diocesana de Casals d'Estiu l'any 1959 queda constituïda per:

Assessor religiós: Albert Vidal.

⁵⁷ Vegeu COSTA I PAU, Josep (1959): "Casals d'estiu" en FEDERACIÓ DIOCESANA DE CASALS (1959): *O. c.*, p.12.

⁵⁸ BLANCO (1967): "El niño en vacaciones: un problema que ha de ser resuelto", *Los Sitios*, 6 de julio de 1967.

Director: Mn. Josep Costa i Pau (diaca).

Secretari: Mn. Pere Comamala i Arbusà (sotsdiaca).

Delegat de joc: Mn. Joaquim de Toca i de Ciurana (sotsdiaca).

Delegat d'expressió: Mn. Melció Serarols (sotsdiaca).

Delegat de formació: Mn. Robert Gelabertó (sotsdiaca).

Delegat d'esperit: Mn. Narcís Costabella.

Amb l'organització que la FDC proposa es distingeixen dos tipus de seminaristes com a organitzadors dels casals:

- Els dirigents, com a responsables de la marxa general dels casals i amb les funcions de director, secretari i tresorer.

- Els instructors, responsables d'organitzar i dirigir una secció determinada. La seva tasca és a un nivell més concret i reduït. Són pròpiament els educadors. Tenen plena autonomia dins de cada secció mantenint, però, la coordinació amb el director. Hi ha també instructors especialistes d'activitats concretes, com ara: cant, gimnàstica, etc.

És a partir del 1965 que amb el propòsit de revitalitzar els casals d'estiu davant l'onada creixent del turisme i la seva incidència en molts dels pobles gironins, el bisbe nomena un consiliari diocesà. Amb aquesta revitalització es provoca una obertura dels casals d'estiu i apareixen els casals per a nenes. Els responsables deixen de ser majoritàriament seminaristes i passen a ser mestres, universitaris o estudiants que fan de monitors. Aquest mateix any 1965 amb la creació del *Servei de Casals d'Estiu*, Mn. Ramon Oller passa a ocupar el càrrec de consiliari Diocesà d'aquest servei.

Cada vegada més el paper dels seglars es va imposant. Malgrat tot, els casals encara són portats majoritàriament per seminaristes. Com a exemple, el 1965 d'entre els responsables dels casals d'estiu del bisbat hi ha: 76 seminaristes, 9 monges, 20 batxillers, 24 noies i 12 mestres. En alguns llocs manquen responsables i els casals no poden separar la mainada més gran dels més petits,

de manera que el casal s'acaba convertint en una guarderia. Els responsables que l'any 1967 i 1968 figuren en l'equip central i coordinador dels casals d'estiu són: Mn. Ramon Oller, Carme Espadaler, Salvador Carmaniu (seminarista) i Josep Anton (seminarista). El responsable dels casals de Girona és Mn. Joan Renart, amb la responsabilitat dels grups de Germans Sàbat, Montjuïc, Vila-roja, Sant Josep, les Pedreres, Sant Jaume de Salt, Sarrià de Ter i Celrà.

Pel que fa a la formació d'aquestes persones és precisament durant els anys seixanta quan s'estructura i pren cos, sobretot a partir de l'impuls que les colònies d'estiu prenen en aquesta època. És fonamentalment al costat del *Servei de Colònies de Vacances* --creat el 1966-- on el tema de formació adquireix una estructura organitzativa estable a partir de les trobades de formació de monitors de colònies que s'inicien el 1964. D'aquesta manera s'inicien també trobades de formació de monitors de casals d'estiu a la *residència de les Dominiques* i a *Casa Carles*.

Amb la creació el 1965 del *Servei Diocesà de Casals d'Estiu* el tema de la formació dels responsables dels casals passa a ser prioritari. Els responsables dels casals --alguns dels quals ja han deixat de ser portats per seminaristes i capellans-- necessiten una preparació per la tasca a fer. Cada any el *Servei* promou curssets i jornades d'especialització. La tasca que aquest personal seglar comença a fer al capdavant dels casals és del tot altruista, malgrat tot, un cop s'han cobert les despeses es retribueix els responsables. En aquest cas, l'any 1965 les retribucions oscil·len entre les 1.000 i les 3.000 ptes⁵⁹. El 1966 en una de les circulars de Casals d'Estiu que el *Servei Diocesà de Casals* fa arribar als diferents responsables, es demana que recullin tot el material que considerin d'interès sobre el tema de casals amb la intenció de "*fer un gran recull de material interessant i d'experiències sobre Casals d'estiu, que afectin als infants, als responsables o als pares*". Pel que fa a Girona, els responsables de recollir aquest material són:

⁵⁹ Vegeu "Informe sobre Casals d'Estiu - 1965", ADG, Fons del SCV, ll. 18.

M. Dolors Condom, M. Lluïsa Pujolar i Mn. Ramon Oller. En aquest període cal citar també les diferents publicacions que es fan des del bisbat i que són una via de comunicació, intercanvi d'experiències i formació per als responsables dels casals. Algunes d'aquestes són: *Visca la Joia*, *Xim-bum*, *Vacances i alegria*, etc.

Les seccions de nens petits, els casals que en tenen, són portades sovint per noies. S'insisteix en el fet que no siguin adolescents donat que el treball educatiu a fer exigeix certa maduresa. És per això que aquest any 1966 es realitza una convivència de 30 monitores de casals d'estiu a les Dominiques del carrer Nord de Girona amb el propòsit de treballar sobre el tema i intercanviar experiències.

"Ser monitor demana una maduració que s'ha d'anar aconseguint en el tracte amb els infants i en una formació en cursets, lectures i reflexió sobre totes les coses".⁶⁰

A començaments dels anys seixanta --quan encara la majoria dels responsables són seminaristes-- les activitats entre casalistes són, sobretot, reunions de coordinació i intercanvi de projectes. A mesura que es van incorporant estudiants i mestres es fomenten cada vegada més els contactes amb convivències per tal de crear equips consolidats. Es va veient la necessitat de formació a través de cursets i jornades d'especialització. Aquest és el cas del Curset de Monitors de Casals d'Estiu del 1967 que es realitza en dues jornades als Arcs de Sta. Pau, al qual, hi assisteixen 35 responsables de casals. La primera jornada té lloc el 8-9 de març. El dissabte 8 es treballa "L'educació en general" i "Tècnica i realització del foc de camp". El diumenge 9, "Psicologia de l'Infant de 7 a 13 anys", "El joc", "Descoberta de la natura" i "Tècnica d'acampada". En la segona jornada el 15-16 de març es treballa "L'educació en l'esplai: Una resposta al Casal d'Estiu", "Expressió musical: cant", "Tècnica i realització de la vetllada", "Pedagogia religiosa al casal d'estiu", "Socorrisme: Primeres cures" i "Expressió". També aquest mateix any a la Casa de Cultura de Girona es fa també un curset de tres dies (de les 18,30

⁶⁰ Vegeu SERRA, Pere-Jaume (1969): "Reflexió sobre els Casals d'Estiu", ADG, Fons de SCV, ll. 66.

h a les 20 h) sobre cinema infantil per a responsables dels casals d'estiu. Igualment, l'any 1968 l'equip diocesà de Casals d'Estiu, abans de la fusió, organitza un nou curset de monitors de casals d'estiu a la casa dels Arcs de Sta. Pau. Els temes que es treballen aquesta vegada són: *educar, pedagogia de l'esplai, importància dels grups, expressió musical, el foc de camp, pedagogia i tècniques d'expressió, el joc, psicologia de l'infant de 7 a 13 anys, pedagogia religiosa al casal d'estiu, primeres cures*. A partir del 1969 doncs, amb la fusió dels dos serveis, la formació de monitors passa a ser comuna per a casals i colònies. L'esplai passa a ser el mot unificador dels casals, les colònies i els campaments, entès com al tercer àmbit educatiu al costat de la família i l'escola.

1.5.3. Els plantejaments pedagògics del casal d'estiu

La publicació de diferents reculls de tècniques casalistes, juntament amb la creació de la FDC el 1959 influeixen en l'adopció d'una manera de fer pròpia dels casals d'estiu. El sistema de colles i equips arrela fort. Hi ha una marcada influència de tècniques derivades de l'escoltisme i, en certa manera, bona part del mètode recull estratègies pròpies del món escolta i es comença a diferenciar significativament de la manera de fer de l'escola. Passem tot seguit a analitzar amb més profunditat el mètode que caracteritza els Casals d'Estiu en aquest període i que es proposa des de la *Federació Diocesana de Casals d'Estiu*.

Quan el 1959 veu la llum el llibre editat per la FDC: *Casal d'estiu. Mètode: Mística, organització i tècniques* es proposa tota la metodologia que ha de guiar la intervenció educativa. Precisament el mètode que es proposa consisteix en una mística i una organització. La mística s'entén com "*...la síntesi de tota una doctrina, adaptada als interessos més vitals dels homes i presentada en les seves afirmacions més fonamentals i dinàmiques, per ésser viscuda comunitàriament segons un estil i un programa propis en marxa cap un gran ideal*"⁶¹. L'objectiu

⁶¹ Vegeu COSTA I PAU, Josep (1959): "Casals d'Estiu" en FEDERACIÓ DIOCESANA DE CASALS (1959): *O. c.*, p.16.

que guia aquesta mística és portar els nens cap al cristianisme. La doctrina a fer viure és per tant, la doctrina cristiana. Cal fer-ho però, d'una manera entretinguda i alegre. Es parteix de la idea que tot nen té tres tendències en el seu esperit: el joc, l'expressió i l'aprenentatge. L'aventura és el denominador comú de les tres tendències. Amb aquest propòsit es treballa a partir de l'aventura com a centre d'interès del casal. El mètode consisteix doncs, a "*presentar el cristianisme als nanos com una gran aventura a comprendre i viure*" i aquesta gran aventura del casalista es fonamenta en una llei que cal respectar:

"La Llei de Casal és la Llei de l'Aventura:

- 1.-El Casalista és l'amic del gran Aventurer.
- 2.-El Casalista és esforçat i valent.
- 3.-El Casalista somriu i està sempre content.
- 4.-El Casalista estima i ajuda a tothom.
- 5.-El Casalista no enganya mai a ningú."

Cada un dels articles de la Llei del Casal és treballat i serveix de consigna en cada una de les setmanes de casal. Aquestes directrius, juntament amb els principis del casal, el lema, l'himne i l'oració del casalista⁶² constitueixen l'ideari a transmetre en les diferents activitats del casal convenientment ambientades. Cal fixar-se que hi ha grans similituds amb el compromís que l'escoltisme proposa.

L'esquema d'una tarda de Casal d'Estiu sol començar prop de les tres de la tarda i acabar al voltant de les vuit de vespre. Comprèn: repàs del col·legi, catecisme (làmines de Mn. Llambert), visita al Santíssim, jocs, gimnàstica i, per acabar, un conte o una representació dels seminaristes o bé, filmines d'en Massagran. Amb la renovació litúrgica, se'ls explica la missa dels diumenges.

Les activitats del casal es classifiquen en quatre grans blocs:

⁶² Vegeu l'annex 7: principis, lema i oració dels casals d'estiu. Pel que fa a l'himne, vegeu-lo en l'annex 2 on s'hi recullen himnes i cançons.

a) El joc.- A través del joc es vol treballar la voluntat dels nens per tal d'assolir voluntats fermes, preparades per a la renúncia, amb domini d'un mateix, nois formats en la caritat, la conformitat, la noblesa, la lleialtat, etc. Tot això són aspectes que des de la mística dels casals d'estiu es tradueixen en les tècniques casalistes i acaben essent aspectes presents en els jocs. Els jocs es classifiquen en grans jocs, jocs de prat, jocs educatius, educació dels sentits, educació religiosa i jocs mímic⁶³. Dins dels jocs també s'hi contempla l'atletisme com a tècnica pròpia del casal. Els casals d'estiu d'aquest període són partidaris de la gimnàstica hebertista sobre la sueca, ja que aquesta darrera --segons els casalistes de l'època-- és estàtica i "*no acaba d'agradar als nois*". La tècnica del herbertisme és explicada i donada a conèixer tot dient:

"El herbertisme és tot un sistema complet de gimnàs per a assolir un perfecte equilibri en el desenrotllament (sic) dels múscles i del cos enter; no és per tant, original o estrany, sinó eclèctic de bona llei que aprofita tots els esports i els ordena per a obtenir el seu fi".⁶⁴

La gimnàstica és doncs, un aspecte del tot valorat i amb una especial atenció pel que fa a la planificació diària del casal, on ha de figurar sempre, per poca estona que sigui:

"Potser en el vostre horari no us hi queben els tres quarts de gimnàs. Potser no teniu humor per a dirigir-lo, potser no us veieu en cor de dominar els nois.

Que res d'això no us faci desdir de fer gimnàs; si no teniu tres quarts, feu-ne menys; si no podeu fer una classe completa, feu-ne només una part; si el sistema us sembla complicat, agafeu els moviments més fàcils i ordeneu-los o, almenys, barrejeu-los amb els de gimnàs suec.

Però sobretot no us en desdiu i tingueu la seguretat de què als nois els hi agradarà i s'hi engrescaran."⁶⁵

⁶³ Pel tema dels jocs en el casal, vegeu DE TOCA I DE CIURANA, Joaquim (1959): "Joc" en FEDERACIÓ DIOCESANA DE CASALS (1959): *O. c.*, pp.61-81.

⁶⁴ Vegeu FEDERACIÓ DIOCESANA DE CASALS (1959): *O. c.*, pp.82-85.

⁶⁵ Vegeu DE TOCA I CIURANA, Joaquim (1959): *O. c.*, p.85.

b) L'expressió.- Les activitats d'expressió es classifiquen en cant, focs de camp, vetllades, murals i decoracions, i treballs manuals⁶⁶. Són també activitats presents dins l'horari de cada un dels casals.

c) La formació.- Les activitats de formació pretenen --sense ser una escola-- ensenyar als nois. La manera de fer-ho es vol que sigui "*ensenyar jugant i aprenent corrent*". Hi ha, doncs, una clara voluntat de fer *escola activa* i emprar mètodes propers a l'*Escola Nova*⁶⁷. En aquest període les filmines són també un element didàctic molt treballat, a partir de les quals, juntament amb les pel·lícules, es realitza un important treball de transmissió de valors i patrons de conducta.

d) L'esperit.- Les activitats de formació religiosa es concreten fonamentalment en la missa, les visites al Santíssim, els exàmens i les celebracions religioses⁶⁸. Hi ha també sessions de catequesi sobre la Dominica, catequesi sobre la Penitència amb motiu dels primers divendres, confessions a finals de setmana, missa a final de Casal i alguna celebració de la Paraula. Es procura adaptar la missa a les necessitats psicològiques i intel·lectuals dels infants a partir de treballar determinats aspectes en cada edat⁶⁹. Cada dia després de les activitats instructives i lúdiques s'acaba el casal amb la visita col·lectiva al Santíssim i es fa un col·loqui davant el Sagrari amb el propòsit de donar al nen "*oportunidad de ir trocando su piedad infantil por un auténtico sentido religioso de la vida*".

⁶⁶ Per la tècnica i sistematització de cada una d'aquestes activitats vegeu SARAROLS I CASADEVALL, Melció (1959): "Expressió" en FEDERACIÓ DIOCESANA DE CASALS (1959): *O. c.*, pp.87-109.

⁶⁷ Vegeu GELABERTÓ ISANS, Robert (1959): "Formació" en FEDERACIÓ DIOCESANA DE CASALS (1959): *O. c.*, pp.110-121.

⁶⁸ COSTABELLA I CASES, Narcís (1959): "Esperit", en FEDERACIÓ DIOCESANA DE CASALS (1959): *O. c.*, pp.122-137.

⁶⁹ Vegeu l'annex 8: adaptació de la missa a les necessitats psicològiques i intel·lectuals dels nens del casal.

A aquesta classificació cal afegir-hi les excursions, les sortides i, en alguns casos, les acampades com a activitats habituals en la manera de fer d'aquests casals. En definitiva, les activitats que es fan venen a reafirmen i retenen les ensenyances fetes durant el curs escolar a partir d'un ampli ventall d'activitats que "*sin tener la rigidez de un horario escolar le permiten disfrutar de un agradable clima de vacación aprovechada*". S'insisteix en el fet que els nens han de ser els propis protagonistes de totes aquestes activitats:

"La passivitat en l'educació atenta contra els postulats fonamentals de la pedagogia activa. Es més important que es facin poques coses i no gaire ben fetes, però que les *facin els mateixos nanos*, que no que se'n facin moltes i molt ben fetes, però que les facin els dirigents i instructors".⁷⁰

A través de les diferents activitats es va fent el seguiment dels nens mitjançant les *fitxes personals*. L'instructor hi puntuava cada dia el rendiment de cada un dels nens del seu equip. Aquesta puntuació es realitza a partir de contemplar l'assistència, la conducta i l'aplicació. El diumenge es fa la puntuació mitja de tota la setmana i a més, es puntuava la capacitat --entenent-se aquesta com la puntuació a què es creu que el noi pot arribar--. Amb la creació el 1965 del *Servei Diocesà de Casals d'Estiu* s'elaboren uns Plans Educatius pels Casals. Aquests plans s'estructuren en cicles que engloben tres anys (de 7 a 9 anys i de 10 a 12 anys)⁷¹. Cada un dels anys del cicle conté una campanya que es proposa un objectiu complet i que es tradueix en actituds a afavorir i despertar. El Pla Educatiu del 1965 té una única campanya dividida en 5 centres d'interès, un per cada setmana: la colla, la muntanya, el joc, el poble i la comunitat infantil. A l'any següent, el Pla Educatiu treballa a partir de l'alegria com a centre d'interès. L'any 1967 el Pla Educatiu pretén treballar l'educació humana i cristiana dels infants a partir de tres objectius concrets en funció de les edats: infants de 7-8 anys: desvetllar-los l'esperit d'observació, infants de 9-11 anys: desvetllar-los l'esperit d'amistat, infants de

⁷⁰ O. c., p.31.

⁷¹ Vegeu l'annex 9: línies generals de les campanyes de casals per a infants de 7 a 9 anys.

12-14 anys: desvetllar-los l'esperit de responsabilitat. Aquests objectius es tradueixen en unes actituds a desvetllar que en aquest cas són: 7-8 anys, l'admiració i l'amor per les coses; 9-11 anys, la solidaritat i la fidelitat; 12-14 anys, el compromís davant la vida. El 1968, també a partir de dos grups d'edat, treballen la descoberta d'un mateix i la descoberta del poble. El 1969, la descoberta dels altres i la descoberta de la família.

Durant aquests anys, el casal s'estructura en seccions que recullen els nens d'una mateixa edat. Els casals més grans i amb personal suficient disposen de cinc seccions: de 7 a 8 anys, de 8 a 9 anys, de 9 a 10 anys, de 10 a 11 anys i de 12 a 14 anys. Quan no hi ha prou personal per responsabilitzar-se d'aquestes seccions es redueixen fins a aconseguir-se'n només dues: de 7 a 10 anys i de 10 a 14 anys. La unitat base de les seccions és l'equip, com a cèl.lula de treball, constituït per 5 - 8 nens cada un. Malgrat que aquest sistema de treball és igual que el de l'escoltisme --com prou bé saben els seminaristes d'aquest temps-- els casalistes s'afanyen a dir que "*interessa recalcar que el sistema d'equips no es fonamenta en un moviment com l'escoltisme, que va ésser qui el va descobrir i aplicar amb tanta eficàcia a l'educació, sinó en el mateix esperit del nano*".⁷² En aquest període doncs, els casals d'estiu incorporen el sistema de treball en colles o equips com una manera de fer pròpia. Els equips han de ser naturals i han de respectar els interessos dels nens, encara que s'admet que sovint cal la mà del director del casal. S'han de configurar la primera setmana del casal per possibilitar la realització del pla educatiu. Cada equip té un nom, un lema, s'estructura en diferents càrrecs entre els components, té un espai propi en un racó del casal, elabora un diari d'equip amb les experiències, projectes i activitats que experimenten i disposa d'una caixa pròpia a partir de les quotes setmanals dels components. A més d'això, se'ls confia cada setmana alguna responsabilitat concreta. El treball de l'equip casalista parteix del *compromís de l'aventura* i el *carnet de l'aventura*. El compromís de l'aventura és l'acte ritual que intenta

⁷² Vegeu: FEDERACIÓ DIOCESANA DE CASALS (1959): *O. c.*, p.34.

resumir la mística del casal a partir de la promesa que fa el casalista:

"Davant de tots vosaltes, amics meus, em comprometo a la gran aventura a què em crida Jesús:

A CASA, AL COL.LEGI, EN EL TREBALL I EN EL JOC FARÉ TOT EL QUE PUGUI PER A CONSERVAR EL MEU COR VALENT, ALEGRE, CAPAÇ D'ESTIMAR I AJUDAR TOTHOM.

Per això poso tota la meva confiança en Jesús i imploro la protecció de la Verge Santíssima, dolça mare meva".⁷³

El carnet de l'aventura és el vademècum del casalista-aventurer. S'hi troben: una fitxa personal i de l'equip on es reserva un espai per una a foto del nen, dels seus pares i de l'equip; els principis de l'ideari casalista; unes taules d'examen que ajuden a la reflexió i al compromís, i unes planes en blanc per a anotacions.

Cada dia, uns deu minuts abans d'acabar el casal, els grans fan l'examen del compromís a partir de les taules del carnet. S'examinen de la valentia, l'alegria i l'amor que han posat en les activitats del dia i ells mateixos es posen la nota i ningú controla el resultat d'aquest examen. L'equip casalista és, en el fons, una manera de facilitar l'activitat dels nens. A través seu s'estableix una puntuació de les diferents activitats del casal amb la qual cosa es provoca la competitivitat entre els equips de secció ja que puntuen totes les activitats, tret de les espirituals, i es puntua també l'assistència --si un noi no va al casal, resta possibilitats al seu equip--.

En els darrers anys d'aquest període, la tasca dels casals és revisada a partir de qüestionaris que s'adrecen als sacerdots i als responsables dels casals de nens i nenes. És en aquests qüestionaris on s'entreveu la necessitat de continuar la tasca del casal durant la resta de l'any. També s'apunta la necessitat de coordinar els

⁷³ Vegeu FEDERACIÓ DIOCESANA DE CASALS (1959): *O. c.*, p.40.

casals i les colònies amb els moviments d'infants i joves⁷⁴. Tot plegat serà l'inici d'un treball que es materialitzarà el 1972 amb els clubs d'esplai a l'hivern a partir del *Moviment Infantil i Juvenil d'Acció Catòlica* (MIJAC).

1.5.4. Casals per a nens i nenes

El curs 1959-60 els Casals d'Estiu experimenten un petit canvi pel que fa al públic al qual s'adrecen:

"Las circunstancias han impuesto un cambio y así ha sido como los Casales han perdido una parte de su carácter de Casales <<masa>> para pasar a ser más selectivos"⁷⁵.

Resulta que la manca de subvencions i la insuficiència de donatius fa que sigui impossible mantenir la matrícula gratuïta i l'obsequi del berenar com es feia. S'adopta, doncs, el sistema de matrícules per a la inscripció als casals: s'ha de pagar una petita quantitat de diners --30, 40 i fins a 80 pessetes en funció del casal-- i es deixa de donar el berenar, "*para dar paso a lo que, en definitiva, es lo más importante: una orientación más acusadamente educativa*".

El balanç que es fa d'aquest canvi a final de curs és del tot positiu. Es diu que la mitjana d'assistència als casals ha augmentat respecte als cursos anteriors, malgrat haver de pagar i no donar berenar. Si quelcom es modifica, és la procedència social dels nens que hi van. Segons un informe elaborat pel *Servei Diocesà de Casals* l'any 1965 es constata que "*els Casals han recollit infants de classe en un 50%, un 40% d'ambient sencill (sic) i un 10% de gent de posició alta i de colònia d'estiueg (sic)*"⁷⁶.

⁷⁴ Vegeu "Qüestionaris de revisió 1967", ADG, Fons del SCV, ll. 18.

⁷⁵ Vegeu GERUNDIO (1960): " 'Casals d'Estiu'. Los atractivos de un veraneo sin salir de casa", *Vida Católica*, año XIX, núm.228, Agosto-septiembre de 1960, p.4.

⁷⁶ Informe del *Servei Diocesà de Casals d'Estiu de Girona*, ADG, Fons del SCV, ll. 91.

L'any 1964 és l'any de l'obertura dels casals d'estiu per a noies. Aquest casal s'inicia a partir de la preocupació pastoral pel turisme. Es veu la necessitat de crear en el bisbat de Girona --especialment a la Costa Brava-- serveis per als infants, ja que la majoria de famílies treballen durant l'estiu i els nens i nenes queden desatesos. Davant d'aquesta preocupació el Dr. Jubany creu convenient intensificar els casals i a través del delegat de turisme del bisbat, Mn. Tibau, es comencen a promoure casals per a nenes. Per tal d'iniciar aquests nous casals femenins es connecta amb una colla de noies joves que hi semblen interessades. Se'ls proposa anar a viure a aquests pobles i se'ls proporciona una preparació intensiva. D'aquesta manera els casals femenins es generalitzen⁷⁷.

El 1967 és possiblement l'any de màxim esplendor dels casals d'estiu: arriben a acollir més de 5.000 infants arreu del bisbat. Els casals són en aquesta època un treball pastoral (vegeu la TAULA I).

L'any 1966 a Girona ja trobem les dues modalitats de casals d'estiu. Els casals mixtos tarden més temps a generalitzar-se encara que hi ha dades que demostren que el mateix 1966 es comptabilitzen 11 de mixtos en el bisbat de Girona⁷⁸. Pel que fa a la ciutat de Girona, si bé en aquest any 1966 no n'hi ha, es fan dos casals de nenes: Germans Sàbat i Rio, amb 30 nenes i LLar Infantil i Vila-roja amb 49. Hi ha també quatre casals de nens repartits a: Germans Sàbat i Domeny, amb 70 nens; Rio (Domeny) amb 30 nens; Sant Josep de Girona, amb 78 i Vila-roja amb 66. A pesar de tot, en els llocs on hi ha casals de nois i noies durant l'estiu, ja es fan activitats conjuntes.

⁷⁷ Entrevista realitzada a Mn. Ramon Oller el 15 d'abril del 1994.

⁷⁸ Vegeu MARQUÈS, Josep M^a. (1990): "Cristians de Girona", *Quaderns de la Revista de Girona*, núm. 29, p.82.

TAULA I
Dades estadístiques de la implantació dels Casals d'Estiu
al Bisbat de Girona

ANYS *	TORNOS DE CASALS			ASSISTENTS ALS CASALS			Monit.
	NENS	NENES	TOTAL	NENS	NENES	TOTAL	
1965	41	18	59	3.035	737	3.772	150
1966	52	34	86	3.446	1.203	4.649	279
1967	55	49	104	3.358	1.661	5.019	257
1968	56	46	102	2.939	1.943	4.871	256
1969	47	30	77	2.259	1.424	3.683	235
	251	177	428	15.037	6.968	21.960	1.177

FONT: Elaboració pròpia a partir de dades existents en el Fons del SCV a l'Arxiu Diocesà de Girona.

* Les dades dels primers anys han estat obtingudes fonamentalment del document "Colònies d'Estiu. Aproximació a 10 anys d'història", Lligall 89, del Fons del SCV, ADG. Fem aquesta puntualització perquè respecte a aquests primers anys hi ha diferents xifres. Volem deixar constància doncs, de la font emprada per facilitar contrastos de dades. D'altra banda hem de dir que ens ha estat impossible trobar dades anteriors a l'any 1965.

1.6. ELS CASALS D'ESTIU DINS EL SCV (1969-1981)

El dia 7 de juny del 1969 té lloc l'Assemblea de Coordinació Catalana de Casals a Girona. En l'equip diocesà de Girona hi ha la Francesca Juncà, la Neus Fort, la Roser Bosch i la Carme Bosch. Aquest any es materialitza la fusió dels Equips Diocesans del SCV i dels Casals d'Estiu donada la coincidència de mètodes i plantejaments. L'equip central de colònies i casals està format per Carmaniu, Anton, Espadaler i Mn. Ramon Oller. La unificació suposarà l'intercanvi d'experiències i la rendibilitat d'esforços i recursos. Malgrat tot, hi ha una preocupació que segueix estant present en les dues modalitats de funcionament: la manca de continuïtat de la tasca que es fa a l'estiu, feina que queda sols en un intent de treball trencat pels mesos de treball escolar. Cal ampliar aquesta intervenció durant la resta de mesos escolars donat que la intervenció que es fa ha superat el simple treball educatiu suplent de l'escola i ha adquirit sentit per ell mateix. Això justifica les primeres experiències de Centres d'Esplai o Casals d'Hivern. Davant d'aquesta necessitat el 1970 s'inicien relacions amb els pares per tal d'estudiar la possibilitat de donar continuïtat a la tasca que es fa⁷⁹.

El 1970 en el sector de Girona, hi ha casals en els següents punts: les Pedreres, Vila-roja, Albergues, Germans Sàbat, Cartellà i Quart. L'any següent els casals es troben repartits en 42 poblacions d'arreu del bisbat. El nombre de casals i el volum d'infants que hi participen decau lleument cada any al llarg d'aquest període. La raó és l'expansió i l'atractiu que suposen les colònies de vacances.

El casal d'estiu en aquest període s'entén que ha de ser:

- *Un servei als pares.*
- *Organització de les vacances dels nois i noies en edat escolar.*

⁷⁹ En aquest temps l'Equip Diocesà del SCV està format per Narcís Palahí --enllaç amb el consell de CARITAS--, Mn. Josep M^a. Garcia i Mn. Ramon Oller --consiliaris--, Jesus Calm i Neus Fort --planificació--, Just M. Casero --secretari--, Rafael Ponsatí i Carme Arnau --delegats per a Casals i Colònies, respectivament--, Carme Comadira --administració--, Xavier Codina --propaganda-- i Joan Julià --economia--.

- *Dintre el mateix medi normal on viuen.*
- *Amb una finalitat educativa.*
- *Dirigit per un equip de monitors.*⁸⁰

Els casals s'entenen com un servei que completa la tasca educativa dels pares, l'escola i la societat, situant-se en el marc de les activitats educatives extraescolars. En els darrers anys del franquisme molts grups de colònies i casals s'integren a la tasca del MIJAC la qual cosa afavoreix la implantació de l'experiència educativa dels Centres d'Esplai. La idea és que la tasca de l'estiu tingui continuïtat durant l'hivern. S'ajuda d'aquesta manera a la implantació de la pràctica coeducativa i a la pèrdua de la importància de la figura del consiliari. En contrapartida s'exigeix més preparació, més responsabilitat i compromís... en definitiva, més formació.

Es parla de casals d'estiu en poblacions de més de 5.000 habitants on l'organització es fa per equips, encara que sovint no poden ser naturals. Es parla també de casals en poblacions d'entre 2.000 i 4.000 habitants on solen assistir-hi de 80 a 100 infants, de manera que aquest es considera el casal ideal i amb equips o colles formats naturalment. Finalment es parla dels casals de pobles de menys de 1.000 habitants on solen assistir-hi tots els infants i no hi ha massa rigidesa en la limitació de l'edat. En aquest cas se solen fer moltes activitats conjuntes entre el casal de nens i el de nenes.

L'any 1973 hi ha casals d'estiu en els següents indrets de Girona ciutat: Sant Narcís, Sant Fèlix i Sant Josep. Pel que fa a la perifèria n'hi ha a: Germans Sàbat, Sant Daniel, Sant Jaume de Salt, Sant Cugat de Salt, Celrà i Sant Gregori. A l'any següent es mantenen els mateixos a excepció dels casals de Sant Cugat de Salt i Celrà, però en el seu lloc se'n fan a Pont Major i Sarrià de Ter.

⁸⁰ Vegeu SERVEI DE COLÒNIES I CASALS D'ESTIU (1970): *Casals d'Estiu*, Girona, pp.3-7.

En l'últim any del període franquista a Girona hi ha els següents centres que realitzen casals d'estiu: Salesians, Pont Major, Sant Josep, Sant Feliu, Vista Alegre, Sant Gregori, Sant Narcís i Germans Sàbat. El coordinador del servei de casals és aquest any en Benet Galí. El 1977 en una trobada de Casals d'Estiu de Girona als Salesians de Pont Major hi participen 300 nens i 40 monitors.

1.6.1. La finalitat dels casals d'estiu (1969-1981)

Amb la creació del SCV el 1969 el casal pretén "*crear en l'infant actituds fonamentals de servei, amor, alegria, fidelitat, responsabilitat... sense les quals els infants no arribarien a una autèntica (sic) maduresa.*"⁸¹ Aquesta maduresa es veu coberta també en el vessant religiós a partir de les "orientacions doctrinals" que contenen les diferents campanyes. La guia doctrinal dels casals pretén un doble objectiu: oferir unes vivències religioses als infants i fer descobrir i viure als infants actituds cristianes. Els mitjans que s'apunten per aquesta educació en la fe són: la pregària, la lectura de la Paraula de Déu, la vida de comunió i fraternitat, i la vida sacramental. En el cas dels més allunyats es proposa el testimoni de comunió i de fe dels monitors i la reflexió sobre els fets de vida. Per això el casal és entès en aquest període com una institució d'inspiració cristiana, on es compleix una tasca d'educació en la Fe, segons el nivell religiós dels nens. Malgrat aquest treball en la línia de la formació religiosa, es veu una clara diferència entre aquesta activitat i la catequesi:

"No creiem, doncs, que sigui un lloc adient on s'hagi d'organitzar cap curs catequètic. El veiem més com un moment oportú per aprofundir vitalment una catequesi rebuda, o com un moment adient per cridar els infants a iniciar un catecumenat dins una comunitat cristiana estable o un moviment d'Església."⁸²

⁸¹ Vegeu SCV de Girona (1970): *Plans Educatius Casals d'Estiu 67-69*, Girona.

⁸² Vegeu SERVEI DE CASALS D'ESTIU I COLÒNIES DE VACANCES (1970): *Casals d'Estiu*, Girona, p.11.

Al llarg dels anys setanta el casal justifica la seva necessitat a partir d'aquest propòsit educatiu i en el fet que les vacances escolars segueixen creant en els pares uns problemes d'atenció vers els seus fills. Cal afegir-hi el fet que el discurs de la manca d'espai de lleure per als infants pren presència entre la població i comença a ser una necessitat conscient. Els barris amb pisos característics de l'època del *desarrollismo* fan que molts nens no puguin sortir al carrer a jugar i a esplaiar-se convenientment. Aquest temps lliure no cobert és aprofitat pel casal per fer-hi una intervenció educativa característica:

- Facilitar a l'infant un ambient d'esbargiment i equilibri.
- Animar-los a expressar les seves aptituds personals.
- Iniciar-los i formar-los en el sentit de grup.
- Preparar-los per l'ús recte del temps lliure."⁸³

Val a dir que aquests propòsits entronquen perfectament amb el Principi VII de la *Declaració dels Drets del Nen* tal com ens ha fet veure Maria Alonso en un dels seus articles⁸⁴, tot recordant que, segons aquest principi i el mateix casal d'estiu "*El niño ha de disponer plenamente de juegos y, entrenamientos, que deberán orientarse hacia los fines de la educación; la sociedad y las autoridades públicas se esforzarán en promover el disfrute de este derecho*".

L'increment de població que la ciutat de Girona i molts pobles de la província de Girona han tingut al llarg dels anys seixanta fa que en els setanta es diferenciïn dos tipus de casals en funció de l'ambient: el casal en zona d'immigrants i el casal en zona turística. El primer casal té un caire de promoció d'assistència social. Entre els objectius figura com a predominant la instrucció i el repàs de matèries escolars, cuidant també molt la integració d'aquests infants en la vida de la ciutat. Pel que fa al casal de zones turístiques solen ser casals amb menys nens,

⁸³ O. c., p.5.

⁸⁴ Vegeu ALONSO, Maria (1972): "Una obra excelente: Los 'Casals d'Estiu'. El primero nació en Gerona, en 1917. Del viejo 'Casal' a la planificación pedagógica de los actuales, *Los Sitios*, 16 de agosto del 1972.

procedents de famílies que passen les vacances a la costa i amb un nivell econòmic bo. Les necessitats són ben diferents del cas anterior i l'actuació que s'hi fa no és tant compensatòria sinó més lúdica.

A mesura que avancen els anys 70 el casal incorpora en les seves finalitats formatives el discurs de l'educació en el lleure i es proposa una educació en el lleure i pel lleure. Això suposa un canvi important pel que fa als plantejaments teòrics del casal. Deixa de ser un substitut i compensador del treball de l'escola durant l'estiu, per passar a tenir una importància i unes finalitats pròpies com a institució educativa en el lleure.

"Els monitors que patrocinem (sic) el casal no els mou altre objectiu que l'educació dels infants en el temps de lleure. Es més, tenim una preocupació perquè aquesta labor que fem tingui un profit, que serveixi a aquests minyons a fi que sàpiguen crear-se el seu esplai, sàpiguen fer-se seu el temps lliure de què disposen. I el nostre mitjà d'educació és el mateix esplai, les activitats d'esbargiment, de relax, són la base de que ens servim perquè l'infant creixi personalment i en grup"⁸⁵.

El discurs de l'educació en l'esplai --entenent-lo com a temps lliure, com a activitat i com a actitud-- entra de ple als casals d'estiu incorporant la definició de temps lliure del sociòleg francès Joffre Dumazedier en els plantejaments educatius:

" Les Colònies, els Casals i els Centres d'Esplai tendeixen a preparar les persones perquè visquin el seu temps lliure (estones d'oci) com 'un conjunt d'ocupacions a les que l'individu pot dedicar-se voluntariament, ja sigui per descansar, per divertir-se; ja sigui per desenvolupar la seva informació o formació desinteressada; la seva voluntaria participació social o la lliure capacitat creadora quan s'ha alliberat dels seus deures professionals, familiars i socials."⁸⁶

⁸⁵ Vegeu SERRA, Pere-Jaume (1969): "Reflexió sobre els Casals d'Estiu" a ADG, Fons del SCV, ll. 66.

⁸⁶ Vegeu *Directori del Servei de Colònies de Vacances, Casals d'Estiu i Centres d'Esplai* aprovat el febrer del 1976.

Es constata que al llarg d'aquests anys s'ha passat d'una idea del casal com a lloc de preservació dels mals que els nens podien prendre en el carrer i durant el temps d'oci, a una idea del casal com a compensador de la manca d'espai de lleure en el carrer i de la manca de preparació per a un oci formatiu. En el primer cas, el joc lliure en el carrer era mal vist, mentre que en la darrera concepció, el joc en el carrer és contemplat positivament i s'intenta reemplaçar-lo a partir de la institucionalització del casal com a espai lúdic i educatiu.

1.6.2. Els responsables i la seva actuació pedagògica

En l'equip responsable de la coordinació dels casals d'estiu en el sector de Girona hi figuren a començaments d'aquest període: Carme Bosch, Sebastià Salellas, Isabel Cañigüeral, Granada Rebollo i Teresa Gómez.

Per a la formació i difusió del treball en els casals d'estiu es disposa de dos audiovisuals: "El món de l'esplai" i "Què és el casal d'estiu". Igualment, s'editen diferents documents: "Què és el Casal d'Estiu", "Plans educatius del Casal d'Estiu", "Com preparar el Casal d'Estiu" i "Com revisar el Casal d'Estiu". Tots aquests documents ajuden a donar a donar-los conèixer i aprofundir-ne l'obra. També s'edita un opuscle amb el títol "Casals d'Estiu"⁸⁷, en què s'hi recullen les aportacions que s'havien fet en els darrers cursets per a casalistes. S'hi presenten quatre principis bàsics de tot casal d'estiu:

- a) La seva organització com una comunitat oberta a tots els nois i noies de 7 a 12 anys.
- b) L'objectiu general educatiu entès com l'educació integral de l'infant, concretant-se en quatre punts bàsics: el físic, el reflexiu, el comunitari social i el religiós.
- c) El treball a realitzar com una obra conjunta de pares, educadors, monitors i infants.

⁸⁷ Vegeu SERVEI DE CASALS D'ESTIU I COLÒNIES DE VACANCES (1970): *Casals d'Estiu*, Girona.

d) El mètode actiu com a mètode d'intervenció pedagògica.

A partir del 1975 *l'Escola de l'Esplai de Girona* assumeix els cursos i la formació permanent d'aquests responsables⁸⁸.

L'horari base de funcionament d'un casal al llarg dels anys 70 alterna les activitats purament lúdiques amb les activitats esportives i les instructives. Vegeu la proposta d'horari que es fa en aquesta època per a una setmana en un grup de 9-10 anys:

Dilluns

- Tallers a dintre
- Berenar
- Esports
- Explicació per grups de "pistes"
- Comiat : cant.

Dimarts

- Punt de reunió, la plaça del poble.
- Sortida al bosc.
- Berenar.
- Joc de pistes.
- Retorn.
- Comiat en entrar al poble.

Dimecres

- Assaig de cant.
- Preparar per grups el festival.
- Bany a la piscina.
- Escriure el diari del dia.
- Lectura bíblica.

Dijous

- Presentació de la pel·lícula.
- Projectió del film "Crin blanca" i còmiques.
- Cantada general.

Divendres

- (Pluja-horari no previst).
- Tallers.
- Berenar.
- Fòrum sobre "Crin-blanca".
- Assaig general del festival.

⁸⁸ Vegeu l'apartat sobre *l'Escola de l'Esplai de Girona* en el capítol sobre les colònies de vacances de l'església.

Dissabte

- Reunió al magatzem d'un pintor.
- Fer cartells per al festival.
- Entrenaments de bàsquet i futbol.
- Reflexió sobre el diumenge.

Diumenge

- Lliure.

Les activitats que s'exposen es realitzen a partir de l'ambientació del paper del casalista com a "explorador". Aquest nou centre d'interès justifica la necessitat d'un carnet en què es presenten les proves a superar per ser explorador. De la mateixa manera, es presenta una llei, una pregària i un himne.⁸⁹ Val a dir que en aquest període les tasques escolars en el Casal d'Estiu van perdent temps, a mesura que altres finalitats educatives complementàries de l'escola (educació en el temps lliure) van guanyant més pes. En aquest sentit, la majoria dels casals funcionen a les tardes, deixant expressament lliures els matins perquè els infants puguin fer les tasques escolars que calgui, assistir a classes complementàries, si és el cas, i ajudar a la família.

1.6.3. Els nens i les nenes dels casals d'aquest període

Girona l'any 1972 té més de 600 nens i nenes en diferents casals, molts dels quals són nens procedents dels barris perifèrics i fills d'immigrants. En aquestes dates comencen a unificar-se casals i a fer-se'n de mixtes (vegeu la Taula II). La coeducació comença a ser un tema a treballar també des dels casals d'estiu.

⁸⁹ Aquesta proposta ens fa recordar el mètode escolta que parteix de la implicació del jove escolta a partir d'una promesa i una llei. La vestimenta de l'escolta és també una evocació constant de la figura de l'explorador. Els casals en aquest cas, no solament empen el sistema de grups i repartició de responsabilitats del mètode escolta, sinó que recorren també el món dels exploradors i l'aventura com a centre d'interès captivador per als nens. Vegeu en aquest cas l'annex 10: Carnet de l'explorador, la llei i la pregària de l'explorador en els casals d'estiu. Pel que fa a l'himne dels casals d'aquesta època, vegeu l'annex 2.

TAULA II
Dades estadístiques de la implantació dels Casals d'Estiu
en el bisbat de Girona (1970-1981)

ANYS	TORNS DE CASALS			ASSISTENTS ALS CASALS			MONIT.
	NENS	NENES	TOTAL	NENS	NENES	TOTAL	
1970	39	35	74	2.050	1.233	3.283	196
1971	43	40	83	2.022	1.222	3.244	233
1972	38	32	70	1.988	1.180	3.168	201
1973	34	31	65	1.553	1.088	2.641	224
1974			27			2.226	203
1975			18	1.083	860	1.943	148
1976			14			1.573	187
1977			17			1.600	132
1978			20			1.750	180
1979			20			1.876	332
1980			23			2.589	291
1981			15			1.952	214
			446			27.846	2.541

FONT: Elaboració pròpia a partir de les dades extretes en les respectives memòries de *Caritas en el Obispado de Gerona*. Deixem constància de la font per la diversitat de dades al respecte.

No es vol que el tema de la religió sigui motiu de discriminació per a les famílies que porten els seus fills als casals, malgrat que es defineix el casal com una institució cristiana. S'entén d'aquesta manera el casal com "*Una institució d'inspiració cristiana, oberta als nois catequitzats o de Moviments d'Església, a nois amb instrucció religiosa deficitària, a indiferents, i fins i tot allunyats, on s'intenta fer un treball d'educació de la fe segons els nivells de fe de les persones.*"⁹⁰

⁹⁰ Vegeu SERVEI DE CASALS D'ESTIU I COLÒNIES DE VACANCES (1970): *O. c.*, pp.10-11.

2. L'ACCIÓ CATÒLICA, UN MOVIMENT D'EDUCACIÓ EN EL LLEURE

A començaments del segle XIX l'Església Catòlica s'adona de la importància de l'apostolat per part dels seglars. Hi ha diferents papes que incideixen en aquest aspecte, sobretot a partir de Pius IX. És així com l'Acció Catòlica (AC) neix com un moviment d'apostolat dels laics a favor de la defensa i promoció de la doctrina de l'Església.

A Espanya, el moviment seglar a favor de l'Església comença amb l'*Associación de Católicos de España* fundada a Madrid el 1868. Aquesta mateixa associació té delegacions en diferents províncies de l'Estat. En el mateix sentit l'Església vol promoure i estructurar la vida social tot proporcionant locals on poder oferir instrucció i moralització als diferents grups socials. Amb aquest propòsit sorgeixen les *Joventuts Catòliques* i els diferents *Centres Catòlics*.

El 1880 Albert de Munt crea a França l'*Action Catholique de la Jeunesse Francaise (ACJF)* dins l'Acció Catòlica. És, però, durant el segle XX quan els patronats per a la joventut, les associacions piadoses i els moviments d'AC prenen força. L'AC s'especialitza i se centra en diferents sectors. El Papa Pius XI es dedica a promoure amb més atenció les activitats d'AC i és així com, a través de l'Encíclica del 23 de desembre del 1922 *Ubi Arcano Dei*, menciona aquest moviment tot definint-lo i concretant-lo¹.

És dins d'aquest clima de promoció del laicat que apareix la *Joventut Obrera Cristiana (JOC)* el 1925 a Bèlgica, gràcies a Joseph Cardijn², el qual ja l'any 1919 havia creat una associació de joves *Joventut Sindicalista*, que més tard s'havia passat a dir *Joventut Social Catòlica* i que finalment és la que condueix a la JOC. Aquest moviment té, doncs, el seu inici el 18 d'abril del 1925 quan Cardijn i dos-cents joves el constitueixen a Bèlgica. Dos anys després el

¹ En l'esmentada Encíclica, el Papa Pius XI parla de "*les moltes i molt providencials institucions per a instruir els homes amb doctrines sanes i per a imbuir-los en la virtut de la santedat. (...) A aquesta pietat li atribuïm l'esperit sagrat de la santedat molt més extès que abans, és a dir, aquell zel ardentíssim de procurar (...) que es tributin de nou al Cor diví de Crist Rei, tant en el cor dels individus, com en la família i la societat d'amor, el culte i l'imperi que li són deguts. A tot això s'encamina el "bonum certamen" diríem "pro aris et forcis" que cal emprendre i la batalla que s'ha d'escometre en molts fronts a favor dels drets de la societat religiosa i domèstica de l'Església i de la família derivats de Déu i de la naturalesa, sobre l'educació dels fills. A tot això finalment es dirigeix també tot aquest conjunt d'institucions, programes i obres que es coneix amb el nom d'"acció catòlica (actionis catholicae)" i que és de Nós molt estimat*".

² Joseph Cardijn neix el 13 de novembre del 1882 en la zona industrial de Brabant (país flamenc, Bèlgica). Als quinze anys entra al Seminari, el 1906 és ordenat sacerdot i fa estudis socials a Lovaina. Del 1907 al 1911 fa de professor d'humanitats en un col·legi diocesà. Segueix la pedagogia activa i busca la relació personal aprofitant els estudis per viatjar i tenir contactes amb el medi obrer d'Europa per poder estudiar la condició de la joventut obrera. El 1912 als 30 anys, posa el fonament del "moviment jocista" fent de vicari al barri obrer de Laeken (Brussel·les). Tres anys després, el 1915, és nomenat director de les obres socials de la regió de Brussel·les on treballa per l'autonomia de les organitzacions obreres i la formació de responsables obrers en el sindicalisme, el cooperativisme i les mutualitats. El 1916 la resistència contra l'invasor alemany el porta a la presó on passa set mesos. Del 1919 al 1920 Cardijn ha de fer repòs absolut a l'hospital militar de Cannes. El 1939 passa a la clandestinitat i participa a la resistència. Tres anys després és detingut per la Gestapo i s'està tres mesos a la presó. El 1960 Cardijn participa a Madrid en el *Congreso Nacional de Juventud Obrera* i tres anys després pren part també en el XVI Consell de la JOC Espanyola que se celebra a Oviedo. Aquest mateix any 1963 també participa en el Concili Vaticà II. El 1965 deixa el càrrec de Consiliari General de la JOC i és designat cardenal. L'any 1966 intervé a favor de la pau al Vietnam i el 24 de juliol del 1967 mor després d'uns mesos de malaltia. Per a més dades sobre la figura de Joseph Cardijn vegeu HORTET, Josep (1982): "Vida i acció de Joseph Cardijn" en *Servei de Documentació de la JOC Nacional de Catalunya i de les Illes. Centenari d'un Pioner: Cardijn*, núm.6, pp.9-14.

moviment s'introdueix a França i el 1931 ja té lloc a Brussel·les una reunió de consiliaris de països en procés d'iniciació a la JOC (Suïssa, Portugal, Holanda, Anglaterra, Croàcia, Hongria, Lituània, Canadà). En aquesta reunió hi pren part el català Albert Bonet com a consiliari de la *Federació de Joves Cristians de Catalunya*. La JOC creix i el 1935 se celebra a Brussel·les un congrés amb cent mil assistents de diferents països.

La JOC s'entén com una organització eminentment juvenil --de joves i per a joves-- amb un objectiu manifestament educatiu a partir de la metodologia del *Cercle d'Estudi*, la seva proposta de *Revisió de Vida* i el *Mètode de l'Enquesta*. El moviment s'especialitza i creix en els diferents ambients a tractar: obrers, estudiants, etc.

També els anys vint, el 1920, neix l'*Aspirantat Espanyol d'Acció Catòlica* i l'any 1926, durant la dictadura de Primo de Rivera neix, en sentit estricte, l'Acció Catòlica a Espanya a partir de la definició de Pius XI, amb les Bases i Principis promulgats pel cardenal de Toledo, Reig Casanova³. Malgrat tot, el 1924 a partir d'una trobada internacional de Joventut Catòlica que es fa a Madrid té lloc l'assemblea que es considera fundacional de la *Joventut Catòlica Espanyola* amb Angel Herrera. Hi ha una primera etapa que va de l'heterogeneïtat a la homogeneïtat i que es caracteritza per un fort lligam a l'estructura eclesial i una clara finalitat apostòlica. El moviment proposa una estructura mixta i federal i parteix del mètode de treball del *Cercle d'Estudi* amb un triple objectiu: pietat, estudi i acció que expressa el seu caràcter formatiu i educatiu. Aquesta AC també es preocupa de l'ensenyament i l'educació. Per altra banda, està en contra del naturalisme --considerant pràctica maçònica-- i del monopoli de l'Estat criticat per

³ Vegeu CARRASCO CALVO, Salvador (1987): "Els moviments juvenils d'Acció Catòlica a Catalunya" en *La joventut a Catalunya al segle XX. Materials per a una història*, vol.I, Diputació de Barcelona, pp.302-315.

ser, en el fons, laic⁴. En aquests moments l'AC és definida com "*la acción organizada de los católicos, principalmente seculares, parroquial, diocesana y nacional, dependiente de la jerarquía de la eclesiástica, y ordenada a la restauración del regno universal de Jesucristo en la tierra*".⁵

Durant la segona república, el 1932, es preparen i aproven les noves bases de l'AC i tenen lloc les primeres experiències d'especialització obrera i del món rural dins d'aquest moviment. Un dels objectius principals de la Joventut Catòlica consisteix a retardar al màxim l'edat d'enquadrament polític. Els arguments que es fan servir des de la Joventut Catòlica són:

- La joventut, etapa formativa. Primer la formació i maduració i llavors la política.
- La política divideix. Els objectius catòlics estan per sobre de les divisions polítiques dels catòlics.
- El pluralisme polític dels catòlics està limitat per l'ortodòxia moral.

"...el apoliticismo de la Juventud Católica, sin significar inhibicionismo, marcaba claramente distancias respecto a las Juventudes políticas, y posibilitaba la formación, a medio plazo, de un catolicismo político democrático. Proyecto que encajaba plenamente dentro del modelo posibilista de la A.C. republicana"⁶.

La dedicació de l'Església a aquest moviment es veu molt accentuada a Espanya durant la II República ja que es produeix l'abandonament de l'ensenyament del catecisme i la religió en les escoles de l'Estat. L'Església, doncs, ha de compensar aquesta mancança fent que els nois vagin a les diferents parròquies per tal de poder arribar així a un major nombre de persones. Els moviments d'AC es

⁴ Vegeu NOGUER, Narciso (1929): *La Acción Católica*, ed. Razón y fe, vol.II, Madrid, pp.41 i ss.

⁵ Vegeu NOGUER, Narcís (1929): *O. c.*, p.12.

⁶ Vegeu MONTERO, Feliciano (1987): "Juventud y política: Los movimientos juveniles de inspiración católica en España: 1920-1970" *Studia Histórica. Historia Contemporánea*, Salamanca, p.114.

multipliquen i diversifiquen segons les edats i s'escampen arreu de les poblacions. Tal com diu l'Antonieta Freixa, professora de l'Escola Normal de Girona l'any 1935, l'AC té l'objectiu de "*Enseñar para llegar hasta donde no llega l'acción oficial, para suplir todas las deficiencias de la enseñanza del Estado especialmente en materia social*"⁷. En l'etapa de la guerra un part de l'AC es decanta clarament a favor del bàndol nacional --hi ha també molts republicans--. En la zona nacional l'AC mobilitza molta gent i a través de la guerra proclama la seva purificació i la reconquesta dels cristians. El diari *Signo* es converteix en instrument de mentalització i propaganda. La mobilització militar desarrela molts dels líders i dirigents del moviment i fa que es promogui l'*Aspirantat* o moviment de nens fins als 17 anys i la secció femenina a partir de la *Joventut Femenina d'AC* fent tasques de reraguarda.

El franquisme amb el nacionalcatolicisme propicia un ambient del tot favorable a l'organització de moviments d'església com l'Acció Catòlica o les Congregacions Marianes dels jesuïtes. El seminari de Girona arriba a comptar amb més de 300 estudiants --aquesta és una època difícil i en el seminari els joves poden estudiar i menjar--. Malgrat tot, amb la guerra, la FJC ha desaparegut i en el seu lloc s'adapten les formes de l'Acció Catòlica oficial a tot l'Estat. La relació entre l'Església i l'escola es veu des de la inspecció educativa com una necessitat per poder completar el propòsit educatiu. En una de les Circulars d'Inspecció de Girona de l'any 1941 es diu:

"...he ahí que existe la "Acción Católica" que, en su rama de "Aspirantado" debe nutrirse del contingente de nuestras Escuelas; lo que, en último término, es la consecución futura y total del fin que perseguimos en nuestra labor escolar: la educación religiosa."⁸

⁷ Vegeu FREIXA, Antonieta (1935): "La Acción Católica y la Enseñanza" *Vida Catòlica*, núm. extraordinari Fires i Festes de Sant Narcís, 1935.

⁸ Vegeu *Circular n. IX Inspección de 1ª. Enseñanza*, Gerona, septiembre del 1941.

Es recomana explícitament que el mestre ha de confiar en l'AC i veure en el seu Aspirantat ajudants en la seva tasca educadora, fins al punt que s'ha de confondre la tasca del propi mestre amb la de l'Acció Catòlica:

" Si siempre hemos recomendado a los Maestros que actúen de completo acuerdo con los Párrocos, hoy debemos añadir que también de completo acuerdo con la Acción Católica, a la que apoyarán en cuanto puedan, principalmente creando y fomentando en sus escuelas grupos de Aspirantazgo y haciendo que funcionen sencillos Círculos de Estudios.

Apoyando a la A.C. tendrán mayor derecho a solicitar su ayuda para cumplir mejor su elevada misión de educadores. En sus filas, podrán encontrar auxiliares, que incluso podrán suplirles en sus ausencias, para que durante las vacaciones no tengan que quedar suspendidas las actividades religiosas de los escolares y principalmente la asistencia a la Santa Misa.

Los buenos Maestros, como lo son los de nuestra provincia, se preocupan constantemente por sus discípulos, incluso durante las vacaciones. Por esto esperamos que durante las próximas vacaciones de verano continuarán en la obra educativa y, si tienen que ausentarse de la localidad, la dejarán encomendada a sus auxiliares de A.C., a los que tendrán derecho a pedir esta colaboración por haberse convertido ellos antes en los mejores auxiliares de la Acción Católica."⁹

L'adaptació a aquesta AC significa un canvi. A Girona aquest canvi el protagonitza la mateixa gent que havia estat, pocs anys abans, al capdavant de la FJC. Això fa que a l'hora de la veritat, les diferències siguin menors. Trobem capellans com Mn. Fernando Forns o Mn. Narcís Busquets que eren els promotors de grups avantguardistes durant la república. El canvi, entre moltes altres coses, significa perdre lliberat i perdre el tret d'identitat catalana i catalanista que tenien tots aquests moviments anteriorment. De fet, quan l'AC es va voler organitzar bé a nivell espanyol va recórrer als mossens catalans que havien estat al capdavant de la FJC: Albert Bonet o el mateix Evarist Feliu. Aquest varen ser cridats a Madrid per fer-se càrrec de la direcció de l'AC espanyola.

⁹ Vegeu *Inspección de 1ª. Enseñanza de Gerona. Circular Núm.42*, junio, 1945, p.2.

Amb la signatura del Concordat entre l'Estat espanyol i la Santa Seu el 27 d'agost del 1953 queda clar que "*Las asociaciones de la Acción Católica Española podrán desenvolver libremente su apostolado bajo la inmediata dependencia de la Jerarquía Eclesiástica, manteniéndose, por lo que se refiere a actividades de otro género, en el ámbito de la legislación general del Estado*". Això facilita la tasca a aquestes associacions i els dóna un marge d'associacionisme a través de l'Església, que els ampara de la il.legalitat.

"Gràcies a les possibilitats d'atracció del jovent que oferia la possessió de locals adients --centres parroquials o similars--, la jerarquia eclesiàstica va tenir a les seves mans unes possibilitats il.limitades de fer proselitisme i, a la recíproca, fou utilitzada com a protecció pels grups de joves que no tenien altra forma d'organitzar-se en un país on no era reconeguda la llibertat d'associació"¹⁰.

L'Església, a Catalunya, té la possibilitat de fer un treball amb els joves amb poca competència per part de l'Estat. Ho demostra el fet que les úniques publicacions periòdiques amb propòsit formatiu i informatiu destinades a joves que es fan durant aquest període franquista, són les que fa l'Església¹¹. Sorgeixen així un seguit de grups d'AC que enquadren la població en diferents seccions a partir de la doble perspectiva de pietat i estudi: Homes, Dones, Joves, Noies i Aspirantat (adolescents). Malgrat que és un moviment plenament catòlic, algunes de les seves associacions, almenys a Girona, pretenen fugir de la "beateria" general, pròpia de moltes associacions pies de l'època.

Quan el 1959 es promulguen els nous estatuts de la Joventut d'Acció Catòlica signifiquen el reconeixement dels moviments especialitzats. Alguns d'aquests moviments tenen una branca masculina i una de femenina, sempre però, de

¹⁰ Vegeu FABRE,Jaume (1987): "L'oci del jove com a objectiu de formació i de consum" en *La joventut a Catalunya al segle XX. Materials per a una història*, vol.I, Diputació de Barcelona, p.508.

¹¹ Algunes de les més conegudes són: *Oriflama*; *Juventud Obrera*; JACE, *periòdic d'Acció Catòlica de Barcelona*; JOC, *Boletín de militantes*; *Construïm*, de la JAC; *Jóvenes*, editada pels Salesians. A nivell d'escoltisme cal citar *La roda*.

manera diferenciada i realitzant activitats per separat. Aquests moviments especialitzats amb la seva metodologia de la "revisió de vida" i amb els tres apartats de "veure, jutjar i actuar", prepararan ciutadans compromesos en la lluita a favor de la democràcia i els Drets Humans i contra el franquisme. Tots aquests grups de joves treballen en el marc del temps lliure, fora del que és el seu camp propi de treball diari. Aquesta nova orientació es veu estroncada amb la crisi i la dispersió que molts d'aquests grups pateixen entre els anys 1965 i 1968 a nivell intern i a partir de certs enfrontaments dels dirigents de la JOC amb la jerarquia. Això provoca que els anys 70 la JOC desaparegui en diversos llocs i en d'altres es mantingui debilitada.

L'AC, com a obra de l'Església adreçada a la població civil, és sens dubte un dels moviments més grans d'educació en el lleure. No és un moviment únicament infantil i juvenil sinó que s'adreça també als adults. Al llarg del segle XX l'AC s'organitza i d'ella en neixen diferents METLL. El nostre propòsit és estudiar aquestes experiències i aprofundir en la seva incidència a Girona. Vegem quines són.

2.1. LA FEDERACIÓ DE JOVES CRISTIANS DE CATALUNYA (FJC)

2.1.1. El naixement i el desenvolupament de la FJC

El context en què té lloc el naixement i desenvolupament de la FJC és el de la II República proclamada el 14 d'abril del 1931 amb el canvi profund que aquesta nova situació política i social comporta a l'Església. Emergeix el catalanisme republicà, antimonàrquic, nacionalista i proper a posicions socialistes i comunistes. L'Església ha d'adaptar-se a aquesta situació i el Cardenal Vidal i Barraquer és el protagonista de bona part d'aquest procés acceptant el règim republicà¹². El naixement de la FJC s'ha d'entendre en el marc eclesiàstic que s'acaba de configurar a partir, d'una banda, dels anys de dictadura primoriverista que varen servir perquè una part de l'església catalana perdés la por i la submissió a la monarquia i, d'altra banda, a partir de la república, el laïcisme i l'esquerranisme que s'instaura i amb el qual l'església s'allibera de gran part de proteccions oficials que també la beneficien en aquest sentit. Aquests fets provoquen un canvi de manera de fer, un apropament a la massa i, fins i tot, una nova mentalitat. A partir, doncs, del 14 d'abril un sector de l'Església veu la necessitat d'organitzar un front únic capaç de contenir la laïcització. Per això del 18 al 20 de novembre del mateix 1931 té lloc l'aprovació de les *Bases para la reorganización de la Acción Católica* amb l'objectiu de recuperar cert protagonisme de l'Església en al formació de les noves generacions i de conservar algunes de les àrees d'influència entre la població. Andreu Oliveres ens explica que el panorama del poble cristià és, en aquest temps previ a l'aparició de la FJC, depriment¹³. Les pràctiques religioses són enteses com una rutina; domina un catolicisme difuminat, sense afany apostòlic; l'apostolat s'entén com una obligació

¹² Vegeu CODINACHS I VERDAGUER, Pere (1990): *La Federació de Joves Cristians de Catalunya (1931-1936)*, ed. Claret, Barcelona, pp.64-71.

¹³ Vegeu OLIVERAS I TORRENTS, Andreu (1989): *La Federació de Joves Cristians de Catalunya. L'espiritualitat, el projecte educatiu i la seva pedagogia*, Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, DGJ, Barcelona, 23 i ss.

dels capellans i la jerarquia. Per els joves sols trobem Centres Morals i Catòlics --on els joves no es troben massa bé ni massa identificats--, les Congregacions Marianes i les Obres d'Exercicis Espirituals --com a entitats pietoses--. Per això la FJC apareix com una organització que trenca amb l'existent i sobresurt pel seu esperit dinàmic, jove, combatiu, apostòlic, participatiu, protagonitzat pels joves i proper a les masses.

La FJC neix en aquest marc el 22 de novembre del 1931 de la mà de Mn. Albert Bonet¹⁴ el qual, en un viatge realitzat per Europa el 1930 --i en especial a Bèlgica-- analitza l'AC de la Joventut Belga i és rebut per Fernand Thonet, secretari general de la JOC Belga. En aquest país també participa en una reunió de consiliaris de països en procés d'iniciació a la JOC (Suïssa, Portugal, Holanda, Anglaterra, Croàcia, Hongria, Lituània, Canadà). A partir d'aquestes experiències, quan retorna a Barcelona pretén crear un moviment d'Església semblant, arrelat a Catalunya i a l'església. En el nostre país, el seu precedent són els *Pomells de Joventut* --per les finalitats que persegueixen i la religiositat catòlica idealista-- dels quals, el mateix Albert Bonet n'havia estat consiliari en l'agrupament parroquial de Sant Feliu de Llobregat. Amb el moviment pomellista s'inicia una preocupació per part d'un sector del clergat vers els joves i s'arriba a constituir el moviment anomenat "*Sacerdots Amics dels Joves*"¹⁵.

¹⁴ Albert Bonet i Marrugat (1894-1974) neix a Vilafranca del Penedès. Fa de capellà durant dos anys al sanatori mental de Sant Joan de Déu. Estudia ètica a la Universitat de Barcelona al costat del professor Tomàs Carreras. El 1920 funda un grup de Pomells de Joventut en la seva parròquia de St. Feliu de Llobregat. El 1927 publica *La consciència moral del niño* i el 1930 es doctora en filosofia per la Universitat de Madrid. El 1930, retirat a Montserrat, té la inspiració d'organitzar la FJC. Amb aquesta intenció viatja per Europa i publica articles en el diari *El Matí* durant el 1931. El 22 de novembre del 1931 s'inaugura el primer local de la FJC a Barcelona. El 1936 se'n va de Barcelona i treballa amb la joventut de Navarra. El 1945 és nomenat secretari de la *Dirección Central de la Junta Nacional de la Acción Católica Española* fins al 1962. Mor a Cornellà.

¹⁵ Sembla que aquest moviment s'estructura fonamentalment el 1931 a Barcelona, però també hi ha capellans identificats a Girona, que es reunien setmanalment amb aquesta preocupació. Informació extreta de l'entrevista realitzada a Mn. Joan Busquets el 25 de gener del 1994. Segons paraules del Dr. Bonet, aquesta mobilització sacerdotal fou única en la història religiosa del nostre país. Malgrat tot, no hi ha cap estudi seriós d'aquest moviment.

Dins la FJC el 1932 neix la subfederació obrera JOC¹⁶, fonamentada en els esquemes i mètodes de la JOC Belga. A partir d'aquí, es desenvolupen els dos moviments junts malgrat algunes reticències respecte a la JOC, sobretot amb el nou mètode de formació que aquesta darrera proposa. Tant és així, que la JOC dins la Federació solament dura quatre anys (1932-1936) però arriba a formar unes quaranta seccions amb més de 800 seguidors.

A Girona la FJC neix un mes més tard que a Barcelona. L'introduïdor al nostre Bisbat és Mn. Evarist Feliu a finals del mateix 1931, encara que a Girona ja s'estava al corrent de la gestació del moviment a Barcelona. Així que, quan el 22 de novembre del 1931 té lloc l'acte d'inauguració del primer local propi per part del Secretariat General de la FJC a Barcelona, Lluís Batlle ja hi assisteix en representació de la diòcesi de Girona. De totes maneres, l'acte de constitució oficial de la FJC a Girona data del 27 de desembre del 1931. La sessió té lloc en el primer pis de la casa núm. 17 de la plaça de la Independència. El primer i únic consiliari durant la seva existència és Mn. Evarist Feliu. La primera Junta del Consell Diocesà de la Federació de Joves Cristians de Catalunya a Girona queda constituïda per:

Lluís Batlle i Prats, president

Lluís Agulló i Viñas, sots-president

Josep Costa i Tapiola, secretari

Enric Pumarola i Culubret, sots-secretari

Joaquím Soler i Serra, tresorer

Lluís Pagès, bibliotecari,

Isidre Fontana Malivern, cap de propaganda

Josep Maria Bordas Brascó, vocal

Ramon Garriga Homs, vocal

¹⁶ Vegeu les obres de CASTAÑO I COLOMER, Josep (1974): *Memòries sobre la JOC a Catalunya: 1932-1970*, ICESB, Barcelona. (1989): *La JOC en España*, ed. Sígueme, Salamanca. O també les obres de SERVEI de Documentació de la JOC Nacional de Catalunya i de les Illes, amb el títol "Centenari d'un pioner: Cardijn. Actes commemoratius i treballs publicats", núm. 6, 1982; i, TOTOSAUS, J.M. (1983): "Primers pasos de la JOC a Catalunya", *Quaderns de pastoral*, núm. 77, abril, pp.26-33.

Ricard Turon i Turon, vocal

Josep Maria Ginés, delegat per les Escoles Cristianes

Mn. Evarist Feliu, consiliari.

Després de la constitució, el 14 de febrer del 1932 té lloc la primera assemblea diocesana de la FJC a Girona. Es fa una missa a l'altar de Sant Narcís i després un míting al Coliseu Imperial on hi prenen part Ruiz Hébrand, Feliu Millet i el mateix Dr. Bonet. El 15 de març del mateix 1932 té lloc el primer canvi de seu instal·lant-se ara al carrer del Progrés --juntament amb el grup local de Sant Narcís--. El 3 de juliol cessa el comitè provisional i tots els grups fejecistes existents a la diòcesi passen a votar els càrrecs, els quals, juntament amb els presidents dels grups, constitueixen el Consell Diocesà. En aquests moments ja hi ha grups fejecistes, a més de Girona, a Blanes, la Bisbal, Peralada, Calella, Begur, Figueres, Vilobí d'Onyar, Olot, Cassà de la Selva, Sant Feliu de Guíxols, Castelló d'Empúries, Lloret de Mar i Pareds d'Empordà¹⁷. No és fins al 13 de novembre que aquest Consell Diocesà es reuneix en ple per estudiar les activitats dels grups i estructurar les diferents seccions. El desembre d'aquest mateix any 1932 el Consell Diocesà de la FJC de Girona torna a canviar de local i passa al carrer de la Cort Reial, número 15, principal. El 28 de gener del 1934 en la Diada d'Estudis Diocesana que se celebra a Olot, té lloc la divisió del bisbat en comarques per tal d'estructurar les subfederacions comarcals. Es parla de les següents comarques: Alt Empordà (Figueres), Baix Empordà (la Bisbal, Sant Feliu de Guíxols i Torroella de Montgrí), Muntanya (Olot), Maresme (Blanes i Arenys de Mar), la Selva (Sta. Coloma de Farners), Garrotxa (Banyoles) i Gironès (Girona)¹⁸.

Quan el maig del 1934 arriba el nou bisbe, el doctor Cartanyà, es troba amb la necessitat d'organitzar la joventut d'Acció Catòlica. Després d'analitzar el

¹⁷ Vegeu *FLAMA*, núm. 144, 30 de novembre del 1934, p.2.

¹⁸ Vegeu *FLAMA*, núm. 144, 30 de novembre del 1934, p.3

fejocisme i conversar amb el doctor Bonet, acaba declarant el 25 de novembre del 1934 la FJC Acció Catòlica oficial al bisbat de Girona¹⁹. Dos dies més tard es publiquen en el *Butlletí Oficial del Bisbat de Girona* els Estatuts de la *Unió Diocesana de Joves Cristians de Girona*²⁰, en virtut dels quals la FJC de Girona queda proclamada *Branca Masculina de la Joventut d'Acció Catòlica*. En aquests dies la Unió Diocesana de Girona compta amb 806 joves repartits en 35 grups --sense comptar els avantguardistes--.

El 6 de febrer del 1935 té lloc un nou canvi de locals i la seu s'ubica a la plaça de la República, número 2, 2n. 1a. --*Casa Carles*--. Durant l'any 1935 la *Unió Diocesana de Joves Cristians de Girona* es proposa intensificar la constitució de subfederacions²¹ i es va implantant a partir d'una estructura més oberta, centrada en l'especialització per ambients --tal com reflecteix la mateixa estructura organitzativa del moviment-- i amb una metodologia específica²². El mes de març s'acorda editar una revista que sigui portaveu de les quatre branques d'AC del bisbat, el seu nom és *Vida Catòlica*²³.

En arribar la guerra civil, les tensions s'accentuen. Els fejocistes són perseguits aquí pels republicans --que sovint els associen als feixistes per la similitud dels noms fejocistes i feixistes--, i els que marxen a la "zona nacional" tampoc poden ser vistos ja que són catalogats de catalanistes. Hi ha poca claredat en els conceptes per a molta gent. Conseqüència de tot això és que molts dels militants

¹⁹ Per analitzar amb més detall aquest esdeveniment i els parlaments fets en l'Assemblea Diocesana celebrada el dia de la proclamació, vegeu DIVERSOS AUTORS (1972): *O. c.*, pp.112-114.

²⁰ Vegeu l'annex 11: Estatuts de la Unió Diocesana de Joves Cristians de Girona.

²¹ Vegeu l'annex 12: Organigrama de la FJC.

²² Per a una anàlisi dels plantejaments morals existents en els documents i les vivències de la FJC de Catalunya vegeu: CODINACHS I VERDAGUER, Pere (1990): *O. c.*, pp.141-207.

²³ Neix el 9 d'abril. La seva periodicitat és setmanal amb un preu de subscripció de 10 pessetes l'any. El cos de redacció està format, entre altres, pels caps de propaganda dels quatre organismes, entre ells, Josep Maria Ginés i Jaume Ministral.

de la federació van a parar a l'Espanya Nacional, "*...no perquè fóssim falangistes, sinó perquè de fet vàrem veure que era l'únic camí per retornar a la llibertat religiosa*"²⁴. Amb l'ocupació hi ha la prohibició de continuar aquest moviment. Segons el mateix J.M.Ginés, "*els que teníem el sentiment religiós per sobre el de la catalanitat, ens vàrem sotmetre*". La realitat a nivell de Catalunya és, però, variada. D'una banda els fejocistes de la zona "nacional" eren perseguits per catalanistes i per altra, els fejocistes de la zona republicana també eren perseguits per ser cristians. Tot plegat, mostra la irracionalitat d'una guerra com la que es va viure on alguns dels fejocistes varen lluitar en el bàndol "nacional" contra d'altres fejocistes que es trobaven en el bàndol republicà. Un cop passada la guerra, la FJC de Girona es reconverteix pràcticament tota en AC. A fora va costar més, però a Girona, en tornar el bisbe l'any 1940 torna a aplegar la gent d'abans que havia sobreviscut a la guerra, encara que res torna a ser igual.

2.1.2. Els plantejaments educatius de la FJC

La finalitat educativa de la FJC es concreta en el model d'home que es vol aconseguir formar. Aquest model humà està convenientment dibuixat a partir del *Decàleg del Fejocista*:

El FEJOCISTA aspira amb la seva intervenció i el seu exemple a aixecar el to de la vida col·lectiva, i per això:

- 1 - El FEJOCISTA esdevé cada dia més sa i més fort, és amic de la higiene i practica la cultura física.
- 2 - El FEJOCISTA és joiosament pur, proclama la concepció cristiana de la família, la dignificació de l'amor, respecta l'honor de la noia i se'n declara defensor.
- 3 - El FEJOCISTA estima la seva professió o el seu ofici, en el qual es perfecciona constantment, i aspira noblement als primers llocs.
- 4 - El FEJOCISTA estima la cultura, l'art i en general totes les noves manifestacions de l'esperit; coneix la història del seu país.
- 5 - El FEJOCISTA es preocupa dels problemes socials, i cerca la pau i el millorament social

²⁴ Paraules de Josep M.Ginés --ex-fejocista gironí-- en l'entrevista realitzada el dia 4 de gener del 1994.

damunt la base de la germanor cristiana.

6 - El FEJOCISTA és bon ciutadà. Exerceix tots els drets i compleix tots els deures que la vida ciutadana comporta; no es desentén dels polítics.

7 - El FEJOCISTA és íntegrament catòlic en la vida privada i en la vida pública. Té l'esperit litúrgic i parroquial, col.labora en les obres catequístes i missioneres. Saluda Déu en passar davant l'església; i, en trobar-lo, el seu representant, el sacerdot.

8 - El FEJOCISTA és disciplinat. Assisteix a totes les reunions i exerceix, amb generosa fidelitat, els càrrecs o les tasques que li confien. Sap sacrificar-se pel seu grup.

9 - El FEJOCISTA és un conqueridor. Amb el seu exemple i la seva paraula cordial, guanya cada dia nous joves per a la F.J.C. i els seus ideals. El FEJOCISTA aspira a conquerir tota la pàtria i tot el món per a Crist.

10- El FEJOCISTA és generós i servicial amb tothom, però ho és especialment amb els FEJOCISTES. Hi ha una germanor FEJOCISTA.

Queda clar a través d'aquest Decàleg que el fejocista és aquell ciutadà actiu, catòlic, fort, responsable i arrelat al país. Quan el 1934 la FJC de Girona passa a ser la branca masculina de la joventut d'AC i aprova els estatuts s'hi concreta que *"La Unió Diocesana té com a fi l'apostolat entre els joves, en el sentit de promoure entre ells l'amor a Jesucrist i desvetllar-los a una concepció totalitària de la vida cristiana. Per això cerca llur formació integral, i dintre d'ella, l'acurat coneixement de la Doctrina Catòlica i l'actuació de les seves solucions a tots els problemes a l'hora present, en la vida individual, familiar i social"*²⁵. Els plantejaments educatius que hi ha al darrerra d'aquest moviment han estat analitzats per Andreu Oliveres²⁶, el qual ha afirmat que el projecte educatiu de la FJC és:

- Un projecte ple d'idealisme pràctic en què l'etapa de la joventut és l'època dels ideals i calen fites ben altes i belles.
- Un projecte integral, que abasta la totalitat de la persona. *"Era un gran moviment educatiu de formació integral. En ell totes les tendències del jove trobaven el seu camí, el més noble i autèntic camí. Un humanisme integral com*

²⁵ Vegeu l'Art.3 dels *Estatuts de la Unió Diocesana de Joves Cristians de Girona* publicats en el *Bulletí Oficial del Bisbat de Girona* del dia 27 d'octubre del 1934.

²⁶ OLIVERAS I TORRENTS, Andreu (1989): *O. c.*, pp. 50-75.

mai no havia sorgit a casa nostra, l'encís del qual guanyava el cor de la joventut".²⁷

- Un projecte amb una pedagogia centrada en l'ideal apostòlic, amb una connotació religiosa profunda.
- Un projecte amb una pedagogia centrada en la gran força d'una organització juvenil, moderna, eficaç.
- Un projecte amb una pedagogia centrada en la simbiosi entre formació i acció, i amb una metodologia intuïtiva.
- Un projecte amb una pedagogia centrada en la formació cultural, moral i religiosa. Es tracta per tant, d'un clar moviment educatiu amb un propòsit d'educació integral de la persona.

"La F.J.C. era essencialment formativa. Al jove, li presentava l'ideal amb tot el seu atractiu i li feia a mans els mitjans per assolir-lo. Era una autoformació activa. Cultura i acció. Serietat i alegria. La mateixa acció era un instrument magnífic de formació humana."²⁸

A aquesta relació de trets d'identitat, Josep M. Ginés --antic militant gironí de la FJC-- hi afegeix algunes característiques més a partir de la seva experiència en la FJC de Girona²⁹:

- La catalanitat, com a sentiment que li dóna personalitat, com a moviment arrelat a la terra. Davant la situació d'anticlericalisme que viu el país, l'elit eclesiàstica opta per un moviment decididament catòlic a pesar que l'escoltisme català existent era una opció del tot positiva des de la seva perspectiva. Segueix així la FJC com una forma juvenil especialitzada i moderna d'AC, arrelada en el context català. Aquest tret catalanista és sentit de diferent manera en els inicis del moviment i és el que fa que hi hagi un distanciament entre els bisbes de Catalunya i el de

²⁷ DIVERSOS AUTORS (1972): *O. c.*, p.24.

²⁸ DIVERSOS AUTORS (1972): *O. c.*, p.45.

²⁹ Entrevista realitzada a Josep M. Ginés el dia 4 de gener del 1994.

Girona, ja que aquest darrer opta per acollir la FJC dins l'AC.

- El fet de ser un clar moviment interclassista (comentarem aquest tret més endavant).
- La preeminència de la personalitat del seglar. La presidència sempre era del seglar. El jove seglar dirigia, presidia, parlava, organitzava i, en certa manera, manava.
- El fet persecutori. Quan un moviment o una idea se sent perseguida, es reforça, adquireix identitat.

Dins la idea d'educació integral arrelada a Catalunya, la FJC també aborda d'una manera explícita i específica el tema del lleure. Vegem les paraules que el dia 24 de juliol pronuncia Ferran Ruiz Hebrand en la *Primera Setmana General d'Estudis a Barcelona* tot parlant del jove:

"L'ambient del treball el corromp fàcilment. S'interessa per l'esport, pels espectacles, per la cultura, però sovint perd la fe i acaba en el prostíbul... Cal trobar-hi un remei. La Federació ha d'anar a cercar la joventut dispersa i allunyada de l'Eglésia, per portar-la a ella, ensems que pugui ofrenar a aquesta joventut tot allò que és esbarjo fora del medi de treball i que trobin en la Federació i en altres entitats aquelles coses que l'han de fer digna".³⁰

Es constata una clara intencionalitat d'abordar educativament el temps lliure dels joves a través de l'entorn educatiu de la Federació com a mitjà d'educació tot allunyant-los dels ocis que es consideren perillosos i deshumanitzadors des de l'òptica del moment. La dinàmica del moviment s'estructura a partir dels *Cercles d'Estudi*, les reunions mensuals, les revisions trimestrals, la propaganda oral, les publicacions i l'escola de propagandistes. De tot això, però, els Cercles d'Estudi són l'eix bàsic de la Federació³¹. Són les reunions setmanals dels grups que a

³⁰ Paraules pronunciades per Ferran Ruiz Hebrand sota el títol "Vida del jove fora del medi de treball" dins la I Setmana General d'Estudis, el dia 24 de juliol del 1933 en DIVERSOS AUTORS (1972): *O. c.*, p.131.

³¹ Vegeu DIVERSOS AUTORS (1972): *O. c.*, pp.45-63.

partir del debat i la reflexió proporcionen la força intel·lectual al moviment. Aquestes reunions són obligatòries per als militants. Són portades rotatòriament per un membre del grup assistit pel consiliari. En definitiva, tot parteix dels postulats "Veure, jutjar i actuar" que determinen els tres moments del *mètode de revisió de vida*. S'intenta marxar molt de la teorització i apropar-se a la realitat de cada dia a partir de les pautes que determina el *Butlletí de Dirigents*. En la primera part dels cercles d'estudis, es comenta un fragment de l'Evangelí, després es tracta un tema religiós i un tema social, i s'acaba amb una revisió de l'actualitat i l'himne de la FJC. Les reunions del Cercle d'Estudis a Girona, en els anys 1931-32, es fan els dimecres a dos quarts de vuit. Més endavant, es constata que se'n fan els dilluns, almenys pel que fa al Cercle d'Estudis per a Propagandistes:

"...es convé en celebrar-lo cada dilluns de 8 a 9 del vespre en aquest Secretariat. L'inscripció es gratuïta i voluntària. Es distribuirà l'hora del Cercle en quatre quarts i es farà un quart de lliçó d'A.C., un altre de pràctica oratòria, un discurs i crítica d'entre els assistents."³²

A més d'aquests Cercles d'Estudi, es fan també cursos, conferències i actes de formació doctrinal i així es configura l'ampli ventall formatiu que la federació proporciona a partir de les restants activitats: les reunions mensuals i les revisions trimestrals, la propaganda oral, les publicacions i l'Escola de propagandistes amb els seus cursos. Tot aquest seguit d'activitats es realitzen a partir d'una estructura organitzativa que les articula:

- La Federació, amb tres nivells: Les federacions diocesanes, les subfederacions locals i les unions locals.
- El Secretariat General, amb diferents departaments: Vida Sobrenatural, Flama, Biblioteca, Cercles d'Estudis, Editorial, Propaganda, Administració, serveis corresponents a cada un dels grups.

³² Vegeu el *Llibre d'Actes del la Unió Diocesana de la Federació de Joves Cristians de Catalunya a Girona*. Material cedit per Feliu Matamala, p.10.

- Els grups, amb diferents tipologies: Gimnastes i Falcons, Excursionisme i Escoltisme³³, Educació Física, Art (teatre i cinema) i Formació social.

Val a dir també, que els socis es classifiquen en funció del tipus de professional, donant lloc a les seccions. Les seccions del mateix tipus s'uneixen i donen lloc a les subfederacions agrícola, escolar, obrera, de depenents, universitària i d'independents. Tot plegat configura aquest gran moviment d'educació integral, de curta durada a Catalunya, però amb una gran empremta fins al punt que la federació és catalogada " *'Escola de Civisme' perquè s'hi convivia d'una manera horitzontal. Hi havia un gran respecte a la llibertat i a la iniciativa de cada grup. S'hi ensenyava a estimar la llibertat sense que conduís a la indisciplina ni a l'anarquisme. En els "Cercles", un s'asseia al costat d'estudiants, mestres, electricistes... bandejant d'una manera espontània qualsevol discriminació classista.*"³⁴

Aquest model organitzativament tan elaborat desapareix amb la guerra civil i ja no es recupera a causa de la prohibició que el nou règim imposa. No es torna a revifar més, malgrat que hi hagi encara algunes recances, sobretot per part d'alguns fejecista que consideren que "*sempre hem viscut amb la punyalada de veure com no es reproduïen, per falta d'imaginació d'uns, per falta de capacitat d'adaptació dels altres, per falta de coratge, per falta de decisió de l'episcopat, no es reproduïen, sobretot després de l'obertura democràtica espanyola, els esquemes educatius, formatius que hi havia hagut en aquella època*".³⁵

³³ La FJC a nivell de Catalunya arriba a tenir 5 agrupaments escoltes vinculats a la *Germanor de Minyons de Muntanya*.

³⁴ Vegeu OLIVERAS I TORRENTS, Andreu (1989): *O. c.*, p.83.

³⁵ Paraules de Josep M. Ginés en l'entrevista realitzada el dia 4 de gener del 1994.

2.1.3. Els fejocistes gironins

Quan Mn. Evarist Feliu es proposa introduir la FJC a Girona, fa els mateixos passos que el Dr. Bonet a Barcelona intentant aplegar un grup de persones formades i amb prou capacitat per atraure altra gent. Mn. Feliu es troba amb la dificultat que a Girona no hi ha universitat i que molts dels candidats estan fora de Girona estudiant. El recurs que li queda és cercar futurs fejocistes en l'*Escola Normal de Girona*, ja que és el lloc de formació acadèmica més elevada en aquest temps. D'aquesta manera Mn. Evarist Feliu es va voltant de gent formada i capacitada per emprendre aquesta tasca engrescadora. El primer president de la FJC a Girona és Lluís Batlle i Prats --professor de filosofia d'institut i, posteriorment arxiver de l'Ajuntament--. Després el succeeix l'Ignasi Bosch i Reig --arquitecte-- i, finalment, ocupa la presidència en Ramon Noguera i Sabater --químic--. Un militant de la FJC també carismàtic a Girona és el mestre Josep M. Bordas, un home molt actiu i populista. Altres fejocistes militants que deixen empremta a Girona són els mestres germans Jaume i Josep Maria Ministral, en Joan Vinyes i Bona, en Josep Maria Noguera i Sabater, en Ramon Garriga i Homs, en Francesc Solà i Camps, en Joan Palahí i Perich, en Lluís Pèlach i Feliu, en Manuel Ibarz i Roqueta, en Lluís Daunis i Muntada o en Josep Maria Gironella --que va ser vocal de propaganda--, en Pere Pairó, l'Enric Passoles, l'Antoni Perpinyà, en Pere Petit, en Narcís Plaja, en Martí Martí, l'Enric, en Jaume i Narcís Pumarola o en Francesc Oriol, entre d'altres³⁶. Com a consiliari del grup de Sant Narcís hi ha Mn. Mateu Duran.

Entre el 1932 i el 1934 a Catalunya el creixement de la FJC és notable i passa de tenir 128 grups amb 5.342 joves el 1932, a moure 262 grups amb 7.077 joves el 1934. Mentre que l'any 1932 hi ha al bisbat de Girona 19 grups amb 761 socis lligats a la FJC, l'any 1934 són de 35 grups amb un total de 806 joves. L'any

³⁶ Molts dels noms de fejocistes gironins han estat publicats en el diari *COMBAT. Diari antifeixista de la tarda*, núm. 73 del 14 d'octubre del 1936, sota el títol "Mes llistes de "catòlics". Els Farsants Jesuïtes Canalles (F.J.C.) i Homes Catòlics de la nostra ciutat", on es donen a conèixer alguns dels militants.

1934 amb motiu de ser acollida com Acció Catòlica oficial al bisbat de Girona, s'elegeix nou Comitè, que queda constituït amb les següents persones: Josep M. Bordas Brascó, Ignasi Bosch Reig, Robert Burset, Lluís Daunís Muntada, Ramon Garriga Oms, Francesc Geli Fraser, Josep M. Ginés Pous, Manuel Ibarz Roqueta, Jaume Ministral Macià, Josep M. Noguera Sabater, Lluís Pèlach Feliu, Joan Palahí Perich, Joan Reixac Ribes, Josep Serrallonga Gabaldà, Francesc Solà Camps i Joan Vinyes Bona. El creixement més gran té lloc el 1935, quan a la diòcesi de Girona arriba a haver-hi 52 grups fejecistes amb un total de 1.200 afiliats. D'aquests grups, 3 es troben a la ciutat de Girona amb el nom de *Unió Diocesana de Joves Cristians de La Salle, de Sant Narcís i del grup Montserratí*. Consta que el 30 de setembre del 1935 a més d'aquests grups de Joves Cristians hi ha altres grups d'AC acollits en les parròquies de la ciutat de Girona³⁷:

- Unió Diocesana d'Homes: 1 grup.
- Unió Diocesana de Dones: 1 grup.
- Unió Diocesana de Noies: 1 grup.
- Avantguardisme de la UD de la JC: Montserratí, Sant Narcís, La Salle, Parroquial St. Feliu i Llum i Vida.
- Aspirants de la JC Femenina: 9 grups.
- Benjamins de la JC Femenina: 7 grups.

El grup més antic al bisbat de Girona és el de Blanes amb el núm. 25. Els grups de la FJC estan enumerats des de Barcelona seguint l'ordre de la seva aparició. Pel que fa a Girona ciutat, els tres grups tenen la següent classificació: la Salle

³⁷ Vegeu *Vida Catòlica*, any I, núm. 21, 4 d'octubre del 1935, p.3. Segons aquesta revista a nivell del bisbat hi havia 21 grups de la *Unió Diocesana d'Homes*, 19 grups de la Unió Diocesana de Dones, 52 grups de la UD de Joves Cristians, 23 grups de la UD de Noies, 46 grups d'Avantguardisme de la UD de JC, 33 grups d'Aspirants de la JC Femenina i 18 grups de Benjamins de la JC Femenina. Pel que fa als grups de Joves Cristians se'n troben, a més del tres de Girona, a Blanes, la Bisbal, Peralada, Calella, Begur, Figueres, Vilobí d'Onyar, Olot, Cassà de la Selva, Sant Feliu de Guíxols, Castelló d'Empúries, Paretts d'Empordà, Lloret de Mar, Salt, Sta. Coloma de Farners, Camprodon, Torroella de Montgrí, Palafrugell, Arenys de Mar, Malgrat, Anglès, l'Escala, Pont Major, Palamós, Arbúcies, Besalú, Verges, Arenys de Munt, Banyoles, Tortellà, Mieres, Tordera, Sant Miquel de Campmajor, Sant Martí Sapresa, Esponellà, Llambilles, Navata, Brunyola, Espolla, Quart, Bordils, Amer, Celrà, Serinyà, Vilademar, Sant Pol de Mar, Sant Jordi Desvalls, Sant Gregori i Canet de Mar.

(núm. 50), Sant Narcís --l'interparroquial-- (núm. 69), Montserratí (núm. 300). Hi ha també un grup a Pont Major i un altre a Sant Gregori. Aquests grups tenen seccions de teatre, de futbol, de coral, d'excursionisme, etc. i realitzen intercanvis amb gent de Barcelona. Hi ha també la formació complementària impulsada per personatges com el Dr. Morera --posterior vicari general de Barcelona--, Dr. Vilaplana, Dr. Forts, etc. En el fons el que es fa és una activitat d'extensió cultural.

La FJC aplega els joves dels 15 anys en endavant, teòricament fins al casament. La veritat és que això en el fejocisme no es respecta massa. La majoria dels dirigents són casats i a Girona això també passa, encara que a menor escala. A Girona ciutat, Avantguardistes i Fejocistes arriben a fer una suma d'unes 350 persones. Les subfederacions a Girona són poc accentuades, a causa del nombre d'habitants de la ciutat. Cal entendre també que la Subfederació d'Estudiants a Girona no tenia massa possibilitats, perquè no disposava d'universitat. La que té més pes a Girona és la subfederació obrera, la JOC. Segons el mateix Josep M. Noguer la FJC arrela fortament en aquest període perquè respon a les necessitats del moment i s'adapta a la manera de ser dels gironins d'aquest temps.

El 17 de desembre del 1935 té lloc una nova reorganització del Comitè Diocesà, que queda constituït tal com segueix³⁸:

Ramon Noguera Sabater, president.

Ignasi Bosch Reitg, vice-president i inspector de grups.

Joan Palahí Perich, secretari.

Sots-secretari 1r, vacant.

Ramon Amat Soler, sots-secretari 2n.

Lluís Pèlach Feliu, tresorer.

Josep Culubret Bellapart, vocal de pietat.

Josep M. Ginés Pons, cap de propaganda.

³⁸ Vegeu *Llibre d'Actes de la Unió Diocesana de la Federació de Joves Cristians de Catalunya a Girona*, cedit per Feliu Matamala, p.44.

Joan Vinyas Bona, premsa.

Joan Aulet Mataró, delegat de la sub-unió agrícola.

Antoni Perpinyà Sabrià, delegat de la sub-unió estudiantil.

Ferran Salats Llinàs, delegat de la sub-unió universitària.

Joan Reixach, delegat de la sub-unió obrera.

Joan Mollera Soler, cap del servei del soldat.

Francesc Geli Fraser, cap de la secció de catecisme.

Francesc Solà Camps, cap de la secció de cultura física.

Robert Burset Estanyol, cap del servei jurídic-administratiu.

Manuel Ibarz Roqueta, delegat avantguardista.

Josep Navarra Taberner, secretari avantguardista.

Joaquim Pallí Milà, tresorer avantguardista.

Joaquim Catanyer, Josep M. Noguera Sabater, Marià Oliver Albertí i Juli Fabrelles Ribas, tots ells vocals.

Altres noms de fejecistes gironins d'aquesta època s'han pogut trobar gràcies al material que encara alguns conserven. Sabem que hi havia també: J. Casadevall, N. Rigau, R. Turon, J. LLenàs, J. Butiñá, F. Matamala i en J. Masó.

Un dels trets rellevants de la FJC és l'important paper que dona als joves que dins de l'organització del moviment ocupen la direcció i assumeixen totes les responsabilitats, acompanyats per la figura del consiliari. Aquest fet ajuda a entendre l'important acció educadora que el moviment provoca acollint joves de tota classe i és que la FJC no s'entén com a moviment d'elit. Hi ha fills de famílies de totes les condicions socials. Això no és corrent en les associacions d'aquest temps, més pietoses que no pas religioses, més passives que no pas actives, més de defensa que no pas de combat. Per això la FJC adquireix un elevat grau de captació i en van sorgint les subfederacions especialitzades com una necessitat que es desprèn del mateix funcionament.

2.2. L'AVANTGUARDISME DE LA FJC

L'Avantguardisme és ideat també pel doctor Bonet, encara que s'inicia a Solsona a través del doctor Llorens i Mn. Joan Tous amb l'objectiu de reunir els nois i transmetre'ls l'amor a Crist i a l'església i despertar-los el seu sentit social. Els avantguardistes neixen el febrer del 1933 com a planter de la FJC. A Girona també es planteja la necessitat de grups avantguardistes el mateix febrer del 1933 i ja en la reunió del Comitè Diocesà del 31 de març es nomenen dos joves responsables d'aquesta nova secció. També el 1933 el Secretariat General funda la revista *L'Avant* com a òrgan informatiu i orientador per als avantguardistes --el primer número data del 15 de febrer del 1933--. El moviment avantguardista es manté, igual que la FJC, fins a l'esclat de la guerra.

2.2.1. El planteig educatiu i el mètode

Per guiar l'acció dels avantguardistes com a pre-fejocistes hi ha també un decàleg propi en què s'exemplifica el model de joves que s'aspira formar:

I - L'AVANTGUARDISTA aspira a ingressar, bon punt tindrà l'edat, a la FEDERACIÓ DE JOVES CRISTIANS DE CATALUNYA, i a ésser un bon fejocista.

II - L'AVANTGUARDISTA aprèn i estima les coses de DÉU, sent un gran amor a JESUS NOI i a la MARE DE DÉU DE MONTSERRAT, assisteix a les festes de la Parròquia, i és piadós, aplicat i actiu.

III - L'AVANTGUARDISTA practica la higiene i la cultura física, per a la salut del cos i l'energia de l'esperit.

IV - L'AVANTGUARDISTA estima la puresa i s'allunya de les males companyies i dels espectacles i premsa indecents, i és ben parlat i respectuós amb tothom.

V - L'AVANTGUARDISTA llegeix llibres bons, sap la història de la PÀTRIA i s'interessa per la F.J.C.

VI - L'AVANTGUARDISTA estima i creu els pares i superiors; és disciplinat i assisteix a tots els actes del Grup, on exerceix, amb generosa fidelitat, els càrrecs i les tasques que se li encomanen.

VII - L'AVANTGUARDISTA saluda devotament en passar per davant de les esglésies, i també els sacerdots, representants de Déu.

VIII - L'AVANTGUARDISTA és joiosament servicial i bondadós amb tothom, i principalment amb les velletes, els petits i els seus germans avantguardistes.

IX - L'AVANTGUARDISTA és previsor i estalviador, i pensa en el demà; però és també generós i caritatiu amb els desvalguts, i sap sacrificar-se quan convé.

X - L'AVANTGUARDISTA, amb el seu bon exemple i amb la seva paraula amable i cordial, és un apòstol, i guanya cada dia més noiets per a l'AVANTGUARDISME de la F.J.C.

Al costat d'aquests manaments s'hi troba també un himne que il·lustra el clar propòsit de formar un jove decidit, creient, defensor i compromès amb la seva Església i Catalunya³⁹. Un dels escrits que el grup avantguardista gironí "Llum i Vida" publica en la revista *L'Avant*, dona a conèixer de manera precisa la finalitat del seu projecte:

"La finalitat del nostre grup és anar a la conquesta dels nostres companys d'estudi, procurant al mateix temps la nostra formació integral. Volem ésser llum, fer-nos salvadors dels nostres companys que naveguen en les tenebres i penombres de mort i Vida, la força dels que, mancats de moviment, per inèrcia moral, deixen arrossegar-se vers el cataclisme".⁴⁰

Pel que fa a la metodologia que l'avantguardisme empra en les seves activitats s'ha dit que *"era una gran escola educativa que formava el sentit de responsabilitat i el sentit social dels nois. Ells constituïen la Junta i ells mateixos governaven la vida dels grups i de les diferents seccions de què es componia. El president feia de president, el tesorero de tesorero, i així tots els altres càrrecs. D'aquesta manera s'avesaven a preveure les coses, a disposar i a executar responsablement. Això desenvolupava harmoniosament la seva personalitat."*⁴¹

³⁹ Vegeu l'annex 2: Himnes i cançons d'alguns moviments i obres. S'hi troba l'himne dels avantguardistes *"Sempre Avant!"*.

⁴⁰ Vegeu *L'Avant*, núm. 40, 1 d'octubre del 1934, p.13.

⁴¹ Vegeu DIVERSOS AUTORS (1972): *O. c.*, p.117.

Es pot entreveure fàcilment certa similitud amb la proposta escolta, així com també, certa dosi d'autogovern en el seu funcionament. De fet, bona part d'aquesta metodologia es pot dir que prové de la proposta escolta. Podem veure com la revista *Avant* dona a conèixer el mètode i les tècniques escoltistes dels *Minyons de Muntanya* com a ideal avantguardista a imitar⁴². L'aposta de l'Església per la FJC i l'Avantguardisme fa que tingui un efecte més gran que el mateix moviment escolta, el qual, malgrat el suport polític que té durant el període republicà, no arriba a igualar la implantació de l'Avantguardisme en aquesta època. En aquest sentit, l'Avantguardisme arriba a tenir una xifra cinc vegades més gran que els efectius de la *Germanor de Minyons de Muntanya* i el doble que tot l'escoltisme català⁴³.

A nivell organitzatiu cada grup Avantguardista té el seu consiliari i un delegat del Grup fejecista que s'ocupa d'orientar la seva actuació pre-fejecista. Els avantguardistes tenen també seccions de futbol, bàsquet, excursionisme, etc. a més de les seves activitats pròpies que solen ser els *Cercles d'Estudi* per a la formació dels avantguardistes --on estudien especialment la missa--. L'esport és també un tema que preocupa a l'avantguardista que vol un cos sa i fort⁴⁴.

2.2.2. Els avantguardistes

El 22 d'abril del 1934 s'apleguen a Barcelona, en la primera assemblea avantguardista, més d'un miler de nois. Es calcula que els grups avantguardistes arriben a ser a nivell de Catalunya uns tres-cents, amb un total de prop dels set mil afiliats. Pel que fa a la diòcesi de Girona, el novembre del 1934 hi ha 40

⁴² Vegeu *L'Avant*, núm. 10, 30 de juny del 1933, pp.8-9.

⁴³ Vegeu BALCELLS,A;SAMPER,G.(1993): *L'escoltisme català (1911-1978)*, Barcanova, Barcelona, pp.96 i ss.

⁴⁴ Vegeu la ponència que Eusebi PLANELL titulada "Per què fem Esport els Avantguardistes" presenta a la *I Assemblea Esportiva Avantguardista* i que es publica a *L'Avant*, núm. 57, 15 de juny del 1935 on es demana explícitament fortalesa en el cos de manera que aquest no sigui un càrrega per a l'ànima.

grups avantguardistes amb un total de 700 infants. El 1935 consta que el nombre de grups Avantguardistes en la diòcesi de Girona és de 48 amb un total de 800 afiliats⁴⁵ d'entre els 7.050 que consten a nivell de Catalunya distribuïts en 259 grups. Girona és la segona Diòcesi en nombre de grups i avantguardistes, precedida per Barcelona i seguida per Tarragona amb la meitat de participació que Girona.

L'Avantguardisme reuneix els nois de 10 a 14 anys, sovint en els mateixos locals de la FJC en parròquies o altres entitats. A cada comarca hi ha una Unió Comarcal, supeditada a la Unió o Secretariats Diocesans que depenen del Secretariat General de l'Avantguardisme de Barcelona. La majoria de grups fejecistes tenen el seu grup propi d'avantguardistes com a recurs per a la continuïtat. El 30 de setembre del 1935 al bisbat de Girona hi consten 46 grups avantguardistes a: Blanes, Pineda, Peralada, Tossa de Mar, Sant Feliu de Guíxols, la Bisbal, Figueres, Palafrugell, Gariguella, Torroella de Montgrí, Salt, Santa Coloma de Farners, Calella, Anglès, Tortellà, La Junquera, Arbúcies, Arenys de Munt, Lloret de Mar, Roses, Verges, Canet de Mar, Malgrat, Tordera, Arenys de Mar, Begur, Cassà de la Selva, Mieres, Llambilles, Amer, Pals, Bordils, Breda, Castelló d'Empúries, Bàscara, Banyoles, l'Escala, Sant Cebrià de Vallalta, Llançà, Bescanó i Olot⁴⁶. Pel que fa a Girona ciutat n'hi ha cinc:

a) El grup Montserratí (núm. 6).

El grup avantguardista Montserratí neix a partir del grup de nois que formaven l'*Escolania del Mercadal*. A començaments de segle les escolanies eren també unes petites escoles --tal com el mateix nom suggereix-- on els infants aprenien a cantar i a acompanyar les celebracions religioses. Moltes d'aquestes escolanies varen esdevenir un complement de la formació integral dels infants, pel fet que

⁴⁵ En contraposició a aquestes dades, segons el *Llibre d'Actes de la Unió Diocesana de la Federació de Joves Cristians de Catalunya a Girona*, l'1 de març del 1936 es compten un total de 44 grups avantguardistes a nivell de la diòcesi de Girona.

⁴⁶ Vegeu *Vida Catòlica*, any I, núm. 21, 4 d'octubre del 1935, p.3.

aquests nois hi passaven hores diàriament i la relació i aprenentatge que s'hi feia els formava també com a persones.

A Girona durant els anys vint hi ha quatre escolanies: L'Escolania del Mercadal, l'Escolania del Carme, l'Escolania de Sant Feliu i l'Escolania de la Catedral. Precisament una de les escolanies més actives és la del Mercadal. Neix de la mà de Mn. Ferran Fornes ("Mn.Fernando") l'any 1923 i és definida per un dels seus escolans com "*...una escola de formació més intensa, més profunda, que totes les altres escoles d'ensenyament primari i secundari, que existien en aquell temps. L'Escolania marcà els nostres esperits d'una manera tal, que en participa tota la nostra manera d'ésser*".⁴⁷

S'hi apleguen nens de 7 a 14 anys --fins quan la veu els fa el canvi-- cada dia durant una hora. La primera mitja hora és de solfeig i la resta de cant. A més de l'assaig de funcions religioses, també assajaven cançons rítmiques, cançons de caràcter profà i festiu i petites peces de teatre. El grup consta més o menys de 35 a 40 infants però al llarg dels anys hi n'arriben a passar prop de 154.

Quan el 1932 neixen a Catalunya els grups avantguardistes, aquesta escolania és el germen del primer grup avantguardista gironí. Rep el número 6 de tot Catalunya. Igualment, més endavant, quan aquests jovenets tenen l'edat per passar a ser fejecistes, es crea també el grup que rep el nom de Montserratí amb el número 300. És d'aquesta manera que l'Escolania del Mercadal esdevé un vertader centre infantil i juvenil. Els més menuts reben el nom d'"eixerits", els infants de més de 7 anys són els avantguardistes i a partir dels 15 anys ja passen a la Federació de Joves Cristians. El motor d'aquesta Escolania és el mossèn Ferran Fornes i Navarro que havia estat fent unes setmanes de vicari a Mieres i en aquestes dates passa a ocupar-se definitivament de la parròquia del Mercadal i dels ciutadans de Girona. La gent que va conviure amb ells ens explica:

⁴⁷ Document inèdit, "*L'Escolania del Mercadal i altres escolanies*", cedit per Pere Cornellà, antic membre de l'Escolania del Mercadal.

"No solament aprenguérem d'ell unes nocions elementals de música, de cant, o si voleu, de catecisme i moral cristiana, sinó que sapigué (sic) inculcar-nos un estil de viure , que ens distingeix, crec que favorablement, a tots els qui fórem educats per ell".⁴⁸

Del grup Avantguardista Montserratí sabem que el mes d'abril del 1933 la junta la formen el director Mn. Ferran Forns, el president Guillem Terradellas, el vice-president Antoni Culubret, el secretari Manuel Serra, el vice-secretari Pere Colls, el tresorer Joaquim Gruartmoner i, com a vocals hi ha Emili Dalmau, Joaquim Riera, Joan Sala i Pere Cornellà. El bibliotecari és en Julià Fabrella. Mn. Ferran Forns és doncs, el director d'aquest grup. El mateix mossèn el trobarem més endavant, en el període franquista com a consiliari del Frente de Juventudes. De fet, és un dels personatges lligats al moviment infantil i juvenil gironí⁴⁹.

b) El grup de Sant Narcís (núm. 7).

La Junta avantguardista d'aquest grup el juliol del 1934 la formen: com a director Mn. Felip Ribas, president J.Biages, secretari Anton Teixidor, vice-secretari R.Carbó i tresorer N.Pumarola.

c) El grup de La Salle (núm. 41).

El 1934 el comitè directiu d'aquest grup està format per Mn.Lluís Amat com a director, Ll. Llenàs com a president, J. Omedes com a vice-president, A. Domènech com a vice-president i A. Serra com a tresorer. D'altres noms que també ocupen càrrecs més endavant són J.Cànoves o J.M.Ginés com a president fejojista.

⁴⁸ Document inèdit "*Mn.Ferran Forns i Navarro*" cedit per Pere Cornellà.

⁴⁹ Mn. Ferran Forns i Navarro té, entre altres, la Medalla de l'*Orden de Cisneros*, la medalla de plata del *Frente de Juventudes*, la medalla de la *constancia*, el Diploma *D'Officier d'academie* lliurat pel govern francès el 1948. És l'exemple d'una vida activa i un catalanista, havent estat Mestre de Capella del Mercadal durant 45 anys, professor del Seminari durant 20 anys, consiliari del Frente de Juventudes durant 24 anys, professor de francès a l'institut i als Germans Maristes, capellà de la casa de la Misericòrdia, etc.

d) El grup Parroquial de St. Feliu (núm. 42)

A finals d'abril del 1933 la junta d'aquest grup està formada pel director Josep M. Pumarola, el president F.Oriol, el vice-president E.Caula, el secretari F.Vila, el vice-secretari P.Pallàs, el tresorer M.Benito i el vice-tresorer M.Bosch. D'altres avantguardistes que prenen càrrec durant les diferents renovacions de juntes són: J.Ferrer, J.Angelats, J.Port, E.Dalmau, J.Cruanyes, J.Simón i A.Agulló.

e) El grup Llum i Vida (núm. 165).

El comitè directiu l'octubre del 1934 està format per Joaquim Genover, president; Joan Carrera, vice-president; Enric Ministral, secretari; Josep Fàbregues, tresorer; Albert Sasola, vice-tresorer i com a vocals, Jaume Campistol i Josep Ribas. Com a director tenen a Mn.Frigola.

A més d'aquests hi ha notícia que el 26 de gener del 1936 es crea un nou grup avantguardista a la ciutat de Girona⁵⁰, es tracta del grup "Beat Domènec Savi" en el col.legi dels RR.PP. Salesians.

2.2.3. Els Aplecs Avantguardistes

Els Aplecs avantguardistes són unes de les activitats més esperades pels avantguardistes. Els grups de Girona solen realitzar-ne alguns en el santuari del Collell o en el santuari dels Àngels. Els anys 1933 i 1934 els aplecs avantguardistes es fan al Collell i a Figueres respectivament i es reuneixen en ambdues ocasions més de 1000 infants i joves. Els anys 1935 i 1936 els grups d'AC de Girona realitzen l'Aplec i el campament al Santuari dels Àngels⁵¹. Les

⁵⁰ Vegeu l'acta del 28 de gener del 1936 en el *Llibre d'Actes de la Unió Diocesana de Joves Cristians de Catalunya a Girona*, cedit per Feliu Matamala.

⁵¹ Vegeu els articles de la revista *Flama* corresponents al núm. 168 del 17 de maig del 1935 i el núm. 219 del 5 de juny del 1936 on es posa en coneixement l'èxit que aquestes trobades varen representar.

dates de realització són el 30 d'abril i l'1 de maig. L'objectiu és fer la trobada amb les colles dels pobles veïns --Cassà de la Selva, Quart, Llambilles, Begur, Vilobí d'Onyar, Celrà, Bordils, la Bisbal, etc.-- i bàsicament, celebrar una acte religiós vers la Mare de Déu dels Àngels. L'activitat que es fa el dia 1 de maig del 1936 és la següent: de bon matí, a les 8 es va a la Missa de Comunió i tot seguit s'esmorza. Després d'hissar les banderes es va a oir el Solemne Ofici per, un cop acabat, passar a saludar la Verge tot cantant. Després jocs, dinar i a la tarda, abans del comiat, es fa el Mes de Maig i la Visita espiritual a la Verge de Montserrat. Tot plegat representa un dia dedicat al culte religiós i a refermar el compromís avantguardista.

2.2.4. Les Colònies Avantguardistes

2.2.4.1. L'inici de colònies per part de l'Església

Les primeres colònies que l'Església promou a Catalunya vénen a través del moviment avantguardista de la FJC. A partir del 1932 i fins al 1935 el *Comité Diocesà de l'Escola Catòlica de Barcelona*, presidit pel bisbe de Barcelona Mn. Manuel Irurita, organitza colònies i semicolònies en el bisbat de Barcelona. Es tracta de les *Colònies Avantguardistes* de les quals es beneficien, pel que fa a la diòcesi de Barcelona, més de 1.500 infants i prop de 1.000 en la modalitat de semicolònies⁵².

Entre altres propòsits hi ha com a objectius immediats possibilitar que els infants practiquin la religió i puguin ser catequitzats --cal recordar el context en què es troben els ordes religiosos durant la II república--. Aquesta situació fa que en alguns casos aquestes colònies per part de l'AC arribin a una clara "competència"

⁵² L'any 1933 els assistents a les colònies són 411 i a les semicolònies 300 infants de Barcelona. El 1934 els infants que van a colònies són 602 i a les semicolònies 325, el 1935 són 555 en la modalitat de colònies i 294 en semicolònies. Per a més dades i una relació detallada dels llocs de les colònies que s'organitzen des del *Comité Diocesà de l'Escola Catòlica*, vegeu: GALÍ, Alexandre (1986): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936. Llibre XX. Col.laboració de l'església al moviment cultural de Catalunya durant el segle XX*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona, pp.402-403.

amb les colònies laiques de moltes escoles:

"Ja estem cansats de colònies laiques en les quals el dret de pensar i d'obrar en cristià és posat constantment en entredit. Ja n'estem tips de veure que les Colònies escolars no són sinó un pretext (sic) per a aprofitar el temps de la calor per tal que els nostres infants vegin la immoralitat que regna en les nostres platges i balnearis. Ja n'hi ha prou de <<profiteurs>> de les ànimes infantils. (...)

Catòlics catalans! Envieu els vostres infants a les Colònies Escolars d'aquest comitè. Envieu els vostres fills adolescents a la Colònia Avantguardista de la vostra respectiva Diòcesi. Tingueu la seguretat de que si això féu, contribuïreu a la glòria de Déu i a la dignificació de la nostra terra."⁵³

Els nens que assisteixen a aquestes colònies avantguardistes del bisbat de Barcelona han estat escollits pels mestres de les escoles adherides i han passat la convenient revisió mèdica que ha determinat la modalitat de mar o muntanya, així com la conveniència del règim de colònia o semicolònia. La majoria dels infants provenen de famílies obreres i amb unes condicions de vida poc saludables. La planificació d'aquestes colònies la realitzen els mestres, i el *Comitè Diocesà* sols determina unes normes pràctiques mínimes, que deixen un ampli marge d'iniciativa en mans dels mestres i directors. Els mínims que s'assenyalen són:

- Els nois no es llevaran més tard de les vuit ni aniran a dormir més tard de les deu del vespre.
- Cal fer migdiada.
- Cal redactar un diari.
- Han de banyar-se i practicar gimnàstica.
- S'ha de tenir cura de la pietat.

Es contempla també com a element formatiu la possibilitat de donar als infants alguna iniciativa i responsabilitat, tot afavorint que col.laborin corporativament en el govern de la colònia. En aquest sentit, cal veure en les colònies

⁵³ Vegeu "Contra els <<profiteurs>> de les ànimes. Les Colònies de vacances, catòliques (sic)", *Flama*, any V, núm. 172, Barcelona, 14 de juny del 1935.

avantguardistes un exemple clar de pedagogia activa:

"Suplir l'afecció parental, endreçar les antipaties naturals, cohibir el contagi d'emocions negatives com la por, encendre l'interès per l'ambient nou, difondre solidàriament la sensació estètica d'alguna bellesa, és el gran lentiu que necessiten les retines cansades dels infants de ciutat, si és que intentem estabilitzar-los.

Per això en les Colònies s'ha donat a l'educació psíquica i a tota la vida intel·lectual del nou un caire afectiu que no el deixés indiferent davant el panorama humà..."⁵⁴

2.2.4.2. Les Colònies Avantguardistes de Girona

L'acció de l'Església a Girona en el tema de colònies s'inicia també, igual que a Barcelona i altres diòcesis, en l'etapa republicana, responent a la necessitat de promoure la catequització dels infants, davant la manca de formació en aquest sentit durant el període republicà. L'Avantguardisme inicia les colònies a Girona a nivell de la diòcesi l'any 1933 --un any més tard que el *Comitè Diocesà de l'Escola Catòlica de Barcelona*--⁵⁵ i es porten a terme tres tandes de colònies al Santurari de Sta. Maria del Collell entre els mesos de juliol i agost⁵⁶ que es repeteixen fins l'estiu del 1936, durant quatre anys. Els dos primes anys organitzades a través de l'*Avantguardisme de la Unió Diocesana de la Federació de Joves Cristians* i els dos darrers anys igualment, però amb el nom d'*Avantguardisme de la Unió Diocesana de Joves d'Acció Catòlica* --perquè ja forma part de l'AC--. Es fan diferents tandes en els mesos d'agost (vegeu la TAULA I).

⁵⁴ Vegeu COMITÈ DIOCESÀ DE L'ESCOLA CATÀLICA DE BARCELONA (1934): "Les Colònies del Comitè Diocesà" *ESPLAI*, núm. 149, p.483.

⁵⁵ El 1932 a Girona encara s'està estructurant la FJC a nivell comarcal i el mateix avantguardisme neix entre el febrer i març del 1933.

⁵⁶ Aquestes primeres colònies tenen un cost de cinc pessetes diàries de pensió. A més d'aquestes colònies hi ha altres entitats religioses que també inicien l'organització de colònies. L'*Escola Parroquial Montserrat de Figueres*, instal·lada en el *Patronat de la Catequística*, aquest mateix any 1933 organitza dos torns de colònies a St. Pere Pescador destinades als nens dels obrers socis del Patronat. Els anys següents, 1934 i 1935 les colònies es repeteixen i en aquesta ocasió l'indret escollit és Colera.

Els responsables d'aquestes colònies són en bona part els mateixos responsables del Santuari del Collell. Alguns dels noms són Mn. Joan Piera i Mn. Vallosera i com a seglar també s'hi troba Francesc Geli, juntament amb altres. En les primeres colònies avantguardistes que es fan al Santuari el 1933 el director és el mateix Catedràtic del Seminari-Col·legi del Collell, Mn. Ramon Rodon. L'ajuden en la direcció de les colònies diversos directors i delegats avantguardistes. L'any 1936 és el darrer any de colònies avantguardistes. Cal recordar que la FJC desapareix durant el període de la guerra i un cop acabada, se'n prohibeix la reorganització.

TAULA I
Colònies organitzades per l'Avantguardisme de la
Unió Diocesana de Joves de Girona

	ORGANITZA	LLOC	TORNS	DATES
1933	Avantguardisme de la Unió Diocesana de Joves Cristians de Catalunya	Santuari de Sta. Maria del Collell	3 Torns	Del 31 de juliol al 28 d'agost.
1934	Avantguardisme de la Unió Diocesana de Joves Cristians de Catalunya	Santuari de Sta. Maria del Collell	3 Torns	?
1935	Avantguardisme de la Unió Diocesana de Joves d'AC de Girona	Santuari de Sta. Maria del Collell	2 Torns	5-12 agost 12-19 agost
1936	Avantguardisme de la Unió Diocesana de Joves d'AC de Girona	Santuari de Sta. Maria del Collell	?	?

FONT: Elaboració pròpia

2.2.4.3. La formació religiosa en aquestes colònies

Una de les principals finalitats de les colònies avantguardistes és "*formar l'esperit i el tremp avantguardista*". En un dels escrits publicat a la revista òrgan de l'avantguardisme de la FJC de Catalunya, *Avant*, es pot llegir:

"En les colònies us formareu bons avantguardistes, perquè:
aprendreu més,
sereu més bons,
us fareu forts,
sabreu millor el que és l'avantguardisme,
estimareu més la sort d'ésser avantguardistes,
us fareu més generosos i decidits...!
Avantguardistes, militants, tots a colònies!
..."⁵⁷.

Les colònies avantguardistes que la Unió Diocesana promou al Collell són unes colònies no tant amb una finalitat higiènic-sanitària --encara que també es treballa l'aspecte de la salut--, sinó que bàsicament predomina el caire catequètic tot compensant les mancances que l'educació escolar té durant l'etapa republicana pel que fa a l'aspecte religiós. Per això es diu que "*Són unes setmanes d'estudi, unes setmanes d'exercicis esperituals i corporals*"⁵⁸. Les sortides no s'han de prendre com un dia de gresca i llibertat sense control, sinó que s'han de fer pel goig de la vida, per realitzar pràctiques de treball, d'obediència, de condícia, d'ordre i disciplina. En aquest sentit, el temps d'estiu és contemplat i aprofitat con un temps per restablir l'equilibri entre la formació física i la moral, la formació religiosa i la intel·lectual. La colònia és l'entorn adequat per a aquesta compensació:

"L'estiu és un temps preciós per al noi, durant el qual és precís que recobri l'equilibri físic i moral del seu ésser en formació, que hauria perdut potser durant el curs amb els seus estudis. L'envigoriment físic i al mateix temps la formació moral i religiosa dels nois, només la pot assegurar una Colònia ben organitzada"⁵⁹.

⁵⁷ Vegeu *L'Avant*, núm. 33, 15 de juny del 1934, p.11.

⁵⁸ Vegeu POMAROLA, Josep M.(1936): "Les colònies avantguardistes", *Vida Catòlica*, any II, núm. 60, 3 juliol del 1936, p.3.

⁵⁹ Vegeu *L'Avant*, núm. 59, 15 de juliol del 1935.

La finalitat de la colònia no és, doncs, escolar com les que s'organitzen en aquest mateix temps a nivell municipal. No es treballa el repàs de lliçons i la complementarietat del treball que els alumnes realitzen durant el curs en les escoles. En aquest cas, l'objectiu és fonamentalment "compensatori" ja que es treballa el dèficit formatiu religiós que els infants tenen. És des d'aquesta perspectiva que els mateixos organitzadors valoren molt positivament la feina:

"...l'amic Geli fa ressaltar la utilitat de les Colònies del Collell per als fruits, que com a Delegat del C.Diocesà a aquestes colònies, va poder observar, assenyala l'assistència de representacions de 10 grups, superior a l'any anterior".(...).

"... demana als delegats comarcals que procurin fer ressaltar als Grups la conveniència de portar els nois al Collell sobretot per formar a aquests en que es pugui preveure uns futurs delegats avantguardistes".⁶⁰

2.2.4.4. La intervenció pedagògica en les Colònies Avantguardistes

En les colònies avantguardistes es realitzen activitats d'esbarjo i activitats pròpies de la tasca formativa a nivell espiritual. Pel que fa a l'esbarjo es fan excursions, esports i, al vespre, vetllades de cançons i de gresca. A nivell formatiu les tasques que predominen són resums de les prèdiques oïdes, realització d'un diari amb el que s'ha fet durant el dia, sessions de cercle d'estudis i Eucaristia. En un dels molts escrits que es publiquen en la revista *Avantguardista Avant*, respecte a les colònies avantguardistes es diu que "*Són tota una esperança per l'avantguardisme. Formació de l'esperit; assaigs de cercles d'estudis; pràctiques d'oratòria pels propagandistes; esperit i organització avantguardista; excursionisme i esport, tot això amb un aire sa, una alimentació excel.lent i l'esplai de la companyonia avantguardista*".⁶¹

L'horari habitual en aquestes colònies segueix el següent ritme: es lleven al matí aviat, prop de les 7h. Neteja, missa i després esmorzar. L'activitat central del

⁶⁰ Vegeu *Llibre d'Actes de la FJC de Girona*, p.32.

⁶¹ Vegeu *L'Avant*, núm. 9, 13 de juny del 1933.

matí és el cercle d'estudis. A la tarda l'ocupació principal són els jocs i al vespre després d'alguna petita activitat, l'oració. D'aquesta manera s'alterna la pietat i l'estudi amb l'esport i l'esplai. El resultat d'aquesta intervenció pedagògica queda reflectit en les paraules d'un nen de Girona que va asitir en les colònies del Collell del 1933:

"He comprès la necessitat que tinc d'ésser pietós per a fer triomfar el meu Grup. Miraré tant com em sigui possible d'infiltrar la pietat entre els militants del meu Grup. Si som enamorats de Jesús Sacramentat, triomfarem i podrem fer la Catalunya noble i cristiana que tots somiem."⁶²

⁶² Vegeu *L'Avant*, núm.15, 15 de setembre del 1933, p.6.

2.3. EL MOVIMENT FEMENÍ D'ACCIÓ CATÒLICA DURANT LA II REPÚBLICA

2.3.1. LA UD de la JCF, les aspirants i les benjamines

Paral·lela a aquestes organitzacions masculines d'AC --FJC i l'Avantguardisme-- hi ha l'organització femenina d'AC estructurada en quatre nivells: les Dones d'Acció Catòlica (aquelles que ja han contret el matrimoni o han sobrepassat els 35 anys), la Unió Diocesana de la Joventut Catòlica Femenina (JCF) (des dels 17 fins als 35 anys o al moment de contreure el matrimoni), les Aspirants a la Joventut Catòlica Femenina (dels 12 als 16 anys) i les Benjamines de la Joventut Catòlica Femenina (dels 6 als 12 anys). Els plantejaments i les activitats que realitzen aquests grups són similars als comentats per a la FJC i l'Avantguardisme, sempre però, dins el concepte de dona que impera en aquesta època.

L'estructuració de l'Acció Catòlica Femenina a Girona, pel que fa a les Benjamines i Aspirants és promoguda pel bisbe Cartañá i té lloc a partir del recés que se celebra el dia 26 de setembre del 1934 a l'església del Bon Pastor de Palau Sacosta⁶³. El 13 desembre d'aquest mateix any es publica el reglament de les Benjamines i les Aspirants d'AC. Els grups existents a Girona ciutat el 1935 són: 1 grup d'Unió Diocesana de Noies (JCF), 9 grups d'Aspirants a la JCF i 7 grups de les Benjamines de la JCF. Alguns dels noms del grups gironins són: Benjamines de les Carmelites, Benjamines del Mercadal, Aspirants de les Escolàpies, Aspirants de Sta. Susagna del Mercadal de Girona i Aspirants de les Dominiques. Totes aquestes seccions tenen una àmplia difusió arreu del bisbat⁶⁴.

⁶³ Vegeu la revista *Alba, Publicació del Comitè Diocesà de Benjamines i d'Aspirants*, núm.3, Girona, març del 1935, pp.2-3.

⁶⁴ Vegeu *Vida Catòlica*, any I, núm. 21, 4 d'octubre del 1935, p.3. Pel que fa a la Unió Diocesana de Noies hi ha grups a Peralada, Calella de la Costa, Canet de Mar, Lloret de Mar, Salt, Torroella de Montgrí, Begur, Malgrat, La Bisbal, Verges, Olot, l'Escala, Figueres, Vilobí d'Onyar, Palafrugell, Arenys de Mar, Vilademant, Sant Feliu de Guíxols, Sta. Coloma, Cassà de la Selva, Blanes

Les presidentes diocesanes de les Benjamines i Aspirants en aquest període són Concepció Bordas Brascó (1934-1935) i Maria Dolors Bosch i Rosell (1935-1936). D'altres persones implicades en diferents càrrecs són: M.Elvira Civil (vice-presidenta) i Montserrat Aragó (secretària). Com a delegada diocesana per a les Aspirants de la JCF s'elegeix Roser Sureda; l'administradora del secretariat és Concepció Castellvell, la qual, el gener del 1936 és nomenada delegada diocesana de les Aspirants.

El Comitè Diocesà de Benjamines i d'Aspirants el gener del 1935 i fins al juny del 1936 treu a la llum una revista amb caràcter mensual: *Alba*. L'objectiu d'aquesta revista és, tal com explica en el seu primer número, portar les directrius de Roma i del Bisbe, mantenir i augmentar l'entusiasme per l'adveniment del regne de Crist i cobrir la necessitat de formació i acció per entrenar-nos en l'Acció Catòlica. La revista serveix, doncs, de punt de referència, connexió i reflexió per a les Aspirants i Benjamines d'AC. En els diferents números s'hi donen a conèixer els temes dels Cercles d'Estudi, la secció del Martirologi Virginal, les novetats des de la Centraleta (Coordinació des de Casa Carles), etc. Val a dir que, a més de les pròpies activitats d'apostolat i catequesi, també s'implanten uns carnets d'aspirants i unes cèdules de benjamines que, entre altres avantatges, permeten rebaixes en els trens i autobusos de les sortides que es fan.

2.3.2. Les Colònies de la Secció Obrera de la UD de la JCF

L'Església també inicia durant el període republicà el treball educatiu amb noies a través de la modalitat de colònies. El 1935 ja s'organitzen colònies per a nenes en el bisbat de Girona. La *Cívica Femenina de Figueres* organitza aquest any tres

i Pineda. Les Aspirants de la JC Femenina tenen grups a Pont Major, Bàscara, Sant Joan les Fonts, l'Escala, Calella de la Costa, Llançà, Salt, Begur, Peralada, Malgrat, 2 grups a Lloret de Mar, Tortellà, Olot, Torroella de Montgrí, Sant Jordi Desvalls, Sils, Tordera, Ultramort, Sant Cebrià de Villalta, Bescanó, Vilobí i Riudellots. Finalment, les Benjamines de la JC Femenina estan representades a Pont Major, Sant Joan les Fonts, L'Escala, Calella de la Costa, Llançà, Salt, Begur, Peralada, dos grups a Lloret de Mar i Olot. El gener del 1936 consten 54 grups, entre Aspirants i Benjamines, inscrits en el bisbat de Girona, amb un total de prop de 2.000 inscripcions. Vegeu *Alba, Publicació del Comitè Diocesà de Benjamines i d'Aspirants*, núm. 13, Girona, gener del 1936, pp.2-3.

torns de colònies adreçades a aquelles noies que per la seva edat ja no podien anar a les colònies escolars municipals. Pel que fa a Girona, l'any 1936 la *Secció Obrera de la Unió Diocesana de la Joventut Catòlica Femenina* organitza una tanda de colònies de vuit dies --del 28 de juny al 5 d'agost-- a "Vil.la Betània" (Arenys de Mar). Es tracta d'unes colònies d'estiueig --fora de l'estricta concepció de colònies "escolars"-- ja que estan pensades per al descans de les seves afiliades tenint en compte que moltes treballen i no poden gaudir d'unes vacances --cal recordar que la JCF acull noies de 17 fins a 35 anys aproximadament--. Les participants en aquestes colònies són 81 noies encara que no es pot precisar quantes són de Girona perquè també hi assisteixen joves d'Arenys de Mar⁶⁵.

La colònia d'estiueig de la *Secció Obrera de la JCF* feta el 1936 és de vuit dies "*per a disfrutar d'un descans ben justificat i què (sic) a voltes en les cases llurs no poden disfrutar-se per haver-se de dedicar a altres treballs de la casa, però treball a la fi i sempre pesat i per tant negació de vacances: en les nostres colònies trobaran descans per al seu cos i encara més tots aquells mitjans que l'ajudaran a tonificar-lo per a reprendre després novament la tasca amb plena salut i vitalitat*"⁶⁶. L'objectiu que se cerca és la formació integral partint d'una concepció de la noia com a persona cristiana que ha de practicar i viure la religió. Per això cal mantenir viva la fe a partir d'exercicis espirituals i treballs amb aquesta finalitat. Les colònies esdevenen un bon espai per a aquesta reflexió, aïllades de la vida rutinària i ajudades pels Cercles d'estudis, cants i pràctiques cristianes que configuren el nucli principal de les activitats juntament amb la vida quotidiana, els banys i algunes sortides i excursions (Canet de Mar, Arenys de Munt...). I és que l'horari està pensat perquè "*permeti aprofitar el temps de*

⁶⁵ Les despeses es cobreixen a través de l'aportació de les participants però, sobretot, a partir dels donatius que es recullen. La relació de donacions es pot consultar en els diferents números de *Vida Catòlica* des del més d'abril fins al setembre del 1936.

⁶⁶ Vegeu "Colònies d'estiueig per a les noies de la Secció Obrera de la J.C.F.", *Vida Catòlica*, any II, núm. 50, 24 d'abril del 1936, p.8.

manera que en surtin beneficiats el cos i l'ànima"⁶⁷.

Malgrat aquest objectiu pietós, aquestes colònies manifesten obertament la finalitat de respectar el temps lliure com a tal, per això es veuen més com unes "colònies de vacances" o unes "colònies d'estiueig". D'una banda, perquè ja no és l'escola la institució que les promou a partir de la figura del mestre, de l'altra, perquè tampoc són escolars les participants a les quals s'adrecen, sinó que en molts casos són noies fora de l'edat estrictament escolar que es contempen com a futures catequistes, mestresses de casa o treballadores que dediquen les seves vacances a fortificar el seu cos i esperit.

⁶⁷ Vegeu *Vida Catòlica*, any II, núm. 58, 19 de juny del 1936, p.9.

2.4. EL MOVIMENT MASCULÍ D'ACCIÓ CATÒLICA EN EL FRANQUISME

2.4.1. La Joventut d'Acció Catòlica

Després de la guerra s'intenta refer la FJC de Catalunya sense èxit. De fet, no s'autoritza la represa pel seu caràcter catalanista⁶⁸ i s'imposa la *Juventud de Acción Católica* a partir del 1941. En el nou Estat la situació socio-política significa la reducció de l'AC a objectius estrictament piadosos i religiosos i el control jeràrquic de qualsevol anomalia socio-política. El nacionalcatolicisme porta a la identificació de catòlic amb nacional, entre política i AC. Els estatuts de la Joventut d'Acció Catòlica diuen:

Art.1 "*...una asociación de carácter diocesano, que es la rama masculina de la Juventud de Acción Católica.*"

Art.3 "*La Unión Diocesana tiene por como fin el apostolado entre los jóvenes, en el sentido de promover entre los mismos el amor a Jesucristo e interesarlos por una concepción totalitaria de la vida cristiana. Por esto se propone su formación integral, y dentro de ella el más exacto conocimiento de la Doctrina Católica y atender con sus soluciones todos los problemas del momento, en la vida individual, familiar y social*"

Art.9 "*Dentro de la Unión Diocesana existirán varias Subuniones profesionales (Agrícola, Escolar, Independiente, Obrera y Dependiente) y Agrupaciones de arte, Cultura, Deportes, Excursionismo, etc, las cuales se regirán por reglamentos especiales.*"⁶⁹

En els anys 50 el Consell Diocesà de Joves d'AC té per consiliari el Dr. Josep Maria Cases, més endavant hi ha també Mossèn Andreu Bachs; com a president

⁶⁸ A Barcelona aquesta prohibició té el vist-i-plau del bisbe.

⁶⁹ Estatuts de la *Unión Diocesana de la Juventud de Acción Católica de Gerona* amb data del 26 de febrer del 1940. AHG, Fons del Govern Civil, Serie drets ciutadans, Expedients d'associacions del Municipi de Girona A-C. 1946-66, ll. 2458.

Joan Paredes Hernández I i com a secretari Narcís-Jordi Aragó. Pel que fa al centre de "La Salle" hi ha un grup de Joves d'AC que té com a consiliari Mossèn Lluís Amat i com a presidents Josep Gasull Fornells i Joan Paredes Hernández II "Nito". Els secretaris d'aquest grup són Josep Panosa Picetti i Joan Ribas Feixas.

En el centre parroquial de Sant Josep també hi ha un grup de joves d'AC els estatuts del qual, en seu primer article, s'especifiquen que pretenen "*fomentar y facilitar la práctica de todos los deportes, con carácter ameter en sus diversas manifestaciones. A tal fin la Junta Directiva podrá crear las correspondientes secciones, con la debida autonomia entre si*". L'assessor religiós d'aquest grup és el rector Francesc Puig i el president en Jaume Fàbregas.⁷⁰

2.5.2. L'Aspirantat de Nois de l'Acció Catòlica

Hi ha constància que l'Aspirantat d'AC després de la guerra inicia la seva tasca el 1940 amb Mn. Vicens Vila de consiliari. Una de les persones vinculades també a aquest moviment és Joan Julià Roch com a Delegat Diocesà. L'Aspirantat del Grup de "La Salle" es reorganitza després de la guerra, l'any 1942, amb el Germà Fermín fins al 1948 quan entra el Germà Guillermo. Com a consiliari hi ha Mn. Lluís Amat. Pel que fa al grup de "La Salle", a més dels Aspirants (nois de 10 a 14 anys), també acull un grup de nens més petits (de 6 a 10 anys) amb el nom de *Congregants del Nen Jesús*, dels quals Miquel Soler és Delegat des del 1950 fins a l'any 1952 quan passa a ser Delegat dels Aspirants.

Ben aviat els principis, les activitats i els postulats de l'Aspirantat a nivell diocesà es difonen a través de la revista mensual *Aspirantado*. És a través d'aquestes planes que es dona a conèixer com ha de ser un Aspirant: un noi valent, pur,

⁷⁰ Altre personal implicat en aquest grup d'AC són el vice-president Josep M^a.Carreras, el secretari Lluís Molí, el vice-secretari Joan Valls, el tresorer Francesc Compte, el delegat d'esports Manel Ribera, el delegat d'insal.lacions Robert Caixàs, el delegat de material Salvador Canals i el delegat de relacions públiques Josep M. de Puig.

alegre i apòstol. Per això es diu que "*ser aspirante significa prestar nuestras propias manos a Jesús (ya que tiene las suyas clavadas en cruz) para llevar la redención a todos los hombres. Ser aspirante para mí quiere decir ser apóstol, ser soldado de la Iglesia*"⁷¹. En els diferents números d'aquesta revista es donen les consignes del bon aspirant amb el propòsit d'ajudar a formar els més joves. Per això se'ls recomana:

- LLeva siempre la insignia y el carnet.
- Cotización regular.
- Participación activa en todos los actos.
- Ofrecimiento del día con la oración matutina.
- Conquista, por lo menos, de un compañero.

Sin descuidar ni un momento que la fuerza implelente de nuestro apostolado es Cristo.

- Misa diaria, o frecuente.
- Comunió, por lo menos, Semanal.
- Director espiritual fijo.
- Visita Eucarística, diaria.
- Alegre, puro, obediente... "⁷².

Igualment, en la *Circular del Consejo Diocesano de los Jóvenes de Acción Católica* es donen consignes i s'assenyalen les pautes que ha de seguir el moviment de l'aspirantat tot intentant perfilar el model de jove:

"Se nos compara con los jóvenes de antes de la guerra y se nos acusa de gente sin empuje. Pero no sé si es mejor vida sin empuje o empuje sin vida. También las balas tienen mucho empuje; pero cuántas se pierden e inutilizan... No importa que vayamos despacio. ¡Si en cada Centro lográmos formar un grupito de enamorados de Cristo! Me río yo del empuje de antes de la guerra."⁷³

⁷¹ Vegeu "¿Por que eres aspirante?", *Aspirantado*, núm. 211, febrer, 1960, p.5.

⁷² Vegeu: "El Aspirante debe ser...", *Aspirantado*, juliol 1946, p.6.

⁷³ Article aparegut a la *Circular del Consejo Diocesano de los Jóvenes de Acción Católica*, núm. 61, octubre y noviembre del 1948, p.2, amb el títol "Ante el nuevo curso" i signat per Vuestro Consiliario.

Els joves de l'Aspirantat són també amants de l'excursionisme. Des del moviment s'encoratja a tots els joves que recorrin les muntanyes del nostre país, però sempre recordant els principis del seu moviment que no són els dels postulats i les consignes que havien caracteritzat l'excursionisme anterior a la guerra civil.

"No hay aspirante que no sea fervoroso devoto del excursionismo. (...) Son de admirar los jóvenes que en los días festivos, después de cumplir sus deberes religiosos, desprecian las peligrosas diversiones mundanas, suben nuestras montañas y cantan al unísono con la naturaleza las glorias del Creador, a la par que fortifican el cuerpo y elevan su espíritu."⁷⁴

En arribar l'estiu, els joves militants de l'Aspirantat d'AC tenen l'obligació de seguir els següents preceptes que els són recordats cada any quan s'apropen les vacances:

"...hacer vacaciones no quiere decir cruzarse de brazos y no hacer absolutamente nada, mucho menos vagar por la calles como un perro pordiosero.

Orden en todo. Un joven sin orden ni método pierde sus fuerzas espirituales y culturales vanamente. Echa sus tesoros al muladar.

¡Aspirante! Tú aprovecharás tus vacaciones disfrutando sanamente.

Practicarás el deporte, el excursionismo, con moderación y convenientemente.

Nunca saldrás de tu casa sin el debido permiso de tus padres, e indicarás a dónde vas y con quién te acompañas.

Cultivarás tu inteligencia con un repaso de las asignaturas del curso, principalmente de aquellas que en los exámenes has acusado más flojedad y en aquellas que sientes menos simpatía. No pierdas el tiempo con novelas sosas de policías, gangsters y ... que sé yo. Y mucho menos te tomarás la libertad de leer libros sin antes haberte asesorado por tus padres o el Rdo. Consiliario de la ortodoxia del autor.

En la piedad, aprovecharás tus vacaciones para hacerte un corazón grande, amable y generoso para con Dios y el prójimo.

Misa, Comunió, Visita al S.S. diaria."⁷⁵

⁷⁴ Vegeu ROURA,Jaime:"Excursionismo", *Aspirantado*, Agosto 1944.

⁷⁵ Vegeu: "Vacaciones", *Aspirantado*, julio 1945, p.6.

Davant el perill que poden suposar les vacances d'estiu pel fet de significar un possible parèntesi en la vida de l'aspirant, el centre de "La Salle" de Girona, crea l'any 1953 el GREST com a resposta a aquesta situació. A través d'aquest "Grup Estival", com a adaptació de l'Aspirantat a la situació d'estiu, s'intenta compensar la manca d'activitat pròpia de l'estiu a través de diferents jocs, trobades i campaments. En aquest temps l'Aspirantat de "La Salle" té com a assessor el Germà Guillermo i com a delegat Miquel Soler Dalmau fins a l'any 1960.

2.4.2.1. "El Grupo Estival del Aspirantado" (GREST)

El GREST és una experiència molt propera als Casals d'Estiu. El GREST ("GRupo ESTival") és un "Aspirantat d'estiu" que s'introdueix a Girona a partir del coneixement que els responsables de l'Aspirantat de "La Salle" tenen de la seva aplicació a Barcelona. Per això els *Germans de la Doctrina Cristiana* de Girona envien a Mataró, l'any 1952, dos aspirants a fer uns cursets de dirigents, organitzats per la Delegació de Barcelona⁷⁶. A partir d'aquest curs es comença a treballar en la idea fins que el 12 de juliol del 1953 té lloc l'inici de les activitats del GREST "La Salle" amb una sortida a Santa Afra.

El Grest s'entén com l'adaptació del treball de l'Aspirantat a la situació dels dos mesos de vacances d'estiu. És definit com "*el estilo de vida de los Aspirantes en vacaciones*", "*la conquista del verano para Crito*". Potser la definició més completa és la que defineix el GREST com "*el Aspirantado revestido de un ropaje adecuado al verano a fin de preservar a los muchachos de los peligros estivales y aumentar la "zona de influencia" del mismo, cumpliendo un programa adecuado sin olvidar la finalidad intrínseca y esencial del Aspirantado que es educar a los muchachos forjando hombres*"⁷⁷.

⁷⁶ El recull teòric tractat en aquest cursets es troba presentat en l'opuscle: *EL GREST. Orientaciones para Delegados e Instructores de Aspirantes*, Colección Aspirantes, núm. 2, Barcelona, 1952.

⁷⁷ Vegeu: *EL GREST. Orientaciones para Delegados e Instructores de Aspirantes*, Colección Aspirantes, núm. 2, Barcelona, 1952, p.8.

El fi principal que es busca queda explicat en el seu lema "*guerra a l'oci*". Es parteix del supòsit que els aspirants són víctimes de la inactivitat pròpia de l'estiu, la qual cosa provoca en ells una manca de pietat i la pèrdua dels costums adquirits durant el curs. Sembla que la calor, la despreocupació moderna en el vestir, les platges... fan de les vacances un vertader perill al qual cal posar remei.

"Su finalidad es preservar al Aspirante de los peligros del verano. Acostumbrarle a disfrutar de los encantos de la Naturaleza, con frecuentes excursiones para retraerle del bullicio de las masas, donde los hombres son CADA VEZ MENOS HOMBRES. (...). Un preservativo de las almas para que la mundanal canícula no las mate en flor".⁷⁸

Aquesta prevenció de la persona i preservació de les ànimes es vol aconseguir a través de la formació integral dels aspirants que es proclama quan s'afirma que "*...lograremos el fruto anhelado: Que las vacaciones fuente de peligros y tentaciones, se conviertan, con la gracia del Señor, por medio del Grest en el semillero fecundísimo de una formación integral.*"⁷⁹

Amb el propòsit de donar un aire estiuenc a l'aspirantat els diferents grups de treball i les comissions es reestructuren i prenen noves formes de treball: la Comissió Executiva passa a dir-se Taula Rodona, els Cercles d'Estudis es diuen "Tertulias veraniegas", les Reunions Generals es diuen Consells del Grest, etc. Els Aspirants s'organitzen en patrulles de 7 o 8 nens. Cada patrulla funciona per separat amb un guió, un lema, un nom, un color i un patró. La Llei del Grest o el Codi d'Honor diu:

1. *Declaro guerra al Ocio.*
2. *Seré puro a toda costa.*
3. *Jesús será mi mejor Amigo.*
4. *Invocaré a María a menudo en la lucha.*

⁷⁸ Vegeu: SOLER, Miquel (1955): "Apuntes Grest 1955" en *RESURGIR. Circular del Centro de "La Salle" de los Jóvenes de Acción Católica*, II época, núm. 3, octubre-noviembre 1955, p.21.

⁷⁹ Vegeu: *EL GREST. Orientaciones para Delegados e Instructores de Aspirantes*, Colección Aspirantes, núm. 2, Barcelona, 1952, p.11.

5. *Conquistaré a mis compañeros con la alegría.*

El lema queda resumit en el quatre conceptes: *Pur, Lleial, Generós i Alegre*, i com a estratègia metodològica es té molt clar que tot ha de "*revestirse de tonos agradables y atractivos. Desde las paredes del local hasta el último detalle de la vida colectiva, debe 'entrar por los ojos'...*".

A partir del funcionament en patrulles s'estructuren les activitats del Grest. Entre les activitats més pròpies de l'objectiu pietós es realitzen confessions setmanals, assistència a missa els dissabtes i els primers divendres de mes, visites diàries al Santíssim i, rotatòriament, la patrulla a la qual toca servei, ajuda cada dia a missa. Pel que fa a activitats lúdiques i formatives es fan diaris murals, treballs manuals, jocs, passeigs, excursions i, sobretot, el campament. Sempre, però, la intensa activitat recreativa va unida a la idea de pietat, fonamental en l'aspirantat d'aquest temps. A través de totes les activitats es porta un sistema de puntuació entre les patrulles. Cada setmana es puntua la dedicació i la patrulla que guanya pot penjar un "corbatí" més en el seu banderí. Aquest fet serveix d'estímul per veure quina patrulla té més corbatins en el seu banderí a final de curs.

Per assolir la finalitat que el Grest es proposa, es parteix d'adequar l'activitat i el ritme diari a les diferents hores del dia. Per això es divideix la jornada dels aspirants en tres parts: "Alba", "Meridiano" i "Crepúsculo". Solament l'última és en gran grup, les restants es fan en petits grups i en equips. D'aquesta manera, la base del Grest recau en el sistema de patrulles d'uns set nens, amb un cap escollit entre ells. El funcionament del Grest un dia qualsevol és el següent: al matí, assistència a missa per grups, amb caràcter voluntari. Llavors es reuneixen a casa d'un dels nois del grup, per tal de realitzar els seus treballs (diari del Grest, periòdics murals, etc.). A la tarda al pati de "La Salle" es fan les pràctiques col·lectives: excursions, jocs, etc. Els diumenges es fan excursions col·lectives i per a la clausura es fa una acampada com a activitat més esperada. Des del 1953 al 1955 s'acampa al Santuari de la Salut, a Sant Feliu de Pallerols,

en el "Pla dels Alemanys". El campament dura pocs dies, uns quatre. Hi ha quatre patrulles i els responsables. Del 1956 al 1958 el lloc escollit per plantar les tendes és el Santuari dels Arcs de Santa Pau, on s'altern la vida en tendes i els àpats en la casa dels Arcs. L'any 1958 a més de quatre patrulles d'uns 7 o 8 nens de l'Aspirantat de "La Salle" hi van també 4 o 5 nens de l'Aspirantat de la parròquia de Santa Eugènia, aprofitant la vinculació de Joan Julià amb el Consell Diocesà⁸⁰. En total uns 36-37 aspirants. Finalment, el 1959, darrer any de Grest, es fa una colònia a Monistrol de Montserrat del 3 al 10 d'agost ⁸¹.

El Delegat General de l'Aspirantat de "La Salle" és Miquel Soler Dalmau i l'assessor d'aquest mateix grup és el germà Guillermo. D'altres germans de "La Salle" així com seglars que intervenen en alguns dels campaments del GREST són el Germà Conrat, el germà Tomàs, goan Paredes II "Nito", Màrius Soler Pinadell, Albert Teixidó Masó, Josep Sureda, Mn. Josep Iglésias, Mn. Àngel Caldes, Mn. Emili Montal i Mn. Prat, entre altres.

Els aspirants que formen part del GREST són nens de 10 a 14 anys, la majoria seguidors de l'aspirantat durant l'hivern. El funcionament general es veu fonamentat en la rivalitat entre les patrulles. Quan neix l'any 1953, té quatre patrulles amb un total d'uns 30 aspirants⁸². Aquestes patrulles són "Canigó", "Pirineu", "Els Àligues" i "Els Isards". Cada una amb vuit aspirants i un banderí que els identifica. Els nens van equipats amb una gorra verda amb l'escut del GREST i un braçal blanc i verd amb l'anagrama Crist. El treball es distribueix per patrulles a les qual s'assignen diferents responsabilitats (encarregats de la

⁸⁰ Hi ha documents en el Fons del SCV que assenyalen que aquesta colònia va tenir lloc el 1959 i que varen fer-se dos torns. Creiem que això no va ser així. No hem trobat cap fet que ho demostrï i, en canvi, segons Miquel Soler --Delegat General en aquest temps de l'Aspirantat de "La Salle"-- els fets varen anar tal com assenyalam.

⁸¹ Vegeu l'annex 13: La colònia GREST "La Salle" a Monistrol de Montserrat.

⁸² Vegeu: "El Aspirantado en traje de verano. El GREST planta sus banderines en el Centro 'La Salle'", *Vida Católica*, año XIII, 2ª época, núm. 166, octubre del 1953, p.12. Vegeu també revista *RESURGIR. Circular del Centro "La Salle" de los Jóvenes de Acción Católica*, núm. 40, Girona, octubre del 1953.

llenya, del càntir, etc.). Pel que fa als aspirants de "La Salle" que participen en el Grest, se sap que alguns dels "Jefes de Patrulla" varen ser: Xavier Negre Lion, Jordi Oliva Mir, Josep Oliveres, Miquel Bosch Puig o Joan Solà Espunya, entre altres. Igualment es conserven alguns dels noms dels assistents a la colònia "Grest La Salle" del 1958 als Arcs de Santa Pau⁸³: Manel Ruíz, Paco Vargas, Jordi Oliva, Antoni Ramos, Vicens Riera, Enric Amat, Llenàs, Moreno, Espadaler, Quim Masó, Rafel Martí, Rafel Riera, Emili Pérez, Gutiérrez, Micaló, LL.Vich, Miquel Soler, Juli Sanz, Fuertes, Ferriol Danés, Miquel Pelegrí, Lluís Aymerich, Miquel Bosch, González, Trull, Josep Oliveras, Perpiñá, J.M.Vicens, Manel Ruíz, Prunell, Ramon Riera, etc.

⁸³ Informació obtinguda a partir del treball de recollida i catalogació de fotos que Miquel Soler ha realitzat sobre l'Aspirantat de "La Salle" durant els anys 50.

2.5. EL MOVIMENT FEMENÍ D'ACCIÓ CATÒLICA EN EL FRANQUISME

Acabada la guerra civil el moviment d'Aspirants i Benjamins d'AC es reestructura de nou a Girona i torna a reprendre les activitats. El setembre del 1941 ja es publica la revista que serà portaveu d'aquest moviment. Si abans de la guerra aquesta revista s'havia dit *Alba* i es repartia gratuïtament a Benjamins i Aspirants, ara es diu *Candor Direccional para Benjamins y Aspirantes de Acción Católica Femenina. Suplemento al Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Gerona* i solament es reparteix entre les Aspirants, per motius econòmics, durant el període del 1941 fins al 1952, any en què recupera el nom de *Alba* com a revista per a les Aspirants, mentre que *Candor* es publicarà com a revista adreçada a les Benjamins. El *Candor* del primer període és una revista amb una línia continuista del que havia estat *Alba*, tant pel que fa a format, com a les seccions i al mateix contingut de la revista⁸⁴.

El consiliari i promotor de la reestructuració del moviment femení d'AC és Mn. Narcís Busquets (el mateix que havia iniciat i portat el *Vigilari* i que també és professor de religió a l'Escola de Magisteri). Com a responsables de les diferents seccions del moviment hi ha les Delegades. El setembre del 1941 ja se celebra un curs de formació de Delegades Tècniques de Benjamins i Aspirants per a seglars i religioses de la diòcesi de Girona, amb 72 inscrites. És el primer curs que es fa d'aquest tipus a nivell d'Espanya. La formació de les responsables delegades es fa doncs, a partir d'aquest curset o bé, a partir de la pràctica des dels temps de la II República. Més endavant, del 10 al 16 de setembre del 1951, té lloc un nou curset per a Delegades Tècniques en el Santuari de Santa Afra, a Girona. El curs

⁸⁴ En el primer número de *Candor*, el setembre del 1941, s'hi pot llegir: "*La pequeña revista será linda --como hermana que es de "Alba"-- será sino igual, mas parecida a ella y seguro que se abrirá paso y ha de ser bien recibida dondequiera que haya niñas amadoras de Jesús. (...) Fíjate ahora, más que en su presentación --que debido a las circunstancias debe ser muy humilde-- en lo que contiene: tu círculo de estudios, tu formación de A.C.; las noticias que puedan interesarte de los diversos centros... en fin, Candor tendrá su poquitín de parte amena: juegos, cantos, problemas y acertijos, etc., para las pequeñas benjamins y aspirantes juguetonas.*"

també és catalogat de "*primer cursillo que se hace en España en esta nueva modalidad*", i es preveu que serveixi per a descans i meditació de les noves delegades.

Pel que fa a Girona ciutat el gener del 1943 consten set grups de Benjamins i 10 d'Aspirants (Vegeu la TAULA II). Als grups d'Aspirants esmentats, més endavant s'hi afegixen el grup de la Catedral -El Carme i el grup de les Carmelites-. D'aquesta manera hi ha un total de 10 grups d'Aspirants femenines a la ciutat de Girona, més el grup de Pont Major. Les presidentes diocesanes⁸⁵ en el període del 1939 al 1946 són: Montserrat Sidera Pujol (1939), Dolors Lloveras Carbó (1940-1941), Maria Assumpta Guirao Massaneda (1941-1942), Consol Valls Costa (1943-1944), Ana Maria Cánovas Delclós (1944-1945), Rosa Bru Petit (1945-1946).

TAULA II
Grups de Benjamins i Aspirants
a la ciutat de Girona el gener del 1943

Benjamins

NOM DEL GRUP	PATRONA	BENJAMINES	PRESIDENTA
Beates de la Catedral	Sta. Aquilina	25	Josefina Ball.lloera
Escolàpies de la Catedral	Sta. Cecília	44	Dolors Surribas
Cor de Maria de la Catedral	Sta. Catalina de Sena	61	Teresa Andreu
Sant Fèlix	Sta. Cristina	49	Mercè Malagelada
Mercadal - Eiximenis	Sta. Emerenciana	80	Montserrat Ros
Mercadal - Dominiques	Bta. Imelda	60	Conxita Obiols
Pont Major	Bta. Imelda	33	Lola López
TOTAL GRUPS BENJAMINES	7	352	

⁸⁵ Per a més detalls de la vida de cada una d'aquestes delegades vegeu *Candor*, año XI, núm. 1, enero-febrero del 1945, pp.6-7.

Aspirants

NOM DEL GRUP	PATRONA	BENJAMINES	PRESIDENTA
Centraleta	Sta. Inès	15	Consuelo Valls
Beates de la Catedral	Sta. Catalina de Sena	10	Dolores Duch
Escolàpies de la Catedral	Sta. Eulàlia	69	Maria Lladó
Cor de Maria de la Catedral	Sta. Juana d'Arc	71	Maria Dolors Font
Sant Fèlix	Sta. Cecília	19	Montserrat Estolés
Mercadal	Sta. Susanna	39	Maria Mir
Mercadal - Dominiques	Bta. Imelda	30	Ramona de Blas
Mercadal - Escola Normal	Sta. Catalina Alexandria	23	M. Pietat Vilallonga
Pont Major	Sta. Llúcia	22	Conxita Roca
TOTAL GRUPS D'ASPIRANTS	10	298	

FONT: Elaboració pròpia a partir del "Catálogo de Aspirantes y Benjamins de Acción Católica Femenina de la Diócesis de Gerona. Estadística Oficial del día 21 Enero de 1943 Fiesta de la Gloriosa Santa Inés" en *Candor*, núm. 3, año IX, març del 1943, pp.5-8. En aquesta estadística figuren tots els grups d'Aspirants i Benjamins del bisbat, en total hi consten 86 grups repartits per les diferents poblacions.

L'activitat d'aquests grups està en la línia del que feien els mateixos grups de Benjamins i Aspirants durant la II República encara que s'incrementa el sentiment místic i religiós i es dóna molta importància a l'oració. Per això se'ls diu que *"Es necesario que la actividad sea positiva, que venga de dentro a fuera. El motor de la verdadera actividad es la oración, el estar nuestra alma unida a Dios. La primera actividad es rezar. La segunda actividad hacer. La tercera actividad decir"*⁸⁶. Amb aquesta mística se cerca un ideal de dona com a servidora:

⁸⁶ Vegeu: *Candor*, año XI, núm. 7-8, julio-agosto del 1945.

"Las A. debemos ser las mejores de la parroquia: aquellas que vamos creciendo no sólo en edad, sino en sabiduría y gracia. Como Jesús, como María, como las doncellas de nuestro martirologia virginal.

El Papa dijo: << Aspirar es la tendencia de ir a alguna cosa alta con valentía y con toda la fuerza del alma >> .

Nosotras, las A. -como todas las inscritas en la A.C.- aspiramos a hacernos santas, para ayudar a la santificación de los demás. ¿Cómo conseguirlo? Frecuentando los Santos Sacramentos, con la práctica de las virtudes -las nuestras especiales son: modestia, veracidad, puntualidad -asistiendo a los círculos de estudios de nuestros centros, obedeciendo en todo a nuestro Sr.Cura- como representante de la Jerarquía- dándonos generosamente al trabajo del apostolado.

Aspiramos...a formar dentro de poco...ser las mejores, las más sufridas, las más activas, las más femeninas, y no con modales de muchacho, sino jóvenes cristianas en todo".⁸⁷

La participació en aquests grups és un compromís que s'espera que modifiqui la manera de ser. No hi ha, per tant, vacances sinó que durant l'estiu, si es canvia de localitat amb motiu de l'estiueig, la noia ha d'anar a fer els Cercles d'Estudis en la parròquia on resideixi accidentalment. Es constata un sentiment de rebuig vers el temps d'oci, com a possible temps de vicis i perill. Amb aquesta mentalitat pròpia i característica del nacionalcatolicisme (puresa, oci perillós, etc) s'aconsella a les Aspirants i Benjamins que:

"Las vacaciones son útiles para aprender a servir a Dios.

- a) No dejar las oraciones.
- b) Frecuentar mucho los sacramentos.
- c) Dar buen ejemplo (vestido, diversiones).
- d) Atraer niñas a la A.C.
- e) Rogar por la conversión de los malos.
- f) Ofrecer sufragios para las almas del purgatorio (...)

La Benjamina es servicial: con sus hemanitos, sus padres, etc. Fomentará el hábito del trabajo <<nunca mano sobre mano >>".⁸⁸

⁸⁷ Vegeu: "Aspirantes...¿A qué?" a *Candor*, núm.12, año IX, diciembre del 1943, p.10.

⁸⁸ Vegeu: *Candor*, año X, núm. 7, julio del 1944.

L'himne de les Benjamines i les Aspirants és també un bon exemple de quins són els propòsits i els valors que es volen transmetre a través de les activitats i sessions d'estudi i reflexió que es promouen amb aquestes nenes: innocència, esperança, oració, disciplina, treball, fe, puresa virginal, etc.⁸⁹

⁸⁹ Vegeu l'annex 2: Himnes i cançons d'alguns moviments i obres. S'hi troba l'himne de les benjamines i les aspirants.

2.6. L'ESCOLTISME CATÒLIC CATALÀ

2.6.1. Els inicis de l'Escoltisme Catòlic Català

L'escoltisme es funda a Anglaterra el 1907 gràcies a Baden-Powell⁹⁰. El 8 de febrer del 1913 el bisbe de Barcelona comunica als rectors "*Nosaltres desitjaríem la constitució entre els nostres de grups de Boy Scouts netament catòlics, amb declaracions franques i terminants. Les obres totes en general que s'estableixin entre catòlics han de tenir aquest caràcter.*" En aquestes dates té lloc al *Foment de Cultura de Barcelona* una conferència sobre els Boy Scouts a càrrec del Rev.Dr.Lluís Gomis Cornet on es diu que els Boy Scouts poden ésser perjudicials a molts nois que ja reben una educació completa (religiosa, intel.lectual i física) a casa i en les diferents intitucions on assisteixen, però que per descomptat, poden afavorir altres joves que no reben una educació completa, perquè portant-los al camp, s'evita que passin els dies festius en llocs perillosos. Ja hi ha una opinió, doncs, que propugna uns Boy Scouts netament catòlics, malgrat tarden uns anys a constituir-se. És a finals dels anys vint quan Batista i Roca, juntament amb el seu equip, després de l'apropament a les entitats excursionistes i culturals obertes a tothom, inicia la propagació de l'escoltisme entre les associacions religioses.

El 1928 el *Centre Moral i Instructiu de Gràcia* implanta una secció infantil excursionista dins la secció de jovent. El consiliari de Joventut és mossèn Antoni Batlle. El mes de març del 1930 la secció infantil i la de joventut es tanquen per discordances amb elements afiliats a la *Unió Patriòtica*. Mossèn Batlle ja està preocupat per omplir el temps dels nois de l'escolania quan no estan ocupats per l'estudi. Sempre els porta jocs perquè s'entretinguin, els compra llibres, etc. Mossèn Batlle és convidat per Batista i Roca a assistir a una de les seves activitats i dir-hi missa. A partir d'aquí, l'any 1930, Mossèn Batlle es proposa la introducció de la *Germanor de Minyons de Muntanya* (GMM) en les *Joventuts de*

⁹⁰ Pel que fa al naixement de l'escoltisme i en concret, de l'escoltisme català, vegeu l'apartat de les iniciatives de la societat civil.

la *Lliga Espiritual* a través de la idea d'una gran entesa entre tots els agrupaments que són afins. La idea és ben acollida des de l'Església que veu en aquestes activitats una possibilitat de renovar la catequesi del moment.

2.6.2. L'Escoltisme Catòlic Gironí de la II República (1935-1936)

El juny del 1913 en el *Boletín Eclesiástico del Obispado de Gerona*⁹¹ es reproduïx la circular publicada pel bisbe de Barcelona on es deixa la porta oberta a la creació de grups escoltes, s'insisteix en la necessitat de potenciar les diferents entitats esportives diocesanes que ja existeixen i es recomana als directors que, si ho consideren oportú, es perfeccionin i millorin incorporant algunes de les pràctiques i tècniques que proposa l'escoltisme. Al cap de mig any, el gener del 1914, altra cop el *Boletín Eclesiástico del Obispado de Gerona* publica una extensa informació sobre la *Asociación Católica de Scouts de España. Aprobada por la Autoridad Eclesiástica* amb el subtítol "*Avanzadas juveniles del progreso*" i s'intenta la creació d'un grup escolta a Girona dins del *Círculo Católico de Obreros*. Per donar-hi suport, el *Diario de Gerona* publica una sèrie de tres articles sobre els Boy-Scouts amb el títol "Formando Hombres". Malgrat aquests esforços per part dels sectors catòlics i catalanistes gironins⁹² la iniciativa no prospera i cal esperar fins a la II República, concretament fins al 1935, per veure el primer escoltisme catòlic gironí⁹³.

El naixement d'aquest escoltisme catòlic a Girona té lloc la primavera del 1935 gràcies a Eduard Rosquelles, el qual, un any abans ja havia iniciat la primera

⁹¹ Vegeu *Boletín Eclesiástico del Obispado de Gerona*, núm.10, junio, 1913, pp.332 i ss.

⁹² L'Església catòlica de Girona no és un cas aïllat. De fet, el setembre del 1926 la Santa Seu insisteix que l'Escoltisme Catòlic és part de l'AC. Vegeu NOGUER, Narciso (1929): *La Acción Católica*, ed. Razón y fe, vol.II, Madrid, p.115.

⁹³ Abans d'aquest primer escoltisme catòlic gironí ja hi ha l'escoltisme dels *Exploradores de España* a Girona (1925-1929) un escoltisme espanyolista i monàrquic. Vegeu aquest escoltisme en el capítol de les iniciatives de la societat civil.

secció de MM a Girona a instàncies del GEIEG⁹⁴. Aquesta segona secció s'anomena *Berenguer d'Entença* i és acompanyada per Manuel Ibarz i per Mn. Evarist Feliu com a consiliari, el qual els ofereix els seus locals a les Voltes d'en Rosés. La *Secció Berenguer d'Entença* s'acull dins la *Federació de Joves Cristians* (FJC) i és per tant, el primer escoltisme emparat des de l'Església a Girona. Els caps d'aquesta secció fejecista són Narcís Geli i Joaquim Genover. Entre els minyons i llobatons hi ha els germans Rafael i Jordi Masó, J. Planas, J. Castanyer, J. Hosta, E. Ministrall, F. Matamala, E. Xifra, Camps, Solà, Pumarola, etc.

Aquesta secció, juntament amb la primera secció acollida en el GEIEG formen l'*Agrupament Escolta St. Narcís*, amb un marcat esperit nacionalista. Realitzen acampades, sortides, contactes esporàdics amb Barcelona, etc.⁹⁵ En arribar la guerra aquest escoltisme deixa de fer-se i alguns dels minyons fejecistes són molestats pel seu catolicisme, però no pel fet de ser escoltes ni pertànyer als MM.

2.6.3. L'intent de represa de l'escoltisme gironí en la postguerra (1939-1944)

2.6.3.1. La situació de l'escoltisme a nivell de Catalunya

El 1940 s'inicia molt lentament i des de la il.legalitat la represa de l'escoltisme català. Josep M. i Xavier Cirera refan a Barcelona la colla *Rens* amb antics *Minyons de la Mare de Déu de Montserrat*. Es crea així el primer cau escolta de la postguerra, encara que aviat aquesta activitat és interrompuda per una saqueig falangista. Mn. Antoni Batlle decideix doncs, amagar l'agrupament sota el nom del *Catecisme de Sant Magí*. El 1943 Antoni Farré, Jaume Font, Joan Peralta, Montserrat Jaques i Antoni Serra es proposen reprendre el mètode escolta i es converteixen en centres irradiadors. D'aquesta manera el 29 d'abril del 1945 té lloc la represa de les activitats col.lectives sota la presidència d'Alexandre Pinyol. La posada en marxa de la Secció Sant Jordi és encarregada a Jaume Font, Joan

⁹⁴ Aquesta primera secció s'anomena *Bernat de Rocafort* i neix l'octubre del 1934. Vegeu el capítol de la iniciativa de la societat civil.

⁹⁵ Vegeu MARQUÈS, Salomó (1984): *L'escoltisme gironí*, edicions del Pèl, Salt, pp.12-19.

Ainaud i Joaquim Vidal. La dinàmica d'aquesta unitat model és irradiada a tots els agrupaments de Barcelona d'abans de la guerra. De manera que, tal com han dit Balcells i Samper, "*si durant la guerra s'havia comptat amb el patronatge de la Generalitat, però s'havia produït la liquidació dels agrupaments de les entitats catòliques, a la dècada dels 40, en canvi, l'escoltisme tenia en contra el poder polític i era l'escoltisme d'entitats catòliques el que adquiria relleu més ràpidament.*"⁹⁶

El 1947 s'inicien diverses trobades entre l'aspirantat d'AC de Vilafranca del Penedès i els escoltes. El moviment de colònies que es desenvolupa recull moltes de les aportacions que es fan en aquestes trobades⁹⁷. El 1951 els joves d'un agrupament de Barcelona són detinguts i acusats d'activitats polítiques. Posteriorment a l'*Agrupament Ramon Llull* se li donen 10 dies perquè legalitzi la seva situació enquadrant-se al FJ o a la *Federación Española de Montañismo*. El 10 de juliol del 1951 el Bisbe de Barcelona Modrego els dóna l'autorització perquè actuïn dins la *Delegació d'Esports dels Joves d'Acció Catòlica*. De fet, l'escoltisme ja fa temps que s'ha introduït en els seminaris i, el *Congrés d'Acció Catòlica* del juny del 1949 el reconeix i l'accepta, de manera que Gregorio Modrego concedeix a la *Delegació d'Esports dels Joves d'Acció Catòlica* la creació d'una Secció Escoltista. D'aquesta manera a finals del 1953 hi ha uns 2.000 escoltes catòlics als països catalans⁹⁸.

El 1954 es considera prudent suspendre les activitats col·lectives i del Consell, però continuar en el pla dels agrupaments, els quals són legalitzats per estar adscrits a entitats o a organismes de l'Església. El 4 d'agost del 1956 Gregorio Modrego, arquebisbe de Barcelona, aprova la constitució de la *Delgació*

⁹⁶ Vegeu BALCELLLS, A.; SAMPER, G. (1993): *L'escoltisme català (1911-1978)*, Barcanova, Barcelona, p.144.

⁹⁷ Vegeu el capítol de colònies de vacances durant el franquisme.

⁹⁸ El 1952 també té lloc de la mà del P. Octavi Fullat la creació del *Centre Escolapi de Muntanya* (CEM), entitat que promou grups escoltes en els col·legis escolapis. El 1957 s'incorporen a la DDE.

Diocesana d'Escoltisme (DDE) per tal que els diversos joves que practiquen l'escoltisme hi puguin ésser agrupats. La DDE serveix doncs, de capa a l'actuació dels MM-BSC.

Comencen a haver-hi, però, dificultats amb els agrupaments que no volen inscriure's a l'AC. Molts dels agrupaments creats de nou no ingressen en la institució unificada de MM-BSC. Altres agrupaments confessionals no entren en la DDE. Això dóna motius de protesta i manifestacions d'hostilitat entre agrupaments. El 1958 es demana la reestructuració davant la situació que es pateix. D'aquesta manera s'acaba MM-BSC. A principis de l'any 1959 es crea la comissió que ha de fer front a la reestructuració amb representants dels BSC, també de la DDE i uns elegits a dit dels MM. El 6 de setembre del 1959 es presenta a Montserrat l'avantprojecte de modificació dels estatuts que, un cop aprovat, dóna lloc a l'*Associació Catalana d'Escoltisme* que agrupa tres nuclis:

- Nucli obert amb agrupaments oberts i agrupaments confessionals MM-BSC.
- Nucli obert amb agrupaments oberts amb escoltisme aconfessional BSC.
- Nucli confessional amb escoltisme catòlic com a moviment d'església, DDE.

2.6.3.2. L'intent de represa a Girona

El primer intent de recuperar el moviment escolta a Girona després de la guerra civil té lloc a través de l'Aspirantat d'AC a principis dels anys 40. Narcís Masó n'és també un dels principals protagonistes, encara que el promotor torna a ser Eduard Rosquelles, el qual, un cop acabada la guerra i després de passar una temporada en un camp de concentració, torna a Girona i inicia de nou l'escoltisme. Comença pràcticament amb dues colles que són acollides a Casa Carles --juntament amb diferents branques d'AC-- a través de Mn. Evarist Feliu. Ara l'escoltisme s'inicia sota l'empara de l'Aspirantat de l'AC. Les activitats són les mateixes d'abans, però la documentació es fa en castellà per no aixecar sospites. El 1943 aquests escoltes han de deixar el local i l'Aspirantat donades les tensions existents --en el *Consell Diocesà d'Acció Catòlica* no tothom veu bé l'escoltisme que s'inicia--. Són acollits a casa de l'Esperança Bru, vídua de Rafael

Masó. Continuen les dues colles i les seves activitats es mouen entre l'arqueologia i l'excursionisme. Aquest grup escolta es manté fins al 1944 quan els més grans van al servei militar i comencen a festejar. Aquest intent s'acaba el 1945, precisament quan Mn. Evarist Feliu, *Consiliari General de les Joventuts Catòliques d'Espanya*, reconeix que només l'escoltisme pot salvar les activitats d'AC i per tant, defensa un escoltisme des de l'AC. Cal esperar el 1950 per recuperar l'activitat escolta amb continuïtat.

2.6.4. La represa i el creixement de l'escoltisme gironí (1951-1964)

La represa definitiva de l'escoltisme gironí té lloc el 1950. L'estiu del 1950 els seminaristes Ramon Canals i Jordi Bachs decideixen reprendre a Girona les activitats escoltes a partir dels contactes mantinguts amb escoltes del bisbat de Vic. S'acullen a les *Obras Atlético Recreatives* de la Joventut d'AC i fan una primera reunió el febrer del 1951 als locals de Casa Carles⁹⁹. Aquest escoltisme gironí, neix amb personalitat pròpia i al marge de la *Institució Catalana d'Escoltisme*. Després del camp de Setmana Santa entren a formar part de l'Aspirantat d'AC, com una secció especial de manera que per ser escolta primer s'ha de formar part de l'Aspirantat. Es reuneixen a Casa Carles en una petita habitació que divideixen per tenir-hi els locals les dues patrulles.

El primer camp d'estiu de la *Secció Escolta St.Narcís* es fa a St. Privat de Bas el juliol del 1951. El cap és Ramon Canals i l'ajudant és Jordi Bachs. Mn. Puigbert (encarregat de l'Aspirantat d'AC al bisbat de Girona) n'és el consiliari. Hi ha dues patrulles: Llops i Esquirols. A finals del 1951 l'escoltisme creix i s'incorporen grups procedents de la parròquia del Mercadal i de l'institut. La secció queda constituïda per quatre patrulles --dues patrulles procedents bàsicament d'alumnes del col·legi dels Maristes i dues més amb estudiants de

⁹⁹ Entre les persones protagonistes d'aquest procés hi trobem a Narcís Masó i el seu fill Ricard, Ramón Canals, Francesc Farrer, Ricard Estarriol, Manuel Pujadas, Lluís Busquets, Joan Bosch i Salvador Perich. El consiliari és Mn. Eduard Puigbert.

l'institut de Batxillerat-- i instal.lada en una habitació del 5 x 5 metres als baixos de Casa Carles.

El juliol del 1952 el camp d'estiu és al Santuari dels Arcs de Sta.Pau igual que el 1953. El 9 de febrer del 1953 es publica el "*Reglamento de la Sección Excursionista del Aspirantado de Acción Católica San Narciso de la ciudad de Gerona*"¹⁰⁰. Els diferents articles d'aquest reglament manifesten l'empar de l'AC a l'escoltisme i el rebuig de l'aspecte polític, del qual s'encarrega el FJ. D'altra banda, aquest mateix any a partir del contacte del escoltes gironins amb Pau Casals i Batista i Roca l'escoltisme gironí queda marcat políticament i cívica. Aquest escoltisme que s'implanta a Girona és més proper a l'escoltisme catòlic francès dels *Scouts de France* que no pas al que es fa a Barcelona. En aquests primers moments l'eina bàsica de formació és el Llibre Verd¹⁰¹. Les línies pedagògiques definitòries d'aquest escoltisme dels anys 50 venen reflectides en aquest llibre, on es diu que "*L'educació escolta s'orienta a quatre punts fonamentals: Formació del caràcter, salut i vigor, arts manuals i enginy i, servei al pròxim. En resum és una orientació orientada a fer de cada noi un bon ciutadà*". També s'hi diu que:

"Els Caps d'Unitat han de posar un interès a conèixer a fons no sols la psicologia d'aquesta edat, sinó també el caràcter particular i la manera d'ésser de cada un dels nois que són al seu càrrec. Fer totes les coses posant-se en els seus punts de vista i deixar sempre un bon marge de llibertat perquè els escoltes per si sols les arreglin al seu gust, topin amb les dificultats i ells sols aprenguin a resoldre-les. No hi ha millor mètode que el de donar encàrrecs a cada un d'ells a fi que els executin sota la pròpia responsabilitat."

¹⁰⁰ En l'Agrupament de St.Narcís hi haurà tres branques escoltes. Llobatons, minyons i clan. Aquest darrer es divideix en dos grups: Jove Ruta i Clan. L'estiu del 1958 la secció ja té 5 patrulles: Isards (cap J.Boladers), Galls (cap J.M. Bordes), Esquirols (cap S. Marquès), Antílops (cap J. Sobrequés) i Cangurs (cap N. Comadira).

¹⁰¹ Llibre anomenat així pel color de les tapes. El llibre és redactat per un equip dels agrupaments Ramon Llull, Narcís Monturiol, Mare de Déu de Montserrat, Mare de Déu del Roser i l'agrupament de noies Joan Maragall de Barcelona.

La diferència entre aquest escoltisme gironí, vinculat a l'AC de Girona i l'escoltisme d'Antoni Batlle que es fa a Barcelona, és que l'escoltisme d'Antoni Batlle prové dels MM i de l'escoltisme unificat durant la guerra civil, mentre que el de Girona, igual que l'escoltisme creat pels seminaristes de Vic, neix dins l'Aspirantat d'AC, sense relació amb l'*Institució Catalana d'Escoltisme*¹⁰².

Aquest mateix any 1953 es crea la *Secció Escolta del Seminari de Girona* amb nois del seminari menor i major. La secció funciona alguns anys fins que es dissol a causa d'algunes tensions d'alguns superiors. També aquest mateix anys apareixen les primeres seccions escoltes fora de Girona ciutat a Figueres i Olot i comença l'expansió en el bisbat¹⁰³.

Mentre l'escoltisme a Girona creix i realitza les seves activitats pròpies dins les limitacions del franquisme, a Barcelona tenen lloc els fets de Montnegre on els falangistes assalten un campament escolta i prenen la camisa i les insígnies als caps escoltes. A Girona la situació és més tranquil·la. El 3 de gener del 1954 té lloc la celebració del *III aniversari de la fundació de l'Escoltisme d'Acció Catòlica*". Segons Salomó Marquès, podem considerar aquest acte com la presentació oficial de l'escoltisme a la ciutat, i l'any següent s'inicia la publicació de la *Circular de l'Escoltisme d'A.C. - Bisbat de Girona*¹⁰⁴. Tot i això, hi ha un intent d'implantar un escoltisme diferent, intent que sembla que no és ben vist per part de la jerarquia eclesiàtica gironina. Sigui com sigui, aquesta iniciativa no

¹⁰² Vegeu BALCELLS,A;SAMPER,G (1993): *L'escoltisme català (1911 - 1978)*, Barcanova, Barcelona, pp.159-160.

¹⁰³ És així com el mes d'agost del 1955 es realitza una tanda d'exercicis espirituals a la casa Missió de Banyoles a partir de la qual es crea l'escoltisme a Banyoles; també per aquestes dates hi ha escoltisme a Arenys de Mar; l'octubre del 57 Jordi Bachs inicia l'escoltisme al col·legi del Collell on es manté fins a finals del 60-61 quan deixa de fer-se'n a causa de tensions pel tipus d'internat i els defensors de la ideologia falangista. L'any 1960 també té lloc el primer acte oficial dels escoltes de Salt.

¹⁰⁴ Se'n publiquen 13 números fins al desembre del 1956.

prospera¹⁰⁵.

El 30 d'abril de l'any 1958 el bisbe nomena a Jordi Gibert *Delegado del Escultismo de Acción Católica de este Obispado*. En el curs 58-59 el Clan --per primera vegada en la història de Girona-- fa una parada de llibres catalans a la Rambla. Uns dies més tard s'organitza un autocar per assistir a la consagració del nou altar a Montserrat. D'aquesta manera els joves escoltes van descobrint una realitat diferent de la que el franquisme vol imposar. El creixement continua i el curs 59-60 té lloc el naixement d'una nova secció a la ciutat: la secció Sant Joan, al nou barri de St. Narcís. A. Domènech, J.Mates i A.Martínez en són els iniciadors. Joan Julià és el cap d'agrupament.

L'onze de desembre del 1960 es fa l'*Assemblea Diocesana Gironina* en què es presenten les normes de règim interior de la DDE de la diòcesi de Girona¹⁰⁶. La situació a Barcelona és moguda perquè hi ha escoltisme de diferents tipus. A Girona la situació és tranquil.la ja que només hi ha escoltisme catòlic. El 5 de març de 1961 neix el *Moviment Scout Catòlic* (MSC) com a organisme supradiocesà per a les diòcesis de Vic, Girona i Barcelona. A començaments dels anys seixanta es crea una nova secció escolta a la parròquia del Carme amb A.Martínez com a cap. La secció té una curta vida ja que sols dura un curs i mig. Durant els anys 60 hi ha una intensa captació d'escoltes per part de l'Opus Dei. Això provoca tensions i mossen Puigbert, consiliari de l'escoltisme, demana una reunió amb el secretari general de l'Opus, Sánchez Bella, per parlar de tot aquest

¹⁰⁵ A començament dels anys 50 els *Scouts Hispanos* envien una carta al bisbe de Girona sol.licitant-li permís per establir una delegació diocesana. Sembla que l'orientació que aquest escoltisme té no satisfà massa la jerarquia eclesiàstica gironina i, que se sàpiga, no hi ha resposta, almenys afirmativa.

¹⁰⁶ La *Delegació Diocesana d'Escoltisme* (DDE) es crea amb el vist-i-plau del bisbe Modrego i del bisbe Masnou i es reconeix aquesta entitat dins el *Consell Diocesà de Joves d'AC*. La DDE a més d'agrupar l'escoltisme confessional, serveix de cobertura legal a altres grups escoltes. El 1959 les DDE de Vic, Girona i Barcelona són reconegudes com a escoltisme confessional, format per agrupaments catòlics organitzats com a moviment d'Església dins l'*Associació Catalana d'Escoltisme*. El 1961 la DDE constitueixen el *Moviment Scout Catòlic* (MSC) com a organisme supradiocesà que agrupa els escoltismes diocesans d'Espanya. L'any 1965 les DDE de Catalunya passen a dir-se *Minyons Escoltes* i dos anys més tard *Minyons Escoltes de Catalunya*.

afer o demanar-li que deixin els escoltes en pau.

El curs 63-64 els membres de la Jove Ruta fan un camp de treball a Beget. Al final d'aquest curs desapareix el Clan i la Jove Ruta i amb ells finalitza una etapa de l'escoltisme gironí i tota una generació d'escoltes.

2.6.4.1. Els responsables i la seva formació

Són moltes les persones a nivell gironí que estan relacionades amb l'escoltisme¹⁰⁷. Algunes mantenen posteriorment contacte o són promotores del SCV, el MIJAC o fins hi tot, passen a tenir un paper fonamental en la recuperació i incorporació de plantejaments educatius en el lleure en l'acció municipal, ja en la democràcia.

Segons J.M. Marquès una de les primeres accions de formació de caps en l'escoltisme gironí és feta en l'any 1954 quan dos seminaristes són enviats a Bèlgica per tal de conèixer les tècniques escoltes¹⁰⁸. L'escoltisme sempre ha tingut clar que és un moviment educatiu i per això sempre hi ha hagut una preocupació per la formació dels caps. És amb aquest propòsit que el març del 1956 té lloc una trobada de formació a Canet d'Adri per afavorir la preparació i la formació dels escoltes del bisbat i unificar criteris. Altres iniciatives que també han servit per a la formació dels escoltes han estat les diferents publicacions. El 1964 es fan responsables de la publicació de la revista *PONT NOU* de la qual només en surten 3 números. L'any següent la patrulla *Esquirols* publica la revista *Flama* de la que només n'arriben a treure 5 números. Malgrat tot, aquesta documentació és també font de reflexió, intercanvi i formació. Hem

¹⁰⁷ Les dades que presentem no pretenen ser exhaustives. Solament volem deixar constància d'alguns dels noms per tal de poder-los relacionar amb altres de les obres i moviments que en el món de lleure gironí s'han desenvolupat en la segona meitat d'aquest segle. Entre els diferents càrrecs de responsabilitat en l'escoltisme gironí d'aquest període hi trobem: Jordi Gibert, Eduard Puigbert, Ricard Masó, Salvador Perich, Rosa M. Costa, Carles Coll, Oliva, Genové, Tomàs Costa, Claudi Romeu, Pere Xavier Soler, Carme Costa, Antoni Domènech, Miquel Simó, Roser Camps i Carles Batlle.

¹⁰⁸ Vegeu MARQUÈS, Josep M. (1990): "Cristians de Girona", *Quaderns de la Revista de Girona*, núm.29, Diputació de Girona - Caixa de Girona, Girona, p.84-85.

de fer esment també de la importància dels campaments escoltes que organitzen les diferents seccions i a través dels quals es formen i s'ofereixen diferents ensenyances.

2.6.5. El creixement i la crisi en l'escoltisme gironí (1964-1970)

El curs 64-65 s'inicia a la secció St.Narcís amb un canvi en tot l'equip de caps. El nou cap escolta és Jordi Roca. L'estadística elaborada per la DDE diu que a Girona el 1964 entre els agrupaments de St.Narcís i St.Joan són 168. A començaments d'aquest curs es constitueix la secció a St.Daniel amb el nom de *Joan XXIII*, secció que dura fins a la reestructuració de l'escoltisme que té lloc el 1966.

A França s'està experimentant el nou mètode que separa per criteris pedagògics els scouts en dos grups: els rangers (12-14 anys) i els pioners (a partir de 15 anys). L'agrupament St. Narcís decideix aplicar el nou mètode el curs 65-66 quan encara a nivell de Catalunya s'està estudiant. La implantació d'aquest nou mètode a Girona no té èxit i cal tornar al mètode de secció unitària. La *Secció de St.Narcís* entra en crisi, de manera que el curs vinent no és reconeguda per la DDE, precisament quan s'inicia de manera oficial l'experiència rangers/pioners a nivell de tot el bisbat. L'agrupament històric que fa 16 anys iniciava la represa de l'escoltisme, ara resulta que deixa de formar part de l'escoltisme oficial. Segueix però fent activitats. J.Calm, M.Pont, J.Taberner, J. Perich..., des del seminari fan de caps. Fan un escoltisme "sui generis", eminentment religiós i dirigit per seminaristes. El 1969, el temps ha anat llimant les tensions i es torna a reconèixer l'agrupament Escolta St.Narcís com a formant part de la DDE. Mentrestant, l'octubre del 66 neix un nou agrupament: *L'Agrupament Pare Claret*. No és reconegut per la DDE fins a començaments del curs 68-69.

El curs 66/67 s'inicia amb una remodelació quasi total de l'equip diocesà a nivell de demarcació. Es tracta d'un equip molt cohesionat format per antics escoltes.

El Concili Vaticà II fa poc que ha acabat i hi ha efervescència i discussió ideològica entre els dirigents escoltes gironins.

Molts llibres aporten idees noves a nivell ideològic. Es qüestiona la concepció d'home i societat i en aquest context té lloc el "Xarbot 67" com a replantejament del paper escolta en la societat del moment. Del 7 al 10 de desembre del 1967 l'equip de demarcació prepara per a tots els caps escoltes de Girona una trobada al santuari de Sta. Afra. Es tracta del "Xarbot 67", una trobada que té per objectiu "*Trobar i enfortir la nostra opció, retrobar l'eficàcia de la nostra acció educadora dins l'òptica de renovació i progressió de la nostra societat*". En definitiva, el Xarbot significa un replantejament seriós a cada individu i cap escolta. Després de la trobada es planteja el post-Xarbot i a nivell de Comissariat General es publica el llibre *Minyons Escoltes dels anys...70* on, entre altres aportacions, es defineixen algunes de les finalitats dels ME i es comprometen a esdevenir incentiu per al canvi polític a favor de la democràcia, així com també un incentiu per a l'apropament de l'Església a favor dels més necessitats. El següent text és prou clar i compromès si tenim en compte el moment en què es escrit i publicat:

"Conscients del context on es desenrotlla la nostra acció educativa, treballem perquè el nostre país es pugui constituir amb estructures econòmiques justes que permetin una real igualtat de possibilitats per al desenvolupament integral de tots els homes, perquè es reconeixin les llibertats polítiques bàsiques que exigeix la llibertat de l'home (llibertat d'associació, llibertat d'expressió, llibertat d'intervenció en la vida pública), perquè es faciliti la capacitat de creació cultural i de tot tipus que actualment té soterrada la nostra comunitat.

Treballem, també, perquè l'Església purifiqui la seva presència com a signe de Jesucrist en el món, perquè sigui més fidel al missatge de Jesucrist i, per tant, es deslliuri del desig de poders temporals i de totes les amalgames actuals que entrebanquen la seva missió"¹⁰⁹.

¹⁰⁹ DELEGACIONS DIOCESANES D'ESCOLTISME (1969): *Minyons Escoltes als anys 70*, Delegacions Diocesanes d'Escoltisme, Barcelona, p.35.

A Girona l'equip de demarcació de la ruta elabora unes "*Notes sobre la ruta*" com a document de treball d'ús intern per als caps pel replantejament. El grup gironí --amb el suport ideològic de González Ruiz-- creu que en el moviment hi ha espai per a creients i no creients sempre que hi hagi una actitud d'honestedat per part de tots. La situació no és fàcil i "*Després de debats i intercanvis amb els consiliaris, amb persones afins al moviment, amb antics escoltes, després de constatar reticències personals envers l'equip, i per honestat i coherència amb el que creuen i prediquen, presenten la dimissió de l'equip de demarcació*"¹¹⁰. S'ha produït el trencament, el més seriós fins aquell moment, fruit del debat ideològic i centrat especialment en l'opció de fe que ofereix l'escoltisme.

El 1968 ja són 15 les poblacions del bisbat que tenen aquest moviment. El curs 69-70 es forma un nou equip a la demarcació de Girona. L'equip de ME i GSJ treballa conjuntament encara que conserva la seva personalitat.

2.6.5.1. Els responsables

Pel que fa als responsables¹¹¹ es fan jornades de formació a nivell de la DDE.

La formació de caps es fa en una primera etapa als prats de la torre de Canet d'Adri. A partir del 69-70 i de forma permanent es centralitza a l'antiga rectoria de Vilanna. Entre els diferents aspectes que es contempla en aquestes sessions de formació, se'ls demana unes actituds: una actitud educadora, una actitud de moviment, una actitud compromesa, cristiana i cívica. Per altra banda, el campament continua essent un mitjà d'educació i formació integral dels escoltes¹¹². En aquest sentit, cal destacar la celebració dels campaments a

¹¹⁰ Vegeu MARQUÈS I SUREDA, Salomó (1984): *O. c.*, p.99.

¹¹¹ Algunes de les persones que es troben al capdavant del moviment escolta gironí en aquest període del 1964 al 1970 són: Carles Batlle, Eduard Puigvert, Josep Marquès Sureda, Carme Colomer, Lluís Gil, Jordi Gibert, M. Lluïsa Pujolar, Emili Marquès, Antoni Domènech, Gaspar Espunya, Genís Baltrons, Miquel Simó, Jaume Bosch, Joaquim Pous, Josep M. Baquero, Salomó Marquès i Joan Oliver.

¹¹² En l'AHG, el el fons del Govern Civil hi es conserven les peticions de permís per poder realitzar els campaments. Hi ha una llarga llista de peticions que demostra l'intensa activitat que l'escoltisme tenia a Girona a través de l'AC. Entre molts altres, alguns dels indrets on s'instal·len

comançament d'estiu, després d'acabar-se el curs escolar. Per als caps escoltes el campament és un dels moments privilegiats de la pedagogia escolta i sol ser la cloenda de les activitats que s'han anat fent durant tot el curs. La llista de llocs d'acampada i les activitats que s'hi fan ens fa avinent que la majoria de campaments es fan al Pirineu i que són "durs" en el sentit positiu de la paraula, és a dir, que exigeixen esforç i preparació. Les instal·lacions i les activitats que s'hi fan afavoreixen la responsabilitat dels nois, el treball de cooperació, la gestió col·lectiva, etc. Són una escola de formació i, al mateix temps, de salut corporal. Molts dels caps escoltes durant aquesta època defensen projectes agosarats per fer que durant els campaments que fan que els nois, tot jugant i divertint-se, es formin en el caràcter.

2.6.6. L'escoltisme gironí en l'efervescència política (1970-1981)

A partir de la crisi ideològica plantejada per l'equip general de l'escoltisme del bisbat de Girona i que té el seu exponent màxim en el "Xarbot 67", la majoria dels seus dirigents pleguen per coherència amb el que creuen --que l'escoltisme no ha de ser confessional-- i un nou equip de Demarcació comença a treballar. Mentrestant a la ciutat l'escoltisme té alts i baixos: hi ha seccions escoltes que pleguen normalment per falta de caps i d'altres que tornen a revifar-se; l'escissió provocada a l'Agrupament Pare Claret dona lloc al naixement d'un nou agrupament: Antoni Gaudí, que més tard s'anomenarà Joan Pons en record del rector de la parròquia que els ha acollit. La renovació de caps tant als agrupaments com a l'equip general de demarcació es va produint de manera normal. L'any 1973 a la ciutat hi ha quatre agrupaments: Sant Narcís que és l'històric, el Verge de Montserrat, el Gaudí i el de Sant Joan, al barri de Sant Narcís.

campaments dels agrupaments de Girona hi ha Caralps (Cal Lloses), Campdevànol (Bac de Carol), Vilallonga de Ter (Closa de la Verneda), Meranges (Clot de les Tronques), Setcases (Sant Miquel). També se'n fan a Joanetes i a Sta. Margarita de la Vall de Bianya.

L'any 1974 té lloc la legalització de l'associació *Minyons Escoltes a Girona*. La legalització d'aquest moviment no és fàcil segons ha quedat constància en el Govern Civil d'aquesta província¹¹³ el qual recull documentació sobre el moviment per tal d'estudiar la seva actuació i revisa la legislació vigent¹¹⁴. D'aquesta manera l'11 de setembre del 1974 el Govern Civil es planteja si "*Puede ser considerado "Minyons Escoltes" como "Institución o Asociación Religiosa"?*". Davant aquesta qüestió es diu que no, i s'argumenta el caire d'educació integral que defensa, el sentiment català, i el caire polític que implica. De manera que el Govern Civil fa arribar un escrit en què no acaba d'estar conforme amb el registre d'associació que aquesta entitat ha fet:

"En opinión de este Gobierno Civil la Asociación "Minyons Escoltes" no puede acogerse a las exclusivas enumeradas en el artº 2º apartado 1 de la Ley 191/64 de 24 de diciembre.

Ni por su origen, ya que el Ordinario Diocesano no tiene competencia para exigir otras Asociaciones distintas a las reguladas en el Código de Derecho Canónico, cuyo canon 685 enuncia las finalidades de tales asociaciones de fieles a promover entre los socios una vida cristiana más perfecta, ejercicio de algunas obras de piedad o de caridad, acrecentamiento del culto público y cuyos cánones 700 y 701 enumeran exhaustivamente agrupados en tres clases: Terceras ordenes, seculares, cofradías y pías uniones.

Ni por su naturaleza, puesto que en modo alguno puede calificarse como exclusivamente religiosa y con fines de apostolado, sino de naturaleza mixta, pues dirigiéndose a la formación integral de los muchachos, la vertiente religiosa es uno de los varios aspectos que concurren en la tarea formativa que asume el movimiento. Podría argumentarse que en

¹¹³ El 12 agost 1974 el vicari general de la Diòcesi de Girona comunica al Governador Civil la constitució de "Minyons Escoltes". El 15 agost 1974 des del Govern Civil es demanen els estatuts de l'entitat. El 23 agost 1974 el bisbat comunica que per tractar-se d'una associació exclosa de la llei 191/1964 la seva inscripció al Registre Provincial es verificarà per comunicació de l'autoritat competent. Vegeu AHG, Fons del Govern Civil, Expedients Associacions i Municipis Cultes (1940-1980), lligall 2469.

¹¹⁴ Consta que estudia la legalitat del moviment a partir del Concordat amb la Santa Seu del 27 d'agost del 1953 segons el qual l'Església té capacitat per adquirir, posseir i administrar tota classe de béns a totes les institucions i associacions religioses existents a Espanya. A més, aquest document també especifica que l'AC Espanyola podrà desenvolupar lliurement el seu apostolat. Es revisa també el "*Codex Iuris Canonici*" on s'especifiquen les finalitats de les associacions que l'Església crea i les classes d'associacions. També la Llei 191/1964 del 24 de desembre en la que queda clara el marge de maniobra que té l'Església on s'especifica que totes les associacions s'hauran d'inscriure, així com també es revisa el Decret 1448/1966 del 20 de maig.

todas las actividades del movimiento escultista late un fondo religioso. Tal alegación, base del moderno humanismo católico, nos llevaría a otorgar tal carácter a toda clase de actividades y por ende de agrupaciones. La naturaleza de una Asociación no viene determinada por el sentido sobrenatural que cada miembro confiera a sus actos propios, sino por los fines corporativos. Y en este sentido, lo mejor que puede predicarse de la Asociación mencionada es la de ser de naturaleza mixta.

Ni por su calificación jurídico-administrativa, al no haber sido constituida según el Decreto Canónico dato éste que se desprende del propio texto del Decreto episcopal, donde no se cita precepto alguno del Derecho positivo eclesiástico.

Consecuentemente se propugna la exclusión de la Asociación para los fines exclusivos de apostolado religioso, sometiéndose a la legislación común en todos los demás."¹¹⁵

Per la Pasqua de l'any 1975 té lloc la Sinera/80 al Castell de l'Areny (Berguedà). És una trobada general de tots els caps escoltes que treballen a ME i GSJ per replantejar els problemes de l'escoltisme tot buscant-hi possibles solucions de cara al futur.

En el curs 1974-75 l'agrupament escolta St. Narcís ha de marxar de Casa Carles i finalment el bisbat els concedeix uns locals en el carrer Ibèria on ja tenia lloc la seu de la Delegació. L'any 1976 també cal esmentar la unió dels agrupaments St. Joan i St. Narcís conservant el nom d'Agrupament Escolta St. Narcís¹¹⁶. De l'escoltisme d'aquesta d'aquesta transició democràtica, Salomó Marquès¹¹⁷ en fa una petita radiografia:

- L'escoltisme ha deixat de ser l'escolanet dels capellans per passar a ser un moviment crític dins l'Església.
- El moviment s'ha renovellat i els caps nous acusen la manca de maduresa.

¹¹⁵ Vegeu AHG, Fons del Govern Civil, Expedients Associacions i Municipis Cultes (1940-1980), Lligall 2469.

¹¹⁶ Vegeu BACHS,E.;CORSELLAS,S.;JUANES,J. (1993): *L'agrupament escolta St.Narcís a partir de l'any 70*, treball inèdit per l'assignatura d'història de l'educació, Universitat de Girona.

¹¹⁷ Vegeu MARQUÈS,Salomó (1979): "Primer cop d'ull", *Vida Catòlica*, núm.361, III època, juliol-agost-setembre, p.8.

- S'ha acabat una època d'escoltisme amb cerimonials litúrgics vistosos en què s'ha format gent compromesa políticament que ha ocupat càrrecs polítics i socials.
- A causa d'aquests fets, i de la incorporació en l'escola de moltes de les activitats que eren pròpies de l'escoltisme, cal cercar estímuls nous.

2.6.6.1. Els responsables en aquest període dels anys setanta

Pel que fa a la formació de caps durant aquests anys es forma un equip FO.CA. (Formació de Caps) força homogeni i estable, la qual cosa permet preparar uns programes ben estructurats i molt pensats. Es procura ser fidel a les opcions de l'escoltisme catòlic: País, Fe i Educació, però de manera crítica. Al mateix temps que es prepara els caps escoltes i se'ls ensinistra en les tècniques escoltes, se'ls forma en el camp cívico-polític i religiós tenint present les influències del maig francès i del Vaticà II. Les trobades de formació de caps es fan a l'antiga rectoria de Vilanna, prop de Girona, durant alguns caps de setmana i apleguen joves de més de 18 anys dels diferents agrupaments del bisbat. La situació política i religiosa que es viu a casa nostra es reflecteix en la formació que reben aquests futurs caps escoltes i que a nivell ideològic es manifesta en el text programàtic que, a nivell de tot Catalunya, proposa l'escoltisme catòlic en el text de *Minyons Escoltes als anys 70*.

En aquest període els ME i GSJ fan la formació dels seus caps de manera separada encara que sense massa diferències. Es procura que els conferenciants i formadors¹¹⁸ tinguin dots pedagògics i siguin gent compromesa amb el país.

"Així en un informe de l'any 1973 es constata la preocupació de l'equip de demarcació que retreu a alguns consiliaris que sovint confonguin la seva feina i es converteixin en líders del grup. Ocupen, així, el lloc i la feina que pertocaria al cap d'agrupament; per altra part n'hi ha alguns que fan de consiliaris sense conèixer l'especificitat

¹¹⁸ Els responsables de l'Equip de Formació de Caps el 1970 són: Carles Batlle (responsable de demarcació), Salvador Ventura (responsable de l'equip de formació), Joan Oliver (secretari de la DDE), Anna Bover (equip de formació), Jaume Avellí, Angelina Ginesta (responsable de les noies), Maria, Salomó Marquès (consiliari). La tasca d'aquest equip de formació és educar els caps escoltes en les opcions de: país, escoltisme i fe.

del moviment, com si el grup escolta fos un grup de colònies o d'adolescents de la parròquia."¹¹⁹

Del 29 de setembre al 3 d'octubre del 1973 es realitza un camp de formació al bosc de Vilanna. Es treballen temes teòrics sobre l'escoltisme, l'educació i l'home tot proporcionant tècniques i mitjans educatius. Els responsables del camp són: Joan Oliver, Salomó Marquès, Jaume Tió, Jordi Bernardo, Jaume Abellí, Quim Pla, Maria Arbó, Motserrat Terradas, Imma Figa, Narcís Catanyer, Quim Bover i Martí Fita¹²⁰. El curs següent, l'any 1974 es torna a fer del 24 al 29 de setembre. Pel que fa a campaments segueixen essent unes de les activitats més importants per a la formació dels nois i noies¹²¹.

2.6.7. L'escoltisme femení a Girona

En el franquisme la *Germanor de Noies Guies* reprenen les activitats a nivell de Catalunya l'any 1945. El 1955 la *Germanor de Noies Guies*, les *Girl Scouts de Catalunya* i les *Guías de España* es constitueixen en *Federación Guia de España*. El 1962 l'assemblea extraordinària de la *Germanor de Noies Guies* reconeix l'associació d'agrupaments confessionals *Guies Sant Jordi* i el 1965 es crea el *Guiatge Català* a partir de *Germanor de Noies Guies*, *Girl i Boy Scouts de Catalunya*, *Nois i Noies Escoltes* i *Guies Sant Jordi*.

A Girona l'any 1950 hi ha un intent de promoure escoltisme femení per part de M. Carme Riera i M. Teresa Dotras a partir de les converses mantingudes amb

¹¹⁹ Vegeu MARQUÈS, Salomó (1984): *O. c.*, p.119.

¹²⁰ Vegeu l'annex 14: Dades dels Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi de Girona. S'hi poden consultar les taules de la V a la XIII amb les dades dels responsables dels diferents agrupaments des del 1972 fins el 1981.

¹²¹ Alguns dels indrets on es munten campaments escoltes de Girona en aquest període són: Granolles de Rocacorba, Vilallonga de Ter, Alp, Maçanet de Cabrenys (Molí d'en Robert), St. Martí de Llémana, Caralps (Prats del Boscàs i Prats de la Devallada), Maià de Montcal, Les Planes (Molí de Sant Pelegrí), Espinavell, Molló (Can Fumat), St. Privat d'en Bas (Mas Turró), la Vall de Bianya (Roureda de la Torre) i Meranges (Prats de Camp Llong).

Narcís Masó. El propòsit no s'arriba, però, a portar a la pràctica i no és fins a l'any 1953 que la iniciativa de M. Teresa Toca i Rosa M. Canals --a partir de les explicacions dels seus germans que estan al seminari i treballen amb els minyons-- té èxit. La iniciativa s'acull dins d'AC i s'anomenen *Creus Blaves*. El 2 de maig del 1954 entren a formar part oficialment del guiatge i passen a anomenar-se *Agrupament Verge de Montserrat*.

A través de les guies franceses entren a formar part de *Guias de España* de Sant Sebastià. Estableixen una relació intensa i realitzen intercanvis. En aquest començament no es contacta amb la *Germanor de Noies Guies* de Barcelona perquè són considerades massa catalanistes¹²². Mn Puigbert ben aviat també fa de consiliari de les noies (ja ho era dels nois) i inicia la relació amb la GNG de Barcelona. La procedència de les noies és més variada que en el cas dels nois i procedeixen de totes les escoles de la ciutat. En el moment de més assistència una part s'instal·la fora de Casa Carles, en una casa de la carretera de Sta. Eugènia.

El primer de desembre del 1963 es crea a Girona el moviment educatiu *Guias Sant Jordi* a partir d'una còpia dels estatuts fets per les GSJ de Barcelona feia un any. Mn. Puigbert figura com a consiliari diocesà i Maria Serra com a comissària provisional, fins a la ratificació definitiva en l'Assemblea del setembre del 1964.

Art.1."En la diócesis de Gerona "GUIES SANT JORDI" es una asociación seglar, con personalidad jurídica en la Iglesia, que comprende los grupos que quieren hacer guidismo de acuerdo con los principios que a continuación se indican:

1.1. "GUIES SANT JORDI" tiene por objeto la educación de las muchachas atendiendo a su total desarrollo, siguiendo el método del movimiento scout internacional fundado por Baden-Powell, de acuerdo con las normas de la Asociación Mundial de las Guias Scouts y de la Conferencia Internacional Católica del Guidismo, así como los principios sobre el Apostolado de los Seglares emanados de la Jerarquía, adaptando este método y normas a las necesidades concretas de cada tiempo y lugar.

1.2. Con objeto de conseguir esta finalidad se propone:

¹²² Vegeu MARQUÈS I SUREDA, Salomó (1984): *O. c.*, p.40.

- a) El anuncio de Jesucristo en la vida guía para edificar la Iglesia entre las muchachas.
- b) El desarrollo físico, especialmente a través de la vida al aire libre y la austeridad.
- c) El desarrollo del carácter y de la personalidad.
- d) El trabajo en equipo, el esfuerzo, el gusto por las responsabilidades partiendo de la propias aptitudes, y el descubrimiento del sentido comunitario de la vida profesional y social.
- e) El servicio al prójimo despertando la solidaridad y acogida, la valentía y el riesgo, todos ellos vertebrados por la visión cristiana del hombre y la propia responsabilidad familiar, social y cívica."

El juny del 1967, quan s'acaba el mandat de Maria Serra, s' han dedicat molts esforços a consolidar i crear agrupaments guies arreu del bisbat. En trobarem a Girona, Banyoles, Olot, Figueres, St. Feliu de Guíxols, la Bisbal d'Empordà, Malgrat, Sta. Coloma de Farners, Calella de la Costa, Canet de Mar, St. Pol de Mar, Blanes, Salt i Cassà de la Selva. Pel que fa a Girona ciutat els llocs de trobada són l'antiga de Tialà i la residència de Natzaret darrera la Catedral de Girona.

2.6.7.1. Els responsables

Alguns dels noms dels responsables dels campaments¹²³ i de les guies de Girona durant aquests anys són: Mercè Masó, Mn. Josep M. Garcia, Montserrat Jordà, Anna M. Ministral, Mn. Mateo Valls, Montserrat Riuró (mestra), Mn. Eduard Puigbert, Cristina Camps (mestressa de casa), M. Carme Puigdemont (administrativa), Mn. Josep M. Cardelús, Mn. Salvador Coll, M^a. Dolors Salvador, M. Pilar Guinó, M. Angels Hernández (administrativa), M. Teresa Sureda (mestressa de casa), Anna M. Bover (administrativa), Josep M. Misser (religiós), Pilar Peraferrer (professora de música), Montserrat Camps (mestra)¹²⁴.

¹²³ Algunes de les notificacions existents en el Fons del Govern Civil en l'AHG ens donen a conèixer els indrets d'aquest campaments femenins: Riells de Montseny, St. Feliu de Pallerols, Granolles de Rocacorba, St. Esteve d'en Bas (El Molí), St. Privat d'en Bas (Can Ferrerons), la Canya (Prats de Cuní), etc.

¹²⁴ Algunes de les persones que ocupen càrrecs de responsabilitat són: Maria Serra, Eduard Puigbert, Angelina Ginesta, Anna Dalmau, Pilar Cruells, Pilar Guinó, Montserrat Riuró, M. Dolors de Ribot, Concepció Blanc, Anna M. Prat, Margarida Suñer, Josep M. Cardelús, Anna M. Gardella, Lilita Loubat, Carme Pujol, Immaculada de Blas, Josefina Sureda, Eulàlia Suárez, Salomó Marquès, Anna Marcó, Montserrat Ten, Irene Rigau. A partir de l'any 1972 es poden consultar els noms

El 1969 *Germanor de Noies Guies* s'obre als nois i noies i crea *Germanor de Nois i Noies Guies* els quals, juntament amb altres branques de l'escoltisme formen els *Escoltes Catalans* el 1974.

2.6.8. Els nois i noies escoltes a Girona

Segons Salomó Marquès¹²⁵ la majoria dels nois i noies que fan escoltisme a Girona en aquesta època, procedeixen de classes mitjanes i benestants. N'hi ha molt pocs procedents de sectors marginats. A Barcelona sí que hi ha algunes experiències reeixides en el camp de la marginació i dels disminuïts, però a Girona no se'n fa cap. També a Barcelona s'inicia abans la relació entre els grups de nois i noies i es fan activitats conjuntament. No és, però, fins el 1957 que elements provints dels agrupaments del "Nucli escolta NUS" inicien la fundació d'una associació coeducativa. Més endavant, el juliol del 1962, té lloc a Barcelona (Casal de Montserrat) un acte de propagació de l'escoltisme i la coeducació. La situació a Girona és diferent. A inicis dels anys 70 els nois i les noies encara funcionen per separat, ara bé, hi ha la branca de les pre-novelles amb les quals es programa conjuntament amb els nois¹²⁶. No és fins el 1977 que l'Agrupament Verge de Montserrat s'ajunta i es fusiona amb l'Agrupament St. Narcís. (Vegeu algunes de les dades de participació i implantació de l'escoltisme a Girona en l'annex 14).

d'aquestes persones en les taules que presentem en l'annex 14.

¹²⁵ Vegeu MARQUÈS, Salomó (1976): "Primer cop d'ull", *Vida Catòlica*, núm.361, III època, juliol-agost-setembre 1976, p.8.

¹²⁶ Alguns dels noms dels participants en els diferents campaments durant aquests anys són: *AE St. Narcís*: Mn. Josep M. Tor, Mn. Eduard Puigbert, Mn. Ginés Baltrons, Josep Marquès Sureda, Mn. Mateo Valls, Joquim Bover, Mn. Ignasi Forcano, Manel Cassú, Ricard Carbó, Ignasi Pèlach, Josep Perich, Jaume Tió, Jordi Oliver, etc.; *AE St. Joan*: Mn. Ginés Baltrons, Ignasi Pèlach, Pere Domènech, etc.; *AE Joan de Serrallonga*: Xavier Vidal, etc.; *AE Pare Claret*: Mn. Josep M. Misser, Mn. Xavier M. Piquer, etc.; *Agrupament Scout Catòlic "Antoni Gaudí"*: Joan Masegur, etc.

2.7. ELS MOVIMENTS OBRERS ESPECIALITZATS

2.7.1. El naixement i desenvolupament dels moviments especialitzats durant el franquisme

Ja hem comentat que en acabar la guerra la FJC no pot continuar. Malgrat tot, alguns dels militants i dirigents anteriors s'ofereixen a col·laborar des de Barcelona en el *Consejo Diocesano de los Jóvenes de Acción Católica Española* (JACE). El consiliari del Consell Diocesà de Joves de Barcelona és el Dr. Ramon Cunill, que també ho havia estat de la Subfederació Obrera - JOC de la FJC. El 1942 una carta de l'administrador apostòlic de Barcelona, Dr. Díaz de Gómara, demana a un grup de dirigents de la JACE que abandonin el moviment. La majoria són antics militants de la FJC. Durant els anys 40 l'AC unitària no congenia ni amb els militants procedents de la FJC, ni menys amb els jocistes. A l'any 1943 Mn. Amadeu Oller, antic consiliari de la FJC a Sta. Madrona, crea la *Orientació Catòlica i Professional del Dependent* (OCPD). Aquest moviment és la llavor de la JOC de la postguerra i és on aquesta podrà acollir-se encara que sigui de manera clandestina, fins i tot com a moviment d'Església. Recull antics militants fejecistes i atrau capellans joves entre els quals hi trobem: Mn. Amadeu Oller, Mn. Pere Tarrés, Mn. Joan Cortinas, Mn. Francesc Vergés Vives, Mn. Joan Batlles, Mn. Rogeli Duocastella, Mn. Francesc Sardà, Mn. Albert Viladric, Mn. Joan Noguera, Mn. Jaume Tubella, etc. La majoria d'aquests mossens són barcelonins que es reuneixen a la Rambla dels Estudis de Barcelona i allà neixen els primers grups de la JOC.

La Direcció Central de l'Acció Catòlica Espanyola publica el 1946 unes *Normes generals per a l'especialització obrera* a partri de les quals neix la *Joventut Obrera d'Acció Catòlica* (JOAC) i la *Joventut Obrera Femenina d'Acció Catòlica* (JOFAC). La JOC en aquest temps es veu forçada a ser JOAC. El 1948 les pressions fetes pel bisbe de Barcelona, Dr. Gregorio Modrego, porten a la OCPD a canviar de rumb i els grups de JOC han d'abandonar l'OCDP. El 1950 se

celebren unes jornades d'estudis, es constiueix el Comitè Federal i s'adopta el *Butlletí "Responsables"* com a publicació comuna. Neix així la JOC Catalana com a moviment organitzat i mínimament estructurat. A partir del 1952 es fan contactes entre els grups de JOC i la JOAC oficial. El 1953 s'arriba a una entesa amb l'Acció Catòlica oficial i es tanca l'etapa "trionfalista" de l'AC i comença l'etapa dels "moviments especialitzats". S'accepten les especialitzacions obrera (JOC), rural (JAC), estudiantil (JEC) i independent (JIC). La JOC Catalana participa a les "VI Jornadas Nacionales de la JOAC" i el 1955 la JOAC es converteix en JOC. A l'any següent, la JOC Espanyola (abans JOAC) és reconeguda per la JOC internacional. El 1960 un miler de jocistes catalans guiats pel responsable regional Rafael Hinojosa participen en el *Congreso Nacional de Juventud Obrera* a Madrid. Aquest mateix any el Comitè Executiu de la JOC Internacional se celebra a Montserrat. D'aquesta manera el moviment es manté fins a arribar a la segona meitat dels anys seixanta quan es veu afectat per la crisi dels moviments d'AC.

2.7.2. Algunes dades dels moviments especialitzats d'AC a Girona

Entre el 1952 i el 1953 l'Ignasi Carvajal i en Josep Castaño --jocistes de Barcelona-- fan visites a Mn. Isidre Molar a Girona, un dels precursors de l'apostolat obrer d'aquest bisbat. És l'any 1958 quan la JOC de la Diòcesi de Girona inicia la seva tasca de penetració en els ambients dels joves treballadors¹²⁷. Pel que fa a les noies, la JOCF inicia la tasca a Girona l'any 1957 --el moviment femení havia aparegut a Catalunya l'ant 1950 en un patronat de Sants a Barcelona--. Aquest començament és possible gràcies a l'ajut de les *Missioneres Seculars*. Les primeres presidentes diocesanes de Girona són Encarna Cano, Carmen Molina i Dolors Padrés. El 1960 20 noies de la JOCF de Girona participen a Madrid en el Primer Congrès Nacional de la JOC. Des de finals dels anys 50 i sobretot durant els anys 60 el moviment jocista s'estructura i creix. La

¹²⁷ Vegeu CASTAÑO I COLOMER, Josep (1974): *O. c.*, p.89.

tasca pedagògica que fa entre la joventut obrera és important. Al bisbat de Girona hi ha grups a Girona capital, Banyoles, Figueres, la Bisbal, Palafrugell, Blanes, Olot, Arbúcies, Calella, Tordera, Sarrià de Ter, Calella, Cassà de la Selva, Llagostera i Vidreres. Segons el mateix Josep Castaño, els participants del bisbat de Girona al XIV Consell nacional de la JOC celebrat el 1961 a Bilbao, són Pere Blesa, Antoni Ferrer, Josep M. Abad i Mn. Isidre Molar. En el mateix Consell Nacional tres anys més tard, celebrat a Barcelona, els assistents de Girona són: Anton Talaber, Rosendo Gri, Pere Blesa i Mn. Narcís Tibau. Altres noms relacionats amb la JOC al bisbat de Girona són els dels capellans: Àngel Caldes, Gabriel Roura, Lluís Torrent, Josep Iglésies, Raimon Bonal, Joaquim Pla, Vicenç Fiol, Joan Renart i Josep Claperols.

La JOC es defineix en aquests temps com un moviment d'AC que "*mediante una mística --el Evangelio--, un programa concreto de acción y su método propio --la Revisión de Vida-- realiza en la misma vida una acción educativa-apostólica-misionera en sentido propio, con mandato oficial de la Jerarquía*"¹²⁸. A partir del 1963 aquests moviments s'estenen, a més dels grups obrers, cap al món de la pagesia (JAC). Aquestes organitzacions --que no foren acollides favorablement en el si de l'Església d'alguns bisbats-- serveixen a Girona per afavorir el debat i la reflexió sobre la problemàtica social i desvetllar l'esperit crític vers situacions de marginació i pobresa.

El juny del 1965, 13 joves gironins (5 de la JOC, 5 de la JOCF i 3 de la JICF) participen en el Congrés Nacional de Joventuts que se celebra a Madrid. El mateix any, del 9 al 12 d'octubre, la JOC regional organitza unes Jornades per a dirigents. L'any 1966 hi ha grups jocistes a Vila-roja, Germans Sàbat i diversos grups més dins de Girona. A partir d'aquesta data s'inicien activitats d'estiu a l'aire lliure amb modalitats d'acampada, com la celebrada l'any 1967 del 15 al

¹²⁸ Vegeu: APARICIO, Manuel (1966): "La JOC: esperanza del mundo obrero", *Vida Católica*, núm. 267, año XXV, marzo 1966.

18 de juliol¹²⁹. A mitjans dels anys 70 hi ha grups a Girona. Pretenen fer trobades en grup per revisar la vida de treballadors en funció de les exigències de la fe. El mètode és el de revisió de vida a partir de l'anàlisi d'algun cas entre tots els que s'aporten.

¹²⁹ La JIC realitza un campament a "Els Camps" de Joanetes del 15 al 18 de juliol del 1967. El nombre d'assistents és de 15 aproximadament i la mitjana d'edat és de 21 anys. El cap és Joan Josep de las Heras (empleat de banca) i el consiliari del grup és Mn. Josep Ramírez. La JICF també organitza un campament en les mateixes dates per a 15 assistents de 20 anys de mitjana a Joanetes. La cap és M. Lluïsa Merino (administrativa) i el consiliari és Mn. Carles Mundet.

2.8. LA CRISI DE L'AC I EL NAIXEMENT DE NOUS MOVIMENTS

2.8.1. La crisi

La crisi de l'AC se centra en la meitat dels anys seixanta quan els bisbes Morcillo i Guerra Campos -president i secretari de l'Episcopat respectivament-, censuren l'AC i especialment els seus moviments especialitzats, acusant-los d'excessiu politicisme¹³⁰. Cal apuntar també que aquesta crisi ja s'havia donat també en els moviments francesos, amb els quals l'AC catalana manté una estreta relació. Cal parlar doncs, d'una crisi especialment ideològica. Això té lloc l'any 1966. La Comissió Permanent de l'Episcopat Espanyol desaprova les conclusions de les Jornades d'Acció Catòlica i suspèn les reunions nacionals. L'any següent, el 1967, els dirigents d'AC a nivell estatal renuncien al càrrec i l'Episcopat espanyol refà els estatuts per a una Acció Catòlica espanyola unitària i de base diocesana. Malgrat tot, el 1968 s'entra en una crisi total i els militants es refugien en institucions polítiques o sindicals.

La crisi de l'Aspirantat coincideix temporalment amb la d'AC. Bàsicament la problemàtica parteix en aquest cas de la poca efectivitat del moviment. Les activitats que es fan sols entretenen la mainada i, com a molt, aconsegueixen que alguns joves passin a formar part de l'AC. Es veu que el moviment té poc valor educatiu. Per això, en aquest cas, el canvi ha de ser més pedagògic que ideològic. Després de fer-se diferents assemblees a nivell d'Espanya, en una d'elles s'acorda el pas de l'Aspirantat al *Movimento Júnior*. A Catalunya el *Movimento Júnior* pren el nom de MIJAC. Aquest canvi significa, entre altres coses, introduir el sistema de patrulles procedent de l'escoltisme, un funcionament amb campanyes i lemes, etc.

¹³⁰ Aquests moviments han situat a primera línia d'acció molts joves convidant-los a la reflexió i a la transformació de l'entorn en què viuen. S'aconsegueixen importants accions però no es preveia que els mateixos joves exigirien també una transformació de la mateixa estructura de l'Església.

Amb l'aprovació de la Constitució el 1978 i, l'any següent, de l'Estatut d'Autonomia, el sistema democràtic comença a consolidar-se a casa nostra. En un Estat oficialment no confessional l'Església Catòlica s'ha de replantejar el seu paper dins una societat plural, en una societat en què hi ha altres ofertes educatives en el temps lliure. Ara l'Església insisteix en la seva opció de fe i es mostra més reàctia a admetre col.laboradors i acceptar formes d'actuar diferents o allunyades de la pròpia dimensió religiosa.

2.8.2. El Moviment Infantil i Juvenil d'Acció Catòlica (MIJAC)

El curs 1969-1970 s'inicia el moviment de MIJAC a Girona, encara que la Comissió Diocesana del MIJAC prefereix parlar de represa¹³¹ davant el buit que havia deixat la crisi de l'Aspirantat d'AC, sobretot després que Mn. Joan Busquets ho deixés. L'Aspirantat havia acabat fent campionats de futbol i les colònies a l'estiu sense res més que donés pes educatiu al moviment. Hi assistia una gran grup de mainada sense cap unitat de moviment. D'altra banda, es veu també la necessitat de cercar una continuïtat a les colònies i als casals, així com també als grups de joves que es preparen per a la professió de fe. Aquestes realitats són les que donen lloc a finals d'octubre del 1969 al naixement del MIJAC al bisbat de Girona¹³². El seu desenvolupament a casa nostra es pot contemplar a partir de tres etapes. Anem a veure amb detall cada una d'aquestes i a conèixer com s'estructura el moviment fins arribar al 1981.

¹³¹ Vegeu COMISSIÓ DIOCESANA DEL MIJAC (1976): "MIJAC (Moviment infantil i juvenil d'acció catòlica)", *Vida Catòlica*, núm. 358, III època, abril 1976, pp.4-5.

¹³² Pel que fa a l'evolució del MIJAC a la diòcesi de Girona, hem d'agrair a Pere Pujolàs el document inèdit que ens ha cedit, recull fonamental per a completar el seu desenvolupament en el nostre bisbat i del qual partim en aquest apartat, juntament amb l'entrevista mantiguda amb ell el dia 6 de juny del 1994. Vegeu PUJOLÀS, Pere (1980): *Història i evolució del MIJAC en la diòcesi de Girona*, document inèdit. També es pot consultar al respecte l'article "El MIJAC-JÚNIOR, fins ara, a...Girona", *Circular informativa MIJAC JÚNIOR de Catalunya*, núm. 1., curs 1978-79, pp.9-11.

2.8.2.1. Els primers passos del MIJAC en la diòcesi de Girona (1969-1974)

Davant la necessitat de refer el moviment de l'Aspirantat i de donar continuïtat a les colònies, els casals i als joves de la professió de fe, el bisbe Dr. Jubany no acaba d'alliberar ningú perquè s'hi pugui dedicar, tal com volien alguns capellans, de manera que, Mn. Ramon Oller pren la iniciativa i, deixant més de banda el tema de casals, hi inverteix esforços tot recollint joves. Mn. Ramon Oller és el consiliari diocesà durant tota aquesta etapa i en la seva tasca davant el MIJAC l'ajuda Mn. Jesús Calm. D'aquesta manera l'octubre del 1969 uns quants joves catequistes i monitors de diferents parròquies es troben per estudiar aquest problema. A partir d'aquesta reunió un quants grups ja existents reprenen amb més força el seu treball i s'estructuren en dos nivells: nens de 8 a 12 anys i pre-adolescents de 13 a 15 anys. En acabar aquest primer curs 1969-70 es fa una trobada de tots els grups que han treballat per posar en comú l'experiència i preveure el treball per a l'any vinent¹³³. Aquesta primera trobada s'anomena "Knoc'70". Ben aviat, però, es veu la necessitat d'orientar ideològicament i tècnica la tasca iniciada i per això s'entra en contacte amb les Comissions Diocesanes del *Moviment Júnior d'AC* de Vic i del *Moviment Infantil i Juvenil d'AC* de Barcelona, d'on es treu el nom de MIJAC. També s'estableix relació amb la *Comisión Nacional del Movimiento Júnior de A. C.* Precisament és a partir d'aquests contactes que el moviment de Girona coneix el *Moviment Internacional d'Apostolat d'Infants* (MIDADEN)¹³⁴.

Amb el propòsit d'anar organitzant i estructurant el moviment neix la *Comissió Diocesana*, la qual, entre altres tasques de coordinació, és l'encarregada de centrar la reflexió dels grups a partir de les *campanyes anuals* que proposa. Cada campanya anual té un *punt de partida*, un *pla d'acció* amb una *idea força* i uns

¹³³ En aquest primer curs alguns dels grups que funcionen són: *El Garbell, Xerec, Pampallugues, L'Infern, Xiroies, Gínjols, C.M.S., L'Eixam, Mà de Morter, Trapelles, Burinots, Xalanes, Xalom*, etc.

¹³⁴ El MIDADEN és el *Mouvement International d'Apostolat des Enfants*. Una organització internacional catòlica amb seu a París, reconeguda per Pau VI el febrer del 1973. El MIDADEN engloba moviments d'infants i pre-adolescents de tot el món amb caràcter cristià i d'acció catòlica, sempre que hagin estat reconeguts per l'autoritat episcopal competent.

objectius a treballar dels quals en deriven les *activitats*. La campanya culmina amb la *trobada diocesana* de tots els grups¹³⁵. D'aquesta manera, el 1970 ja té lloc una primera trobada al Santuari del Collell amb uns 250 nois i noies -- Knoc'70--. El MIJAC parteix doncs, d'un plantejament educatiu que vol cercar sobretot la identitat del grup i el moviment, si cal, essent més minoritari entre la població. Juntament amb aquestes trobades de pre-adolescents, durant els anys 1970-71 també es comencen reunions de formació per als responsables. El 1971 té lloc la primera trobada diocesana de grups de 10-12 anys i l'any següent, neix l'equip diocesà que s'encarrega dels grups de 16-18 anys. El 1973 inicien el curs grups de trenta parròquies d'arreu del bisbat. Pel que fa a Girona ciutat el moviment s'organitza en dos sectors: ciutat i perifèria. A partir de les trobades diocesanes que es van fent, es va sumant l'experiència de cada grup i això serveix per anar cercant un mètode que caracteritzi el moviment. Entre les campanyes anuals d'aquesta primera etapa tenen especial rellevància Xarxa'73 i Buc'74, sobretot pel fet que esdevenen unes trobades per transformar una realitat prèviament descoberta. Aquesta experiència marca significativament l'orientació del moviment.

Un altre moment important en aquesta primera etapa és la participació d'alguns membres de la comissió diocesana en la trobada estatal del *Movimiento Júnior* que té lloc l'any 1973 i en la qual s'hi troben Mn. Ramon Oller i Pere Pujolàs. En aquesta trobada una ponència presentada pel moviment d'Andalusia marca profundament els responsables del moviment de Girona. A través d'aquesta ponència "*comprenguérem que calia educar des de l'acció, i no reforçar amb activitats una idea preconcebuda per la comissió diocesana i continguda en la Campanya Anual*"¹³⁶. Aquesta reflexió suposa el punt de partida per a una nova orientació metodològica en el moviment i assenyala el 1974 l'inici d'una nova etapa.

¹³⁵ Les trobades diocesanes reben un nom. En aquesta primera etapa hi ha *Knoc'70*, *Roda'71*, *Forc'72*, *Xarxa'73* i *Buc'74*.

¹³⁶ Vegeu PUJOLÀS, Pere (1980): *O. c.*, p.5.

2.8.2.2. La consolidació de la identitat del moviment (1974-1977)

A partir de la trobada diocesana *Buc'74* ja no es parla de *Campanya Anual* --fruit de la reflexió feta en la trobada estatal del 1973--. Al contrari, en el pla de treball es parla de tres idees bàsiques del moviment que defineixen la seva opció educativa. La primera idea és *Protagonisme*. S'entén el moviment com un moviment d'infants i pre-adolescents, no un moviment de joves portat per adults que fan coses per a ells. Per això, no es parla de responsables --ja que aquests són els mateixos nois i noies-- i es parla d'animadors. La segona idea és la *Militància* entesa com el sentiment d'implicació fins al punt de participar en la transformació del seu entorn. Finalment, la darrera idea és l'*Acció*: s'entén que es tracta d'un moviment educatiu a partir de l'acció. A partir també del *Buc'74* es va configurant el mètode que caracteritzarà al moviment partint de tres temps de treball:

1. Acció - descoberta de la realitat que ens envolta.
2. Reflexió - anàlisi d'aquesta realitat.
3. Acció - compromís transformador d'aquesta realitat.

S'inicia doncs, el curs 1974-75 amb aquestes idees de fons i també durant aquest curs té lloc la primera *Assemblea de Responsables de MIJAC de la diòcesi de Girona* en què s'aproven tres línies definitòries del moviment: *moviment d'infants i pre-adolescents, moviment d'acció i moviment evangelitzador*¹³⁷. La formació dels animadors es cobreix a través de l'*Escola de l'Esplai* que aquest moviment, juntament amb el SCV i l'Escoltisme, inicia aquest any. Malgrat la formació que dona l'escola es veu també la necessitat de realitzar un procés d'iniciació a les conviccions del moviment ja que no tots els grups estan al mateix nivell. Amb aquesta idea s'elabora un "pla de treball d'iniciació" que marca les etapes per les que ha de passar tot grup. S'intenta potenciar la vida i l'acció de colles naturals tot afavorint que siguin crítiques i que actuïn en l'entorn que les envolta. Alguns dels aspectes que són fonamentals són la concepció de "*el monitor com a company*

¹³⁷ Les tres línies estan en consonància amb les conviccions del MIDADEN.

de camí" i "la militància com la possibilitat d'aprendre a compartir i transmetre allò que jo tinc o sé"¹³⁸. De fet, el MIJAC d'aquests anys està molt influït pel MIDADEN --moviment al qual s'integra l'estiu del 1974 a través del *Movimiento JUNIOR*-- i les seves publicacions¹³⁹ que han marcat la ideologia i el mètode.

"...el MIJAC és un moviment d'església. No es tracta de fer coses engrescadores, com un caramel, com un reclam, per engaltar-los tot seguit un sermónet seriós. L'acció, el joc, no són un esquer. Cal que en la seva acció vagin descobrint (tot just són nens o, com a màxim, preadolescents) que la fe pot informar la seva vida.(...)

No per això, però, es tracta d'un moviment de joves que organitza coses per mainada. Almenys, no ho hauria de ser."¹⁴⁰

El 1975 Mn. Ramon Oller deixa el càrrec de consiliari diocesà i l'ocupa Mn. Pere Pujolàs. Durant els cursos 1975-76 i 1976-77 es fa un curs d'iniciació a cada sector de la diòcesi per tal de donar a conèixer i adquirir les idees elaborades. El moviment va arrelant i l'any 1976 hi ha a la diòcesi de Girona una vintena de centres amb uns 600 nens i nenes en grups de 9 a 12 anys i de 13 a 15 anys. Hi ha també un centenar d'animadors. També, durant el darrer curs d'aquesta etapa, es creen dos equips dins l'estructura del MIJAC. L'*equip animador de grups* i l'*equip animador d'animadors*.

2.8.2.3. L'organització del moviment a la diòcesi de Girona i la creació del moviment a nivell de Catalunya (1977-1980)

En el curs 1977-78 té lloc la publicació del document "*Una oportunitat per actuar*" com a culminació del procés de reflexió i elaboració de l'etapa passada i com a inici d'una nova etapa. És el primer intent d'escriure tota l'experiència

¹³⁸ Entrevista realitzada a Mn. Ramon Oller el dia 15 d'abril del 1994.

¹³⁹ En especial el llibre *Para una acción apostólica de los niños*. Per a una lectura més detallada de les implicacions del MIJAC amb el MIDADEN vegeu GRASES, Enric (1992): "Història del MIJAC i de les seves relacions amb el MIDADEM", *Correspondència*, núm. 271-272, gener-abril, pp.12-20.

¹⁴⁰ Vegeu: COMISSIÓ DIOCESANA DEL MIJAC (1976): "MIJAC (Moviment infantil i juvenil d'acció catòlica)", *Vida Catòlica*, núm. 358, III època, abril 1976, p.4.

i maduració del MIJAC a Girona. A través de les planes del document es vol comunicar als nois i noies, protagonistes del moviment, què és el MIJAC, com iniciar un grup i de quina manera treballar per ser un militant. El MIJAC es defineix com un moviment cristià i d'Església amb un pla de treball d'iniciació que té quatre etapes: la coneixença, la consolidació del grup a partir del treball en equip, l'obertura i descoberta del propi món i, finalment, la transformació de la realitat. Pel que fa al mètode, s'exposa adaptar el mètode de "Revisió de Vida" propi dels moviments especialitzats de l'Església, amb l'aplicació de les seves tres fases. Veure, Jutjar i Actuar de manera que se cerca que els infants siguin els protagonistes del procés i de l'acció, acció que ha de ser transformadora de la realitat en què es troben. Per això el MIJAC es defineix com "*un moviment educatiu, perquè possibilita de créixer i autoeducar-se globalment com a persones, mitjançant la dinàmica descoberta - reflexió - acció transformadora*". D'altra banda, hi ha un altre fet significatiu que assenyala l'inici d'aquesta etapa. Es tracta de la creació de l'*Equip Màquina*, un equip en què hi ha representants de tots els grups i que és la manifestació que els nois i noies volen ser els protagonistes del moviment. Aquest equip és també el responsable de publicar la revista *La Veu del Mijac. Revista dels nois i noies dels grups del bisbat de Girona*¹⁴¹.

"Afirmar tant rotundament que el MIJAC és un moviment de nens i nenes (com hi havien moviments de joves i adults ...) va ser --i encara ara és-- una gran novetat. Camp altre moviment educatiu en el lleure afirmava el mateix amb aquesta contundència. Tots els altres moviments, i el mateix MIJAC en molts casos, funcionaven més aviat com un mateix moviment de joves que organitzava coses per al temps lliure dels nens i nenes... per això, aquesta primera convicció diu que el Moviment "tendeix" cap a un veritable protagonisme dels mateixos nens i nenes, com si el protagonisme dels nens i nenes fos una fita a assolir,

¹⁴¹ En el número 1 d'aquesta revista, publicat el 1r. trimestre del curs 1977/78 es donen a conèixer els següents grups de MIJAC del nostre bisbat: *Grup Esquitx* (Sta. Coloma), *Grup Corda* (Blanes), *Grup St. Narcís* (Girona), *Grup Llaunes* (Malgrat), *Grup Aixam* (Malgrat), *Grup els Titelles* (Poble Nou), *Grup Trapelles* (Celrà), *Grup St. Feliu* (Girona), *Grup Esquirols* (Anglès), *Grup els Sapastres* (Girona) i *Grup St.Narcís-St.Salvador* (Girona).

més que no pas una realitat ja aconseguida..."¹⁴²

Les relacions amb la resta de grups de Catalunya es van fer habituals i el 3 i 4 de setembre del 1977 es fa a Artés (prop de Manresa) una trobada de representants del MIJAC-JUNIOR de les diòcesis de Barcelona, Vic i Girona on es crea un equip coordinador a nivell de Catalunya, format per un secretari, un consiliari i un representant de cada bisbat. Aquest equip és l'encarregat de fer la redacció de les conviccions del moviment a nivell de Catalunya, conviccions que són aprovades el dia 7 de maig del mateix 1977 amb presència de representants dels bisbats del Vic, Barcelona, Girona i Lleida. L'aprovació d'aquestes conviccions significa la derogació de les conclusions de la primera Assemblea Diocesana del curs 1974-75. L'aprovació de les conviccions en aquests moments és una resposta clara a la situació de canvi social i polític que està passant el país i una proclamació de la identitat catalana. Les *Conviccions del MIJAC català (de Catalunya i Balears)* entre altres punts, deixen clar que:

- És un Moviment dels infants i dels preadolescents que tendeix cap a una veritable protagonisme d'ells mateixos en la marxa del seu Moviment.
- És un Moviment arrelat a la realitat que l'envolta.
- És un Moviment d'acció transformadora que suposa una anàlisi prèvia de la realitat.
- El Moviment és educatiu perquè possibilita créixer i auto-educar-se globalment com a persones mitjançant la dinàmica descoberta-reflexió-acció transformadora.
- És un Moviment evangelitzador perquè vol fer realitat comunitàriament el projecte d'home nou i de món nou anunciat i viscut per Jesucrist, i és per això que és Moviment d'Església.
- El Moviment fa una opció preferent pels febles, pels dominats, pels marginats, d'acord amb les directrius de l'Evangeli i de l'Església, ja que el projecte d'home nou i de món nou no és viable en el model de societat dominada per l'egoisme.
- L'animador del Moviment, en relació als nens i nenes del seu grup, és un amic i un testimoni.

En aquesta etapa es decideix també fer els cursos d'iniciació simultanis a l'experiència pràctica de manera que es pogués partir del que s'estava fent. El 18 i 19 de febrer del 1978 té lloc la *Segona Assemblea d'Animadors* a la casa

¹⁴² PUJOLÀS, Pere (1993): *L'Equip Màquina*, document inèdit de quatre fulls cedit pel mateix autor.

salesiana de Pont Major on es redacten les *Bases Organitzatives pels Animadors del MIJAC*. Aquestes bases són aprovades el 4 de març en una reunió extraordinària. El 1978 el càrrec de consiliari diocesà és ocupat per Mn. Josep M. Prat i el 30 de setembre i 1 d'octubre d'aquest mateix any se celebra la *primera Assemblea d'Animadors de Catalunya* on cada diòcesi s'adhereix a les conviccions i on s'aproven les *Bases Organitzatives del MIJAC-JUNIOR de Catalunya*. La segona Assemblea d'Animadors del MIJAC-JUNIOR de Catalunya té lloc a Sentmenat el 29 i 30 de setembre del 1979. Hi ha representants de Vic, Barcelona, Girona, Lleida, Tortosa i Mallorca. S'encarrega a una comissió la redacció dels Estatuts del moviment, els quals són aprovats el maig del 1980.

2.8.3. HORA-3

Girona és el bressol d'Hora-3. El moviment neix a Girona l'any 1972 gràcies al claretia Pere Codinachs¹⁴³, si bé el seu neixement real no es dona fins al setembre del 1974 ajudat per altres claretians: Josep Bonaventura, Ramon Caralt, Xavier M. Piquer, Joan Soler i Josep Villarrubias. Més tard s'hi afegeixen, formant el primer secretariat general: Màxim Muñoz, Ricard Toledo i Jordi Corominas. El treball en grups de joves en algunes escoles de Girona és l'inici d'aquest moviment juvenil. El moviment s'escampa a la resta de la Diòcesi: Blanes, Tordera, Arbúcies, Cassà de la Selva...¹⁴⁴. Els valors fonamentals del moviment, segons paraules del mateix Pere Codinachs, són amistat, fe, país i església.

El naixement oficial té lloc a partir de la idea del Pare Pere Codinachs de l'equip de claretians quan a començaments de l'estiu del 1974 proposa escriure un full multicopiat per a tots els nois i noies que havien fet convivències amb algun

¹⁴³ Vegeu CODINACHS I VERDAGUER, Pere (1990); *O. c.*, pp. 14-15.

¹⁴⁴ Fulls ciclostilats, editats pel moviment, sense data.

membre de l'equip¹⁴⁵. El setembre del mateix any, aquest full es converteix en la primera publicació de les "fitxa Hora-3" amb uns 700 subscriptors. Cada mes se n'escriu una. L'abril de l'any següent, 1975, té lloc la primera trobada de subscriptors a Sta. Cecília de Montserrat amb 270 joves. L'octubre d'aquest any ja es publica Hora-3/Adolescents i Hora-9/Adults. L'activitat de publicació continua i l'octubre del 1976 XARXA (òrgan decisor i representatiu de tot el moviment) treu les primeres notes definitòries del moviment, i es publica, a més, Hora-3/Adolescents, Hora-6/Joves i Hora-9/Adults amb un total de 3000 subscriptors que ja a finals d'any realitzen algunes trobades comarcals. El 1977 té lloc la separació entre els membres inscrits en el moviment i els subscriptors de les fitxes, la constitució del primer secretariat general i la creació de les deu zones d'Hora-3 amb els seus conciliaris i coordinadors per a tot Catalunya i Andorra. Abans d'acabar aquest any també surt a la llum la primera carta d'identitat del moviment. El 1978 XARXA passa a ser l'Assemblea General. Aquest anys comencen a funcionar les "Escoles de Caps" en cada zona amb un dossier propi i en la mateixa època apareixen les fitxes d'Hora-3 traduïdes al castellà "Trozos de vida" amb uns 5000 exemplars. L'any 1979 es crea un equip d'assessors del Secretariat General i el juny té lloc el primer curset de caps d'Hora-3. L'any 1980 Hora-3 participa en la reunió constitutiva del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya CNJC. A finals d'aquest any té lloc la redacció del primer estudi sobre el moviment "*Hora-3, un moviment al servei del país i l'església, avui*". El 1981 es fa la trobada general al Santuari de Sta. Maria del Collell amb 1200 joves i el mes de desembre d'aquest any es realitza el primer curs de monitors, conjuntament amb l'Escola de l'Esplai de Barcelona.

Les opcions de Hora-3 es concreten en un moviment, de joves, cristià i eclesial, evangelitzador, educatiu, general i obert, que parteix dels postulats de:

¹⁴⁵ Dades extretes de l'opuscle *Carta del Secretariat General a tot el Moviment Hora-3 amb motiu del seu Desè Aniversari*, Hora-3.Moviment Cristià, Barcelona i de l'informe que Hora-3 presenta a la Conferència de bisbes de Catalunya el maig del 1979.

amistat, fe, país i església¹⁴⁶. El mètode propi és també el de *Revisió de Vida* el qual, segons la Carta d'Identitat d'Hora-3¹⁴⁷ del 1981 consta de quatre passos: partir de la realitat, il·luminar-la, interioritzar-la i transformar-la.

¹⁴⁶ Vegeu *Moviment Hora-3. Ideari*, Col·lecció La Corda, núm. 4.

¹⁴⁷ Vegeu l'opuscle HORA-3 (1981): *Carta d'identitat*, desembre del 1981, Girona, p.6.

3. LES COLÒNIES DE L'ESGLÉSIA A TRAVÉS DEL SERVEI DE COLÒNIES DE VACANCES DE GIRONA

Durant el període republicà, tal com ja hem exposat, l'Església pren una iniciativa important en el món de les colònies a través de l'Aspirantat. Aquesta iniciativa, com moltes d'altres, es veu trencada pel període bèl·lic que el país pateix. Després de la guerra, la nova reestructuració de l'Acció Catòlica representa un trencament amb el que havia estat la FJC. Cal esperar la segona meitat dels anys quaranta per veure néixer a nivell de Catalunya una nova proposta de colònies, les colònies de vacances de l'església. A Girona el renaixement definitiu té lloc en els anys seixanta.

3.1. LA REPRESA DE LES COLÒNIES PER PART DE L'ESGLÉSIA A CATALUNYA I LA IMPLANTACIÓ DEL SERVEIS DE COLÒNIES DE VACANCES EN LES DIÒCESIS CATALANES (1946-1981)

A partir del 1939 tot el tema d'infància i joventut passa a dependre del *Frente de Juventudes* (FJ) i de la *Sección Femenina* (SF). És des d'aquestes delegacions des d'on es concedeixen els permisos que les institucions de l'Església, malgrat la situació privilegiada que té en el nou règim, han de sol·licitar per poder organitzar colònies.

L'any 1940 hi ha encara a Catalunya alguns intents de fer colònies des d'instàncies religioses i fora del marc escolar¹. Aquestes colònies que es realitzen a començament dels anys quaranta són una modalitat molt concreta de colònies, per a nois o noies ja grandetes, i amb uns propòsits específics de descans i de vida cristiana. Tret doncs, d'aquestes obres aïllades i adaptades fàcilment a la mentalitat que el nou règim imposa, cal esperar el 1946 per veure néixer un nou tipus de colònies. Es tracta de les colònies de vacances que s'inicien des de l'Aspirantat de Vilafranca del Penedès², fora del bisbat de Girona.

El promotor d'aquesta represa és Mn. Francesc Vergés Vives. A començaments dels anys 40 aquest mossèn es troba a Sant Esteve de Sesrovires on coincideix amb el Dr. Pere Tarrés que és ordenat sacerdot el maig del 1942 i nomenat vicari de Sant Esteve el juny d'aquest mateix any. El Dr. Pere Tarrés havia estat dirigent de la *Federació de Joves Cristians de Catalunya* durant l'època republicana i en aquests difícils primers anys de franquisme no es pot estar de transmetre aquesta manera de fer, ben diferent de la que l'AC oficial vol imposar,

¹ Hi ha notícia d'alguns intents per part dels Escolapis d'Olot i Calella. Hi ha notícia també de les colònies que el 1941 organitzen les noies de la *Sección Profesional de Obreras de la Unión Diocesana de las Jóvenes de Acción Católica de Gerona*.

² Vegeu VERDURA, Antoni i ALTRES (1976): "100 Anys de colònies" en *Quaderns de Pastoral*, núm.45, desembre, pp.437-443.

mantenint viu un cert caliu "avantguardista". Mn. Francesc Vergés viu, doncs, en aquesta realitat i aprèn dels llibres que Mn. Pere Tarrés li deixa. El 1945 Mn. Francesc Vergés és cridat per a prendre el relleu de Mn. Lluís Via, vicari de Vilafranca del Penedès. Mn. Lluís Via, també havia estat un capellà que treballà al marge de l'AC oficial i que inculà al jovent del poble unes idees i conviccions més properes a l'AC que ell, com a capellà, havia conegut a França i al nord d'Itàlia que no pas a l'AC que s'imposava a Espanya. És d'aquesta manera com coincideixen d'una banda, un jovent de l'Aspirantat amb inquietuds, i disposat a treballar i, d'altra banda, un capellà coneixedor de les obres de l'Església anteriors a la guerra civil i disposat a iniciar nous projectes.

La lectura que fa part de Mn. Francesc Vergés del llibre *Vacaciones* de l'editorial Escelicer li suggereix la idea de fer una "*casa d'estiu per als Aspirants*". És així com la rectoria vella de Pontons (Alt Penedès) es converteix en una casa de colònies. Mentre es fan els preparatius per a la colònia, el grup de l'aspirantat manté contactes amb antics *Minyons de Muntanya* i n'aprenen algunes tècniques escoltes, entre altres, la idea de dormir en tendes i de fer "focs de camp". D'aquesta manera, l'estiu del 1946 tenen lloc les dues primeres colònies de vacances de l'Església en l'època franquista --una per als nois més grans i l'altra per als més petits--, enteses com a represa de la tasca que havia fet l'Església abans de la guerra civil. Als assistents a la colònia se'ls dona un *Carnet de Vacaciones* on es pot llegir: "*Perfeccionaremos el espíritu con la práctica entusiasta de nuestra religión cristiana y fortaleceremos el cuerpo con el alegre ejercicio físico.*"³

Aquesta obra intenta reprendre el que havien estat les colònies avantguardistes dels anys trenta. De fet, cada dia al matí quan s'hissen les banderes espanyola i pontificia es canta també l'himne avantguardista. També aquest any 1946 es

³ Vegeu: Coberta posterior del *Carnet de Vacaciones* de la colònia de Pontons el 1946, citat a VERDURA, Antoni I ALTRES (1976): *O. c.*, p.439.

comença a editar un nou "*Avant*" com a revista del moviment⁴. Malgrat tot, la pressió del franquisme i de l'AC reformada dins el nou règim es fa notar amb una extraordinària presència d'actes de pietat: oracions, plàtiques, visites al Santíssim, misses, cants religiosos, etc. És així com aquestes primeres colònies es consideren el temps fort d'uns moviments clarament apostòlics.

L'any següent, el 1947 Mn. Pere Vergés és substituït en el càrrec per Mn. Joan Batlles. A pesar de canviar el promotor d'aquesta represa resta un equip humà experimentat i amb empenta. D'altra banda, el juliol d'aquest mateix any Mn. Antoni Batlle organitza a Llerona el primer Camp de Formació de Consiliaris amb el propòsit de mantenir viu l'escoltisme cristià i de donar a conèixer les seves possibilitats educatives. A aquest Camp-Escola hi són cridats Mn. Francesc Vergés i Mn. Joan Batlles. Aquí se'ls forma en el mètode escolta i en la seva pedagogia activa. La situació repressiva del moment impedeix que aquests seminaristes puguin aplicar la formació en nous grups escoltes. Això fa que alguns d'aquests mossens optin per transmetre a l'aspirantat d'AC la pedagogia escolta a través de les colònies de vacances. Aquest és el cas de la parròquia de Vilafranca del Penedès. És així com el ressorgiment d'activitats de lleure per part de l'Església ve determinat molt directament per l'evolució de l'escoltisme català⁵. La situació extraordinària de vida a l'aire lliure, el sistema de colles, la descoberta de la natura, els jocs, els cants, les competicions, etc. encaixen perfectament amb el model de colònies. D'aquestes primeres colònies neixen les colònies de vacances organitzades per les parròquies i l'aspirantat d'AC, mig amb caire benèfic, mig amb caire d'apostolat⁶. Més tard, a començaments dels anys 60, l'experiència es diversifica. Els torns augmenten i deixen d'entendre's en

⁴ Aquesta revista es manté a Vilafranca fins a l'any 1960.

⁵ Cal recordar que el 1945 els Minyons de Muntanya i els Boy Scouts de Catalunya accepten les gestions de Mn. Antoni Batlle per tal d'admetre la vinculació de l'escoltisme a l'Acció Catòlica. Vegeu BALCELLS, A.; SAMPER, G. (1993): *L'escoltisme català (1911-1978)*, Barcanova, Barcelona, pp.158 i ss.

⁶ El programa d'aquestes primeres colònies i el que va suposar aquesta nova realitat es publica l'any 1956 a través de TOTOSAUS en l'obra *Colònies d'estiu*, de la Delegació Diocesana d'Aspirants.

molts casos com el temps fort d'uns moviments determinats per passar a ser el període de vacances d'infants d'ambients populars. Això suposarà un nou enfocament pedagògic.

A partir d'aquesta primera experiència de Vilafranca s'inicien un seguit de trobades entre l'aspirantat d'AC de Vilafranca i els escoltes catòlics, que accepten que l'aspirantat adopti la metodologia activa i que s'inspiri en les tècniques escoltes. És així, com de nou, l'escoltisme proporciona elements i tècniques a l'experiència de colònies. S'incorporen, entre altres coses, una Llei de l'Aspirantat, els jocs de pistes o els jocs de Kim.

L'any 1948 les colònies de Vilafranca no es poden fer a Pontons i es fan a Valldossera. L'obra de les colònies de vacances de l'església aquest any s'amplia a les nenes. Abans del 1950 Mn. Batlles va a França i manté relacions amb el *Moviment dels Coeurs Vaillants*⁷, fet que contribueix a enriquir l'experiència del treball amb l'aspirantat i els dirigents de les colònies. A partir dels anys 50 aquesta modalitat de colònies de vacances es diversifica lentament arreu de Catalunya⁸.

A nivell legislatiu cal dir que des dels primers anys de la dictadura hi ha una regulació important de les activitats d'acampada o aire lliure, enteses més en el

⁷ Aquest moviment és l'adaptació francesa del MIDADEN (Moviment Internacional d'Apostolat d'Infants). El MIDADEN el 1973 és declarat per Pau VI organització internacional catòlica i té representació a més de 36 països de tot el món. A Catalunya el moviment trobarà la seva traducció en el MJAC, ja en els anys setanta.

⁸ Apareixen les colònies parroquials de Sabadell al Montnegre (1953), les colònies de l'Arxipetrat de Sarrià a Cabrera d'Igualada (1954), les colònies a Peguera i Igualada (1955), les colònies al Bisbat d'Urgell (1957), les colònies al Bisbat de Lleida (1958) i les colònies al Bisbat de Girona (1963). Vegeu SAMPER I TRIEDU, Genís (1987): *La joventut fa Catalunya 1900-1985. Aproximació a la història de les associacions de joves*, Generalitat de Catalunya Direcció General de Joventut, Barcelona, p.90.

sentit de càmping⁹. La normativització que afecta directament les colònies de vacances arriba a partir del 23 de juny del 1952 amb la promulgació de l'Ordre del *Ministerio de Gobernación* en què "*se dispone que todos los campamentos para muchachos montados por cualquier entidad pública o privada tendrán que someterse a las condiciones que se citan*"¹⁰. Es demanen, entre altres requisits: una descripció detallada del lloc d'emplaçament, el certificat del Cap de Sanitat, el certificat de l'aigua, el certificat de la qualitat dels aliments, la fitxa mèdica i l'examen radiocòpic, el llibre de reconeixements reglamentari i altres dades sobre el personal que hi ha d'assistir. Com es pot veure, fonamentalment tot són aspectes sanitaris. En aquest sentit, la primera normativa franquista que estableix els requisits a complir per a la realització d'activitats a l'aire lliure, sense centrar-se exclusivament en aspectes sanitaris és el Decret de la *Presidencia del Gobierno* del 8 de gener del 1957¹¹ *sobre organización e inspección de campamentos, colonias y marchas juveniles* on es recull la possibilitat que tant el FJ com la SF puguin concedir autoritzacions "*durante un plazo prudencial a quienes, con*

⁹ A nivell de càmping: BOE núm. 102 del 25 d'agost del 1949 circular del 22 d'agost. BOE núm. 75 del 24 de juny del 1950 circular del 17 de juny. BOE núm. 74 del 19 de juny del 1952 circular del 16 de juny. El 1953 els governs civils difonen una "*Información especial para las autoridades y sus agentes sobre la reglamentación especial del camping en España*" en la que es diu: "*Se entiende por CAMPING el hacer vida en pleno campo utilizando para cobijarse durante la noche una tienda de campaña, también un remolque enganchado a un automóvil u otro vehículo, habilitado como pequeña vivienda, SIEMPRE QUE ESTA ACTIVIDAD SE PRACTIQUE CON FINES DEPORTIVOS O TURISTICOS.*"

"*La promulgación de la Reglamentación Oficial del Camping en España, ha sido totalmente necesaria para evitar perjuicios que ya empezaban a notarse por influencia de costumbres extrañas opuestas a nuestra manera de ser y, al mismo tiempo que para encauzar esta actividad, para asegurar que su constante incremento no represente en el futuro un peligro para las tradicionales costumbres y moral cristiana que son la base y fundamento de la educación de los españoles.*"

"*Se considera campamento colectivo la reunión en el campo, organizada per una Entidad nacional o extranjera, que agrupe un número superior a CINCO tiendas de campaña y población de QUINCE personas.*"

A aquests càmpings se'ls demana un munt de documentació, carnets i programes d'activitats en què s'hi detalli l'horari i totes les activitats previstes, a més de permisos de tota mena. Ara bé, "*Quedan exentos de poseer la autorización indicada, los campamentos oficiales organizados por el Ejército Nacional o Frente de Juventudes*". Vegeu: COMITE ESPAÑOL DE CAMPING (1953): *Información especial para las autoridades y sus agentes sobre la reglamentación oficial del camping en España*, Servicio Nacional de Divulgación, Madrid.

¹⁰ BOE, núm. 183, 1 de julio del 1952.

¹¹ BOE, núm. 183, 1 de julio del 1957.

garantias suficientes, deseen montar colonias escolares de carácter benéfico o realizar marchas de fin de semana, evitando así a sus organizadores la frecuente reiteración de solicitudes". Aquest decret també estableix condicions pel que fa als responsables de les activitats de temps lliure, tal com veurem més endavant.

El 27 de juny del 1957 es publica un nou Decret --que deroga el del 8 de gener-- des de la *Presidencia del Gobierno sobre organización e inspección de campamentos, colonias y marchas juveniles*¹² en què es manifesta l'obligatorietat que tenen els responsables de tot campament, colònia o sortida, de sol·licitar la corresponent autorització al Govern Civil, tràmit per al qual es requereixen informes de les respectives *Delegaciones Provinciales del Frente de Juventudes o de la Sección Femenina del Movimiento*. Les activitats per a les quals cal autorització del Govern Civil són:

"Campamentos, colonias y marchas de fin se semana o por etapas que duren más de veinticuatro horas y exijan acampar, tanto masculinos como femeninos, en los que participen menores de veintiuno y diecisiete años respectivamente, en número superior a seis y que no tengan carácter estrictamente familiar. Las colonias escolares de verano se hallan sujetas al régimen especial establecido por el Ministerio de Educación y Ciencia."

S'afegeix però, en l'article 15, que "*Los campamentos, colonias y marchas juveniles que con un fin de formación y apostolado organicen las obras inmediatamente dependientes de las Jerarquías de la Iglesia estarán exentos de las normas de este Decreto en cuanto a su labor educadora y apostólica y a la formación de sus dirigentes*". Aquest decret regeix durant 17 anys --fins al 1974-- totes les activitats juvenils d'aire lliure dins el territori nacional. És doncs, a l'ampara d'aquesta legislació, que sorgeixen i es desenvolupen diferents activitats d'aire lliure dins l'estructura de l'Església que, en algunes ocasions, amaguen realitats diverses.

¹² BOE, núm. 167, 28 de junio del 1957.

La diversificació d'aquestes colònies fa que ja el 1957 es creï en el bisbat de Barcelona el *Secretariat de Colònies*¹³, dins de CARITAS Diocesana, Secretariat que el 1965 es converteix en *Servei de Colònies de Vacances* (SCV) i que dos anys més tard s'integra dins la *Coordinació Catalana de Colònies* que agrupa els SCV dels diferents bisbats de Catalunya.

En aquests primers anys de colònies diocesanes a Catalunya l'aspecte benèfico-social és predominant, tot i que cada vegada més les possibilitats educatives són evidents. Aquesta evidència, juntament amb la voluntat de fer de les colònies un mitjà educatiu obert a tothom sense distinció de procedències socials fa que l'any 1960 s'organitzi a Barcelona un curset de formació per a joves interessats en les colònies per a infants. És a partir d'aquesta experiència i necessitat que l'any següent, el 1961, es crea a Barcelona la *Escuela Diocesana para Dirigentes y Monitores* que es manté amb uns esquemes semblants fins que el 1965 es crea el SCV. D'aquesta manera del 17 al 23 de juny del 1961 la *Escuela Diocesana para Dirigentes y Monitores* porta a terme un "*Cursillo para Colonias de Vacaciones*" sota l'organització de la Secció Social de CARITAS Diocesana de Barcelona amb la col.laboració d'Acció Catòlica i les Associacions Apostòliques¹⁴. En el programa d'aquest primer curs específic per formar monitors i responsables de colònies de vacances es constata que hi ha una clara voluntat d'introduir elements propis de la pedagogia activa, un fort pes religiós com element formatiu i una clara voluntat d'establir una continuïtat educativa més enllà dels dies de colònies a partir de mantenir una relació amb la família i d'entrar en contacte amb la figura de l'assistent social¹⁵. Aquesta primera escola de formació compleix una important funció de recollida i sistematització del treball educatiu que es feia en

¹³ L'any 1959 al Bisbat de Barcelona ja hi ha 4.441 infants que van a colònies portats per 37 institucions diocesanes.

¹⁴ El curs es realitza al *Col.legi de la Nostra Senyora de Loreto* i els professors que hi participen són: Jordi Bonet, Mn.Francesc Cima, Montserrat Colomer, Lluís Folch, Germana Joaquina, Mn.Salvador Misser, Mn.Josep Montserrat, Mn.Antoni Oriol i Golzalo Vidal.

¹⁵ Vegeu l'annex 15: Programa del curs de dirigents i monitors realitzat el 1961.

el camp de l'educació en el lleure a partir de l'esplai --bàsicament colònies i casals d'estiu--.

Tota aquesta renovació de plantejaments i ampliació de l'objectiu que l'actuació de l'Església es proposa en la seva intervenció en el lleure infantil i juvenil té el suport de la reforma que promou el Concili Vaticà II a partir del 1962. Suposa una nova etapa de colònies en què aquestes prenen un caràcter més general, obert i amb una vocació de continuïtat educadora més enllà dels estrictes dies de colònies. En aquesta època s'introdueixen també els tallers com a recurs lúdic i didàctic i té lloc també la primera publicació especialitzada per a monitors: El "*Boletín del Monitor*", encara que sols dura dos anys.

A partir de la constitució del SCV l'any 1965 es veu la necessitat de continuar la tasca educadora durant la resta de l'any i no sols a l'estiu amb les colònies i els casals. De manera que, els anys 1967 i 1968, neixen els "*Clubs d'Esplai*" entesos com una nova modalitat d'intervenció en el lleure infantil i juvenil durant l'època del curs escolar i, en principi, amb ritme setmanal de reunions els dissabtes a la tarda. L'obra dels Clubs d'Esplai es nodreix de joves procedents de les colònies i en alguns casos també de joves procedents de l'escoltisme¹⁶. Aquest transvasament de personal facilita la incorporació de recursos educatius escoltes a altres col·lectius educatius.

Al mateix temps, el 19 de juny del 1967, els representants de les colònies de vacances de les diòcesis de Girona, Tarragona, Lleida, Solsona, la Seu d'Urgell, Vic i Barcelona es reuneixen per coordinar la seva acció i creen la *Coordinació Catalana de Colònies* que acaba esdevenint, més endavant, *Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai* (CCCCC) que coordina les tasques a nivell

¹⁶ El 1976 es fa un estudi en què es constata que el 12% dels escoltes fan el pas per fer de monitors en Clubs d'Esplai, mentre que la relació al revés no es dona. També es comprova que el 20% dels infants dels Clubs d'Esplai abans havien estat a l'escoltisme. Vegeu REIXACH, Modest (Dir) (1977): *Colònies d'estiu i escoltisme a Catalunya. Resultats d'una enquesta a caps i monitors*, Laboratori de Sociologia de l'ICESB, publicacions de la Fundació Jaume Bofill, Barcelona.

de tot Catalunya i Palma de Mallorca. En aquest moments ja es parla de l'esplai com a substitut de les mancances educatives existents en l'escola i la família.

Entrats ja en els anys setanta, l'any 1972 el SCV de Barcelona dóna lloc a la *Federació de Centres d'Esplai* a través dels Clubs d'Esplai que s'han anat creant com a continuïtat de les colònies de moltes parròquies. Aquest any la *Escuela de Dirigentes y Monitores* que hi ha a Barcelona passa a dir-se *Escola de l'Esplai* i adquireix personalitat pròpia com a filial de CARITAS Diocesana. També neix l'Escola de monitors de Lleida a partir del SCV de Lleida. Dos anys més tard la *Conferència Episcopal Catalana* reconeix l'*Escola de l'Esplai* com a organisme dependent de la *Coordinació Episcopal de Colònies, Clubs i Casals d'Estiu*. En Just Casero de Girona, l'Enric Puig de Barcelona i en Francesc Estesó formen la comissió encarregada d'elaborar els "*Estatuts i les Bases Ideològiques de la Coordinació Catalana*".

El decret 2253 del 20 de juliol del 1974 sobre *Organización de campamentos, albergues, centros de vacaciones, colonias y marchas juveniles* refà novament la normativa a complir en aquestes activitats. Concreta que totes les activitats que acullen menors de 21 anys en nombre superior a 6 i que no siguin familiars requereixen autorització del Govern Civil. Per obtenir aquesta autorització cal facilitar, entre altres dades les dates, el lloc, el nombre, sexe, edat mitjana i professió dels inscrits; el nom, adreça, edat, estat, professió i títol acreditatiu del cap, i el pla formatiu acompanyat del corresponent programa d'activitats. S'especifica igualment quina ha de ser la tasca del cap i s'exposen unes condicions d'idoneïtat que ha de reunir. Aquest últim aspecte provoca molta polèmica, igual que la norma d'haver de disposar del títol expedit per les *Delegaciones Nacionales de Juventud y la Sección Femenina*. Malgrat els primers moments d'incertesa i les moltes reaccions contràries, de seguida es veu la possibilitat d'obtenir títols sense ser expedits per les Delegacions de Joventut,

sempre que les altres escoles que ho facin hagin estat reconegudes convenientment¹⁷.

Tot aquest conjunt de normativització porta implícit l'inici d'un procés de burocratització en la intervenció educativa en el lleure. L'espontaneïtat, que havia estat una de les notes dominants en moltes de les actuacions que aquests moviments realitzaven, es veu impossibilitada en algunes ocasions per la necessitat de comunicar les dades, els percentatges i altra informació --com ara el programa d'activitats (encara que després no se segueixi)-- que obliga d'aquesta manera a planificar i escriure moltes de les decisions a prendre¹⁸.

L'any 1975 la CCCCC és reconeguda per la *Conferència Episcopal Tarraconense* com a Secretariat Interdiocesà i la *Federació de Centres d'Esplai de Barcelona* es converteix en *Moviment de Centres d'Esplai Cristians* (MCEC). En els darrers anys els Clubs d'Esplai experimenten una gran expansió aprofitant la crisi de l'escoltisme¹⁹. El 1976 a Catalunya hi ha 12.090 infants en Clubs d'Esplai portats per 1.906 monitors. Aquest moviment, juntament amb el SCV i l'*Escola de l'Esplai* de Barcelona, constitueixen l'*Institut Pere Tarrés d'Educació en l'Esplai*. L'any següent, el 1976, a partir dels contactes amb l'*Escola de l'Esplai* de Barcelona, neix l'*Escola de l'Esplai de Mallorca*. El 1977 també neix a Tarragona l'*Escola de l'Esplai*²⁰. També aquest any, els dies 3 i 4 de desembre,

¹⁷ Vegeu la premsa d'aquesta època on es manifesta clarament aquesta possibilitat: "Para salir de excursión en grupo no es necesaria la compañía de un monitor de la <<O.J.E.>>, *El Correo Catalán*, 28 de febrero del 1974. També l'article "Puntualizaciones de la Delegación Nacional de la Juventud sobre el decreto de regulación de organización e inspección de campamentos", *Los Sitios*, 28 de febrero de 1975.

¹⁸ Malgrat que aquesta necessitat de preveure i controlar bona part de les accions a fer en el temps lliure pugui ser motiu també d'una major intencionalitat educativa, fa també que en moltes ocasions els infants i joves siguin menys protagonistes del seu temps lliure que ja està controlat i programat.

¹⁹ Vegeu BALCELLS, A; SAMPER, G. (1993): *L'escoltisme català (1911-1978)*, Barcanova, Barcelona, pp.342-343.

²⁰ El juny del 1978 hi ha 14 escoles de "*Aire Libre*" a nivell d'Espanya reconegudes oficialment. El 1982 en nombre ja ha augmentat a 30.

se celebra a Barcelona una reunió per iniciar la creació de la *Federación de Escuelas de Educadores de Tiempo Libre Cristianas* (FEETLC).

El 25 de novembre del 1976, en els inicis de la transició democràtica, la situació de formació que ja es dona de fet es regula a través de l'Ordre Ministerial *por la que se determinan las condiciones de idoneidad para dirigir campamentos, albergues, colonias y marchas juveniles y se autoriza la constitución de Escuelas para la formación de especialistas en dichas actividades*²¹. Amb aquesta Ordre es complementa el legislat pel Decret del 20 de juliol del 1974 de manera que les pròpies escoles que els moviments juvenils promouen poden, amb el permís de les corresponents *Delegaciones Nacionales de Juventud y Sección Femenina*, formar els seus dirigents i responsables. Aquestes escoles, a nivell d'Estat, reben el nom d'*Escuelas de "Aire Libre"*²²:

"Las Delegaciones Nacionales (...) reconocerán, en todo caso, a los Centros que las Entidades públicas y privadas puedan crear y a las actividades que puedan organizar para la formación, titulación y perfeccionamiento de Jefes de Campamento, Albergue y Colonia o de Acampada Juvenil, acomodándose en lo esencial a las características y programas de las correspondientes actividades estatales. La apertura y funcionamiento de los referidos Centros y cursos no estatales se someterán al principio de previa autorización, que se concederá siempre que éstos reúnan las condiciones mínimas establecidas con carácter general que se regulen".

Aquesta Ordre es desplega a través de la Resolució Conjunta núm. 1/77 del 4 de març del 1977 sobre la resolució i reconeixement de centres, para la titulació de dirigents de campaments, albergues, colònies i marches juvenils, signada per la Delegada Nacional de la SF Pilar Primo de Rivera i el Delegado Nacional de la Juventud Manuel Valentín-Gamazo. S'assigna a l'Academia Nacional "José

²¹ BOE, núm. 287, 30 de novembre del 1976.

²² Molts dels moviments educatius juvenils d'aquesta època a Catalunya ja parlen d'Escoles d'Educadors en el temps lliure i defensen aquesta denominació. No s'arriba a considerar aquesta denominació en la *Dirección General de Juventud del Ministerio de Cultura* i cal esperar al govern de la Generalitat de Catalunya, ja en els anys vuitanta.

Antonio" i a la *Escuela "Isabel la Católica"* el caràcter de Centres Oficials per regular les característiques generals i els programes bàsics a què s'han d'ajustar les activitats de formació. S'especifica que les associacions, entitats i organitzacions de joves poden crear centres reconeguts i promoure cursos per capacitar "*Jefes de Campamentos, Albergues y Colonias*", formar "*Jefes de Acampada Juvenil*" i perfeccionar el personal titulat. Els requisits per poder esdevenir oficialment un centre formatiu reconegut es concreten en:

- Personalitat jurídica i reconeixement legal de l'entitat.
- Experiència contrastada en activitats juvenils de temps lliure.
- Personal amb titulació idònia per a cada especialitat, amb un mínim d'un "*Jefe de Campamento, Albergue y Colonia*" titulat.
- Acomodament dels programes a desenvolupar, tant teòrics com pràctics, a l'establert en l'Ordre del 26 de novembre del 1976. En aquest sentit s'especifiquen els programes mínims que han de seguir els centres formatius que vulguin ésser reconeguts²³.

El nou Estat de les Autonomies suposa en alguns casos el traspàs de competències en matèria de joventut i lleure. Això significa una desigual legislació en el tema d'activitats de lleure²⁴. El 4 de juny 1981 la Generalitat de Catalunya publica el Decret 142, que regula la realització de Colònies, Campaments, Camps de Treball i Rutes amb infants i joves, mentre que a la resta d'Espanya encara continua vigent uns quants anys el Decret del 1974. Amb les competències traspassades a la Generalitat de Catalunya es dona una forta empenta als METLL que recullen en molts casos el treball fet per part de l'Església i reconeixen la important tasca de suplència que ha realitzat²⁵.

²³ Vegeu l'annex 5: Programa de capacitació de *Jefe de Campamento, Albergue y Colonia*.

²⁴ Per a un estudi i anàlisi detallats sobre l'estat i evolució d'aquesta legislació vegeu DE CASTRO CARDOSO, Dionisio i GARCIA RODRIGUEZ, Maria Luisa (1989): *La formación de animadores. El modelo español a través de las legislaciones central y autonómicas*, Publicaciones Universidad Pontificia de Salamanca, Biblioteca de la Caja de Ahorros y M.P. de Salamanca.

²⁵ L'any 1984 la CCCCC signa un conveni per tres anys amb la Generalitat de Catalunya i el 1990 la CCCCC és guardonada amb la *Creu de Sant Jordi* per la Generalitat de Catalunya.

3.2. ELS ANTECEDENTS DE LES COLÒNIES DE VACANCES A GIRONA DESPRÉS DE LA GUERRA CIVIL (1941-1959)

La represa definitiva de l'acció de l'Església a Girona en l'activitat de colònies es produeix el 1963. Abans, però, hi ha algunes iniciatives puntuals per part de l'AC. En el cas de Girona cal parlar de dues experiències. En primer lloc, un cop acabada la guerra, la *Unión Diocesana de las Jóvenes de Acción Católica* organitza l'any 1941 unes colònies per a les noies de la *Sección Profesional de Obreras* a "Vil.la Betània" (Arenys de Mar). L'AC oficial imposada en aquest primer franquisme s'allunya dels plantejaments pedagògics que s'havien aplicat en les colònies avantguardistes i tampoc s'identifiquen amb els plantejaments que fonamentaran la represa de les colònies el 1963. Per fer-nos una idea dels plantejaments a què responen aquestes colònies poden servir aquestes paraules:

"Explosión de alegría espiritual y corporal, fueron aquellos días para nuestras jóvenes, ansiosas de vida y de honesta expansión. Alternaron con cristianísima maestría los actos espirituales con las excursiones y los baños, los rezos con las risas y los cantos; regresando a la ciudad tan contentas y sanas que bien pueden demostrar al mundo entero que son muy felices, porque son muy puras, y porque templan sus almas con el Sol de la Eucaristía"²⁶.

La segona experiència que cal citar és la iniciativa de l'Aspirantat de "la Salle" en la seva modalitat d'estiu: el GREST (Grupo Estival)²⁷. El Grest s'introdueix a "La Salle" de Girona el 1953 i l'estiu d'aquest any ja fan un campament de 4 dies de durada al *Santuario de La Salut* a sobre Sant Feliu de Pallerols amb tendes llogades al Frente de Juventudes²⁸. En acabar el Grest aquest estiu, Miquel

²⁶ Vegeu: *Vida Católica. Suplemento de la Hoja Parroquial del Obispado de Gerona. Organo de la Acción Católica Diocesana*, septiembre del 1941, año I, núm. 8.

²⁷ Vegeu capítol del moviment masculí d'AC en el franquisme on es parla del GREST. S'hi comenten també els campaments-colònies que varen realitzar.

²⁸ En un començament les tendes del FJ s'han de llogar. Posteriorment les deixen gratuïtament perquè se'n cuida un ex-alumne de "La Salle": Rodolfo la Peña.

Soler, delegat general del GREST "La Salle", ja diu que falten alguns campaments o colònies on tots els aspirants-grest puguin passar còmodament les vacances²⁹. El campament del GREST es repeteix els anys següents fins al 1956 en què es té la primera referència de quelcom proper a les colònies de vacances a la ciutat de Girona durant el franquisme. Aquest any l'establiment del campament del GREST de "La Salle" té lloc al *Santuari dels Arcs de Santa Pau*, però malgrat tractar-se d'un campament --dormen en tendes--, es fan també moltes activitats a la casa dels Arcs, com ara els àpats, i se'n disposa com a refugi en cas de necessitat. S'allarguen els dies d'estada que passen a ser uns deu.

Aquest campament-colònia dels Arcs de Santa Pau es repeteix els anys 1957 i 1958 i en aquest darrer any hi participen 4 patrulles de l'Aspirantat GREST de "La Salle" --amb 7 o 8 aspirants a cada una-- i 4 o 5 aspirants de la parròquia de Sta. Eugènia de Girona impulsats per Joan Julià que en aquests moments és el Delegat Diocesà d'Aspirants. En total uns 36 aspirants aproximadament van a aquestes colònies³⁰. L'estiu del 1959 el Grest realitza la seva activitat forta, com a cloenda, amb un campament-colònia del 3 al 10 d'agost a Monistrol de Montserrat. En acabar l'estiu del 1959 l'aspirantat de "La Salle" decau ja que molts dels seus dirigents, sobretot Miquel Soler com a Delegat General del Grest, deixen el càrrec. Això fa que l'estiu de l'any 1960 ja no es faci el Grest.

El fet que en altres bisbats de Catalunya des del 1946 ja s'organitzin colònies i a Girona es tardin molts més anys, sembla que no té cap més justificació que el poc interès que el bisbe Cartaïà té en aquestes activitats. D'altra banda, el

²⁹ Vegeu *RESURGIR. Circular del Centro "La Salle" de los Jóvenes de Acción Católica*, núm. 40, octubre del 1953.

³⁰ Aquesta colònia en diferents documents del SCV se situa en l'any 1959. Pensem que la data no és correcta --tal com ens afirma Miquel Soler, Delegat General de l'Aspirantat de la Salle, en l'entrevista mantiguda el dia 7 de març del 1994-- i que es realità l'any 1958 tal com comentem. L'any 1959 l'aspirantat de "La Salle" ja no va als Arcs de Sta. Pau sinó a Monistrol de Montserrat. D'altra banda, en diferents documents del SCV es parla que Mn. Josep Iglésies estava com a consiliari en aquesta colònia i això no és possible ja que aquest mossèn es trobava a Itàlia en aquestes dates. Per tot això, creiem que la darrera colònia que "La Salle" fa als Arcs de Sta. Pau és l'any 1958.

desenvolupament de les colònies de vacances al llarg dels anys cinquanta pot tenir la seva explicació. Primerament cal dir que l'*Oficina Internacional Catòlica de la Infància (BICE)*, en els anys cinquanta crea en el seu si, una *Comissió d'Aire Lliure* amb el propòsit d'assegurar la presència de l'Església en les activitats de temps lliure amb l'objectiu de fomentar la utilització de la natura com un instrument de la pedagogia de la fe. Es redacten, d'aquesta manera, unes *Orientacions per a una pedagogia cristiana del temps lliure* que, possiblement determinen d'alguna manera les orientacions que l'Església pren en aquest camp. En segon lloc, cal recordar que el 1957, es publica el Decret del 27 de juny que reconeix les obres de formació i apostolat de l'Església catòlica, que li permet tasques d'apostolat sense haver-se de sotmetre a l'estricta legislació existent sobre l'organització d'activitat de lleure infantil i juvenil. Finalment, també cal recordar que el 1958 el bisbe Jubany encarrega a seminaristes i escoltes que es comencin a recuperar rectories velles per a convertir-les en cases de colònies com a primer pas per a una intervenció més propera als joves. Algunes d'aquestes cases passen a ser responsabilitat directa del SCV de Girona --aquest serà el cas de la casa dels Arcs de Sta. Pau--, encara que la majoria dependran de cada parròquia en concret.

El 1962 té lloc el *Concili Vaticà II* i les reformes empreses per l'Església a partir d'aquest concili afecten també la seva intervenció en l'educació en el lleure. En el marc gironí, Mn. Ramon Oller resumeix en els següents aspectes³¹ el trets que l'Església del Concili vol respecte als responsables de colònies i casals:

- Evitar tota competència amb altres institucions.
- Confiar les responsabilitats d'aquestes activitats als laics.
- Tenir clars tots els objectius en les activitats de vacances.
- Infondre esperit cristià en les colònies i casals.
- La tasca dels sacerdots com a il.luminadors espirituals dels monitors.
- Tot laic implicat en aquestes activitats de vacances ha de ser "*llevat i sembrador*"

³¹ Vegeu OLLER, Ramon (1970): "L'educació en la fe en els serveis de vacances", *Curset de segons grau de monitors de Casals i Colònies*, ADG, fons SCV, ll.73.

d'inquietuds".

La reforma que provoca el *Concili Vaticà II* determina una nova etapa de colònies amb l'establiment, amb caràcter més general i obert alhora que amb més continuïtat, de les colònies de vacances. Té lloc així l'experiència de colònies de vacances de l'any 1963, malgrat que les condicions no són gens favorables ja que no hi ha cap mena de subvenció oficial, perquè totes són reservades per al FJ, l'únic moviment infantil i juvenil reconegut a nivell oficial i estatal.

La relació de colònies --o modalitat de campaments comparteixen els serveis de cases de colònies-- que hem considerat com a antecedents del que seran les colònies de vacances del l'Església a través del SCV es poden veure en la TAULA I. Val a dir que, al marge del que es presenta en aquesta taula, hi ha la modalitat de campaments que el GREST de la "La Salle" organitza des del 1953 i l'últim campament que l'Aspirantat Grest fa a Monistrol de Montserrat el 1959.

TAULA I

Antecedents de les colònies de vacances (1941-1959)

ANY	ORGANITZA	TORNS	LLOC	NENS/ES
1941	Unión Diocesana de las Jóvenes de A.C.- Sección Profesional de las Obreras	? (1)	Vil.la Betània (Arenys de Mar)	Noies
1956	Aspirantat GREST "La Salle"	1	Santuari Els Arcs de Sta. Pau (tendes)	+/- 30 nens
1957	Aspirantat GREST "La Salle"	1	Santuari Els Arcs de Sta. Pau (tendes)	+/- 30 nens
1958	Aspirantat GREST "La Salle" i Sta. Eugènia	1	Santuari Els Arcs de Sta. Pau (tendes)	+/- 35 nens

FONT: Elaboració pròpia.

3.3. LES PRIMERES COLÒNIES DE VACANCES GIRONINES (1963-1965)

Les possibilitats que les colònies ofereixen com a alternativa educativa i, sobretot, assistencial, fan que aquestes activitats es vegin des de la nova Església del Concili Vaticà II com una possibilitat interessant d'intervenció en la infància. La iniciativa de represa sorgeix bàsicament a partir d'alguns capellans sensibilitzats, de joves seminaristes de l'AC i també de joves seglars vinculats a parròquies. Aquests joves són els que amb molt d'entusiasme inicien aquestes colònies, fent el paper equivalent als mestres en les colònies escolars.

L'any 1953 neix CARITAS Diocesana a Girona com a filial de l'AC. La raó del seu naixement és bàsicament la distribució de l'ajut social americà i les campanyes de Nadal que organitza juntament amb el Govern Civil. Amb el pas dels anys va promovent i coordinant la major part de les accions benèfiques del bisbat³². L'any 1963 CARITAS Diocesana adquireix un edifici propi al carrer Francesc de Ciurana, núm. 10 i la seva actuació s'amplia sobrepasant el camp assistencial i inicia intervencions dins el marc de les "*obres socials*". És dins d'aquest paquet de noves intencions on cal emmarcar l'interès de CARITAS per l'organització de colònies d'estiu. Les colònies que assenyalen l'autèntica represa, l'impuls de les quals ha arribat fins avui, són les que s'organitzen l'estiu del 1963 a partir de CARITAS amb la seva obra assistencial i sobretot social, el precedent dels Casals d'Estiu i l'experiència de la *Delegació Diocesana d'Aspirants d'AC*. Així doncs, el 1963, tres seminaristes --E. Sala, J. Bonet i S. Marquès-- per encàrrec del bisbe Jubany organitzen durant 12 dies del mes d'agost una colònia experimental a "*La Llopatera*" d'Hostalets d'en Bas amb 24 nens dels Casals d'Estiu de Banyoles, Olot i de la Llar Infantil de Girona. Amb aquesta colònia experimental els seminaristes entren a formar part de l'equip organitzador de les colònies ja que l'informe positiu que es fa provoca que el bisbat en repregui el

³² Algunes d'aquestes activitats que CARITAS impulsa són: El Dia de l'Amor Fraternal, El Dia Nacional de la Caritat, Nadal per a tothom...

moviment³³.

Es pot dir, doncs, que l'any 1963 significa la represa de les colònies de vacances que l'Església havia organitzat ja en temps de la república al bisbat de Girona. Aquesta represa s'institucionalitza poc a poc i s'instaura a la nostra diòcesi com un servei que any rera any i de manera ininterrompuda ofereix uns dies de colònies als infants de les comarques gironines. Aquest mateix any 1963 l'Aspirantat d'AC de Girona defineix una Colònia de Vacances de la següent manera³⁴:

- És una agrupació de nens que organita les seves vacances comunitàriament i en plena natura.
- S'hi supleix i complementa la tasca de la família.
- Es cristianitzen les vacances com una realitat humana més, que ha de consagrar-se a Déu.
- S'hi fan excursions, competicions, focs de camp, cants, treballs manuals, vida en la natura i s'hi adquireix sentit d'equip.
- Amb la Missa, participada i viscuda, s'acostuma al tracte directe i senzill amb Déu.

L'any 1964 és l'*Aspirantat Diocesà* qui assumeix l'organització de 4 torns de colònies als Arcs de Sta. Pau. Mn. Joan Busquets com a consiliari i Narcís Palahí en són els principals responsables mentre que Mn. Garcia és nomenat capellà del Departament de Colònies pel bisbe Jubany. El 8 de setembre d'aquest mateix any, un cop acabades les colònies de l'estiu, per desig del bisbe, es fa el traspàs de les colònies de l'Aspirantat a CARITAS Diocesana. Hi ha dos models pedagògics en què es poden enquadrar les colònies de vacances promogudes des del bisbat de Girona. Una línia defensada per l'Aspirantat i que parteix d'un model de

³³ També en aquestes dates, durant la primera quinzena d'agost, l'*Aspirantat masculí d'AC* de Calella organitza una colònia al "*Mas Clavaguera*" de Bordils amb quinze nens sota la direcció de Mn. Pere Costa.

³⁴ Vegeu "Qué son las Colonias de Vacaciones", *Aspirantado*, núm.253, setembre 1936, p.4.

pedagogia de l'esplai que pretén una educació integral des d'un model cristià a partir del treball amb joves durant el temps de lleure, i un segon model més semblat a la tasca que s'estava fent a Barcelona, que interpreta la tasca de les colònies de vacances com un treball social adreçat a zones deprimides i marginals. Finalment, aquest darrer model és el que s'imposa en el nostre bisbat.

L'estiu del 1965 es tornen a organitzar les colònies des de CARITAS per a nois de l'Aspirantat i per a barris marginats de Girona. Aquest any es fan a més, colònies per a nenes. El 6 de novembre es convoquen els 40 monitors que han participat en les activitats d'estiu i es treballa a partir de dos grups portats per Mn. Garcia i Francesca Juncà. Algunes de les conclusions a que s'arriba són: falta formació i preparació per als monitors i per tant, cal organitzar xerrades, curssets, etc.; cal crear equips de treball a partir d'ara; cal concretar el paper de CARITAS en el moviment de colònies com a incentivador i no com a organitzador directe; cal afavorir les colònies a nivell comarcal; cal tenir un coneixement previ dels nens a partir de fitxes; cal disposar d'un control mèdic; hi ha una necessitat de cases de colònies, etc. Tot això és el que provoca que l'any 1966 neixi el SCV de Girona.

En la TAULA II que presentem tot seguit es poden veure les principals dades pel que fa a l'organització de colònies de vacances per part de l'Església a Girona en aquest primers anys de represa.

TAULA II

Relació de les primeres colònies de vacances abans del SCV (1963-1965)

ANY	ORGANITZA	TORNS	LLOC	RESP	Nens Nenes	CONSIL.
1963	SEMINA- RISTES ASPIRANTAT de Calella	agost	"La Llopatera" (St. Privat d'en Bas) Mas Clavaguera (Bordils)	3	24 nens	E.Sala J.Bonet S.Marquès Mn.Pere Costa
1964	ASPIRANTAT DIOCESÀ D'AC	16-27jul. 28jul-8ag. 10-22ag. 24ag.- 4set.	Els Arcs de St.Pau	17 monitors 9 cuiners	37 nens 39 nens 34 nens 36 nens total 146	Mn.J.M.Jordà Mn.J.Busquets Mn.J.Vila Mn.J.Lloret Mn.T.Nadal ...
1965	CARITAS Diocesana	5-17jul. 2-14ag. 16-28ag. 19-31jul. 2-14ag. 16-28ag.	Solius Solius Solius Solius S.Terrades S.Terrades	40 monitors (18 nois i 22 noies)	nens nens nens nenes nens nens 210 total	6 consiliaris
		11 torns		69 resp.	380	+/- 14

FONT: Elaboració pròpia a partir de les dades existents en l'ADG, fons del SCV.

Totes aquestes colònies de vacances es realitzen en cases apartades de les grans ciutats, en plena naturalesa o en petits pobles rurals. La majoria són rectories velles on es cerca una vida en la natura i per a la natura, en paratges bonics i

lluny de fresses, lluny de centres industrials i de l'artificialitat de la vida ciutadana.

"La Colonia se instala en la naturaleza, al aire libre, en la montaña en el bosque, junto al mar. Hay que buscar, si es posible, los parajes más bellos del país, los paisajes más hermosos. Se huye del ruido de los centros industriales y de la artificialidad de la vida ciudadana. (...)

Toda la vida de Colonia se orienta hacia un retorno a la naturaleza. Las instalaciones solonísticas estarán exentas de lujos y complicaciones. Se busca lo que acerca más a la sencilla vida de la naturaleza. El mismo régimen alimenticio debería seguir las costumbres de la comarca y aprovechar los recursos que ofrece el campo, la montaña o el mar."³⁵

3.3.1. La finalitat d'aquestes primeres experiències

La finalitat d'aquestes primeres colònies de vacances com a represa és obertament formativa i d'apostolat. En les primeres colònies de l'any 1963 s'hi endevina a més de l'important pes catequètic, una voluntat clara de fer que els nens aprenguin. Cal recordar que E. Bonet i S. Marquès, consiliaris d'aquestes colònies, provenen de l'escoltisme i, certament, les impregnen de la manera de fer i viure escolta. Els jocs que es fan, les vetllades, les estones de revisió i, en definitiva, la vida general de la colònia respon fàcilment a un determinat model de jove que, a més d'uns coneixement litúrgics i catequístics, ha de tenir i posar en pràctica una sèrie de valors i actituds, tal com manifesta un dels participants en la colònia de "La Llopatera": "*Jo estic molt content i he disfrutat molt, només voldria que l'any vinent se'n poguessin fer més de colònies perquè així serien molts més els nois que disfrutarien, es divertirien i hi aprendrien moltes coses, des de passar un carrer i portar les mans netes a estimar-se més*"³⁶.

³⁵ Guió radiofònic emès per *Radio Gerona* a petició de CARITAS Diocesana. Vegeu: ACDG, ll.114.

³⁶ Vegeu MARQUÈS, Salomó (1963): "La Llopatera, agost del 1963", *Aspirantado*, núm.253, setembre, p.3.

Aquestes colònies de vacances neixen a Girona amb un clar sentit assistencial i catequètic. La institució mare que les acull i les impulsa respon a aquests patrons. Quan a finals del 1964 es fa efectiu el traspàs de l'organització de les colònies de vacances de l'Aspirantat a CARITAS, aquesta darrera es defineix com una "*Institución Diocesana, Nacional e Internacional, dedicada única y exclusivamente a la ayuda efectiva, social, moral y espiritual del desvalido y necesitado*"³⁷. La finalitat de CARITAS a través de les colònies és "*Vacances per als que no en poden tenir*" i per aquesta raó les adreça especialment a grups marginats, de suburbis, o a infants de la Llar Infantil. En un dels exemplars de *Vida Catòlica* de l'any 1965 on es parla de les colònies de vacances³⁸ es comenta la definició que el *Bureau International Catholique de l'Enfance* (BICE) ha donat de les colònies com una "*actividad extra familiar y extra escolar que hace participar a los niños de la riqueza de la naturaleza, de la riqueza de la expansión y del juego, de la riqueza de la amistad y comunidad*". S'assenyalen com a elements essencials de la colònia tres eixos vertebradors de la seva finalitat: Les vacances, la comunitat i la naturalesa, de manera que "*el fin nuestro ha de ser: Una comunidad de niños que en plena naturaleza tratan de vivir en Cristiano el aspecto de vida humana llamado tiempo de vacaciones*". Aquestes colònies posseeixen doncs, una finalitat també formativa catequètica. Veiem com en les primeres colònies que s'organitzen durant els anys 60 se celebra missa diàriament --encara que assistir-hi és voluntari, excepte per a l'equip que aquell dia fa Servei de Litúrgia--. A aquest acte religiós l'acompanyen altres estones de recolliment, revisió i oracions tant al matí en llevar-se com al vespre, abans d'anar a dormir. El consiliari aprofita aquestes estones per formar els nens i fer viure en ells la fe.

³⁷ Text extret de l'acta de la Junta de CARITAS Diocesana del dia 27 de novembre del 1965. ACDG, II.347.

³⁸ Vegeu *Vida Católica*, núm.260, año XXIV, junio 1965, pp.1 i 8.

3.3.2. Cap a una manera pròpia de fer les colònies

Les primeres colònies que l'Aspirantat organitza a Catalunya i també a Girona a través del GREST i, més endavant l'any 1964, parteixen en bona mesura de la influència escolta. De l'escoltisme recullen la importància del contacte amb la natura, la vida en petits grups, el plantejament horari, moltes de les activitats... Són una adaptació de la manera de viure i fer de l'escoltisme. Altres influències que s'han de tenir presents, almenys a Girona són, d'una banda, els casals d'estiu, ja que molts dels seminaristes que prenen part en aquesta obra participen també en la represa d'aquestes colònies, de manera que hi aboquen la seva experiència i manera de fer com a casalistes. D'altra banda, també influeix d'alguna manera el moviment francès "*Cors Valents*" per la proximitat i el coneixement que a Girona se'n té i, perquè de fet, aquest moviment ja marca les primeres colònies de vacances que a nivell de la diòcesi de Barcelona es fan abans del 1950³⁹. La metodologia d'intervenció de les colònies, doncs, és una adaptació d'aquestes experiències a la modalitat de colònies. No té un mètode propi --encara que potser sí una manera de fer característica--. Alguns dels trets més definitoris d'aquestes colònies són:

- a) El treball en grup com el nucli vertebrador de totes les activitats de la vida de la colònia.

- b) La competitivitat com a alicient motivador, almenys en aquestes colònies dels primers anys de la represa. La competència entre grups a partir d'un sistema de puntuació fa que el comportament, la participació, els jocs... i les diferents situacions de la colònia siguin un gran joc en què hi ha rivalitat per ser el millor. Es tracta d'un sistema d'incentivar els nois cap a un determinat model de comportament, de manera que el grup o patrulla que guanya s'emporta premis, felicitacions i la glòria d'haver guanyat.

³⁹ Cal recordar que Mn. Batlles abans del 1950 viatja a França i es relaciona amb els *Coeurs Vaillants*.

"El que també és molt interessant és la revisió: és una manera de que tinguem les coses netes i en ordre durant tot el dia, no cal dir que puntua molt. A la nit, després de sopar ens lleixen la puntuació del dia, i també la general, és un moment molt emocionant sobretot si la diferència de punts és poca."⁴⁰

c) La necessitat de fer del nen el centre de la colònia i fer d'aquesta manera que ell mateix sigui en part, protagonista de la seva pròpia educació. Es demana explícitament que "...hagamos participantes al niño de su propia formación, pues es ya sabida la importancia y el valor pedagógico de la colaboración del propio niño en su propia educación"⁴¹. Malgrat aquesta premisa, en alguns casos, les activitats i la tasca feta a través d'aquestes colònies segueix el principi de "*tot per als nois, però sense els nois*". Hi ha una mena "*despotisme il.lustrat*" que fa que els monitors ho facin tot perquè els nens s'ho passin bé, però sempre, portant ells la iniciativa i la direcció de les activitats. El infants acaben essent en molts casos --no tots-- uns consumidors de l'activitat.

d) La pedagogia activa com a sistema de treball. Malgrat l'apuntat anteriorment, aquesta idea es manté com a objectiu. S'intenta aconseguir la participació dels nens a través d'implicar-los en els centres d'interès. "...S'havia vist clar que el que interessava era l'infant. Aquest, segurament va ser el principi de l'Escola Nova més assolit, juntament amb la pedagogia activa. Potser no es va saber estructurar, no es va saber vendre, però sí que es va traspasar, a través del "*currículum ocult*" la idea del nen com a centre i el monitor com a agent"⁴².

e) Una intervenció acotada i ben delimitada dins uns dies concrets a partir dels quals no hi ha més seguiment del grup de nens. La intervenció s'acaba quan acaben les mateixes colònies: "*Continuidad de la tarea de las colonias, no la*

⁴⁰ Vegeu JOAN: "Carta a en Miquel", *Aspirantado*, núm.259, març, 1964, p.5.

⁴¹ Vegeu: *Vida Católica*, núm.260, año XXIV, junio 1965, p.8.

⁴² Vegeu: OLLER,R.;MICALO,P.;PUIGDEVALL,D. (1993): *Breu pinzellada històrica del servei de casals i colònies de vacances del Bisbat de Girona (1966-1991)*, treball multicopiat, Girona.

habrá, los grupos o los niños que necesiten una mayor atención deberán recibirla de los señores párrocos, a los que se les comunicará el interés que estos grupos o niños demuestren"⁴³. Malgrat aquesta idea inicial en aquestes primeres colònies, aviat es veu la necessitat de no desaprofitar el treball educatiu intens fet en aquests pocs dies.

L'any 1964 amb el traspàs de les colònies de l'Aspirantat a CARITAS es redacta un document en què es reflecteixen alguns aspectes que preocupen els organitzadors i s'hi entreveuen algunes de les línies metodològiques que van configurant la manera de fer de les colònies de vacances:

"Cosas que podría hacer el equipo coordinador de Colonias: Estudiar posibles lugares de hacer colonias; Propaganda (rectores, padres, niños). Captarse la confianza de los padres y el interés de los niños. Buscar dirigentes (cabezas (sic) y monitores, consiliarios, cocineras...); Medios de formación de dirigentes (aunque solo fuera buscar contactos entre ellos). Economía. Preparaciones inmediatas: a)transportes, b)permisos, c)lista de material, d)suministro de víveres, e)ambienación (carteles, banderines, todo lo que se puede hacer antes de las colonias), f)distribución de niños y lista de equipos. Homogeneos. Después de las colonias: revisión del funcionamiento general con los jefes (podría estar en contacto con los chicos para mantener cierto clima en la post colonia?) Cuidar del material y de los edificios!"⁴⁴.

Les activitats d'aquestes colònies les determinen en gran manera l'horari establert⁴⁵. En molts casos l'horari és adaptat a l'horari solar atenent la importància de la vida a plena natura i a l'aire lliure: "*La distribución de la jornada no podrá ser la misma que la de la escuela o de la vida urbana: hay que*

⁴³ Vegeu: Paràgraf extret de la reunió de colònies del dia 9 d'abril del 1965. Vegeu: MICALO,Pere (1989): *Petita cronologia de l'esplai a Girona*, treball inèdit, Girona.

⁴⁴ Vegeu: MICALO,Pere (1989): *O. c.*

⁴⁵ Com a detall vegeu l'horari de les colònies que l'Aspirantat organitza en la primera meitat dels anys seixanta: a les 8 del matí llevar-se, gimnàstica, rentar-se i missa. Després esmorzar i revisió. A les 10 del matí, jocs, bany, futbol, jocs de pistes...i a les 12 del migdia, lliure (bany al riu). A la 1 dinar i lliure fins a les 4, en què s'inicia una activitat fins a l'hora de berenar a les 6 de la tarda. A les 8 sopar i a les 9.30 visita a la Mare de Déu, examen del dia i oracions. A les 10 del vespre dormir.

atender al horario solar"⁴⁶. Les activitats parteixen d'aquest entorn natural i també bona part de la vida quotidiana s'adapta a aquest medi. Aquest és el cas de la neteja personal que es fa al riu:

"...però convenia treure's del tot la sòn: al riu, doncs --amb l'aigua més o menys clara-- ens ensabonàvem braços i cames, ens rentàvem les dents i ens pentinàvem. No era pas tan fàcil com a casa, on tenim la pica a l'alçada convenient, el sabó, la pinta, el raspall de dents i la pasta tot tant ben posat...En canvi allà ens tocava fer cada postura per no mullar-nos del tot! N'hi havia per riure. (...)

Semblava que tenia més bon gust, l'esmorzar, si el fèiem en el prat en lloc del menjador! Que bé s'hi menja a l'aire lliure!"⁴⁷.

Les colònies que es reprenen recuperen bona part de les activitats pròpies de les colònies que s'havien fet abans de la guerra, però amb un caire més lúdic, festiu i potser, menys escolar. Per altra banda, hi ha un important pes de l'aspecte formatiu a nivell religiós i espiritual. S'intenta que aquesta formació sigui un element distintiu important en les colònies que l'església promou. Per això es diu que:

"Los niños de otra colonia que no sea cristiana con los niños de una colonia cristiana no se distinguirán solamente por escuchar pláticas religiosas o por introducir jaculatorias al comienzo o fin de sus juegos.

La diferencia radical honda y verdadera entre colonia de cristianos y colonia de paganos está en que aquélla VIVE LA EXPANSION, LA COMUNIDAD Y LA NATURALEZA, SEGUN TODAS LAS EXIGENCIAS DE LA FE Y DE LA CARIDAD".⁴⁸

⁴⁶ Guió radiofònic emès per *Radio Gerona* a petició de CARITAS Diocesana. Vegeu ACDG, II.114.

⁴⁷ Vegeu: "Un dia qualsevol", *Suplement de la revista Aspirantado*, núm.262, octubre, 1964.

⁴⁸ Vegeu: *Vida Catòlica*, núm.260, año XXIV, junio 1965, p.8.

Els jocs són potser l'element més característic d'aquestes colònies. En el cas de la colònia de la Llopatera el 1963, es pot comprovar com la major part de l'activitat dels dies l'omplen els jocs de pistes, d'orientació, de morse, els grans jocs --com el d'americans, russos i la ONU--, les vetllades --algunes al poble--, els focs de camp i les excursions --per exemple, a Falgars--. Aquestes activitats es planifiquen i s'ordenen a partir del tema entorn el qual gira tota l'activitat del dia --un centre d'interès--. D'aquesta manera els diferents dies s'orienten a diferents temàtiques d'interès a partir de les quals s'articulen les activitats: dia de l'excursió, dia del Gran Joc, dia dels pares, dia de la cultura, dia de la llar, etc.⁴⁹

Un altre grup d'activitats importants i molt significatives d'aquestes colònies són les activitats amb caire catequètic, activitats que es van repetint al llarg de tots els dies: les oracions en llevar-se, la missa al matí i la visita a la Mare de Déu al vespre, on el mossèn els convida a fer un petit examen del dia, seguit de les oracions.

3.3.3. Els seminaristes i estudiants responsables d'aquestes colònies

La represa de les colònies de vacances per part de l'església és feta per una gran diversitat de persones que fan possible aquesta realitat dins el migrat camp d'experiències educatives a què el franquisme ens tenia limitats. Cal parlar de seminaristes, joves estudiants, pares, etc⁵⁰.

Havent patit ja els estralls de la guerra i en ple franquisme, les primeres experiències que tenen lloc a Girona pel que fa a colònies de vacances són pròpiament de la mà de responsables relacionats amb el món religiós.

⁴⁹ Vegeu MARQUÈS, Salomó: "La Llopatera, agost del 1963", *Aspirantado*, núm.253, setembre, 1963, p.2-3.

⁵⁰ En les colònies d'aquests temps hi tenen un important paper les assistents socials de CARITAS (Francesca Juncà, Neus Fort i Roser Bosch).

Fonamentalment estudiants seminaristes que veuen en aquesta intervenció una manera de contribuir ajudar els infants més desvalguts i alhora, obrir el camp d'acció catequètica. De seguida, aquesta tasca es va ampliant a joves relacionats amb les parròquies a través d'Acció Catòlica o altres grups i comencen a ser ja seglars els que es responsabilitzen de la direcció dels grups d'infants. Hi ha una gran proporció de responsables que es fa càrrec dels 11 torns de colònies que s'organitzen entre el 1963 i el 1965. En la TAULA II s'ha pogut veure que el nombre de responsables és de 69, cosa que estableix una proporció d'un responsable per a cada 5 nens.

La normativa que en aquest moments és vigent pel que fa als responsables d'aquestes activitats és el Decret de 27 juny de 1957 on se'n descriuen de tres tipus: el responsable com a persona directiva competent, el responsable com a "*Mando nacional titulado*" a partir dels cursos del FJ o de la SF per a les activitats amb participació o organització estrangera i, en tercer lloc, els responsables formats per l'Església.

La formació que inicialment tenen els seminaristes i joves pel que fa a temes educatius és nul·la, tret dels seminaristes que provenen de l'escoltisme o aquells que són "vocacions tardanes" i ja tenen alguna formació. Són però, en la seva majoria, persones sensibilitzades en temes assistencials, socials o catequètics i és a partir d'aquesta voluntat que inicien aquest treball. Ben aviat però es veu la necessitat d'una preparació específica d'aquest joves abans de posar-los davant de grups de mainada i s'inicia amb aquest propòsit una formació des de la mateixa estructura de CARITAS, per tal d'afrontar aquesta necessitat. A Girona l'any 1965 ja es detecta aquesta necessitat de formació entre els responsables que participen en les colònies. De fet aquest any la direcció d'aquestes activitats és pràcticament a càrrec de seglars, "*jóvenes sin experiencia, limitándose la eclesiástica a la celebración de misa y plática*"⁵¹. Aquests joves doncs, s'han de

⁵¹ Vegeu: Acta de la Junta de CARITAS Diocesana del dia 27 de novembre del 1965, ACDG, II.347.

formar. Hi ha, però, opinions que volen orientar la figura de l'educador a una mena de missioner o catequista:

"las colonias sirven para proseguir la misión salvadora de Jesucristo en la Iglesia, y para llevar esto a cabo se necesita una preparación de los dirigentes y una buena orientación pedagógica.(...)

El educador o la delegada conoce todo aquello que en el juego y en la comunidad exige la vida teologal y aquello que de ordinario suele viciarlo, y así el niño bajo su guía va adquiriendo la conciencia de que todo debe consagrarse a Dios".⁵²

Aquestes ratlles deixen entreveure clarament la figura d'un responsable amb un perfil catequètic i una important formació religiosa. D'aquesta manera l'any 1965 CARITAS intenta donar resposta a la necessitat de formació, organitzant a través de Mn. Josep M. Garcia i Francesca Juncà un curs de pedagogia, un de socorrisme i un tercer de cançons. En aquests temps, Mn. Josep M. Garcia és vice-director de CARITAS Diocesana i vocal de colònies. També tenen lloc dues conferències al Seminari de Girona, una sobre "*Psicologia de l'infant*" a càrrec del mestre Josep Bordas i l'altra sobre "*Educació de la fe*" amb Mn. Joan Busquets. La constitució dels SCV de Girona el 1966 facilita tota una estructura formativa a diferents nivells que acaba, ja en els anys setanta, justificant la constitució d'una escola de formació.

3.3.4. L'atenció als infants més necessitats

Les primeres colònies de vacances que l'any 1963 es fan a Girona des del bisbat són per a nens dels Casals d'Estiu i de la Llar infantil. Nens de Girona, Banyoles i Olot. Els anys següents les colònies es caracteritzen també per recollir en alguns dels seus torns, nens dels barris més marginals de Girona i de les zones de suburbis. Infants que "*necesitan para su formación el ambiente comunitario de las Colonias de Vacaciones. Un clima de fraterno compañerismo donde se aprende*

⁵² Vegeu: *Vida Católica*, núm.260, año XXIV, junio 1965, pp.1 i 8.

a vivir con los demás y a sentir esa orientación social imprescindible para que su espíritu no marche solitario sino adquiriendo un sentido de comunidad"⁵³.

CARITAS, com a entitat que acull l'organització de les colònies, és una entitat destinada principalment al desvalgut i al necessitat. Per tant, els infants als quals adreça l'oferta de colònies són infants amb aquestes característiques. Infants preferentment de grups marginats, de suburbis o de la Llar Infantil. A través de les colònies també es vol facilitar la integració de les famílies immigrants⁵⁴. La major part dels diners s'obtenen a partir d'aportacions del bisbe, de la campanya "Vdes. son formidables" feta a la ràdio, de la campanya "Llamada al corazón" feta a TVE i dels donatius de particulars. Malgrat tot, sovint es fa curt de diners. Cal veure que els quatre torns de colònies que l'Aspirantat organitza l'any 1964 acaben amb un dèficit de 15.000 ptes. del total 105.000 ptes. que han costat⁵⁵. Es diu però, que algunes de les raons d'aquesta manca de diners és culpa de "*...El poco personal directivo, al participar activamente como monitores y jefes de Colonia los mismos organizadores, nos ha impedido recoger a domicilio más de la mitad de aportaciones voluntarias. Pensamos que, por esto, muchos que deseaban colaborar económicamente, no han podido hacerlo.*"⁵⁶ Hi ha, doncs, una bona disposició ciutadana a col.laborar en aquesta obra.

⁵³ Guió radiofònic emès per Radio Gerona a petició de CARITAS Diocesana. Vegeu: ACDG, Lligall 114.

⁵⁴ Aquest és el cas de la colònia que l'any 1968 es fa als Arcs de Sta. Pau amb nois estudiants de famílies catalanes i castelles.

⁵⁵ Vegeu EQUIPO DIOCESANO DE COLONIAS DE VACACIONES: "Carta abierta...", *Aspirantado*, núm.262, octubre, 1964.

⁵⁶ Vegeu: EQUIPO DIOCESANO DE COLONIAS DE VACACIONES: "Carta abierta...", *Aspirantado*, núm.262, octubre, 1964.

3.4. LES COLÒNIES DE VACANCES A TRAVÉS DEL SCV DE GIRONA (1966-1982)

El SCV de Girona neix l'any 1966 amb seu en el carrer Francesc de Ciurana, 10, als baixos del mateix local de CARITAS Diocesana. El bisbat no acaba de veure bé que sigui CARITAS qui organitzi les colònies. Sembla més adequat que s'assumeixi aquesta tasca entre els equips de monitors de les diferents comarques i en tot cas, que la funció de CARITAS es concreti en la formació d'aquests responsables, en l'orientació i en la seva estimulació. D'aquesta manera, aquest any 1966 són les comarques les que prenen la iniciativa, malgrat que CARITAS segueix proporcionant acolliment jurídic i administratiu --tramitant els permisos oficials davant el Govern Civil i el bisbat, i formulant pòlisses col·lectives d'accidents-- a través del SCV. La tasca de coordinació i relació amb les diferents entitats i grups obliga a cercar la figura d'un secretari que recau en la persona de Just M. Casero. El SCV ajuda a consolidar l'autonomia de les comarques i dels organitzadors de les colònies. Aquesta consolidació porta també a l'expansió comarcal del mateix SCV que arriba a aplegar vuit comarques. La relació que s'estableix des d'aquest servei amb les diferents diòcesis catalanes fa que s'intercanviïn experiències⁵⁷. *Coordinació Catalana* en aquest temps aporta una ajuda important a l'hora de coordinar esforços i possibilita que l'any 1968 es faci un *Curs d'Instructors* a nivell de Catalunya a Parets del Vallès. Mentrestant, a Girona s'inicia l'acció de colònies centrada especialment en els barris perifèrics amb més necessitats d'atenció social.

Les colònies estan arribant arreu de les poblacions gironines, encara que no totes depenen de CARITAS. Hi ha parròquies que sense estar vinculades al SCV també n'organitzen i fan servir les rectories i cases de colònies que es comencen a obrir. Aquest fet provoca alguns petits problemes als responsables de CARITAS ja que *"es fa evident la necessitat de que es controlin les colònies "sueltes" que es fan*

⁵⁷ El 1968 en una de les trobades d'intercanvi d'experiències al SCV de Barcelona, Mn. Ramon Oller i Lluís Ferrer hi aporten l'experiència dels Casals d'Estiu de Girona.

en edificis de l'Església ja que s'han donat situacions d'antitestimoni i la gent les confon amb les de CARITAS"⁵⁸.

El dia 7 de juny del 1969 té lloc l'Assemblea de *Coordinació Catalana* a Girona. En l'equip diocesà s'hi troben la Francesca Juncà, la Neus Fort⁵⁹, la Roser Bosch i la Carme Bosch. Aquest any es materialitza la fusió dels Equips Diocesans del SCV i de Casals d'Estiu donada la coincidència de mètodes i plantejaments. A nivell de CARITAS Diocesana es comença a parlar d'Acció Social, d'Animació Comunitària i d'una CARITAS més compromesa i no sols assistencial.

L'Equip Diocesà del Servei està format per: Narcís Palhí (enllaç amb el consell de CARITAS), Mn. Josep M. Garcia i Ramon Oller (consiliaris), Jesús Calm i Neus Fort (planificació), Just M. Casero (secretari), Rafel Ponsatí i Carme Arnau (delegats per Casals i Colònies respectivament), Carme Comadira (administració), Xavier Codina (propaganda) i Joan Julià (economia). Aquest any CARITAS Diocesana decideix traspasar part de la seva responsabilitat administrativa a les CARITAS Parroquials i Interparroquials, almenys pel que fa a la subvenció d'instal·lacions locals. Es vol ampliar el moviment i apropar-lo a les diferents comarques. Aquest treball comarcal és el que acaba diferenciant d'una manera més clara el SCV de Girona del de Barcelona. En el bisbat de Girona el servei treballa tot l'any i s'aconsegueix mantenir els grups de monitors amb diferents tasques.

A finals dels anys seixanta es fan alguns contactes amb la *Delegación de Educación de Gerona*, organitzadora de les colònies escolars del Ministeri, en què hi prenen part Mn. Garcia, Mn. Oller, Joan Julià, Xavier Codina i Just M.

⁵⁸ Vegeu: ACDG, Consell Caritas Diocesana 1968-79, Lligall 263, Consell General del 13 de novembre del 1968.

⁵⁹ La Neus Fort és coordinadora de Casals i Colònies del SCV de Girona entre el curs 1968/69 i el 1972.

Casero. En aquesta reunió "*Es torna a parlar de les ganes de trobar camins de cooperació entre les colònies escolars i les nostres. Sembla que hi ha bones disposicions. Serà qüestió de parlar-ne concretament i fer els possibles per mantenir uns contactes amb l'Anna M. Oriol, la inspectora, que és la que sembla preparada per aquest diàleg*"⁶⁰.

Cada vegada hi ha més rectories i dependències de l'Església que s'habiliten per a cases de colònies. L'any 1970 el SCV de Girona organitza colònies a través de la parròquia de Sant Josep de Girona a Can Bosch d'Osor i la parròquia de Sant Feliu de Girona a Albons. També aquest any té lloc la "primera colònia experimental mixta i d'integració" en què, en lloc d'acollir els nens agrupats per les barriades suburbials com es feia, es fa una colònia mixta amb nens i nenes dels diferents indrets de la ciutat: Mercadal, el Carme, Montjuïc, les Pedreres i Germans Sàbat⁶¹. A partir d'aquest any ja s'anirà fent així.

El 1971 es reglamenten aquestes colònies a través d'un comunicat del bisbat i per actuar en nom del SCV cal també una assegurança. L'any 1972 l'equip del SCV es redueix i l'integren N.Palahí, Just M. Casero, J. Verdaguer, Joan Julià i Ramon Oller. L'Equip Diocesà manté contactes, durant dos anys, amb colònies d'empreses --especialment la SAFA de Blanes--. A partir d'aquest any s'inicien també els contactes entre el moviment de MIJAC i el SCV de Girona, amb l'objectiu de coordinar el treball de cada moviment i de donar continuïtat a les colònies a partir del treball amb infants a l'hivern. Això s'aconsegueix amb els clubs o centres d'esplai i reporta un augment de participants a les colònies.

L'any 1973 el SCV és constituït per tres equips de treball: secretaria-administració, formació i equip de cases de colònies. Hi ha un important augment

⁶⁰ Vegeu l'acta de la reunió del dia 27 d'agost del 1970 que es troba en ACDG, Consell CARITAS Diocesana 1968-1979, II.263.

⁶¹ En aquesta colònia alguns dels reponsables són en Xicu Bell.lloc, en Jesús Calm, la Neus Fort i en Marià Casadevall (consiliari).

de participants en les colònies a causa, en bona part, de la relació amb el MIJAC. El SCV depenent de CARITAS Diocesana, organitza aquest estiu, pel que fa als nens de Girona ciutat, les següents activitats:

- Per al grup de Vila-roja, 1 torn a Vilert.
- Per al grup de Sant Daniel, 2 torns a Albons.
- Per al grup de Sant Narcís, 1 torn a la Cot.
- Des de la parròquia de St. Josep, 1 torn a Joanetes i un altre a Foixà.
- Per al grup del Mercadal, 2 torns a Foixà.
- Des de la parròquia de St. Feliu, 2 torns a St. Martí de Llémana.
- Per al grup de Germans Sàbat, 1 torn a St. Martí de Llémana.

Es constata una clara voluntat d'acollir els infants de les barriades més marginades de Girona i d'obrir el moviment i les activitats de lleure, sobretot a l'estiu, en aquelles zones més necessitades de la ciutat --Vila-roja, Sant Daniel o Germans Sàbat--.

En els darrers anys del franquisme es va implantant l'experiència educativa dels Centres d'Esplai com a grups d'infants i joves vinculats molts d'ells a parròquies i nascuts en gran part a partir de la necessitat de donar continuïtat a les colònies de vacances. Neixen així els Centres d'Esplai com a grups de joves que es faran càrrec d'activitats de lleure durant l'any a partir dels casals d'hivern. Aquest fet ajuda a diferenciar d'una manera aparentment més clara, l'esplai de la catequesi. Ajuda també a la implantació de la pràctica coeducativa i a la pèrdua d'importància de la figura del consiliari. En contrapartida, aquesta nova situació exigeix més preparació, més responsabilitat, més compromís... en definitiva, més formació per part dels nous responsables.

El febrer del 1976 el bisbat aprova les *Bases Organitzatives i el Directori del Servei de Colònies de Vacances, Casals d'Estiu i Centres d'Esplai*, havent

sol·licitat la federació un total de 35 centres⁶². El setembre 24 dels centres federats participen en l'exposició sobre el Centenari de les Colònies que es fa a la Casa de Cultura de Girona. El 7 de desembre té lloc la reunió constituent de *Coordinació Catalana*. Rosa M. Xiberta com a presidenta del SCV de Girona demana que l'entitat que presideix entri a formar part com a membre de *Coordinació Catalana de Colònies, Casals d'Estiu i Clubs d'Esplai* (CCCCC). Els centres de Girona ciutat que aquest any estan federats al SCV són: St. Narcí, Taialà-Domeny, St. Josep, Masmitjà i St. Feliu.

El 1979 és elegit president del SCV Pere Micaló, Mn. Enric Plantés com a consiliari i Joan Muntané, Monserrat Tresseras i Jordi Trull com a vocals. Es treballa en la línia de definir i renovar els plantejaments educatius del SCV fins que finalment, el 25 de novembre del 1982 queden renovades les *Bases Organitzatives i l'Ideari del SCV de Girona*⁶³. En aquests documents es marquen les directrius ideològiques i organitzatives que han de guiar l'actuació d'aquest servei. Pel que fa a les colònies organitzades per les parròquies i grups del SCV de Girona, l'estiu del 1982 en promouen els grups del Mercadal, Sant Fèlix, Sant Josep, Sant Pau i Sant Narcís de Girona⁶⁴. Per veure l'evolució d'aquestes dades vegeu la TAULA III. La mitjana de nens per colònia a partir de les dades que es presenten en aquesta taula queda establerta en 40. Es constata també que la presència de consiliaris va decaient i que la proporció nens-monitors és encara molt alta ja que resulta un monitor per a cada sis nens.

⁶² Vegeu l'annex 16: Bases Organitzatives del Servei de Colònies de Vacances, Casals d'Estiu i Centres d'Esplai de la Diòcesi de Girona.

⁶³ Vegeu l'annex 19: Ideari del SCV de CARITAS Diocesana de Girona.

⁶⁴ Més endavant, el 1984 quan se celebra el 25è aniversari de la promoció de colònies a la diòcesi de Girona, s'hi afegeix el centre de *Vila-roja*. L'any 1988 també es federa al SCV el grup de *Nostra Senyora de la Pau de Germans Sàbat-Taialà* de Girona. El moviment va en augment, de manera que l'any 1991 el bisbat de Girona organitza 115 activitats i mou uns 5.459 nens i nenes.

TAULA III
Relació de colònies que es promouen des del SCV de Girona
a nivell del bisbat (1966-1982)

ANY	TORNS	INFANTS	MONITORS	CONSILIARIS
1966	11	365	65	9
1967	12	385	99	10
1968	16	512	143	15
1969	28	803	221	24
1970	36	1.115	243	33
1971	38	1.263	260	36
1972	39	1.485	281	39
1973*	55	1.811	362	42
1974	41	1.800	300	40
1975	40	1.800	267	39
1976	38	1.296	130	15
1977	49	1.777	329	34
1978	47	1.835	270	20
1979	44	1.826	269	21
1980	42	1.892	239	20
1981	39	1.702	249	32
1982	61	2.465	438	30
TOTAL	636	24.132	4.165	453

FONT: Elaboració pròpia a partir de dades extretes de: "XXV Anys de Colònies a la Diòcesi de Girona", *Full Parroquial*, núm. 2.956, 24 de juny de 1984 i de documents del Fons del SCV de Girona.

* Segons dades del lligall 263 de ACDG els torns d'aquest any són 56 amb 17 cases diferents, 2.140 infants, 354 monitors i 35 consiliaris i segons l'acta del Consell de CARITAS Diocesana, lligal 47, les dades són de 56 torns, amb 2.200 infants, 350 monitors i 35 consiliaris en 17 cases.

A més de les colònies, des del SCV de Girona també es coordinen i promouen els campaments. A les dades presentades caldria afegir-hi les xifres d'aquesta modalitat d'educació en el lleure que poc a poc també es va imposant. Se sap que a nivell del bisbat i des del SCV el 1972 s'organitzen dos campaments. L'any

1978 ja se'n fan 5 i el 1979 es dobla la xifra i s'arriba a 10 campaments⁶⁵.

Les instal·lacions on es fan les colònies del SCV són rectories velles habilitades per a aquest curs. El 1966 les tandes de colònies es fan, pel que fa a les nenes, a Solius, terme municipal de Sta. Cristina d'Aro, i als Arcs de Sta. Pau, els nens. El 1967 es deixa la casa de Solius i en el seu lloc es prepara la rectoria de Castanyet, prop de Sta. Coloma. L'any següent a aquestes cases s'hi afegeix la casa de Vilert. Malgrat tot, l'oferta de places és insuficient i s'inicia la recuperació de noves rectories per part de les diferents parròquies del bisbat. El lloc de realització de les colònies va doncs, molt lligat a aquesta recuperació i disponibilitat de cases de colònies, les quals aniran augmentant. Tant és així, que el 25 de febrer del 1973 se signa el conveni de cessió per part del bisbat de Girona a CARITAS Diocesana del *Santuari de Nostra Sra. del Arcs de Santa Pau*. També aquest any s'enllesteix el conveni de la casa rectoral de Vilert. Amb tot això el volum d'instal·lacions creix i en 10 anys de colònies (1963-1973) s'ha passat de la casa de "la Llopatera" d'Hostalets d'en Bas a l'ocupació de 17 cases de colònies diferents durant l'estiu.

Pel que fa als infants de la ciutat de Girona, l'any 1974 van a 11 torns de colònies de vacances en 5 cases diferents: la Cot (Sta. Pau), St. Romà (Joanetes), la rectoria de Foixà, St. Martí de Llèmana i la casa d'Albons. El 1975, a banda de les cases de colònies que són administrades directament per CARITAS Diocesana: els Arcs de Sta. Pau i Vilert, al bisbat hi ha les següents cases de colònies: Subirà de St. Hilari, Santa Ceclina, Castanyet, Albons, la Cot, St. Pere Despuig, Joanetes, Foixà, Granollers de Rocacorba, Sant Martí de Llèmana, Oix i Begudà. Durant els anys de la transició juguen un paper important els matrimonis i equips de pares relacionats amb les diferents parròquies i el mateix SCV, tot contribuint a realitzar una important tasca en el condicionament de les cases de colònies.

⁶⁵ Per veure l'acceptació que aquesta modalitat va tenir, ja en els anys vuitanta, presentem sols unes xifres indicadores: el 1984 es fan 13 campaments amb 372 participants i a més, 5 rutes amb 94 participants i un total de 820 responsables. L'any 1985 ja s'organitzen 20 campaments amb 500 infants i 131 monitors.

3.4.1. L'educació en el temps lliure i per al temps lliure a través de les colònies

A partir de la segona meitat dels anys seixanta les colònies van prenent cada vegada més un caire educatiu. En aquestes dates el bisbe es manifesta perquè les colònies acompleixin una funció social i no solament assistencial. Això succeeix sobretot a partir del 1966 amb la constitució del SCV de Girona arran del qual es comencen a programar activitats formatives amb caire pedagògic i es va estructurant la idea d'educació en el temps lliure:

"El hombre de hoy está rodeado de una atmósfera de diversiones; falta educar para la diversión según las exigencias de la fe y la razón.(...).

Enseñaremos primero a jugar y divertirse, con justicia, caridad, nobleza..."⁶⁶

Una altra de les finalitats a què responen les colònies de vacances és recollir els nens que durant les vacances d'estiu corren desvagats pel carrer:

"No es difícil encontrar durante el verano, deambulando por las calles con cara de aburridos y en las horas más caldeadas, a grupos de niños que simplemente "pasan el tiempo". Esto en sí no puede ser educativo de ninguna manera y expone, por otra parte al niño, a mil peligros evidentes"⁶⁷.

Davant d'aquest perill de la "pèrdua de temps" i de la nocivitat que l'oci pot produir en els infants desvagats, es proposa que durant les vacanes --espai privilegiat de temps lliure-- es realitzin activitats recreatives, en comunitat i a plena natura. Tal com diu un guió radiofònic sobre les colònies de vacances de Girona:

⁶⁶ Vegeu: *Vida Católica*, núm.260, año XXIV, junio 1965, p.8.

⁶⁷ Vegeu BLANCO (1967): "El niño en vacaciones: un problema que ha de ser resuelto", *Los Sitios*, 6 de julio del 1967.

"...decimos 'actividades recreativas' porque si se prescinde de ellas, o se llena el tiempo libre con otra clase de actividades que por su misma naturaleza no produzcan 'distensión', la vacaciones no son verdaderas vacaciones en el sentido que los higienistas consideran necesario, particularmente en nuestra época, como fuente insustituible de energía física y psíquica"⁶⁸.

En acostar-nos a l'acabament dels anys seixanta veiem com la finalitat de guardar els nens va perdent pes. L'aspecte social de les colònies a partir de l'actuació en grups marginats es manté, però al seu costat, va augmentant l'oferta de colònies com a activitat d'educació en el lleure. La finalitat educativa va sobresortint cada vegada més. Cal ressaltar en aquest sentit el comunicat que el bisbe de Girona fa el dia 1 de juny del 1968 amb el títol "*Colònies, campaments i casals d'estiu*"⁶⁹ en què posa de manifest l'important valor educatiu que aquestes activitats d'estiu poden tenir: "...invito una vez más, a que las parroquias, los colegios y los centros educativos activen aquellos medios pastorales y se lancen a la búsqueda de nuevas formas, si es preciso, capaces de dar una auténtica respuesta cristiana a las vacaciones del mundo infantil". En aquesta mateixa direcció es manifesta el SCV de Girona tot posant de relleu la importància del temps lliure dels infants i joves:

"Quan parlem del treball d'educació dels nostres infants no podem descuidar aquest aspecte: "el seu temps lliure". Quan parlem de les "Colònies d'estiu" parlem d'un servei nascut per això: "procurar que els infants visquin uns dies de les seves vacances amb una vida infantil plena". I això ho volem fer educant-los "en" i "per" el temps lliure."⁷⁰

Cal veure sols la difusió que es fa d'aquestes activitats a través de la revista de *Vida Catòlica*. En un d'aquests números es defineix:

⁶⁸ CARITAS Diocesana fa campanya de les colònies de vacances a través del SCV. En aquest sentit, encarrega una sèrie de guions radiofònics perquè siguin emesos per *Radio Gerona*. Vegeu ACDG, ll.114.

⁶⁹ Vegeu: JUBANY, Narcís (1968): "Colònies, campaments i casals d'estiu", *Boletín Eclesiástico del Obispado de Gerona*, núm.6, 15 de junio del 1968, pp.296-297.

⁷⁰ Vegeu: *El primer balanç*, ADG, Fons del SCV, any 1968-69.

"Una <<Colònia>> és la reunió d'un grup d'infants que es disposen a passar uns dies de vacances conjuntament amb un equip de joves que volen aprofitar aquest temps per tal d'ajudar-los a viure amb joia el temps lliure i educar-los perquè desenvolupin un esperit de servei vers Déu i els restants homes.

Les Colònies són el millor moment per cultivar en l'infant les seves iniciatives, aptituds i qualitats per tal de fer d'ells homes íntegres.

Els seus objectius. Dins un ambient d'aventura que tant d'encís té per l'infant, volem que visqui: L'esforç, el servei, l'alegria, l'amistat, el cristianisme."⁷¹

S'evidencia una clara finalitat educativa amb un marcat caire religiós, aprofitant l'aventura com a estratègia per treballar determinats aspectes de l'home. Aquest propòsit intencionalment educatiu es manifesta obertament quan es veu que amb l'acció feta durant els dies d'estiu no n'hi ha prou i que cal continuar l'acció durant la resta de l'any a partir dels clubs d'esplai.

Paralelament a aquesta tasca de les colònies no podem passar per alt la feina que fa el SCV com a entitat coordinadora dels diferents equips de colònies. El SCV esdevé també un important nucli de treball amb joves --que fan la tasca de monitors i educadors-- tant o més important que la mateixa acció feta en les colònies. El SCV va esdevenint un moviment juvenil on els joves se senten importants i protagonistes d'una tasca que fan i de la qual formen part. És una possibilitat de manifestar les aspiracions socials i de portar projectes a la pràctica. És per a molts joves, una possibilitat de créixer i relacionar-se socialment. Tampoc cal oblidar la important tasca d'integració que les colònies realitzen a Girona, a partir de les "colònies de suburbis" o de colònies com la que té lloc el 1970 com la primera "colònia mixta i d'integració" en què la llengua habitual és el castellà --per facilitar que els nens entenguin els missatges-- però amb una clara voluntat d'anar introduint-los al català a través dels focs de camp, les cançons o els jocs.

⁷¹ Vegeu: L'EQUIP CENTRAL DE CASALS I COLÒNIES (1969): "Mare no sé què fer", *Vida Catòlica*, núm.301-302, año XXVIII, julio-agosto 1969.

L'any 1974 des del SCV es té ja una idea clara de la intencionalitat educadora des del temps lliure i per al temps lliure. En un dels esborranys dels primers Directoris que des del Servei s'elaboren es pot llegir:

"Les Colònies, els Casals i els Centres d'Esplai tendeixen a preparar les persones per què visquin el seu temps lliure (estones d'oci) com un conjunt d'ocupacions a les que l'individu pot dedicar-se voluntàriament, ja sigui per descansar, per divertir-se; ja sigui per desenvolupar (sic) la seva informació o formació desinteressada; la seva voluntària participació social o la lliure capacitat creadora quan s'ha alliberat dels seus deures professionals, familiars, i socials".⁷²

En aquest cas, es constata una clara influència de la concepció d'oci de l'autor francès Jofre Dumazedier a partir de les "tres D" (descans, diversió i desenvolupament). El discurs sobre l'educació en el lleure ha deixat de ser un simple complement del temps escolar o de treball i es contempla com una intervenció educativa en un espai de temps propi. Les colònies de vacances reben aquesta influència determinant una acció educativa pròpia. Per això, en el mateix document del *Directori del SCV* es proposen com a objectius educatius de les colònies, els casals i els centres d'esplai:

- a) *Oferir un aprenentatge en l'ús del temps lliure.*
- b) *Despertar la iniciativa creadora i satisfer les necessitats de neta i ampla comunicació i correcta alliberament personals i comunitaris.*
- c) *Fer homes oberts a la transcendència.*
- d) *Fer homes amb esperit crític, capaços de treballar per la justícia, autèntics i esperançats.*

Es comença a estructurar el discurs que defineix i dóna sentit a l'educació en el lleure tal com l'entén en l'actualitat la CCCCC: l'esplai com a temps lliure, com a oci i com a actitud. Es vol que a través de les activitats s'aconsegueixi fer del

⁷² Vegeu: Directori del Servei de Colònies de Vacances, Casals d'Estiu i Centres d'Esplai, ADG, Fons del SCV, ll.14, Coordinació Catalana 1975-1979.

temps lliure un temps alliberador per al subjecte⁷³.

3.4.2. La intervenció pedagògica en les colònies de vacances de l'Església

L'experiència de les colònies del 1963 i el 1965 aporta alguns elements metodològics però manca un mètode clar d'actuació que s'acomodi als trets diferencials de cada colònia. Aquesta és, almenys, la demanda que fa la directora d'un dels primers torns de nenes en aquesta represa de colònies:

"Tendrian que existir diferentes métodos para hacer una colonia de chicas de suburbio, por ejemplo, y chicas de una villa determinada en este caso Besalú. Estos diferentes métodos es necesario adquirirlos de una manera u otra. Sin ellos es imposible adaptarse a las circunstancias"⁷⁴

Cal esperar el comunicat que el bisbe Narcís Jubany fa l'any 1968 en què assenyala possibles directrius metodològiques⁷⁵. Entre les pautes orientatives hi ha: procurar incorporar els pares en el treball a fer; cuidar la formació i preparació dels monitors com a responsables de l'activitat; que cada activitat tingui la figura d'un consiliari com a animador de la vida cristiana; que cada activitat tingui abans de començar, un pla educatiu a seguir; que es faci un autèntic treball de conjunt dins de cada sector o comarca; procurar que aquest treball d'estiu tingui continuïtat amb la pastoral d'hivern. Aquestes directrius ajuden a definir un propòsit educatiu explícit i, per tant, això requereix continuïtat en una tasca també durant l'hivern.

⁷³ El 7 de novembre del 1992 l'assemblea de CCCCC aprova la seva proposta educativa on es defineix l'esplai com el tipus de vivència del temps lliure pel qual s'opta. Una vivència amb sentit i de manera personalitzada. Es pretén a través d'aquest temps lliure fer una educació integral. L'objectiu final és transformar les persones i la societat cap a l'ideal de persona, societat i cultura pel qual s'aposta.

⁷⁴ Text extret dels informes de Mariona Bastons com a responsable de la colònia de nenes de Montjuïc que l'any 1966 es fa a Solius del 30 de juliol al 11 d'agost. Vegeu: MICALÓ, Pere (1989): *Petita cronologia de l'esplai a Girona*, treball inèdit, Girona.

⁷⁵ Vegeu JUBANY, Narcís (1968): "Colònies, campaments i casals d'estiu", *Boletín Eclesiástico del Obispado de Gerona*, núm.6, 15 de junio del 1968, pp.296-297.

La formació religiosa és un dels elements importants en aquestes colònies. Els plantejaments que al voltant d'aquesta formació existeixen en aquest període parteixen del document que s'edita el juny del 1967 amb el nom d'"*Espiritualitat a la colònia*" on s'especifica que els factors que intervenen en la vida espiritual de la colònia es poden estructurar en tres direccions: el clima religiós, el testimoniatge dels monitors i la funció del consiliari. En aquest treball s'interpreta el moviment de colònies de vacances des del SCV con un moviment apostòlic dintre de les línies d'una Pastoral de conjunt. El SCV se situa dins el grup d'institucions d'inspiració cristiana obertes a nois catequitzats o de Moviments d'Església, a nois amb instrucció religiosa deficient, a indiferents i fins reaccionaris amb els quals s'intenta fer un treball d'educació de la fe segons els nivells de les persones. Aquest treball de fe s'intenta portar a la pràctica sobretot a partir del testimoniatge dels monitors. El tema de la fe és treballat intensament en les sessions formatives que es realitzen. Aquest és el cas de les trobades que es fan al Santuari del Collell el 1970 a càrrec de Mn. Oller en les quals alguns dels materials treballats provenen de França⁷⁶.

A finals dels 60 i sobretot a principis dels 70, alguns responsables de les colònies de vacances incorporen en els seus plantejaments educatius la defensa de l'anti-autoritarisme, el no directivisme, la defensa de la coeducació i l'autogestió. Tots, elements impulsats a partir del moviment francès del maig del 1968. Les activitats de lleure esdevenen un bon camp d'experiències educatives on posar en pràctica aquests nous valors ètics i morals. Malgrat tot, el nivell d'aprofundiment educatiu és molt divers. En el fons és cada equip el responsable del propi treball educatiu, que moltes vegades es veu mancat de fonamentació i fins i tot, d'un projecte explícit⁷⁷.

⁷⁶ Aquest és el cas del tema "Educar en la fe", en el qual es va donar material provinent de RATTE, Abbé: "Eduquer la Foi", *Butlletí de CCCV de França*.

⁷⁷ L'any 1973 *La Vanguardia Española* comenta en les seves planes un estudi fet sobre les colònies de vacances a la província de Barcelona. En aquest estudi s'arriba a la conclusió que aquestes activitats estan mancades d'un vertader programa educatiu i que "*En realidad, lo que se busca primariamente es sacar al niño de un ambiente nocivo y ponerle en contacto con la naturaleza*". Es

Les activitats pròpies d'aquestes colònies en aquest temps són, segons l'*Equip Central de Casals i Colònies* de l'any 1969:

- Les Excursions: que ajuden a descobrir (sic) la Natura, respectar-la, cuidar-la, estimar-la, i admirar per tot l'obra de Déu.
- Treballs manuals: per educar les mans, la imaginació, desenvolupar l'esperit creador, i posar de manifest el sentit artístic.
- Cants: que ajudin a viure amb joia i eduquin musicalment.
- Jocs: per disfrutar, aprendre a compartir esportivament, fer créixer l'astúcia, l'esperit observador, etc.
- Foc de Camp: que fan descobrir la bellesa i serenor de la nit, quan tots en rotllana, al voltant de la foguera i sota les estrelles, s'expressen musicalment, corporalment i dramàticament.
- Pregàries: per tal de lloar, demanar, i donar gràcies a Déu. Tot està pensat per a viure plenament aquest temps tan bonic de les vacances."⁷⁸

El Directori aprovat pel bisbat de Girona el febrer del 1976 manifesta que el mètode de treball del SCV ha de seguir les directrius de l'escola activa, on predomina l'experimentació, la investigació, l'experiència, el joc... Acció i reflexió com dues realitats a complementar-se.

La transició democràtica suposa una transformació també en els plantejaments que l'Església tenia en un Estat que s'havia definit com a confessional. La democràcia fa replantejar el paper de l'església en la societat civil a través dels seus moviments i en aquest context Sebastià Congost presenta l'any 1977 en l'*Assemblea del SCV de Girona* el document "*Estudi-proposta del SCV de Girona*" en què s'intenta situar el paper de l'Església en la intervenció en el camp de la infància i la joventut a partir d'activitats de lleure. S'aposta per una clarificació

critica també que les activitats són de massa curta durada per provocar alguns efectes educatius i també que els monitors són massa joves. Vegeu PUIG DE LA BELLACASA, J. M. (1973): "Déficit de colonias y campamentos de verano. Aportación de <<CARITAS>> y experiencia piloto de la Cruz Roja", *La Vanguardia Española*, 21 de julio de 1973.

⁷⁸ Vegeu: EQUIP CENTRAL DE CASALS I COLÒNIES (1969): "Mare: no sé què fer", *Vida Catòlica*, núm.301-302, año XXVIII, julio-agosto 1969.

del paper que l'Església té dins la nova societat plural.

"L'educació en l'esplai no ha de donar forçosament continguts "doctrinals" però si l'Església fa aquesta feina és perquè té uns continguts que li ho fan fer. Vull dir que potser l'Església muntarà un lloc d'esbarjo per al jovent i ho farà avalada per una concepció de la persona i de l'esbarjo que és oposada a la de la societat consumista i no creient."⁷⁹

3.4.3. Les colònies de vacances en mans de joves seglars i la seva preparació

3.4.3.1. El perfil del monitor

A partir del 1965 les colònies van essent portades per joves vinculats a diferents parròquies, sota la direcció i tutela dels consiliaris. En aquest sentit, la delegada de Colònies del SCV de Girona l'any 1967 diu que per ser monitor "*Se requiere especialmente espíritu de servicio y fuerza de voluntad para prepararse bien. La alegría es igualmente un elemento imprescindible y si sobre esto, se tiene sensibilidad, conocimiento de los niños y conocimiento y amor a la naturaleza, mejor que mejor. Con todo, la realmente imprescindible es esto: deseo de servir al prójimo*"⁸⁰. A més, també exposa les obligacions que s'han d'assumir, tot dient que "*Son responsables directos de la marcha general. Forman un equipo de trabajo que conjuntamente con el Consiliario, lleva un plan preparado de antemano encaminado a una sana diversión del niño dentro el maravilloso marco --bello y aleccionador-- de la Naturaleza*".

Malgrat aquestes paraules no hi ha massa selecció de monitors. Tampoc hi ha problemes per fer la selecció dels monitors que s'han de fer càrrec de les colònies de vacances. Cal recordar que és una tasca totalment altruista i per tant, no hi ha massa competència per assolir les places. Segons explica la delegada de les

⁷⁹ Vegeu: *Aportacions del S.C.V. de Girona al document d'estudi "Reflexió sobre els centres d'esplai i colònies de l'Església"*, ADG, Fons del SCV, ll.16. Escrits de secretaria 1973-1985.

⁸⁰ Vegeu: BLANCO (1967): "El niño en vacaciones: un problema que ha de ser resuelto", *Los Sitios*.

Colònies del bisbat⁸¹, hi ha tres vies diferents de reclutament de monitors: els que s'ofereixen espontàniament, els que s'ofereixen perquè hi han assistit i ho coneixen i, finalment, els que provenen d'entrevistes personals i per influència de monitors entre els seus amics. La majoria de persones provenen del món estudiantil (universitaris, batxillers...). Hi ha també alguns professionals (mestres, oficinistes, tècnics...) que aprofiten les vacances per trencar amb la rutina i fer un treball educatiu amb els infants. Aquesta diversitat de procedència dels responsables determina un dels problemes més grans del SCV a l'hora de programar i fer activitats de formació donats els nivells tan diferents entre els monitors.

La majoria dels monitors, però, són joves estudiants i les qualitats que tenen són les pròpies d'un jove de 17-18 anys que, amb independència dels seus estudis, té una predisposició per realitzar aquestes activitats. En aquesta època es diu que amb 17 anys o abans es pot fer de monitor "*si son poseedores de las cualidades expuestas*". La pràctica demostra aviat que l'edat dels monitors és cada vegada més baixa i això provoca que s'hagi de demanar que, almenys, hi hagi un major d'edat per torn. L'any 1972 ja es planteja la necessitat d'establir alguna directriu a nivell diocesà sobre la responsabilitat del cap i dels monitors sobre els nens. Cal afegir a aquest problema, la manca de maduresa personal i col·lectiva, la manca de preparació pedagògica, la manca de preparació tècnica i la pluralitat de compromisos d'aquests joves monitors. Al costat d'ells hi ha la figura del consiliari com a representant de l'Església en l'equip de monitors i com a màxim responsable. Els consiliaris solen ser joves seminaristes o joves capellans, amb esperit viu i ganes de fer coses, però sense massa experiència en el camp, tret dels més grans⁸².

⁸¹ Vegeu BLANCO (1967): *O.c.*

⁸² Alguns dels consiliaris i responsables de les colònies de vacances de Girona en aquesta etapa són: Mn. Josep M. Garcia Aliquè --vice-director de la *Junta de CARITAS Diocesana* i vocal del tema de colònies durant els primers anys de les colònies d'estiu organitzades per CARITAS i posteriorment pel SCV--, Just Casero --secretari i administrador en el primera època del SCV--, Joan Julià i Roch --impulsor del SCV a Girona i secretari administrador de CARITAS Diocesana--, Narcís Palahí i

Durant aquest anys la normativa que regeix aquestes activitats és el Decret de 1957 fins que l'any 1974 es publica el nou decret que encara especifica que els responsables de colònies han de "*Cuidar de que a los miembros participantes de tales actividades no se dé enseñanzas ni se permitan prácticas contrarias a la moral y buenas costumbres, ni a los Principios del Movimiento Nacional. (...) Asegurar el cumplimiento del plan formativo aprobado para la actividad*"⁸³.

Per altra banda, el Directori del SCV aprovat el 1976 demana que els monitors com a responsables dels grups d'infants han de tenir: capacitat pedagògica a nivell tècnic i permanent, una actitud generosa de servei, testimoniatge cristià i honradesa.

Quant a la titulació oficial que ve legislada per l'Ordre 24196 de 25 de novembre de 1976, es preveu que les condicions per participar en els cursos de formació de cap de campament, alberg o colònia són: nacionalitat espanyola, edat mínima de 21 anys, nivell cultural suficient, no tenir cap malaltia ni impediment físic que impossibiliti la pràctica de l'aire lliure, acceptar l'aire lliure com a escola d'educació cívica en ordre a la defensa i cura de la natura i com a instrument al servei de la formació integral del nen i del jove. Pel que fa a la titulació de cap d'Acampada Juvenil es demanen els mateixos requisits amb la variació que l'edat mínima que es requereix és de 18 anys. En ambdós casos s'especifica també que han de dirigir amb èxit una activitat del seu rang i especialitat per tal d'obtenir la titulació acreditativa. Es pot constatar que no es demana cap nivell acadèmic

Fàbregas --delegat del SCV al consell de CARITAS Diocesana i responsable de la casa de colònies dels Arcs de Sta. Pau--, Mn. Ramon Oller --consiliari del MIJAC, responsable del Servei de Casals i promotor del SCV-- i molts altres, entre els quals hi trobem: Mn. Manel Palahí, Joaquim Domingo i Vicens Fernández (Mercadal), Josep Gispert (Sant Josep), Mn. Pere Font i Josep M^a. Pont (Sant Fèlix), Joan Nasplesa i Joan Renart (el Carme), Mn. Lluís Suñer (Sant Salvador), Mn. Josep Tor i Josep Perich (Sant Narcís), Mn. Martí Colomer (Vista Alegre). Pel que fa a la perifèria de Girona hi trobem: Mn. Pere Torras (Sant Daniel), Mn. Joan Garnatxe i Josep M. Carbó (Vila-roja), Mn. Llorens Batchellí i Miquel Colomer (Germans Sàbat), Mn. Lluís Caritg i Martirià Pla (Salt), Mn. Josep Ramírez i Roser Vilagran (veïnat de Salt), Mn. Gabriel Roura, Martí Ballada i Xavier Besalú (Sarrià de Ter). Per a més dades, vegeu "Llista de consiliaris i responsables. Colònies de Vacances curs 1973", ADG, Fons del SCV, ll.25.

⁸³ Decreto 2253 de la Presidencia del Gobierno del 20 de julio del 1974.

ni cultural específic. L'ambigüitat de "*nivell cultural suficient*" deixa clar que no hi han requisits previs pel que fa a una formació concreta.

Aquesta legislació de la formació i titulació dels dirigents i responsables de les activitats de lleure es manté en el territori català fins a l'any 1981, quan la Generalitat de Catalunya, amb les competències transferides en matèria de joventut, legisla àmpliament i de manera capdavantera a Espanya. Es tracta del Decret 142/1981 del 4 de juny, que regula la realització de *colònies, campaments, camps de treball i rutes amb infants i joves*⁸⁴. En aquest decret s'especifica l'obligatorietat d'un dirigent, com a mínim, per a cada 10 participants. Igualment, es demana que el 40% de l'equip dirigent estigui en possessió del títol de monitor i que el responsable de l'activitat estigui en possessió de títol de director o cap de campament. Malgrat que en aquest Decret ja es parla de les figures de monitor i director d'activitats de lleure infantil i juvenil, aquestes es legislen uns mesos més tard a través del Decret 403/1981 de 6 de novembre *sobre el reconeixement d'Escoles d'Educadors en el Lleure Infantil i Juvenil*⁸⁵. L'esmentat decret especifica que les escoles de formació poden ser de titularitat pública o privada, degudament legalitzades i que s'han d'ocupar de la formació i preparació dels educadors en el lleure infantil i juvenil, d'acord amb els programes oficials. S'especifica a més que "*Els ensenyaments que s'imparteixin en aquestes escoles hauran de referir-se a qualsevol dels tres sectors que abasta la formació d'Educadors en el Lleure: el subjecte de l'educació, el medi social on aquest es desenvolupa i els mitjans educatius*". Finalment, l'Ordre de 25 de novembre de 1981, estableix les etapes dels Cursos de Formació de Monitors d'Activitats de Lleure Infantil i Juvenil i també de Formació de Directors d'Activitats de Lleure Infantil i Juvenil. Aquesta ordre va acompanyada de dues resolucions: la Resolució de 30 de desembre de 1981, per la qual s'estableixen els programes dels Cursos de Formació de Monitors i Directors d'Activitats de Lleure Infantil

⁸⁴ DOG núm. 133 del 10 de juny del 1981.

⁸⁵ DOG núm. 175 del 13 de novembre del 1981.

i Juvenil i la Resolució del 24 de desembre del 1982, per la qual s'estableixen els criteris per a l'avaluació de l'etapa teòrico-pràctica dels cursos de Directors d'Activitats de Lleure Infantil i Juvenil.

L'equip diocesà del SCV és el responsable de coordinar l'estructura de les colònies dels diferents centres federats a nivell del bisbat.⁸⁶ Els joves monitors que fan de responsables a partir de l'assoliment de la democràcia, en opinió dels mateixos responsables del SCV són joves diferents dels que havien viscut el franquisme. Segons aquests, es tracta d'una joventut "*Més calmada però que costa més de moure, una nova fornada. Els monitors que ja no canten la Joan Baez, sinó que són els d'Esquirols, Ara va de bo, Xesco Boix... No cerquen en el seu treball la concreció d'un compromís polític incipient com els anteriors, sinó que concreten el seu compromís amb un treball que poc a poc es vol que sigui més eclesial i on es descobreix que cal quelcom més que la bona voluntat per educar els infants. El tema és més pedagògic: centre d'interès, objectius, activitats...*"⁸⁷.

Si en una primera època de colònies (colònies escolars d'abans de la guerra) les colònies recollien l'aportació dels mestres i educadors preocupats per la renovació pedagògica i eren un camp on poder posar en pràctica plantejaments renovadors, amb el pas dels anys i el desenvolupament de les colònies de vacances a partir de l'acció de CARITAS, la situació canvia. Ara és el magisteri qui recull molts dels joves que a partir de les colònies de vacances han despertat el seu esperit educador i es veuen encaminats a estudiar per a mestres.

"En aquells moments els moviments d'Acció Catòlica de joves havien entrat en crisi i el SCV va fer un treball d'acompanyar molta gent en les seves aspiracions socials i de

⁸⁶ El 1977 l'equip diocesà del SCV està format per R.M. Xiberta (presidenta), Sebastià Congost (consiliari), Joan Julià (administrador i secretari), Pere Micaló (vocal i coordinador de l'Escola de l'Espai), Cebrià Aranjuelo, Carme Bataller i Mercè Vila. L'any següent hi ha Pere Micaló com a responsable, hi col·laboren Josep Freixas i M. Dolors Ribera. Aquest any Mn. Sebastià Congost és substituït per Mn. Enric Plantés que passa a ocupar el càrrec de consiliari de l'equip del SCV.

⁸⁷ Vegeu OLLER, R.; MICALÓ, P.; PUIGDEVALL, D. (1993): *Breu pinzellada històrica del servei de casals i colònies de vacances del Bisbat de Girona (1966-1991)*, treball multicopiat, Girona.

servei a l'Església. Per a molts joves els equips de monitors eren espais de confrontació, de recerca, de vivència de totes aquelles coses que bullen al cor de la gent jove."⁸⁸

3.4.3.2. L'estructuració d'una xarxa d'activitats formatives

Amb la creació del SCV el 1966 es desenvolupen un seguit de possibilitats formatives per millorar l'atenció que es dona, ja que es constata que amb la bona voluntat no n'hi ha prou i que cal un preparació. La constitució del SCV i la fusió d'aquest amb el Servei de Casals crea la necessitat d'alliberar una persona per a dedicar-se a la coordinació i a tasques de secretaria i administració d'aquests serveis. La persona que es contracta amb aquesta finalitat és Just M. Casero. Més endavant, el 1969, s'arriba a plantejar la necessitat de "professionalitzar" alguns dels perfils d'educació en el lleure d'infants i joves, sense arribar a cap determinació. El que sí s'acorda de seguida, ja amb la creació del SCV, és oferir una bona xarxa d'activitats formatives. Vegem tot seguit les diferents possibilitats de formació:

a) Activitats puntuals destinades a cobrir necessitats formatives específiques

Bàsicament s'oferten sessions de formació en funció dels interessos, necessitats i possibilitats de cada moment. En aquest sentit hi ha constància d'algunes sessions, com ara el *curset de cinema infantil* que el 1966 es fa a la Casa de Cultura de Girona i que l'any 1968 es torna a fer. També aquest any 1968 s'organitza una vetllada sobre "*expressió i mímica*" dirigit pel grup "Rodamon" a la Sala d'actes de l'Escola de Magisteri de Girona. També hi ha notícia d'un *curset de cant* a Casa Carles. A inicis dels anys 70 aquesta activitat puntual de formació es diversifica en petits cursets sobre aspectes monogràfics o d'especialització en determinats àmbits.

b) La formació a partir dels propis equips i a nivell comarcal

En acabar les activitats d'estiu del 1966 un equip de monitors treballa permanentment durant la resta de l'any "*quedándose en contacto para continuar*

⁸⁸ *Ídem.*

*estudiando sobre colonias y comprometiéndose a reuniones periódicas y de amistad para mantener en un ánimo el ilusión (sic) para el año que viene. Tanto los de Barcelona --monitores que se han trasladado allí por sus estudios-- como los de Figueras y Besalú se mantienen con estas reuniones, rutas y excursiones"*⁸⁹. Aquesta necessitat de retrobament i l'interès per mantenir viu quelcom aconseguit durant els dies de colònies demostra el caire pedagògic i educatiu que aquestes han anat prenent.

També a finals del 1966, des del SCV de Girona, es veu la necessitat de cercar equips de responsables que puguin fer-se càrrec de l'organització i realització de les colònies a nivell comarcal. Neix la proposta de cercar moviments de joves o matrimonis que es vulguin comprometre en aquesta tasca ja sigui a nivell de manteniment de cases, cuina o altres necessitats. Es potencien així les necessitats de cada comarca i es veu la necessitat d'estructurar equips comarcals de colònies *"en ordre a donar un testimoni d'unió i per ser més eficaços les parròquies, col.legis, centres... d'una mateixa comarca, sector o grup sociològic semblant"*⁹⁰. Es preveu que aquests equips comarcals estiguin formats per monitors, matrimonis joves o persones interessades i el consiliari. Les tasques pròpies que se'ls encomana són: buscar monitors, facilitar mitjans per la seva formació, reclutar infants, despertar l'interès a pares, educadors i gent dels pobles, responsabilitzar-se de la difusió, informar dels resultats de les colònies, i mantenir el contacte entre les comarques. Hi ha doncs, una clara voluntat de crear equips estables de treball a cada territori de manera que aquests puguin ser també un important centre d'autoformació, crítica i reflexió de la pròpia tasca. D'aquesta manera a partir del 1966 hi ha dues importants vies de formació: d'una banda, les sessions i activitats que es promouen des de CARITAS a nivell del bisbat, i les activitats que cada equip pot organitzar a nivell de comarca. Aquestes

⁸⁹ Vegeu: Acta de la reunió de la *Junta de CARITAS Diocesana* del dia 8 de novembre del 1966, ACDG, ll.347.

⁹⁰ ACDG, Consell de *CARITAS Diocesana* 1968-79, ll.263, document sobre "Colònies de Vacances".

estades de formació a nivel comarcal a partir del 1971 es fan conjuntes amb el MIJAC i la DDE.

c) Cursos de formació del monitor de colònies de vacances

Amb les activitats puntuals de formació a mitjans dels seixanta s'estableix una via de formació que es va ampliant i consolidant fins arribar a mitjans dels setanta a justificar la necessitat de crear una escola permanent de formació de monitors a Girona. Aquesta via d'activitats de formació a partir de diferents sessions i monogràfics va donant pas a la necessitat d'estructurar cursos amb una certa unitat pensant en la tasca educadora que els monitors han d'assumir davant el grups d'infants que se'ls encomana cada estiu. Segons el diari *Los Sitios* de l'any 1967 els monitors que es preparen per a les colònies del proper estiu realitzen un curset especialitzat de cinc jornades en què es tracta "*una larga, apretada e interesante temática*"⁹¹ i on se'ls proporciona orientació bibliogràfica i material. Aquests cursos intensius de 4 o 5 dies de durada aviat troben la dificultat de compaginar-se amb les possibilitats dels monitors. Això fa que s'hagin d'acabar reduint a trobades de caps de setmana. A més dels cursos que des de Girona es comencen a organitzar hi ha també monitors d'aquí que participen en altres cursos de formació fora de la nostra diòcesi i fins i tot hi ha experiències de visites a l'estranger⁹². Tot aquest volum de formació a nivell de cursos porta --no sols a Girona, sinó als diferents bisbats de Catalunya-- a plantejar-se la diferenciació d'una formació de caps, una de monitors i una formació de pre-monitors. D'aquesta manera, el 1968 el SCV de Girona ja comença a oferir cursets de monitors en dos graus als Arcs de Sta. Pau. Hi participen professors del mateix servei i del *Col.legi Costa i Llovera* de Barcelona⁹³. També aquest any, un grup

⁹¹ Vegeu: BLANCO (1967): *O. c.*

⁹² Per citar alguna de les visites a l'estranger, se sap que el 1970 Mn. Xavier Carbó i Mn. Joaquim Domingo participen a Ginebra en la *I Bienale Européenne du Loisir*.

⁹³ Segons el record de Neus Fort --entrevista realitzada el dia 14 de juny del 1994--, entre els professors que venien de Barcelona hi havia en Mn. Canals, l'Eduard Delgado, en Quim Franch i l'Alfons Martinell, entre altres. Sabem que en aquesta època en Quim Franch comença a reorganitzar l'Escola de l'Esplai de Barcelona i que amb ell, a més de les persones dites, s'hi troben també en

de monitors de Girona participa en els cursos de caps i d'animadors de Colònies que s'organitzen a través de *Coordinació Catalana* a Barcelona. De la mateixa manera, membres de l'equip diocesà de Girona participen a Calafell en un curs de monitors d'àmbit estatal.

A partir del 1969 a Girona s'emprèn una tasca pròpia de formació. En la primavera d'aquest any CARITAS Diocesana organitza cursos d'iniciació i formació de dirigents. Té lloc un curs de formació de monitors de 1r. grau als Arcs de Santa Pau amb 28 assistents. En el 1r. torn (del 29 al 31 de març) es parla de *psicologia evolutiva, planificació d'una colònia, expressió plàstica i dramàtica, pedagogia de l'oci* i es fa una *vetllada musical*. En el segon torn (del 1 al 3 d'abril) es treballa la *pedagogia de l'oci, la pedagogia activa, el treball de grups, l'expressió plàstica i dramàtica* i la *planificació d'una colònia*. La part pedagògica és dirigida per l'*Equip Directiu de l'Escola Costa i Llovera* de Barcelona⁹⁴ i, la part d'expressió la fa l'*Escola de l'Esplai de Barcelona*. Es fan també estades d'especialització i jocs a Girona amb una quarantena de participants.

Paral·lelament a aquesta tasca de formació hi ha també un nucli de monitors de Girona que participen en els cursos de caps i animadors de colònies organitzats per *Coordinació Catalana* a Barcelona. Un d'aquests cursos és d'instructors a nivell de Catalunya i es fa el Nadal del 1969 a Paret del Vallès⁹⁵.

Carles Aulí, la Roser Batllori i en Lluís Tarín. Tot un equip de formació que comença a treballar amb nous conceptes i amb una orientació molt dinàmica partint de la no directivitat i la dinàmica de grups.

⁹⁴ Val a dir que aquest any Joaquim Franch està exercint de mestre en aquesta escola. Possiblement ell mateix pren part en aquesta direcció pedagògica. Abans però, ja ha estat membre de l'Equip Directiu del SCV de Barcelona i responsable de l'*Escola de l'Esplai de Barcelona* en el període 1965-1968.

⁹⁵ Aquest curs d'instructors té lloc del 26 al 30 de desembre del 1969. Es realitza al Casal Papa Joan de Paret del Vallès. Els professors del curs són: Lluís Folch, Martí Tusquets, Miquel Meler, Pere Bordes, Joaquim M. Aragó, Carme Aymerich i Josep Serra. El director tècnic és Lluís Tarín i la planificació general va a càrrec de la secretaria de Coordinació Catalana. Vegeu l'annex 17: Esquema general del curs d'instructors 1969-70 realitzat a Paret del Vallès i organitzat per Coordinació Catalana de Colònies i Casals d'Estiu.

Es mou un nombre important de monitors que es responsabilitzen dels grups d'infants en les colònies -un total de 221 aquest estiu-. Aquest any es comencen a diferenciar d'una manera clara tres perfils de responsables: els caps, els monitors i els pre-monitors. Els caps, amb experiència, participen en les reunions intercomarcals i en les trobades especialitzades al llarg del curs. Els monitors, es formen a partir dels cursets que programa anualment el SCV i en les trobades de tècniques que es fan al llarg de l'any i, finalment, els pre-monitors el quals s'inicien en la formació a partir de trobades comarcals i cursets propis de cada comarca.

A finals d'aquest any 1969 es realitzen trobades intercomarcals. La primera té lloc el 25 de novembre i els participants del SCV de Girona són Carme Bosch i Sebastià Salellas. En la segona trobada, el dia 14 de desembre, hi assisteixen Sebastià Salellas, Isabel Cañigüeral, Granada Rebollo i Teresa Gómez pel que fa a colònies. L'any següent, el 1970, es fa un curs de segon grau al Santuari del Collell per Setmana Santa amb 32 monitors i una estada d'expressió a l'*Escola la Farga* (Institut Vell de Girona). En l'àmbit català s'estudia la proposta d'unificar els cursos de formació de monitors. El mes d'agost el SCV de Girona presenta a Barcelona uns esquemes per unificar aquests cursos de formació a nivell de Catalunya i proposa un curs d'iniciació, un de monitors, un de caps i un d'instructors⁹⁶.

Els cursets de formació per a monitors que es fan a Girona a començaments dels anys 70 tenen el primer grau d'iniciació que es realitza a nivell comarcal i el segon grau és a nivell diocesà⁹⁷. Les dades d'alguns d'aquests cursos de formació abans de la constitució de l'*Escola de l'Esplai de Girona* es poden veure en la TAULA IV.

⁹⁶ Vegeu l'annex 18: Esquemes per a la unificació de cursos a nivell de Catalunya i bisbats. Proposta del SCV de Girona.

⁹⁷ Vegeu SCV (1975): *Les colònies a Catalunya. Realitat i prospectiva*, Escola de l'Esplai de Barcelona, treball policopiat, pp.21-24.

TAULA VI

Dades dels cursos de formació del SCV de Girona (1970-1973)

	1971	1972	1973
Cursos a nivell diocesà	1	1	1
Assistents a nivell diocesà	50	30	30
Cursos a nivell de comarca	3	1	3
Assistents a nivell de comarca	51	24	123

FONT: Elaboració pròpia.

En aquest cursos de formació no es dóna cap certificat. Els continguts que es treballen de manera més freqüent són: *Educar què és*, *Educació en l'esplai*, *Dinàmica de grups*, *Planificació*, *Educació en la Fe*, *Programació de la Colònia*, *Línies educatives*, *Tècniques: treballs manuals*.

d) Altres activitats de formació

A més d'aquests curssets hi ha altres accions encaminades a la formació dels monitors i joves que es responsabilitzen a l'estiu de les colònies. Aquestes activitats són els camps de treball, les trobades de joves i els curssets i trobades d'informació político-social. Moltes d'aquestes activitats formatives no estan pensades especialment per a una formació de responsables o dirigents de les colònies, però compleixen una funció de formació integral d'aquestes persones. En aquest nivell hi situem les *trobades de cap d'any* que al llarg d'aquests anys es fan a la casa dels Arcs de Sta. Pau, així com també els "*carrefours*" com a temes de diàleg que afavoreixen el coneixement entre els monitors i les *trobades de Pentecostés*. En aquestes trobades s'hi discuteixen temes d'actualitat i d'interès per a persones responsables i compromeses en la societat del moment⁹⁸.

⁹⁸ Com a exemple d'aquesta activitat, en el cap d'any del 1968 es tracten els següents temes: Capellans contestataris, Conferència Espiscopal Espanyola, Llei Sindical, Estat d'excepció, nou

D'altra banda i parlant de formació no podem ignorar el "*material técnico pedagógico*" que el SCV facilita per millorar la tasca educativa dels responsables a partir de les experiències i revisions d'anys anteriors. El 1971 des de Barcelona s'inicia la publicació de les fitxes "*Estris*" com a material per treballar tècniques i activitats per l'esplai. Pel que fa a Girona, el bisbat a través del SCV edita a partir del desembre del 1976 el *Butlletí Informatiu del SCV* amb periodicitat trimestral. Aquesta revista policopiada és el mitjà de difusió de les experiències i activitats que els centres del SCV realitzen en les comarques de Girona. És també una eina de reflexió i relació entre centres⁹⁹.

3.4.3.3. L'Escola de l'Esplai de Girona (L'EDE)

L'any 1974 la preocupació per crear una escola de formació de monitors --seguint la línia del que havia fet Barcelona i Lleida-- ja és madura¹⁰⁰. Al llarg dels darrers anys hi ha hagut tres persones que han protagonitzat la reflexió sobre el que ha de ser aquesta escola: en R. Oller, en F.Bitlloch i en X.Besalú¹⁰¹.

A Girona en aquests moments hi ha tres entitats d'Església que intervenen d'alguna manera en l'àmbit de lleure infantil i juvenil: l'escoltisme (amb l'Albert Maspons de comissari), el SCV (amb en Joan Julià com a representant) i el MIJAC (amb Mn. Ramon Oller com a consiliari). Les tres entitats l'any 1974 decideixen crear una escola de formació, malgrat que l'escoltisme continua fent la seva pròpia formació. El document "*Per fer una Escola de l'Esplai*" és un dels primers esborranys que s'escriuen i que deixa constància de la inquietud que hi ha havia respecte a la possibilitat de crear una escola de formació. En aquest document es deixa clar que l'incentiu ha estat el Decret de 15 d'agost de 1974 de

president a les Corts, les vagues, l'altra Llei d'Educació, la T.V., el cas Matesa, erotisme i societat.

⁹⁹ El *Butlletí Informatiu del SCV* es manté fins a l'octubre del 1985 amb el número 26 i, a partir del 1986 es reconverteix en una nova revista amb el nom de *L'Eixida*.

¹⁰⁰ En l'acta del dia 19 de febrer del 1974 la Junta de CARITAS Diocesana parla del "*proyecto de una Escuela de Monitores de Casals y Colonias*". Vegeu ACDG, II.347.

¹⁰¹ Aquestes tres persones es troben diverses vegades, almenys durant l'any 1973 per parlar d'aquest tema. El "tècnic" és en Bitlloch el qual havia estat a França i Bèlgica. Dades extretes de l'entrevista mantinguda amb Xavier Besalú el dia 21 de juny del 1994.

Presidència del Govern sobre l'organització i inspecció de campaments, colònies i excursions, a través del qual s'exigeix que aquestes activitats siguin dirigides per personal adequat i en possessió del títol corresponent --que fins aleshores era patrimoni de les *Delegaciones de Juventud* i de la *Sección Femenina*. D'aquest decret es fan diferents lectures i els promotors de la iniciativa de crear l'escola entenen que "*aquesta capacitat d'atorgar títols de capacitat per dirigir campaments, colònies i excursions no serà exclusiva de l'Estat. De fet, de moment, dels cursos i de la titulació encara ningú no en sap gaire res, ni, en la pràctica, s'aplica la lletra del Decret*"¹⁰². En aquest mateix document es fa el primer planteig superficial de l'escola i assenten els seus fonaments en les necessitats evidents dels tres moviments que la integren, la localització geogràfica que acull a tots aquests i la similitud de conviccions també dels tres moviments. En aquest darrer aspecte es fa esment de:

- L'educació integral. "*Es pretén educar la persona total i no només una part*".
- L'educació en el temps lliure. "*Optem per una educació del temps lliure, com a medi pel (sic) desenvolupament cultural de l'home*".
- La pedagogia activa. "*Volem ser fidels i conseqüents al principi enunciat per John Dewey: Només aprenem el que fem, el que experimentem*".
- L'educació política. "*Ens preocuparà conèixer el nostre país (...) per a participar activament en la seva transformació*".
- L'educació cristiana. "*No volem fer una escola confessional precisament perquè som cristians i perquè creiem que la fe és una manera de pensar i de viure, no un afegitó*".

Aquestes primeres idees generals respecte al que pot ser l'escola són treballades per en Xicu Bitlloch¹⁰³, el qual concreta els possibles serveis de l'escola en

¹⁰² Vegeu *Per fer una Escola de l'Esplai*, anònim, document inèdit de l'any 1974 cedit per Xavier Besalú.

¹⁰³ El material que hi ha elaborat després de la reunió del 14 de gener del 1975 és resumit en dos folis sota el títol "*Per a pensar en un projecte d'Escola d'Esplai*" i enviat a F.Bitlloch, a Bèlgica per tal que hi faci les aportacions que cregui oportunes.

diferents àmbits: formació de formadors, tallers d'expressió, activitats culturals obertes, escola de pares i serveis a l'exterior.

Totes aquestes reflexions són recollides i, algunes ja eliminades en el document "*Per una 'Escola de l'Esplai'*"¹⁰⁴ en què es concreta ja una possible estructura, organització i funcionament de l'*Escola de l'Esplai de Girona*. En aquest treball ja es marquen les directrius del que pot ser el pla formatiu de l'escola per al curs 1974-75. Es diu explícitament que "*...de muntar un Centre dedicat de manera especial a l'Esplai, no és pas la primera vegada que se'n parla. Millor dit, no és pas la primera vegada que en parlem aquests tres moviments que finalment han decidit de promoure'l*". El model de monitor que es vol formar en aquests moments és un monitor entès com un: "*company de camí, testimoni <<d'home nou>>, membres vius de la comunitat cristiana per construir el Regne de Déu*"¹⁰⁵.

Amb aquest propòsit el 22 de novembre del 1974 el SCV informa al *Consell de CARITAS Diocesana* que hi ha hagut una reunió dels responsables de la Diòcesi que treballen en Casals i Colònies "*para proyectar el futuro de las actividades en la educación del tiempo libre del niño. Proyecto de la creación de una escuela para formación de monitores y una Federación de centros que trabajen en este campo para potenciar el trabajo que realizan teniendo en cuenta las nuevas disposiciones oficiales que regulan este tipo de actividades*"¹⁰⁶. Segurament algunes de les raons per les quals en aquesta ocasió el projecte avança són:

- La necessitat de formació en els tres moviments i la possibilitat de rendabilitzar

¹⁰⁴ Aquest document presenta el primer plantejament de l'*Escola de l'Esplai de Girona* i vol ser el punt de partida per iniciar la seva creació. Presenta bàsicament els objectius que l'escola pot treballar, les activitats, el funcionament econòmic i les directrius pedagògiques on emmarcar-se. Vegeu AL'EDE, *Per una "Escola de l'Esplai"*, document policopiat sense catalogar, 1974.

¹⁰⁵ Vegeu AL'EDE, Material sense catalogar, document titulat "*L'Educació en el temps lliure en el Bisbat de Girona*".

¹⁰⁶ Vegeu ACDG, Consell de Càritas Diocesanes 1968-1979, ll.263, Acta de la reunió del Consejo de CARITAS Diocesana del 22 de novembre del 1974.

esforços.

- Els plantejaments coincidents: educació integral, en el temps lliure, compromís social, en cristià i pedagogia activa.
- La coincidència de marc geogràfic centrat a Girona.
- La publicació del Decret 2253, de 20 de juliol de 1974 que proposa les condicions d'idoneïtat per la direcció d'activitats d'aire lliure, així com la necessitat de disposar del títol expedit per les *Delegaciones Nacionales de Juventud i la Sección Femenina*.

Així doncs, a partir d'aquest nou marc legislatiu i de l'experiència acumulada al llarg dels anys de formació, l'any 1974, l'escoltisme, el MIJAC i el SCV veuen la necessitat de formació de monitors i caps i neix l'L'EDE. Del 22 al 25 de març del 1975 l'L'EDE organitza un curset de formació de monitors amb 43 participants. En aquest moment es fa la primera difusió de l'escola i s'edita un tríptic¹⁰⁷. La seu de L'EDE s'ubica al carrer Francesc de Ciurana, núm. 10, primer pis (juntament amb la seu de CARITAS). Es fa també un curset intensiu per als caps a can Xacó (Fornells) amb 28 inscrits.

La formació en aquests moments segueix els esquemes i les directrius de *l'Escola de l'Esplai de Barcelona*. La L'EDE es presenta com una entitat oberta a l'exterior, amb pretensió de formar el personal dels tres moviments que originàriament l'han creat però també a tothom qui vulgui. La línia metodològica a seguir es presenta a través d'un "*mètode d'aprenentatge actiu, on predomini l'experimentació, la investigació, la crítica, la discussió, la reflexió...*" Es vol partir de la pedagogia activa i se cita la figura de John Dewey. S'entén l'educació com a mitjà per assolir un compromís social. Es vol un individu que participi activament en la transformació de la societat en què viu i s'aposta per una opció

¹⁰⁷ Aquest primer opuscle informatiu sobre L'EDE mostra com hi ha hagut una important reducció dels objectius i serveis que en els primers documents de creació de l'escola hi havia. L'escola es limita a la formació permanent, a oferir estades d'iniciació, unitats de treball per a animadors i cursos per a dirigents. A més a més, ofereix uns serveis que consisteixen en biblioteca, eines pedagògiques, tallers d'expressió, etc...

d'educació cristiana. En un dels primers documents es diu explícitament que la proposta d'escola s'inscriu en el moviment de l'*educació alliberadora*, fruit de l'anàlisi crítica de la societat a la llum d'una síntesi cristiano-marxista. Se citen com a teòrics principals a E. Reimer, P. Goodman, I. Illich, P. Freire, A. S. Neill, L. Milani, etc.¹⁰⁸

"...pretenem educar en aquest temps que la societat destina a no-treballar (consumir).

Conscients de l'ambigüitat i de la negativitat del terme "temps de no treballar", nosaltres pretenem "aprofitar-lo" per incidir en el desenvolupament cultural de l'home, de les seves potencialitats humanitzants: la racionalitat, la creativitat, la llibertat, la solidaritat...

Pensem que cal bandejar com a perniciosa tota pèrdua de temps."¹⁰⁹

Inicialment, quan l'Escola programa el curs 1975-76 estructura els continguts formatius en "Unitats de treball" (de 5 hores de durada) que alhora s'agrupen en vuit departaments: Pedagogia (teories i teòrics de l'educació), Psicologia (individual i de grup), Sociologia (fenomens de la societat), elements monogràfics (organització, legalització, intendència, socorrisme, coneixement del país), Actituds religioses i polítiques (anàlisi i valoració), Situacions d'esplai (vetllades, jocs, excursions), Expressió dinàmica (dramatització, música i dansa) i Expressió plàstica (treballs manuals, dibuix i pintura).

Per obtenir el títol "*d'animador d'esplai*" en aquesta època s'han de reunir tres condicions:

- 1.- Haver participat en 10 unitats de treball: una de cada un dels sis primers departaments i dues dels dos darrers departaments.
- 2.- Haver participat satisfactòriament en les activitats d'alguns dels diversos moviments.

¹⁰⁸ Vegeu "*Per fer una Escola de l'Esplai*", sense autor, document inèdit del 1974 cedit per Xavier Besalú.

¹⁰⁹ Vegeu AL'EDE, *Document: Per una "Escola de l'Esplai"*, Document policopiat, any 1974.

3.- Realitzar un treball d'investigació amb l'assessorament dels professors de l'Escola.

Les activitats que des de l'L'EDE es preveuen per assolir aquesta formació s'estructuren en quatre grups principals:

- Les activitats de formació permanent, estades d'iniciació, unitats de treball i cursos de dirigents.
- Els serveis de complementarietat i suport a la tasca formativa: arxiu, biblioteca, eines pedagògiques, exposicions...
- Activitats en funció de les demandes.
- Activitats de recerca.

El 8 i 9 de novembre del 1975 es realitza una sortida de treball a Foixà¹¹⁰. En aquesta sortida es concreta l'estructura departamental i les unitats de contingut que l'Escola tindrà, almenys en els primers cursos. S'acorda també proposar com a nom de l'Escola: *Escola de l'Esplai-Girona*. El 14 de novembre del 1975 té lloc el que pot entendre's com una de les primeres reunions del *Consell General de l'Escola de l'Esplai*¹¹¹. S'aprova el treball fet a Foixà i bona part de la discussió se centra en l'obligatorietat d'una unitat de treball sobre la fe. Hi ha dues postures clares: una primera postura representada per la gent de MIJAC i el SCV a favor de que l'Escola, com a entitat d'Església, ha d'impartir obligatòriament aquesta unitat com qualsevol altra. La segona postura és defensada pels escoltes i l'equip coordinador que declaren que el tema de la fe és una qüestió dels moviments i no de l'Escola, ja que l'Escola està oberta a altra gent. Finalment la postura que progressa és la primera.

¹¹⁰ Els assistents a aquesta reunió són: Victòria, Glòria, Adela, Jesús, Just, Xavier, Ramon Massachs i Lluís Costa. Com a assessors hi assisteixen també Joan Puibert i Irene Rigau.

¹¹¹ Els assistents són: Joan A., Anna B. i Joan O. (escoltisme); Ramon Oller, Rosa M. Xiberta, Sebastià Congost i Joan Julià (SCV); Ferran Pérez (MIJAC); Glòria, Ramon M., Xavier, Adela i Lluís Costa.

La primera reunió oficial del *Consell General de l'Escola de l'Esplai* es fa ja el 1976. Es va consolidant la constitució de l'Escola i es pren com a referència el model d'*Escola de l'Esplai de Barcelona*. Els primers contactes que es fan amb professors són¹¹²: Joan Puigbert "*País-història*", Irene Rigau "*Pedagogia*", el grup de teatre Proscènium "*Taller de dramatització*", Just Casero i Narcís Jordi Aragó "*Mitjans de comunicació*", els germans Pèlach i Carles Vivó. Finalment, el 1976 L'EDE de Girona organitza dos cursos bàsics: un el 19 de març i l'altre per Setmana Santa. Hi ha poca assistència als cursos ja que es programen entre setmana. Mn. Lluís Costa i el seu equip presenten la dimissió i Pere Micaló, accidentalment, es fa càrrec de l'EDE.

S'intensifiquen els contactes amb *l'Escola de l'Esplai de Barcelona* i neixen les estades específiques per a monitors del Servei. Es realitzen també estades conjuntes organitzades per l'EDE amb caps de l'escoltisme, animadors de MIJAC i monitors del SCV. S'inicia la tasca de formació de monitors i caps del SCV i es fan dues trobades de formació als salesians amb una assistència de 66 persones a cada una. Entre els col.laboradors s'hi troben: J.M. Terricabras, Victòria Mir, R. M. Xiberta, etc. Pel que fa a les trobades conjuntes també se'n fan dues als salesians. La primera és el 10 i 11 de desembre amb 192 assistents i a la segona hi ha 111 assistents. Hi col.laboren Carles Aulí, Josep Planas, Jordi Bernardo, Pep Sánchez... En la segona hi ha Q. Jubert, I. Gorchs, T. Domènech, R. Casadevall, R. Oller, J. Gispert, S. Marquès i Q. Bover.

D'aquesta manera i fins l'any 1977 podem situar el naixement i els primers passos de l'EDE. Des del 1977 i fins al 1979 l'escola entra en una segona etapa caracteritzada per la poca sistematització i la manca de pressupost i de professorat estable. Alguns dels professors d'aquesta època són: Joan Carreras, Joan Pujol, Xavier Besalú, X. Gorchs, Joaquim Roig, etc. Si la direcció de l'escola havia

¹¹² Vegeu Acta del 30 d'octubre del 1975 de la comissió que treballa la constitució de l'Escola de l'Esplai. Els assistents en aquesta reunió són Montserrat, Glòria, Victòria, Adela, Jesús, Xavier i Lluís Costa.

estat en mans de Pere Micaló (1976-1977) ara passa a mans del Joan Solana (1977-1979). A aquest el segueix Rosa M. Xiberta, ja fins al final del nostre període d'estudi (1979-1982)¹¹³.

El 16 de maig del 1978 l'Escola de l'Esplai de Girona és reconeguda pel *Ministerio de Cultura* i ja es poden expedir els títols des de Girona i no des de Barcelona per delegació com es feia. R. M. Xiberta deixa la presidència del SCV el 1979 i pren la direcció de l'L'EDE. L'equip de formació del SCV organitza dues estades per a monitors i dues per a caps. S'acorda que la secretaria del SCV resti oberta a tot tipus d'entitats que demanin ajuda. Aquest any es demana per escrit que l'Escola entri a formar part de la *Federación de Escuelas de Educadores del Tiempo Libre Cristianas* (FEETLC). De manera que a l'any següent, L'EDE participa per primera vegada en una Assemblea de la FEETLC a Saragossa.

El 1981 l'L'EDE fa els seus cursos de formació¹¹⁴ i en arribar l'estiu --el 30 de juny--, segons l'acta de la reunió del *Consell General de l'Escola de l'Esplai*, els ME/GSJ de la DDE decideixen deixar l'Escola. En l'esmentada acta es diu que "*l'acord general de l'Escoltisme és oferir la seva col.laboració però degut a que tenen un Equip reduït i entre d'altres motius decideixen deixar l'Escola* (sic)". Finalment, el 1982 en la reunió de Consell General¹¹⁵, es tria l'equip

¹¹³ El altres directors de L'EDE fins l'actualitat han estat: Ferran Pérez (1982-1987), Victòria Mir (1987-1990) i Pere Fanals a partir del 1990.

¹¹⁴ L'EDE organitza un curset intensiu de primer cicle a Santa Ceclina amb 32 inscrits. Les unitats són: *jocs* (David Brusi), *l'educació en el temps lliure* (Pere Micaló), *característiques psicològiques del nen de 7 a 10 anys* (grup plataforma), *descoberta de la natura I i II* (Xavier Gassiot), *dietètica* (Pla Bartrina), *què és una activitat?*, *el monitor com a motivador* (Pep Pujol), *tècniques* (Carles Saiz). Per als caps es fa un curset intensiu, 1r. i 2n. cicle a Can Xacó de Fornells amb 28 inscrits. Les unitats són: *organització i coordinació de l'equip* (Josep Gispert), *audiovisuals i fotografia* (Lluís Pérez), *els nens problema* (Eduard Vallès), *elements per a una revisió de vida* (Joan Baburés), *socorrisme* (Lluís Pérez), *dinàmica de grups* (Josep Torrellas), *elaboració d'objectius* (Victòria Mir), *descoberta del poble, barri, ciutat* (Ricard Masó), *sociograma* (Josep Torrelles).

¹¹⁵ En aquest Consell General s'hi troben el bisbe Camprodon, dos consiliaris (Miquel Àngel Ferrés i Joan Foraster), un representant del SCV (Carme Puig), un representat del MIJAC i un representant dels professors (Ferran Pérez).

coordinador que ha de portar el pes pedagògic de l'escola i les línies de cada curs. Es redacten els estatuts i la línia ideològica de l'Escola. El dia 15 de novembre d'aquest mateix any té lloc l'homologació per part de *DGJ de la Generalitat de Catalunya de l'Escola de l'Esplai de Girona* i es registre amb el núm. 10. L'objectiu de l'Escola, segons el seu ideari, queda concretat en "*la formació general de persones en els diversos camps teòrics i tècnics de cara al treball que hagin de portar com educadors d'infants i d'adolescents en el seu Servei o Moviment*". Parla d'una educació integral humana i de fe en el marc del temps lliure¹¹⁶. Es diu també que:

"L'Escola opta per:

- . Una visió cristiana del sentit de la vida.
- . Una acceptació dels qui discrepen, sempre que respectin les opcions de l'Escola.
- . Una educació fonamentada en el sentit crític i la dimensió alliberadora de l'home.
- . Una educació activa fonamentada en l'acció-reflexió que porta a la transformació d'ambients i persones.
- . Una educació que té en compte l'exigència de compromís social arrelat a Catalunya."¹¹⁷

3.4.4. Les colònies es fan populars

Seguint en la mateixa línia de les primeres colònies, es pensa en una atenció als infants més necessitats. S'intenta millorar l'atenció i per això a partir de l'any 1965 es veu la necessitat de tenir coneixements dels nens abans de les colònies mitjançant unes fitxes. És un indicatiu de la necessitat de preparació pedagògica per part de l'equip que s'ha de fer càrrec del grup concret de nens.

Les demandes per assistir a colònies augmenten i la seva presència entre la població es va generalitzant i són cada vegada més populars. A mesura que

¹¹⁶ Vegeu l'annex 19: Ideari del SCV de CARITAS Diocesana de Girona.

¹¹⁷ AL'EDE, *Text del fullet informatiu sobre l'Escola de l'Esplai de Girona*.

avancen els anys s'hi troben infants de totes les classes socials, potser amb una predominança d'infants d'una classe mitjana, mitjana-baixa, mentre que l'escoltisme, que també funciona en aquest temps, recull infants d'una classe social més alta o benestant¹¹⁸.

Això fa que s'hagin de reduir els dies, la qual cosa no és massa ben vista perquè hi ha qui manifesta que amb menys de 15 dies d'estada encara no s'ha superat el període d'adaptació que dona pas als màxims beneficis del canvi d'aires. Un altre dels problemes que es planteja és la diferència d'edat entre els nois, ja que es troben amb grups de 11 i 15 anys en la mateixa colònia.

Per que fa a la relació entre nois i noies, el decret de la Presidència del Govern del 8 de gener del 1957 prohibeix la coeducació en aquestes activitats, així com les pràctiques contràries a la religió catòlica, a la moral i als bons costums, i als *Principios del Movimiento Nacional*. Fins al 1965 els torns de colònies sols són per a nens. L'abril del 1965 en les reunions de preparació de les colònies es comenta que "*...interesaría hacer una colonia para "aprendizas", es decir chiquillas de 15-16 años. A modo de ensayo, de experiencia.- Es muy discutido, queda pendiente.*"¹¹⁹ Malgrat tot, la idea prospera perquè aquest any hi ha notícia que de les 6 colònies que es fan, tres són per a nens a Solius i tres més per a nenes -una a Solius i les altres dues a la Salut de Terrades--.

A partir dels anys 70, amb l'entrada de nous corrents ideològics, la coeducació i l'autogestió esdevenen una possibilitat que poc a poc es transforma en una necessitat evident a causa del nou context social. Malgrat tot, hi ha encara un cert

¹¹⁸ En l'entrevista realitzada a Neus Fort el 14 de juny del 1994 ens diu: "*L'escoltimse era la gent bé mentre que en el SCV hi anava tothom. La vinculació entre els dos moviments era més a nivell de seminaristes, ja que es ficaven a tot arreu i feien traspàs d'informació. L'esperit era molt més lliure en el SCV que no pas en el moviment escolta... Tot el moviment de casals i colònies era molt més obert... venia tothom... no hi havia cap ritual d'iniciació... ni promesa...*"

¹¹⁹ Extret de l'acta de la reunió del dia 9 d'abril del 1965. Vegeu: MICALO, Pere (1989): *Petita cronologia de l'esplai a Girona*, treball inèdit, Girona.

temor, almenys en la primera meitat dels anys setanta:

"La diferència de sexes no depèn pas de capricis ni d'actituds formalistes. El sexe és una realitat de la natura. Educar per a una conviència normal, neta i honradament respectuosa és fer l'obra de Déu. (...).

De cara a tota activitat mixta els responsables tindran en compte les circumstàncies socials i educatives, la voluntat dels pares, les orientacions de la psicologia, els criteris de altres (sic) institucions pedagògiques i les directius de la Jerarquia"¹²⁰

Veiem així, que a Girona ciutat l'any 1977 la participació en les colònies és molt igualada entre els nens i nenes de les diferents parròquies de la ciutat. Les colònies són mixtes i es parla d'intencionalitat coeducadora:

- Parròpia de Sant Narcís: organitza dos torns amb 36 nens i 31 nenes. La direcció va a càrrec de 8 monitors i dos consiliaris.
- Parròquia del Mercadal: organitza dos torns amb 12 nens i 43 nenes. La direcció va a càrrec de 14 monitors i dos consiliaris.
- Parròquies Germans Sàbat, Tialà i Domeny: fan un torn amb 23 nens i 24 nenes. La direcció la porten 9 monitors i un consiliari.

3.4.5. El finançament de l'obra

El finançament del les colònies de vacances, en els seus primers temps, va a càrrec de CARITAS a partir de l'organització centralitzada d'aquesta entitat, la qual es fa càrrec del dèficit que sol haver-hi¹²¹. Amb l'increment de torns de colònies es fa necessari cercar una altra estructura de finançament ja que l'aportació dels nens i nenes és molt minsa. Per donar a conèixer les possibilitat de participar i col.laborar en l'existència de les colònies es fa un programa per

¹²⁰ Vegeu *Directorí del Servei de Colònies de Vacances, Casals d'Estiu i Centres d'Esplai*, SCV Girona, 1976, p.4.

¹²¹ L'any 1968 CARITAS el dèficit arriba al 75% del pressupost total de les colònies organitzades. Per això és costum muntar una tómbola a la rambla de Girona amb la intenció de reduir el dèficit.

Radio Gerona on s'informa de les possibilitats d'ajudar en la campanya de les colònies de vacances. Transcrivim una part del guió radiofònic:

"...

Lr. - Y Usted puede ayudarnos:

Lra.- Contribuyendo al montaje de la casa.

Lr. - En distintos comercios de la ciudad de Gerona, está a disposición de todos una lista de los objetos que hacen falta para amueblar y dotar de utillaje la Casa de Colonias de Solius.

Lra.- Usted no tiene que hacer más que lo que hizo cuando la boda de Pepita: llegarse hasta la tienda, consultar la lista y comprar lo que halle de acuerdo con sus posibilidades.

Lr. - Así, com muchos pequeños esfuerzos se instalará la nueva casa de Colonias que ha cedido el Obispado.

GOLPE MUSICAL

Lra.- Usted puede ayudarnos:

Lr. - Suscribiendo una o varias becas para aquellos niños que necesiten vacaciones y no pueden pagarlas.

Lra.- La estancia de cada chico o chica en una colonia está valorada en unas 300 pesetas.

Lr. - Usted adopta uno o varios chicos y ha colaborado de una manera eficaz.

GOLPE MUSICAL

Lra.- Otro medio para ayudarnos:

Lr. - Enviar a CARITAS sus donativos en metálico o en especie.

Lra.- Una cantidad en efectivo, unos sacos de arroz, de azúcar, de otros alimentos.

Lr. - Una vez hecho su presupuesto de vacaciones verá lo que va a gastar y lo que debe dar a los demás para poder veranear tranquilo.

Lra.- Una simple llamada al 20.49.80., el teléfono de CARITAS Diocesana, bastará para que CARITAS acuda a recoger su donativo...." (sic) ¹²²

Altres fonts de finançament, a partir del anys 70, amb la xarxa de SCV estructurada a nivell comarcal, són la venda de paper, les rifes, les ajudes de la Caixa d'Estalvis, etc. Per això, ja l'any 1970 es decideix que *CARITAS Diocesana* porti al SCV solament un tant per cent de les despeses d'organització, formació, edicions i persones. *CARITAS* inverteix diners en les cases del SCV i promou les *CARITAS Parroquials i Interparroquials* d'on depenen les instal·lacions locals de

¹²² Vegeu ACDG, II.114.

casals i colònies¹²³. Aquest any, el SCV fixa en 10 ptes. per persona, la utilització de les seves cases de colònies, en el cas de grups de casals i colònies, i en 15 ptes. en el cas de grups no organitzats.

Per fer front a les necessitats de reforma d'algunes de les cases de colònies cal demanar un crèdit a la *Caixa d'Estalvis de la Diputació Provincial*. D'altra banda el volum d'activitats també va en augment: la compra de material, el muntatge d'actes i trobades, les beques i despeses d'administració, etc. Aquest sistema de finançament es manté fins a l'any 1980 quan per primera vegada CARITAS Diocesana no fa cap aportació econòmica al SCV, sinó que únicament col.labora amb la cessió de les seves instal.lacions i en tasques administratives.

¹²³ El 1976 el SCV de Lleida encara pot arribar a subvencionar-se però el SCV de Girona cobreix les despeses amb l'ajut que CARITAS li proporciona i que representa el 80% dels ingressos. El SCV de Barcelona es manté a través de l'ajut de CARITAS i dels ingressos que obté del lloguer de cases de colònies i altres serveis que ofereix.

4. ALTRES INICIATIVES INFANTILS I JUVENILS DE L'ESGLÉSIA

Aquest apartat presenta diferents propostes que al marge de l'acció catòlica també s'han desenvolupat des de l'Església. Presentem cinc iniciatives diferents que es desenvolupen al llarg de tot el segle XX i que abasten diferents públics i finalitats. Vegem-ho tot seguit.

4.1. EL TREBALL DELS SALESIANS AMB INFANTS I JOVES A GIRONA

Els salesians són una congregació religiosa fundada per Sant Joan Bosco¹. Don Bosco --nom amb el qual també se l'anomena-- institueix a Torí (Itàlia) el 1850 els *Tallers Salesians* i l'*Oratori Festiu*. Els Tallers Salesians no eren altra cosa que les escoles professionals salesianes. Escoles d'oficis on els joves aprenien i treballaven diferents tasques com la sastreria, l'enquadrernació, la fusteria, etc. L'Oratori Festiu esdevé un espai destinat també als joves obrers i marginats amb el propòsit de proporcionar-los un ambient religiós i moralment sa. De fet, els oratoris ja existien en aquell temps. Don Bosco el que fa és obrir-los tot el diumenge, del matí fins al vespre i no sols una hora com es feia habitualment. La segona modificació és que acull joves de qualsevol procedència i no solament els propis de la parròquia. Amb aquestes dues innovacions l'Oratori Festiu acaba acollint nens abandonats, necessitats, joves artesans i també, joves de bona classe social. Els salesians doncs, apareixen amb aquestes dues obres com a model d'intervenció educativa en el món dels infants i joves.

S'introdueixen a Catalunya el 1885 a través de Barcelona gràcies a la Sra. vídua de Serra, "Doña Dorotea de Chopitea" la qual ajuda en la creació del Tallers Salesians per tal d'ajudar els fills dels obrers. L'any següent, el 1886, del 8 d'abril al 6 de maig, Don Bosco ve a Barcelona i la seva visita serveix per cohesionar i eixamplar aquest primer nucli de seguidors de l'obra salesiana. Val a dir que la nit del 6 al 7 de maig del 1886 Don Bosco la passa a Girona.

¹ San Joan Bosco neix el 1815 i mor el 1888. El 1859 funda la Congregació de Sant Francesc de Sales --congregació dels salesians--. Creia que el medi ambient influïa més en l'home que no pas l'herència. Per això estableix un sistema preventiu que partia del que avui anomenem escola activa, treball en equip, abandonament del càstig físic, educació com a recurs per transformar els pobres i millorar la formació dels obrers, el cant i l'alegria i el joc com una forma d'apostolat. Vegeu FIERRO, Rodolfo (1955): *Biografía y escritos de San Juan Bosco*, Biblioteca de Autores Cristianos, Madrid. Per a una estudi concret de la seva aportació a la pedagogia del lleure vegeu també GALLEGÓ GAGO, Utensilia Maria (1987): *El tiempo libre en el sistema educativo de Don Bosco*, Tesis de Doctorado en Ciencias de la Educación, Universidad Complutense de Madrid.

La implantació dels salesians a Girona es deu al moviment salesià que creix a Barcelona i a la família Fontcuberta que és una de les primeres famílies que milita en el moviment de *Cooperadors Salesians*². Aquesta família decideix lliurar dues finques a l'obra salesiana: "*La Boscosa*" --ubicada al camí de Girona a Banyoles-- i "*La Manola*" --al barri de Pedret--. D'aquesta manera, a començaments del 1891, Carles Fontcuberta té les primeres converses amb el director dels Tallers Salesians de Sarrià, Don Felip Maria Rinaldi, per tal de projectar una fundació salesiana a Girona.

Per endagar el projecte Don Felip Maria Rinaldi destina a Girona el sacerdot gallec Manuel Benito Hermida Pérez i el clergue estudiant Dionisio Vicentin. Entre el setembre i l'octubre del 1891 arriben al barri de Pedret de Girona. No és, però, fins al 8 de maig del 1892 que el Pare Hermida inaugura un Oratori Festiu o Esplai Dominical en la vella masia de "La Manola". Tal com ens ha explicat Ramón Alberdi³, en aquesta festa d'inici hi ha més de vuitanta nens, la majoria de Pedret. També hi ha nenes i gent gran. Es fan volar globus, es fa una rifa, s'improvitsen jocs: trapezi, palanques, volant, etc. Al cap de poques setmanes, el nombre de nens que assisteix a l'Oratori Festiu és ja de dos-cents. Al costat dels dos salesians hi ha també una colla de seminaristes i alumnes grans de l'Institut de Girona que fan jugar i divertir els nens, tot cooperant amb l'obra de Don Bosco.⁴

Aquest mateix any 1892 el pare Hermida ha de tornar a Barcelona i en el seu lloc ve el pare Santiago Ghione. La missió d'aquest darrer és ampliar l'obra de

² Els *Cooperadors Salesians* són la tercera família espiritual fundada per San Joan Bosco, juntament amb la *Societat Salesiana* i l'*Institut de les Filles de Maria Auxiliadora*. La característica dels Cooperadors Salesians és que no cerquen la perfecció cristiana a través de la pràctica de la pietat i penitència com les altres, sinó que tendeixen a la perfecció principalment amb l'exercici de la caritat vers el pròxim i en particular, cap a la joventut pobra i abandonada.

³ Vegeu ALBERDI, Ramón (1992): *Girona. Cent anys de presència salesiana 1892-1992*, Acte acadèmic commemoratiu del centari, ed. Casa Salesiana de Girona, 1992.

⁴ Vegeu LISTA, Aurora (1892): "Nuevo favor del cielo. Casa salesiana en Gerona", *Revista Popular*, núm.42, 9 de juny del 1892, p.362.

l'esplai dominical i algunes classes que es fan tot construint i obrint la granja escola. D'aquesta manera el dies 13 i 14 de maig s'inaugura la Granja Salesiana de Sant Isidre. En quatre anys (1893-1897) el nombre de nens asilats en aquesta granja passa de nou a cinquanta-sis. Aquest internat absorbeix tant els salesians, que el 1898 han de suspendre les activitats de l'Oratori Festiu i les classes gratuïtes que fan per als nens dels voltants. Conserven però, una banda de música que havien creat el 1895.

La necessitat d'engrandir-se els porta a obrir una nova església el dia 28 de juny del 1901 dedicada a Maria Auxiliadora. D'aquesta manera la seva projecció a la ciutat de Girona es va consolidant fins a arribar a oferir una llar, una escola i una església. A tot això, cal afegir-hi una casa de formació per a joves salesians que s'obre el 1928.

Els salesians són tots autodidactes. La seva preparació tècnica es fonamenta en l'experiència i l'observació. En l'internat conviuen moltes hores amb els infants i joves. El diumenge és el dia dedicat al descans i a jugar:

"...a la tarda hi havia el passeig, visita dels familiars i, sovint, sessió de teatre. I és que l'acció educativa no passava només per l'església, sinó també per nombroses manifestacions lúdiques, com els passeigs i les excursions --"amb l'autobús de les espardenyas", ens ha precisat un dels testimonis d'aquell temps--, la música --cant, banda i fins i tot orquestrina-- i el teatre, l'expressió més espectacular del qual eren *Els Pastorets*, que tenien molta participació dels nens i que han deixat un record inesborrable en el cor de moltes generacions".⁵

Durant el període republicà la presència salesiana a Girona es manté però el dia 20 de juliol del 1936 decideixen marxar. La reconstrucció de la comunitat salesiana es fa el 1939 un cop acabada la guerra i de seguida es posa en marxa l'Oratori Festiu. Passa els seus millors moments, sobretot sota la direcció de Salvador de

⁵ Vegeu ALBERDI, Ramón (1992): *O. c.*, p.26.

Bonis (1948-1951), hi ha més de cent nens inscrits els quals realitzen tot tipus d'activitats lúdiques (tómboles, partits de futbol, teatre) combinades amb el catecisme i reunions formatives. És a partir d'aquest èxit que es decideix constituir el Cercle Domènec Savio.

Dins la Congregació Salesiana de Girona també té lloc la constitució d'un grup d'Aspirantat que es manté durant 25 anys (concretament des del 1952 fins al 1977). Aquest grup es dedica, com tots els grups d'aspirantat, a l'estudi i a la pietat combinats amb activitats lúdiques i artístiques: jocs, esports, excursions, rondalles, teatre...

Entrats als anys setanta, l'obra salesiana té menys impacte entre la població gironina. Possiblement hi ajudi l'empenta que la pastoral del bisbat té en aquest període a través del SCV i el fet que aquests restin totalment al marge d'aquesta pastoral. També deu influir-hi la nova obertura democràtica que ja s'entreveu i el fet que aquest moviment hagi estat més proper a postures conservadores i de dretes.

El curs 1974-75 es decideix arrendar una part de l'edifici vell a la Delegació Provincial del Ministeri d'Educació i Ciència. L'Aspirantat salesià de Girona el curs 1977-78 és traslladat a la casa salesiana de Mataró i l'any 1978 es venen bona part dels camps de conreu que tenen. L'any següent fan el mateix amb els terrenys i els edificis, tret del santuari i el seu soterrani. Als salesians que queden a Girona, el bisbe els confia la parroquia de Sta. Eugènia. Precisament és en aquesta parròquia on iniciaran un petit moviment infantil i juvenil que el 1984 es vincularà a la *Federació de Clubs Juvenils Don Bosco de Catalunya* (FCJDBC)⁶.

⁶ La FCJDBC es constitueix el 1983 --malgrat que alguns dels seus grups són molt més antics-- fruit de la necessitat de compartir i relacionar-se els diferents centres juvenils d'orientació salesiana. La decisió de crear la federació no és fàcil ja que un sector dels grups creu que val més integrar-se en el Servei de Colònies de Vacances (SCV) constituït a les diòcesis catalanes i potenciar el carisma salesià des de dins el moviment, més que no pas iniciar de nou una altra "federació". Finalment es crea la nova federació de centres que volen que tinguin com a tret distintiu el to salesià. Els centres fundadors són tres centres de Barcelona: Martí-Codolar, Meridiana i Sant Andreu. Des del moviment es formen els monitors a través de l'Escola Mirall.

4.2. LES CONGREGACIONS MARIANES

Les Congregacions Marianes són obra de la Companyia de Jesús i neixen a partir de l'esperit dels exercicis espirituals de Sant Ignasi. Entre els seus propòsits hi figura el foment de la vida de pietat, la formació intel·lectual, espiritual i teològica, i la vivència de la caritat i les obres d'apostolat. Es tracta doncs, d'un moviment fonamentalment religiós, pietós i de culte a la Verge Maria. L'any 1581, quan varen venir els primers pares de la Companyia de Jesús a Girona, ja varen fundar una Congregació Mariana a l'església de Sant Martí⁷. Aquesta primera congregació segurament es va desfer quan els jesuïtes van sortir de Girona el 4 d'abril del 1767 seguint les ordres d'expulsió dictades per Carles III.

4.2.1. Les Congregacions Marianes a Girona durant el primer terç de segle XX

Els jesuïtes restableixen la *Congregació de Maria Immaculada i de Sant Lluís Gonzaga* el 6 de gener del 1888. S'instal·len als baixos de la casa núm.19 del carrer Ciutadans --l'actual Fontana d'Or-- i disposen d'una capella on es reuneixen els congregants. Aquesta casa aviat es fa petita i el 1894 obtenen el permís per a dir missa en l'església de Nostra Sra. dels Dolors. D'aquesta manera, en espera que s'acabi de construir l'església del Sagrat Cor --fet que té lloc el 14 de juny del 1901--, realitzen tots els seus actes en l'església dels Dolors.

El moviment durant el primer terç de segle s'estructura en dues congregacions⁸:

a) La *Congregació San Estanislau de Kostka* per als nens més petits, fins als 13 anys. Popularment es coneixen com els *Estanislaus*.

⁷ Vegeu MIRAMBELL, Enric (1948): "La primitiva Congregación de Gerona", *Alma*, 8 de diciembre de 1948, p.10.

⁸ Més endavant, en els anys quaranta veurem con s'hi afegeix una tercera congregació: *Sant Francesc de Borja*.

b) La *Congregació de Sant Lluís de Gonzaga* on pertanyen els joves de més de 14 anys fins que fan el matrimoni. Popularment coneguts com els *Lluïsos*.

A més d'aquestes congregacions el 1918 té lloc la creació del *Patronat de la Joventut de la Congregació Mariana de Girona*, pensat com a complement de la catequística, per a l'esbarjo i la distracció dels nens, sota la direcció del jesuïta Joan Creixell. L'obra és possible a partir de les almoines de Carme Viñals, vídua de Majuelo⁹. El Patronat s'ubica en una finca del carrer de la Rutlla, al costat de la via del tren de Sant Feliu de Guíxols a Girona. L'objectiu d'aquesta obra és atreure els nois del barri i tenir-los durant els seus oci sota la tutela de la congregació. De fet, "*El primer paso consistia en atraerlos con juegos, veladas teatrales, proyecciones y lecciones ocasionales de moral. Una vez familiarizados con ello se procedía al desarrollo de su inteligencia a base de clases de cultura general y una intensa formación cristiana. En una palabra: se preparaba a los niños para la vida --fin próximo-- y para que más tarde obtuvieran un sitio en la Gloria, fin remoto*"¹⁰. L'objectiu d'aquest Patronat és educar els nois moralment i religiosa. La manera de fer-ho és, fonamentalment, a través el catecisme que es fa tots els diumenges. El catecisme comença a les 11 del matí tot resant unes oracions. Llavors els nens són repartits per graus i dins de cada grau, per seccions. Cada secció té un responsable congregant. El congregant dóna una explicació doctrinal d'una hora aproximadament als nens de la seva secció i un cop acabat, van al pati a esbargir-se. En altres ocasions, en lloc d'anar al pati, se'ls passen pel.lícules. També es resen unes oracions i abans de sortir se'ls reparteixen estampes i el full d'assistència on figura el comportament que han tingut. Aquesta obra creix i acaba constituint-se com el Patronat de la Joventut del carrer del Carme, *Patronat de Sant Pere Claver*, que esdevé una mena d'oratori festiu amb classes nocturnes per a obrers, catecisme per als nens i esbarjo.

⁹ Vegeu CREIXELLS, Joan (1948): "Recordando mi Patronato", *Alma*, 8 de diciembre de 1948, p.2. i també l'article de MIRAMBELL I BELLOC, Enric (1990): "Els congregants de la Immaculada (II)", *Diari de Girona*, 16 de desembre del 1990, p.6

¹⁰ Vegeu "Bodas de plata del Patronato. Fundación - Historia", *Alma*, núm.35, agosto del 1943.

L'objectiu de les congregacions marianes es pot dir que és "...en primer lugar inspirar a sus miembros a la verdadera devoción a la Madre de Dios, y en segundo lugar, hacer de los Congregantes buenos cristianos, verdaderos soldados de Cristo, capaces de defender la Iglesia contra cualquier ataque de sus enemigos"¹¹. Amb aquesta voluntat de formar cristians capaços de difondre i d'actuar com a exemple de la doctrina de l'Església, l'educació té un paper important dins el moviment. Cal recordar que el Papa Lleó XIII havia anomenat a aquestes Congregacions "*excel.lents escoles de pietat cristiana i la salvaguarda més segura de la innocència de la joventut*". Per això el congregant ha de formar-se i se l'ha d'ensenyar a parlar, a instruir amb un llenguatge concret, amb mètode i procediments adequats. Tot el necessari perquè pugui exercir convenientment la formació catequística. En definitiva se cerca una formació integral a través d'una intensa vida espiritual.

Les activitats dels congregants se centren en la vida de pietat intensa, en l'actuació catòlica i en l'acció caritativa. Malgrat ser un moviment totalment altruista i de voluntariat se'ls exigeix un fort compromís que es complementa amb un control d'assistència que pot arribar a fer-los donar de baixa si no compareixen en els actes reglamentaris. Les activitats més significatives són l'assistència a missa --missa sabatina a dos quarts de vuit del matí i missa vespertina a dos quarts de vuit de la tarda--, assistència a actes de la vida religiosa de la ciutat -- Quaranta Hores de Setmana Santa, processó, Corpus, etc.--. Pel que fa a la tasca apostòlica i de caritat, d'una banda els congregants es dediquen a l'ensenyament del catecisme, no sols en la pròpia església del Sagrat Cor, sinó que es distribueixen en diferents indrets de la ciutat. Se sap que arriben a Salt, Sant Daniel, Sant Feliu, el Carme i l'església dels Dolors. També la seva activitat se centra en l'atenció als necessitats, fonamentalment a través de les visites periòdiques als assilats de les Germanetes dels Pobres i als infants i tuberculosos de l'Hospital de Santa Caterina.

¹¹ Vegeu ALTIMIR, Salvador (1941): "Lo que son las Congregaciones Marianas", *Cronica Mariana*, p.7.

En la Congregació hi ha també una secció d'activitats lúdiques que organitza partits de futbol i excursions fonamentalment. A més de tot això, la Congregació també organitza activitats musicals i artístiques a través de les seves acadèmies: l'Acadèmia de Santa Cecília i l'Acadèmia Artística. La primera, dedicada a la música, és organitzada i dirigida pel seminarista --i posteriorment mossèn-- Francesc Geli i, la segona, que ofereix les seves representacions en el Centre Cultural, en el Patronat de Sant Pere Claver i en el Casal Gironí.

Les congregacions marianes tenen un director, pare de la Congregació, i un president que és sempre un dels joves que participa en les activitats. La tasca del pare director és vetllar pel nivell de vida religiosa. Els congregants han d'escollir a més, un director espiritual que els condueixi i guiï en la seva vida espiritual.

Malgrat la tradició que les obres del jesuïtes són sempre elitistes i que sols estan reservades als fills de les famílies més benestants, segons Mirambell, aquest no és el cas de Girona, on aquestes congregacions eren obertes a tota mena de persones de diferent condició social, tant estudiants, com universitaris, com obrers o aprenents¹². Alguns dels noms dels congregants de la Congregació Major (lluïsos) durant el primer terç del segle XX són: els germans Puig Viladevall, un farmacèutic i l'altre enginyer; els Masó i Aragó; els Sureda, un arquitecte i l'altre metge; els Avellí, un missioner i l'altre industrial; els Roca i Bartrina; els Vall i Cadenas; en Cànovas; en Veray; en Solà; l'Esteve; en Cruañas; en Moret; el Llapart; en Viñas; en Geli; en Tortós; en Vidal; etc. A la Congregació Menor (estanislaus) s'hi troben, entre altres, Carles Iglesias i Josep M^a.Brusés. Per altra banda, els noms dels directores d'aquest primer període són: P.Josep Castellà, P.Josep M^a.Perera, P.Francesc Ferrer, P.Simon de R.Parés, P.Joan Creixell (1918 - 1923), P.Manel Trullàs (1923 - 1927), P.Joaquím M. Valentí (1927 - 1931). Pel que fa als presidents podem dir que alguns varen ser: Jaume Veray Vallès, Ignasi Prim de Batlle, Joaquím Veray Vallès, Josep Sambola Clapés, Fidel

¹² Vegeu MIRAMBELL I BELLOC, Enric (1990): "Els Congregants de la Immaculada (I)", *Diari de Girona*, 2 de diciembre del 1990, p.6.

Martínez Marquès, Santi Masó Valentí i Lluís de Puig Viladevall, entre altres.

4.2.2. Les Congregacions Marianes durant el període de la II República

Amb II República, l'any 1931 se suprimeix la Companyia de Jesús a Espanya. Això afecta també les seves congregacions. A Girona, per evitar la desaparició d'aquest moviment infantil i juvenil els congregants cerquen un clergue secular que figuri oficialment com a director i s'abandona l'església del Sagrat Cor i les seves dependències. Es busca un local que no tingui cap relació amb la Companyia i finalment s'instal·la en el local conegut com "*La Amistad*", al carrer de la Força, al costat de l'institut. El local s'acaba coneixent com el "Centre Cultural".

La Congregació Mariana de Girona té en aquest període una gran activitat a la nostra ciutat¹³, i s'estableix un àmpli ventall de seccions. Podem dir que l'any 1934 integren la Congregació Mariana de Girona: la Secció de Pietat, la Secció de Caritat, la Secció de Catecismes, la Secció de Cultura, l'Acadèmia Musical de Santa Cecília, la Secció Artística, la Secció d'Espectacles i la Secció d'Esports i Esbargiment. Aquesta darrera amb la finalitat de:

"...proporcionar el degut esplai als Congregants, tot fent-los agradable la seva estada dins el nostre casal.(...) Res millor que agermanar com cal el treball de l'esperit i l'esplai corporal. 'Mens sana in corpore sano' deien els antics; així també hem nosaltres de fer; procurar abans que tot, això sí la salut de l'ànima, però, cap inconvenient hi ha, satisfeta aquesta exigència, que donem al nostre cos l'esbarjo i esplai necessari per a fer-lo robust, per enfortir-lo, i per a fer-lo instrument digne dels desigis que Déu hagi concebut, sobre nosaltres"¹⁴.

¹³ Aquesta activitat queda reflectida en el *Bulletí del Centre Cultural*, revista que editen els congregants durant el període de la II República. Un cop acabada la guerra, la revista portaveu de la Congregació es diu *Alma*.

¹⁴ Memòria de l'actuació i organització de les diferents seccions que componen la Congregació Mariana de Girona, *Nombre Extraordinari del Bulletí del Centre Cultural dedicat a la Immaculada Concepció*, any II, núm.13, 8 de desembre del 1934, p.19.

Algunes de les activitats que s'apunten dins aquest espai corporal, són: jocs de saló --parxís, escacs, ping-pong, billar--, excursions i esports. Aquesta intensa activitat es manté fins al 1936 quan els primers estralls de la guerra fan que se saquegi el temple del Sagrat Cor i que morin el pare Josep A. Vergés i el pare Joaquim M. Valentí.

Pel que fa a les persones implicades de manera més directa en aquest moviment durant el període republicà, cal esmentar, com a responsables jesuïtes al capdavant del moviment a: P. Joaquim M. Valentí, P. Jaume Romà, P. Josep A. Vergés, P. Joan Serra. Igualment, alguns dels congregants que ocupen càrrecs de presidència són: Jaume Bartrina Mas, Narcís Busquets Mulleras, Carles Sureda Costa o Francesc Geli Fraser. D'altres congregants d'aquest període són Viader, Solà, Figueras, Riuró, Puigbert, Sidera, Ibern, Dalmau, Camps, Martínez, Puig, Barroso, Masià, Burgent, Planas, Soler, Massanes, etc¹⁵.

4.2.3. Les Joventuts Marianes durant el franquisme i la transició

4.2.3.1. La represa de les congregacions i el relleu dels dominics

El 6 de febrer del 1939 els congregants reprenen la seva vida pietosa sota la direcció del pare Joan Serra. El 15 de maig del mateix 1939 es canvia el director de la Congregació amb l'arribada del pare Ramon Palau. Amb ell hi ha una plena restauració de les activitats i torna a funcionar la Secció de Pietat, el catecisme --que acull uns 70 nens a l'església del Sagrat Cor--, la secció de caritat, la de cultura, les activitats artístiques i la secció d'espectacles.

La situació que s'estableix després de la guerra és favorable a l'Església i als moviments de tipus religiós. Les congregacions marianes de seguida es refan i el 8 de desembre del 1940 s'hi afegeix una tercera branca: *La Congregació de la*

¹⁵ Vegeu MIRAMBELL I BELLOC, Enric (1991): "Els congregants de la Immaculada (III)", *Diari de Girona*, 6 de gener del 1991, p.6. En aquest article es reproduïx una fotografia amb els congregants que hem esmentat.

Purificació i San Francesc de Borja, pensada per donar continuïtat als congregants que s'han casat i han deixat la secció dels lluisos. Pel que fa a les altres seccions de la congregació, van reprendre les seves activitats i fan instrucció catequística en el Patronat, a la parròquia de Sant Daniel i en els menjadors d'Auxili Social.

La Congregació Menor dels Estanislau funciona plenament¹⁶, tot formant els nois que hauran de passar a donar vida a la Congregació Major dels Lluïsos. A més dels actes de pietat i les misses de tots els diumenges, també tenen les seves seccions: la Secció de Caritat --amb les visites setmanals als avis de les "*Hermanitas de los Pobres*"--, la Secció Missional, l'Acadèmia de Formació, etc. La Congregació Major també té una bona relació d'activitats que configuren la seva raó de ser, seguint la trajectòria de l'època anterior. Algunes de les activitats més representatives són: la missa reglamentària tots els diumenges a les nou del matí, la missa de Comunió General el segon diumenge de cada més --on hi van les tres congregacions--, la missa sabatina el dissabte a dos quarts de vuit, el mes de maig, la novena de la Immaculada, la festa de Sant Josep amb el viacrucis, les visites a la Caritat, el Catecisme del Patronat de la Joventut i el de Sant Daniel, l'obertura de la biblioteca, l'acadèmia de Santa Cecília, la Secció Dramàtica amb la representació de "*Los Pastorcillos*", el concurs literari, la catifa de Corpus, etc. Des del 1943 fins a finals del anys 50 s'organitzen també un certàmens literaris en honor de la Immaculada.

El 1945 les Congregacions Marianes s'adhereixen oficialment a la *Joventut Diocesana d'Acció Catòlica*. El 1951 els jesuïtes marxen de Girona i l'activitat de la Congregació és continuada pels dominics, actuals ocupants de l'església del Sagrat Cor. La tasca amb infants i joves continua i al llarg dels anys cinquanta instauren els *Tallers de Natzareth*, tal com consta en l'acta del 15 de març del 1957 on es diu que "*Se concedió una subvención de 1000 ptas., accediendo a una petición firmada por don Jaime Ordis, presidente de las Congregaciones*

¹⁶ Vegeu "*La Congregación Menor*", *Alma*, núm.38, noviembre del 1943, p.2.

Marianas, en concepto de ayuda económica a los llamados "Talleres de Nazareth" de pre-aprendizaje, y que funcionan en esta capital, al igual que en Barcelona, bajo los auspicios de dicha congregación y dirigidos por la Hermandad de Ingenieros Industriales."¹⁷

A finals dels anys cinquanta té lloc la vinguda del pare Josep Quilez. Aquest és un reactivador del moviment infantil i juvenil marià a Girona. Funda els "*Montañeros de Sta. Maria de Gerona*".

Els directors de la Congregació Mariana i responsables dels estanislaus i dels lluïsos en aquest període són els següents pares jesuïtes i dominics: P.Ramon Palau (1939-1947), P.Valentí Prat (1947 - 1948), P.Jaume Nadal, P.Ortoneda, P.Negre, P.Jaume Ordís i Pagès i el P. Josep Quilez. Alguns dels presidents del moviment congregacionista al llarg d'aquests anys són: Francesc Roca Soler, Martíà Camps Dalmau, Josep M. Prat Roca, Ferran Ventós, Valeri Simón González i Enric Mirambell.

4.2.3.2. Els *Montañeros de Santa María de Gerona*

L'associació *Montañeros de Santa María* neix el 1959 a partir de les activitats que es fan a les congregacions marianes. Té una associació homòloga femenina -- *Montañeras de Santa María* creada el 1962. L'iniciador a Girona és el dominic pare Quilez. Es tracta d'un moviment marià que parteix de moltes de les tècniques escoltes per atraure i formar els joves. És un moviment molt tancat en ell mateix, al marge de la pastoral del bisbat i molt proper a unes famílies benestants de la ciutat amb una clara tendència dretana i conservadora. El moviment està estretament lligat i dirigit per aquest pare dominic, fins al punt que quan és traslladat fora de Girona a mitjans dels anys setanta, els *Montañeros* deixen de funcionar. A part de la seva vida de pietat i religiosa, les activitats essencials són

¹⁷ ARXIU HISTORIC GENERAL DE LA DIPUTACIÓ, Actes de la Comissió d'Educació, esports i turisme, any 1957.

les sortides i les acampades¹⁸. A mitjans dels anys setanta aquest moviment decau i desapareix.

4.2.3.3. L'Acolliment Centre de Joves

L'any 1977 el dominic pare Quilez es torna a trobar a Girona. La seva estada refà el moviment infantil i juvenil dins la Congregació, encara que ara amb un nom nou: *Acolliment Centre de Joves*. Aquest moviment acull prop d'un centenar de joves des dels 10 fins als 22 anys i s'estructura en dues grans seccions: la dels més petits i la dels més grans. Cada dissabte al matí prop de trenta joves es reuneixen en el local situat en la plaça de la Mercè, (en l'antic col·legi Marista, darrera el convent dels dominics). Les activitats consisteixen en catequesi, xerrades, teatre, jocs, etc. Hi ha també activitats establertes, com ara, els Pastorets per Nadal, el foc de St. Joan, el campament a l'estiu, etc. El pare Quilez torna a marxar de Girona i un cop ell és fora, el moviment s'aguanta un temps però prop del 1982 desapareix.

¹⁸ Algunes de les acampades que es realitzen són: l'any 1965 del 6 al 16 de juliol amb 40 participants de 14 a 16 anys a St. Feliu de Pallerols (Font del Roure). El director és el mateix Pare Josep Quilez. L'any següent, el 1966 també es fa una acampada del 23 al 30 de juliol sota la direcció també del P. Josep Quilez. Consta també que el 1972 els *Montañeros de Santa Maria de Gerona* organitzen dos campaments. Un del 3 al 13 d'agost i l'altre del 13 al 23 del mateix mes amb 30 assistents de 12 anys de mitjana a St. Pelegrí de Cogolls (les Planes). El cap és Josep Mirandez -- Mestre Nacional de clara tendència conservadora i fins hi tot proper a idees polítiques d'extrema dreta-

4.3. L'ESCOLTISME DELS EXPLORADORES DE ESPAÑA - "LA SALLE" DE GIRONA

Els *Exploradores de España de "La Salle"* de Girona és un agrupament vinculat a l'*Asociación Scouts de España* (ASDE) com a moviment continuador de l'obra dels *Exploradores de España*¹⁹. L'ASDE constitueix el 1962 la seva *Zona IV* a Catalunya.

El naixement d'aquest escoltisme a "La Salle" està determinat per l'arribada a Girona, el curs 1963/64, del germà Francesc Frederic Gil, conegut com "Carlos", provinent d'Aragó. Possiblement aquest ja coneixia l'obra dels EE, de manera que amb moltes ganes de promoure quelcom a "La Salle" inicia un agrupament escolta amb els els nois més grans de l'escola. L'obra és acollida a "La Salle" com a institució eclesial, malgrat que no és massa ben vist per la resta de germans de "La Salle"²⁰. Per tal d'arriar l'agrupament el germa Carlos es val de l'ASDE existent a Barcelona, de manera que es realitzen alguns campaments conjunts per tal d'anar treballant el mètode. Altres caps d'agrupament després del germa Carlos són el germà Fernando Pueyo i el germà Guillermo.

Aquests EE, també coneguts com *Scouts de España*, s'identifiquen com a escoltes catòlics, "*potser més catòlic que l'escoltisme que en aquell moment es definia com a catòlic ja que aquest era portat sovint per laics*" i espanyols. Una altra de les diferències amb l'escoltisme catòlic català que hi ha Girona és precisament el caràcter nacionalista. Per altra part, els EE-"*La Salle*" són una obra tancada a l'escola de "La Salle". No es tracta tant d'un moviment arrelat a la ciutat com d'una obra pròpia d'aquesta escola.

¹⁹ Vegeu l'evolució d'aquest moviment i la seva implantació a Girona en l'apartat de les iniciatives de la societat civil.

²⁰ Entrevista realitzada el dia 18 de juliol a Josep Ferrer, Joan Capella i Jaume Ferrer, ex-escoltes dels *Exploradores de España - "La Salle"* de Girona.

Segons alguns dels escoltes d'aquest agrupament²¹ hi ha molt poca relació amb la resta d'agrupament de l'escoltisme gironí. S'arriba a fer alguna trobada de caps conjunta entre els dos escoltismes²².

La primera patrulla que es forma és amb els nois dels darrers cursos de "La Salle". La intenció és formar els possibles caps de noves colles²³. L'agrupament creix i passa la seva millor època entre els anys 1967 i 1973 quan hi ha uns 40 escoltes, uns 25 llobatons i també s'inicia un grup de daines, encara que dura molt poc. Arriba a haver-hi sis patrulles, encara que la major part del temps només n'hi ha quatre.

Les activitats que organitzen són les pròpies de tot agrupament escolta, amb un pes molt important dels campaments²⁴. L'esquema d'un dia de campament pot ser aquest: a les 7 del matí aixecament de bandera. A les 9 comencen les activitats. A la 1.30 dinar i a les 8 s'arria la bandera i es diu l'oració. A les 8.30 se sopa i a les 10 es va a dormir. Les activitats generals consisteixen en: pionerisme; educació física; primers auxilis; formació de l'esperit scout: llei

²¹ Entrevista realitzada el dia 18 de juliol del 1994 a Josep Ferrer, Joan Capella i Jaume Ferrer, ex-escoltes dels *Exploradores de España - "La Salle"* de Girona.

²² En el curs 1972-73 es fa una trobada de caps a Orsevinyà (Montnegre).

²³ Entre aquest hi trobem Enric Ripoll, Joan Lluís Romi, Jordi Brugués, Joan Brunet, Josep Oliva, Joan Serrat, Salvador Huget, Josep Ferrer i Joan Capella.

²⁴ Alguns dels campaments que es realitzen per part d'aquest escoltisme són: "Agullana II" del 17 al 25 de juliol del 1966 amb 35 assistents de 14 anys de mitjana. El director és Josep Blanes, professor i dirigent. El campament a la Font del Padrí de Vall de Bianya del 1 al 24 de juliol del 1972 amb 31 assistents de 13 anys de mitjana. El cap és Josep Ferrer (estudiant). El 1973 el campament és al Molí de Sant Pelegrí (les Planes) del 3 al 17 de juliol del 1973 per a 20 assistents de 11 anys de mitjana. El cap és Fernando Pueyo (religiós educador). Aquest mateix any la branca llobatons d'aquest escoltisme organitza un campament del 14 al 21 de juliol del 1973 a Planoles. Els assistents són 15 de 10 anys de promig i el cap és Montserrat Coll (estudiant). El 1974 el campament es fa del 3 al 17 de juliol del 1974 amb 22 assistents de 11 anys de mitjana a la Roureda de Cuní d'Olot. El cap del campament és Fernando Pueyo Ruiz. També aquest mateix any s'en fa un altra del 4 al 14 de setembre del 1974 a la Font del Coral (Campdevàrol). El núm d'assistents és de 18 i l'edat mitjana és de 14 anys. El cap és Jaume Ferrer. Vegeu AHG, Fons del Govern Civil, any 1968, lligall 1637.

scout, virtuts scout, lema..; cants i sortides pels voltants²⁵. Entre les activitats més habituals hi trobem: actes solemnes --com ara l'aixecament i baixada de bandera, la Santa Missa i la Promesa--, les activitats de formació --amb xerrades i jocs formatius--, les activitats d'educació física --amb gimnàstica, jocs i natació--, activitats d'aire lliure i utilitàries --sobretot treballs manuals i jocs--.

Segons alguns dels escoltes que han pres part en aquest escoltisme "no hi havia massa determinació ideològica" a l'hora de portar els nens a aquest agrupament o a un altre. Sembla que moltes de les famílies, si havien participat en l'escoltisme del minyons, opten per portar als fills a aquest escoltisme catòlic català. Les famílies que no han tingut relació amb aquest escoltisme i que porten els fills a "La Salle", opten per portar els nens a l'escoltisme que es fa en aquest col·legi. Hi ha casos de famílies que tenen un dels fills en l'escoltisme dels minyons i l'altre en l'escoltisme dels EE de "la Salle"... Malgrat tot, l'escoltisme dels EE - "La Salle" no s'estén més enllà de l'escola de "La Salle" i no arrela entre la població gironina, molt més identificada amb l'escoltisme catòlic català, sobretot en el període de transició democràtica quan el sentiment catalanista es revifa. D'aquesta manera l'any 1977/78 la nova situació político-social, el fet que no hi ha massa continuïtat i relleu entre els caps que van plegant, etc. fa que els *Exploradores de España - "La Salle"* desapareguin.

²⁵ Dades extretes de l'AHG, Fons del Govern Civil, any 1968, lligall 1637, referent al campament realitzat a Joanetes del 13 al 33 de juliol del 1968 amb 25 assistents de 14 anys de mitjana i dirigit pel religiós Frederic Gil.

4.4. EL MOVIMENT DELS FOCOLARINS (L'OBRA DE MARIA)

El moviment dels Focolarins neix a través de Chriara Lubich a Trento (Itàlia) l'any 1943 durant l'última guerra mundial quan un grup de noies veuen en Déu el gran ideal de la seva vida i s'esforcen a viure profundament l'Evangelí a través d'una vida de caritat seguint el testament de Jesús. El moviment és aprovat per l'Església com una Pia Unió amb el nom d'*Obra de Maria*. El seu nom prové de focolar (nom de la casa on viuen) i s'entén com la llar de foc de l'amor. El moviment s'estén i s'obre a tothom --no exclusivament a dones ni tampoc només a infants i joves-- de manera que s'introdueix a molts altres països i aviat sobrepassa els dos milions de seguidors²⁶. Malgrat tot, no té cap lligam jurídic ni cap estructura feta.

Segons Mn. Josep Colomer el seu objectiu principal és "*viure la perfecció de la caritat mútua, que engendra la presència de Jesús enmig nostre, promesa de l'Evangelí. (...) La unitat per la caritat és el carisma d'aquest Moviment. (...) És per tant, una espiritualitat social, comunitària, col·lectiva, viscuda en Cos Místic, i que no pot viure un sol, sinó units als altres. Potser aquesta és la diferència més notable que la distingeix de la altres obres, moviments i espiritualitats de l'Església.*"²⁷

El centre de l'Obra es troba a Rocca di Papa a Itàlia i en l'Escola sacerdotal de Grottaferrata --prop de Roma-- s'aprofundeix en els principis d'aquest moviment. En aquesta escola hi assisteixen alguns sacerdots gironins, entre els quals hi trobem Mn. Josep Colomer, Mn. Joan Piera, Mn. Martí Vergés i Mn. Ramon Tremoleda.

²⁶ L'any 1970 el moviment ja està estès en més de 100 països, sobretot a Europa, també a Amèrica del Sud, Àsia, el Japó i les Filipines.

²⁷ Vegeu MADRENYS, Pere (1970): "Focolarins. Declaracions de Mn. Josep Colomer, sobre aquest moviment que arriba a Girona", *Vida Catòlica*, núm.316, año XXIX, diciembre 1970.

A Girona el moviment s'introdueix a través de la persona de Mn. Evarist Feliu prop del 1967, malgrat que a Espanya ja feia alguns anys que hi havia representació, almenys des del 1962. L'any 1970 el moviment ja ha arrelat a Girona i hi ha més de 100 gironins que participen en la Mariàpolis --trobades de convivència d'una setmana que organitzen els focolarins i el nom de les quals vol dir "ciutat de Maria"-- que se celebra a Burgos a nivell estatal²⁸. Entre els militants d'aquest moviment hi trobem gent de tot tipus i totes les edats: joves, matrimonis, sacerdots, etc.

²⁸ Vegeu MADRENYS, Pere(1970): *O.c.*

4.5. LA CREACIÓ DE GRUPS DE JOVES EN LES PARRÒQUIES. LA CONSOLIDACIÓ DEL MOVIMENT D'ESPLAI

Després de la crisi dels moviments d'AC i amb l'expansió de les colònies del SCV apareix un moviment de joves lligat a moltes de les parròquies més dinàmiques de Girona, pel que fa al treball amb infants i joves. A partir de les activitats que es fan durant l'estiu amb les colònies i els casals, molts dels joves que fan de monitors durant els mesos de vacances veuen la necessitat de continuar aquesta tasca durant els mesos d'hivern. D'aquesta manera, tal com ja havia passat a Barcelona, neixen els clubs d'esplai. Això representa un treball infantil i juvenil important, amb el temps fort a l'estiu a través de les colònies de vacances, els campaments o els casals d'estiu. Aquest procés a Girona va molt lligat amb l'expansió del MIJAC. Hi ha també parròquies que promouen aquests grups de joves sense vincular-se a aquest moviment. D'altres parròquies fan el procés a partir del treball realitzat amb la catequesi ampliant la seva tasca d'intervenció i oferint també esplai, casals i unes colònies a l'estiu. Aquest és el cas de la parròquia de Santa Eugènia que en el curs 1979-80 inicia un casal d'hivern o club d'esplai impulsat pels salesians. L'acollida és favorable i l'any 1982 ja amplia la seva tasca amb unes colònies a l'estiu. El mateix fa la parròquia de Sant Josep i d'altres del municipi gironí.

Es tracta doncs de grups de joves vinculats a diferents parròquies de Girona²⁹. Molts d'aquests grups apareixen al llarg dels anys setanta, majoritàriament a partir del 1975³⁰ en què es consolida el moviment d'esplai iniciat a través del SCV, de

²⁹ No entrem a fons en aquests grups parroquials ja que no són un moviment en el sentit estricte del concepte. Són grups de joves vinculats a parròquies amb una forta dependència dels seminaristes, consiliaris o vicaris que, en la majoria dels casos són els promotors i líders d'aquestes iniciatives. Cada grup mereixeria una anàlisi particular.

³⁰ El 1981 un bon nombre de parròquies gironines ja organitzen activitats d'estiu --colònies, casals o campaments--, moltes a través del SCV. Entre aquestes hi trobem: la parròquia de Sant Pau, la parròquia del Carme, la parròquia major Sant Feliu i la parròquia de Sant Narcís. Fora de la ciutat de Girona, però molt a prop, hi ha també la parròquia de Sarrià de Ter.

manera que la seva tasca ja no es limita als mesos d'estiu ni a un moviment concret com podia ser el MIJAC.

5. VISIÓ GENERAL DE L'ACTUACIÓ REALITZADA DES DE L'ESGLÉSIA

L'Església com a institució social ha tingut un paper molt important al llarg del segle XX pel que fa al desenvolupament i la consolidació de les activitats i moviments d'educació en el lleure. A Girona, comprovem com les seves obres són molt plurals i adreçades a diferents sectors de públic.

D'entrada, una de les tasques més importants a reconèixer a aquesta institució és la important funció d'acolliment i d'apropament a la societat civil durant els anys de franquisme. En el cas de Girona --i en bona part també en la resta de Catalunya-- és en l'Església, a través dels mossens i seminaristes, on arrelen les principals experiències i moviments d'educació en lleure: l'escoltisme, els casals d'estiu i les colònies de vacances. També és a l'empara de l'Església catòlica on es formulen i sistematitzen les primeres obres d'intervenció educativa en el lleure

infantil i juvenil. La importància d'aquest fet és possible pel distanciament evident que es produeix entre bona part del clergat i el moviment del règim franquista. Això contribueix a fer que l'Església, dins el marge de llibertat que té establert en el nou règim a l'empara del Concordat, procuri conservar i desenvolupar els seus canals d'apropament als joves i a les noves generacions. Hem pogut comprovar com durant el franquisme ressorgeix el casal gironí que poc després dóna lloc a la primera obra escrita d'aquest moviment, en català, i amb caràcter pedagògic (Mn. Pere Bach, 1955). També l'aspirantat s'estructura en els primers anys de franquisme i, en molts casos funciona amb similitud als plantejaments propis de la FJC (la represa de les colònies per part de l'Església durant el franquisme s'inicia des de l'aspirantat i parteix de les colònies avantguardistes com a antecedent més proper). L'escoltisme és possiblement el cas més evident de catalanisme i d'oposició al nou règim dictatorial, emparat i protegit per una part de l'Església també en desacord amb les actuacions feixistes.

L'acostament de l'Església gironina a postulats propis del catalanisme no és un tret generalitzable a totes les actuacions protagonitzades pel moviment eclesial, encara que sí és un aspecte predominant. Sobresurten en aquest sentit el fejecisme, l'avantguardisme i l'escoltisme com a moviments on el sentiment català ha estat decisiu. Entre els plantejaments més conservadors i propers a postures "espanyolistes" cal situar-hi l'obra de les Congregacions Marianes i els *Exploradores de España* de "la Salle".

En aquesta dilatada actuació de l'Església en el lleure infantil i juvenil hi ha uns clars protagonistes: els seminaristes. Els seminaristes són els qui amb l'afany i bona voluntat d'ampliar la catequesi i estendre l'obra de l'Església creen l'obra dels casals d'estiu, participen d'una manera decisiva en la FJC, el moviment avantguardista i la JCF, contribueixen en la implantació i el desenvolupament de l'escoltisme catòlic català a Girona, són protagonistes també en el grups d'aspirantat i en les seves obres, aporten les colònies de vacances i creen el SCV, participen també activament en el moviment del MIJAC i, recordem-ho també,

tenen un important paper en les colònies que promou la Llar Infantil de Girona des del 1948 al 1968. Aquests seminaristes, acompanyats pels mossens (entre ells cal citar la important tasca de Mn. Evarist Feliu en els Casals d'Estiu, en la FJC a Girona com a introductor del moviment, en l'intent de represa escolta durant els primers anys de franquisme del 1941 al 1944, en el seu treball a nivell de l'Acció Catòlica des de Madrid i en l'Obra de Maria) són també els responsables de sistematitzar les primeres obres escrites, genuïnes de Girona, pel que fa a educació en el lleure: l'obra de Mn. Pere Bach el 1955 i l'obra de diversos seminaristes i mossens a través de la Federació Diocesana de Casals el 1959. Entre les dues obres es recull el bagatge i les experiències dels Casals d'Estiu.

Aquests seminaristes, sobretot en la segona meitat del nostre segle, són sovint ajudats per joves estudiants. És d'aquesta manera que molts nois i noies han portat a terme les primeres experiències com a educadors, experiències que han servit per despertar vocacions i apropar joves al magisteri. Si en la primera meitat d'aquest segle era el magisteri qui aportava el personal per realitzar les colònies, durant la segona meitat del segle XX les colònies de vacances aporten molts joves al magisteri sensibilitzats per les experiències d'educació que han viscut.

El treball amb aquests joves, moltes vegades sense cap formació en el camp educatiu, fa convenient sistematitzar les experiències i aportacions i preveure vies d'introducció i formació per preparar-los en la tasca a realitzar. És així com, al costat de l'escoltisme, s'inicia el moviment "d'esplai" a l'empara de l'Església que, juntament amb l'aportació de l'escoltisme, acaba donant cos al que entenem com a *Pedagogia del Lleure*. És també d'aquesta manera com es comença a parlar d'una certa "professionalització" en l'educació en el lleure.

La formació i preparació en les diferents iniciatives que l'Església protagonitza parteixen de realitats diferents i, en diferents ocasions, de fora del nostre país. Aquest és el cas de l'introductor del primer escoltisme català, Batista i Roca, el qual durant el 1928 viatja per Europa i entra en contacte amb diferents

organitzacions i moviments juvenils. D'aquí en sorgeix l'escoltisme català, escoltisme que durant el franquisme és acollit en bona part dins l'Església. També el Dr. Bonet, pare de la FJC a Catalunya, viatja per França, Itàlia, Alemanya, Bèlgica i Holanda abans d'implantar la FJC a casa nostra. A Girona també s'imposa aquesta vocació d'anar més enllà de les nostres fronteres i l'escoltisme gironí és en moltes ocasions més proper a la realitat francesa dels Scouts de France que no pas al que es fa a Barcelona. També els plantejaments inicials de l'Escola de l'Esplai de Girona, malgrat acollir-se a l'estructura de l'Escola de l'Esplai de Barcelona, cerquen solucions i models en plantejaments d'altres països (França i Bèlgica) a través de la figura de Francesc Bitlloch, un antic seminarista gironí que viu i treballa com educador a París.

El moviment escolta té també un pes específic entre les diferents actuacions promogudes per l'Església, fins i tot, entre les obres més originàriament pròpies. L'Església ha sabut recollir i incorporar en les seves obres i moviments molts dels postulats originaris de l'escoltisme. Solament cal fer una mirada a l'evolució i configuració de moltes d'aquestes iniciatives per adonar-nos dels punts de connexió i intercanvi:

- Els Casals d'Estiu, en un moment concret (vegeu l'obra de la FDC del 1959) s'apropien del centre d'interès del "casalista-aventurer" (similitud amb l'explorador), i incorporen un lema, el treball en grups, una llei, una promesa i fins i tot, adopten cançons pròpies de l'escoltisme (Minyonet...)

- La FJC i l'avantguardisme fant també difusió el 1933 del mètode escolta a través de *l'Avant* i aconsellen incorporar les seves tècniques com ideal avantguardista a seguir.

- L'aspirantat, també pren l'escoltisme com a referent i, en el cas del GREST, també podem apreciar punts de connexió a través de la promesa, la llei, i, fins i tot, l'uniforme.

- El moviment de colònies de vacances que promou l'Església, ja en els seus inicis a Vilafranca del Penedès també té una clara relació amb l'escoltisme. L'aspirantat és protagonista d'aquest procés dirigit per mossens i seminaristes els quals es formen en el camp-escola que té lloc el 1947 a Vilafranca on es treballen els mètodes i tècniques escoltes. A Girona aquestes colònies arrenquen el 1963 a través de tres seminaristes, dos dels quals, tal com hem vist, provenen de l'escoltisme i fan de referent per tal d'aprofitar bona part del bagatge pedagògic i tècnic.

En un altre aspecte l'Església és qui, liderant bona part de les obres i moviments d'educació en el lleure, a partir dels anys seixanta recupera el paper protagonista dels infants i joves --semblant al que havia fet la FJC en temps de la república-- i dona un sentit més obert i menys pietós a les seves activitats. Aquesta obertura, sobretot a partir del Concili Vaticà II, afavoreix l'evolució dels moviments i en garanteix la seva continuïtat amb l'entrada a la democràcia, contràriament al que ha passat amb els moviments més tancats i conservadors propis d'algunes congregacions, com és el cas de les Congregacions Marianes, o l'Oratori Festiu dels Salesians. Aquestes darreres obres han estat també molt lligades a persones concretes líders de determinats grups de joves, de manera que quan han mancat aquests caps no hi ha hagut continuïtat. Podem veure exemples clars d'això en el Pare Quilez en el cas del Dominics o en els *Exploradores de España* a través del germà Francesc Frederic Gil de "La Salle". Al contrari, les obres lligades a la pastoral del bisbat disposen d'una estructura més estable que, amb els inevitables alts i baixos de tot moviment, aconsegueix sobreposar-se a les adversitats i adaptar-se a les noves situacions. D'altra banda l'estructura establerta permet trobar, des de sempre, punts de continuïtat entre els diferents moviments i obres. D'aquesta manera, els infants poden començar anant al casal d'estiu, passar llavors a l'avantguardisme i a la FJC o bé més tard, a l'aspirantat i a les diferents seccions d'Acció Catòlica.

Pel que fa a la població a la qual s'ha adreçat l'actuació de l'Església catòlica a

Girona en el camp del lleure infantil i juvenil hem de concloure que hi ha força de tot. Primerament, un predomini d'oferta masculina. En alguns casos obres només pensades per a nens (casals d'estiu, GREST...) i, en tot cas, més tard i amb diferència, sorgeixen les iniciatives per a nenes (Vigiliari, escoltisme catòlic femení, JCF...), sempre però amb una important diferència de plantejaments, reservant per a la dona un segon pla. No s'entra en plantejaments mixtos fins a mitjans dels anys seixanta i cal esperar els setanta per parlar de coeducació.

Hi ha també una important tasca assistencial i educativa en els sectors més desfavorits i més necessitats de Girona. Cal citar en aquest sentit l'important treball de les colònies de vacances pensades per a aquells infants que no en podien tenir, i també l'actuació dels casals d'estiu a partir dels anys seixanta, que s'estableixen en les zones marginals de la ciutat. Hi ha però, també, actuacions adreçades a fills de famílies benestants, com és el cas de les Congregacions Marianes. Altres iniciatives acullen infants i joves de classe mitjana, sense fer una opció clara pels més necessitats. Aquest seria majoritàriament el cas de l'escoltisme catòlic gironí o les primeres etapes dels casals d'estiu.

L'entrada a la democràcia no suposa massa canvis pel que fa a les iniciatives que l'Església promou. El fet que l'administració municipal reprengui la seva intervenció en el lleure infantil i juvenil ajuda a situar els plantejaments dels diferents moviments i a democratitzar l'oferta d'activitats.

Finalitats i funcions de les diferents iniciatives de l'Església

ESGLÉSIA	FINALITAT	FUNCIÓ
Casals d'Estiu	Ajudar els nens durant l'estiu en la seva vida cristiana i evitar interrompre l'educació rebuda de l'escola. Apartar els infants dels perills del carrer. Treballar les actituds i l'ús del temps lliure.	1. Catequètica 2. Moralitzadora 3. Apostòlico-social 4. Educativa
Salesians	Proporcionar als infants i joves més necessitats un ambient religiós i moralment sà.	1. Religiosa i pietosa 2. Educativa
Escoltisme catòlic Català	La formació integral dels infants i joves que accepten comprometre's en la promesa escolta.	1. Educativa i religiosa 2. Cívica
FJC	Promoure l'amor a Jesucrist entre els joves desvetllant una concepció totalitària de la vida cristiana i a través d'una educació integral dels joves.	1. Apostòlico-educativa
Avantguardisme de la FJC	Anar a la conquesta dels companys d'estudi vers la figura de Jesús, procurant la pròpia formació integral.	1. Religiosa i educativa
AC Masculina i Femenina	Proporcionar formació i entrenament per a l'Acció Catòlica. Practicar i viure la religió. Fer apostolat entre els joves. Promoure l'amor a Jesucrist tot oferint formació integral.	1. Catequètica i educativa
GREST	Preservar els nens dels perills de l'estiu. Educar als nens fent homes.	1. Catequètica i educativa

FONT: Elaboració pròpia.

Aspectes metodològics, responsables i participants en les iniciatives de l'Església

ESGLÉSIA	TRETS METODOLÒGICS	ACTIVITATS	responsables	infants i joves
Casals d'Esitu	Disciplina i ordre. Incentius competitius (quadre d'honor). Acurada planificació. Butlletí d'assistència. Treball amb pares. Sistema de colles i equips. L'aventura com a centre d'interès. Mètode actiu.	Visita Santíssim, estudi, deures escolars, gimnàstica, futbol, catecisme, passeigs, excursions, filmines, treballs manuals...	Seminaristes, mestres, estudiants i monitors lleure.	Nens 6-14 anys, classe mitja. Més endavant, nenes i es popularitza.
Salesians	Trobades en grup en què el centre de treball és la reflexió religiosa, el catecisme i també l'espírit.	Xerrades, missa, catecisme, passeigs, jocs, teatre, excursions.	Salesians, seminaristes, alumnes institut.	Infants/joves de tot tipus, prefer. necessitats.
Escoltisme Catòlic Català	Parteix del mètode escolta: llei, promesa, uns valors, vida comunitària, patrulles amb responsabilitats, treball, esforç...	Campaments, excursions, focs de camp, jocs, cançons...	Escoltes i mossens.	Inici classe mitja i més endavant es popularitzen.
FIC	Parteix del Cercle d'Estudis com a estructura de treball (debat i reflexió) que es concreta en: veure, jugar i actuar. Molta responsabilitat als mateixos joves.	Xerrades, sortides, cinema, excursions, jocs, gimnàstica, missa, cant...	Mossens i joves	Joves de tota classe social a partir de 15 anys.
Avantguardisme de la FIC	Parteix també del Cercle d'Estudis. Els propis nois són responsables del moviment i esdevé una escola de responsabilitat.	Futbol, bàsquet, excursionisme, colònies, aplecs, estudi, exercicis espirituals, oratòria...	Mossens i febotistes.	Nens de 10 a 14 anys.
AC Masculina i Femenina	A partir del Cercle d'Estudis amb exercicis espirituals. Diposen d'un carnet, una insígnia, una quota...	Pràctiques cristianes, cants, oracions, colònies, banyes, sortides, excursionisme, esport...	Mossens i joves del moviment.	A partir dels sis anys.
GREST	Similitud clara amb l'escoltisme: patrulles, lena, llei, treball en grups... Competitiu entre grups a partir de puntuació.	Sortides, excursions, campaments, missa, visita al Santíssim, jocs...	Germans de "La Salle" i joves de l'escola.	Nens de "La Salle" de 10 a 14 anys.

FONT: Elaboració pròpia.

Finalitats i funcions de les diferents iniciatives de l'Església

ESGLÉSIA	FINALITAT	FUNCIÓ
CCMM-Estansislaus i Lluisos	Foment de la vida de pietat, formació moral, espiritual i teològica. Proporcionar vivències de caritat i obres d'apostolat.	1. Religiosa i pietosa 2. Educativa i espiritual
CCMM Montañeros	Captar els nois a través d'excursions i sortides per educar-los en la vida pietosa i religiosa.	1. Religiosa 2. Educativa
CCMM-Acolliment Centre de Joves	Captar infants i joves per educar-los en la seva vida religiosa.	1. Catequètica 2. Educativa
Focolarins	Viure profundament l'evangeli a través d'una vida de caritat seguint el testament de Jesús. Viure la perfecció de la caritat mútua.	1. Religiosa i pietosa
EE-"La Salle"	Formar els infants i joves en l'esperit scout des d'una visió catòlica no nacionalista.	1. Educativa-religiosa
JOC	Treballar la fe tot fent apostolat i ajudant els joves i la població obrera més necessitada.	1. Educativa i apostòlica
MIJAC	Facilitar el creixement i l'autoeducació global dels infants i pre-adolescents.	1. Educativa i evangelitzadora
Hora-3	Ajudar al creixement i l'autoeducació global dels joves.	1. Educativa-evangelitzadora
Colònies del SCV	Proporcionar vacances als infants que no en poden tenir. Oferir unes vacances en cristià i una cristianització. Oferir un aprenentatge en l'ús del temps lliure, despertar en els infants la iniciativa creadora i fer homes oberts a la transcendència i l'esperit crític.	1. Benèfic-apostòlica 2. Formativa i catequètica 3. Educativa i social

FONT: Elaboració pròpia.

Aspectes metodològics, responsables i participants en les iniciatives de l'Església

ESGLÉSIA	TRETS METODOLÒGICS	ACTIVITATS	responsables	infants i joves
CCMM-Estanislaus i Lluisos	Consisteix en una preparació doctrinal dels congregants a base de fer obres de culte i caritat a la Verge Maria. Control d'assistència i disciplina.	Catecisme, oracions, missa, lliçons de moral, classes cultura general, visites, jocs, teatre, pel·lícules, certaments literaris.	Freres de la congregació i joves congregants.	Infants/joves majoritàriament de bona condició social.
CCMM-Montañeros	Propor a tècniques escoltes.	Sortides, excursions, acampades, esplai.	Dominics i joves	Fills de famílies benestants.
CCMM-Acolliment centre de joves	Propor a tècniques escoltes i d'esplai. Treball amb grups fix.	Catequesi, xerrades, teatre, jocs, campaments.	Dominics i joves monitors	Infants/joves de 10-22 anys.
EE-"La Salle"	Propis de la metodologia escolta, més militaritzats i espanyolistes.	Campaments, focs de camp, pionerisme, educació física, xerrades, missa, jocs...	Alumnes de "La Salle" i germans de l'escola.	Nens de "La Salle".
Focolarins	Trobades de tots els seguidors del moviment. Realitzar actes caritatius.	Xerrades, trobades, missa, catecisme, cants.		Infants, joves, adults, creients.
IOC	El mètode parteix de l'Evangelij i un programa concret d'acció que es fonamenta en la "Revisió de Vida".	Xerrades, cursos, campaments, trobades, accions puntuals...	Mossens i joves	Joves a partir de 18 anys.
MIIAC	El mètode també és la Revisió de Vida: acció-reflexió-acció que es tradueix en veure, jutjar i actuar. Es fonamenta en el protagonisme dels infants i joves, la militància i la transformació de la realitat.	Sortides, excursions, colònies, campaments, cants, xerrades, jocs, tallers...	Animadors (joves)	Infants i pre-adolescents.
Hora-3	Parteix de la Revisió de Vida: partir de la realitat, il·luminar-la, interioritzar-la i transformar-la.	Trobades, sortides, xerrades, activitats concretes destinades a transformar la realitat.	Joves i mossens.	Joves.
Colònies del SCV	No hi ha un mètode pròpi però sí una manera de fer característica. Es parteix de l'organització de la vida comunitària en plena natura, amb treball en grups i amb una pedagogia activa.	Excursions, focs de camp, veïlades, treballs manuals, missa participada, jocs, pregàries, esports, ...	Seminaristes, estudiants, pares i monitors.	Infants/joves d'ambients populars i zones marginals preferentment.

FONT: Elaboració pròpia.

CAPÍTOL IV

LES INICIATIVES DE LA SOCIETAT CIVIL

PREÀMBUL

Les iniciatives en l'àmbit de l'educació en el lleure infantil i juvenil al marge de l'administració i l'església veurem que han estat relativament poques. Les etapes polítiques i socials per les que ha passat el nostre país han estat un factor molt determinant. En aquest capítol hem recollit les propostes més importants i les hem ordenat en tres grans blocs:

a) Les iniciatives abans de la guerra civil. En aquest primer període tractem tres propostes: Els *Exploradores de España*, el *Pomells de Joventut* i l'*Escoltisme Català*. De fet, pel que fa al nostre període de recerca, aquestes propostes són les més reeixides per part de la societat civil.

b) Les iniciatives durant el franquisme. La situació política no deixa pràcticament cap marge de llibertat a la iniciativa privada i social. Això fa que solament puguin sorgir actuacions vinculades a l'església o l'administració. En aquest sentit exposem l'obra dels casals d'*Amigos de los Niños* i les colònies del *Patronato Escolar de Suburbios de Gerona*.

c) Les iniciatives en els darrers anys del franquisme i en la transició democràtica. Aquest darrer període significa la recuperació de la possibilitat de reprendre actuacions per part de la societat civil. Amb tot, fins el 1981, no hi ha una vertadera recuperació de la iniciativa civil en l'àmbit de l'educació en el lleure. Veurem solament algunes actuacions puntuals i, en alguns casos, molt sectoritzades: L'actuació del l'Institut Tècnic Agrari Bell.lloc del Pla, l'Associació Juvenil "El Terrat" o el Moviment "Rialles".

1. LES INICIATIVES DE LA SOCIETAT CIVIL (1900-1936)

Durant el primer terç de segle XX i fins a la guerra civil, hi ha diferents iniciatives que es consoliden en el si de la societat civil en l'àmbit del temps lliure dels infants i joves. En aquest apartat presentem les principals experiències. Ens centrem en l'estudi de tres moviments concrets: Els *Exploradores de España* (EE), l'*Escoltisme Català* i els *Pomells de Joventut*. Dues d'aquestes iniciatives són pròpies del moviment escolta, moviment que també és tractat en el capítol propi de la iniciativa de l'Església pel fet d'haver tingut també una actuació important des d'aquesta institució.

Hem de dir però, que a nivell de Catalunya tenen lloc altres moviments, encara que a Girona aquestes tres experiències són fonamentalment les més importants pel que fa a la iniciativa de la societat civil en l'educació en el lleure dels infants

i joves durant aquesta primera part del segle XX¹.

Pel que fa a la ciutat de Girona ja hem tingut ocasió de comentar algunes iniciatives per part de la societat civil en el desenvolupament de les colònies. Ens referim al paper que realitza *El Autonomista* en la represa i organització de colònies escolars en el municipi de Girona en els anys 1928 i 1929 després dels quatre anys --1924 al 1927-- que s'havien deixat de fer per culpa de la dictadura militar de Primo de Rivera². També volem recordar que durant el període de la guerra civil els cenetistes evacuen prop de 600 infants del front d'Aragó i els envien en règim de colònies en diferents indrets de la província de Girona: Begur, Banyoles, Olot, Palamós, Figueres, Flassar i Sant Antoni de Calonge. En els Pirineus s'instalen també 19 colònies infantils de signe racionalista. Hi ha doncs, diferents iniciatives en aquest sentit.

Deixant constància d'aquestes actuacions civils, passem a centrar-nos en les tres entitats citades i ocupem la nostra atenció en aquest període anterior a la guerra civil.

¹ Volem recordar algunes de les iniciatives citades ja en altres apartats però que es promouen des de la societat civil en aquest primera etapa del segle XX. És així que ens cal recordar la tasca de la *Institución Libre de Enseñanza*, introductora de les colònies escolars. També hem de recordar la tasca de les *Societats Econòmiques d'Amics del País*, que en el cas de Barcelona organitza colònies escolars des del 1993 fins al 1916. Altres entitats civils que promouen colònies escolars són la *Lliga de la Higiene Escolar de Sabadell*, o l'*Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana* (APEC) que contribueix en el finançament de la colònia que organitza l'*Escola Mossèn Cinto* i a partir del 1920 fins al 1935 organitza directament un total de 70 colònies. També hem d'anomenar les colònies d'*Energia Elèctrica de Catalunya* i les de la *Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros*.

² Vegeu l'actuació d'aquest rotatiu en la represa de les colònies escolars en el municipi de Girona en l'apartat de les iniciatives de l'administració. Hem optat per tractar aquesta actuació dins el conjunt de les colònies escolars de l'Ajuntament de Girona per tal d'emmarcar més bé la seva aportació.

1.1. ELS EXPLORADORES DE ESPAÑA

1.1.1. El naixement de l'escoltisme

L'escoltisme és ben segur el moviment educatiu en el temps lliure amb més pes específic, tant pel que fa a la seva història, com per l'abast i l'elaboració pedagògica del mateix moviment. Neix de la mà de Robert Baden-Powell el 1907 influenciat per uns moviments més antics. D'una banda, pels *Boys' Brigade* fundats a Glasgow el 1884 per William A. Smith, que s'entenen com un moviment de nois de classe obrera combinant la instrucció militar i l'adoctrinament religiós. D'altra banda, pels *American Woodcraft for Boys* fundats el 1901 per Ernest Thompson Seton, que eren un moviment que s'estructurava a partir de grups de nois autogovernats en contacte amb la natura, que creixen a través de l'activitat lúdica centrada en l'interès vers la manera de fer dels indis pells-roges.

D'aquests dos precedents com a METLL i, sobretot, de l'experiència del mateix general Baden-Powell en la pràctica militar, neix l'escoltisme. Aquest naixement cal emmarcar-lo també en el moment en què tenen lloc també les primeres experiències d'Escola Nova³.

Baden-Powell el 1899 publica *Aids to Scouting*, un manual dirigit als soldats per tal de treballar el reconeixement i l'exploració del terreny. En aquest treball, ja s'entreveu la importància de la vida a l'aire lliure i del treball a partir de petits grups d'exploradors. La seva fama ve arran de la defensa de la ciutat sud-africana de Mefeking on fa participar joves en tasques de suport, assignant-los certes responsabilitats. L'èxit del seu primer llibre fa que es relacioni amb infants, joves, mestres, etc. i així es planteja adaptar el seu mètode al treball amb infants i joves. D'aquesta manera, del 25 de juliol al 24 d'agost del 1907 Baden-Powell

³ El mateix Adolf Ferrière reconeix el 1930 l'escoltisme com l'exemple més clar d'Escola Nova fora de la institució escolar.

instal·la a l'illa de Brownsea (Badia de Poole Harbour) un campament per assajar el mètode escolta que proposa. Reparteix els joves en grups de 8 i els assigna responsabilitats concretes introduint una pedagogia activa fonamentada en la vida de grup i el contacte amb la naturalesa. De l'experiència i els resultats que obté d'aquesta pràctica en neix el llibre *Scouting for Boys* com un manual per a la formació cívica dels nois. L'any següent, el 1908, gràcies a l'ajuda de Sir Arthur Pearson, Baden-Powell edita en fascicles *Scouting for Boys*. En els inicis el mètode és pensat per a nois entre els 12 i 14 anys. Ben aviat, però, li cal adaptar-lo als més petits i és a partir de l'obra de Rudyard Kipling *El llibre de la Selva* que s'ambienta el treball amb els llobatons. De seguida també es fa una adaptació del mètode per a les noies i el 1909 ja apareixen les primeres noies escoltes a nivell mundial encara que el moviment femení no s'expandeix fins després del casament de Baden-Powell amb Olave Saint Claire Soames, la qual es dedica a aquesta afer⁴.

Baden-Powell acaba deixant la vida militar i es dedica de ple a l'escoltisme que és definit per ell mateix com "*l'escola de civisme per l'art dels boscos*". Això afavoreix el creixement del moviment i el 1913 ja hi ha una concentració nacional a Birmingham. El creixement continua i el 1920 té lloc la Jamboree a l'Olympia de Londres que reuneix uns 12 mil escoltes. Neix la *Conferència Internacional del Moviment Escolta* i arriba a diferents indrets de tot el món donant lloc a modalitats diferenciades, encara que sempre inspirades en el model de Baden-Powell.

És en la segona dècada d'aquest segle quan l'escoltisme arriba a Catalunya i a Barcelona és on hi ha més modalitats d'implantació, malgrat que cap d'aquestes primeres experiències dura massa temps. La modalitat que té més èxit en aquesta primera etapa d'escoltisme a Catalunya és la dels *Exploradores de España*, tal com veurem, ja que també tenen implantació a Girona. A banda d'aquests

⁴ El 1917 apareixen les *Girl Guiding* i s'estableix definitivament un moviment femení paral·lel al dels Boy Scouts. El 1918 és instituïda l'Associació Mundial de Noies Guies i Noies Escoltes.

exploradors hi ha dues modalitats més d'escoltisme que neixen a Barcelona, encara que sense implantació a Girona. Es tracta dels *Jovestels de Catalunya*⁵ i els *Boy Scouts Radicales*⁶. Ens centrem en els *Explorades de España* per l'abast que aquest moviment va tenir i per la seva incidència a Girona.

1.1.2. El naixement i la implantació dels EE

El fundador dels *Exploradores de España* (EE) és el capità de cavalleria Teodoro de Iradier, el qual el 1912 escriu a la premsa alguns articles sobre l'obra de Baden-Powell i també publica un opuscle de 53 planes titulat *Los Exploradores de España (Boy Scouts Españoles). Estatutos y reglamento interior provisionales*. L'any següent, el 1913, ja es publiquen els reglaments definitius. Iradier, manifesta que l'escoltisme és: "*la vida al aire libre, el aprendizaje de cosas útiles, la ejecución de obras buenas. Los boy scouts se visten con un uniforme cómodo que recuerda a los boers y a los cow-boys; suelen hacer vida de*

⁵ Els *Jovestels de Catalunya* neixen a Barcelona el 1912 a partir d'un intent d'escoltisme portat pel CADCI (*Centre Autonomista de Deponents del Comerç i la Indústria*) i representat a través del nacionalista, advocat i publicista Ignasi Ribera i Rovira vinculat a la *Unió Federal Nacionalista Republicana*. Aquest, el juliol de 1912 denuncia l'estat de postració en què viu el poble espanyol i demana que totes les organitzacions de joves s'interessin pels *Boy Scouts* anglesos i els *Eclaireurs de France*. És a partir d'aquest fet que a finals del 1912 funciona a Barcelona l'*Estol Catalunya* i l'any següent s'hi afegeix l'*Estol Canigó*.

Els *Jovestels* parteixen dels principis de catalanisme, federalisme i democràcia. Defensen una formació integral defugint l'esperit militarista i espanyolista que propicia en la mateixa època l'organització dels *Exploradores de Espanya*. "*El Jove-Stel té per objecte el desenvolupament moral i cívic dels catalans, procurant la lleialtat, l'honradesa, la filantropia, la cultura, la higiene i tot quan sigui millorament en el sentit més ampli del civisme*". El *jovestel* té un decàleg en què es parla de lleialtat, honradesa, respecte, tolerància i pàtria (entesa com a Catalunya).

El 1913 el consell directiu dels *Jovestels* està constituït per Joan Badimon (director), Ribera i Rovira (director honorari), Francesc Codó (president), Lluís Bartomeu (tresorer), Josep M. Feliu (comptador) i Joaquim Estrems (secretari). L'experiència dels *Jovestels* dura poc més d'un any. Sembla que algunes de les raons d'aquest fet, són la seva vinculació a la secció de propaganda autonomista en lloc d'altres més adients, com ara, la secció d'esports o la d'excursionisme, provocant aquest fet la seva politització.

No hem trobat cap indici que ens faci pensar que aquest intent d'escoltisme tingués arrelament o algun seguidor a Girona. Tot fa pensar que no va haver-hi cap més grup que els dos Estols vinculats al CADCI de Barcelona, malgrat que es preveïés l'extensió d'aquests a Mallorca i València.

⁶ Són un moviment escolta nascut a Barcelona el 1913 a partir del *Partit Radical de Lerroux*. L'objectiu d'aquests és fonamentalment regenerar la raça i ofertar un escoltisme laic contraposat a la iniciativa dels *Exploradores Barcelonenses*. No té massa transcendència a altres indrets de Catalunya.

campamento alrededor de las ciudades; aprenden a conocer prácticamente las plantas, los árboles, los animales; a correr, a nadar, a construir una balsa, a encontrar un rastro, una pista, a orientarse de día y de noche, a guisar al aire libre, a vivaquear, a curar los heridos, a apagar los incendios. Los boy scouts tienen como afán constante hacer una obra útil a sus semejantes cada día, por insignificante que aquella parezca."

A Catalunya el capità de cavalleria del Regiment de Numància Pere Roselló i Atxet segueix la idea de Teodoro Iradier Herrero. De fet, des del 1911 ja hi ha dos excursionistes --Ramon Soler i Jaume Roca-- que han iniciat cada un d'ells un grup escolta. Pere Roselló aglutina aquests dos grups, a partir d'aquí inicia contactes amb els responsables de les escoles privades de la ciutat i es creen ben aviat onze grups, deu dels quals neixen en escoles i acadèmies privades, la qual cosa ja ens dona una idea de l'abast selectiu del moviment. El 6 de novembre del 1912 ja s'estableix a Barcelona el comitè directiu dels *Exploradores Barceloneses*⁷. Entre aquests s'hi troba el marquès d'Alella el qual ha estat a Gran Bretanya i coneix a Baden-Powell. Malgrat això, quan es comença a parlar dels Boy Scouts cap d'aquestes iniciatives s'hi declara adepta. La intenció del *Exploradores Barcelonenses* és promoure una obra educadora del jovent que permeti a la llarga una regeneració de la raça.

Els *Exploradores Barceloneses* fan la seva presentació en públic el 19 de gener del 1913. Dirigits per militars de signe marcadament espanyolista s'integren en menys d'un any als EE, encara que Pere Roselló no hi està d'acord i dimiteix del seu càrrec com a senyal de protesta pel centralisme a què es veu sotmès. El 1914 els EE són reconeguts per Alfons XIII i el 1920 són declarats organització nacional i única associació autoritzada en tot el territori nacional, a partir del decret del president del Consell de Ministres de 26 de febrer. Malgrat el caràcter

⁷ Per a una descripció detallada dels esdeveniments que configuren la història dels EE a Catalunya vegeu: GALÍ, Alexandre (1983): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936, Llibre X Institucions de cultura popular*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona, pp.145-148.

oficial d'aquest escoltisme en un estat catòlic, la majoria de càrrecs eclesiàstics de Catalunya no el veuen massa bé. Aquesta situació influeix en l'arrelament que els EE fan a Catalunya i en la consideració social que en té la majoria de la població. Alexandre Galí en la seva obra ens comenta que

"...els Exploradores de España no tingueren mai en el nostre país cap popularitat; sota l'ègida de la protecció oficial van anar vivint al marge de les activitats generals del país sense rebre'n cap influència ni tampoc comunicar-li'n, però sense comunicar-li tampoc cap virtut. La desadaptació era més greu perquè era intrínseca també; el tipus d'escoltisme que es volia imposar des de Madrid amb la seva centralització absorbent xocava amb l'esperit de la institució que per contrast --i això ho sentien fins els més insensibles a les coses locals-- casava bé amb la mentalitat característica de la nostra ciutat i de la seva gent."⁸

Els responsables dels grups d'EE es formen per a la feina que volen fer i per això, el 1914 el capità Iradier reuneix del 22 i el 24 de febrer al local social el Comité Provincial de Barcelona, els instructors i sots-instructors per tal d'intercanviar impressions sobre el sistema educatiu. Aquesta primera experiència de formació és seguida d'una conferència que el mes de març es fa al *Foment del Treball Nacional* i, més tard, d'un curs sobre Pedagogia Escolta que té lloc a l'*Escola de Sots-Instructors de Barcelona*.

Els EE s'escampen ben aviat a altres poblacions dels Països Catalans: Tarragona, Maó, St. Feliu de Llobregat, Castelló de la Plana, València, Manresa, Lleida, etc. Un any després de la seva presentació en públic, els EE tenen 27 grups amb 1.265 nois, prop de 150 responsables i uns 448 socis protectors. A l'Estat espanyol el 1914 ja hi ha prop de 10.000 exploradores. Als anys 20 a Catalunya el nombre d'afiliats és de 1.200, aviat el nombre decau fins que el 1930, en la concentració que es fa per Sant Jordi a Barcelona, sols hi assisteixen 500 nois i quadres⁹.

⁸ Vegeu GALÍ, Alexandre (1983): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1930, Llibre X Institucions de cultura popular*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona, p.146.

⁹ Vegeu *Cataluña Escultista*, núm.11, abril del 1930.

Entrats ja en la II República, els EE perden molta força, sobretot a Catalunya. A Barcelona són assaltats els locals que tenen als baixos de la Universitat i a partir del 21 de maig del 1931, deixen de dependre de la *Presidència del Consell de Ministres* per passar al *Ministeri d'Instrucció Pública*. Les consecutives esmenes dels estatuts i, en especial, les d'aquest any, marquen les tendències descentralitzadores dels EE. A través de la revista *Cataluña Escultista*, es pot veure l'evolució que experimenta en aquests anys. El gener del 1933 la revista apareix escrita ja en català i se substitueix el mot explorador per scout. Aquest és el primer pas que porta poc després al fet que un gran sector dels EE de Catalunya se separi del moviment i es constitueixi en *Federació de Boy Scouts de Catalunya*¹⁰.

L'any 1936 encara resten algunes agrupacions a Barcelona, Badalona i Maó que no deixen d'existir fins al decret de 5 d'abril de 1938 on es determina la suspensió de les activitats del EE. El 22 d'abril del 1940 es fa arribar als governadors civils en forma d'*Ordre Circular del Ministeri de Governació*, la suspensió d'activitats de l'*Asociación Nacional de los Exploradores de España*, després d'haver estat uns anys intentant adaptar-se al nou règim.

Ja en el període franquista té lloc la continuació dels EE a través de la *Asociación Scouts de España* (ASDE), els quals, des del 1962 tenen constituïda la *Zona IV* a Catalunya. En la transició democràtica i amb el traspàs de competències de joventut a la Generalitat de Catalunya l'associació se censa com a METLL infantil i juvenil amb el nom de *ASDE-Scouts de Catalunya*. Es defineix com un METLL que segueix la metodologia escolta, amb un caire civil, no partidista i creient.

¹⁰ Els *Boy Scouts de Catalunya* són el sector més catalanista i esquerrà del moviment dels EE. EL 2 de juliol del 1932 la separació es comença a definir a partir de l'aprovació dels nous estatuts de la Federació. No és però fins al 30 de maig del 1933 que els EE de Catalunya obtenen autonomia en el si dels EE i comencen a funcionar amb el nom de *Federació de Boy Scouts de Catalunya*. En el moment d'independitzar-se es comptabilitzen vuit-cents socis. Aquesta federació, juntament amb la Germanor de MM i i la Germanor de Guies Excursionistes, protagonitzen la unificació de l'escoltisme català.

El moviment dels EE arriba a Girona el desembre del 1925. Vegeum amb més detall com s'introdueix aquest moviment a casa nostra i quina incidència té.

1.1.3. Els *Exploradores de España* de Girona

Si el 1912 Teodoro de Iradier ja dóna a conèixer a través de la premsa l'escoltisme i el mateix any ja hi ha l'experiència dels *Exploradores Barceloneses*, a Girona es tarda uns anys més a veure alguna experiència d'escoltisme, encara que el juny del 1913 el *Boletín Eclesiástico del Obispado de Gerona*¹¹ ja reproduïx la circular publicada pel bisbe de Barcelona en la qual es deixa la porta oberta a la creació de grups escoltes. L'esmentada circular insisteix que s'han de potenciar les diferents entitats esportives diocesanes que ja existeixen i recomana als seus directors que, si ho consideren oportú, es perfeccionin i millorin incorporant algunes de les pràctiques i tècniques que proposa l'escoltisme. D'aquesta manera, a començaments del 1914 s'intenta la creació d'un grup escolta a Girona dins del "*Círculo Católico de Obreros*". Per donar-hi suport, el *Diario de Gerona* publica una sèrie de tres articles sobre els Boy-Scouts amb el títol "*Formando Hombres*". També el mateix mes de gener del 1914 el *Boletín Eclesiástico del Obispado de Gerona* publica una extensa informació sobre la "*Asociación Católica de Scouts de España. Aprobada por la Autoridad Eclesiástica*" amb el subtítol "*Avanzadas juveniles del progreso*". Malgrat aquests esforços per part dels sectors catòlics i catalanistes la iniciativa no prospera i cal esperar una nova iniciativa ben diferent quan el desembre del 1925 arriben els EE a Girona¹². De fet, hi estan poc, ja que el maig del 1929 desapareixen, sense que se sàpiguen ben bé les causes de la seva dissolució.

¹¹ Vegeu *Boletín Eclesiástico del Obispado de Gerona*, núm.10, junio, 1913, pp.332 i ss.

¹² Vegeu l'estudi realitzat per MARQUÈS, Salomó (1992): "Els <<Exploradores de España>>, un focus d'espanyolització a la Girona primoriverista", en *La dictadura de Primo de Rivera*, Estudis sobre les comarques gironines, Quaderns del Cercle, núm.8, Girona, pp.175-192. Bona part de les dades que presentem en aquest apartat han estat extretes d'aquesta investigació.

A mitjans dels anys seixanta a Girona hi ha un nou grup escolta continuador dels *Exploradores de España*. Es tracta d'un grup vinculat a l'*Asociación de Scouts de España* (ASDE) i que s'implanta al col·legi de "La Salle". El seu nom és *Explorades de España - "La Salle"* i es manté fins a la segona meitat dels anys setanta¹³.

1.1.3.1. Els promotors i joves dels EE

El promotor és el governador civil de Girona Prudencio Rodríguez Chamorro que governa del 6 de novembre del 1925 fins al 19 de febrer del 1930. Els EE de Girona en el seus inicis, ja el mateix 1925, apleguen una vintena d'estudiants que són dirigits per Antoni Millan, militar retirat i cap de la Creu Roja. El local és al carrer de la Força, a can Sambola. L'edat dels joves oscil·la entre els 9 i els 17 anys. Tot i que ser-ne membre comporta alguns avantatges --com ara rebaixar el servei militar en 6 mesos i 45 dies per cada exercici de primera-- no hi ha massa simpatitzants i la majoria són estudiants de l'Institut de Girona. Alguns dels nois que hi prenen part entre el 1926 i el 1928 són: J. Bosch, D. Torrent, L. Murtra, S. Salazar, R. Ben, L. Molins, J. Ribot, A. Oliu, M. Ben, A. Rodríguez, J. Lluch, F. Tuero, J. Cubeiro, F. Cubeiro, A. Montaña, L. Henche, Simón, Martínez, Faig, Portas, Oliva, Torrent, etc. El moviment doncs, pertany bàsicament a persones d'èlit i de classe benestant, addictes al règim militar i monàrquic.

1.1.3.2. L'organització i la intervenció educativa en els EE

L'organització es distribuïx en tres nivells: primer, el *Comité Local*. *Alto Patronato*, amb funcions d'assessorament i control. Format pel governador civil com a president honorari, l'alcalde com a president efectiu i el president de la Diputació Frederic Bassols. Com a vocals Isidre Bosch, Eduard Fonsdevila, Lluís Rodríguez, Joan Camps (director de l'Institut de Batxillerat), el canonge Calixte

¹³ Per veure la implantació dels *Exploradores de España - "La Salle"*, vegeu el capítol de les iniciatives de l'Església, donat que es tracta d'un moviment promogut i vinculat als *Germans de la Doctrina Cristiana de Girona*. Per això l'hem situat dins les iniciatives de l'Església.

Mas i Josep Molins (autoritat militar). En el segon nivell hi trobem els caps dels nois i, finalment, els nois organitzats en patrulles de vuit persones. De dues o sis patrulles formen un grup i diversos grups una tropa. El cap de patrulla és el guia, el cap de grup és l'instructor i el cap de tropa el "*Jefe de Exploradores*".

Entre les activitats més habituals els *Exploradores* fan pràctiques de telegrafia, marxes nocturnes, activitats paramilitars, jocs d'observació, exercicis d'instrucció, celebren la festa del seu patró (St. Jordi), participen en actes públics, realitzen sortides cada diumenge i cada any fan el campament d'estiu. El 1926 fan aquest campament a la platja de St. Pol i a l'any següent a St. Feliu de Guíxols. Durant els anys d'EE a Girona, té lloc una concentració internacional a la Devesa amb escoltes francesos, de Barcelona i de Girona.

Hi ha dues cerimònies importants en la vida dels EE. Una és l'acte de lliurament de la bandera que es fa a la Devesa amb presència d'autoritats, familiars i amics. En aquest acte s'hi fan discursos patriòtics, es dina, i a la tarda se celebra una "*corrida de toros*". L'altre acte important és el jurament, la promesa de l'*explorador*, que en el cas dels EE de Girona diu: "*Yo prometo por mi honor, hacer cuanto de mí dependa por: Cumplir los deberes para con Dios y para con el Jefe del estado. Amar a mi patria, serla útil en todos los momentos y respetar sus leyes. Obedecer el Código del Explorador*".

En les activitats i actes dels EE el castellà és la llengua vehicular. La llengua catalana és bandejada de tots els nivells de l'ensenyament durant el mandat del governador Rodríguez Chamorro. Aquest caire espanyolista i militarista dels EE provoca tensions i enfrontaments entre els mateixos nois de Girona, de manera que alguns deixen la tropa quan s'arriba a cremar una bandera catalana. Aquesta poca acceptació fa que popularment se'ls canti:

*Exploradores niños mocosos
que con el palo hacéis el oso,
con la mochila y el corraje
parecéis burros que vais de viaje.*¹⁴

1.1.4. Les Padrines de Girona acompanyats dels EE

Paral·lelament al moviment dels EE de Girona s'organitza un moviment de noies que pretén imitar-lo dins les possibilitats del moment. Es tracta de *les Padrines de Girona*. Grups de noies que participen en alguns dels actes oficials públics que els EE fan a Girona. Mentre que a Barcelona els EE tenen una branca femenina a través de les *Muchachas Exploradoras* o les *Girl Guides*¹⁵, a Girona no es pot dir que hi hagi una branca femenina dels Exploradores però sí que hi ha un moviment femení que els acompanya en determinats actes. Entre aquestes noies hi trobem la dona i les filles del governador civil de Girona Asunción Miguel de Chamorro i Maruja i Angeles Rodríguez; la filla del governador militar, Pilar Despujol i, altres noies com ara Luisa i María Concepción Molins, María Millán, Josefina Salazar, Enriqueta Murtra, Carmen Bosch, María Culla, Lolita Sabaté, Carmen Rahola, Gloria León, etc.

¹⁴ Vegeu MARQUÈS, Salomó (1984): *L'escoltisme gironí*, Edicions del Pèl, Salt, p.12.

¹⁵ El febrer del 1913 es funda a Barcelona un moviment anomenat *Girl Guides* (*Muchachas Exploradoras*). Es tracta del primer moviment escolta femení d'Espanya. El 1914 posseeix almenys 4 grups en escoles diferents. No té massa implantació i desapareix fins el 1930 quan Batista i Roca crea *Germanor de Noies Escoltistes* --de les quals els MM i els GE en són instructors-- que més endavant, el 1933, esdevé *Germanor de Noies Guies*. En la represa la cap és Carme Esquiroz de Pastor i passarà a ser nomenada comissària de l'associació *Girl Scouts de Catalunya*.

1.2. ELS POMELLS DE JOVENTUT

1.2.1. Els Pomells de Joventut a Catalunya

Els Pomells de Joventut neixen a partir de l'entusiasme i la humanitat de Josep M. Folch i Torres. Es promouen a través de les planes de la revista *El Patufet* quan fa una crida als joves de Catalunya en què demana la realització de bones obres setmanals --virtuoses i patriòtiques--, la defensa del català i, en definitiva, una actuació correcta envers Déu i la Pàtria. Es tracta d'un moviment essencialment patriòtic, conservador i amb una forta dosi de noucentisme catòlic¹⁶. Això passa a partir del mes d'octubre del 1920.

Cada *Pomell* el formen cinc nois o cinc noies, com a mínim. El juny del 1922 es calcula que a Catalunya existeixen uns 500 *Pomells de Joventut* i el setembre del 1923 uns 849 pomells amb més de quatre mil membres. El 1923, últim any que els *Pomells de Joventut* existeixen com a moviment, el 40% dels pomellistes està comptabilitzat a la província de Barcelona. La resta es troben majoritàriament en la província de Girona i ja, amb molta diferència a Lleida i Tarragona¹⁷. Pel que fa al Gironès, el nombre de grups pomellistes és de 8. Segons Balcells i Samper¹⁸, els *Pomells de Joventut* es poden interpretar com el precedent de la

¹⁶ En paraules del mateix Josep M. Folch i Torres: "*Jo voldria que en cada poble, en cada indret, en cada escola, en cada entitat, oficina, despatx, magatzem de la nostra Catalunya o d'allà on sigui que s'hi trobin aplegats almenys cinc amics patufistes, s'hi formés un "Pomell de Joventut" amb la paraula donada entre ells de realitzar, individualment o col.lectiva, cada setmana, si més sovint no, dues bones obres; una virtuosa, altra patriòtica. Una bona paraula a un company menyspreat, un acte d'humilitat, de generositat, l'altruisme, de caritat d'amor i de respecte a pares i mestres, etc., seran grats a Déu. Un exercici diari o sovintejat de lectura i escriptura en català; una observació discreta als que per descuit parlem malament el nostre idioma, una indicació o un prec respectuós al mestre perquè estableixi esenyaments en català d'història i de gramàtica catalana especialment...*" Vegeu GALÍ, Alexandre (1983): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1930, Llibre X, Institucions de cultura popular*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona, p.237.

¹⁷ Vegeu SOLÀ, Pere (1987): "Associacionisme i condició juvenil. Una reflexió sobre el cas escolta" en *La joventut a Catalunya la segle XX. Materials per a una història*, vol.I, Diputació de Barcelona, p.321.

¹⁸ Vegeu BALCELS, A; SAMPER, G. (1993): *L'escoltisme català (1911-1978)*, Barcanova, Barcelona, pp.50-52.

*Federació de Joves Cristians de Catalunya*¹⁹ (FJC) que sorgeix el 1931.

Els *Pomells de Joventut* existeixen durant tres anys, fins al 20 de setembre del 1923, quan són suprimits pel governador civil de Barcelona Carlos de Losada, perquè els considera separatistes. Aquestes són algunes de les paraules amb què són catalogats:

"...ha sido desviada por espíritu de sectarismo a inculcar en el ánimo de la juventud no sólo el amor a Cataluña, sino también la idea de separación de España y de desprecio a la misma, irrogando con ello perjuicios incalculables a la región que forma parte integrante de España"²⁰

Precisament quan són suprimits neix a Barcelona un altre moviment de joves: la *Jove Atlàntida*²¹.

¹⁹ Vegeu l'apartat de la iniciativa de l'Església durant la II República.

²⁰ Paraules del governador civil de Barcelona Carlos de Losada en el Diari Oficial de Barcelona, transcrites en l'obra d'Alexandre Galí (1983): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936, Llibre X, Institucions de cultura popular*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona, p.240.

²¹ *Jove Atlàntida* neix precisament quan els *Pomells de Joventut* decauen. En certa manera són entesos com l'alternativa laica dels Pomells. Neixen a l'*Ateneu Enciclopèdic Popular de Barcelona* i esdevenen un moviment molt més obert, liberal i nacionalista que no pas els Pomells. El seu propòsit és difondre una moral i una consciència noves entre els ciutadans del demà. Per això treballa amb infants, joves i adolescents i és catalogat per alguns com l'antecedent inspirador --entès com a moviment educador del caràcter-- de l'obra que Batista i Roca inicia uns anys més tard a través dels *Minyons de Muntanya*. Vegeu SOLÀ, Pere (1987): "Associacionisme i condició juvenil. Una reflexió sobre el cas escolta" en *La joventut a Catalunya el segle XX. Materials per a una història*, vol.I, Diputació de Barcelona, p.322. La *Jove Atlàntida* realitza diverses activitats --amb especial atenció a l'excursionisme-- sempre amb una clara finalitat formativa i amb un marcat caire naturalista que es manifesta en una atenció especial per l'educació del cos i, fins i tot, l'educació sexual. Es desconeixen les dades i l'expansió que aquest moviment va tenir, encara que segons Genís Samper, la seva implantació es limita al propi *Ateneu Enciclopèdic Popular*, dos grups més a la barriada de Sants --amb els noms *Empar* i *Germanor*-- , i un darrer grup, a Sabadell. Si és així, hem de dir que aquest moviment no va tenir implantació a Girona. Vegeu SAMPER I TRIEDU, Genís (1993): *La Joventut fa Catalunya 1900-1985. Aproximació a la història de les associacions de joves*, Generalitat de Catalunya, SGJ, Barcelona, pp.128-129.

1.2.2. La implantació dels *Pomells de Joventut* a Girona

La primera notícia que en tenim a Girona és a través del conservador *Diario de Gerona*, amb data de 22 de juliol de 1921 quan J.P. Fontanella dóna a conèixer l'obra nascuda a Barcelona. Aquesta primera notícia acaba aplaudint el moviment i encoratjant els joves de Girona a formar grups pomellistes: "*Ben aviat voldré veure estesa arreu de Catalunya la formosa institució. (...) I a n'aquest fi creiem un deure nostre divulgar-la per a que la seva coneixença faci remoure els que capeixen tota l'excelencia d'aquesta obra integralment educadora i posin tot el seu esforç en procurar devingui realitat en cada racó de les nostres contrades*"²².

Unes setmanes després d'aquest article apareix una columna en el mateix diari que dóna a conèixer l'agraïment de Josep M. Folch i Torres per la difusió feta de la seva obra. S'aprofita també per continuar donant suport al moviment i les seves virtuts catalanistes, alhora que s'anuncia que en properes edicions es difondrà més profundament l'obra i "*totes les iniciatives que sorgeixin en les nostres comarques en ordre a la divulgació i implantació dels "Pomells" "*". L'adhesió i el suport a l'obra són evidents:

" Això ens anima encara més per a anar continuant la propaganda d'una institució tan cristiana i catalana, i que tant s'avé amb el sentit de catalanitat que la nostra publicació aspira a reflexar. (...).

Veus aquí una tasca de catalanització integral que sempre ens haurà de ser agradosa puix ultra la eficàcia que ella està destinada a tenir, no deixarà mai cap regust d'agror com mantes vegades ho fa tot ço que s'orienta cap a un partidisme polític."²³

Al cap de pocs dies d'aquests escrits el mateix Josep M. Folch i Torres publica en el *Diario de Gerona* una descripció detallada dels propòsits i ideals de què

²² Vegeu FONTANELLA, J.P. (1921): "Pomells de Joventut", *Diario de Gerona*, núm.166, 22 de juliol del 1921, p.2.

²³ Vegeu "Els Pomells de Joventut", *Diario de Gerona*, núm.183, 12 d'agost del 1921, p.3.

parteix l'obra dels pomells. Segons ell mateix, aquests propòsits queden reflectits en dues normes concretes:

A. Estimar per amor a Déu i a la nostra Pàtria, els nostres consemblants, procurant millorar-los a base del nostre propi perfeccionament.

B. Afirmar la nostra personalitat com a ciutadans de Catalunya, treballant, per mitjans amables i persuasius (i per pròpia exemplaritat, sobre tot) per a fer augmentar el nombre de catalans conscients de llurs deures envers Déu i la Pàtria."²⁴

La finalitat dels *Pomells de Joventut*, és concretada encara més quan el 16 d'abril del 1922 Folch i Torres fa un discurs al Teatre Principal de Girona amb motiu de la festa pública inaugural dels Pomells a la ciutat de Girona. Segons la premsa, "*En Folch va definir com els Pomells de Joventut persegueixen una clara finalitat religiosa i patriòtica i com aquesta darrera es preté sempre al marge de tota botiga política existent i en horitzonts de transparència incontaminada*"²⁵. El moviment té la total acceptació del clergat, el qual veu en els pomells un moviment amb una finalitat adient per treballar certs valors cristians de castedat i religiositat. Aquesta adhesió la manifesta Mn. Lluís G.Pla públicament, tot aplaudint la modèstia que representen les noies dels pomells amb la seva caputxeta blanca tot combregant els diumenges a missa "*En aquesta caputxeta hi endevinen un símbol: el retorn a la modèstia cristiana; i preguém a Déu que les noies se n'enamorin de la caputxeta blanca i del seu simbolisme, ...*"²⁶

²⁴ Vegeu FOLCH I TORRES, J.M.(1921): "L'esperit dels "Pomells de Joventut" ", *Diario de Gerona*, núm.189, 20 d'agost del 1921, p.1.

²⁵ Vegeu "Comentaris a la festa dels Pomells", *Diario de Gerona*, núm.93, 20 d'abril del 1922, p.1.

²⁶ Vegeu G.PLA, Mn. Lluís(1921): "La caputxeta blanca, o el retorn a la modèstia cristiana", *Diario de Gerona*, núm.236, 13 d'octubre del 1921, p.1. En el mateix to és escrit també l'article signat per JEPO; en el mateix *Diario de Gerona* del 27 de desembre del 1922, en què demana que la indumentària de les noies pomells no es faci servir només pels actes "oficials", sinó habitualment com a signe de catalanitat.

Fins aquí però, tot són paraules a favor dels *Pomells de Joventut* en les terres gironines sense que es converteixin en grups reals. El naixement dels primers grups pomellistes a Girona té lloc la tardor del 1921 --justament un any després del seu naixement a Barcelona--. L'11 de novembre hi ha constància que a Girona ja hi ha dos grups pomellistes. Els noms d'alguns dels seus components són²⁷:

a) En el grup pomellista de nois "*Crit de Pàtria*" hi trobem, entre altres, els següents pomellistes: Manel Tortós (president), Josep M. Clarà (secretari), Joan Vicens (tresorer), Omedes, Quintana, Pumarola, Emili Sagner, etc.

B) En el grup pomellista de noies "*Donzelles gironines*" hi ha Maria de l'Assumpció Vidal (presidenta), Maria de l'Assumpció Solà (secretaria), Maria Ben (tresorera), Maria dels Dolors Oliver i Diví, Conçol Fornes (sic), Pilar Guillamet, Teresa Bartrina, Antònia Quintana, Joana Torres, Dolors Verdager, N. Solà, Josefina Vidal, Prats Moré, etc.

Aquests pomellistes es presenten públicament a Girona a través del *Diario de Gerona* tot convidant a la creació de nous grups de pomells. Heus ací les paraules amb que s'encoratja el jovent:

"Girona, tampoc vol romadre endarrerida en aquesta saludable reacció del jovent català. ¿Com fora possible que fes el sord a la crida que s'es feta, una ciutat on la Fe i el patriotisme hi son tan arrelats des de els més llunyans temps de l'avior?

Veus aquí doncs que un estol de joventut ha sentit rebullir la sang dels passats que corre per ses venes i s'és agrupada sota el sagrat lema de Fe i Pàtria.(...).

El jovent qui aquestes ratlles llegiu i vos senti identificats amb els sants i generosos ideals que informen la vida i actuació dels "Pomells" no vacil.leu en ingressar en alguns d'ells o en crear-ne de nous, si la cosa es factible. Tot l'esforç, tota la decisió vostra en pro de l'increment dels "Pomells" serà una obra meritòria adreçada a l'enaltiment de la Religió

²⁷ Vegeu "Els Pomells de Joventut a En Thió Rodés", *Diario de Gerona*, núm.265, 19 de novembre del 1921, p.4.

i de la Pàtria".²⁸

El més de febrer del 1922 el *Diario de Gerona* publica dos articles insistint en la importància de crear nous pomells de joventut²⁹. En aquests escrits es demana la intervenció dels rectors i mestres per ajudar en la creació de nous pomells, sobretot en aquells pobles petits on no existeix cap més societat que la recreativa o la benèfica, sense massa lloc per als joves.

"El zel d'un Rector i el fervor educacional d'un bon mestre, sacerdot d'un culte de noblesa i santedat, trobaran un auxiliar de primer ordre en aquesta institució juvenil que prestarà els seus esforços un guany de cinc cents, de mil, sobre el sant esforç de la sembra que hi vessin..."³⁰

Malgrat tot, un sector de la població no veu amb tan bons ulls l'obra dels Pomells, que és titlada com una maniobra de "*baixa política*" instituïda per *La Lliga*. A més a més, s'afirma també que no té l'aprovació dels bisbes catalans i finalment s'acaba declarant que la caputxeta de les noies pomellistes és un ritus profà. Afirmacions totes que són ràpidament contestades i debatudes des de l'organització.

La presentació pública dels *Pomells de Joventut* a Girona té lloc el dia de Pasqua, 16 d'abril del 1922, amb l'assistència del seu fundador Josep M. Folch i Torres³¹. En aquest acte es presenta el Sr. Gispert com a secretari general dels

²⁸ Vegeu GERIOTÁN (1921): "Els Pomells de Joventut. Lletra de convit al jovent gironí", *Diario de Gerona*, núm.258, 11 de novembre del 1921, p.3.

²⁹ Vegeu els articles LEVEL: "Pomells de Joventut", *Diario de Gerona*, núm. 45, 22 de febrer del 1922, p.2 i "Pomells de Joventut. Als Rectors i als Mestres", del mateix autor, publicat el 23 de febrer del mateix 1922, pp.1-2.

³⁰ Vegeu LEVEL: "Pomells de Joventut. Als Rectors i als Mestres", *Diario de Gerona*, núm.46, 23 de febrer del 1922, p.2.

³¹ Vegeu "La festa Primicera dels "Pomells de Joventut" de la ciutat", *Diario de Gerona*, núm.91, 18 d'abril del 1922, pp.2-3.

Pomells de Joventut de la ciutat de Girona. Es donen a conèixer els dos grups pomellistes existents: "*Crit de Pàtria*" i "*Donzelles Gironines*" i es presenten públicament dos grups més: un de nois "*Plançons de Roure*", amb Ramon Sunyer entre els pomellistes, i un de noies, "*Llaçada dels vells amors*", amb Teresa Colls. Dels comentaris fets sobre aquest acte de presentació pública dels *Pomells de Joventut*, se'n desprèn que a Girona hi ha un cert recel per part d'alguns sectors per la implantació i obra dels Pomells. Tal com es diu en un dels escrits del *Diario de Gerona*: "*A Girona, precisament, on es volgué desvirtuar i empetitir l'obra benemèrita d'En Folch, ell la va manifestar tant netament pura i tan íntimament plena de virtualitats que la seva réplica podia guanyar la voluntat de tothom, mentres l'oient mes mal disposat fos lliure de poquesa d'ànima i de mala intenció.*"³²

El nombre de grups pomellistes creix i se sap que el juny del 1922 ja han augmentat i que un dels noms d'un nou grup pomellista de nois és "*Girona*"³³. De la mateixa manera el 10 de juliol del 1922 se celebra al saló Gran-Via de Girona la festa de naixement d'un nou grup pomellista a la ciutat --amb aquest ja són sis--. Es tracta del pomell "*Sant Narcís*" del qual és conseller el Dr. E. Jordà³⁴. En aquesta festa hi prenen part pomellistes que reciten composicions poètiques i musicals³⁵.

³² Vegeu "Comentaris a la festa dels Pomells", *Diario de Gerona*, núm.93, 20 d'abril del 1922, p.1.

³³ D'aquest es té coneixement que el juny del mateix 1922 convoca un Jocs Florals entre tots els pomells de Girona i la seva comarca. Vegeu "Jocs Florals del Pomell de Joventut 'Girona'", *Diario de Gerona*, núm.136, 11 de juny del 1922, p.3.

³⁴ El contingut de l'acta de presentació d'aquest nou grup pomellista està detallat en l'article "Els Pomells de Joventut de la Ciutat", *Diario de Gerona*, núm.156, 7 de juliol del 1922, p.2. i també en l'article "Festa dels Pomello(sic) de Joventut", del mateix diari amb data del 13 de juliol del 1922, p.4.

³⁵ Entre els pomellistes que hi participen hi ha: Xavier X.Riera, el nen Coromines, les nenes Omedes, la nena Soler, Josefina Xaparró, la nena Marfil, les senyorettes Coromines i Pons, la srta. Moré, les nenes Domínguez i Pradel, la Ventura Carreras, el nen Sunyer, la str. Torres, la srta. A.Casademont, la srta. Colls, la srta. Rosaura Terrada, la srta. Murtra, el nen Gallastrosa, el nen Palol i altres.

Tot fa pensar que hi ha altres grups pomellistes, sobretot fora de la ciutat de Girona i a nivell d'altres pobles de la província. Sols cal recordar que el dia 11 de juny té lloc a Montserrat la festa de celebració dels 500 grups pomellistes constituïts arreu de Catalunya. Durant l'any 1923 desconexim l'evolució que els Pomells de Joventut fan a les terres gironines. El *Diario de Gerona* que havia estat un dels periòdics més propers a aquest moviment, no en publica cap notícia. Sols el dia 22 de setembre del 1923 hi trobem unes ratlles que diuen: "*El gobernador militar de Barcelona ha decretado la disolución de los "Pomells de Joventut" y la clausura de su local, por separatistas*".

1.3. EL NAIXEMENT DE L'ESCOLTISME CATALÀ

Per escoltisme català entenem aquell escoltisme que s'ha vinculat a la llengua i cultura catalanes. Aquest escoltisme té un primer intent d'implantació a través dels *Jovestels de Catalunya*. Els antecedents de l'escoltisme català cal anar-los a cercar en l'excursionisme.

1.3.1. El moviment excursionista

A partir de la segona meitat del segle XIX l'excursionisme, en el seu vessant més científic i també esportiu, s'expandeix i apareixen els primers clubs que s'implanten a Europa³⁶. D'aquesta manera el moviment excursionista arriba també a Espanya a través de Catalunya. El 26 de novembre del 1876, un grup de joves constitueixen a Barcelona el primer grup excursionista important dels Països Catalans: L'*Associació Catalanista d'Excursions Científiques* (ACEC), de la qual formen part A. Guimerà i J. Verdager³⁷. Dos anys més tard, un grup s'escindeix de l'ACEC i dona lloc a l'*Associació d'Excursions Catalana* (AEC). Finalment, el 1890 neix el *Centre Excursionista de Catalunya* (CEC) a partir de la fusió de les dues associacions l'ACEC i l'AEC. L'excursionisme es va fent popular i proposa un seguit de valors, pràcticament una filosofia. Aquesta concepció d'excursionisme Batista i Roca intenta comunicar-la a través de la seva obra *Manual de l'Excursionisme* que publica el 1927.

"L'excursionisme, en canvi, és realment un esport veritable, puix els seus entusiastes són els mateixos que el practiquen, obtenint així un positiu benefici per al llur desenrotllament corporal i la llur salut, i adquirint o enfortint certes virtuts morals d'alta importància individual o col·lectiva --constància, companyonia, disciplina, confiança en les pròpies forces-

³⁶ El *Club Alpi Anglès* (1857), el *Club Alpi Austríac* (1862), el *Club Alpi Suís* (1863), el *Club Alpi Italià* (1865), el *Club Alpi Francès* (1874), etc.

³⁷ Per a una història detallada de la configuració del moviment excursionista a Catalunya vegeu: GALÍ, Alexandre (1983): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936, Llibre X Institucions de cultura popular*, Barcelona, Fundació Alexandre Galí, pp.43-140.

- I això encara sense parlar de la sèrie de coneixements d'Història Natural, de Geografia, d'Arqueologia, d'Història o de Folklore que l'excursionista adquireix, ni de l'admiració i amor que sent créixer per la terra que trepitja tot fruit dels gran espectacles naturals que s'obren davant dels seus ulls."³⁸

El 1910 té lloc el primer *Aplec Excursionista Català* a la Poble de Lillet i, l'any següent, es fa el primer *Congrés Excursionista Català* a Lleida. El moviment es va estenent arreu de Catalunya, encara que amb predominància a Barcelona, de manera que el 1920 quan es crea la *Lliga de Societats Excursionistes*, de les 36 entitats existents, 20 són a Barcelona.

El moviment excursionista, juntament amb l'esport com a pràctica habitual entre la població --encara que de manera elitista--, és probablement un dels primers moviments associatius entre els joves a Catalunya³⁹. A Girona, l'esport en el primer terç de segle XX es veu impulsat sobretot pel *Grup Excursionista i Esportiu Gironí* (GEIEG)⁴⁰, encara que hi ha altres clubs, com ara el *Centre Deportivo Gironenc*. Cal citar també els inicis de l'esport d'esquí als Rasos de Peguera el desembre del 1908 i la inauguració del xalet refugi d'Ull de Ter el juliol del 1909. També hem de fer esment dels primers *Albergs de Joventut* que apareixen com a equipaments acollidors d'infants i joves ja que donen una empenta a l'estructuració de moviments esportius i excursionistes⁴¹.

³⁸ Vegeu BATISTA I ROCA, J. M. (1927): *Manual d'excursionisme*, Barcino, 2a. edició, Barcelona, p.6.

³⁹ El 1868 es funda el primer gimnàs a Barcelona. Es diu "Garcia Alsina". J.Fabre afirma que el classisme en la pràctica de l'esport es manté pràcticament fins a la fi del franquisme. Vegeu FABRE,Jaume (1987): "L'oci del jove com a objectiu de formació i de consum" en *La joventut a Catalunya al segle XX*, Diputació de Barcelona, p.505.

⁴⁰ El 12 de novembre del 1919 neix a Girona el *Grup Excursionista i Esportiu Gironí* (GEIEG). L'any següent l'entitat s'organitza i publica el primer número del butlletí el qual, a partir del 1921 surt amb completa regularitat. L'any 1923 té prop de vuitanta socis i l'entitat ja compte amb diferents seccions que abasten aspectes de l'esport, l'excursionisme i fins i tot de la cultura. El 1935 els socis ja arriben a més de 600.

⁴¹ El primer alberg de joventut, té lloc a Altona (Alemanya), quan Richard Schirman obre la seva escola als infants i joves excursionistes el 1909. L'objectiu és facilitar les sortides i així ajudar a conèixer món als joves que els agrada viatjar i fer excursions. D'aquesta manera s'escampa el

En l'excursionisme és on es gesta el germen de l'escoltisme català. De fet, el *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya* del novembre del 1912 ja manifesta que la base del "scouting" a Catalunya és l'excursionisme, donat el caràcter propi dels catalans contraris a tota disciplina i organització. Cal també considerar que l'excursionisme ofereix una possibilitat de practicar un esport a l'abast de tothom en un temps en què la pràctica de l'esport és sols patrimoni d'una minoria benestant. És així com a finals dels anys vint, a partir de les seccions infantils excursionistes d'alguns centres es creen les primeres agrupacions de *Minyons de Muntanya*⁴² (MM). El 1929 Josep M. Batista i Roca funda dins el CEC un *Secretariat de Coordinació de Treballs Excursionistes* el qual, dos anys més tard, es converteix en la *Federació d'Entitats Excursionistes*. És doncs en aquest caliu excursionista on neixen les primeres associacions d'escoltisme català a Barcelona l'any 1927 amb la *Germanor de Minyons de Muntanya* i la *Germanor de Guies Excursionistes*. I és que de fet, molts dels educadors d'aquesta època, sorgeixen del fet excursionista i hi viuen lligats.

"En un determinat moment l'ideal excursionista va veure's prou fort per a ser exportat a escoles i ateneus i entitats excursionistes. Molts mestres, professors i pedagogs de les primeres dècades, lligats a l'experimentalisme i a l'avantguarda renovadora, van conrear de manera militant l'excursionisme. Odón de Buen, Frederic Godàs a Lleida, Alexandre Galí, Cassià Costal, i tants altres... El mestre renovador és sovint, durant la II República, l'animador de l'excursionisme patriòtic i científic a nivell local. Hi ha fins i tot propostes molt concretes a favor d'incloure l'excursionisme al currículum d'activitats escolars reglades de les escoles públiques de Barcelona (Poble Nou) de l'A.E.Júpiter"⁴³.

moviment que proposa que les escoles es converteixin en albergs de joventut durant l'estiu. A través d'aquesta pràctica se cerca el coneixement dels països, les regions, les gents i l'amor a la naturalesa.

⁴² Aquest és el cas dels dos primers agrupaments els anys 1927 i 1928 respectivament: *Josep de Margarit de la Unió Excursionista* i *Ramon Llull del Grup Excursionista Joventut Catalana*.

⁴³ Vegeu SOLÀ, Pere (1991): "Esport, excursionisme i educació en la història del moviment associatiu català contemporani (1918-1930): El "Grup" de Girona (GEiEG) com a exemple" en *Ilenes. Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans. Aspectes físics de l'educació: visió històrica*, Edicions del Centre de Lectura, Reus, p.165.

En finalitzar la guerra, les entitats excursionistes, com la resta d'associacions, són clausurades. Tot el moviment passa a dependre de la *Delegación Nacional de Deportes de F.E.T. y de las J.O.N.S.* El moviment excursionista resisteix amagat i la seva important fragmentació permet que aquest moviment conservi el seu esperit autèntic⁴⁴. Després de la desfeta de la guerra el moviment es refà amb força facilitat. Si abans del conflicte bèl·lic hi havia 236 entitats afiliades a la *Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya*, l'any 1950 ja se n'havien refet unes 60. El creixement més fort té lloc durant els anys 50 quan es passa dels 4.000 afiliats que havia tingut la Federació el 1936, als 23.180 l'any 1960. Aquesta important represa ajuda a l'aparició de seccions infantils, i indirectament a l'expansió dels *Minyons de Muntanya-BOY SCOUTS de Catalunya*.

1.3.2. El naixement de l'escoltisme català a través dels *Minyons de Muntanya* i els *Guies Excursionistes*

Josep M. Batista i Roca⁴⁵ és l'ànima d'aquest escoltisme i de la *Germanor de Minyons de Muntanya* (GMM). Vol desenvolupar la consciència cívica i afavorir l'educació del caràcter del jovent; està en contra de la inhibició política i veu en l'excursionisme una tècnica i un esport saludables per a la formació integral dels infants i joves, perquè es treballen alguns dels valors principals en les persones, com són la constància, la disciplina, la companyonia o la mesura de les forces. En definitiva, es veu l'excursionisme com una manera d'imprimir caràcter i donar confiança a un mateix.

⁴⁴ Cal veure que el 1942 hi ha 42 societats excursionistes a Espanya amb 7.730 afiliats i que d'aquestes 42 societats, 20 són a Catalunya amb 3.120 afiliats. L'any 1960 el nombre de societats excursionistes que consten a Espanya és de 205 amb 57.218 afiliats. D'aquestes, 62 entitats consten a Catalunya amb 23.180 membres. Es a dir, Catalunya representa pràcticament el 50% del moviment excursionista que es registra a l'Estat espanyol durant aquests anys.

⁴⁵ Josep M. Batista i Roca (1895-1978) l'estiu del 1914 resideix a Anglaterra on perfecciona l'idioma. Entra en contacte amb els Boy Scouts i es proposa fer quelcom de semblant a Catalunya. El 1918-19 retorna a Oxford i adquireix manuals de Baden-Powell. A partir de la lectura d'aquests llibres es mostra partidari de la importància del caràcter en la formació de les persones. Vegeu l'obra realitzada per la Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència (1993): *Homenatge a Josep Maria Batista i Roca*, Barcelona.

El 1926 publica el *Manual d'excursionisme*, i en aquesta obra manifesta que l'excursionisme es pot entendre com una vertadera escola del caràcter. Més endavant, el 8 de juliol del 1927, en una conferència sobre "*Les organitzacions per a l'educació de la joventut a l'estranger*" en el CEC es declara partidari del mètode scout manifestant la seva importància per a la formació del caràcter del jovent.

"Sembla que les antigues virtuts pairals s'esvaeixin i que es perdi el tremp de la nostra gent que un dia fou proverbial. La necessitat de contenir aquest possible enrunament és viva i urgent. Mai no apareix amb tanta intensitat i cruesa com en posar-se en relleu les falles del nostre caràcter, en passar una crisi col·lectiva.(...) Avui per avui, la formació del caràcter del nostre jovent constitueix el deure fonamental de totes aquelles persones que directament o indirectament tinguin influència sobre els nostres infants i minyons.(...)

Voldríem que els nostres fossin tots uns homes de tremp i de caràcter, amb ardidesa i l'empenta coratjosa que cal per fer progressar totes les activitats i manifestacions col·lectives."(...)

Els principis educatius de Baden-Powell, aplicats pels Boy Scouts anglesos, tendint a desenrotllar i enfortir les qualitats de l'individu, i a relligar aquests amb un esperit de lleial cooperació i disciplina --que al capdavant és sols una col·laboració organitzada--, tot això mitjançant la vida a l'aire lliure, en excursions i campaments, s'adiuen molt més amb les afeccions i la manera d'ésser del nostre jovent i amb les directives que cal donar a la seva educació per tal d'esmenar les falles i obtenir les finalitats educatives que ens calen.⁴⁶

De fet, Batista i Roca declara que les "falles del caràcter" del poble anglès poden aplicar-se també al nostre poble i que, per tant, el remei i la proposta de l'escoltisme com a mètode de treball en la joventut pot ser molt bé aplicat a casa nostra. És així com l'escoltisme suposa un mètode per treballar aquestes mancances a partir de *l'educació del caràcter i de la salut física* (Vegeu TAULA I).

⁴⁶ Vegeu BATISTA I ROCA, J. M. (1928): "Les organitzacions per a l'educació de la joventut a l'estranger", *Revista de Catalunya*, núm. 45, març del 1928, pp.244-249.

TAULA I
L'escoltisme com a remei davant les "falles nacionals"

FALLES NACIONALS	CAUSES	ORIGEN	PREVENTIUS	El Socoutisme com a remei addicional a l'educació escolar, per mitjà d'un desenrotllament sistematitzat del
Irreligió Indisciplina Manca de patriotisme Egoisme Corrupció Manca d'interès pels altres Crueltat	Indiferència a una consciència de major perfecció	Manca de disciplina de si mateix	Educació de I.-CARÀCTER	I.- CARÀCTER, per mitjà de: Bon ambient Sentit de l'honor Sentit del deure Disciplina pròpia Responsabilitat Enginy Treballs manuals Déu per mitjà de l'estudi de la naturalesa Religió pràctica Jugar net Ajudar els altres Servei personal al País
Crim de violència Bogeria Despeses excessives i pobresa	Beguda			
Fer-se veure Vagància Baix nivell moral Joc Vici Malalties	Deixar-se anar			
Mala salut Brutícia Mortalitat infantil Deficiència mental Deficiència física	Irresponsabilitat i ignorància per part dels pares	Manca de coneixements de desenrotllament físic i d'higiene	II.-SALUT FÍSICA	II.- SALUT, per mitjà de: Pràctiques a l'aire lliure Responsabilitat per al desenrotllament físic fins a cert punt Salut i higiene pràctica

Extret de BADEN-POWELL a través de l'article de BATISTA I ROCA, J. M.(1928): "Les organitzacions per a l'educació de la joventut a l'estranger", *Revista de Catalunya*, núm. 45, p.244.

Quan Batista i Roca proposa el mètode escolta, ho fa després d'haver estudiat diferents organitzacions infantils i juvenils (Balilles italians, Sokols de Txecoslovàquia, etc.). Finalment, tenint present la manera de fer i ser dels catalans considera que els Boy Scouts anglesos són el moviment més adient. Veu en aquest moviment una gran possibilitat:

"Les pràctiques dels exploradors (scouts) tendeixen a formar el caràcter dels minyons, infontent-los el respecte a Déu, als companys i als altres homes, el sentiment de l'honor i la responsabilitat, la disciplina, l'altruisme, amb un sentit cavalleresc, l'esperit de sacrifici, patriotisme, lleialtat i justícia, la confiança en ells mateixos, fent-los enginyosos, hàbils, decidits i tenaços; desenrotlla la intel·legència, afinant l'esperit d'observació i deducció, augmenta la satisfacció de la vida amb la contemplació de les bel·leses naturals i artístiques i crea un esperit enèrgic, amb salut i sana ambició."⁴⁷

El mateix any el CEC a través del *Secretariat de Coordinació de Treballs Excursionistes* proposa l'adopció del mètode escolta en algunes de les seves activitats. Tal com ha explicat A. Serra⁴⁸, vol atreure a l'excursionisme el jovent que no el practica i educar d'aquesta manera el caràcter dels infants i adults. S'aconsegueix doncs, incorporar un objectiu cívico-educatiu a través del mètode escolta a les seccions infantils dels centres excursionistes encara que la implantació del mètode escolta s'ha de fer de manera totalment amagada ja que en aquests anys ens trobem en plena dictadura primoriverista i hi ha una clara prohibició d'organitzar grups escoltistes sense l'autorització del consell suprem dels *Exploradores de España*, és a dir, del govern. Neixen així a Barcelona la *Germanor de Guies Excursionistes* (GGE), la GMM i, més tard, la *Germanor de Noies Escoltistes* que posteriorment es diu *Germanor de Noies Guies*.

⁴⁷ Vegeu BATISTA I ROCA, J. M. (1928): "Les organitzacions per a l'educació de la joventut a l'estranger", *Revista de Catalunya*, núm. 45, p.266-267.

⁴⁸ Vegeu SERRA, Antoni (1968): *Història de l'escoltisme català*, Bruguera, Barcelona, pp.21-22.

El primer curset per a *Guies Excursionistes*⁴⁹ té lloc el 1927. Es treballen setze lliçons i es fan sis sortides pràctiques de cap de setmana amb acampada que es dediquen a practicar els temes teòrics treballats en les classes: assenyalament de camins, morse amb banderes, construcció d'itineraris, alçament de plànols, primers auxiliis... L'any següent, del 9 al 10 de juny del 1928 es fa el primer Campament General de *Guies Excursionistes*⁵⁰ i *Minyons de Muntanya*⁵¹ a la Salut de Papiol on tenen lloc les primeres promeses escoltes. A partir d'aquí el moviment inicia el seu creixement⁵² fins als anys de la guerra civil en què s'arriba a la unificació de l'escoltisme català que dona lloc a *Minyons de Muntanya- BOY SCOUTS DE CATALUNYA*⁵³. A Girona aquest escoltisme no neix fins l'any 1934 ja en plena II República i és representat solament a través dels *Minyons de Muntanya*.

Els MM tenen una llei que reflecteix bona part de les seves opcions en la qual es perfila el model de persona pel qual aposta el moviment: catalana, arrelada al país, compromesa, cristiana i respectuosa amb els altres, amb l'Església i amb les autoritats.

⁴⁹ Vegeu BALCELLS,A;SAMPER,G (1993): *L'escoltisme català (1911-1979)*, Barcanova, Barcelona, p.70.

⁵⁰ La *Germanor de Guies Excursionistes* neix en l'aplec-campament del 1928 a la Salut de Papiol, malgrat que ja s'havien fet diferents cursets de *Guies Excursionistes*. Com a membres responsables hi ha Francesc Maspons, Josep M. Batista i Roca, Pere Gabarró, Joan Carreras, Enric Llopis i Josep M. Benet els quals integren el cos d'instructors juntament amb Joaquim Font i Ferran Cuito que no hi assisteixen. El 1930 ja hi ha grups de Guies en nou centres de Barcelona i dos a Sabadell.

⁵¹ La *Germanor de Minyons de Muntanya* neix també a la Salut de Papiol. Els primers MM són Manuel Capdevila, Antoni Carbó, Albert i Joan Munné i Lluís Salmurri, de la *Penya Excursionista Isards*, futur *Agrupament Josep de Margarit*.

⁵² El Consell General de la Germanor es constitueix el 1930 amb persones de vàlua en el camp educatiu i excursionista: Batista i Roca (president), Antoni Batlle, Pere Gabarró, Narcís Masó, Enric Llopis, Valentí Vallès, Llorenç Vila, Amadeu Serch i Joan Munné.

⁵³ Vegeu el procés més detallat pel que fa a la unificació de l'escoltisme en els anys de la guerra civil en BALCELLS,Albert;SAMPER,Genís (1993): *L'escoltisme català (1911-1978)*, Barcanova, Barcelona, pp.121-136.

- I.- Podeu confiar sempre en l'honor del Minyó de Muntanya.
- II.- El Minyó de Muntanya és lleial envers Déu i la Pàtria, els seus pares i caps, superiors i inferiors.
- III.- El Minyó de Muntanya és útil i servicial, i cada dia ha de fer una bona obra.
- IV.- El Minyó de Muntanya és amic de tothom i germà dels altres escoltes.
- V.- El Minyó de Muntanya és ben educat i cavallerós.
- VI.- El Minyó de Muntanya estima les bestioles.
- VII.- El Minyó és disciplinat i obeeix les ordres dels seus superiors promptament i sense replicar.
- VIII.- El Minyó de Muntanya està sempre de bon humor somriu i xiula quan es troba en alguna dificultat.
- IX.- El Minyó de Muntanya és estalviador i previsor per evitar les dificultats i també treballador constant i decidit per vèncer-les.
- X.- El Minyó de Muntanya és pur de pensament, paraula i obra.

El moviment consta de dues organitzacions separades:

a) Els nois - Amb tres branques:

- *Els Follets* - Nois de vuit a dotze anys.
- *Els Minyons de Muntanya* - Nois d'onze a divuit anys.
- *Els Guies* - De més de divuit anys.

b) Les noies - També amb tres branques:

- *Les Daines* - Noies de vuit a dotze anys.
- *Les Noies Escoltistes* - De dotze a divuit anys.
- *Les Guies* - De més de divuit anys.

L'any 1931 l'Ajuntament de Barcelona declara l'escoltisme un dels intents més reeixits per a l'educació del caràcter dels nois i organitza el primer curset (segon dins els MM) dedicat als mestres nacionals i municipals⁵⁴. Els professors són Batista i Roca, Narcís Masó⁵⁵ --pedagog gironí de gran vàlua--, Pere Gabarró

⁵⁴ El curs consta d'onze lliçons sobre educació escolta, pràctiques de campament, jocs, psicologia de l'adolescent, valors educatius, higiene de l'excursionista, acampada, primeres cures i cultura física.

⁵⁵ Narcís Masó i Valentí (Girona 1890 - Girona 1953). Es un dels grans pedagogs gironins del nostre segle. Catalanista, catòlic i militant d'Unió Democràtica de Catalunya. El 1910 exerceix a l'Escola Vallparadís de Terrassa. Més endavant, el 1922 a la "Montessori" de Barcelona i el 1924 és

i J. Soler. Batista i Roca explicita clarament que l'escola és insuficient per a una completa educació del nois i que cal una preocupació pels hàbits i les actituds a més dels coneixements intel·lectuals i aquesta formació bàsicament s'ha de viure. Per això, *"cal una educació que doni normes per a viure, per a viure honradament, però també per a triomfar honestament, a pesar de totes les dificultats, i lleials sempre a uns ideals superiors. Aquestes normes cal que siguin essencialment pràctiques, i per això, aquesta educació, --particularment l'educació escoltista a què actí ens referim-- ha d'ésser la creació d'hàbits que més endavant, en la vida individual o col·lectiva, en moments de dificultat o de vacil·lació, donin ràpidament la reacció que ha de fer triomfar."*⁵⁶

El mes d'agost següent i dins l'Escola d'Estiu de la Generalitat de Catalunya, sota la direcció d'A. Galí, s'organitza un curs d'Educació Física i Escoltisme a càrrec dels professors J.M. Batista i Roca i Narcís Masó. En els anys següents les activitats de l'Ajuntament de Barcelona incorporen moltes de les tècniques i aportacions de l'escoltisme. La tasca escoltista queda reconeguda per la Generalitat quan el 9 d'agost del 1934 posa els *Boy Scouts de Catalunya* sota el seu patronatge per facilitar-ne la total catalanització i el 30 d'agost fa el mateix amb la *Germanor de Guies Excursionistes*, la *Germanor de Minyons de Muntanya* i la *Germanor de Noies Guies* per salvaguardar l'obra educadora de la joventut

cofundador de la Mútua Escolar Blanquerna. S'exilia a Ginebra. El 1929 ja el tornem a trobar actiu a casa nostra donant unes conferències a l'Ateneu de Girona. Alguns dels títols d'aquestes conferències són "Els fonaments de la Nova Educació", "El joc en la vida del nen i en l'educació", "Els sentiments afectius en el nen"... El 1930 és membre del Consell General de la Germanor de Minyons de Muntanya en representació de l'Acadèmia Monturiol de la Mútua Escolar Blanquerna. L'any següent és secretari de l'Escola d'Estiu. El 1935 funda l'Escola de S'Agaró. Cap nacional de la Germanor de Minyons de Muntanya a partir dels fets d'octubre del 1934. Animador de l'escoltisme a Girona. Ressalta la importància de l'educació del caràcter a partir del mètode escolta i es mostra partidari de defensar i protegir l'obra escoltista a partir de la ponència "L'educació del caràcter a les escoles catalanes" l'abril del 1936 al I Congrés de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana. El 1939 retorna a Girona. Dóna classes particulars i de llengua a l'escola d'aprenents fundada pel Bisbat. Entre altres obres, publica: "El joc, la vida de l'infant i l'escola" (1930), "La idea central de l'escoltisme i la psicologia de l'adolescència" (1931), "L'educació del caràcter en les escoles catalanes" (1936). Per a una visió més acurada de la tasca d'aquest pedagog vegeu l'obra de MARQUÈS I SUREDA, Salomó (1990): *Narcís Masó pedagog de l'Escola Activa*, Diputació de Girona, Girona.

⁵⁶ Vegeu BATISTA I ROCA, J.M.(1934): "L'Escoltisme Català" en *ESPLAI*, núm.110, 7 de gener del 1934, p.6.

que realitzen. El patronatge és retirat després del 6 d'octubre. Precisament els fets de l'octubre del 1934 restringeixen moltes de les activitats escoltes. Batista i Roca és substituït per Narcís Masó el qual passa a ser *Cap Nacional de la Germanor de Minyons de Muntanya*.

El 1936, abans de la guerra civil, la GMM té 37 nuclis repartits pel territori català, 12 dels quals són a Barcelona ciutat i la resta, arreu de Catalunya. La majoria de nuclis pertanyen a centres excursionistes i un mínim de 13 pertanyen a entitats religioses.

1.3.3 Els Minyons de Muntanya i l'escoltisme gironí

Pel que fa a Girona⁵⁷, l'escoltisme català pròpiament dit no s'inicia fins l'octubre del 1934. Eduard Rosquelles i Puig⁵⁸, ajudat per Francesc Rovira són els introductors de l'escoltisme dels MM a Girona. Creen dues colles de sis minyons i una sisena de follets (llobatons). El nom de la secció és *Bernat de Rocafort* i es constitueix com a branca júnior de la secció excursionista del GEiEG --malgrat els primers recels que aquest escoltisme desperta en record del que havien estat els EE-- aprofitant els seus locals al carrer Abeuradors, 5, 1r. Els caps de les dues colles són Miquel Planes i Manuel Serra. El cap de la sisena de follets és Josep M. Massana. Es constitueix un Patronat presidit pel doctor Pompeu Pascual, amb el propòsit d'ajudar en la part econòmica.

Els components d'aquestes colles són seleccionats pel mateix Eduard Rosquelles amb la intenció de formar caps i poder ampliar i estendre l'organització. Els fet

⁵⁷ Vegeu MARQUÈS, Salomó (1984): *L'Escoltisme Gironí*, Ed. del Pèl, Salt. L'obra reflecteix d'una manera acurada l'evolució que el moviment escolta ha realitzat al llarg d'aquest segle i fins al 1975 a la ciutat de Girona. Bona part d'aquest apartat parteix d'aquesta obra i us hi remetem per a dades més concretes.

⁵⁸ Eduard Rosquelles i Puig als 18 anys coneix l'escoltisme a través de la revista *Estel*. El 1934 participa en el camp-general de MM que es fa a Vacarisses (Vallès Occidental) i aquí és engresat per Batista i Roca. Quan Rosquellas es decideix a iniciar l'escoltisme a Girona Batista i Roca ja és a l'exili però hi ha el gironí Narcís Masó presidint el Consell Nacional dels MM.

de mitjans del 1936 impossibiliten aquest propòsit i el 18 de juliol del 1936 els MM de Girona deixen de reunir-se. Durant aquests gairebé dos anys --21 mesos-- els minyons de Girona estableixen un camp permanent a Sarrià de Dalt (can Guilana) on es reuneixen tres diumenges de cada mes. El mecenes que contribueix a fer possible aquesta obra és Joaquim M. Fabrelles.

La primavera del 1935 té lloc el naixement de la segona secció de MM a Girona de la mà també de Rosquelles, encara que aquesta vegada la secció neix sota l'empar de l'Església. Aquesta nova secció s'anomena Berenguer d'Entença i és acollida per la FJC --vegeu el capítol de l'escoltisme catòlic dins les iniciatives de l'Església--. Les dues seccions formen l'*Agrupament Escolta St. Narcís*. Aquest agrupament es caracteritza pel marcat caire nacionalista català. L'activitat d'aquest agrupament es veu aturada el 18 de juliol del 1936. Posteriorment, cap dels components del MM és molest per haver estat vinculat a aquest moviment escolta. A Girona en aquest primer període anterior a la guerra civil no s'arriba a formar cap secció de Noies Guies. Rosquelles considera que en aquesta ciutat l'ambient encara no és apropiat per a la creació d'un grup femení.

Durant el franquisme l'escoltisme que té lloc a Girona és un escoltisme majoritàriament confessional vinculat a l'Església catòlica. El 1974 es constitueixen a Barcelona i a nivell de Catalunya els *Escoltes Catalans* com un escoltisme laic, independent i català, encara que a Girona aquest escoltisme no s'arriba a implantar.

1.3.3.1. L'aportació de Narcís Masó

La relació del gironí Narcís Masó amb l'escoltisme sembla que s'inicia --tal com apunta Salomó Marquès-- en el seu exili i estada a Suïssa durant els anys de dictadura de Primo de Rivera. En aquests anys, Masó descobreix que aquest moviment educatiu és inseparable del corrent pedagògic de l'Escola Nova i que pot esdevenir perfectament una eina de treball de l'esperit patriòtic català. De retorn a Catalunya inicia una intensa activitat que dona a conèixer la important

tasca que es pot realitzar a partir de l'escoltisme. A l'Escola d'Estiu de l'any 1930 a Barcelona imparteix un curs sobre "Educació física i principis generals de l'educació escolta". L'any següent organitza el primer curset sobre "Educació escolta i pràctiques de campament" juntament amb altres companys. Aquest mateix any també imparteix un curs sobre "La idea central de l'escoltisme i la psicologia de l'adolescència".

En la quarta sessió del *Congrés Nacional de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana* Narcís Masó presenta la ponència "L'educació del caràcter a les escoles catalanes" tot defensant l'escoltisme com a mitjà formatiu del caràcter i de la personalitat:

"III. Una de les organitzacions més a propòsit avui dia, per facilitar als infants de Catalunya l'educació del caràcter i la formació de la personalitat és l'escoltisme de Baden-Powell, que té en la nostra terra una representació autèntica en l'organització anomenada "Germanor de Minyons de Muntanya".

IV. Cal ajudar i protegir l'obra escolta, sobretot quan aquesta és avalada per organitzacions solvents o autoritzades com cal perquè aquesta obra pot representar una bella tasca d'educació integral i netament catalana, a cobert de tots els inconvenients amb què poden topar les altres organitzacions escolars. Per aquest motiu cal encoratjar les Escoles de la Protectora per tal que procurin la formació escolta que, a més de les garanties de seriositat i de competència, ofereixi una més gran seguretat en bé de l'afermament dels sentiments pairals."⁵⁹

Narcís Masó també incorpora el mètode escolta a l'Escola de S'Agaró on els nois que volen poden formar part de la GMM perquè pensa que "...allí acabaran d'aprendre els xicotets tots els coneixements útils a la vida de cada dia i posaran a prova el seu deseiximent, la seva llealtat, el seu coratge i la seva bona fe".⁶⁰

⁵⁹ MASÓ I VALENTÍ, Narcís (1936): "L'educació del caràcter a les escoles catalanes", *Text presentat i defensat al Primer Congrés Nacional de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana*, Barcelona.

⁶⁰ MASÓ I VALENTÍ, Narcís (1935): *Escola de S'Agaró. Pensionat de primer ordre. Curs 1935-1936*, Edició facsímil, Sant Feliu de Guíxols, p.12.

Quan el 1934 Batista i Roca ha d'exiliar-se, Narcís Masó ocupa la presidència del *Consell General de Minyons de Muntanya* fins als primers mesos del 1936. Durant aquest període a partir del 1934 té lloc el naixement de MM a Girona. Si bé el fundador és Eduard Rosquelles i Puig, Narcís Masó n'és un impulsor important des del seu càrrec al *Consell General* i a través d'algunes activitats en què participa personalment.

1.4. PALESTRA

Palestra neix el 10 d'abril de 1930 a partir d'un grup d'amics vinculats a Batista i Roca. Sembla que aquest té present el model dels sòkols txecs⁶¹ (falcons), quan estructura *Palestra*. D'altra banda, Genís Samper també ens ha fet veure el fort lligam que *Palestra* va tenir amb les *Germanors de l'Escoltisme Català*⁶²: un mateix objectiu (el redreçament moral del caràcter del jovent per a una millora de la pàtria), un mateix grup humà, uns mateixos canals de propaganda (la revista *Excursionisme*) i unes mateixes instal·lacions. En definitiva, Batista i Roca promou el naixement de *Palestra* amb el propòsit de completar els ideals iniciats amb els *Minyons de Muntanya* i alhora, arribar a més jovent.

L'entitat té de president a Pompeu Fabra i part dels seus dirigents i dels instructors formen part dels *Minyons de Muntanya*. De fet, tres dels membres del *Consell General de Minyons de Muntanya* (Batista i Roca, Amadeu Serchs i Pere Gabarró) són membres de *Palestra*. Els agrupaments de la *Germanor de Minyons de Muntanya* Pau Claris de Barcelona i Roger de Flor de Balsareny també formen part de *Palestra*⁶³. El Consell d'Honor està format per Ramon d'Abadal (Lliga Regionalista), Lluís Nicolau d'Olwer (Acció Catalana), Jaume Aiguader (Estat

⁶¹ Els Sòkols de Txecoslovàquia neixen el 1862 en mans del Miroslav Tyrš com a resposta a la necessitat de contribuir al renaixement i a l'enfortiment del poble txec. Entenen la finalitat suprema de l'educació harmònica en la bellesa física i moral, la salut i la força. El 1912 ja hi ha 1.080 seccions locals de Sòkols amb prop de 168.257 inscrits i el 1921 són 3.010 seccions locals amb 634.698 Sòkols.

⁶² Vegeu SAMPER I TRIEDU, Genís (1993): *50 Anys d'escoltisme català (1927-1978)*, Generalitat de Catalunya, SGJ, Barcelona, p.28.

⁶³ Els signants de *Crida als joves de Catalunya*, document que inicia el naixement de *Palestra*, són: Oriol Anguera de Sojo, Pere Arderiu, Josep M. Batista i Roca, Domènec de Bellmunt, Ricard Carbonell i Flor, Miquel Cardona, Rafael Cardona, Joan Carreras i Palet, Narcís de Carreres, Ambrosi Carrión, Josep M. de Casacuberta, Antoni Casajoana i Catllà, Josep M. Casasses, Joan Casas i Figueras, Leandre Cervera, Pau Cirera, Lluís Comes i Cercós, Joan Coromines i Vegneaux, Ferran Cuito, Llibert Estartús, Enric Ferran, Pere Gabarró i Garcia, Josep M. Girona, Domènec Guansé, Tomàs Iduarte, Marian Iglésies d'Abadadal, Eusebi Isern i Dalmau, L. López Olivella, Ignasi Maluquer, Joan A. Maragall, Manuel Masramon, Narcís Masó i Valentí, Jeroni Moragues, Àngel Morera, Armand Otero, Eduard Pérez Iborra, Sever Perramon, Isidre Puig i Boada, Joan L. Pujol i Font, Xavier Regàs, Joan B. Roca, Frederic Roda i Ventura, Joan Roig i Piera, Josep L. Rolo, Joan Savater, Octavi Saltor, Montserrat Sastre, Enriqueta Sècull, Amadeu Serch, Ferran Soldevila, Domènec Soler, Josep Sunyol, Alfons Tries i Maxencs, Joaquim Ventalló i Josep Vives i Giner.

Català, Esquerra Republicana), Manuel Carrasco i Formiguera (Unió Democràtica), etc.

Palestra és doncs una obra catalanista i amb un marcat caire nacionalista. La seva activitat --cultural sobretot-- es desenvolupa pràcticament al llarg dels anys de la II República, amb l'objectiu d'educar els joves. Tal com diu Alexandre Galí "es proposava concretament la formació d'una joventut capaç de capacitar Catalunya en l'autogovern i capaç també de defensar-la en tots els terrenys on fos necessari". Segons les paraules del Manifest de *Palestra*, el qual sembla que va redactar J.M. Batista i Roca, es diu: "*La nostra finalitat és promoure un moviment de la joventut catalana, amb tota l'activitat i l'empenta de la gent jove, per al seu propi millorament en tots els aspectes, moral, intel.lectual, social i físic, i desvetllar el seu interès per totes les causes nobles.*"⁶⁴

Organitza tot tipus d'activitats: xerrades, viatges, intercanvis, cursos, etc. des de diferents departaments o seccions especialitzades que actuen amb autonomia

- Departament d'obra social: assegurances i campanyes higiènic-preventives.
- Servei de difusió de cultura: biblioteca, cursos i conferències, cinema, exposicions...
- Departament d'educació moral: cercles d'estudi, àgora, cursets i conferències, publicacions.
- Departament d'educació patriòtica: difusió de la llengua, cercles d'estudis patriòtics, cercles d'estudi econòmics, cursets i conferències.
- Departament d'educació física: aviació (falzitots), gimnàstica, natació, navegació, excursions, acampades, esport de neu, minyons de muntanya, guies excursionistes.
- Departament de propaganda: actes públics, propaganda impresa, servei de premsa.

⁶⁴ Vegeu BATISTA I ROCA, J.M.; I ALTRES (1930): *Manifest de Palestra*, Barcelona, 10 d'abril del 1930, extret de Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència (1993): *Homenatge a Josep Maria Batista i Roca*, Barcelona, p.71.

- Departament de relacions: delegació catalana d'Amèrica i estranger.

El lligam amb l'escoltisme català és evident. Entre altres raons organitzatives

"Palestra oferia als escoltes la integració, després de l'adolescència, en una entitat juvenil més ampla i polifacètica, en una etapa prèvia a un compromís polític i social d'adult, si bé en els anys de la República i, sobretot, en els de la guerra civil es tendí a un enquadrament polític precoç, sovint prematur, mitjançant les joventuts lligades als partits."⁶⁵

Els socis que volien pertànyer a Palestra havien de pagar una quota general obligatòria d'una pesseta al mes i una de voluntària mínima de 0,50 pessetes al departament que volien pertànyer. D'entrada el moviment està pensat per a tots els joves, sense distincions. Solament es demana que sentin el desig de perfeccionar-se i de contribuir al millorament de Catalunya. El mes de setembre del 1930 ja té 1.500 afiliats (40% a Barcelona i la resta fora d'aquesta ciutat). El mes de novembre ja hi ha delegacions a la província de Girona, concretament a Olot i Ripoll.

Pel que fa a Girona ciutat se sap que el mateix any del naixement a Barcelona n'apareixen grups⁶⁶. De fet, el moviment va arribar a tenir unes 400 delegacions arreu dels Països Catalans. El 1932 organitza una secció independent de noies amb activitats semblants a les dels nois i el 1933 dóna lloc al *Club Català* o *Via Fora* a partir d'una escissió del mateix moviment. Al llarg des anys de la II República arriba a aplegar uns 5.000 membres arreu dels Països Catalans. Realitza diferents activitats i participa en tasques de suport al govern català volent mantenir la independència crítica en relació als partits catalanistes tot i que la

⁶⁵ Vegeu BALCELLS,A;SAMPER,G. (1993): *L'escoltisme català (1911-1978)*, Barcanova, Barcelona, p.75.

⁶⁶ Ens ha estat impossible trobar informació de primera mà sobre l'activitat i arrelament d'aquest moviment a Girona. Sabem que va tenir seguidors. Segons l'entrevista realitzada a Feliu Matamala el 13 de gener de 1944, sembla que alguns dels membres de Palestra a Girona eren Eduard Rosquellas, Manuel Ibarz i Juame Pomarola.

situació del moment no li ajuda gens. Davant els incidents del 6 d'octubre del 1934 Palestra és clausurada pel suport prestat al govern de la Generalitat. Passa a dir-se *Club David*. Reprèn les activitats el març del 1936, però no té temps de reorganitzar-se. La guerra acaba amb el moviment.

2. LES INICIATIVES DURANT EL FRANQUISME

Un cop passada la guerra, les possibilitats de promoure iniciatives per part de la societat civil són pràcticament inexistents. El control que el règim dictatorial estableix sobre la població impossibilita la llibertat de lliure associació. Les iniciatives de les administracions municipals o les de determinades escoles són prohibides i tot passa a ser controlat pel nou govern franquista. En aquest panorama, les iniciatives de la societat civil han de ser forçosament escasses. En citeu dues de ple període franquista: l'associació *Amigos de los Niños* i el *Patronato Escolar de Suburbios de Gerona*, que malgrat haver-les considerat pròpies de la societat civil, estan molt lligades a l'Església i a l'administració, tal com veurem.

2.1. L'ASSOCIACIÓ "AMIGOS DE LOS NIÑOS"

2.1.1. La trajectòria de l'Associació

L'Associació *Amigos de los Niños* es constitueix com a tal --es registra com a associació i s'aproven els estatuts de l'entitat-- l'any 1957, encara que en tenim notícia molts anys abans. Amb data del 4 de març del 1950 hem trobat la primera notícia de "*Los Amigos de los Niños*"¹. No es tracta encara d'una associació sinó que en aquest temps figura com una agrupació o secció dins de la *Junta de Protección de Menores*. En aquesta primera etapa *Amigos de los Niños* es dedica a fer sessions de cinema infantil per a tots els nens i nenes de Girona que assisteixen als catecismes de la ciutat i dels suburbis amb el propòsit de promoure l'assistència als catecismes i de procurar un esbarjo "sa" per als infants. Les sessions de cinema infantil tenen lloc en el convent de les religioses Adoratrius encara que ben aviat el cinema s'ubica en els locals del Centre Cultural. Aquest primer antecedent del que serà l'associació neix molt vinculat a l'Església: el canonge Cochs n'és l'ànima.

Tot això té lloc el 1951 quan els jesuïtes deixen Girona. Els dominics que vénen en el seu lloc no porten la mateixa dinàmica. El Dr. Xavier Cochs s'adona d'aquesta situació i veu la possibilitat d'oferir quelcom als nens i nenes aprofitant els dos locals que han quedat buits amb la marxa dels jesuïtes: el Centre Cultural amb un teatre-cinema --al costat de l'institut de segon ensenyament-- i el Patronat de la Joventut --al costat del carrer del Carme--. Davant d'aquesta situació, el Dr. Cochs promou aquesta obra que, d'altra banda, és ben vista per l'Ajuntament gironí el qual li donarà suport i arribarà a prendre-hi un important paper.

L'any 1954 ja s'inaugura un centre filial a Santa Eugènia i l'octubre del 1955 l'obra creix més i s'obren dos nous centres: un a Vista Alegre (barri del Carme)

¹ Vegeu "La obra 'Los amigos de los niños'", *Los Sitios de Gerona*, 4 de marzo del 1950, p.3.

i l'altre a Ríó, per als nens d'aquest suburbi i de Montjuïc².

El 31 del març del 1957 el *Ministerio de Gobernación* comunica al governador civil de Girona l'acceptació de la constitució de l'Associació *Amigos de los Niños* de Girona. Malgrat això, consta que els estatuts de l'entitat³ són aprovats amb data del 18 de juny del 1957. D'aquesta manera es constitueix oficialment l'associació que té la seva seu social en el mateix domicili del Dr. Cochs, just davant el Pont de Pedra, en la "Subida Puente de Isabel II", núm. 3, 1r.

Des del moment de la seva constitució el 1957, l'associació dóna a conèixer les seves activitats a partir de la revista social que edita mensualment amb el mateix nom de "*Amigos de los Niños*"⁴. S'hi parla de l'estat econòmic, dels socis, de les actuacions més importants a favor de la infància, etc. En aquest sentit, els articles més importants parlen:

- Dels casals d'estiu. Cada any es fa el balanç del que han significat i s'exposen les dades econòmiques, les estadístiques de participació, els escrits i dibuixos dels mateixos nens i nenes que assisteixen en els diferents casals, etc.
- Del catecisme. Es comenta el treball que els mossens realitzen a partir de les "làmines de catecisme" que expliquen als nens dels diferents casals.
- De les guarderies infantils. El 12 de març del 1959 l'associació convoca una assemblea per tal de demanar urgentment la creació d'una guarderia infantil, donada la situació de treball de moltes de les mares de Girona. El maig del 1961 s'obre la primera guarderia infantil constituïda des de la pròpia associació.
- De les sessions de Cinema Infantil.

² Vegeu "Amigos de los Niños intensifica su labor", *Los Sitios de Gerona*, 3 de diciembre de 1954, p.3. Segons una notícia del diari *Los Sitios de Gerona* del 17 de febrer de 1955, p.17, hi havia dos documentals cinematogràfics sobre aquesta obra. Un filmat en la ciutat de Girona i l'altre en el col·legi de les religioses del Bon Pastor, a Palau Sacosta.

³ Vegeu l'annex 20: Estatuts de l'associació *Amigos de los Niños*.

⁴ A través dels arxius i biblioteques existents a Girona hem detectat que de la revista *Amigos de los Niños* manquen els números del 1 - 13, 15, 16, 21, i a partir del 60. Sembla que malauradament, no es conserva cap col·lecció completa. Els números 4, 8 i 67 els hem localitzat en el domicili de l'antic membre de l'associació Francesc Alberch, mentre que els restants solament es troben a la Casa de Cultura de Girona.

L'any 1963 publiquen una altra revista, en aquest cas adreçada a la població infantil i de venda al públic. Inicialment el seu nom és *Mainada*, resulta però que ja hi ha una altra revista amb aquest nom i, finalment, es diu *El tarlà*⁵.

D'entre el conjunt d'obres que promou aquesta associació ens centrarem especialment en els Casals d'Estiu, perquè es tracta d'una obra específicament més pròpia de l'educació en el lleure i perquè constitueixen també una de les obres de major envergadura d'aquesta associació. Els casals d'estiu són entesos, segons la mateixa associació, com una "*casa solariega (...) lugar o casa de esparcimiento, distracción, alivio, en donde los niños hallan el ambiente propicio a sus deseos y anhelos, guiados y dirigidos por personal capacitado*". El naixement d'aquests casals a Girona arriba l'any 1957 justament després de constituir-se oficialment l'associació; la seva màxima implantació es dona dos anys després, el 1959; el governador civil de Girona reconeix que l'actuació de les noies en aquests centres pot servir de Servei Social. A partir del 1960 hi ha una forta davallada, pel fet que l'associació deixa de rebre l'ajuda de la "*Junta de Protección de Menores*" --que és qui proporcionava gratuïtament material escolar i el berenar que es donava cada dia--, i la de CARITAS per mediació del Ministeri d'Educació Nacional. Això significa que pràcticament ha d'afrontar l'oferta amb els seus únics recursos i per això es redueix i es deixa de repartir berenar com es feia. Malgrat tot, es té notícia que durant els anys que aquesta activitat va funcionar es rebia sempre una dotació de 4.500 pessetes de la *Comisión de Educación, Deportes y Turismo* de l'Ajuntament de Girona. Igualment, a aquests ingressos cal afegir-hi la quota que tots els socis paguen, estipulada en 40 pessetes anuals i els ingressos dels casals quan els nois paguen matrícula. A més, se sap que hi ha importants ajudes del bisbe, les Congregacions Marianes, el Girona F.C. i el GEIEG, entre altres particulars.

L'obra es manté, que en tinguem coneixement, fins al 1963. A partir d'aquestes

⁵ El primer número d'aquesta revista surt l'estiu del 1963.

dates tenen lloc les colònies de vacances promogudes des de CARITAS i la represa dels casals d'estiu per part dels seminaristes de l'aspirantat⁶. Represa que ha de portar el 1966 a crear el SCV de Girona.

2.1.2. La finalitat dels *Amigos de los Niños* i els seus casals

L'objecte de l'associació queda precisat en els mateixos estatuts quan es diu que es vol "*proporcionar, por cuantos medios sean factibles, educación religiosa, cultural, física y recreativa a todos los niños y niñas de esta Ciudad, especialmente a los no agrupados en colegios y demás centros docentes*". A aquesta finalitat responen els casals d'estiu que l'associació estableix, també pensant en la pau i tranquil·litat que proporciona als pares el fet de saber que els seus fills estan en lloc "segur" durant les vacances.

L'èxit dels primers casals que l'associació crea el 1957 fa que se n'obrin de nous, sobretot el 1959 davant "*la necesidad de atender a tantos niños reunidos en los nuevos Grupos de Viviendas, <<Hermanos Sábat>>, de San Gregorio, y Vilarroja, sin medios, por ahora, de formación y recreo*". És per això que *Amigos de los Niños* acorda "*hacer llegar a ellos el <<bien>> que representa el funcionamiento de un <<Casal de Verano>>*"⁷. Aquesta necessitat de fer el bé justifica la necessitat d'intervenir en el temps lliure dels infants com a recurs per combatre els perills que l'oci suposa per a tot infant desvagat. S'arriba a dir que aquest espai de temps, si no és convenientment dirigit, pot augmentar la gravetat de certes malalties mentals:

"...la ociosidad en los niños, es un acicate, una brújula que los orienta

⁶ Caldria afegir a aquesta situació el fet que el Dr. Cochs deixa l'obra i tot el que portava entre mans, com a mostra de disconformitat per un càrrec que esperava poder ocupar i que el bisbe de Girona atorga a una altra persona. Informació facilitada per Francesc Alberch en l'entrevista mantinguda el 3 de juny del 1994.

⁷ Vegeu: "¿Casales de Verano? ¡Sí! Corregidos y aumentados", *Amigos de los Niños*, núm. 23, julio del 1959.

principalmente a realizar travesuras, aumentando éstas, en intensidad y maldad proporcionalmente a la edad de los protagonistas.

Leemos en la prensa, y por suerte en el extranjero, la existencia en ciertas capitales, de bandas de mozalbetes que no son más que una plaga para aquella sociedad que los ha visto nacer; es como una epidemia que se propaga entre los niños y jóvenes que pululan por las calles, cuyas travesuras en sus distintos grados de potencia que aquéllos realizan, se las viene llamando y conociendo con el nombre de <<gamberrismo>>.

Muchas enfermedades de carácter mental que contados niños padecen y que son desconocidas por sus padres, al disfrutar aquéllos de completa libertad de acción, resulta que dicha libertad, es un estimulante para que las referidas enfermedades que se hallan en periodo de origen o inicial, se desarrollen y conviertan a esos niños en unos esquizofrénicos, psicópatas, etc., y que siendo un peligro para la sociedad se les deba recluir en sanatorios o reformatorios de delincuencia infantil."⁸

2.1.3. La intervenció pedagògica a través dels Casals

El casal d'estiu d'aquesta associació té una forta càrrega catequètica. La presència dels seminaristes i les seves sessions de catequesi són importants. Cal veure la lletra de l'*himne del casal* que es canta a finals dels anys 50:

Vamos niños de Gerona,
a las aulas del "Casal",
que a la infancia perfecciona
con su trato cordial.

Cual Jesús dio sus cariños
a los chicos de Judá
así "Amigos de los Niños"
al muchacho acogerá.⁹

⁸ Vegeu: SANCHEZ BARO, Alfonso (1959): "Realidad de los Casales de Verano", *Amigos de los Niños*, núm.36, octubre del 1959, pp.1-2.

⁹ Lletra del mossèn Jaume Marquès i Música de Josep Baró Güell. Extret de la revista *Amigos de los Niños*, núm. 14, setembre del 1958. Vegeu una còpia de la partitura en l'annex 2.

Els casals d'*Amigos de los Niños* acullen els nens unes 6 hores al dia durant l'estiu (dues hores el matí i prop de quatre a la tarda). L'horari de l'any 1959 és el següent:

Matí.

- 10.00 - Entrada al Casal i jocs.
- 10.30 - Llista, catecisme o explicació formativa.
- 11.00 - Esbarjo.
- 11.30 - Gimnàstica i cant.
- 11.45 - Formació i repartiment d'assistències.
- 12.00 - Sortida.

Tarda.

- 4.00 - Entrada i jocs.
- 4.30 - Deures de vacances.
- 5.30 - Oració.
- 5.45 - Berenar.
- 6.00 - Jocs o excursió. Vetllades recreatives.
- 7.30 - Formació i repartiment d'assistències.
- 7.45 - Sortida.

Segons ens expliquen un grup de nenes del casal de Germans Sàbat quan entren al Casal, a les quatre de la tarda, els fan resar l'Ave Maria (Patrona dels Casals). Després se'ls explica alguna "moraleja" i tot seguit, se'ls demana que facin una redacció sobre "El pa". Les més grans del casal marxen al bosc a fer aquest treball. A les sis de la tarda ve el mossèn a explicar-los la làmina del catecisme, que en aquest cas, tracta del setè manament. Aquest seria doncs, l'exemple d'una tarda normal combinant les activitats lúdiques, amb les escolars i les catequètiques. L'esbarjo és considerat necessari i fonamental per millorar l'efectivitat de l'estudi. La mateixa associació declara que té com a objectiu primordial l'esbarjo dels nens i que igual que Sant Joan Bosco "*s'ha d'educar recreant i recrear educant*". Dins les activitats d'esbarjo es fan jocs de cucanya, guinyol, passeigs, etc. Hi ha però, un clar domini d'activitats "escolars", i s'entén el joc solament com a complement del treball escolar. Altres activitats tradicionals

són les concentracions de casals¹⁰ i la festa de cloenda amb una xocolatada.

El funcionament en el casal és per grups. Cada grup ha de cuidar-se rotativament de diferents tasques de manteniment i ordre i del repartiment del berenar (el pa, la xocolata i la llet). Per fer-se una idea de la percepció que els nens tenen d'aquests casals d'estiu pot servir l'explicació que fa M. Lluisa Garrido, d'11 anys, que assisteix al casal de Vila-roja l'any 1959:

"Pues un casal de verano es una casa donde recogen a los niños, pues en el verano hay muchos peligros con el río, con los vehículos, etc.

En los casales de verano aprendemos muchas cosas, nos enseñan cánticos patrióticos, religión, aritmética, geografía, etc.

En los casales nos dan de merendar pan con chocolate y leche. En estos casales nos divertimos mucho jugando a cuerda o a pelota, etc. También los viernes nos vienen a hacernos guiñol"¹¹.

2.1.4. Els socis de l'Associació i els responsables dels Casals

Els estatuts de l'entitat són presentats per: Albert de Quintana, Pere Ordis, Xavier Alberch, Joan Botanch, Joan de Puig, Francesc Masdevall, Santi Casadeball, Antoni Xucla, Josep Bordas, Francesc Garcia i Pau Garcia. Aquestes mateixes persones són les que ocupen els diferents càrrecs de l'associació, juntament amb altres persones de Girona, properes a plantejaments conservadors. Alguns d'aquests també ocupen càrrecs públics a l'Ajuntament i la Diputació. En els primers anys la Junta de l'associació té a l'Albert Quintana Vergés com a president fundador, a Joan Botanch Dausá com a secretari i a Francesc Masdevall Jubert com a tresorer, entre altres.

¹⁰ El 29 d'agost del 1957 té lloc la primera a la plaça de St. Francesc --plaça del Gra-- a la qual hi ha nens del Casal del Patronat i del casal de St. Ponç.

¹¹ Vegeu: "Casal de Vilarroja. Redacción. Un casal de Verano", *Amigos de los Niños*, núm.24, agosto del 1959.

El març de 1960 es renova la Junta i queda constituïda per: Albert Casellas Condom, president; Joaquim Cànovas Delclòs, vice-secretari; Joaquím Escatllar Batlle, comptable; Josep Antoni Pastor Cañada, vocal; Manel González Mas, vocal. A aquest Junta la segueix l'aprovada el 20 de març del 1963 amb els següents càrrecs de direcció: Abelardo Mor Mur (metge), vice-president; Pere Frigola Roquet (advocat), secretari; Pere Pagès Soler (pèrit mercantil), tresorer; Manel Xifra Boada, vocal; Josep M. Ministrat Masià, vocal i Josep C. Garay Torrents, vocal.

Quan el 1957 es constitueix *Amigos de los Niños* té 203 socis. La xifra augmenta any rera any i el 1963 els socis són 1.278. L'evolució és com segueix:

ANY	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963
SOCIS	203	320	565	663	1.008	1.127	1.278

FONT: Elaboració pròpia a partir de les dades presentades en la revista *Amigos de los Niños*

Pel que fa als responsables dels casals, el promotor principal ja hem dit que és el Dr. Xavier Cochs, li cal però cercar ajuda per estar al davant dels nens i en primer lloc s'adreça als seminaristes. La resposta és insuficient i se sol·licita col.laboració als instructors del FJ i, sobretot, als mateixos mestres de les diferents escoles de la ciutat. D'aquesta manera, els primers casals que l'associació arriba a obrir el 1957 --el casal del Patronat i el de St. Ponç-- tenen com a director el mestre Josep Bordas i com a assessor eclesiàstic el mateix Dr. Cochs. A més d'aquests dos responsables, el personal que es fa càrrec dels dos casals són mestres i catequistes¹²: Enric Pou Clota, Josep M. Gelats Llinàs, Maria Lluïsa Tur Gubau, Carme Tur Gubau, Adela Rigau Geli, Carme Cadenas Montaña, Carme Pou Clota, Dolors Bartrina Mota, Maria Bartrina Mota, Josefina

¹² Vegeu "Actividades de los 'Casales de Verano' año 1957", *Amigos de los Niños*, núm.4, septiembre de 1957.

Morral Cases i Maria Rosa Domènech. Com a ajudants hi trobem els següents seminaristes: Ramon Adroher Dalmau, Manel Cabaleiro Sanín, Rafael Hernández Martínez, Martí Martín Germán, Ramon Llausàs Solé, Mariano Palomeras Vizcaino, Joaquim Pèlach Feliu, Francisco Pèlach Feliu, Lluís Garay Escoda i Joan Francisco Pascual Bartolomé.

L'any 1960 l'associació deixa de rebre bona part de l'ajut que proporcionava la *Junta de Protección de Menores* i CARITAS. Això fa que es replantegi bona part de la seva actuació i que els mateixos responsables de l'associació promoguin la contractació de professionals des de l'Ajuntament. D'aquesta manera, el 8 de juliol del 1960 s'obre un concurs per contractar personal especialitzat per als casals d'estiu. Es comenta explícitament que se cerquen "*professionals experimentats*" amb la intenció d' "*evitar la interinidad que suponía en otros años la actuación puramente 'amateur' de grupos de instructores de buena voluntad*". Podem veure com també a través de les circulars d'inspecció d'ensenyança primària de Girona se sol·liciten mestres que vulgin fer-se'n càrrec¹³. L'oferta pública que es fa és tal com segueix:

- A) 3 maestros de 1^a. Enseñanza para actuar como directores-organizadores de cada uno de sus tres Casales de Verano. Gratificación: 2.000 ptas. verano.
- B) 3 maestras de 1^a. Enseñanza para actuar como profesoras de niñas en los Casales. Gratificación: 1.800 ptas. verano.
- C) Un profesor para cada una de las siguientes actividades especiales:
 - Dibujo.
 - Música y canto.
 - Natación y Educación Física.
 - Gratificación: 1.500 ptas. verano.
- D) Una profesora de Natación y Educación Física. Gratificación: 1.500 ptas. verano.
- E) Tres plazas de Haya para las tres Guarderías anejas a los Casales. Gratificación: 1.400 ptas. verano.

¹³ Vegeu *Circular de Inspección de Enseñanza Primaria de Gerona*, núm.143, junio 1958, p.11.

Els casals d'estiu del 1960 són doncs els primers Casals portats per professionals de l'educació contractats com a tals: sis mestres i tres "ayas" repartits en tres casals: Escola Lorenzana, Santa Eugènia de Ter i Grup Germans Sàbat. L'any 1961, segons relata la revista *Amigos de los Niños*, els responsables dels casals que funcionen a Girona, que acullen uns 300 infants, són 3 sacerdots, 2 mestres nacionals, 8 seminaristes i 2 educadors de la Secció Femenina de la Falange.

2.1.5. Els nens i nenes dels Casals d'*Amigos de los Niños*

A través de les dades extretes de la revista de l'associació, s'ha confeccionat la TAULA I en què es presenta la implantació que aquests casals varen tenir a Girona (vegeu la TAULA I).

TAULA I
Implantació dels Casals d'*Amigos de los Niños*

ANY	NOMS DELS CASALS	NENS + NENES	TOTAL
1957	· Patronato Congreg. Marianas (C/Pascual y Prats)	102 + 37 = 139	268
	· St. Poncio de la Barca (Rio-Ter)	56 + 73 = 129	
1958	· Patronato CC.MM.	185 + 107 = 292	651
	· St. Poncio de la Barca	80 + 82 = 162	
	· Santa Eugènia de Ter (Escoles Nacionals)	112 + 85 = 197	
1959	· Patronato CC.MM.	?	1.156
	· St. Poncio de la Barca		
	· Santa Eugènia de Ter		
	· Vila-roja · Sant Gregori		
1960	· Santa Eugènia de Ter	?	696
	· Grup Escolar Ramon Turro (Col.legi Verd)		
	· Germans Sàbat		
	(Edif. Junta Protecció Menors)		
1961	?	?	+/-300
1962	?	?	?
1963	?	?	?

FONT: Elaboració pròpia a partir de les dades de la revista "Amigos de los Niños".

Malgrat que el 1957 funcionen només dos casals se sap que l'intent va ser d'obrir-ne quatre --un altre a Montjuïc i el quart a Sta. Eugènia--. La manca de personal per fer-se'n càrrec permet obrir-ne només dos aquest primer any¹⁴.

Els nens i nenes d'aquests casals, en una primera etapa fins al 1960, provenen de les zones més marginals de Girona i dels suburbis¹⁵. Hi ha però, un canvi en la tipologia dels infants quan el 1960 els casals perden bona part de l'ajut que rebien i passen a ser pràcticament responsabilitat de l'associació. Això significa que "*probablemente perderán un aparte de su carácter de Casales < masa > para pasar a ser más selectivos*". En aquest moment es proposa fer pagar als nens que assisteixen al casal. Les matrícules són: nens menors de 7 anys, 15 pessetes; infants majors de 7 anys amb dret a classes de repàs, 25 pessetes i les classes especials de dibuix, cant, gimnàstica i natació, etc., un augment de la quota amb 10 pessetes. En aquests moments l'obra passa a ser més selectiva i deixa de banda un tipus de nen més necessitat.

¹⁴ Això ens fa pensar que entre els professionals gironins del món educatiu aquesta obra no devia tenir massa bona acollida, possiblement per la seva ideologia i proximitat amb l'Ajuntament i el règim. De fet, la primera meitat dels seixanta es reprenen els casals d'estiu a Girona ciutat portats per seminaristes i l'aspirantat i tenen molt bona acollida.

¹⁵ Pel que fa als participants en el casal de Sta. Eugènia de Ter i de Rio-Ter (St. Ponç) de l'any 1958 i els de l'any 1959, es conserven els noms de tots els nens i nenes. Aquests noms poden ser consultats en la revista social de l'associació *Amigos de los Niños*, núm. 14, de l'any 1958 i el núm. 25 de l'any 1959. L'edat dels nens admesos és, en principi, de 6 a 12 anys. Malgrat tot, si hi ha algun nen més petit, també és acollit sempre que tingui algun familiar inscrit que pugui fer-se'n càrrec.

2.2. EL PATRONATO ESCOLAR DE SUBURBIOS DE GERONA

El *Patronat Escolar de Suburbis de Girona* neix a partir de la Llei d'Educació del 1945 la qual permet crear escoles de Patronat amb l'esperança que l'Estat ja hi posarà els mestres. Quan a Girona es creen els grups d'habitatges de Vila-roja, Germans Sàbat, Rio i Montjuïc la necessitat d'escoles s'accentua i es fa inevitable donar una resposta. Aquests sectors estan fora de l'àrea municipal de Girona en aquells moments. D'altra banda, cada un d'aquests municipis ja té les seves escoles i, per tant, es fa necessària la creació del *Patronat Escolar de Suburbis de Girona* per tal de gestionar aquestes noves "micro-escuelas".

Ramon Bover és cridat per tal de posar en marxa aquest Patronat¹⁶. Està constituït, com és habitual en aquesta època, pel governador civil, el president de la Diputació, l'alcalde de la ciutat, representants del bisbat, algun director d'escola i algun mestre¹⁷. El 25 de novembre del 1955 es publica l'Ordre de creació de les Escoles Nacionals depenents del Patronat Escolar dels suburbis de Girona. En aquest patronat hi figuren en la seva creació les següents escoles d'ensenyança primària: una secció de pàrvuls del Grup Escolar de Montjuïc de l'ajuntament de Girona, una unitària de nens i una de nenes en el barri de "Río" també de l'Ajuntament de Girona¹⁸.

S'espera que aquest patronat pugui arribar a cobrir les diferents zones de suburbis de Girona. El Ministeri dóna una part dels diners per fer construccions, la Diputació de Girona també hi fa una aportació molt important, l'Ajuntament hi aporta poca cosa i la resta s'obté a través de donacions. La raó de la seva actuació

¹⁶ Dades obtingudes a partir de l'entrevista realitzada a Ramon Bover el dia 27 d'abril del 1994.

¹⁷ La seva composició deixa entreveure quina podia ser la importància d'aquest Patronat en tenir el privilegi de donar places als mestres, en lloc d'anar per adjudicació des d'Ensenyament. De manera que, si algun mestre tenia la recomanació del bisbe, del governador civil o de l'Ajuntament, la seva possibilitat de quedar-se a Girona era molt més fàcil.

¹⁸ Vegeu "Creación del Patronato de los Suburbios de esta capital", *Los Sitios de Gerona*, 7 de diciembre del 1955, p.3.

2es fonamentalment una raó de deficiència en aquest sector de població.

El *Patronato Escolar de Suburbios de Gerona* l'any 1957 ja promou colònies escolars a Girona. L'oferta d'aquestes colònies es repeteix l'1958 i els anys successius. Aquestes colònies escolars són dirigides per mestres --entre ells el Sr. De Puig-- els quals escullen estudiants de magisteri perquè els ajudin. Fan dos torns de 20 dies, un per a nens i l'altre de nenes, tots dos a les escoles de St. Feliu de Guíxols. Aquestes colònies es van repetint cada any¹⁹ i estan pensades per als nens i les nenes de les escoles d'aquest Patronat i, per tant, es tracta d'uns infants molt diferents, pel que fa a classe social, en comparació amb els nens que van als campaments del FJ.

A mitjans dels 60 aquesta activitat de colònies, igual que el Patronat, s'acaba. Pel que fa a les colònies, una de les causes és el fet que en aquesta època neix el SCV i a través del bisbat s'inicia la proliferació d'aquestes activitats.

¹⁹ El 1961 la colònia escolar del Patronat Escolar dels Suburbis de Girona, dins la modalitat de colònies escolars del Ministeri, es realitza a Sant Feliu de Guíxols i en aquest indret s'hi realitzarà al llarg d'uns anys. El 1964 veiem que s'hi fan dues tandes (una de 110 nens i l'altre de 112 nenes) sota la direcció del mestre Julián de Castro.

3. LES INICIATIVES DE LA SOCIETAT CIVIL EN ELS DARRERS ANYS DEL FRANQUISME I EN LA TRANSICIÓ DEMOCRÀTICA

Amb el debilitament del franquisme van sorgint diferents iniciatives per part de la societat civil. La mort del dictador suposa el refermament de moltes d'aquestes propostes d'intervenció i la possibilitat de promoure'n al marge de l'administració i l'església.

3.1. ELS CAMPAMENTS I EL "CLUB DE MUNTANYA" DE L'INSTITUT TÈCNIC AGRARI BELL.LLOC DEL PLA

L'Institut Tècnic Agrari Bell.lloc del Pla obre les portes el curs 1965-66 com a institut públic dirigit per l'*Opus Dei*. L'estiu del 1967 aquesta escola ja organitza el primer campament d'estiu del 31 de juliol al 6 d'agost amb els seus alumnes. A partir d'aquest any les activitats extraescolars en el camp del lleure van en augment. Cada any s'organitzen campaments a l'estiu¹ i el 1968 professors i pares creen el "*Club de Muntanya*" amb la finalitat que les famílies properes al projecte educatiu de l'escola puguin realitzar sortides i excursions durant l'any. A partir del 1970 aquest *Club de Muntanya* organitza campaments d'alta muntanya durant l'estiu, mentre que la direcció de l'institut n'organitza uns altres, normalment, a Rocacorba. El primer responsable d'aquest club i durant molts anys és Xavier Sabater, el segueix després Lluís Inclán.

En els campaments que es fan, hi ha alguns aspectes característics de l'entitat que els organitza. L'horari d'un d'aquests campaments és de les 7.30 del matí fins les 11 de la nit. Es dóna molta importància a la presentació de les tendes. A la tarda es dedica una hora de 4 a 5 a l'estudi i de 5 a 6 a classe de formació. Mitja hora de 6.30 a 7 al St. Rosari. A les 8 es fa la Santa Missa i s'arria bandera. Després de sopar es deixa una hora per a fer tertúlia i jocs².

¹ L'Institut Tècnic Agrari Bell-Lloc del Pla organitza cada any campaments. Algunes dels campaments són: del 30 de juny al 31 d'agost del 1972 amb uns 60 assistents de 11 anys al veïnat del Sallent, de Sta. Pau. El cap és Pere Solà Soler, monitor nacional, professor d'educació física i llicenciat en educació física. El 1973 el campament es fa del 31 de juny al 31 d'agost del 1973 a Rocacorba amb a 50 assistents de 11 anys de promig. El responsable és Antoni Amorós (enginyer tècnic agrícola-professor). L'any 1974 el campament és del 16 de juliol al 31 de juliol del 1974 amb 50 assistents de 12-13 anys al mas Grau de Massanet de Cabrenys. El responsable és Lluís Inclán (professor).

² Vegeu els impresos del Govern Civil dels campaments que l'Institut Tècnic Bell.lloc del Pla organitza del 10 de juliol fins el 30 d'agost del 1968. Els assistents són uns 75 aprox. i l'edat promig és de 12 anys. El lloc és el Sallent de Sta. Pau. El cap és Anibal Artigas (és professor d'ensenyament mig) amb la classe Zona de cap de campaments. AHG, Fons del Govern Civil, any 1968, lligall 1637.

Tant el *Club de Muntanya* com els campaments que l'Institut promou són una obra molt particular i centrada fonamentalment en les famílies que tenen alumnes en aquest centre.

3.2. L'ASSOCIACIÓ JUVENIL "EL TERRAT"

El terrat neix l'onze de setembre del 1970 a partir d'un grup d'antics pioners de la secció escolta de St. Narcís³. La raó de la fundació és la voluntat de continuar treballant junts i per això demanen a la *Secretaria General del Movimiento* la seva inscripció com a associació juvenil. En l'acte fundacional s'especifica que "El Terrat" vol aconseguir "*Un enriquecimiento personal de los asociados en el aspecto humano y religioso al unísono. Prestar un servicio a la comunidad humana, principalmente en el ámbito de la juventud*". El nom de l'associació vé donat perquè el lloc de les primeres reunions és el terrat de casa d'un dels nois.

Aquesta nova associació, tot i que no pertany a l'escoltisme, hi està molt lligat donada la procedència de molts dels seus associats, alguns dels quals encara hi mantenen relació. La figura del consiliari també hi és present i, tot plegat, fa que sigui entès per alguns com a un possible clan mixte⁴.

L'activitat d'aquesta associació és mantè intensa durant tres anys, fins l'any 1974. Les activitats que fa són les pròpies d'un grup escolta: sortides, cursos de formació, xerrades, etc.

³ Entre aquests s'hi troben: J.M. Riuró, N. Bosch, M. Valls, Ll. Deulofeu, J.M. Pont, D. Sunyer, J. Palomer, J. Parés, J. Puell, R. Payet, E. Bayona, N. Castanyer, J. Palomer, J.M. Pérez, M. Botanch i J. Casas. Més endavant també s'hi afegueixen J. Bernardo, M. Nadal, J. Jaile, M. Sabrià, M. Lloveras, M.C. Saurina, M. Cornellà i A.M. Estrach. Vegeu MARQUÈS, Salomó (1984): *L'escoltisme gironí*, El Pèl, Salt, pp.107-108.

⁴ Vegeu MARQUÈS, Salomó (1984): *L'escoltisme gironí*, El Pèl, Salt, pp. 108. Un cas semblant és el que passa pocs anys després amb el grup SICTAK format per escoltes i que es cuiden d'organitzar la primera quinzena de la joventut de Girona el curs 1973-74.

3.3. EL MOVIMENT RIALLES DE CATALUNYA A GIRONA

El moviment *Rialles* neix el 1972 en la Delegació d'Òmnium Cultural de Terrassa (Vallès Occidental). La seva finalitat és oferir periòdicament espectacles en català per als nens i nenes, de manera que aquestes actuacions els permetin sintonitzar amb la cultura catalana i amb la cultura universal. Promou obres de teatre, cinema, música, titelles, pallassos, etc.

El moviment poc a poc es va reproduint en les diferents delegacions d'Òmnium Cultural arreu dels Països Catalans i el 1980 es transforma en Delegació Funcional d'Òmnium Cultural i adopta el nom de *Moviment de Rialles de Catalunya*.

Pel que fa a Girona, el moviment s'introdueix a la ciutat a través de la delegació sòcio-cultural del GEIEG ja en la segona meitat del anys setanta, prop del 1977. Un dels principals promotors, i durant molts anys responsable de les activitats que Rialles organitza a Girona, és Lluís Gil. Malgrat l'acceptació que Rialles té entre els infants i joves, no hi ha massa gent que vulgui responsabilitzar-se del moviment a Girona i això fa que, ja en els anys vuitanta, quan Lluís Gil deixi Rialles el moviment desaparegui.

3.4. ALTRES METLL

En el període de transició democràtica té lloc una important movilització social en molts nivells diferents. La reivindicació d'uns drets i unes llibertats privades durant molts anys és el motor que movilitza a la majoria de població. En aquest context cal situar també l'estructuració i el naixement de molts grups de joves que més endavant, ja a partir de 1981, es legalitzen i donen lloc a diferents associacions juvenils, i fins i tot, grups d'educació en el lleure.

Aquest apartat doncs, és ja bàsicament l'inici d'una nova recerca a fer i que tindria el seu objectiu central en analitzar l'evolució i configuració de l'educació en el lleure durant el període democràtic, quan la iniciativa civil i el món de l'empresa privada intervenen també plenament en aquest àmbit.

4. VISIÓ GENERAL DE L'ACTUACIÓ REALITZADA DES DE LA SOCIETAT CIVIL

Catalunya és un país amb tradició associativa, encara que, com hem pogut veure, les iniciatives civils promogudes en el món de l'educació en el lleure no han estat gaires ni massa reeixides. Això no vol dir que la població gironina no hagi estat sensible al treball amb infants i joves. Hem pogut constatar com en diferents ocasions la població ha donat suport a les iniciatives empreses per l'administració (colònies escolars, guarderies escolars...) o per l'Església (casals d'estiu, colònies de vacances...) i ha ajudat a fer front a les despeses. Aquesta sensibilització és el que provoca que quan es deixen de fer les colònies escolars en la dictadura de Primo de Rivera el rotatiu *El Autonomista* prengui la iniciativa i es posi al capdavant d'un moviment ciutadà a favor de recuperar l'obra municipal de les colònies escolars.

Els anys en què hem centrat el nostre treball ens demostren que la iniciativa civil ha estat més propera a la línia de donar suport i estructurar propostes pròximes a projectes municipals o d'Església que no pas a promoure iniciatives pròpies. Val a dir que durant el franquisme és també l'única possibilitat. És així com, abans del franquisme, cal parlar dels *Pomells de Joventut*, com a implantació del moviment nascut a Barcelona, molt proper a l'Església. També la iniciativa dels *Exploradores de España* troba acollida a Girona a través de la seva vinculació amb l'administració i sobretot en la figura del governador civil.

Durant el franquisme, les actuacions que hem presentat segueixen més clarament aquesta tònica. Té lloc així l'obra dels *Amigos de los Niños* vinculada a l'Església (encara que no acollida dins la pastoral del bisbat) i liderada per bona part de membres de l'Ajuntament. També tenen lloc en aquesta mateixa línia les colònies del *Patronato Escolar de Suburbios*, com a patronat en què s'hi troben representades l'administració i l'Església com a forces fàctiques del franquisme.

Al marge d'aquestes iniciatives amb el suport de l'església o l'administració té lloc l'escoltisme català que en el cas gironí s'implanta a redós del GEIEG. Tot i que aquest Grup Excursionista i Esportiu no ha estat objecte de la nostra recerca hem de deixar constància de la important tasca que ha realitzat a la ciutat de Girona, no solament en l'esport, sinó també en el camp social i cultural a través de les seves diferents seccions. Bona prova n'és el seu treball en el camp de l'esport al llarg de, pràcticament, tot el segle, l'acolliment de l'escoltisme en l'època de la república i també l'acolliment de Rialles en el seu inici a Girona. El despertar d'aquesta societat civil té lloc en els darrers anys de dictadura i a partir de la transició democràtica. És en aquests anys quan sorgeixen iniciatives esporàdiques que denoten una efervescència en el teixit social: El Terrat, el Grup Sictak, el moviment de Rialles, i d'altres grups de joves vinculats a parròquies o al marge d'elles amb ganes de trobar-se i fer coses, amb ganes d'invertir i compartir el seu temps lliure. Cal però un aprenentatge i una política adequada que ajudi i faciliti aquestes iniciatives.

Finalitats i funcions de les diferents iniciatives de la societat civil

SOCIETAT CIVIL	FINALITAT	FUNCIÓ
Exploradores de España	Viure a l'aire lliure, aprendre coses útils i fer una obra útil als seus semblants, cada dia, per petita que sigui.	1. Educativa i patriòtica
Padrines de Girona	Formar a les noies en alguns dels valors propis dels Exploradores de España i acompanyar-los en els seus actes.	2. Educativa-patriòtica
Pomells de Joventut	Realitzar bones obres, virtuoses i patriòtiques, defensar el català i afavorir una actuació correcta vers Déu i la Pàtria. Afirmar la personalitat dels joves com a ciutadans de Catalunya.	1. Religiosa i patriòtica 2. Educativa.
Palestra	Promoure un moviment de la joventut catalana, amb tota l'activitat i l'empenta de la gent jove, per el seu propi millorament en tots els aspectes, moral, intel·lectual, social i físic i desvetllar el seu interès per totes les causes nobles.	1. Educativa i cultural 2. Cívico-política
Minyons de Muntanya	Desenvolupar la consciència cívica i afavorir l'educació del caràcter del jovent tot desenvolupant i enfortint les qualitats de l'individu. Treballar també les mancances del caràcter i la salut física dels infants i joves.	1. Cívico-educativa 2. Educativa i física.
Amigos de los Niños	Proporcionar educació religiosa, cultural, física i recreativa als nens i nenes. A través dels casals es vol oferir un lloc d'esbargiment i distracció on els nens/es trobin un ambient propici als seus desitjos i anhels.	1. Educativa i assistencial 2. Catequètica
Colònies Patronato de Suburbios	Cobrir les deficiències escolars i d'educació que pateixen les zones marginals de Girona.	1. Educativa i assistencial

FONT: Elaboració pròpia.

Aspectes metodològics, responsables i participants en les iniciatives de la societat civil

SOCIETAT CIVIL	TRETS METODOLÒGICS	ACTIVITATS	responsables	infants i joves
Exploradores de España	Mètode escolta militaritzar. Treball amb patrulles i amb una bona dosi de disciplina.	Campaments, activitats de natura, orientació, pràctiques telegrafia, marxes, activitats para-militars, jocs d'observació, instrucció...	Addictes al règim militar i monàrquic.	Estudiants de l'Institut de Girona. Joves de famílies d'elit.
Padrines de Girona		Assistència a cerimònies, rebudes i actes públics amb els EE.	Addictes al règim militar i monàrquic.	Filles de les famílies benestants.
Pomells de Jovenut	Moviment que parteix de la lliure actuació de grups de joves a partir dels ideals que el defineixen.	Realització de bones obres, exercicis de lectura i escriptura en català, cant, recitals, missa...	Sectors propers al patriotisme conservador catalanista.	Infants i joves de famílies benestants.
Palestra	Moviment molt organitzat arreu dels Països Catalans amb diferents departament i seccions especialitzades, amb autonomia.	Viatges, xerrades, intercanvis, cursos, cinema, exposicions, publicacions, gimnàstica, acampades, excursionisme...	Persones vinculades al catalanisme polític.	Infants i joves de diferents classes socials.
Minyons de Muntanya	L'excursionisme com una tècnica i un esport saludables per a la formació integral dels infants i joves, com un mètode per imprimir caràcter i donar confiança a un mateix.	Vida a l'aire lliure, excursions, campaments, treballs manuals, estudi de la natura, religió pràctica, jocs,...	Amants de l'excursionisme	Infants i joves de classe mitjana.
Amigos de los Niños	Es vol educar recreant. Hi ha molt de metodologia escolar.	Catequesi, cinema infantil, explicacions formatives, gimnàstica, cant, jocs, vetllades...	Mestres, seminaristes, mossens i catequistes.	Infants i joves de suburbis i zones marginals.
Colònies Patronato de Suburbios	Treball en grups. Tipiques colònies.	Jocs, vetllades, excursions, estudi, cant...	Mestres	Alumnes de les escoles del Patronat.

FONT: Elaboració pròpia.

CAPÍTOL V

CONCLUSIONS

1. CONCLUSIONS FINALS

En l'inici d'aquesta investigació ens hem plantejat les hipòtesis que d'alguna manera han orientat la recerca presentada. És hora ara de retornar-hi i comprovar si han estat validades i quines conclusions se'n poden desprendre. Recordem però, que en finalitzar cada un dels tres capítols centrals del nostre treball, hem anat plantejant ja unes valoracions i reflexions sobre cada una de les tres grans iniciatives d'intervenció en el lleure.

Hipòtesi 1: des de començaments de segle XX s'han donat a Girona iniciatives d'educació en el lleure tant per part de l'administració, com de l'Església, i també de la societat civil.

Pel que fa a aquesta primera hipòtesi hem de dir que certament, des d'inicis de segle XX hi ha hagut iniciatives d'educació en el lleure a la ciutat de Girona, encara que s'inicien d'una manera més clara a partir de 1915. Per tal de facilitar

la comprovació d'aquesta afirmació, i poder obtenir una visió sintètica de com s'han anat donant en el temps les diferents iniciatives presentades al llarg d'aquest estudi per part de cada una de les instàncies tractades, remetem al lector a l'**annex 1** "*Taula cronològica de les principals iniciatives a la ciutat de Girona*" on exposem aquesta evolució per dècades.

Pel que fa a les diferents iniciatives és la societat civil la que inicia una actuació més tardana, ja en la tercera dècada. De fet, les actuacions d'aquest sector civil són molt esporàdiques, amb poca continuïtat i molt sensibles als esdeveniments polítics que en determinen la seva existència. En aquest sentit hem vist com l'actuació dels *Pomells de Joventut*, l'escoltisme català dels *Minyons de Muntanya* en la II República i *Palestra*, són propostes esmortaïdes per una política dictatorial en contra de la iniciativa civil.

Es constata també que el conflicte bèl·lic de la guerra civil suposa un parèntesi rigorós en totes les propostes que s'oferien, tant pel que fa al sector de l'administració, com al de l'Església, com també al de la societat civil. A partir d'aquesta ruptura el lleure dels infants i joves és una de les preocupacions importants del nou règim, el qual, des de l'administració central imposa l'enquadrament per a tots els joves d'Espanya. Sols l'Església aconsegueix un cert marge d'actuació que aprofita per estendre la seva doctrina i, en moltes ocasions, canalitzar iniciatives de la societat civil.

Els anys setanta, amb l'arribada de la democràcia, es recupera la llibertat per promoure iniciatives d'educació en el lleure al marge de l'administració i l'Església. Hi ha algunes importants propostes a nivell català, però a nivell gironí l'estructuració civil és dèbil, almenys en aquest sentit. Han estat molts anys d'acolliment eclesiàstic i el treball realitzat des d'aquesta institució, amb els seus alts i baixos, ha aconseguit un certa solidesa.

Hipòtesi 2: bona part de les iniciatives d'educació en el temps lliure endegades a Barcelona troben implantació a Girona, encara que Girona conserva una especificitat característica.

Aquesta hipòtesi també pot ser validada amb algunes puntalitzacions que fem tot seguit. És cert que les més importants iniciatives d'educació en el lleure que es promouen des de Barcelona i s'estenen per Catalunya i el territori dels Països Catalans, troben implantació a Girona. Com a capital de província pròxima a la ciutat comtal aquest fet és sobradament explicable. En aquest sentit, hem vist exemples clars en els *Pomells de Joventut*, la FJC i l'*Avantguardisme*, el GREST, les colònies de vacances, *Palestra* o altres iniciatives més recents com el *Moviment de Rialles*.

Hi ha també, però, altres iniciatives que sorgeixen a Barcelona i no troben acolliment a Girona: Jovestels de Catalunya, Jove Atlàntida, Boy Scouts Radicales o els Escoltes Catalans (EECC). Tot i que les tres primeres iniciatives no varen tenir pràcticament ressò fora de la ciutat de Barcelona, és interessant veure com totes elles són iniciatives de la societat civil --al marge de l'administració i l'Església-- amb un plantejament laic. En aquest sentit, hem de dir que Girona està mancada de propostes d'aquest tipus.

Pel que fa a l'especificitat pròpia d'aquests moviments gironins, ve molt protagonitzada pel paper que l'Església i el moviment d'AC hi juguen. Primerament, a partir de l'obra genuïna dels Casals d'Estiu, la qual suposa tot un moviment característic i propi d'aquesta ciutat. En segon lloc, per l'important paper que la FJC i l'Avantguardisme tenen en aquest bisbat en passar a ser AC, a diferència de Barcelona i els altres bisbats. En tercer lloc, pel paper que l'escoltisme catòlic hi té, que es manté a partir de la represa després de la guerra com a únic escoltisme existent encara fins avui. En quart lloc, per l'acollida i fins i tot, gestació i irradiació que tenen els moviments d'Església com el MIJAC o Hora-3, que passen a ser moviments àmpliament estesos, sobretot el primer, en

el camp de l'educació en el lleure. I, en cinquè i darrer lloc, pel fet que tots aquests moviments i els altres exposats al llarg de l'estudi han posat de relleu una clara voluntat dels gironins per conèixer i saber què es fa a Barcelona, sense que això vulgui dir que s'oblidi el treball que es fa a la resta de l'Estat. Amb tot, el que és propi de Girona és la proximitat amb França i la resta d'Europa i això s'ha aprofitat per sortir a l'estranger i conèixer altres experiències. Cal citar en aquests casos alguns noms de gironins que han estat exemples prou clars i representatius d'aquesta voluntat de conèixer i aportar noves experiències de treball amb els infants i joves: Miquel Santaló, Cassià Costal, Mn. Evarist Feliu, Mn. Eduard Puigbert, Narcís Masó, Eduard Rosquelles, Pere Codinachs, Joaquim Franch, Mn. Ramon Oller i Antoni Domènech, entre altres que d'una manera o altra han estat al capdavant de propostes innovadores o renovadores en l'intervenció educativa del lleure infantil i juvenil a Girona.

Hipòtesi 3: a Girona durant el segle XX l'educació en el lleure està liderada per l'Església, molt per davant de la iniciativa municipal i de la iniciativa de la societat civil que tot i estar sensibilitzada en aquest àmbit es vincula majoritàriament als projectes liderats per la mateixa Església. Amb aquest protagonisme l'Església exerceix diferents funcions segons l'entorn socio-educatiu de cada període: funció compensatòria, d'adoctrinament i control o de suplència.

La tercera hipòtesi veu també confirmat el seu plantejament. L'educació en el lleure al llarg del segle XX i pel que fa a la ciutat de Girona és, a nivell general, liderada per l'Església catòlica que en les diferents èpoques ha sabut adaptar-se a les situacions socio-polítiques i apropar-se a la societat civil i a les seves diferents classes socials. (Pel que fa a la presència de diferents iniciatives per part de l'Església, en front de les propostes de l'administració i la societat civil, vegeu també l'**annex 1 "Taula cronològica de les principals iniciatives a la ciutat de Girona"**). Es constata com durant el període republicà, quan l'Església perd protagonisme en les escoles, s'incrementa molt més la seva presència a través de

moviments en el temps lliure. Durant el franquisme, els seminaristes i mossens gironins també juguen un paper fonamental que dificulta al règim la ruptura amb les institucions i cultura catalanes que troben en aquesta església acollida i formació, tot preparant nous líders compromesos amb el país i els valors d'una nova societat democràtica. És així com la intervenció en aquest àmbit es reprèn poc a poc, per anar en augment fins arribar a l'entrada en la democràcia on l'oferta és àmplia i el nombre d'infants i joves als quals s'arriba és màxim en comparació amb èpoques passades i també en comparació amb l'oferta que fa l'administració i la societat civil. Respecte les iniciatives que protagonitza l'Església a Girona pel que fa a l'educació en el temps lliure dels infants i joves podem dir que:

- Bona part de les iniciatives de la societat civil i també algunes de l'administració, han estat molt properes a l'Església, de manera que ha tingut presència directa en la majoria d'iniciatives que s'han desenvolupat a Girona. D'aquesta manera, a part de les actuacions que l'Església promou directament, podem parlar de la seva proximitat i vinculació en el moviment dels *Pomells de Joventut*, en l'obra *Amigos de los Niños*, en les colònies del *Patronato de Suburbios*, també en el moviment del feixisme a través del FJ, la SF i més endavant en la OJE i, a través dels seminaristes, en les colònies de la Llar Infantil de Girona. Tot plegat demostra el lideratge d'aquesta institució social en l'educació i formació dels infants i joves, fora de l'àmbit estrictament escolar i, com d'aquesta manera l'Església exerceix una "funció compensatòria" en aquelles actituds i valors que, des de l'òptica catòlica, no s'han treballat suficientment en l'educació formal.

- Pel que fa a les funcions i finalitats que persegueixen les diferents iniciatives que l'Església ha tingut en aquest àmbit al llarg del segle XX, hem presentat les taules de síntesi al final dels capítols de cada una de les iniciatives, on s'evidencia d'una banda, que les obres que estan al marge de la pastoral del bisbat (els salesians, les congregacions marianes, l'obra dels focolarins o els mateixos EE de "La

Salle") es caracteritzen per ser molt més minoritàries, acollir un sector concret de població més benestant, més conservador i per oferir una funció marcadament pietosa, més propera a un adoctrinament que no pas a una educació integral dels infants i joves pel poc marge de llibertat i esperit crític que proporcionen.

- En la resta d'iniciatives predomina la funció religiosa i catequètica, amb una clara finalitat educativa integral a partir d'una acció d'apostolat amb diferents matisos segons cada intervenció: acció social (casals d'estiu i colònies de vacances), cívica (escoltisme), evangelitzadora (MIJAC i Hora-3), etc. Amb tot, aquesta formació religiosa i confessional no ha estat exempta de crítica interna per part dels mateixos moviments, sobretot a partir de la nova Església que es dibuixa en el Concili Vaticà II i dels nous valors que es proclamen en el maig del 1968. Hi ha dos exemples clars a Girona en què els joves demanen aquesta nova Església oberta i compromesa amb els problemes socials --l'escoltisme i L'EDE--. En ambdós casos es defensa la possibilitat d'una opció no confessional. El "Xarbot'67" des de l'escoltisme catòlic suposa, com hem vist, una important ruptura dins el moviment. Aquesta situació també es repeteix d'una manera semblant en el procés de creació de l'Escola de l'Esplai de Girona (L'EDE) i suposa igualment la dimissió d'un grup de persones. Cap d'aquestes propostes doncs, prospera i els diferents moviments d'Església, si bé resten oberts a tothom, es defineixen com a moviments confessionals.

- Val a dir també que el paper de l'Església ha estat fonamental en deixar que en el seu si es desenvolupessin diferents iniciatives que durant el període franquista no haurien pogut existir. És així com hem de reconèixer que l'Església també ha exercit una funció d'acolliment d'iniciatives molt properes a la societat civil (l'exemple més clar ha estat l'escoltisme), iniciatives moltes d'elles amb una clara tendència catalanista i d'arrelament al país en moments en què la política dominant no era gens favorable a aquestes tendències.

- Aquest paper actiu i ampli per part de l'Església ha ajudat a fer que en l'actualitat es detectin poques ofertes laiques d'educació en el lleure des de la societat civil. Constatem com en l'última dècada del nostre estudi i amb l'arribada de la democràcia manquen iniciatives civils que proposin actuacions laiques. Pensem que aquest fet ajudaria a "normalitzar" l'educació en el lleure i a situar cada iniciativa en el seu sector. Mentrestant, l'administració ofereix l'única possibilitat d'un lleure no confessional, exercint una funció de suplència a les iniciatives civils no confessionals inexistents. Pensem que és necessari que l'administració municipal promogui aquestes iniciatives civils que manquen, en benefici d'una oferta el més plural i democràtica possible.

Hipòtesi 4: la finalitat educativa de les diferents ofertes d'ETLL varia al llarg d'aquests anys i entre els diferents marcs institucionals, encara que les activitats són majoritàriament les mateixes. Es pot dir que la finalitat educativa integral sempre hi és present, encara que amb prioritats diferents, de manera que es passa d'una intervenció en el lleure prioritàriament assistencial i secundàriament educativa a una finalitat en primer lloc educativa i a més a més, assistencial.

Pel que fa a la quarta hipòtesi la seva validació queda resumida en les taules de síntesi de les diferents iniciatives que hem presentat al final de cada capítol on es presenten, de manera resumida i sintètica, les diferents finalitats i funcions que persegueixen cada una de les actuacions realitzades per part de l'administració, l'Església i la societat civil, així com també les activitats que les caracteritzen.

Comprovem com la finalitat varia en algunes de les iniciatives, encara que no tant al llarg dels anys, com entre els responsables de les diferents actuacions. És a dir, ens trobem amb iniciatives amb una finalitat educativa clarament explicitada en la primera meitat de segle XX --guarderies-casals municipals-- i en canvi, amb altres iniciatives ja en la segona meitat de segle que sense deixar de ser educatives, responen més a una funció assistencial --casals d'*Amigos de los Niños*--

- És per això que concluïm que la funció educativa és sempre present, encara que amb prioritats diferents depenents no tant de l'època com del promotor.

En un altre aspecte però, es pot comprovar com algunes de les iniciatives que varen començar amb una funció fonamentalment benèfica i assistencial (colònies escolars municipals) en arribar la democràcia es reprenen, encara que amb una funció bàsicament lúdico-educativa, sense perdre el sentit assistencial i atenent d'una manera especial els sectors més desfavorits. Un cas diferent seria el dels casals d'estiu de l'Església que s'inicien amb una finalitat marcadament catequètica i adreçats a un sector de població de classe mitjana. Als anys seixanta, amb les problemàtiques pròpies de la immigració i les zones de suburbis que sorgeixien a Girona, aquests casals opten per centrar-se de manera especial en aquestes zones més desfavorides. D'aquesta manera el lleure es va conformant com un important àmbit d'intervenció educativa que d'una banda pot exercir una interessant funció preventiva i, per altra part, pot ser aprofitat com a estratègia d'intervenció i adaptació social en els casos de població més marginada.

Pel que fa a les activitats al llarg del segle XX, les diferents iniciatives empreses es caracteritzen per mantenir unes activitats comunes en totes les ofertes, encara que hi ha també unes activitats específiques. Pel que fa a les activitats comunes que caracteritzen les diferents ofertes d'educació en el temps lliure hem de parlar de les excursions, les sortides, les cançons, l'esport o els jocs, entre altres. Entre les activitats específiques d'alguns moviments, pel que fa a l'Església es pot parlar de la missa i les xerrades amb contingut formatiu i catequètic (cercles d'estudi, exercicis espirituals, etc.).

Hipòtesi 5: a través de les diferents experiències d'ETLL s'evidencia que el temps lliure passa a ser considerat un àmbit plenament educatiu quan el carrer deixa de ser un entorn negatiu a evitar i passa a ser considerat un espai educatiu a aprofitar.

L'evolució de plantejaments pel que fa a l'educació en el lleure és paral·lela a l'evolució del concepte d'oci i d'aire lliure (carrer). En els primers anys d'aquest segle i també durant bona part del període franquista l'oci és vist com a font de perversió i vicis (guerra a l'oci) i s'arriba a dir que aquest temps lliure pot arribar a augmentar la gravetat de certes malalties mentals. Juntament a aquesta concepció es defensa també que el carrer és l'antiescola per excel·lència i que s'hi perd tot el que s'ha après a l'escola. En aquests plantejaments tenen origen moltes de les iniciatives d'educació en el lleure (colònies escolars municipals, guaderies municipals, les colònies escolars del ministeri, els casals d'estiu, l'oratori festiu dels salesians, el GREST de l'aspirantat o els casals d'*Amigos de los Niños*).

A partir dels anys seixanta aquests plantejaments van canviant. Neix bona part de la reflexió educativa que donarà lloc a la pedagogia de l'oci. A Girona aquesta reflexió educativa ve liderada pels moviments d'església, sobretot pel SCV. L'oci comença a adquirir un sentit positiu (a partir dels postulats de Joffre Dumazedier) i a entendre's com a actitud i activitat que afavoreix el desenvolupament de la persona. En aquest nou marc i ja a partir dels anys setanta, el carrer deixa de ser considerat un espai antieducatiu per contemplar-se també com un marc complementari a l'escola, com un espai educatiu a treballar, si es vol, des de les diferents propostes d'educació en el lleure.

Hipòtesi 6: la majoria d'ofertes d'educació en el temps lliure neixen com a necessitat de substituir el paper de l'escola quan aquesta no hi és (vacances, caps de setmana, etc.). Malgrat això, l'educació en el temps lliure es configura amb prou identitat per no limitar-se a les tasques escolars, troba altres necessitats a cobrir i es configura com un marc educatiu propi i específic.

L'evolució de les diferents iniciatives que han tingut lloc a Girona durant aquest segle pel que fa a l'educació en el lleure ens demostra també com la majoria neixen com a substitutes de l'acció de l'escola, quan aquesta a suspès les seves activitats,

sobretot en el període de vacances. És així que tenen raó de ser, en els seus inicis, pràcticament la totalitat d'iniciatives presentades i en la majoria s'hi pot veure com es reserva un espai per al treball escolar, l'estudi, la realització de quaderns escolars, o les classes de repàs. De mica en mica aquesta activitat va perdent pes i a partir dels nous plantejaments educatius sobre l'oci, l'educació en el temps lliure va adquirint prou identitat per configurar-se com un àmbit educatiu propi al marge del treball escolar. Cerca també l'educació integral del subjecte treballant d'una manera especial determinades situacions i valors per la intensitat amb què es viuen en aquest marc de temps lliure. En aquest sentit, l'aportació més significativa és la que realitza el pedagog Joaquím Franch ajudant a configurar una pedagogia del lleure des de la iniciativa pública en què els valors d'autogestió i autoderminació hi són presents com a elements formatius propis del temps lliure.

- La configuració dels postulats definitoris de la pedagogia de l'oci no poden ignorar el gran valor que en el món de l'educació en el lleure ha tingut i té l'escoltisme. Aquest moviment ha determinat en gran manera la majoria de propostes i actuacions que s'han realitzat en l'àmbit d'educació en el lleure tant per part de l'administració, com per part de l'Església i la societat civil --ho hem ressaltat amb detall en les diferents valoracions fetes al final de cada una de les tres grans iniciatives tractades en aquest estudi--. D'aquesta manera, bona part de les actuacions promogudes en l'àmbit del lleure infantil i juvenil han sabut aprofitar tècniques escoltes i elements propis de la seva metodologia com ara la promesa, la llei, el centre d'interès de l'explorador o el treball en grups. En un altre sentit, val a dir també que molts dels escoltes gironins --Eduard Puigbert, Salomó Marquès o Antoni Domènech, entre molts altres-- han estat en molts casos protagonistes d'altres iniciatives i han ajudat a promoure i a ampliar noves ofertes d'educació en el lleure per als infants i joves.

- Pel que fa a la formació i centrant-nos en Girona, les iniciatives més reeixides cal cercar-les també en l'Església que, com a capdavantera en les iniciatives

d'educació en el lleure, ha estat també la que a través de la seva acció catequètica i d'apostolat ha procurat formar d'una manera més clara els responsables d'aquestes activitats. El fet de disposar d'una clara estructura organitzativa i de moviment a través de l'AC ha facilitat sovint aquesta tasca. Sota aquesta institució tenen lloc els cursos de formació de caps escoltes (FO.CA), els primers cursos de monitors de casals i de colònies i, finalment s'acaba donant lloc a l'Escola de l'Esplai (L'EDE) com a escola del bisbat per a la formació d'educadors en el lleure. Al costat d'això, les petites iniciatives civils han estat molt mancades d'aquesta possibilitat de formació per gaudir d'unes estructures molt més inestables. La situació en l'administració és diferent ja que, basant-se en la figura del mestre, ha aprofitat la seva formació com a educador en moltes de les iniciatives que ha protagonitzat. Ha estat en el moviment de la falange a través del FJ i la SF on s'introdueix un nou perfil de responsable en una iniciativa de l'administració. Ja en la transició democràtica la figura del monitor de lleure i el cap escolta passen a ocupar iniciatives de l'administració pública. És en aquest marc on la nova administració legisla i crea les escoles d'educadors en el lleure que, en el cas de Girona significa el naixement de l'Escola d'Educadors en el Lleure Infantil i Juvenil de l'Ajuntament de Girona.

Amb tot, es comprova que, certament, els mestres i els seminaristes han estat els principals protagonistes de les actuacions fetes en el lleure infantil i juvenil al llarg del segle XX fins, pràcticament, a mitjans dels anys seixanta. A partir d'aquests anys, es comença a generalitzar i a donar més protagonisme als joves a través de la figura del monitor (molts d'ells provinents de l'aspirantat). S'ha aconseguit una popularització de l'educació en el lleure, que a través dels seus moviments té una doble funció: el treball educatiu que es fa als infants i el moviment de joves que es crea a partir dels monitors responsables d'aquests infants, els quals experimenten un sa exercici d'assumpció de responsabilitats i compromís social.

Hipòtesi 7: els participants en les activitats de lleure provenen de totes les classes socials. En aquest sentit, es pot dir que l'educació en el lleure ha estat propera i sensible a la realitat social i als problemes dels infants i joves gironins, sense que es pugui generalitzar quina iniciativa (administració, Església o societat civil) ha estat la més elitista o popular ja que en cada una d'aquestes iniciatives s'han donat experiències diverses.

Pel que fa al públic al qual s'adrecen les diferents actuacions promogudes des de cada una de les tres iniciatives hem de dir que, certament, hi ha hagut de tot. Vegeu els quadres de síntesi al final de cada capítol.

Pel que fa a l'administració, les iniciatives promogudes des de l'Ajuntament de Girona s'han adreçat fonamentalment al conjunt de la població gironina amb una atenció preferent als més necessitats. Les colònies i guarderies municipals, les colònies de serveis socials i l'oferta de l'Àrea de Joventut en són exemples clars. L'oferta que des de l'administració ha determinat una selecció de públic més clara a Girona han estat possiblement els campaments del FJ i la SF que, tot i l'objectiu d'arribar al màxim nombre d'infants i joves, no han estat massa ben acollits a Girona.

L'Església a través de les seves diferents obres ha pogut sectoritzar més el públic objecte d'atenció. Hi ha iniciatives que s'adrecen a una classe alta benestant (Congregacions Marianes), altres a una classe mitjana (casals d'estiu en una primera època, també l'escoltisme catòlic i els EE - "La Salle") i d'altres, cada vegada més nombroses, a una classe mitjana-baixa i més necessitada (casals d'estiu, colònies de vacances, MIJAC, etc.).

Les iniciatives de la societat civil han estat també diverses. D'una banda hi ha hagut iniciatives adreçades fonamentalment a sectors benestants (EE, Pomells de Joventut) i, per altra part, hi ha hagut també iniciatives adreçades a zones marginals i a infants necessitats (*Amigos de los Niños* o les colònies del *Patronato*

de Suburbios).

Entre el públic objecte d'aquestes intervencions educatives en el lleure hi ha hagut majoritàriament un sector clarament marginat: les noies. Fins ben entrada la segona meitat del segle XX no reben el mateix tracte que els nois, pel que fa a ofertes, --amb l'excepció d'alguns anys de la II República-- els quals guadeixen de moltes més propostes. L'arribada de la democràcia assenta les bases per trencar aquesta discriminació. Malgrat tot, no és fàcil ja que els plantejaments discriminatoris estan arrelats en molts estereotips socials i culturals. El lleure i el treball educatiu que des d'aquest àmbit volgut, lliure i gratificant es pot fer amb els infants i joves pot tractar d'una manera privilegiada molts d'aquests aspectes i d'altres, que en l'actualitat són un repte per a les societats democràtiques que volen dir-se "avançades".

2. PROPOSTES D'INVESTIGACIÓ

Al llarg de la investigació hem anat apuntant algunes possibles recerques a emprendre que pensem que seria interessant realitzar. En aquest apartat recollim les que creiem més oportunes i que, d'alguna manera donarien continuïtat o complementarien el treball realitzat.

a) Caldria continuar investigant l'actuació municipal gironina en el camp de l'educació durant la segona república. Hem comprovat com durant aquest període les iniciatives que l'administració municipal gironina emprèn en l'àmbit de l'educació --tant formal com no formal-- es diversifiquen i en molts casos, assoleixen plantejaments interessants i renovadors. Un estudi en aquest sentit a nivell local i centrat monogràficament en aquest període i en les persones que hi prenen part, podria ser prou important.

b) Al llarg del present treball hem assenyalat diferents vegades la importància d'emprendre una investigació sobre el GEIEG. Aquest grup excursionista i esportiu, amb prop de noranta anys d'història, té un paper prou significatiu en la vida sòcio-cultural, esportiva i lúdica gironina. Ho hem pogut comprovar al llarg de la nostra investigació. La documentació existent i la relativa facilitat d'accés a aquests materials són uns condicionaments prou atractius.

c) En un altre nivell, pensem que també seria interessant emprendre recerques en la línia d'estudiar les activitats, l'abast i la incidència que a nivell gironí varen tenir entitats com l'*Ateneu* o el *Centro Moral*. A la seva manera, aquests centres representen també una escola de relació i formació per a molts infants i joves.

d) Malgrat la limitació que hem trobat en l'estudi del FJ i la SF, pensem que s'han de buscar altres vies i fonts d'informació. D'una banda, caldria recórrer a l'*Archivo General de la Administración* i fer una recerca a fons. D'altra banda, davant la manca de documentació escrita s'hauria de suplir amb la documentació oral a partir de testimonis que volguessin fer del seu relat un document públic.

e) Hi ha també una interessant recerca a fer que donaria una clara continuïtat a la investigació que es presenta. Pensem en un treball d'investigació que tractés a fons i en profunditat les ofertes d'educació en el lleure que s'han donat al llarg dels darrers anys, ja en període democràtic quan s'han multiplicat aquestes iniciatives (sobretot per part de l'administració i la societat civil).

f) No podem tampoc oblidar l'amplitud de sectors d'intervenció educativa que l'àmbit de l'educació no formal acull, molts d'ells amb importants experiències educatives. Nosaltres hem centrat la nostra investigació en un de molt concret: l'educació en el lleure. Resten però molts més sectors a investigar a partir dels quals donar a conèixer experiències i el treball de molts educadors que, en molts casos, fins fa poc temps, era força desconegut i poc valorat. Per citar alguns d'aquests altres sectors podem parlar de l'àmbit de les disminucions, l'àmbit de

les marginacions socials (delinqüència, drogaaddicció...), el treball amb la tercera edat, etc.

g) Finalment, entre les moltes possibles vies de continuar treballant el tema de l'educació no formal, en citem una altra pel paral·lelisme que pot tenir amb la present investigació i per la necessitat que ja hem comentat en l'inici d'aquesta investigació, de realitzar aportacions des de la història local si es vol arribar a tenir una història de l'educació a Catalunya. Així doncs, pensem que es poden fer recerques en el mateix sentit d'aquesta des d'altres municipis, tot aprofundint en les diferents obres, responsables, i activitats que es realitzen per arribar a una visió més àmplia del treball que s'ha fet i es fa cada dia amb els infants i joves.

CAPÍTOL VI

FONTS DE DOCUMENTACIÓ

1. LLIBRES

AJUNTAMENT CONSTITUCIONAL DE BARCELONA (1918): *Les colònies escolars dels anys 1916 i 1917*, Ajuntament de Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA. COMISIÓ DE COLONIES ESCOLARS I ESCOLES DE BOSCH (1917): *Les Colònies Escolars dels anys 1916 i 1917*, Casa Caritat, Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1917): *L'història pedagògica de l'alumne de les escoles de Bosch del Parc de Montjuich*, Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1917): *Primers assaigs en les escoles de Bosch de Montjuich (secció de nenes)*, Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1932): *L'obra de colònies escolars, banys de mar i... 1906-1931*, Ajuntament de Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1932): *Inauguració de les obres de la colònia permanent de Berga*, Berga.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1932): *Visita a les noves Colònies Escolars*, Emporium, Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1936): *Acampades. Assaig amb nois de les Colònies Escolars. Aspectes socials i educatius*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA. COMISSIÓ DE CULTURA (1920): *Els Jardins dels Infants*, Catalana S.A., Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA. COMISSIÓ DE CULTURA (1921): *Escola del Mar*, Obrador de Vilajoana, Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA, COMISSIÓ DE CULTURA (1921): *Escoles a l'Aire Lliure del Parc de Montjuïc*, Ajuntament de Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA, COMISSIÓ DE CULTURA (1930): *Colònies Escolars. Any 1930*, Vilajoana, Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA. DELEGACIÓ DE CULTURA (1931): *Institutions Scolaires en Plein Air*, Tipografia Emporium S.A., Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA. DELEGACIÓ DE CULTURA (1931): *Curset d'educació escoltista i pràctiques de campament*, Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA. COMISSIÓ DE CULTURA (1932): *Instruccions al professorat de Colònies Escolars*, Arts Gràfiques S.A., Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA. COMISSIÓ DE CULTURA (1932): *L'obra de Colònies Escolars, Banyes de Mar i Semicolònies*, Arts Gràfiques, Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA. COMISSIÓ DE CULTURA (1933): *Colònies Escolars, any 1933*, Vilajoana, Barcelona.

AJUNTAMENT DE MANRESA (1933): *Memòries de les colònies escolars*, Boixeda, Manresa.

ANÒNIM (1952): *El GREST. Orientaciones para delegados e instructores de Aspirantes*, Imprenta Sec. F.Ferrer, Barcelona.

ALBERDI, Ramon (1992): *Girona. Cent anys de presència Salesiana 1892-1992. Acte acadèmic commemoratiu del centenari*, Casa Salesiana de Girona, Girona.

- ALBÓ I MARTI, Ramon (1908): *El pressupost extraordinari de Cultura*, La Hormiga de Oro, Barcelona.
- ARAN I SURIOL, Joan (1984): *Colònies de Vacances de Sabadell (1912-1983)*, Edició de l'autor, Sabadell.
- ARNEDO Y MUÑOZ, M. (1910): *Escuelas al Aire Libre y Colonias Escolares. Necesidad de su propagación en España para combatir la tuberculosis infantil*, Barcelona.
- AYUNTAMIENTO CONSTITUCIONAL DE BARCELONA (1914): *Comisión de Colonias Escolares y Escuelas del Bosque. Núm.3. Actuación pedagógica de la Comisión*, Ayto. Constitucional de Barcelona.
- AYUNTAMIENTO DE BARCELONA (1908): *Presupuesto extraordinario de cultura 1908*, Carbonell y Esteva, Barcelona.
- AYUNTAMIENTO DE BARCELONA (1909): *Memorias de las Colonias Escolares organizadas por el Excmo. Ayuntamiento en los años, 1906, 1907 y 1908*, Barcelona.
- AYUNTAMIENTO DE BARCELONA (1916): *Reglamento para el régimen de las Colonias Escolares*, Barcelona.
- AYUNTAMIENTO DE BARCELONA. COMISION DE COLONIAS ESCOLARES Y ESCUELAS DE BOSQUE (1914): *Reglamento de las Escuelas de Bosque*, Henrich i Cia, Barcelona.
- AYUNTAMIENTO DE BARCELONA. COMISION DE COLONIAS ESCOLARES Y ESCUELAS DE BOSQUE (1915): *Las Colonias Escolares del año 1915*, Casa Caritat, Barcelona.
- AYUNTAMIENTO DE BARCELONA. DELEGACION DE CULTURA (1949): *Escuelas al Aire Libre y servicios anejos*, Imprenta Escuela la Caridad, Barcelona.
- BACH, Pere (Pvre.): *1955 Casal d'Estiu*, Edició multicopiada, Girona.
- BALCELLS, A; SAMPER, G. (1993): *L'escoltisme Català (1911-1978)*, Barcanova, Barcelona.
- BARCELÓ CASADEMONT, José (1917): *Memoria correspondiente a los cursos de 1913 a 1914 y de 1914 a 1915. Escuela Normal de maestros de Gerona*, Imp. Vda. e Hijo de J. Franquet, Gerona.

- BARGALLÓ I ARDEVOL, MODEST (1934): *Paseos y excursiones escolares*, Ediciones Sardá, Guadalajara.
- BATLLES I ALERM, Joan i ALTRES (1956): *Colonies d'estiu. Esperit, tècniques i material*, Delegació Diocesana d'Aspirants d'Acció Catòlica, Barcelona.
- BERNAL, Antonio; VELAZQUEX, Manuel (1989): *Técnicas de investigación educativa*, Alafar, Sevilla.
- BERTOLINI, PIERO (1964): *Escultismo y educación*, Litúrgica Española, Barcelona.
- BION, W. (1887): *Les colonies de vacances. Memoire historique et statistique*, Delegrave y Hachette, París.
- BONAL, Raimon (1970): *L'excursionisme a Catalunya: Estudi sociogràfic*, Fundació Jaume Bofill, Barcelona.
- BONAL, Raimon (1976): *L'escoltisme a Catalunya (Informe sociològic)*, Fundació Jaume Bofill, Barcelona.
- BORDES, P. (EQUIP BS) (1981): *La joventut avui a Catalunya, 1981*, Consell Nacional de la Joventut, Barcelona.
- BOUSQUET, J. (1961): *Significación de los movimientos de juventud en la educación de nuestro tiempo*, Publicaciones Españolas, Madrid.
- BOVET, P. (1935): *Baden Powell educador de juventudes. Bases psicológicas y valor educativo del escultismo. El instinto de lucha y el ideal de los jóvenes*, Espasa-Calpe, Madrid.
- CABALLERO, Ignacio I ALTRES (1979): *Metodología sobre actividades para dirigentes, monitores*, Delegación Provincial del Ministerio de Cultura, Zaragoza.
- CANALS, J.; MARTINEZ, A. (Dir) (1978): *San Juan Bosco. Obras fundamentales*, Biblioteca de autores cristianos, Madrid.
- CAÑALLAS, C.; TORAN, R. (1982): *Política escolar de l'Ajuntament de Barcelona 1916-1936*, Barcanova, Barcelona.
- CARBONELL I SEBARROJA, Jaume (1993): *L'Escola Normal de la Generalitat (1931-1939)*, Edicions 62, Barcelona.
- CASTAÑO I COLOMER, Josep (1974): *Memòries sobre la JOC a Catalunya 1932-1970*, ICESB, Barcelona.

- CASTAÑO I COLOMER, Josep (1989): *La JOC en España*, Sígueme, Salamanca.
- CERVERA I BERTA, Josep M^a. (1993): *Un atleta de Crist. Biografia de Mossèn Evarist Feliu i Soler*, Seminari de Girona, Girona.
- CLARA, Josep (1983): *Introducció a la historia de Girona*, El Pèl, Salt.
- CLARA, Josep (1991): *Girona sota el franquisme 1939-1976, Quaderns d'història de Girona*, Ajuntament de Girona - Diputació de Girona, Girona.
- CLARA, J.; CORNELLÀ, P.; MARQUÈS, S.; PUIGBERT, J. (1980): *La renovació pedagògica a l'ensenyament primari (1900/1936). L'aportació dels mestres gironins. Antologia de textos*, Diputació de Girona, Girona.
- CODINACHS I VERDAGUER, Pere (1990): *La Federació de Joves Cristians de Catalunya (1931-1936)*, Claret, Barcelona.
- COMAS, Juan; CORREAS, Dionisio (1935): *Cantinas y colonias escolares*, Publicaciones de la Revista de Pedagogía, Madrid.
- CONGRESO NACIONAL DE LA EDUCACION (1908): *Informes y ponencias. Las colonias escolares del Museo Pedagógico Nacional 1887-1908*, imp. de Eduardo Aris, Madrid.
- COOMBS, Philip H. (1985): *La crisis mundial en la educación. Perspectivas actuales*, Santillana/Aula XXI, Madrid.
- COSSIO, Manuel Bartolomé (1887): *Museo Pedagógico de Instrucción Primaria. La primera colonia escolar de Madrid*, Fortanet, Madrid.
- COSTA I FERNANDEZ, Lluís (1987): *Història de la premsa a la ciutat de Girona (1787-1939)*, Institut d'Estudis Gironins-Ajuntament de Girona, Diputació de Girona, Girona.
- COSTA RICO, Anton (1994): *A Colonia escolar compostelana de 1893*, Consorcio de Santiago, Santiago de Compostela.
- COTTINET, Edmond (1889): *Les colonies de vacances en France et a l'étranger*, Imprimerie Nationale, París.
- CUADRADO, R. (1976): *Educación, tiempo libre y esculitismo*, Marfil, Alcoi.
- CUENCA, M. (1984): *Educación para el ocio. Actividades escolares*, Cincel, Madrid.

- CHALENDAR, J (1973): *La planificación del tiempo*, Instituto de Estudios de la Administración Local, Madrid.
- CHOLVY, Gérard (1985): *Mouvements de jeunesse. Chrétiens et juifs: sociabilité juvénile dans un cadre européen 1799-1968*, Éditions du Cerf, Paris.
- DAUGUET, Francis (1970): *Le loisir. Loisir ou liberté d'être*, Casterman, Belgique.
- DAVILA, Sancho (1941): *De la O.J.E. al Frente de Juventudes*, Editora Nacional, Madrid.
- DE BORJA I SOLE, Maria (1982): *El joc, eina pedagògica a Catalunya*, Hogar del libro, Barcelona.
- DE CASTRO CARDOSO, D.; GARCIA RODRIGUEZ, M.L. (1989): *La formación de animadores. El modelo español a través de las legislaciones central y autonómicas*, Universidad Pontificia de Salamanca.
- DE CASTRO, A. (1990): *La tercera edad: Tiempo de ocio y cultura*, Narcea, Madrid.
- DE GRAZIA, Sebastián (1966): *Tiempo, trabajo y ocio*, Tecnos, Madrid.
- DE PAILLERETS, Michel (1985): *Les garçons et le scoutisme*, Editions C.L.D., Paris.
- DEPARTAMENT PRESIDÈNCIA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA (1993): *Homenaje a Josep Maria Batista i Roca. Textos polítics i pedagògics*, Departament de Presidència, Barcelona.
- DEPARTAMENT DE PEDAGOGIA DE L'ESCOLA DE L'ESPLAI DE BARCELONA (1991): *Educar en l'esplai, educar actituds*, Pleniluni, Alella.
- DGJ - GENERALITAT DE CATALUNYA (1990): *Cens d'associacions i entitats juvenils de Catalunya*, DGJ/Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA (1983): *La joventut a la Catalunya dels 80, Servei d'Esports i Joventut*, Barcelona.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA (1985): *Interacció 84: Escola d'estiu d'acció sociocultural: Ponències i comunicacions 1,2,3*, Diputació de Barcelona.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA (1987): *Materials 7: Les polítiques de joventut dels ajuntaments democràtics*, Servei de joventut, Barcelona.

- DIRECCIÓ GENERAL DE JOVENTUT (1986): *Joventut 85 debat obert*, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- DIRECCIÓ GENERAL DE JOVENTUT (1987): *La formació dels educadors en el lleure*, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- DIRECCIÓ GENERAL DE JOVENTUT (1988): *La joventut de Catalunya en xifres*, DGJ Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- DIVERSOS AUTORS (1968): *La civilización del ocio*, Guadarrama, Madrid.
- DIVERSOS AUTORS (1969): *Minyons Escoltes als anys 70*, Delegacions Diocesanes d'Escoltisme, Barcelona.
- DIVERSOS AUTORS (1972): *La Federació de Joves Cristians de Catalunya. Contribució a la seva història*, Nova Terra, Barcelona.
- DIVERSOS AUTORS (1976): *Una experiència de colònies*, Nova Terra, Barcelona.
- DIVERSOS AUTORS (1986): *Colònies d'estiu: Un marc pel desenvolupament de l'autonomia*, P.P.U., Barcelona.
- DIVERSOS AUTORS (1988): *La proposta educativa dels esplais i centres juvenils salesians*, Imp. Salesiana, Barcelona.
- DIVERSOS AUTORS (1989): *Història de la Diputació de Girona*, Diputació de Girona.
- DIVERSOS AUTORS (1992): *Mossèn Antoni Batlle. Miscel·lània d'homenatge*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.
- DUMAZEDIER Y ALTRES (1971): *Ocio y sociedad de clases*, Fontanella, Barcelona.
- DUMAZEDIER, Joffre (1968): *Hacia una civilización del ocio*, Estela, Barcelona.
- DUMAZEDIER, Joffre (1974): *Sociologie empirique du loisir*, Du Seuil, Paris.
- EFFENTERRE, Henri Van (1963): *L'escoltisme*, Edicions 62, Barcelona.
- ESCOLES DE L'ESPLAI DE CATALUNYA (1988): *Per educar en l'esplai. Formació bàsica per a monitors*, Pleniluni, Alella.

- ESTEBAN MATEO,L. (1975): "Cossío, el Museo Pedagógico Nacional y su actitud comparativista europea", *Homenaje al Dr. D. Juan Regla II*, Facultad de Filosofía y Letras de la Universidad de Valencia.
- ESTRUCH MANJON,A. (1984): *Manual de formación O.J.E.*, Servicio de Publicaciones O.J.E., Madrid.
- FAURE,E. (1987): *Aprender a ser*, Alianza-Universidad, Madrid.
- FEDERACIO DIOCESANA DE CASALS (1959): *Casals d'estiu. Mètode: Mística, organització i tècniques*, material policopiado, Girona.
- FIERRO,R. (Edición preparada por) (1955): *Biografía i escritos de San Juan Bosco*, Biblioteca de autores cristianos, Madrid.
- FONT Y FARGAS,Joaquín (1917): *Colonias escolares 1917*, Junta Local de Primera Enseñanza, Gerona.
- FONTANA,J.;UCELAY DA CAL,E.;FRADERA,J.M. (1985): *Reflexions metodològiques sobre la història local*, Cercle d'Estudis Històrics i Socials, Girona.
- FRANCH,Joaquim (1969): *Clubs d'esplai per a infants i adolescents*, Hogar del libro, Barcelona.
- FRANCH,Joaquim (1985): *El lleure com a projecte*, Direcció General de Joventut, Barcelona.
- FRANCH,Joaquim;MARTINELL,Alfons (1994): *Animar un proyecto de educación social. La intervención en el tiempo libre*, Paidós, Barcelona.
- FUNDACIÓ CAIXA DE PENSIONS (1991): *Cultura, Lleure i Associacionisme Juvenil. Serveis de Guies Infància i Joventut*, Fundació Caixa de Pensions, Barcelona.
- FUNDACIÓ "LA CAIXA" (1992): *Servei de guies d'infància i Joventut. Cultura, lleure i associacionisme juvenil. Actualitzacions novembre 1992*, Fundació "La Caixa", Barcelona.
- F.E.T. Y DE LAS J.O.N.S. (1943): *Marchas y montañismo*, Departamento de Publicaciones FET/JONS, Madrid.
- GABARRÓ,Marcel (1978): *Els orígens mundials de l'escoltisme*, Fundació Jaume Bofill, Barcelona.

- GABRIELSEN, A.M.; HOLTZER, CH. (1971): *Educación al aire libre*, Troquel, Buenos Aires.
- GALÍ, Alexandre (1979): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936. Llibre II. Ensenyament primari, segona part*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona.
- GALÍ, Alexandre (1979): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936. Llibre II. Ensenyament primari. Tercera part*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona.
- GALÍ, Alexandre (1980): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936. Introducció II. L'estat de la cultura a Espanya i a Catalunya l'any 1900*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona.
- GALÍ, Alexandre (1981): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936. Introducció (III). L'estat de la cultura a Espanya i a Catalunya l'any 1900*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona.
- GALÍ, Alexandre (1983): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900 a 1936. Llibre X. Institucions de cultura popular*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona.
- GALÍ, ALEXANDRE (1986): *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900-1936. Llibre XX. Col·laboració de l'església al moviment cultural de Catalunya*, Fundació Alexandre Galí, Barcelona.
- GALÍ, A.; DEFIS, O.; AINAUD, J.M. (1994): *Centenari Artur Martorell (1894-1994)*, Generalitat de Catalunya Departament d'Ensenyament, Barcelona.
- GALLIFA, J.; PIÑOT, LL. (1986): *En equip. Programació i animació d'activitats de temps lliure*, Raima, Barcelona.
- GARCIA CARRASCO, J. (1971): *Clubs juveniles*, Sígueme, Salamanca.
- GAY, Joan; QUITLLET, Rosa; PASCUAL, Àngels (1977): *Societat Catalana i reforma escolar*, Laia, Barcelona.
- GELABERT I CASES, Antoni (1935): *Acampades*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona.
- GENERALITAT CATALUNYA, DEPARTAMENT DE PRESIDÈNCIA (1993): *Homenatge a Josep Maria Batista i Roca*, Generalitat de Catalunya, Barcelona.

- GENERALITAT DE CATALUNYA, DIRECCIÓ GENERAL DE JOVENTUT (1981): *La formació dels educadors en el lleure 1981*, Generalitat de Catalunya, DGJ, Barcelona.
- GENERALITAT DE CATALUNYA, DIRECCIÓ GENERAL DE JOVENTUT (1990): *Informe sobre la normativa aplicada en matèria d'activitats a l'aire lliure en diferents comunitats autònomes*, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- GENERALITAT DE CATALUNYA, DIRECCIÓ GENERAL DE JOVENTUT (1992): *Una acció de govern al servei dels joves 1988-1992*, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- GETE-ALONSO, Eugenio Luis (1987): *Tiempo de ocio*, Plaza & Janés, Barcelona.
- GOMIS AROMÍ, Juan (1916): *La primera "Colonia Escolar" organizada por el Excmo. Ayuntamiento de la inmortal Gerona*, Dalmau Carles, Pla y Comp., Gerona.
- GONZÁLEZ-AGÁPITO, Josep (1978): *Bibliografía de la renovación pedagógica (1900-1939)*, Universitat de Barcelona, Barcelona.
- GRANADOS, C.; LORENTE, F. (1973): *Actividades juveniles de tiempo libre*, Doncel, Madrid.
- HINOJOSA, Rafael (1986): *Aprendices de la J.O.C.*, Nova Terra, Barcelona.
- HOUSSAYE, J. (1989): *Le livre des colos. H^a. et evolution des centres de vacances*, La Documentation Française, París.
- JOU I OLIÓ, Llorenç (1930): *Calendari pedagògic (1910-1915)*, Imprenta Elzeviriana i Ll. Camí, Barcelona.
- JUNTA PROVINCIAL DE PROTECCION A LA INFANCIA (1921): *Junta Provincial de protección a la infancia y represión de la mendicidad. Memoria 1920-21*, Tipografía del Hospicio, Gerona.
- JUVENTUD OBRERA CRISTIANA (JOC) (1980): *Ocio y vida cotidiana de la juventud trabajadora*, Editorial Popular, Madrid.
- LALOUP, J. (1968): *La civilización del ocio*, Guadarrama, Madrid.
- LANFANT, Marie-Françoise (1972): *Les théories du loisir*, Presses University France, París.

- LANFANT, Marie-Françoise (1978): *Sociologia del ocio*, Península, Barcelona.
- LEIF, Joseph (1992): *Tiempo libre y tiempo para uno mismo. Un reto educativo y cultural*, Narcea, Madrid.
- LEON, A. (1983): *Historie de l'education populaire en France*, Education Nathan, París.
- LERBERT, George (1970): *El ocio en los jóvenes*, Studium, Madrid.
- LIMBOS, E. (1972): *El monitor socio-cultural*, Mensajero, Bilbao.
- LOPEZ, B.; MARTINEZ, J.; MENCHEN, F.; IBÁÑEZ, R. (1982): *Tiempo libre y educación*, Escuela Española S.A., Madrid.
- LUIS, Rafael (Ed) (1987): *Animar un centre d'esplai*, Pleniluni, Barcelona.
- MACIAS, M.E. (1986): *La recreación, medio renovador de la educación formal*, Politécnico Colombiano Medellín.
- MALLART I CUTO, Josep (1931): *Colonias de educación*, publicaciones de la Revista de Educación, Madrid.
- MARQUÈS I SUREDA, Salomó (1984): *L'escoltisme gironí*, Edicions del Pèl, Salt.
- MARQUÈS I SUREDA, Salomó (1990): *Narcís Masó pedagog de l'Escola Activa*, Diputació de Girona, Girona.
- MARQUÈS I SUREDA, Salomó (1993): *L'escola pública durant el franquisme. La província de Girona (1939-1955)*, PPU, Barcelona.
- MARQUÈS, S.; PUIGBERT, J. (1986): *75 Anys del Grup Escolar de Girona 1911-1986. Aproximació a l'Escola Pública "Joan Bruguera"*, Escola Pública Joan Bruguera, Girona.
- MARTORELL I BISBAL, Artur (1932): *La colònia escolar de "Turissa"*, Comissió de Cultura, Barcelona.
- MASFERRER I MASCORT, Martí (1985): *Marc de referència bàsics sobre joventut*, núm. 1, CNJC, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- MASFERRER I MASCORT, Martí (1985): *L'infant i el jove en el món del lleure*, núm. 3, CNJC, Generalitat de Catalunya, Barcelona.

- MAYORDOMO PEREZ, Alejandro (1990): *Historia de la educación en España. Nacional-Catolicismo y educación en la España de posguerra*, vols. I i II, MEC, Secretaria General Técnica, Madrid.
- MAYORDOMO PEREZ, Alejandro (1991): *Història de l'educació. Propostes i fonts per a una història de l'educació en la societat valenciana*, Universitat de València.
- MCLUHAN, M.; CARPENTER, E. (1974): *El aula sin muros*, Laia, Barcelona.
- MENDIA, R.; PITARQUE, J.M. (1975): *Educación en el tiempo libre*, Instituto Pontificio de San Pio X, Salamanca, vol. 1.
- MERINO, C.; MORENO, E. (1970): *Guía del educador del centro de vacaciones*, Imp. "Rosillo" hijo, Granada.
- MESTRAS I MARTI, Lluís M. (1981): *L'aportació gironina al desenvolupament de la pedagogia catalana*, Diputació de Girona, Girona.
- ME/GSJ DE CATALUNYA (1990): *L'Agrupament*, Pleniluni, Alella.
- MINISTERIO DE EDUCACION NACIONAL (1958): *Guías didácticas: La formación en el ocio*, Dirección General de Enseñanzas Medias, Madrid.
- MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA (1967): *Colonias escolares de verano*, Dirección General de Educación Primaria, Madrid.
- MIRANDA, M.; OLIVERAS, A.; SERRAMONA, A. (1983): *Colònies i esplais cristians, moviments eclesials de joventut, per a una lectura integradora*, Quaderns sobre pastoral de joves, Barcelona.
- MONÉS, Jordi (1977): *El pensament escolar i la renovació pedagògica a Catalunya 1833-1938*, La magrana, Barcelona.
- MONÉS, Jordi (1981): *L'escola a Catalunya sota el franquisme*, Ed. 62, Barcelona.
- MORENO, E.; MERINO, C. (1970): *Tu guía de vacaciones*, Miñón S.A., Valladolid.
- MORENO, E.; MERINO, C. (1970): *Guía del director. Centro de colonias escolares*, Imp. "Rosillo" hijo, Granada.
- MUNNÉ, Frederic (1980): *Psicosociología del tiempo libre. Un enfoque crítico*, Trillas, México.

- MUSEO PEDAGOGICO NACIONAL (1898): *Las colonias escolares de vacaciones (1891-1898). Hojas antropológicas. Cuadro de resultados. Cuentas de ingresos y gastos*, Fontanet, Madrid.
- NAVARRO,R. (1979): *L'educació a Catalunya durant la Generalitat 1931 - 1939*, Edicions 62, Barcelona.
- NAVARRO,R. (1990): *La enseñanza primaria durante el franquismo*, P.P.U., Barcelona.
- OBSERVATOIRE DES PROFESSIONS DE L'ANIMATION (1990): *El temps i res més (Les activitats de temps lliure en l'horitzó 2010)*, Pleniluni, Badalona.
- OLIVERAS I TORRENTS,Andreu (1989): *La Federació de Joves Cristians de Catalunya. L'espiritualitat, el projecte educatiu i la seva pedagogia*, Generalitat de Catalunya, Direcció General de Joventut, Barcelona.
- ORIZO,F.A. I ALTRES (1985): *Juventud española 1984*, Fundación Santa Maria, Madrid.
- PALLACH,Josep (1978): *Els mestres públics i la reforma de l'ensenyament a Catalunya (1901-1908)*, Ceac, Barcelona.
- PARCERISA,Artur (1988): *Colònies escolars. Organització, activitats i recursos*, Graó, Barcelona.
- PEDRÓ GARCIA,Francesc (1984): *Ocio y tiempo libre, ¿para qué?*, Humanitas, Barcelona.
- PEREZ-RIOJA, José Antonio (1992): *Educación para el ocio*, Palabra, Madrid.
- PÉREZ,Montserrat;ARAGÓ,Carme (1987): *Conèixer l'infant i l'adolescent. Aportacions a l'educació en el lleure*, Generalitat de Catalunya, Direcció General de Joventut, Barcelona.
- PIEPER,Josef (1972): *El ocio y la vida intelectual*, Rialp, Madrid.
- PROFESORADO OFICIAL DEL GRUPO ESCOLAR (1915): *Memoria general del Grupo Escolar de Gerona, Curso de 1914-1915*, Imp. Dalmau Carles, Pla y Comp., Gerona.
- PUIG I JOFRA,Enric (1980): *Organitzar i planificar una colònia de vacances*, Caixa de Barcelona, Barcelona.

- PUIGBERT, Joan (1994): *La Normal de Girona i el magisteri públic (1914-1936)*, Universitat de Girona, Girona.
- PUIGDOLLERS I NOBLOM, Xavier (1960): *Estudi sobre les colònies de vacances de Sabadell*, Sabadell.
- PUIG, Josep M.; TRILLA, Jaume (1985): *Pedagogia de l'oci*, Ceac, Barcelona.
- PUIG, T.; COLOMER, J. (1973): *Clubs d'esplai per a tothom*, Hogar del libro, Barcelona.
- RACIONERO, Luis (1983): *Del paro al ocio*, Anagrama, Barcelona.
- RAMOS, Antonio (1987): *Legislación estatal y autonómica sobre animación sociocultural*, FEETLC, Zaragoza.
- REIXACH, M. I ALTRES (1978): *Colònies d'estiu i escoltisme a Catalunya*, Laboratori de Sociologia ICESB, Publicacions de la Fundació Juame Bofill, Barcelona.
- REY-HERME, P. (1954): *Les colonies de vacances en France. Origines et premiers developpements (1881-1906)*, edició de l'autor, París.
- RUIZ/BERRIO, J.; TIANA, A.; NEGRIN, O. (1987): *Manuel B. Cossío. Un educador para un pueblo*, UNED, Madrid.
- SAEZ MARIN, J. (1988): *El Frente de Juventudes: Políticas de Juventud en la España de la posguerra (1937-60)*, Siglo XXI, Madrid.
- SALADRIGAS, R. (1973): *L'Escola del Mar i la renovació pedagògica a Catalunya*, Ed. 62, Barcelona.
- SALCEDO Y GINESTAL, E. (1900): *Las colonias escolares de vacaciones en España durante los años 1887 a 1897*, Imp. de R. Rojas, Madrid.
- SALINAS, F. (1980): *Ocio y sociedad de clases en España*, Cáritas Española, Madrid.
- SAMPER I TRIEDU, Genís (1983): *Qui som*, ME/GSJ de Catalunya, Barcelona.
- SAMPER I TRIEDU, Genís (1987): *La joventut fa Catalunya 1900-1985. Aproximació a la història de les associacions de joves*, Generalitat de Catalunya, DGJ, Barcelona.
- SAMPER I TRIEDU, Genís (1993): *50 anys d'escoltisme català (1927-1978)*, Generalitat de Catalunya, SGJ, Barcelona.

- SAMSÓ, Pepita I ALTRES (1988): *La integració de disminuïts en el lleure, Generalitat de Catalunya*, DGJ, Barcelona.
- SARRAMONA, J. (Ed.) (1992): *La educación no formal*, Ceac, Barcelona.
- SERCH, Amadeu (1934): *El Càmping. Esport de la vida a l'aire lliure*, Editorial Barcino, Barcelona.
- SERRA I GARCIA, Antoni (1968): *Història de l'escoltisme català*, Bruguera, Barcelona.
- SERVAN-SCHREIBER, J. (1985): *El arte del tiempo*, Espasa-Calpe, Madrid.
- SILVA, A. (1973): *La escuela fuera de la escuela*, Atenas, Madrid.
- SOLÀ I GUSSINYER, Pere (1993): *Cultura popular, educació i societat al Nord-Est català (1887-1959)*, C.U.G., Girona.
- STEVENSON, R.L. (1979): *Apología de los ociosos y otras ociosidades*, Laertes, Barcelona.
- SUE, Roger (1982): *El ocio*, Fondo de Cultura Económico, México.
- SUE, Roger (1982): *Vers una société du temps libre?*, Presses Universty Française, París.
- TOEPFFER, Rodolphe (1916): *Los viajes escolares*, Garnier Hnos., París.
- TOTTI, G. (1971): *Sociología del tiempo libre*, Castellote, Madrid.
- TOURAINÉ, A. (1971): *Ocio y sociedad de clases*, Fontanella, Barcelona.
- TRAVERS, Robert M.W. (1986): *Introducción a la investigación educacional*, Paidós educador, Barcelona.
- TRILLA I BERNET, Jaume (1993): *Otras educaciones. Animación sociocultural, formación de adultos y ciudad educativa*, Anthropos, Barcelona.
- TUÑÓN DE LARA, Manuel (1993): *Por què la historia*, Salvat, Barcelona.
- UREÑA, Agistoma; GUILLO, Juan (Coord.) (1987): *El asociacionismo juvenil en España*, Consejo de la Juventud de España, Madrid.
- VALLORY, E.; QUERA, J.G. (1994): *Excursionisme i escoltisme*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.

VERGÉS,P.;MARTORELL,A. (1979): *Colònies escolars de l'Ajuntament de Barcelona*, El Tremp, núm. 8, Barcelona.

VICHE,Mario (1986): *Animación sociocultural y educación en el tiempo libre*, Víctor Orenge edit., Valencia.

VIGNEAUX,Celestina (1918): *Cantinas escolares municipales*, Barcelona.

VIÑETA,J.;VALLS,L.;LASHERAS,M.;JIMÉNEZ,E. (1989): *La Taula de Joves de Catalunya (1976-1980)*, Generalitat de Catalunya, DGJ, Barcelona.

WEBER,E. (1969): *El problema del tiempo libre*, Editora Nacional, Madrid.

XIRAU,J. (1969): *Manuel B. Cossío y la educación en España*, Ariel, Barcelona.

YELA,M. (1975): *Ocio y cansancio de la vida*, Karpos, Madrid.

2. REVISTES

2.1. RELACIÓ DE LES PRINCIPALS REVISTES CONSULTADES

Aigua-cuít. Revista quinzenal de joventut i humor, Girona.

Alba, Comitè Diocesà de Benjamins i Aspirants de Girona.

Alma. *Portavoz de la Congregación Mariana*, Congregación Mariana de Gerona.

Amigos de los Niños, Asociación Amigos de los Niños, Gerona.

Amunt. *Portavoz de la O.J.E.*, O.J.E. Gerona.

Aspirantado, Gerona.

Avant, Òrgan de l'Avantguardisme de la FJC de Catalunya, Girona.

Boletín de la Institución Libre de Enseñanza, Madrid.

Boletín de Dirigentes, Asociación de Hombres de Acción Católica, Madrid.

Boletín de Información, Jefatura Provincial del Movimiento, Gerona.

Boletín de Orientación para Dirigentes de la Asociación de las Jóvenes de Acción Católica, Madrid.

Boletín del Movimiento, Jefatura Provincial del Movimiento de Gerona.

Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Gerona, Obispado de Gerona.

Bordón. Revista de Orientación Pedagógica, Sociedad Española de Pedagogía, CSIC, Madrid.

Butlletí del Centre Cultural de Girona, Congregació Mariana de Girona.

Butlletí de la Societat Catalana de Pedagogia, Societat Catalana de Pedagogia, Barcelona.

Candor. Direccional para Benjamins y Aspirantes de la Acción Católica Femenina, Suplemento al Boletín, Obispado de Gerona.

Circular Informativa, MIJAC-JUNIOR de Catalunya, Barcelona.

Circulares de Inspección de Enseñanza Primaria Gerona, Gerona.

Comunidad Escolar, Servicio de publicaciones del Ministerio de Educación y Ciencia, Madrid.

Consigna. Revista Pedagógica de la Sección Femenina de la F.E.T. y de las J.O.N.S., Madrid, Delegación Nacional de la Sección Femenina de la F.E.T. y de las J.O.N.S.

Correspondència, Barcelona.

Cuadernos de Documentación, Instituto de la Juventud, Madrid.

Cuadernos de Orientación, Instituto de la Juventud, Madrid.

Cuadernos de Pedagogía, Fontalba, Barcelona.

Cuadernos MJ de Pastoral Juvenil, CCS, Madrid.

Documentación Social. Revista de Estudios Sociales y de Sociología Aplicada, Cáritas Española, Madrid.

Educadores, Federación Española de Religiosos de la Enseñanza, Madrid.

El maestro católico, Madrid.

El Corn. Esports, arts, xistologia, crítiques, xafardaries. Portaveu de la joventut gironina.

Esplai. Il.lustració Catalana Setmanal, Barcelona.

Estris d'Educació en el Lleure i Animació Sociocultural, Escola de l'Esplai de Barcelona - Fundació Pere Tarrés, Barcelona.

Flama, Barcelona.

Guix, Barcelona

Labor, Portaveu de la Congregació Mariana del Seminari de Girona.

La Veu del MIJAC, MIJAC, Girona.

Línea. Boletín de la Jefatura Provincial del Movimiento, Gerona.

La Provincia, semanario independiente, Gerona.

La Veu de Girona, revista semanal.

L'Avenç, Barcelona.

L'Estudiant. Quinzenal durant l'estiu, Girona.

Mandos, Revista Oficial del Frente de Juventudes, Madrid.

Mandos, Revista General del Frente de Juventudes, Madrid.

Monitor-Educador. Revista de Educación en el Tiempo Libre y Animación Sociocultural, Federación Española de Educadores en el Tiempo Libre, Zaragoza.

Patria, Organo de la juventud conservadora de Gerona.

Perspectiva Escolar, Barcelona.

Plecs d'Història Local, l'Avenc, Girona.

Ploma i llapis. Revista mensual per als nois del Grup Escolar.

Quaderns de Pastoral, Barcelona.

Quaderns sobre Pastoral de Joves, Centre d'Estudis Pastoral CCCCC, Barcelona.

Quaderns d'Esplai, Escola de l'Esplai de Barcelona.

Qüestions de Vida Cristiana, Abadia de Montserrat, Barcelona.

Resurgir. Circular del Centro "La Salle" de los Jóvenes de Acción Católica, Juventud de Acción Católica "La Salle", Gerona.

Revista Complutense de Educación, Universidad Complutense, Madrid.

Revista de Catalunya, Barcelona.

Revista de Educación, Centro de Publicaciones del Ministerio de Educación y Ciencia, Madrid.

Revista de Girona, Diputació de Girona, Girona.

Revista de Juventud, Ministerio de Cultura, Madrid.

Revista del Instituto de la Juventud, Madrid.

Revista Española de Pedagogía, Instituto San José de Calasanz, Madrid.

Studia Historica. Historia Contemporánea, Salamanca.

Vida Católica, Acción Católica de Gerona.

2.2. RELACIÓ D'ARTICLES

- ANÒNIM (1943): "Verano constructivo", *Vida Católica*, año III, 19 agosto, p.6.
- ANÒNIM (1944): "1893-1943 Cincuentenario de la obra salesiana en Gerona. La Granja-Colegio", *Vida Católica*, año IV, 25 de febrero de 1944.
- ANÒNIM (1948): "Resurrección del 'Casal de Verano' en Gerona", *Vida Católica*, año VII, 10 de agosto de 1948, p.4.
- ANÒNIM (1949): "El Casal de Verano ha sido en Gerona una realidad espléndida", *Vida Católica*, año IX, núm.117, 15 de julio de 1949, p.2.
- ANÒNIM (1952): "¡Atención a los niños!", *Vida Católica*, año XII, núm.152, 30 julio 1952, p.1.
- ANÒNIM (1953): "El Aspirantado en traje de verano. El GREST planta sus banderines en el centro 'La Salle'", *Vida Católica*, año XIII, núm. 166, p.12.
- ANÒNIM (1967): "Pequeña historia de los campamentos gerundenses", *Los Sitios*, 7 de julio, p.5.
- ANÒNIM (1967): "Campamentos provinciales de la Delegación de Juventudes", *Los Sitios*, 8 de julio, p.7.
- ANÒNIM (1984): "XXV Anys de colònies a la diòcesi de Girona", *Full Parroquial*, Bisbat de Girona, núm.2.965, 24 de juny de 1984.
- ALONSO, Maria (1972): "Una obra excelente: Los Casals d'Estiu. El primero nació en Gerona, en 1917. Del viejo Casal a la planificación pedagógica de los actuales", *Los Sitios de Gerona*, 16 de agosto de 1972.
- ARMENGOL, Carles (1988): "Del mètode en l'educació en l'esplai", *Estris. d'Educació en el Lleure i Animació Sòciocultural*, núm.13, març del 1988, pp.6-9.
- ARMENGOL, Carles (1985): "Els mitjans educatius en l'esplai", Ponències, *Jornades Catalanes d'Educació en el Temps Lliure*, Serveis de Cultura Popular, Barcelona, pp.73-88.
- ARMENGOL, Carles (1989): "Del tiempo libre a la animación sociocultural" en *Intervención Transformadora en un sociedad en crisis, I Congreso de Animación Sociocultural*, Gobierno Vasco, Donostia, pp.17-48.

- ARMENGOL, Carles (1993): "100 Anys de colònies a Catalunya: Consolidació d'un moviment educatiu", *Estris. d'Educació en el Lleure i Animació Sociocultural*, núm.66, desembre, pp.8-10.
- ASSOCIACIÓ DE PARES D'ALUMNES "LA SALLE" (1982): *Butlletí Informatiu*, núm.8, maig 1982.
- BATISTA I ROCA, Josep Maria (1928): "Les organitzacions per a l'educació de la joventut a l'estranger (Bal.lilles Italians, Sokols Txecs, Boy Scouts Anglesos) I", *Revista de Catalunya*, Vol. VIII, núm.45, març, pp.242-269.
- BATISTA I ROCA, Josep Maria (1928) "Les organitzacions per a l'educació de la joventut a l'estranger (Bal.lilles Italians, Sokols Txecs, Boy Scouts Anglesos) II", *Revista de Catalunya*, Vol. VIII, núm.48, juny, pp.607-615.
- BATISTA I ROCA, Josep Maria (1934): "L'escoltisme Català", *Esplai. Il·lustració Catalana Setmanal*, núm.110, 7 de gener del 1934, pp.6-9.
- BELTRAN VILLALBA, Miguel (1984): "La organización del tiempo libre" en *Informe sociológico sobre la juventud española 1960/82*, S.M.Ediciones, Madrid, pp.159-174.
- BERNEY, J.; MARTINEZ, R. (1992): "Com omplen els joves el seu temps lliure" en *Temps lliure dels adolescents i dels joves*, Direcció General de Joventut de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, pp.11-32.
- BOSOM, N.; MATEU, R. (1992): "La Colònia Escolar de Vilamar. Dues formes de treball..." en *11enes. Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*, Edicions del Centre de Lectura, Reus, pp.345-356.
- BURGUI, M. (1990): "Tiempo libre de verano. Actividades", *Cuadernos MJ de pastoral juvenil*, CCS, Madrid, núm.15, pp.83-90
- BUTTURINI, E. (1986): "Il tempo libero: Spazio di liberta o di nuova alienazione?" *Orientamenti Pedagogici. Rivista Internazionale di Scienze*, Societa editrice int, Torino, núm. 334, julio-agosto, pp.655-680.
- CANALS, Francesc; ESPLAIS CATALANS (1985): "L'esplai ara" en *Trobada Internacional sobre educació en el temps lliure*, Traç, Barcelona.
- CANES GARRIDO, Francisco (1993): "Las Misiones Pedagógicas: Educación y tiempo libre en la Segunda República", *Revista Complutense de educación*, Universidad Complutense de Madrid, vol. 4, núm. 1, pp.147-168.

- CANOVAS, Francisco (1984): "Claves de la problemática de la juventud en los años 80", *Análisis e investigaciones culturales*, Ministerio de Cultura, Madrid, núm. 19, abril-junio, pp.13-20.
- CAPELL, Antoni (1985): "Possibilitats educatives del temps lliure", *Guix*, núm.92, juny, Barcelona.
- CARDÚS, Salvador (1985): "Sobre el concepte de temps lliure. Consideracions sociològiques. Debat monogràfic", en *Joventut i temps lliure*, Direcció General de Joventut de la Generalitat de Catalunya, Badalona.
- CAROL, Josep (1986): "Hem llegit: Educació i oci", *Guix*, Barcelona, núm. 104, juny.
- CARRASCO CALVO, Salvador (1987): "Els moviments juvenils d'Acció Catòlica a Catalunya", en *La joventut a Catalunya al segle XX. Materials per a una història*, vol.I, Diputació de Barcelona, Barcelona, pp.302-315.
- CASAL, Joaquim (1984): "Deure i lleure de 5 a 10", *Perspectiva escolar*, núm.81, gener, Publicacions Rosa Sensat, Barcelona, pp.7-11.
- CASANOVAS i BERDAGUER, Jordi (1991): "El asociativismo juvenil, entre lo formal y lo informal", *Entrejóvenes*, núm.25, diciembre, Madrid.
- CASANOVAS I BERDAGUER, Jordi (1992): "Aproximació al concepte d'associacionisme juvenil", en *El temps lliure dels adolescents i dels joves*, Direcció General de Joventut de la Generalitat de Catalunya, pp.169-174.
- CASANOVAS I BERDAGUER, Jordi (1992) "Funcions socials de les associacions juvenils", en *El temps lliure dels adolescents i dels joves*, Direcció General de Joventut de la Generalitat de Catalunya, pp.175-179.
- CASTANYER, Narcís (1983): "Associacionisme juvenil i temps lliure", en *La joventut a la Catalunya dels 80*, Diputació de Barcelona, Barcelona, pp.135-160.
- CENTRE CULTURAL (1934): *Memòria de l'actuació i organització de les diferents seccions que componen la Congregació Mariana de Girona. Número extraordinari del Bulletí del Centre Cultural*, any II, núm.13, 8 de desembre, Girona.
- CENTRO "LA SALLE" DE LOS JOVENES DE ACCION CATOLICA (1953): *Resurgir. Circular del Centro "La Salle" de Acción Católica*, núm.40, octubre, Gerona.

- CICERO, Isidoro (1982): "Juventud, tiempo libre, ocio", *Documentación Social. La juventud española en la década de los 80*, CARITAS Española, Madrid, núm.46, enero-marzo, pp.151-164.
- CID FERNANDEZ, Xose Manuel (1987): "Colonias de verano en Galicia. Entre el pasado y el futuro", *Animació. Revista d'estudis i documentació*, maig-agost, Escola d'Animadors Juvenils de València, pp.123-129.
- CLARA, Josep (1992): "El Frente de Juventudes a Girona", *Revista de Girona. La Falange a Girona*, Diputació de Girona, núm.153, juliol-agost, pp.70-75.
- CLARA, Josep (1992): "Els falangistes de Girona. Evolució de les afiliacions i dades sociològiques (1934-1969)", *L'Avenç*, Barcelona, núm. 157, març, pp.46-50.
- CLARA, Josep; CORNELLÀ, Pere (1986): "Falange Española a les comarques gironines", *Plecs d'història local*, núm.2, abril, en *L'Avenç*, pp.22-27.
- CODINA, Nuria (1992): "Psicosociología del tiempo libre. Las actividades de ocio y los modos de ocio", *Comunicación en el VIII Congreso E.L.R.A.*, Bilbao.
- COLOMER, Jaume (1975): "Orientación bibliográfica", *Cuadernos de pedagogía*, núm.75, julio-agosto, pp.44-47.
- COLOMER, Jaume (1975): "Radiografía de un centro de tiempo libre", *Cuadernos de Pedagogía*, núm.7-8, julio-agosto, pp.35-39.
- COLOMER, Jaume (1980): "Tiempo libre y animación", *Cuadernos de Pedagogía*, núm.69, septiembre, pp.60-63.
- COLOMER, Jaume (1981): "Iniciativas para el tiempo libre", *Cuadernos de Pedagogía*, núm.84, diciembre, pp.60-63.
- COLOMER, Jaume (1983): "L'esplai", en *Ponències i comunicacions. Jornades Municipi i Joventut*, Barcelona, pp.111-114.
- COLOMER, Jaume (1983): "Casals d'estiu. Una propuesta para las vacaciones", *Cuadernos de Pedagogía*, núm.103, julio-agosto, pp.61-64.
- COLOMER, Jaume (1985): "Els monitors d'esplai (Carta a una nova mestra)", *Guix*, núm.92, juny, Barcelona.
- COLOMER, Jaume (1985): "Els monitors institucionals", *Papers de Joventut*, núm.27, pp.43-44.

- COLOMER,Jaume (1987): "10 anys d'educació en l'esplai", *Guix*, Barcelona, núm.117-118, juliol-agost.
- COLOMER,Jaume (1989): "Les tendències educatives i l'impacte del 92", en *ME/GSJC: Taula de canvi*, ME/GSJC, Barcelona.
- COLOMER,Jaume (1990): "Intervenció educativa en el lleure", en *I Congrés Internacional de Ciutats Educadores*, Ajuntament de Barcelona, pp.263-268.
- COMISSIÓ DIOCESANA DEL MIJAC (1976): "MIJAC (Moviment Infantil i Juvenil d'Acció Catòlica)", *Vida Catòlica*, III època, núm.358, pp.4-5.
- COMITÈ DIOCESÀ ESCOLA CATÒLICA DE BARCELONA (1934): "Les colònies del Comitè Diocesà", *Esplai*, Barcelona, núm.149, 7 d'octubre, pp.482-484.
- CONGRÉS MUNDIAL DE LA JOVENTUT (1985): "La Declaració de Barcelona", *Informacions Unesco*, núm.4, setembre, pp.3-6.
- COORDINADORA D'ESPLAIS;GONZALEZ,Lucrecia (1983): "Integració a l'esplai", *Guix*, núm.65, març.
- COOMBS,Philip H. (1973): "Hay que desarrollar la educación peri-escolar", *Perspectivas. Revista de la educación de la UNESCO*, Santillana-UNESCO, Madrid, vol.3, núm.332.
- COSSIO,Manuel Bartolomé (1888): "Las colonias escolares de vacaciones", *Boletín de la Institución Libre de Enseñanza*, Madrid, vol.XII, núm.227, pp.205-210.
- COSSIO,Manuel Bartolomé (1889): "Las colonias escolares en 1889", *Boletín de la Institución Libre de Enseñanza (BILE)*, núm.300-01, pp.225-228.
- COSSIO,Manuel Bartolomé (1908): "Las colonias escolares del Museo Pedagógica Nacional", *Informes y ponencias del Congreso Nacional de educación protectora de la infancia abandonada, viciosa y delincuente*, imp. Eduardo Arias, Madrid.
- COSTAL,C. (1928): "La colonia escolar de <<El Autonomista>>", *Diario <<El Autonomista>>*, septiembre, Girona, pp.28-31.
- CHUECA RODRIGUEZ,Ricardo L. (1987): "Las juventudes falangistas", *Studia historica. Historia contemporánea*, Salamanca, vol.V, núm. 4, pp.87-104.

- DE CASTRO, Manuel (1990): "Juventud y tiempo libre, desde una perspectiva pedagógico-pastoral", *Cuadernos MJ de pastoral juvenil*, CCS, Madrid, núm.15, pp.35-51.
- DE PABLO, Valentin (1990): "Vacaciones apostólicas. Una experiencia evangelizadora", *Cuadernos MJ de pastoral juvenil*, CCS, Madrid, núm.15, pp.73-80.
- DEL RIO, Enrique (1980): "Alternativas para el ocio", *Documentación Social. Revista de Estudios Sociales y de Sociología Aplicada*, CARITAS Española, núm. 39, noviembre-diciembre, pp.169-185.
- DELGADO, Eduard. (1986): "La funció del lleure", en DIVERSOS AUTORS: *Lleure Infantil i Municipi*, Diputació de Barcelona, pp.29-36.
- DIVERSOS AUTORS (1976): "100 anys de colònies", *Quaderns de Pastoral*, Barcelona, núm. 45, desembre, pp.430-461.
- DIVERSOS AUTORS (1977): "El temps lliure: Problemes i perspectives", *Qüestions de vida cristiana*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, núm. 85, febrer.
- DIVERSOS AUTORS (1984): "Tiempo libre, tiempo para educar", *Documentación Social. Revista de Estudios Sociales y Sociología Aplicada*, Cáritas Española, Madrid, núm. 55, abril-junio.
- DIVERSOS AUTORS (1990): "La transició democràtica a Girona", *Revista de Girona*, núm.142, setembre-octubre, pp.475-523.
- DIVERSOS AUTORS (1992): "L'experiència de les entitats d'educació en el lleure", en *El temps lliure dels adolescents i dels joves*, Generalitat de Catalunya, DGJ, pp.45-84.
- DOMENÈCH, Antoni (1992): "El Frente de Juventudes i els mestres", *Revista de Girona. La Falange a Girona*, Diputació de Girona, núm.153, juliol-agost, pp.82-85.
- DUMAZEDIER, Joffre (1977): "El temps lliure: Problemes i perspectives", *Qüestions de vida cristiana*, núm.85, febrer.
- ESCOLANO, Agustín (1965): "En torno al ocio", *Educadores*, núm.33, pp.439-447.
- ESCOLANO, Agustín (1992): "Los comienzos de la modernización pedagógica en el franquismo (1951-1964)", *Revista Española de Pedagogía*, Valencia, núm. 192, mayo-agosto, pp.289-310.

- ESTALELLA, J. (1935): "L'assaig de colònies", *Butlletí de l'Institut-Escola*, núm. 19, maig.
- ESTEBAN, León (1989): "Las colonias escolares en España y especialmente en Valencia", en *Memorias de la Junta Valenciana de Colonias Escolares, año 1914-1933*, Generalitat Valenciana, Valencia.
- ESTEÑAN, Santiago (1984): "Sociedad y tiempo libre", *Monitor-Educador*, núm. 11, julio-octubre, pp.18-23.
- FABRE, Francesc (1978): "L'avaluació en l'esplai", *Guix*, núm. 6, abril, pp.17-22.
- FABRE, Jaume (1987) "L'oci del jove com a objectiu de formació i consum", en *La joventut a Catalunya al segle XX. Materials per a una història*, vol. I, Diputació de Barcelona, pp.504-519.
- FEO CALVEE, M^a. Dolores (1987): "El nacimiento de las colonias escolares en Valencia. Una experiencia higienista i filantrópica", en *IX Jornades d'història de l'educació als Països Catalans. L'educació al món urbà*, Diputació de Barcelona, pp.158-170.
- FERNANDEZ PALACIOS, Antonio (1975): "Movimientos juveniles", *Revista del Instituto de la Juventud*, Madrid, núm. 61, octubre, pp.10-105.
- FERNANDEZ PELLITERO, M. (1980): "El educador del ocio y tiempo libre. Profesor urgente", *Educadores*, núm.110, noviembre-diciembre, pp.701-710.
- FERNANDEZ SORIA, Juan M. (1987): "La asistencia a la infancia en la guerra civil. Las colonias escolares", *Revista de Historia de la Educación*, núm. 6, pp.83-129.
- FERRERO LORENZO, M^a. A. (1967): "Orientación personalista en una educación para el ocio", *Revista Calasancia XIII*, pp.15-426.
- FONT I FARGAS, Joaquín (1911): "La escuela. Punto de partida para la regeneración de España", en *Notas pedagógicas*, Imp. Dalmau Carles & Comp., Gerona.
- FUNES, J. (1992): "De quins joves estem parlant?", en *El temps lliure dels adolescents i dels joves*, Direcció General de Joventut, Barcelona, pp.33-44.
- GALLEGO, Maria (1990): "Sociedad actual y educación en el tiempo libre", *Cuadernos MJ de pastoral juvenil*, CCS, Madrid, núm.15, pp.9-26.

- GARCIA RODRIGUEZ, Maria Luisa (1983): "Aproximación esquemática a una pedagogía del tiempo libre", *Monitor-Educador*, FEEETLC, Zaragoza, núm. 7, enero-febrero, pp.7-11.
- GARRIDO MEDINA, Luis (1984): "El ocio, sombra del trabajo", *Análisis e investigaciones culturales*, Ministerio de Cultura, Madrid, núm. 19, abril-junio, pp.53-58.
- GASSÓ, Josep (1985): "Entitats i administració", en *Ponències de les Jornades Catalanes d'Educació en el Temps lliure*, Hospitalet de Llobregat, pp.39-56.
- GAVALDÀ I TORRENTS, Antoni (1989): "Les colònies i les semicolònies escolars, a Valls, durant la II República. Les concepcions ideològiques. L'organització teòrico-pràctica i els resultats", *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*, Institut d'Estudis Vallencs, Valls, núm. 16, novembre, pp.3-33.
- GENERALITAT DE CATALUNYA - DIRECCIÓ GENERAL DE JOVENTUT (1991): "Jornades sobre el temps lliure dels adolescents i joves", en *Jornades Joventut i Lleure als 90*, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- GIL CALVO, Enrique (1985): "Prospectiva/juventud: El ocio de los jóvenes en el 2000", en *Trobada internacional sobre educació en el temps lliure*, Traç 2,3,4,5, desembre, Barcelona.
- GIL CANTERO, Fernando (1986): "La educación para el ocio y su aplicación en los deficientes", *Revista Española de Pedagogía*, Instituto San José de Calasanz, Madrid, núm. 174, octubre-diciembre, pp.567-584.
- GINÉS POUS, José M^a. (1943): "Doce años con Mosen Feliu", *Vida Católica* año III, 20 de septiembre, Gerona.
- GOMEZ-PACO ESPINOSA, Aureliano (1990): "Club Don Bosco de Granada. Memoria de un oratorio de verano", *Cuadernos MJ de Pastoral Juvenil*, CCS, Madrid, núm. 15, pp. 65-72.
- GRACIA SANZ, Jesús (1980): "El ocio de los niños", *Documentación social, Revista de Estudios Sociales y Sociología Aplicada*, CARITAS Española, Madrid, núm. 39, abril-junio, pp.77-91.
- GRASES, Enric (1992): "Història del MIJAC i de les seves relacions amb el MIDADEM", *Correspondència*, Barcelona, núms. 271-2, gener-abril, pp.12-20.

- GREEN, Christopher (1977): "L'expérience britannique des centres de vacances", *La Revue de L'U.F.C.V.*, París, núm. 147, gener, pp 8-12.
- GUITART, Rosa (1985): "Hem llegit: Educadors d'esplai", *Guix*, Barcelona, núm. 92, juny, Barcelona.
- GUTIERREZ REÑON, Antonio (1959): "Historia del asociacionismo juvenil", *Cuadernos de Orientación*, Delegación Nacional de la Juventud, Madrid, junio.
- HOMS, Eladi (1911): "L'escola lletja y el noy", *Suplemento literario ilustrado. El Autonomista*, octubre-noviembre, 6-7, Girona.
- HORTAL ALONSO, A. (1992): "Educar la libertad", *Revista de educación*, Madrid, núm. 297, enero-abril, pp.73-79.
- INSTITUTO DE LA JUVENTUD (1969): "Encuesta nacional de la juventud española 1968", *Revista del Instituto de la Juventud*, Madrid, núm. 21, pp.167-176.
- INSTITUTO DE LA JUVENTUD (1976): "III Encuesta nacional a la juventud", *Revista del Instituto de la Juventud*, núm. 64, pp.55-66.
- INSTITUTO DE LA JUVENTUD (1978): "Informe de la encuesta sobre la juventud 1977", *Cuadernos de Documentación*, Madrid, núm. 1, pp.73-100.
- JOLIS, Agustí; SIMÓ, M.A. (1992): "Breu història de l'excursionisme a Catalunya", *Perspectiva Escolar*, Barcelona, núm. 173, pp.28-38.
- JÓVENES DE A.C. DE "LA SALLE" (1955): *Resurgir. Circular del Centro de "La Salle" de los jóvenes de A.C.*, J.A.C. "La Salle", Gerona, II.ep. 3 octubre-noviembre.
- LAZARO LORENTE, Luis M. (1979): "Apuntes sobre los batallones escolares. Un caso concreto: El Batallón Infantil de la Niñez Escolar de Valencia III", en *Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*, Obra Cultural de la Caixa de Pensions, Girona, pp.115-120.
- LEAL, Isabel (1982): "El temps lliure com espai d'educació", *Guix*, Barcelona, núm. 51.
- LOBO ALEU, Elena (1978): "Colonias: Todos quieren volver", *Cuadernos de Pedagogía*, Fontalba, Barcelona, año 4, núm. 43, julio-agosto, pp.3-4.

- LOPEZ ARANDA;MENCHEN,F. (1984): "En la escuela no se enseña como utilizar el tiempo libre", *Comunidad Escolar*, Servicio de Publicaciones del MEC, Madrid, 1-15 enero, pp.13-14.
- LOPEZ-CEPERO;PARDO LOPEZ (1967): "El ocio y la formación en la sociedad actual", *Revista del Instituto de la Juventud*, Madrid, núm. 11, junio, pp.7-42.
- LORENZO VICENTE,Juan-Antonio (1993): "Perspectiva histórica de la educación de adultos y la animación sociocultural en España", *Revista Complutense de Educación*, Universidad Complutense de Madrid, vol. 4, núm. 1, pp.89-117.
- LOZANO,Claudio (1990): "La ideologia de l'escola franquista", en *Cicle 50 Anys d'Escola a Catalunya*, 18 de gener, Girona.
- LOZANO,Josep M. (1986): "Reforma educativa, ¿Solo en la escuela?", *Monitor-Educador*, FEETLC, Zaragoza, núm. 5, enero-marzo, pp.77-78.
- LUIS PARDO,Rafael (1985): "Como evaluar las actividades de verano", *Entrejóvenes*, núm. 8, octubre, pp.50-51.
- MADRENYS,Mn.Pere (1970): "Focolarins. Declaracions de Mn.Josep Colomer sobre aquest moviment que arriba a Girona", *Vida Catòlica*, vol.XXIV, núm. 316, desembre, Girona.
- MARQUÈS I SUREDA,Salomó (1963): "La llopatera agost del 1963", *Aspirantado*, núm. 253, setembre, pp.2-3.
- MARQUÈS I SUREDA,Salomó (1987): "L'acció municipal en el camp de l'educació i l'ensenyament. L'obra de l'Ajuntament de Girona", en *IX Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans, L'Educació en el món Urbà*, Diputació de Barcelona, pp.255-275.
- MARQUÈS I SUREDA,Salomó (1990): "L'escola primària durant els primers anys del franquisme", en *Cicle 50 Anys d'Escola a Catalunya*, 23 de gener, Girona.
- MARQUÈS I SUREDA,Salomó (1992): "Els 'Exploradores de España', un focus d'espanyolització a la Girona primoriverista", *Estudis sobre les comarques gironines. Quaderns del Cercle*, Girona, núm. 8, pp.175-192.
- MARQUÈS I SUREDA,Salomó (1992): "La secció femenina i la formació de les mestres gironines", *Revista de Girona. La Falange a Girona*, Diputació de Girona, núm. 153, juliol-agost, pp.76-81.

- MARQUÈS I SUREDA, Salomó (1992): "Les colònies escolars a la ciutat de Girona (1916-1936), en *11enes. Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*, Edicions del Centre de Lectura, Reus, pp.329-343.
- MARQUÈS, S.; SOLER, P. (1992): "Els actuals moviments educatius en el temps lliure a Catalunya. Una aproximació històrica." en *XII Jornades d'Estudis Històrics Locals. "Espai i Temps d'Oci a la Història"*, Institut d'Estudis Baleàrics, Palma de Mallorca, pp.47-65.
- MARQUÈS I VILLACAMPA, Gabriel (1992): "Excursionisme i societat", *Perspectiva escolar*, Barcelona, núm. 173, pp.9-14.
- MARQUÈS, JOSEP M. (1990): "Cristians de Girona", *Quaderns de la Revista de Girona*, Diputació de Girona - Caixa de Girona, núm. 29, agost.
- MARTINELL I SEMPERE, Alfons (1985): "Té el lleure una funció preventiva", *Papers de Joventut*, Joventut i Societat, Barcelona, núm. 27, gener, pp.38-39.
- MARTINELL I SEMPERE, Alfons (1985): "Anàlisi de la situació actual del lleure infantil" en *Interacció 84. Escola d'Estiu d'Acció Sòcio-cultural*, Diputació de Barcelona, pp.137-146.
- MARTINELL, A.; FRANCH, J. (1984): "El lleure: La recerca d'infraestructures", *Perspectiva Escolar*, núm. 81, gener, pp.21-25.
- MARTINEZ NAVARRO, Anastasio (1985): "El esculismo desde la perspectiva del tiempo libre juvenil", *Bordón. Revista de Orientación Pedagógica*, Sociedad Española de Pedagogía, CSIC, Madrid, vol. XXXVII, núm. 259, septiembre-octubre, pp.503-517.
- MARTINEZ NAVARRO, Anastasio (1993): "Los valores de la naturaleza en la historia de la educación desde la óptica de la educación en el tiempo libre", *Revista Complutense de Educación*, Universidad Complutense de Madrid, vol.4, núm. 1, pp.119-143.
- MATEUS, Antonieta (1991): "Que monitor necesitamos-necesitaremos en los 90", *Monitor-Educador*, FEEETLC, Zaragoza, núm. 39, juliol-septembre, pp.12-15.
- MENCHEN, Francisco (1984): "Un modelo educativo para el tiempo libre", *Comunidad Escolar*, Servicio de Publicaciones del MEC, Madrid, 1-15 enero.

- MENDIA, Rafael (1978): "Una nueva dimensión educativa del ocio de los escolares", *Cuadernos de Pedagogía*, Fontalba, Barcelona, año IV, núm. 43, julio-agosto, pp.5-7.
- MESTRAS I MARTÍ, Lluís M. (1980): "Mestres gironins de començament de segle", núm. 19 Maurici Gelabert i Feliu", *Suplement Punt.Diari*, 28 de maig de 1980, Girona.
- MIJAC JÚNIOR DE CATALUNYA (1978): "El MIJAC-JUNIOR, fins ara, a Girona", *Circular informativa*, MIJAC-JÚNIOR, Barcelona, núm. 1, pp.9-11.
- MIRAMBELL I BELLOC, Enric (1990): "Els congregants de la Immaculada", *Diari de Girona*, 2 i 16 de desembre del 1990 i 6 de gener del 1991.
- MIRANDA I PÉREZ, Miquel (1975): "Objetivos y valores de la educación en el tiempo libre", *Cuadernos de Pedagogía*, Fontalba, Barcelona, núm. 78, agosto, pp.42-44.
- MIRANDA I PÉREZ, Miquel (1983): "Esplai: educació o animació?", *Avui del jovent. Avui*, 20 de març.
- MIRANDA I PÉREZ, Miquel (1984): "Una pedagogía del tiempo libre", *Revista de Estudios Sociales y de Sociología Aplicada*, CARITAS española, Madrid, núm. 55, abril-junio, pp.11-33.
- MIRANDA I PÉREZ, Miquel (1984): "Una pedagogía del tiempo libre", *Monitor-Educador*, FEETLC, Zaragoza, año II, núm. 11, julio-octubre, pp.6-17.
- MIRANDA I PÉREZ, Miquel (1985): "La perspectiva històrica", *Papers de Joventut*, Joventut i Societat, Barcelona, núm. 27, gener, pp.36-37.
- MIRANDA I PÉREZ, Miquel (1985): "L'educació en el temps lliure", en *Ponències. Jornades catalanes d'educació en el temps lliure*, Hospitalet de Llobregat, pp.17-23.
- MOLINERO, Carme; YSAS, Pere (1987): "El fracàs de l'obra predilecta del règim", en *La joventut de Catalunya el segle XX*, Diputació de Barcelona, Barcelona.
- MONERA OLMOS, Maria Luisa (1973): "El tiempo libre como elemento de personalización", *Bordón. Revista de Orientación Pedagógica*, Sociedad Española de Pedagogía, CSIC, Madrid, vol. XXV, núm. 195, febrero-marzo, pp.183-196.

- MONERA OLMOS, Maria Luisa (1984): "Vivencia del ocio y tiempo libre a través de la historia", *Revista de Ciencias de la Educación*, Instituto Calasanz de Ciencias de la Educación, Madrid, núm. 119, julio-septiembre, pp.305-326.
- MONERA OLMOS, Maria Luisa (1985): "Análisis del ocio y tiempo libre en la actualidad", *Bordón. Revista de Orientación Pedagógica*, Sociedad Española de Pedagogía, CSIC, Madrid, vol.XXXVII, núm. 256, enero-febrero, pp.93-130.
- MONERA OLMOS, Maria Luisa (1986): "Los movimientos juveniles: Una respuesta a la educación de la juventud en el tiempo libre", *Revista de Ciencias de la Educación*, Instituto Calasanz de Ciencias de la Educación, Madrid, enero-marzo, pp.63-84.
- MONTERO, Feliciano (1987): "Juventud y política: Los movimientos juveniles de inspiración católica en España: 1920-1970", *Studia historica. Historia contemporánea*, Salamanca, vol. V, núm. 4, pp.105-121.
- MUÑOZ MIRA, J. (1983): "Pedagogía del ocio y cultura de masas", *Cuadernos de realidades sociales*, núm. 22, pp.29-48.
- NAVARRO, José (1980): "Ocio y tiempo libre en la juventud española", *Documentación Social. Revista de Estudios Sociales y de Sociología Aplicada*, Cáritas Española, Madrid, núm. 39, abril-junio, pp.93-108.
- NUALART, Jaume (1977): "Reflexions sobre les vacances d'estiu", *Qüestions de vida cristiana*, Abadia de Montserrat, núm. 85, febrer, pp.49-54.
- OLIVER I JAUME, Jaume (1992): "El moviment higienista escolar a Mallorca. Aportacions de Gabriel Oliver i Mulet (1847-1934)", en *11enes. Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*, Edicions del Centre de Lectura, Reus, pp.247-259.
- OLIVERAS, A.; MIRANDA, M.; SERRAMONA, A.: "Colonies i esplais cristians, moviments eclesials de joventut, per a una lectura integradora", *Quaderns sobre pastoral de joves*, núm.4, Centre d'Estudis Pastorals, CCCCC, Barcelona.
- ORTEGA, Félix (1973): "El ocio como experiencia educativa", *Bordón. Revista de Orientación Pedagógica*, Sociedad Española de Pedagogía, CSIC, Madrid, núm. 199, octubre-noviembre, pp.418-455.
- ORTIZ, Lourdes (1980): "Alienación, industria de la cultura y tiempo de ocio", *Documentación Social. Revista de Estudios Sociales y Sociología Aplicada*, Cáritas española, Madrid, núm. 39, abril-junio, pp.51-63.

- OSONA, Pedro (1969): "Colonias escolares de verano", *El maestro católico*, Madrid, núm. 71, mayo, pp.17-18.
- PAU CABALLERO, Jordi (1992): "Aplicació didàctica de l'excursionisme en el marc de la reforma", *Perspectiva escolar*, Barcelona, núm. 173, pp.22-28.
- PEDRÓ, Francesc (1986): "Pedagogia de la animación en centros de vacaciones en España", *Animació. Revista d'Estudis i Documentació*, València, núm. 1, pp.33-48.
- PEDRÓ, Francesc (1983): "Legislación española sobre las colonias escolares de vacaciones (1892-1895)", *Monitor-Educador*, Zaragoza, núms. 9-10, mayo-agosto.
- PEREIRA DOMINGUEZ, M^a.C. (1983): "La primera colonia escolar de Galicia (Santiago de Compostela)", *Historia de la Educación. Revista Interuniversitaria*, Madrid, núm. 2, pp.199-208.
- PEREÑA, Josep (1977): "Pedagogia del lleure", *Qüestions de vida cristiana*, Publicación de l'Abadia de Montserrat, núm. 85, febrer, pp.25-35.
- PEREYRA, M. (1982): "Educación, salud y filantropía: El origen de las colonias escolares de vacaciones en España", *Historia de la Educación. Revista Interuniversitaria*, Madrid, núm. 1, pp.145-168.
- PEREZ BATLLE, M^a.Dolores (1944): "D^a.Carmen Auguet se jubila", *Vida Católica*, Gerona, vol. IV, núm. 33, septiembre.
- PÉREZ I SIMÓ, Rosa (1984): "Les activitats extraescolars", *Perspectiva escolar*, Publicacions Rosa Sensat, Barcelona, núm. 81, gener, pp.2-6.
- PICON, A. (1992): "Los grupos infantiles y juveniles cristianos", *Monitor-Educador*, Zaragoza, núm. 41, enero-marzo, pp.9-11.
- PLANELLAS, Marcel (1983): "Joventut i política", en *La joventut a la Catalunya dels 80*, Diputació de Barcelona.
- PUIG I JOFRA, Enric (1975): "Las colonias de vacaciones en Catalunya. Apuntes Históricos", *Cuadernos de Pedagogía*, Fontalba, Barcelona, núms. 7-8, julio-agosto, pp.33-35.
- PUIG I JOFRA, Enric (1991): "Perspectives del moviment de lleure a Catalunya", *El diari del MOVIBAIX*, Hospitalet del Llobregat, 21 d'abril, núm. 8.
- PUIG I JOFRA, E.; OLIVERAS I TORRENS, A. (1979): "Els centres d'esplai de l'església: Ahir, avui i demà", *CARITAS*, Barcelona.

- PUIG,J.;TRILLA, J (1985): "La escuela debe adaptar sus contenidos a la vida cotidiana a través del ocio", *Comunidad escolar*, Servicio de Publicaciones del MEC, Madrid, núms. 22/28, abril, p.13.
- PUIGDEVALL,Dolors (1993): "Dels Casals d'Estiu a les colònies...als pobles gironins", *Estris d'Educació en el Lleure i Animació Sociocultural*, Barcelona, núm. 66, desembre, pp.11-12.
- PUIG,Toni (1990): "Històries d'animació socio-cultural a Catalunya", *Estris d'Educació en el Lleure i Animació Sociocultural*, núm. 38, Barcelona, setembre, pp.7-25.
- RETOLAZA AVALOS, José Luis (1987) "Evaluación de los resultados del asociacionismo juvenil de tiempo libre", en *Jornadas de evaluación de la animación sociocultural*, UNED, diciembre 1987, Madrid.
- REVISTA DE EDUCACION (1953): "La 'Antiga Escuela del Mar' de Barcelona", *Revista de Educación*, Madrid, vol.III, núm. 6, enero, pp.52-63.
- RICART, Maite (1986): "25 años de formar monitores de tiempo libre", *Comunidad escolar*, Servicio de Publicaciones del MEC, Madrid, 21/27 abril, vol.86, núm. 7.
- RIERA,Ignasi (1984): "L'escola a les cinc i cinc", *Perspectiva Escolar*, Publicacions Rosa Sensat, Barcelona, pp.12-15.
- ROIZ,Miguel (1980): "Sociología del tiempo libre y ocio de los trabajadores españoles", *Documentación Social. Revista de Estudios Sociales y Sociología Aplicada*, Cáritas Española, Madrid, núm. 39, abril-junio, pp.7-35.
- ROMANO,Vicente (1980): "Ocio y comunicación de masas", *Documentación Social. Revista de Estudios Sociales y Sociología Aplicada*, Cáritas Española, Madrid, núm. 39, abril-junio, pp.65-76.
- ROMIA I AGUSTI,Carme (1990): "Ètica i estètica a l'Escola del Mar", *Butlletí de la Societat Catalana de Pedagogia*, Barcelona, núm. 3, pp.5-22.
- ROVIRA,Ramon (1982): "Els nens de Girona i Salt deixen la ciutat", *Punt Diari*, Girona, 4 de juliol de 1982, pp.13-14.
- SAEZ MARIN,J. (1982): "Asociacionismo juvenil en Europa hasta 1940", *Revista de Juventud*, Ministerio de Cultura, Madrid, núm. 5, enero-marzo, pp.37-57.

- SAEZ MARIN,J. (1982): "Asociacionismo juvenil en España hasta 1936-1939", *De Juventud*, Ministerio de Cultura, Madrid, núm. 7, julio-septiembre, pp.33-71.
- SALGUER,Adela (1989): "Colonias escolares de ayer y hoy", *Comunidad Escolar*, Servicio de Publicaciones del MEC, Madrid, núm. 5, julio, pp.16-17.
- SAMPER I TRIEDU,Genís (1986): Reflexions sobre les colònies de vacances i moviments de joves, *Quaderns d'esplai*, núm. 12, Escola de l'Esplai de Barcelona.
- SANCHEZ SANCHEZ,Antonio (1990): "Pedagogía de la participación y educación juvenil del tiempo libre", *Cuadernos MJ de Pastoral Juvenil*, CCS, Madrid, núm. 15, 27-34.
- SANTALÓ,Miquel (1916): "Lo que puede hacer el magisterio por la cultura patria", *Conferencias pedagógicas*, 28,29,30 agosto, Imp. Dalmau Carles, Pla y Comp., Gerona.
- SANTALÓ,Silvestre (1911): "El Grupo Escolar", *Suplemento literario Ilustrado*, El Autonomista, Gerona, octubre-noviembre, pp.1-5.
- SENET,J.M. (1987): "L'educació del temps lliure a les escoles de mestres", *Animació. Revista d'estudis i Documentació*, Generalitat Valenciana, DGJ, núm. 3, gener-abril, pp.79-88.
- SERRA ISERN,Ramon (1987): "100 años de educación en el tiempo libre", *Monitor-Educador*, FEEETLC, Zaragoza, núm. 12, octubre-diciembre, pp.15-16.
- SIMON,F.;VAN DAMME,D. (1992): "Educació, activitats físiques i esport en una perspectiva històrica" en *XIV Congreso Internacional de Historia de la Educación*, Barcelona, vol. I, pp.197-205.
- SOLÀ I GUSSINYER,Pere (1984): "Per una història de l'educació més sensible a la dimensió informal dels processos formatius" en *VI Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*, Escola Universitària de Magisteri de Lleida, pp.115-127.
- SOLÀ I GUSSINYER,Pere (1987): "Asociacionisme i condició juvenil. Una reflexió sobre el cas escolta" en *La Joventut a Catalunya al segle XX. Materials per a una Història*, vol. I, Diputació de Barcelona, Barcelona, pp.316-339.

- SOLÀ I GUSSINYER, Pere (1992): "Esport, excursionisme i educació en la història del moviment associatiu català contemporani (1918-1930): El "Grup" de Girona (GEiEG) com exemple" en *11enes Jornades d'Història de l'Educació als Països Catalans*, edicions del Centre de Lectura, Reus, pp.155-175.
- SOLÀ I GUSSINYER, Pere (1993): "Los factores informales en la historiografía educativa actual" en *Educación y europeísmo. De Vives a Comenio*, Universidad de Málaga, pp.333-339.
- SOLER MASÓ, Pere (1992): "Aproximació a les intervencions educatives en el temps lliure", *Estudi General*, Facultat de Lletres, Universitat de Girona, núm. 12, pp.55-68.
- TESTTA ALVAREZ, Juan (1969): "El asociacionismo juvenil en el mundo: valor educativo y situación actual", *Revista del Instituto de la Juventud*, Madrid, núm. 22, abril, pp.79-105.
- TOTOSAUS, J.M. (1983): "Primers passos de la J.O.C. a Catalunya", *Quaderns de Pastoral*, Barcelona, núm. 77, abril, pp.26-33.
- TRIGO AZA, Eugenia (1992): "La educación del tiempo libre de los jóvenes", *Revista de Educación*, Centro de publicaciones dels MEC, núm. 298, mayo-agosto, pp.369-392.
- UNESCO (1969): "La formación de dirigentes de juventud", *Revista del Instituto de la Juventud*, Madrid, núm. 26, diciembre.
- URBINA, F. (1972): "Reflexión histórico-teológica sobre los movimientos especializados de Acción Católica", *Pastoral Misionera*, núms. 3-4, pp.29-124.
- URIBARRI, J.A. (1982): "La historia del movimiento ciudadano y la animación sociocultural", *Documentación Social. Revista de Estudios Sociales y de Sociología Aplicada*, Cáritas Española, Madrid, núm. 49, pp.123-127.
- VALLESPÍR SOLER, Jordi (1987): "Ayuntamientos y educación" en QUINTANA, J.M. (Coord.): *Modelos de intervención socioeducativa*, Narcea, Madrid, pp.183-204.
- VANACLOCHA BELLVER, Maria del Mar (1980): "El ocio y la mujer", *Documentación social. Revista de Estudios Sociales y Sociología Aplicada*, Cáritas Española, Madrid, núm. 39, abril-junio, pp.109-131.
- VILANOVA, Evangelista (1977): "Significació cristiana del lleure", *Qüestions de vida cristiana*, Abadia de Montserrat, núm. 85, febrer, pp.70-80.

ZAMBRANO SOTO, I. (1986): "Humanismo cristiano en el espíritu del escolasticismo", *Revista de Pedagogía*, Madrid, núm. 290, enero, pp. 175-177.

3. TESIS I TESINES

AUBERI I SERRA,S.;FRANCH I BATLLE,J. (1981): *Elements de reflexió. Replantejament psico-socio-pedagògic del lleure*, tesina de llicenciatura, Universitat de Barcelona.

COMALRENA-SOBREGRAU CASALS,M.: *Colonias escolares barcelonesas 1906-1935*, tesina de llicenciatura, Universitat de Barcelona.

CUCALA CAMPOS,Elisa (1981): *El ocio y la tercera edad*, tesina de llicenciatura, Universidad de Barcelona.

DE CASTRO CARDOSO,Dionisio (1987): *La formación de los educadores de movimientos juveniles y de tiempo libre. Actual configuración formal a partir de las legislaciones autonómicas*, tesis doctoral, Facultad de Pedagogía, Universidad Pontificia de Salamanca.

DEFIS I PEIX, Otilia (1983): *Artur Martorell, l'home*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona.

- FERIGOLA, Josep M. (1987): *La joventut i el lleure a Catalunya. Un estudi d'antropologia urbana sobre el lleure*, tesi doctoral, Barcelona.
- FERNANDEZ GONZALEZ, Bernardo (1988): *Estudio de la educación del ocio juvenil en Orense*, tesi doctoral, Universidad de Santiago de Compostela.
- GALLEGO GAGO, Utensilia Maria (1987): *El tiempo libre en el sistema educativo de Don Bosco*, tesis doctoral, Universidad Complutense de Madrid.
- JARABO JORDAN, Cesáreo (1982): *Los campamentos del Frente de Juventudes, tesis de licenciatura*, Universidad de Barcelona, Barcelona.
- MONERA OLMOS, Maria Luisa (1971): *El problema de los ocios juveniles*, tesis de licenciatura, Universidad de Valencia.
- MONERA OLMOS, Maria Luisa (1980): *Bases para una animación socio-cultural del tiempo libre*, tesis doctoral, Universidad de Valencia.
- ORTEGA, Félix (1972): *Ocio y educación*, tesina de licenciatura, Universidad Complutense de Madrid.
- PARRA CELAYA, Manuel (1990): *La pedagogía del Frente de Juventudes (1940-1977)*, tesis doctoral, Universitat de Barcelona.
- PETRUS ROTGER, A. (1972): *Aspectos socio-educativos del tiempo libre*, tesina de licenciatura, Universidad de Barcelona.
- PUIGBERT I BUSQUETS, Joan (1986): *La Normal i l'ensenyament primari a Girona (1914-1936). Ensenyament públic i ideologies a les comarques gironines*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona.
- SANZ FERNANDEZ, Florentino (1990): *Educación no formal en la España de la postguerra*, tesis doctoral, Universidad Complutense de Madrid.
- SEGUNDO SERRANO, Salvador (1983): *La JOC movimiento socio-apostólico y educativo (1959-1966)*, tesina de licenciatura, Universidad Complutense de Madrid.

4. OPUSCLES

COLOMER, Francisca; SANTALÓ, Silvestre (1934): *Cantines Escolars de Girona. Reglament provisional*, setembre, Gráficas Darío Rahola, Gerona.

HORA-3 (s.d.): *Girona bressol del moviment*.

HORA-3 (1979): *Informe presentat a la conferència de bisbes de Catalunya*, maig.

HORA-3 (1981): *Carta d'identitat*, Hora-3, Girona.

HORA-3 (1984): *Carta del Secretariat General a tot el moviment Hora-3 amb motiu del seu desè aniversari*, Hora-3, Barcelona.

HORA-3 (1985): *Moviment Hora-3. Ideari*, Hora-3, Barcelona.

MEC. INSPECCION TECNICA DE EDUCACION (1973): *Colonias escolares 1973*, MEC, Madrid.

MEC. INSPECCION TECNICA DE EDUCACION (1974): *Colonias escolares 1974*, MEC, Madrid.

MIJAC DE CATALUNYA I LES BALEARS: *Estatuts de MIJAC de Catalunya i les Balears*.

MIJAC DE CATALUNYA I LES BALEARS: *Les conviccions del MIJAC de Catalunya i les Balears*.

OBISPADO DE GERONA: "Cáritas en el Obispado de Gerona.- Càritas en la Diòcesi de Girona. Memòries dels anys 1975-1982".

RAHOLA, D.; COSTAL, C.; SANTALÓ, M. I ALTRES (1929): *Memoria de la colonia escolar organizada por el diario "El Autonomista"*, El Autonomista, Gerona.

SCV (1982): *Bases organitzatives del Servei de Colònies de Vacances de Càrites Diocesana de Girona*, bisbat de Girona.

SERVEI COLÒNIES DE VACANCES DE GIRONA (1982): *Bases organitzatives i ideari*, SCV, Girona.

VERGÉS, Pere (1932): *La vida espiritual a "Vilamar"*, Conferència donada a la sala d'actes de la casa de l'Ardiaca, el 31 d'octubre de 1930, Ajuntament de Barcelona, Comissió de Cultura, Barcelona.

5. DOCUMENTACIÓ INÈDITA

ANÒNIM (s/d): *Mn.Ferran Forns i Navarro*, document inèdit de tres folis mecanografiats. Cedit per Pere Cornellà.

ANÒNIM (s/d): *L'Escolania del Mercadal i altres escolanies*, document inèdit mecanografiat. Cedit per Pere Cornellà.

DIVERSOS AUTORS (192-): Material sobre Casals d'Estiu. Documentació cedida per Mn. Ramon Oller, Girona.

CASERO,Just (1973): "Colònies d'estiu. Aproximació a 10 anys d'història", en OLLER,R.;MICALÓ,P.;PUIGDEVALL,D.: *Breupinzellada històrica del Servei de Casals i Colònies de Vacances del bisbat de Girona*, document inèdit, Girona.

COMISSIÓ DIOCESANA I EQUIP D'INICIACIÓ (1983): *El MIJAC, una oportunitat per a actuar*, Girona.

- COORDINACIÓ CATALANA (1992): *Proposta educativa aprovada per l'Assemblea de Coordinació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai*, documentació cedida per l'Escola de l'Esplai, Barcelona.
- COORDINACIÓ CATALANA DE COLÒNIES (1975): *Les colònies a Catalunya: realitat i prospectiva*, document d'estudi inèdit, Barcelona.
- DELGADO, Eduard (1981): "Perspectiva antropològica de l'esplai", *document IMAE*, Barcelona.
- ESCUELA DIOCESANA PARA DIRIGENTES MONITORES (1961): *Cursillo 17-23 de junio de 1961*, Escuela Diocesana Barcelona.
- FRANCH, Joaquim (s.d.): "Educació, Cultura i temps lliure", *Cultura i entorn*, Diputació de Barcelona, Barcelona.
- FRANCH, Quim (s.d.): *Animació amb nens*, document policopiat, IMAE, Barcelona.
- L'ESCOLA DEL BAIX (1985): *Resum de les sessions i conclusions Ier. Seminari per Animadors de Joves*, desembre, Escola del Baix.
- MACIAS, Rafael; OLIVA, Mercè (1987) *El lleure infantil durant la Segona República a Figueres. El Casal d'Estiu i les Colònies Escolars*, treball inèdit d'Història de l'Educació, Universitat de Girona.
- OLLER, R.; MICALÓ, P.; PUIGDEVALL, D. (1993): *Breu pinzellada històrica del Servei de Casals i Colònies de Vacances del bisbat de Girona (1966-1991)*, treball inèdit, Girona.
- PUIGDOLLERS I NOBLOM, Xavier (1975): *Apunts per a una història de les colònies del nostre país*, document inèdit, Escola de l'Esplai de Barcelona.
- PUJOLÀS, Pere (1980): *Història i evolució del MIJAC en la diòcesi de Girona*, treball inèdit, Girona.
- SABRIÀ, E.; PRIETO, P.; PARAROLS, A. (1986): *Comparació metodològica i ideològica de les tres escoles de formació de monitors i directores a Girona*, treball inèdit, Col.legi Universitari de Girona, UAB.
- SAMPER I TRIEDU, Genís (1986): *Reflexions sobre colònies de vacances i moviments de joves*, Escola de l'Esplai de Barcelona, document inèdit.
- SCV DE GIRONA (1970): *Esquemes per unificació de cursos a nivell de Catalunya i bisbats presentat per l'equip del SCV de Girona*, ADG, ll. 22.

SCV DE GIRONA : *Document: Per una "Escola de l'Esplai.*

TRIAS FELIU, M. Dolores (1923): *Memoria de la colonia escolar de niñas núm. 2 de Gerona hospedada en San Feliu de Guíxols*, document inèdit, AHMG, ll. XII.4.2. Colònies escolars (1919-1923, 1930-1939).

UNIÓ DIOCESANA DE JOVES CRISTIANS (1936): *Llibre d'actes de la Unió Diocesana de Joves Cristians de Girona*, Girona.

XIRGU SOLER, Francesca (1923): *Memoria de la colonia escolar de niñas de Gerona hospedada en San Feliu de Guíxols*, AHMG, ll. XII.4.2. Colònies escolars, núm. 1 (1915-1918).

6. DOCUMENTACIÓ D'ARXIU

En aquest apartat referenciem la documentació que s'ha revisat en els diferents arxius. En alguns casos no ens és possible presentar la relació detallada de lligalls i fons consultats ja que la documentació no està catalogada i no permet una correcta citació.

ARCHIVO GENERAL DE LA ADMINISTRACIÓN

Revisió del fons de documentació relativa a FJ i la SF de Girona.

ARXIU ADMINISTRATIU DE L'AJUNTAMENT DE GIRONA.

En la secció de cultura i educació es guarda la documentació relativa a l'activitat de joventut i lleure. S'hi guarden els expedients de l'any 1975 fins l'any 1981. La resta de documentació ja s'ha transferit a l'AHMG. Hem revisat els expedients de l'any 1976 al 1981.

ARXIU DE CARITAS DIOCESANA DE GIRONA (ACDG)

Revisió de tot el fons històric que es conserva, sense catalogar. Malgrat tot, les diferents caixes de classificació estan enumerades. Han estat d'especial interès els lligalls:

- Ll. 114: Diversos articles i guions radiofònics.
- Ll. 215: CARITAS Diocesana 1975. Reunió de sacerdots. CARITAS, reunions i cursets diocesans 1975-76.
- Ll. 244: CARITAS Diocesana 1976.
- Ll. 263: Documentació diversa sobre colònies i guarderies. Consell CARITAS Diocesanes (1968-1979).
- Ll. 347: Junta de CARITAS Diocesana.

ARXIU DE LA DELEGACIÓ TERRITORIAL D'ENSENYAMENT DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA A GIRONA

La documentació es conserva sense catalogar. S'han revisat diferents lligalls, majoritàriament posteriors a l'any 1981.

ARXIU DE LA DELEGACIÓ TERRITORIAL DE JOVENTUT DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA A GIRONA

- No es conserva documentació d'interès sobre el nostre període d'investigació.
- Pel que fa al Centre de Documentació Juvenil de la Generalitat de Catalunya tampoc conserva documentació relativa a Girona del període de recerca que ens ocupa. Hi ha, però, diferents revistes d'interès: *Mandos*, *Boletín de Ordenes del Frente de Juventudes*, *Boletín Informativo*, *Enlace*, etc.

ARXIU DIOCESÀ DE GIRONA (ADG)

- Disposa de moltes de les revistes que es referencien i que pertanyen a l'AC o a diferents congregacions religioses. Entre les més importants cal citar: *Vida Catòlica*, *Candor*, *Alba*, *Boletín de Dirigentes*, *Boletín de Orientación*, *Flama*, etc.
- També ha estat d'interès la col·lecció "*Impresos Gironins*": ll. 1369, 1384, 1391, 1424, 1425, 1437, 1438, 1461, 1476, 1672, 1730, 1731 i 1763.
- Fons del Servei de Colònies de Vacances de Girona. Important fons que recull tota la documentació del SCV de Girona i que, malgrat trobar-se sense catalogar, està recollida en diferents caixes classificadores,

numerades i amb un lleugera anotació que les referencia. S'ha revisat tot el fons, lligall per lligall des de l'1 al 96.

ARXIU DE L'ESCOLA DE L'ESPLAI DE GIRONA (AL'EDE)

En aquesta escola s'ha consultat el fons documental i s'ha revisat el llibre de titulacions dels alumnes, el llibre d'actes i l'arxiu, pel que fa als primers anys de funcionament.

ARXIU GENERAL DE LA DIPUTACIÓ DE GIRONA (AGDG)

S'ha revisat la documentació que es conserva en aquesta entitat i que no ha estat transferida a l'AHG. Especialment les actes dels acords de la Comissió d'Educació, Esports i Turisme, anys del 1956-1981.

ARXIU HISTÒRIC DE GIRONA (AHG)

a) Fons de l'Administració Perifèrica de l'Estat

- Cultura: diversos lligalls.
- Governació - Govern Civil
 - Càmpings i campaments: ll. 1633-1639
 - Festes Majors, festes populars i tradicionals: ll. 1150-1151
 - Drets ciutadans. Expedients d'associacions i entitats: ll. 2458-2463, 2469-2470
 - Inscripció d'associacions i entitats: ll. 2476-2478
 - Registre d'associacions: ll. 2513, 2509,

b) Fons de l'Administració Autonòmica

- Cultura: diversos lligalls.
- Governació: ll. 4188-4189

c) Fons de l'Administració Local

- Diputació de Girona
 - Beneficència (sanitat i assistència social): ll. 4288, 4294, 4313, 4365, 4451, 4465, 4462-4467.
 - Educació i cultura: ll. 2778-2826, 4110-4146, 4188, 4228, 4232.
 - Llibre d'actes: ll. 29, 30.
 - Memòries de la Diputació: ll. 2788.

d) Fons d'Institucions

- Junta Provincial de Beneficència: ll. 40-41

e) Fons d'Associacions i Fundacions

- Sindicat d'Activitats Sanitàries
- Sindicat d'Ensenyament
- Obra Social d'Educació i Descans

ARXIU DE LA LLAR INFANTIL DE GIRONA (ALLIG)

Revisat part de la documentació sense catalogar.

ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL DE GIRONA (AHMG)

- S. IV.4.1. Associacions recreatives, esportives, lleure (1847-1936) ll. 1
- S. IV.4.2. Associacions de caràcter religiós i benèfiques (1852-1933) ll. 1
- S. V.5. Associacions. Documents relatius a particulars. Llibres de comptes de botigues i companyies. ll. 2.
- S. XII.4.2. Colònies escolars ll. 1 (1915-1918)
- S. XII.4.2. Colònies escolars ll. 2 (1919-1923, 1930-1939)
- S. XII.8. Documentació diversa ll. 4
- S. XII.8. Documentació diversa ll. 5. Relació d'escoles i alumnes que realitzen ampliació d'horari.
- S. XII.8. Documentació diversa ll. 6

ARXIU DE MINYONS ESCOLTES GUIES SANT JORDI, DEMARCACIÓ DE GIRONA.

Consulta dels fulls d'afiliació d'agrupaments al moviment, des de l'any 1972 al 1981. L'arxiu històric del moviment resta sense catalogar ni ordenar.

ARXIU PARTICULAR DE LA FAMÍLIA POMAROLA

Consulta de documentació personal pròpia de la família Pomarola, relativa a la FJC a Girona. Conserva també una important hemeroteca amb la col.lecció de la revista *L'Avant* i *Esplai*, entre altres.

FONS HISTÒRIC DE LA CASA DE CULTURA DE GIRONA

Conserva algunes col.leccions incompletes de les revistes referenciades. Entre elles trobem *Amigos de los Niños*, *Amunt*. *Portavoz de la OJE*, *Boletín de la Juventud Católica Española*, *ALMA*. *Portavoz de la Congregación Mariana de Gerona*, etc.

7. DOCUMENTACIÓ ORAL. ENTREVISTES

En aquest apartat presentem la relació de persones que hem entrevistat al llarg de la recerca, fent constar el motiu o càrrec pel qual ho hem fet i la data en que s'ha realitzat l'entrevista.

Francesc Alberch

Fundador i soci de l'Associació *Amigos de los Niños*.

Data: 3 de juny de 1994.

Sor Rosario Aramburu

Religiosa de la Llar Infantil de Girona i responsable en les colònies que aquesta entitat organitzava.

Data: 7 d'octubre de 1993.

Albert Arbós

Cap d'estudis del centre educatiu Bell.lloc del Pla i autor de petites ressenyes històriques de l'evolució d'aquest centre i de la seva trajectòria en les activitats extraescolars.

Data: 19 de juliol de 1994.

Xavier Besalú

Promotor de l'*Escola de l'Esplai de Girona*.

Data: 29 de maig de 1994.

Ramon Bover

Mestre del *Patronato Escolar de Suburbios de Gerona* i responsable en les colònies que aquest patronat organitzava

Data: 27 d'abril de 1994.

Mn. Joan Busquets

Historiador de bona part de l'apostolat que l'església gironina promou entre els joves: la FJC, els casals, les colònies, responsable de la Llar Infantil de Girona i organitzador de les seves colònies, promotor de la joventut d'acció catòlica i el MIJAC.

Data: 25 de gener de 1994.

Josep Maria Busquets

Antic participant i responsable del grup de joves de la Congregació Mariana de Girona i de l'*Acolliment. Centre de Joves*.

Data: 28 de gener de 1994.

Joan Capella

Antic escolta de l'agrupament dels *Exploradores de España-"La Salle"* de Girona.

Data: 12 de juliol de 1994.

Concepció Castellvell

Responsable de les *Benjamins i Aspirants de la Joventut Catòlica Femenina de Girona*.

Data: 2 de març de 1994.

Josep Coloma

Pare Dominic.

Data: 21 de gener del 1994.

Carme Comadira

Responsable en les colònies de la JCF.

Data 2 de març de 1994.

Maria Teresa Comadira

Participant en el *Vigilari gironí*.

Data: 3 de març de 1994.

Pere Cornellà

Fejocista del Grup Montserratí

Data: 35 de gener del 1994.

Julián de Castro Conde

Responsable i director d'algunes de les colònies escolars promogudes des de la *Delegación Provincial de Gerona del Ministerio de Educación y Ciencia*.

Data: 10 de març de 1994.

Jaume Ferrer

Antic escolta de l'agrupament dels *Exploradores de España-"La Salle"* de Girona.

Data: 18 de juliol de 1994.

Josep Ferrer

Antic escolta de l'agrupament dels *Exploradores de España-"La Salle"* de Girona.

Data: 18 de juliol de 1994.

Neus Fort

Responsable del SCV de Girona, assistent social de l'Ajuntament de Girona i promotora de les primeres colònies que s'organitzen des d'aquest ajuntament en la transició democràtica.

Data: 14 de juny de 1994.

Lluís Gil

Promotor del Moviment de Rialles a Girona.

Data: 25 de juliol de 1994.

Josep Maria Ginés

Participant en el *grup fejecista de "La Salle"*.

Data: 4 de gener de 1994.

Jordi Girbau

Responsable de *Hora-3* a Girona.

Data: 7 de juliol de 1994.

Enric Homet

Antic hospiciat a la Llar Infantil de Girona i participant en les seves colònies.

Data: 22 de febrer de 1994.

Mn. Josep Iglesias

Consiliari d'algunes colònies promogudes des de "La Salle".

Data: 28 de febrer de 1994.

Alfons Martinell

Responsable de l'*Àrea de Joventut de l'Ajuntament de Girona* i promotor de les primeres colònies d'esplai en la transició democràtica.

Data: 25 de maig de 1994.

Feliu Matamala

Participant en el grup *fejocista de "Sant Narcís"*.

Data: 13 de gener de 1994.

Pere Micaló

Membre del SCV i director de l'*Escola de l'Esplai*. Autor d'una ressenya històrica sobre el moviment de colònies i casals a Girona.

Data: 25 de maig de 1993.

Enric Mirambell

Responsable de la *Congregació Mariana de Girona* i historiador de la seva evolució.

Data: 28 d'abril de 1994.

Joan Oliver

Responsable i cap dels *Minyons Escoltes i Guies Sant Jordi* de la Demarcació de Girona.

Data: 14 de juliol de 1994.

Mn. Ramon Oller

Consiliari i promotor dels *Casals d'Estiu a Girona*, del SCV i del MIJAC.

Data: 15 d'abril de 1994.

Anna Maria Oriol

Inspectora d'Ensenyament i responsable de les colònies escolars que des de la *Delegación Provincial del Ministerio de Educación y Ciencia de Gerona* s'organitzaven.

Data: 20 de juny de 1994.

Mn. Joan Piera

Responsable dels *Casals d'Estiu* conjuntament amb Mn. Evarist Feliu.

Data: 12 d'octubre de 1993.

Montserrat Pomarola

Conserva un fons històric particular de gran valor amb documentació del seu germà, avantguardista i fejocista.

Data: 25 de gener de 1994.

Mn. Eduard Puigbert

Promotor i consiliari de l'escoltisme a Girona, coneixedor de l'evolució dels casals d'estiu i del Frente de Juventudes a Girona.

Data: 15 d'abril de 1994.

Pere Pujolàs

Consiliari del MIJAC de Girona i autor d'una ressenya històrica del moviment.

Data: 6 de juny de 1994.

Juan Sáez

Cap del Servei de Documentació i Estudis del Instituto de la Juventud

Data: 2 d'abril de 1993.

Genís Samper

Historiador sobre l'escoltisme i l'associacionisme juvenil.

Data: 17 de gener de 1994.

Margarita Santana

Persona vinculada a les colònies per a refugiats que varen realitzar-se a la província de Girona.

Data: 15 de juny de 1994.

Miquel Soler

Responsable del grup d'*Aspirantat de "La Salle"* i organitzador de les colònies d'aquest centre.

Data: 7 de març de 1994.

ANNEXOS

ANNEX 1

**TAULA CRONOLÒGICA DE LES PRINCIPALS INICIATIVES
D'EDUCACIÓ EN EL LLEURE A LA CIUTAT DE GIRONA
(1900 - 1981)**

Taula cronològica de les principals iniciatives a la ciutat de Girona

		01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
ADMINISTRACIÓ	Colònies Escolars Municipals										
	Guarderies-Casals Municipals										
	FJ - SF - OJE										
	Colònies Llar Infantil										
	Colònies Escolars Ministeri										
	Colònies SS - Aj. Girona										
	Lleure - Generalitat										
	Lleure Joventut - Aj. Girona										
ESGLÉSIA	Casals d'Estiu										
	Salesians Oratori Festiu	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
	Escoltisme Catòlic Català										
	FJC										
	Avantguardisme de la FJC										
	JAC i JCF										
	GREST										
	CCMM-Estanislaus i Lluïsos	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	CCMM-MontañerosSta.Maria										
	CCMM-Acolliment Joves										
	Els Focolarins										
	EE-"La Salle"										
	JOC										
	MIJAC										
Hora-3											
Colònies de vacances - SCV											
SOCIETAT CIVIL	Colònies "El Autonomista"										
	Exploradores España										
	Padrines de Girona										
	Pomells de Joventut										
	Palestra										
	Minyons de Muntanya										
	Amigos de los Niños										
	Colònies Patronato Suburbios										
	Altres iniciatives Soc. Civil										

FONT: Elaboració pròpia X: Presència --: Possible presència

Taula cronològica de les principals iniciatives a la ciutat de Girona

		11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	
A D M I N I S T R A C I Ó	Colònies Escolars Municipals						X	X	X	X	X	
	Guarderies-Casals Municipals											
	FJ - SF - OJE											
	Colònies Llar Infantil											
	Colònies Escolars Ministeri											
	Colònies SS - Aj. Girona											
	Lleure - Generalitat											
	Lleure Joventut - Aj. Girona											
E S G L E S I A	Casals d'Estiu							X	X	X	X	
	Salesians Oratori Festiu	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	
	Escoltisme Catòlic Català											
	FJC											
	Avantguardisme de la FJC											
	JAC i JCF											
	GREST											
	CCMM-Estanislaus i Lluïsos	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	CCMM-MontañerosSta.Maria											
	CCMM-Acolliment Joves											
	Els Focolarins											
	EE-"La Salle"											
	JOC											
	MIJAC											
Hora-3												
Colònies de vacances - SCV												
S O C I E T A T C I V I L	Colònies "El Autonomista"											
	Exploradores España											
	Padrines de Girona											
	Pomells de Joventut											
	Palestra											
	Minyons de Muntanya											
	Amigos de los Niños											
	Colònies Patronato Suburbios											
	Altres iniciatives Soc. Civil											

FONT: Elaboració pròpia X: Presència --: Possible presència

Taula cronològica de les principals iniciatives a la ciutat de Girona

		21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
A D M I N I S T R A C I Ó	Colònies Escolars Municipals	X	X	X							X
	Guarderies-Casals Municipals						--	X	X	X	X
	FJ - SF - OJE										
	Colònies Llar Infantil										--
	Colònies Escolars Ministeri										
	Colònies SS - Aj. Girona										
	Lleure - Generalitat										
	Lleure Joventut - Aj. Girona										
E S G L È S I A	Casals d'Estiu	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Salesians Oratori Festiu	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
	Escoltisme Catòlic Català										
	FJC										
	Avantguardisme de la FJC										
	JAC i JCF										
	GREST										
	CCMM-Estanislaus i Lluïsos	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	CCMM-Montañeros Sta. Maria										
	CCMM-Acolliment Joves										
	Els Focolarins										
	EE-"La Salle"										
	JOC										
	MIJAC										
Hora-3											
Colònies de vacances - SCV											
S O C I E T A T C I V I L	Colònies "El Autonomista"								X	X	
	Exploradores España					X	X	X	X	X	
	Padrines de Girona						X	X	X	X	
	Pomells de Joventut	X	X	X							
	Palestra										X
	Minyons de Muntanya										
	Amigos de los Niños										
	Colònies Patronato Suburbios										
Altres iniciatives Soc. Civil											

FONT: Elaboració pròpia X: Presència --: Possible presència

Taula cronològica de les principals iniciatives a la ciutat de Girona

		31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
A D M I N I S T R A C I Ó	Colònies Escolars Municipals	X	X	X	X	X	X				
	Guarderies-Casals Municipals	X	X	X	X	X	X				
	FJ - SF - OJE									X	X
	Colònies Llar Infantil	X	X	X	X	X	X				
	Colònies Escolars Ministeri										
	Colònies SS - Aj. Girona										
	Lleure - Generalitat										
	Lleure Joventut - Aj. Girona										
E S G L È S I A	Casals d'Estiu	X	X	X	X	X	X				
	Salesians Oratori Festiu	--	--	--	--	--	--			X	X
	Escoltisme Catòlic Català					X	X				
	FJC	X	X	X	X	X	X				
	Avantguardisme de la FJC			X	X	X	X				
	JAC i JCF				X	X	X				X
	GREST										
	CCMM-Estanislaus i Lluïsos	X	X	X	X	X	X			X	X
	CCMM-MontañerosSta.Maria										
	CCMM-Acolliment Joves										
	Els Focolarins										
	EE-"La Salle"										
	JOC										
	MJAC										
Hora-3											
Colònies de vacances - SCV											
S O C I E T A T C I V I L	Colònies "El Autonomista"										
	Exploradores España										
	Padrines de Girona										
	Pomells de Joventut										
	Palestra	X	X	X	--						
	Minyons de Muntanya				X	X	X				
	Amigos de los Niños										
	Colònies Patronato Suburbios										
	Altres iniciatives Soc. Civil										

FONT: Elaboració pròpia. X: Presència --: Possible presència

Taula cronològica de les principals iniciatives a la ciutat de Girona

		41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
ADMINISTRACIÓ	Colònies Escolars Municipals										
	Guarderies-Casals Municipals										
	FJ - SF - OJE	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Colònies Llar Infantil								X	X	X
	Colònies Escolars Ministeri										
	Colònies SS - Aj. Girona										
	Lleure - Generalitat										
	Lleure Joventut - Aj. Girona										
ESGLÉSIA	Casals d'Estiu	X							X	X	X
	Salesians Oratori Festiu	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Escoltisme Catòlic Català	X	X	X	X						
	FJC										
	Avantguardisme de la FJC										
	JAC i JCF	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	GREST										
	CCMM-Estanislaus i Lluïsos	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	CCMM-MontañerosSta.Maria										
	CCMM-Acolliment Joves										
	Els Focolarins										
	EE-"La Salle"										
	JOC										
	MJAC										
Hora-3											
Colònies de vacances - SCV											
SOCIETAT CIVIL	Colònies "El Autonomista"										
	Exploradores España										
	Padrines de Girona										
	Pomells de Joventut										
	Palestra										
	Minyons de Muntanya										
	Amigos de los Niños										
	Colònies Patronato Suburbios										
Altres iniciatives Soc. Civil											

FONT: Elaboració pròpia. X: Presència --: Possible presència

Taula cronològica de les principals iniciatives a la ciutat de Girona

		51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
A D M I N I S T R A C I O	Colònies Escolars Municipals										
	Guarderies-Casals Municipals										
	FJ - SF - OJE	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Colònies Llar Infantil	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Colònies Escolars Ministeri	--	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Colònies SS - Aj. Girona										
	Lleure - Generalitat										
	Lleure Joventut - Aj. Girona										
E S G L È S I A	Casals d'Estiu	X	X	X	X	X	--	--			
	Salesians Oratori Festiu	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Escoltisme Catòlic Català	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	FJC										
	Avantguardisme de la FJC										
	JAC i JCF	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	GREST			X	X	X	X	X	X	X	
	CCMM-Estanislaus i Lluïsos	X	X	X	X	X	X	X	X	X	--
	CCMM-MontañerosSta.Maria									X	X
	CCMM-Acolliment Joves										
	Els Focolarins										
	EE-"La Salle"										
	JOC							X	X	X	X
	MIJAC										
Hora-3											
Colònies de vacances - SCV											
S O C I E T A T C I V I L	Colònies "El Autonomista"										
	Exploradores España										
	Padrines de Girona										
	Pomells de Joventut										
	Palestra										
	Minyons de Muntanya										
	Amigos de los Niños	--	--	--	--	--	--	X	X	X	X
	Colònies Patronato Suburbios							X	X	X	X
	Altres iniciatives Soc. Civil										

FONT: Elaboració pròpia. X: Presència --: Possible presència

Taula cronològica de les principals iniciatives a la ciutat de Girona

		61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
A D M I N I S T R A C I O	Colònies Escolars Municipals										
	Guarderies-Casals Municipals										
	FJ - SF - OJE	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Colònies Llar Infantil	X	X	X	X	X	X	X	X		
	Colònies Escolars Ministeri	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Colònies SS - Aj. Girona										
	Lleure - Generalitat										
	Lleure Joventut - Aj. Girona										
E S G L È S I A	Casals d'Estiu				--	X	X	X	X	X	X
	Salesians	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Escoltisme Catòlic Català	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	FJC										
	Avantguardisme de la FJC										
	JAC i JCF	X	X	X	X	X	--	--	--		
	GREST										
	CCMM-Estanislaus i Lluïsos										
	CCMM-MontañerosSta.Maria	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	CCMM-Acolliment Joves										
	Els Focolarins							X	X	X	X
	EE-"La Salle"					X	X	X	X	X	X
	JOC	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	MIJAC									X	X
Hora-3											
Colònies de vacances - SCV			X	X	X	X	X	X	X	X	
S O C I E T A T C I V I L	Colònies "El Autonomista"										
	Exploradores España										
	Padrines de Girona										
	Pomells de Joventut										
	Palestra										
	Minyons de Muntanya										
	Amigos de los Niños	X	X	--							
	Colònies Patronato Suburbios	X	X	--							
	Altres iniciatives Soc. Civil							X	X	X	X

FONT: Elaboració pròpia. X: Presència --: Possible presència

Taula cronològica de les principals iniciatives a la ciutat de Girona

		71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81
A D M I N I S T R A C I Ó	Colònies Escol. Munic.											
	Guarderies-Casals Mun.											
	FJ - SF - OJE	X	X	X	X	--						
	Colònies Llar Infantil											
	Colònies Escol. Minist.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Colònies SS- Aj. Girona						X	X	X			
	Lleure - Generalitat											X
Jovent - Aj. Girona										X	X	
E S G L È S I A	Casals d'Estiu	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	Salesians Oratori Festiu	X	X	X	X	X	--	--				
	Escoltisme Catòlic Cat.	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	FJC											
	Avantguardisme FJC											
	JAC i JCF											
	GREST											
	CCMM-Estanis. Lluïsos											
	CCMM-Montañeros	X	X	X	X	--						
	CCMM-Acolliment Jov.							X	X	X	X	X
	Els Focolarins	X	X	X	--	--						
	EE-"La Salle"	X	X	X	X	X	X	X	--			
	JOC	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	MIJAC	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Hora-3		--	--	X	X	X	X	X	X	X	X	
Colònies vacances- SCV	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
S O C I E T A T C I V I L	Colònies "Autonomista"											
	Exploradores España											
	Padrines de Girona											
	Pomells de Joventut											
	Palestra											
	Minyons de Muntanya											
	Amigos de los Niños											
	Colònies Patr.Suburbio											
Altres iniciat. Soc. Civil	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	

FONT: Elaboració pròpia. X: Presència --: Possible presència

ANNEX 2

**HIMNES I CANÇOS
D'ALGUNS DELS MOVIMENTS I OBRES**

HIMNE DELS AVANTGUARDISTES

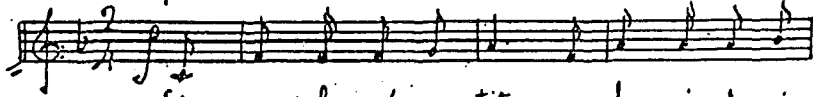
SEMPRE AVANT!

(Himne avantguardista)

Lletra de JOAQUIM RUYRA

Música del mestre PEREZ MOYA

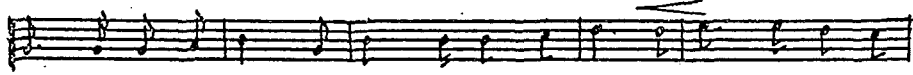
Decidit i amb fermesa (♩=100)

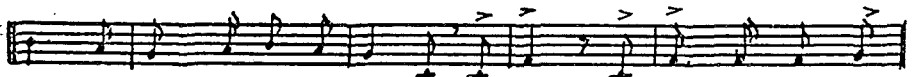
Si som els més pe-tits, som fermes i de-ci-

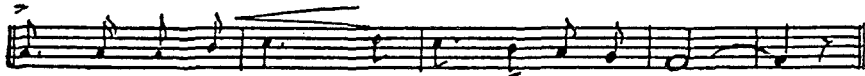
dits dei-xe-bles de Je-sús, ca-dets de sa ban-de-ra. For-

mem en un es-bart on no hi ha cap co-vard, on tots mo-rir sa-

brem a-bans que anâenda-re-ra. A-vant, a-vant i sem-pre a-

vant! En nos-tre a-jut els àn-gels llui-ta-ran.

1
Si som els més petits,
som fermes i decidits
deixebles de Jesús, cadets de sa bandera.
Formem en un esbart
on no hi ha cap covard,
on tots morir sabrem abans que anà endarrera.

*Avant, avant i sempre avant!
En nostre ajut els àngels lluitaran.*

2
Amem la pau de Crist
que guarda d'estar trist
i que àdhuc al dolor, llums dona d'alegria.
No ens causa res temor;
lluitem sols per amor
brindant felicitat a qui ens fereix i odia.

*Avant, avant i sempre avant!
En nostre ajut els àngels lluitaran.*

3
Oh pare, no ens planyeu,
oh mare, no ens ploreu,
si ens vèieu maltractats per sectes enemigues.

Ferida en tal combat
és premi desitjat,
és flor que, a nostre bé, treurà en el Cel espigues.

*Avant, avant i sempre avant!
En nostre ajut els àngels lluitaran.*

4
Afectes al Déu viu,
benèvol ens somriu
pels llavis de les flors, pels astres de l'altura;
i al bat d'aquest somris,
la terra és paradís,
les penes tornen lleus, la mort es fa ventura.

*Avant, avant i sempre avant!
En nostre ajut els àngels lluitaran.*

5
Som homes del demà,
la pàtria es plasmarà
segons els nostres cors, segons la nostra pensa.
Volem que hi sigui Déu,
que hi vingui el regne seu,
que lleis, costums i furs respectin sa volença.

*Avant, avant i sempre avant!
En nostre ajut els àngels lluitaran.*

Font: *L'Avant*, núm.29, 15 d'abril de 1934.

HIMNE DE "LAS ASPIRANTES"

HIMNO DE LAS ASPIRANTES

Eterna juventud...
 Buscamos la virtud:
 Es éste el ideal, es ésta la esperanza.
 Trabajo y oración,
 disciplinada acción...
 La nueva juventud con valentía avanza.
Labor, labor y oración!
Con Cristo Rey,
constantemente en la acción!

Nos llama el Buen Pastor
 al Reino del Amor.
 Con palmas y laurel y gajos de olivera
 promete coronar
 a quien sepa luchar,
 luchar hasta morir por Dios y su bandera!
 Oh, padre, no os quejéis
 oh, madre, no lloréis,
 si pábulo nos véis de sectas enemigas.
 La herida en pugna tal
 es flor del ideal
 que espera al cielo dar sus pródigas espigas.

Nuestra alma juvenil
 conserva aquel candil
 que lleva, ojo avizor, la virgen vigilante:
 Su luz alumbrará
 —la Fe nos guiará—
 de nuestro porvenir el paso vacilante.
 Pureza virginal,
 Candor primaveral:
 es blanco el corazón, es alba la bandera.
 Azul del cielo y luz...
 ¡En alto, nuestra cruz!
 ¡Arriba el corazón; el alma, sembradera!

Andante (♩ = 100)

Eterna ju-ven-tud... bus-
 ca-mos la vir-tud. Es és-te el i-de-
 al, és-ta la es-pe-ran-za: Tra-
 ba-jo y o-ra-ción, dis-ci-pli-na-da ac-
 ción. La nue-va ju-ven-tud con
 va-len-ti-a a-zu-l. La-bor, la-
 bor y o-ra-ción con Cris-to Rey cons-
 tan-tes en la ac-ción

Font: *Candor*, Direccional para Benjamins y Aspirantes de Acción Católica Femenina. Suplemento al BOEOG, año X, núm. 4, abril de 1944.

HIMNE DE "LAS BENJAMINAS"

HIMNO DE LAS BENJAMINAS DE CRISTO REY

Somos dulces benjaminas
de Jesús que es nuestro Rey;
—por El sólo trabajamos
con el alma y con las manos—
pequeñas de su grey.

**Eternamente, eternamente,
que sea alabado Jesucristo,
eternamente, eternamente!**

Es María nuestra madre,
Santa Inés nuestro adalid.
Prisca, Eulalia y Cecilia,
—de la virginal familia—
nuestros pasos conducid.

Eternamente, etc.

Angel santo que proteges
la inocencia y el candor,
bajo la Cruz del calvario
y a la lumbré del sagrario
guarda blanco lirio en flor.

Eternamente, etc.

Somos dulces benjaminas de Je-
sús, que es nues-tro Rey: -por El só-lo tra-ba-
ja-mos con el al-ma y con las ma-nos, -pe-que-
ñas de su grey. E-ternamente, eternamente,
men-te, e-ternamente, que
se-a-a-la-ba-do Je-su-cris-to E-
ternamente, etc. E-ternamente,
men-te ————— Eternamente, etc.

Font: *Candor*, Direccional para Benjaminas y Aspirantes de Acción Católica Femenina. Suplemento al BOEOG, año X, núm. 5., mayo de 1944.

HIMNE DEL VIGILARI

HIMNE DEL VIGILARI

Som les noies de Girona,
les donzelles de demà.
Dintre el nostre Vigilari,
— virginal reliquiari, —
com espigues per granar.

*Eternament, eternament.
Que sia alabat Jesucrist
eternament, eternament!...*

Ací estem arrecerades;
l'innocència hi guardem,
Sota la Creu del Calvari.
i a la claror del Sagrari
lliris blancs sempre serem.

Eternament, eternament...

Jesús amb nosaltres juga,
canta les nostres cançons;
li plauen les nostres coses,
no hi troba entrebancs ni noses
i ens el mengem a petons,

Eternament, eternament...

No deixem que les mans vaguin
bé sabem que el temps és or;
entre càntics i joguines
cosim roba per les nines
tot portant a Déu el cor.

Eternament, eternament...

Anem a mar i a muntanya
a pendre l'aire bo i sa;
en les nostres passejades
serem ben atalaiades;
l'àngel ve i ens don la mà.

Eternament, eternament...

No cerquem coses mundanes,
sinó al Cel un reconet
Mirem de fer bones obres
i encara que humils i pobres
volem tenir el cor net.

Eternament, eternament...

Maria és la nostra mare.
Santa Agnès nostre model.
Prisca, Eulàlia i Cecília
— de la virginal família—
fressen el camí del Cel.

Eternament, eternament...

Tenim nostre Vigilari,
sota el signe de la Creu
amb la sang de Crist tintada;
a tota hora disposada,
a posar la punxa arreu,

Eternament, eternament...

L. I X.

(Amb llicència)

HIMNE DELS CASALS D'ESTIU (1959)

"(Tornada)

*És el Casal un regne d'aventura
i tots nosaltres som aventurers,
l'amor de Crist en nostres ulls fulgura.
I sempre estem contents i riallers.*

(Estrofes)

*Alcem el banderí de l'alegria
amb l'himne enjogassat de nostra veu
omplim el pit d'honor i valentia
que l'aventura es troba a tot arreu.*

*La més gran aventura de la vida
és l'aventura inmensa (sic) de l'amor,
el Gran Aventurer avui ens crida
a obrir de bat a bat el nostre cor.*

*Tots ben units en íntima abraçada
sia el Casal el llaç de la unió,
preguem tots junts quan vingui la vesprada
que l'aventura vol la germanor!"*

Jaume Reixach

HIMNE DEL CASAL D'AMIGOS DE LOS NIÑOS

HIMNO DEL "CASAL"

Letra del M. Iltra. Dr. don Jaime Marqués.
Moderato

Música del Maestro José Boró Güell.

Letras, niños de Ge-ro-na . a las aulas del "Ca-
sal", que o la infancia perfec-ciona con su trato cor-de-
al. Cual Je-sús dio sus ca-u-nos a los
che-ros de ju-da . así "Ul-mi-gos de los
Niños" al muchacho aco-ge-rid .
poco rit
(94 ad libitum)

crescendo.
cres..

Font: Amigos de los Niños, año II, núm.14, septiembre de 1958, Gerona.

HIMNE DELS EXPLORADORS

*Qui vulgui explorar pels boscos,
matiner ha de ser,
i alegroi i bon minyó,
per viaranys escabrosos
dia i nit anirà sense por.*

*Minyonet!, el cap ben dret,
el pas ferm i lleugeret,
Hop, hop, hop! Hop, hop, hop!
Com cavallet al galop.
Minyonet!, el cap ben dret,
el pas ferm i lleugeret;
el pas ferm i lleugeret com cavallet
Hop, hop, hop! Cavallet, al galop!*

*Amb la motxila a l'esquena,
i el bordó de pelegrí
senyalant el vell camí,
mirant la muntanya eterna,
sempre amunt vers nostre fi.*

Minyonet!, el cap ...

ANNEX 3

**IMPRÈS DE SOL.LICITUD DE COLÒNIES ESCOLARS
I INFORME DEL PROFESSOR**

Excmo. Sr.:

_____ alumno
de la Escuela de _____ que dirige
D. _____ a V. E., res-
petuosamente expone:

Que deseando formar parte de las Colonias Escolares que se organizan para el corriente año y hallándose en las circunstancias que para este objeto se requieren:

SUPLICA a V. E. se sirva incluirle en el número de alumnos destinados a las mismas.

Gracia que espera merecer de la reconocida consideración de V. E. cuya vida guarde Dios muchos años.

Gerona _____ de Junio de 191

I que suscribe, ratifica y autoriza como _____
del solicitante _____
la anterior petición; renunciando además anticipadamente a cualquier indemnización que pudiese reclamar del Ayuntamiento o Junta Local organizadora en virtud de accidente que durante su viaje o permanencia en las colonias sufriera el expresado alumno.

Gerona _____ de Junio de 191

Excmo. Sr. Alcalde de esta Inmortal Ciudad.

INFORME DEL PROFESOR

Vista la presente instancia, el profesor que suscribe ha de manifestar:

1.º—Que el solicitante concurre a la Escuela de su cargo desde _____

2.º—Que está comprendido entre los siete y los 12 años de edad.

3.º—Que por referencias obtenidas, sabe que la familia del solicitante vive en posición muy modesta y cuenta con escasos recursos.

Gerona _____ de Junio de 1918.

Atendiendo a la presente instancia e informe del profesor y al resultado de la inspección médica practicada, se concede ingreso a solicitante en la Colonia Escuela correspondiente, a la que se le admitirá por el respectivo Director, mediante entrega de este documento con tres días por lo menos de anticipación al señalado para la salida.

Gerona _____ de Junio de 1918.

El Alcalde,

ANNEX 4

**PROPORCIÓ D'ASSISTENTS A LES
COLÒNIES ESCOLARS MUNICIPALS
ENTRE LES DIFERENTS ESCOLES DE LA CIUTAT**

Proporció de nens escollits per a les colònies escolars el 1916 d'entre les diferents escoles de la ciutat de Girona.

NENS	
Grup Escolar	21
Col.legi dels Germans Maristes	2
Col.legi Germans de la Doctrina Cristiana	2
NENES	
Escola Nacional de Carme Auguet	10
" " de Teresa Balot	3
" " de Roca Peramateu	3
Col.legi de Teresa Ribas	2
" de les Religioses Escolàpies	2
" de les Religioses Dominiques	1
" " " " del Sagrat Cor de Maria	1
" " " " Carmelites	1
" " " " Beates	1
" " " " de l'Asil Cuna del S.C.(Llar infantil)	1

FONT: GOMIS AROMÍ, Juan (1916): *La primera "Colonia Escolar" organizada por el Excmo. Ayuntamiento de la inmortal ciudad de Gerona*, Dalmau Carles, Pla y Comp., Gerona, pp.15-16.

Proporció de nens escollits per a les colònies escolars el 1917 d'entre les diferents escoles de la ciutat de Girona.

<u>Nens:</u>	
Grup Escolar	40
Germans de la Doctrina Cristiana	5
Germans Maristes	4
<u>Nenes:</u>	
Escola de Teresa Balot	7
Escola de Carme Auguet	19
Escola de Maria Auguet	4
Escola de les Religioses Carmelites	2
Escola de les Escolàpies	4
Escola de les Religioses Dominiques	4
Escola de l'Ave Maria	2
Escola de l'Asil Cuna	1
Escola de Rosa Peramateu	6
Escola de les Religioses Beates	1
Escola de Francisca Colomer	1

FONT: FONT Y FARGAS, Joaquín (1917): *Colonias Escolares 1917*, Junta Local de Primera Enseñanza, Gerona.

ANNEX 5

**PROGRAMA PER LA CAPACITACIÓ DE
"JEFE DE CAMPAMENTO, ALBERGUE Y COLONIA"**

A) PARTE TEORICA 46 temas.

I.- Teoricidad del Campamento. Aspectos formativos generales.

1. Las actividades de tiempo libre.
2. Concepto y organización del tiempo libre juvenil.
3. Actualidad de los campamentos y acampadas.
4. Concepto, finalidad y valor formativo de los albergues y colonias.

II.- Organización y técnica de campamentos, albergues y colonias.

1. El cuadro de dirigentes de un campamento.
2. Organización y funcionamiento de un campamento.
3. La preparación del turno.
 4. Montaje del campamento.
 5. Organización interna del campamento.
 6. Organización interna del campamento.
 7. Régimen interno.
 8. Albergues y Colonias.
 9. Preparación del turno de albergues o colonias.
 10. Normas de funcionamiento de régimen interior en albergue o colonia.

III.- Técnica de marchas y acampadas.

1. Actividades y material de Aire Libre.
2. Concepto y finalidad de las acampadas.
3. Las ciencias de aplicación: ámbito y materias.
4. Topografía.
5. Topografía.
6. Meteorología i hidrografía.
7. Biología.
8. Los medios utilitarios.
9. Los medios utilitarios.
10. Los medios utilitarios.
11. Los medios utilitarios.

IV.- Educación y convivencia.

1. El hombre: el problema de la individualidad en el contexto social.
2. Los derechos fundamentales de la persona humana.
3. El conocimiento de sí mismo.

V.- Sociología y pedagogía.

1. El Jefe de Campamento, Albergue y Colonia, como Dirigente de Jóvenes.
2. Conceptos básicos de la psicología juvenil.
3. El pequeño grupo.
4. Los medios de formación.
5. La participación.

VI.- Actividades estéticas y culturales.

1. Artes plásticas.
2. Música.
3. Actividades literarias.
4. Actividades de Comunicación Social.
5. El fuego de campamento.

VII.- Actividades físico-deportivas.

1. La educación física.
2. La educación física en el campamento y acampada.
3. Enseñanza de los juegos pre-deportivos y deportivos.

VIII.- Sanidad e higiene. Socorrismo.

1. Alimentación.
2. Primeros cuidados.
3. Socorros de urgencia.
4. Socorros de urgencia.

IX.- Normativa legal.

1. Estudio de la normativa legal sobre campamentos, albergues, colonias, machas y acampadas.

B) PRÁCTICAS (Jefe de Campamento) 66 sesiones.

I.- Montaje de Campamentos (12 sesiones).

II.- Topografía y orientación (8 sesiones).

III.- Prácticas de administración e intendencia (2 sesiones).

IV.- Marcha y escalada (15 sesiones).

V.- Prácticas de educación físico-deportiva (10 sesiones).

VI.- Actividades culturales; estética y ornamentación (15 sesiones).

VII.- Prácticas de primeros auxilios (4 sesiones).

C) CHARLAS - COLOQUIOS 3 temas.

I.- La realidad asociativa juvenil en España

II.- Delegaciones Nacionales de juventud y de Sección Femenina.

III.- Organizaciones y entidades privadas para el asociacionismo juvenil.

El total de sessions i temes de formació pel títol de *Jefe de Campamento, Albergue y Colonia* és 115. Pel que fa al títol de *Jefe de Acampada Juvenil* la formació i els continguts són molt semblants, però amb menys durada, fent un total de 63 el nombre de sessions, temes i xerrades.

Font: "Cuestionarios y programas para la capacitación de Jefes de Campamento, Albergue y Colonia. Resolución Conjunta núm. 1/77 sobre la promoción de cursos y reconocimiento de centros, para la titulación de dirigentes de campamentos, albergues, colonias y marchas juveniles". Madrid, 4 de marzo de 1977, Pilar Primo de Rivera, Delegada Nacional de la Sección Femenina y Manuel Valentín Gamazo, Delegado Nacional de la Juventud.

ANNEX 6

**PROGRAMES DE DIFERENTS CASALS D'ESTIU
DEL BISBAT DE GIRONA L'ANY 1955**

CASALS D'ESTIU

AMER

- 2.30 - Entrada i jocs de sala.
- 2.45 - Vida de Jesús per seccions.
- 3.10 - Assaig de cants populars.
- 3.20 - Jocs.
- 4 - Visita al S.S. En sortir els nens van a casa seva a buscar el berenar. Després de berenar, passeig.

ANGLÈS

- 2.30 - Entrada, visita al S.S. i explicació del Catecisme en una arboreda. Jocs en el camp.
- 7 - Sortida. (Els dissabtes es va a passeig al riu).

BANYOLES

- 3.30 - Entrada i classe per seccions.
- 4.30 - Gimnàstica i visita al S.S. (Es va a les diferents esglésies de la ciutat).
- 5.30 - Berenar. Jocs o passeig.
- 7.30 - Sessió recreativa.
- 8 - Sortida.

CADAQUÉS

- 10 - Entrada.
- 10.15 - Gimnàstica.
- 10.30 - Urbanitat.
- 10.45 - Cant.
- 11.15 - Jocs.
- 12 - Sessió recreativa.
- 12.30 - Visita al S.S. i sortida.

CASTELLÓ D'EMPÚRIES

- 3 - Entrada.
- 3.15 - Lliçó d'urbanitat.
- 3.30 - Jocs.
- 4 - Lliçó de catecisme per seccions.
- 4.30 - Joc.
- 4.45 - Passar llista, advertències i cant.
- 5 - Berenar a casa seva.
- 5.30 - Projeccions.
- 6 - Visita al S.S.
- 6.15 - Futbol o passeig.
- 7.15 - Comiat.

CASSÀ DE LA SELVA

- 4 - Entrada. 10 Minuts de cant.
- 4.15 - Història Sagrada.
- 4.30 - Catecisme.
- 4.45 - Aventures.
- 5.15 - Visita al S.S., berenar i jocs.
- 7.45 - Sortida.

COLOMERS

- 3.30 - Entrada. Explicació de Catecisme. Religió, història bíblica.
- 4 - Visita al S.S.
- 4.15 - Educació, cant, proves i gimnàstica.
- 5 - Passeigs o jocs. Berenar.
- 7.30 - Projeccions.
- 8.15 - Foc de camp en la plaça. Res del rosari i comiat.

FIGUERES

- 3.15 - Reunió en el parc municipal.
- 3.30 - Classe per seccions, ja en el patronat o en el mateix parc.
- 4.30 - Berenar.
- 4.50 - Gimnàstica.
- 5 - Visita al S.S.
- 5.15 - Jocs per seccions en el patronat o en diferents camps.
- 7 - Projeccions i cant en el patronat.
- 7.30 - Sortida.

LA BISBAL

- 3 - Reunió en el camp.
- 3.15 - Gimnàstica i anar al local.
- 3.45 - Explicacions d'educació cívica i religiosa per seccions.
- 4.15 - Explicació de conjunt.
- 4.45 - Cant.
- 5 - Visita al S.S., berenar i jocs en el camp. (Els dies alterns els jocs eren en el bosc).
- 8 - Sortida.

LLORET DE MAR

- 4 - Entrada.
- 4.15 - Xarla espiritual o bé aventures (dies alterns).
- 4.30 - Treball en el quadern.
- 5.15 - Història sagrada o catecisme explicat per un sacerdot de la parròquia.
- 6 - Jocs i berenar.
- 7 - Classe.
- 8 - Visita al S.S. i comiat.

OLOT

- 4 - Entrada i jocs.
- 4.15 - A l'aire lliure, urbanitat i cant. Gimnàstica i jocs.
- 5 - Visita al S.S.
- 6 - Explicació catequística.
- 6.30 - Jocs.
- 7.15 - Sessió recreativa.
- 8 - Sortida.

TORROELLA DE MONTGRÍ

- 4 - Entrada, projeccions.
- 4.40 - Visita al S.S. i jocs o passeig.

TOSSA DE MAR

Matí:

- 10 - Entrada.
- 10.30 - Classe (gramàtica, història, matemàtiques...)
- 11.45 - Visita al S.S, i cants.
- 12.30 - Jocs.
- 1 - Sortida.

Tarda:

- 4 - Entrada.
- 4.30 - Classe.
- 6 - Visita al S.S. i jocs en el camp fins a la sortida.

Font: BACH,Pere (1955): *Casal d'Estiu*, document multicopiat, seminari de Girona.

ANNEX 7

**PRINCIPIS, LEMA I ORACIÓ
DELS CASALS D'ESTIU**

PRINCIPIIS DEL CASAL:

- *"El Casal és el regne de l'aventura".*
- *"El Casalista és el noi que estima i sap jugar l'aventura".*
- *"Les virtuds (sic) principals del casalista són 3: Valentia, alegria i amor"*

LEMA DEL CASAL:

"(tots) Tot és aventura - (solo) però la més gran aventura - (tots) és l'Aventura de l'Amor".

ORACIÓ DEL CASALISTA

"Amic Jesús:

Feu-me aventurer fidel i complidor de la vostra Santa Llei. Que a casa, al col·legi, en el treball i en el joc, conservi el meu cor valent, alegre, capaç d'estimar i ajudar a tothom. I, si algun dia perdo l'alegria o em sento covard, doneu-me la mà i salveu-me, Vós, Senyor, en qui he posat tot el meu cor i la meva força. Amén.

Verge Santíssima, dolça Mare dels Casalistes, guardeu la meva amistat amb Jesús, Fill vostre. Així sia."

Font: COSTA I PAU, Mn. Josep (1959): "Casals d'Estiu" en *Casals d'Estiu. Mètode: Mística, organització i tècniques*, multicòpia d'ús privat, Girona, p.25.

ANNEX 8

**ADAPTACIÓ DE LA MISSA A LES NECESSITATS
PSICOLÒGIQUES I INTEL.LECTUALS
DELS NENS DEL CASAL**

		MITJANS A EMPRAR	
EDAT	Possibilitats psicològiques i intel·lectuals	Aspectes de la missa. (en ordre d'importància)	
5-7 anys	Període sensorial (les coses tenen més importància que les idees). Necessitat d'expressar-se pel gest-ineestabilitat-descobriments de Déu (adoració)-memorització-imitació.	Comunió (rebre Jesús). Pregària. Reunió de família. Convit. Sacrifici (sense insistir-hi).	<ul style="list-style-type: none"> - Fer estimar la Missa. - Començar a donar el sentit de sagrat (escollir belles cerimònies). - Fer actuar l'infant: Fer-lo pregar. - Fer descobrir per tots els sentits. - No mostrar més que l'essencial. Fer aprendre breus fórmules. - El llibre és poc aconsellable en aquesta edat.
7-9 anys	Imaginació Copçar la història bíblica. Memorització. Inestabilitat. Necessitat d'obrar.	Convit Comunió Pregària comunitària (sacrifici)	<ul style="list-style-type: none"> - Explicar les part essencials sense detall i en ordre a la comprensió. - Fer copçar a l'infant el sentit de pregària personal a fer en cada moment. - Explicar les cerimònies i gestos del sacerdot i les actituds dels fidels. - Explicar amb més detalls les diferents parts de la Missa. - Servir-se de cors parlats, de manera educativa, i cants curts i variats. - Ensenyar a servir-se d'un missalet adequat. - Ensenyar a ajudar Missa.
8-10 anys	Fi període egocèntric.	" "	<ul style="list-style-type: none"> - Carnet de la Missa: ("Carnet de l'aventura").
10-12 anys	Sentit de l'agrupament. Participació activa. Profundització de les causes.	Pregària comunitària Convit. Sacrifici.	<ul style="list-style-type: none"> - Profunditzar tota l'etapa 7-9 anys. - Educar a fons el sentit comunitari. - Formació completa de la Missa participada.
12-14 anys	Desvetllament de la personalitat. Afecte personal amb el Crist.	Sacrifici Convit Pregària comunitària.	<ul style="list-style-type: none"> - Continuar l'etapa 10-11 anys. - Fer un estudi litúrgic de la Missa. Iniciació en l'ús del missal. - Profunditzar la iniciació en la Missa solemne. - Afavorir l'assistència personal. Respondre a totes les qüestions que proposin.
Més de 14 anys	Adollescet: necessita novetat.	Sacrifici, convit, pregària comunitària. Síntesi d'aquests 3 aspectes.	<ul style="list-style-type: none"> - Impulsar l'estudi doctrinal i històric de la Missa, sota noves formes i mètodes (cercles d'estudi, enquestes, consultori...). - Formar-los per a iniciar en la Missa els companys més petits.

FONT: COSTABELLA I CASES, Mn. Narcís (1959): "Esperit" en
Casals d'Estiu. *Mètode: Mística, organització i tècniques*, FDC, Girona, pp. 124-125.

ANNEX 9

**LÍNIES GENERALS DE LES CAMPANYES DE
CASALS PER A INFANTS DE 7 A 9 ANYS**

Nens i nenes de 7 - 9 anys. Objectius: descobriment de les coses, d'un mateix i dels altres.

Nois i noies de 10 - 12 anys. Objectus: descobriment de les comunitats colla, família, poble i món.

Les Campanyes partiran sempre dels Centres d'interès: natura - joc - expressió.

7 - 9 ANYS - I CAMPANYA: "LES COSES"

I ETAPA
Temes: per què hem vingut al Casal, què farem aquest any EXPLORACIONS, què és un explorador, classes, com es prepara, material que necessita, qualitats que se li exigeixen.
Activitats: fer un mapa indicant els lloc on es fa Casal, ambientar el local, buscar un distintiu, explicar la història d'un explorador, fer un gràfic del terreny, superar proves.
II ETAPA
Objectius: que els infants facin una descoberta de les coses que els volten, dels altres i d'elles mateixos.
Actituds a educar: admiració, respecte, alegria, amor, agraïment.
Centre d'interès: la casa, les flors, els ocells, el pa, el vi, el foc, l'aigua, animals de bosc, animals domèstics, el llenyataire.
Activitats: observació, dibuix, joc, cant, celebracions, pregàries, catequesi.
III ETAPA
Objectiu: fer la clenda del Casal d'Estiu
Centre d'interès: la festa final de casal.
Activitats: exposició, excursió, xocolatada.

7 - 9 ANYS - II CAMPANYA: "EL COS"

I ETAPA
Objectius: presentar el fi de Casal i organitzar els infants. Fer descobrir el valor de les vacances.
Temes: per què hem vingut al Casal, què farem aquest any DESCOBRIMENTS , què és un descobridor, classes, com es prepara, material que necessita, qualitats que se li exigeix.
Activitats: enviar una postal al altres Casals, ambientar el local, buscar un distintiu pel grup, fer una pel.lícula sobre un descobriment, organitzar un joc, dedicar tres dies a superació de proves per a ser descobridor.
II ETAPA
Objectius: que els infants facin una descoberta d'ells mateixos, de les coses i dels altres.
Actituds a educar: admiració, respecte, agraïment i alegria.
Centres d'interès: les mans, els peus, els ulls, la oïda, el nas, la boca, les races humanes.
Activitats: Observació, dibuix, jocs, cant, filminies, catequesi, celebracions, pregàries, gestos religiosos.
III ETAPA
Objectiu: fer la cloenda
Centre d'interès: les festes finals de Casal.
Activitats: exposició, vetllada, missa d'acció de gràcies.

7 - 9 ANYS - III CAMPANYA: "ELS ALTRES"

I ETAPA
Objectiu: fer descobrir el valor de les vacances. Presentar el fi del Casal i organitzar els infants.
Temes: per què hem vingut al Casal, què farem aquest any REPORTATGES, què és un repòrter, com es prepara, material que necessita, qualitats que se li exigeix.
Activiatats: enviar un objecte típic del poble a altres Casals, ambientar el local, buscar un distintiu pel grup, fer un mural amb retalls de revistes, visitar una impremta, superar proves.
II ETAPA
Objectiu: que els infants facin una descoberta dels altres, d'ells mateixos i de les coses que els envolten.
Actituds a educar: ser agraït, fer content els altres.
Centres d'interès: el pare, la mare, el turista, el batlle, el locutor, el ferrer, el sacerdot, el botiguer.
Activitats: Observació, dibuix, joc, cant, contes, catequesi, celebracions, pregària.
III ETAPA
Objectiu: fer la cloenda del Casal d'Estiu.
Centres d'interès: les festes finals de Casal.
Activitats: vetllada, exposició, excursió, foc de camp, missa d'acció de gràcies.

Font: Opuscle *Plans Educatius Casals d'Estiu 67-69*, SCV, Girona.

ANNEX 10

**EL CARNET D'EXPLORADOR, LA LLEI I LA PREGÀRIA DE
L'EXPLORADOR EN ELS CASALS D'ESTIU**

PROVES PEL CARNET D'EXPLORADOR:

- 1.- Portar el got ple d'aigua, sense vessar-ne.
- 2.- Enfilat una agulla.
- 3.- Curses: corre un espai determinat en un temps determinat.
- 4.- Saber distingir diferents colors.
- 5.- Recordar el nom de cinc objectes que durant un moment seran exposats.
- 6.- Endevinar d'on ve el so d'una campaneta, a dins un local o a l'aire lliure.
- 7.- Amb els ulls tancats, endevinar, per l'olor i el tacte, el nom d'alguns objectes o materials.
- 8.- Saber distingir, pel gust, el sucre i la sal, o endevinar de què són uns determinats caramels: si de llimona, o de cafè i llet, o de menta, etc.

LLEI DELS EXPLORADORS:

L'explorador és AMIC de Déu, dels homes, les dones, els nens, les nenes, els animals, les plantes i les coses.

PREGÀRIA DELS EXPLORADORS:

Jesucrist, tu que t'has fet el nostre amic, fes-nos amics teus, de tothom, i de totes les coses.

Font: Opuscle *Casals d'Estiu*, SCV, bibat de Girona, 1970.

ANNEX 11

**ESTATUTS DE LA UNIÓ DIOCESANA
DE JOVES CRISTIANS DE GIRONA**

I.

Constitució i fi.

Art. 1. Amb el nom de Unió Diocesana de Joves Cristians es constitueix a Girona una associació de caràcter diocesà, que és la branca masculina de la Joventut d'Acció Catòlica. Té el domicili social en el carrer de Cort Reial, 15, pral.

Art. 2. La Unió Diocesana de Joves Cristians es regirà pels presents Estatuts i estarà sotmesa a les disposicions que emanin de les Juntes Arxidiocesana i Central de l'Acció Catòlica.

Art. 3. La Unió Diocesana té com a fi l'apostolat entre els joves, en el sentit de promoure entre ells l'amor a Jesucrist i desvetllar-los a una concepció totalitària de la vida cristiana. Per això cerca llur formació integral, i dintre d'ella, l'acurat coneixement de la Doctrina Catòlica i l'actuació de les seves solucions a tots els problemes de l'hora present, en la vida individual, familiar i social.

Art. 4. La Unió Diocesana és aliena a tot partit i tendència política. En la seva actuació resta sempre sota la immediata dependència de la Jerarquia Eclesiàstica.

II.

Organització.

Art. 5. La Unió Diocesana solament té socis col·lectius: són aquests tots els Grups de Joves Cristians de la Diòcesi.

Art. 6. Els Grups d'una mateixa població tenen el seu organisme d'enllaç en la Unió Local.

Art. 7. Els Grups d'una mateixa Comarca formaran una Unió Comarcal.

Art. 8. Els Grups, les Unions Locals i les Unions Comarcals es regiran per Reglaments propis aprovats per l'Ordinari.

Art. 9. Dintre la Unió Diocesana existiran varies Subunions professionals (Agrícola, Escolar, Independent, Obrera i Dependents) i Agrupacions d'Art, Cultura, Esport, Excursionisme, etc., les quals es regiran per Reglaments especials.

Art. 10. La Unió Diocesana crearà un Secretariat i establirà tots els Serveis que cregui convenients per a la bona marxa de la Unió i de les Subunions i Agrupacions que dintre ella es constitueixin.

Art. 11. La Unió Diocesana de Joves Cristians es federarà amb les altres Unions Diocesanes de Joves Cristians de la Província Eclesiàstica, a fi d'obtenir una major possibilitat i eficàcia d'acció en assumptes d'interès comú (Edicions, Premsa, Programes, etc.).

III.

Consell Diocesà.

Art. 12. La Unió Diocesana de Joves Cristians és regida per un Consell Diocesà compost d'un Reverend Consiliari, President, Vice-President, Secretari, Vice-Secretari, Tresorer, Cap de Propaganda, Delegat de Pietat, Delegat Avanguardista i quatre Vocals. El Consiliari i President són nomenats pel Prelat; els altres membres del Consell seran elegits per majoria de vots per l'Assemblea Diocesana. En les candidatures figuraran solament els noms i cognoms dels candidats; els càrrecs se'ls distribuïran els elegits, d'acord amb les aptituds de cada un, en la primera reunió del Consell. Els Presidents de les Subunions i Agrupacions Diocesanes, i també els de les Comarcals i Locals, són Vocals nats del Consell Diocesà.

Art. 13. El Reverend Consiliari representa directament el Prelat i és la suprema autoritat moral dintre el Consell Diocesà. Per tant, totes les qüestions que afecten el Dogma i la Moral, es resoldran sempre d'acord amb les seves indicacions; podrà així mateix, suspendre aquells acords que jutgi contraris a l'esperit de l'A.C., mentre s'espera la resolució de l'Excm. Prelat.

Art. 14. El President presidirà totes les reunions del Consell. Assistirà per dret a totes les reunions dels Comitès de les Subunions i Agrupacions, vigilarà el seu bon funcionament i s'ocuparà activament de la propaganda general, ajudat pel Cap de Propaganda.

Art. 15. El Vice-President ajudarà al President i el substituirà en cas de necessitat.

Art. 16. El Secretari convocarà, d'acord amb el President, i amb la deguda antelació, les reunions del Consell Diocesà i l'Assemblea Diocesana, redactarà les actes de les sessions, de les quals portarà el llibre corresponent i n'enviarà una còpia a les Unions Comarcals. Contestarà la correspondència del seu departament, i tindrà cura de recopilar tots els rapports de les Subunions, Agrupacions i Serveis. Rebrà el moviment de socis de cada Grup i les altes de Grups nous, tenint cura que tot obri en poder seu el dia 20 de cada mes. Curarà de la tramesa de carnets de fejecista.

Art. 17. El Vice-Secretari ajudarà el Secretari i el substituirà en cas de necessitat.

Art. 18. El Tresorer: 1. Portarà nota de les altes i baixes dels Grups i curarà de la tramesa dels rebuts corresponents a cada Grup.

2. Curarà de rebre normalment dels Grups, dintre la primera desena del mes, les cotitzacions junt amb un detall de rebuts cobrats i pendents. Confeccionarà dos estats totals per duplicat. En el primer estat constaran els ingressos per quotes de socis. En el segon els extraordinaris per qualsevol concepte.

3. Tindrà al dia el corresponent llibre de caixa i portarà un llibre especial de comptes corrents. Curarà dels pagaments acordats pel C.D. que deuran portar la conformitat del President. En general, anirà al seu càrrec tot el referent a la situació econòmica de la U.D. i del Patronat Econòmic, quan aquest estigui constituït.

Art. 19. El Cap de Propaganda, el Delegat de Pietat i Delegat Avantguardista actuaran d'acord amb els Reglaments especials.

Art. 20. Els Vocals ajudaran els tres membres del Consell en el qual servei posaran a contribució tota la seva activitat; assumiran les tasques extraordinàries que es presentin i controlaran directament la marxa de les Subunions, Agrupacions i Serveis.

Art. 21. El Consell Diocesà es reunirà cada setmana en sessió ordinària, a la qual assistiran els membres residents a la capital; i almenys cada trimestre celebrarà reunió plenària.

L'Ordre d'aquestes reunions serà el següent:

1. Pregària a la Verge Santíssima.
2. Lectura del raport detallat de l'acta de la sessió anterior.
3. Examen de l'efectivitat dels acords presos.
4. Examen de les Unions Comarcals i Locals.
5. Examen de la marxa de les Subunions, Agrupacions i Serveis del Secretariat Diocesà.

6. Estudi de les comunicacions rebudes; i d'una manera obligatòria, en una de les reunions a elegir pel President, s'examinarà el B. de D. estudiant l'adaptació de les seves disposicions.

7. Control de l'organització administrativa, de la situació financiera i de la marxa del S. D.

8. Precs i Preguntes.

Art. 22. El Consell Diocesà convocarà cada any una Assemblea Diocesana, que a ésser possible deurà celebrar-se el segon diumenge d'Octubre. Integraran l'Assemblea Diocesana: a) El Consell Diocesà. b) Un delegat per cada Grup inscrit de menys de vint-i-cinc membres, dos delegats pels Grups de vint-i-cinc a cinquanta membres, i tres, pels Grups de més de cinquanta membres.

La reunió seguirà el següent ordre:

1. Pregària a la Verge Santíssima.
2. Lectura i aprovació de l'acta de la sessió anterior.
3. Estudi de la tasca desenrotllada pel C.D. durant l'any.
4. Examen i discussió de les tasques de les Seccions.
5. Examen de les Directrius i mots d'ordre apareguts en el Butlletí de Dirigents.
6. Estat de Tresoreria.
7. Precs i preguntes.
8. Elecció, quan correspongui, del Consell Diocesà.

Art. 23. El Consell Diocesà convocarà cada dos anys una Diada d'estudis diocesana, que es celebrarà els mesos d'Abril o Maig.

Art. 24. El Consell Diocesà es renovarà cada dos anys, amb la facultat de reelecció. L'elecció es farà en l'Assemblea ordinària del mes d'octubre.

IV.

Mijans de subsistència.

Art. 25. La Unió Diocesana subsistirà mitjançant la quota mensual obligatòria de 0'10 ptes. per soci, que rebrà dels Grups, i les extraordinàries de les Seccions. A més, podrà publicar edicions, lucrar-se amb la seva venda i rebre llegats o donatius de qualsevulla mena.

V.

Disolució.

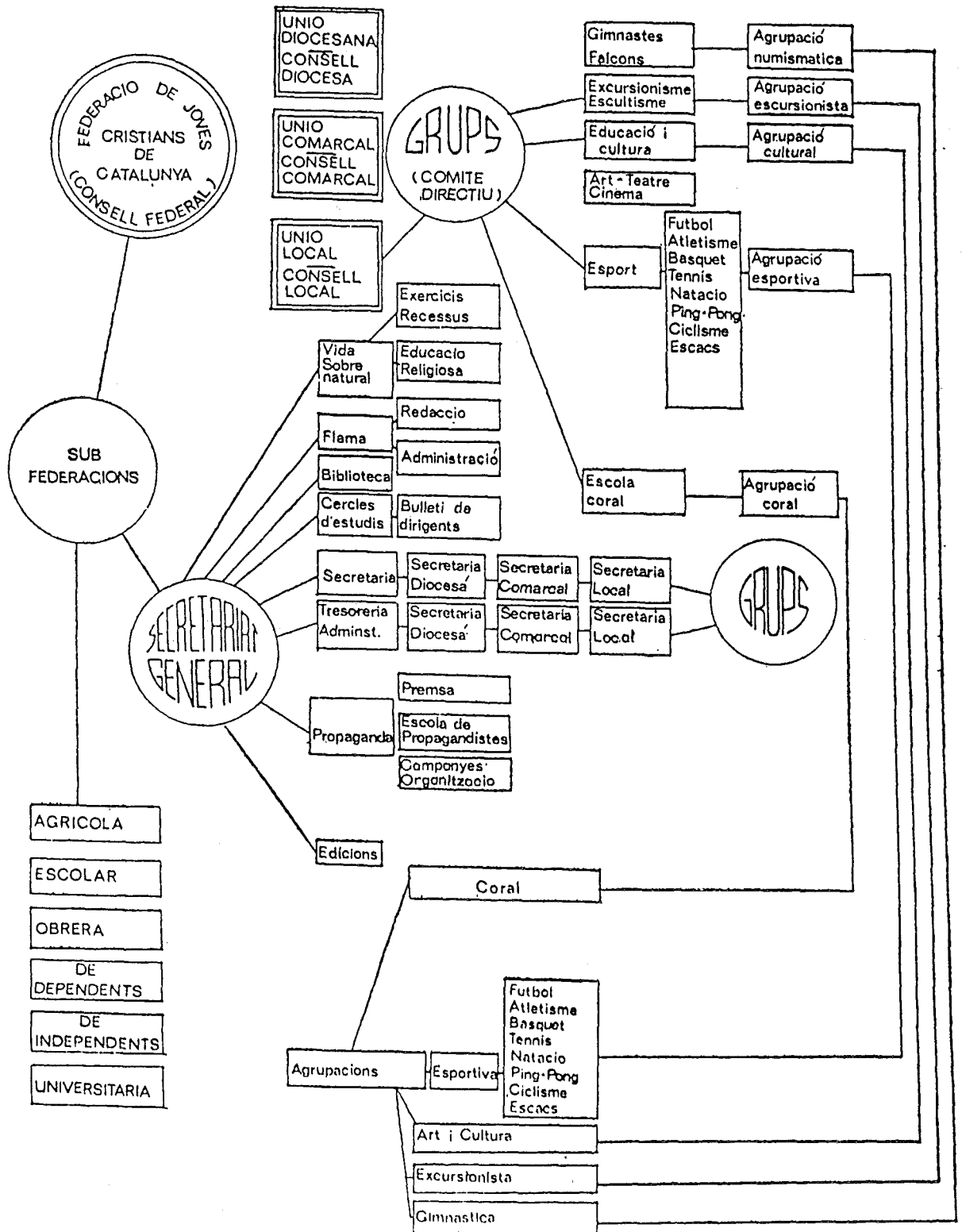
Art. 26. El Consell Diocesà podrà acordar la disolució dels Grups: a) quan es retardin més de tres mesos en el pagament dels rebuts; b) quan els Grups no s'hagin fet representar a tres Assemblees seguides; c) quan per llur activitat i activitats es posin en contradicció amb els Estatuts o l'esperit de la Federació, o atentin a la vida i prosperitat del moviment. Aquests acords, però, no tindran efecte fins que el C. D. els hagi comunicat a l'Excm. Prelat.

Art. 27. La U. D. podrà dissoldre's per acord unànim de tots els Grups que la integrin, prèvia la conformitat del Revdm. Sr. Bisbe. Una vegada la U. D. disolta, tota la documentació, cabals i altres bens que aquesta posseeixi es posaran a disposició del Prelat.

ANNEX 12

ORGANIGRAMA DE LA FJC

QUADRE SINOPTIC DE L'ORGANITZACIO DE LA F.J.C.

Font: DIVERSOS AUTORS (1972): *La FJC de Catalunya. Contribució a la seva història*, Nova Terra, Barcelona.

ANNEX 13

**LA COLÒNIA GREU "LA SALLE" A
MONISTROL DE MONTSERRAT**

**Horari de la Colònia Grest "La Salle" a Monistrol de Montserrat
del 3 al 10 d'agost del 1953.**

LUNES 3 DE AGOSTO

- 11 - Llegada a Monistrol.
- 11.30 - Instalación, arreglo colchonetas y maletas.
- 1 - Angelus. Seguidamente baño.
- 2 - Comida. Siesta o lectura. (Lavar platos).
- 4 - Arreglar colchonetas.
- 4.30 - Salida de paseo. Juegos.
- 6 - Merienda. Juegos.
- 8 - Visita al Santísimo y Sto. Rosario.
- 8.30 - Cena.
- 9.15 - Fuego de campamento. Oraciones de la noche.
- 10.15 - Toque de silencio y a dormir.

HORARIO PARA CADA DIA

- 6.45 - Diana. Aseo. Arreglar colchonetas. Oraciones de la mañana.
- 7.30 - Santa Misa.
- 8.15 - Desayuno.
- 8.45 - Salida de excursión con regreso a la una.
- 1 - Angelus. Seguidamente baño.
- 2 - Comida. Lavar platos.
- 3 - Siesta o lectura.
- 4 - Arreglar colchonetas y revista.
- 4.30 - Salida de paseo. Juegos.
- 6 - Merienda. Juegos.
- 8 - Visita al Santísimo y Sto. Rosario.
- 8.30 - Cena.
- 9.15 - Fuego de campamento. Oraciones de la noche.
- 10.15 - Toque de silencio y a dormir.

DOMIGO 9 (Horario de cada día)

Por la tarde GRAN FESTIVAL ARTÍSTICO DE DESPEDIDA A MONISTROL.

LUNES DIA 10 (Último día)

HORARIO A DECIDIR ENTRE LOS DIRIGENTES.

Font: Document inèdit cedit per Miquel Soler (antic Delegat General de l'Aspirantat de "La Salle").

ANNEX 14

**DADES DELS MINYONS ESCOLTES I
GUIES SANT JORDI DE GIRONA**

TAULA I
Dades dels Minyons Escoltes de Girona

ANY	LLOBATONS	MINYONS	GUIES	NO CLAS.	TOTAL
1961-62				350	350
1962-63	122	214	84		420
1963-64	156	261	109		526
1964-65	195	354	130		679
1965-66					
1966-67					
1967-68					
1968-69					
1969-70					

TAULA II
Dades dels Minyons Escoltes de Girona

ANY	LLOBAT	RANGER	PIONERS	UNIT.	GUIES	CAPS	TOTAL
1970-71	240	180	151	9		119	709
1971-72	250	190	160			57	657

Font: SAMPER I TRIEDU, Genís (1993): *50 Anys d'escoltisme català (1927-1978)*, Generalitat de Catalunya, SGJ, Barcelona, pp.572-583.

TAULA III
Dades de les Guies Sant Jordi de Girona

ANY	DAINES	NG	GUIA/CARV	CAPS	TOTAL
1965-66					
1966-67	237	225	34	96	592
1967-68					
1968-69	391	286	56	106	839
1969-70					
1970-71	353	257	57	67	734
1971-72	283	189	30	57	559
1972-73	251	198	29	95	573

TAULA IV
Dades dels Minyons Escoltes / Guies Sant Jordi de Girona

ANY	LLOBATO DAINES	RANGER NOIE G.	PIONERS CARAVEL.	TRUC	CAPS	TOTAL
1973-74			168			168
1974-75						900
1975-76	337	327	202	59	165	1.130
1976-77	255 240	191 148	99 48	72	179	1.232
1977-78	242 193	159 97	116 47	19	165	1.038

Font: SAMPER I TRIEDU, Genís (1993): *50 Anys d'escoltisme català (1927-1978)*, Generalitat de Catalunya, SGJ, Barcelona, pp.572-583.

TAULA V
Dades dels ME-GSJ de la ciutat de Girona. Curs 1972-73

AGRUPAMENT	UNITATS	NÚM. NOIS/ES	RESPONSABLES
ME-Sant Narcís (Casa Carles)	2 Estol 1 Unitat Ràger 1 Grup Pioner	40 nois 15 nois 12 nois TOTAL 67 nois	Josep Duixans (cap agr.) Margarida Soler (cap estol) Jaume Tio (cap ràgers) Josep Marquès (cap pioner)
ME-Sant Joan	2 Estol 1 Unitat Ràger 1 Grup Pioner	47 nois 15 nois 9 nois TOTAL 71 nois	Joan Paredes (cap agr.) Josep Perich (consiliari agr.) Carme Torrent (cap estol) Marisa López (cap estol) Pere Domènech (cap ràgers) Miquel Guillem (cap pioner)
ME-Antoni Gaudí (Parròquia Sant Salvador)	1 Estol 1 Unitat Ràger 1 Grup Pioner	22 nois 15 nois 8 nois TOTAL 44 nois	Josep Panosa (cap agr.) Lluís Suñer (consiliari agr.) Josep Jornet (cap estol) Albert Quintana (cap ràgers) Lluís Triola (cap pioner)
GSJ-Verge de Montserrat (Casa Carles)	2 Aplec 2 Esplet		Margarida Riuró (cap agr.) Pilar Guinó (cap agr.) Montserrat Riuró (cap agr.) Joaquím Domingo (consiliari agr.) M ^a . Carme Puigdemont (cap aplec) Carme Cases (cap aplec) Imma Figa (cap esplet) M ^a . Àngels Carbonell (cap esplet)
GSJ-Sant Joan	1 Aplec	12 TOTAL 12 noies	Joan Paredes (cap agr.) Josep Perich (consiliari agr.) Josefina Cutillé (cap aplec)
GSJ-Antoni Gaudí (Parròquia Sant Salvador)	1 Aplec 1 Esplet	22 noies 13 noies TOTAL 35 noies	Josep Panosa (cap agr.) Lluís Suñer (consiliari agr.) Osanna Neri (cap aplec) Margarida Marull (cap esplet)

FONT: Elaboració pròpia a partir de dades obtingudes dels fulls d'afiliació al moviment.

TAULA VI
Dades dels ME-GSJ de la ciutat de Girona. Curs 1973-74

AGRUPAMENT	UNITATS	NÚM. NOIS/ES	RESPONSABLES
ME-Sant Narcís (Casa Carles)	2 Estol 1 Unitat Ràger 1 Grup Pioner	46 nois 9 nois 6 nois TOTAL 61 nois	Josep Duixans (cap agr.) Jordi Oliver (cap estol) Josep Dalmau (cap ràgers) Jaume Tió (cap pioner)
ME-Sant Joan	1 Estol 1 Unitat Ràger	26 nois 14 nois TOTAL 40 nois	Joan Paredes (cap agr.) Josep Perich (consiliari agr.) Xavier Vidal (cap estol) Pere Domènech (cap ràgers)
ME-Antoni Gaudí (Parròquia Sant Salvador)			Josep Panosa (cap agr.) Lluís Suñer (consiliari agr.) Carme Cornellà (cap estol) Joan Masegur (cap ràgers) Ricard Carbó (cap pioner)
GSJ-Verge de Montserrat (Casa Carles)	1 Aplec 2 Esplet 1 Caravel.les	23 noies 35 noies 8 noies TOTAL 66 noies	M ^a .Pilar Guinó (cap agr.) Joan Triadú (consiliari agr.) M ^a .Carme Casas (cap aplec) Rita Barnés (cap esplet) Mon Marquès (cap caravel.les) Montse Terradas (cap caravel.les)
GSJ-Sant Joan	1 Aplec 1 Esplet	14 noies 11 noies TOTAL 25 noies	Joan Paredes (cap agr.) Josep Perich (consiliari agr.) Josefina Cutillé (cap aplec) Josefa López (cap esplet)
GSJ-Antoni Gaudí (Parròquia Sant Salvador)			Margarida Marull (cap agr.) Lluís Suñer (consiliari agr.) Carme Barceló (cap aplec) Carme Sánchez (cap esplet)

FONT: Elaboració pròpia a partir de dades obtingudes dels fulls d'afiliació al moviment.

TAULA VII
Dades dels ME-GSJ de la ciutat de Girona. Curs 1974-75

Agrupament	UNITATS	NÚM. NOIS/ES	RESPONSABLES
ME-Sant Narcís (Casa Carles)			
ME-Sant Joan			
ME-GSJ Antoni Gaudí (Parròquia Sant Salvador)	1 Aplec Daines 1 Esplet NG 1 Estol Llobatons 1 Unitat Ràgers	20 noies 13 noies 23 nois 7 nois TOTAL 63 nois/es	Josep Panosa (cap agr.) Lluís Suñer (consiliari agr.) Joana Roqueta (cap daines) Carme Barceló (cap noies guies) Carme Cornellà (cap llobatons) Joan Massegur (cap ràgers) Jordi Palomar (cap pioner)
GSJ-Verge de Montserrat (Casa Carles)	1 Aplec Daines 1 Esplet NG	34 noies 26 noies TOTAL 60 noies	M ^a .Pilar Guinó (cap agr.) Joan Triadú (consiliari agr.) Mariona Planas (cap daines) Xon Bover (cap noies guies)
GSJ-Sant Joan			

FONT: Elaboració pròpia a partir de dades obtingudes dels fulls d'afiliació al moviment.

TAULA VIII
Dades dels ME-GSJ de la ciutat de Girona. Curs 1975-76

Agrupament	UNITATS	NÚM. NOIS/ES	RESPONSABLES
ME-Sant Joan-Sant Narcís	2 Estols Llobatons 1 Unitat Ràngers 1 Grup Pioner	26 nois 9 nois 13 nois TOTAL 48 nois	Pere Xavier Soler (cap agr.) Anna Pibernat (cap llobatons) Xavier Torrado (cap ràgers) David Mundo (cap pioners)
ME-GSJ Antoni Gaudí (Parròquia Sant Salvador)	1 Esplet NG 1 Grup Caravel.les 1 Estol Llobatons 1 Unitat Ràngers	6 noies 11 noies 18 nois 13 nois TOTAL 48 nois/es	Josep Panosa (cap agr.) Lluís Suñer (consiliari agr.) Isabel Casellas (cap NG) Pilar Samprieto (cap caravel.) Carme Cornellà (cap llobatons) Joan Massegur (cap ràgers)
GSJ-Verge de Montserrat (Casa Carles)	1 Aplec Daines 1 Esplet NG	12 noies 12 noies TOTAL 24 noies	Jaume Abellí (cap agr.) Joan Carreres (cosiliari agr.) Mercè Vidal (cap daines) Nuri Casas (cap noies guies)
ME-GSJ Pare Claret (claretians)	1 Aplec Daines 1 Esplet NG 1 Grup Caravel.les 1 Estol Llobatons 1 Unitat Ràngers 1 Grup Pioners	25 noies 22 noies 15 noies 21 nois 24 nois 10 nois Total 117 nois/es	Eduard Vallès (cap agr.) Josep Bonaventura (consil.agr.) Teresa Teixidor (cap daines) Dolors Vallès (cap noies guies) Roser Bosch (cap caravel.les) M ^a .Dolors Puigdevall(cap llob.) Albert Maspoch (cap ràgers) Antoni Font (cap pioners)
Associació Diocesana d'Escoltisme			Joan Andorrà (cap demarcació) Joan Mollerusa (consiliari dem.) Elena Cusi (cap truc-llob/dai.) Jordi Casals(cap truc-llob/dai.) Carme Coll (cap truc-rang/NG) Lluís Guillaumes(cap pio/carv.) Joan Boix (cap joves)

FONT: Elaboració pròpia a partir de dades obtingudes dels fulls d'afiliació al moviment.

TAULA IX
Dades dels ME-GSJ de la ciutat de Girona. Curs 1976-77

Agrupament	UNITATS	NÚM. NOIS/ES	RESPONSABLES
ME-GSJ Sant Joan- Sant Narcís	2 Llobatons-Daines 2 Ràngers-NG 1 Pioners-caravel.	26 nois/es 13 nois/es 8 nois/es TOTAL 47 nois	Pere Xavier Soler (cap agr.) Josep Amigó (cap llob/daines) Nuri Casas (cap rangers/NG) David Mundo (cap pion/carav.)
ME-GSJ Pares Missioners Cor de Maria (claretians)	1 Esplet NG 1 Llobatons/daines 1 Ràngers/NG 1 llobatons/daines	28 noies 24 noies 29 noies 26 nois Total 96 nois/es	Dolors Cadenas (cap agr.) M ^a .Àngels Vinyoles (cap) M ^a .Teresa Teixidor (llob/dai) Xavier Ribas (cap rangers/NG) Albert Maspoch (cap llob/dai)
Demarcació de Girona			Joan Andorrà (comissari dem.) Joan Mollerusa (consiliari dem.) Isabel Vidal (adj.ranger/NG) Jordi Casals (adj.llob/dai) Jordi Bernardo (adj.ran/NG) Ramon Masachs (adj.pion/car) M ^a .Teresa Barcons(adj.llob/dai) Joan Boix (adj.truc)

FONT: Elaboració pròpia a partir de dades obtingudes dels fulls d'afiliació al moviment.

TAULA X
Dades dels ME-GSJ de la ciutat de Girona. Curs 1977-78

Agrupament	UNITATS	NÚM. NOIS/ES	RESPONSABLES
ME-GSJ Sant Narcís	2 Llobatons-Daines 1 Ràngers-NG 1 Pioners-caravel.	37 nois/es 24 nois/es 15 nois/es TOTAL 76 nois	Joan Boix (cap agr.) Joan Carreras (consiliari agr.) Manuel Ruhí Àngels Estiu Pere Pujades Dolors Ribas
ME-GSJ Pares Missioners Cor de Maria (claretians)			Dolors Cadenas (cap agr.) Josep Bonaventura (consil.agr.) Albert Maspoch (cap llobatons) M ^a .Àngels Vinyoles (cap pi/cr) M ^a .Teresa Teixidor (llob/dai) Xavier Ribas (cap rangers/NG)
Demarcació de Girona			Joan Andorrà (comissari dem.) Josep M ^a .Marquès(consil.dem.) Jordi Bernardo (cap rangers) Ramon Masachs (cap pion/car) Xavier Ribas (cap llob/dai) Xavier Sunyer (cap rang/NG)

FONT: Elaboració pròpia a partir de dades obtingudes dels fulls d'afiliació al moviment.

TAULA XI
Dades dels ME-GSJ de la ciutat de Girona. Curs 1978-79

Agrupament	UNITATS	NÚM. NOIS/ES	RESPONSABLES
ME-GSJ Sant Narcís	1 Llobatons-Daines 1 Ràngers-NG 1 Pioners-caravel. 3 Joves (nois/es)	11 nois/es 27 nois/es 15 nois/es 53 nois/es Total 106 nois/es	Joan Boix (cap agr.) M ^a .Àngels Roses (cap llob/dai) M ^a .Àngles Estiu (cap rag/NG) Jordi Tió (cap pio/car.)
ME-GSJ Pare Claret (claretiens)	2 Llobatons/Daines 1 Rangers/NG 1 Pioners/Carav.	46 nois/es 26 nois/es 14 nois/es Total 86 nois/es	Rafael Riera (cap agr.) Jordi Català (consil.agr.) Montse Fernández (cap llob/dai) Xavier Casal (cap rang/NG) M ^a .Àngels Vinyoles (cap pi/ca)
Demarcació de Girona			Joan Andorrà (comissari dem.) Josep M ^a .Marquès(consil.dem.) Esperança Picazo (adj. llob/dai) Xavier Sunyer (adj. ran/NG) Ramon Masachs (adj. pio/car) Lluís Soler (truc joves)

FONT: Elaboració pròpia a partir de dades obtingudes dels fulls d'afiliació al moviment.

TAULA XII
Dades dels ME-GSJ de la ciutat de Girona. Curs 1979-80

Agrupament	UNITATS	NÚM. NOIS/ES	RESPONSABLES
ME-GSJ Sant Narcís	1 Llops-Daines 1 Ràngers-NG 1 Pioners-caravel.	7 nois/es 9 nois/es 12 nois/es Total 28 nois/es	Josep Casas (cap agr.noi) Anna Ministral (cap agr.noia) Enric Plantés (consiliari agr.) Quim Albertí (cap noi ll/d) Marian Carbó (cap noia ll/d) Jorid Picart (cap noi r/NG) Ester Baulida (cap noia r/NG) Josep Daban (cap noi p/c) Amèlia Pagès (cap noia p/c)
ME-GSJ Pare Claret (claretians)	2 Llobatons/Daines 1 Rangers/NG 1 Pioners/Carav.	60 nois/es 30 nois/es 19 nois/es Total 109 nois/es	Lluís Balliu (cap agr.noi) Roser Castanyer (cap agr.noia) Jordi Català (consil.agr.) Pili Bosch (cap noi ll/d) Ferran Fernández (cap noia ll/d) Xavier Casal (cap noi r/NG) Mari Vinyoles (cap noia r/NG) Àngels Vinyoles (cap noi p/c)
Demarcació de Girona			Ricard Masó (com. noi dem.) Carme Carbó (com. noia dem.) Josep M ^a .Marquès (cons.dem.) Esperança Picazo (cap noi ll/d) Albert Maspoch (cap noia ll/d) Xavier Ribas (cap noi r/ng) David Brusi (cap noia r/ng) Glòria Casas (cap noi truc) Ramon Masachs (cap noia truc)

FONT: Elaboració pròpia a partir de dades obtingudes dels fulls d'afiliació al moviment.

TAULA XIII
Dades dels ME-GSJ de la ciutat de Girona. Curs 1980-81

Agrupament	UNITATS	NÚM. NOIS/ES	RESPONSABLES
ME-GSJ Sant Narcís	1 Llops-Daines 1 Ràngers-NG 1 Pioners-caravel.	11 nois/es 11 nois/es 9 nois/es Total 31 nois/es	Josep Casas (cap agr.noi) Joaquím Albertí (cap noi ll/d) Marian Carbó (cap noia ll/d) Jorid Picart (cap noi r/NG) Ester Baulida (cap noia r/NG) Amèlia Pagès (cap noia p/c)
ME-GSJ Pare Claret (claretians)	2 Llop/Daines 1 Rangers/NG 1 Pioners/Carav. 1 Truc	72 nois/es 40 nois/es 8 nois/es 11 nois/es Total 131 nois/es	Lluís Balliu (cap agr.noi) Roser Castanyer (cap agr.noia) Jordi Català (consil.agr.) Edgar Gilabert (cap noi ll/d) M ^a .Àngels Gasull(cap noia ll/d) Xavier Casal (cap noi r/NG) Maria Vinyoles (cap noia r/NG) Xavier Ribas (cap nois p/c) Núria Salvans (cap noia p/c)
ME-GSJ Joan Pons	1 Llop/Daines 1 Ràngers/NG 1 Pioners/Caravel. 1 Truc	23 nois/es 11 nois/es 14 nois/es 11 nois/es Total 59 nois/es	Joaquim Pujades (cap agr.noi) M ^a .Àngels Polo (cap agr.noia) Salvador Testart (consil.agr.) Montser Riu (cap noi ll/d) Anna Fuertes (cap noia ll/d) Carme Méndez (cap noi r/ng) Eduard Baulida (cap noia r/ng) Pere Ferriol (cap noi p/c) Esther Carvajal (cap noia p/c) Piula Ribot (anim. noia truc)
Demarcació de Girona			Carme Carbó (com. noia dem.) Josep M ^a .Marquès (cons.dem.) Rosa Puigdemont (cap noia ll/d) David Brusi (cap noi r/ng) Josep Vila (cap noi p/c) Glòria Casas (cap noia p/c) Lluís Soler (anim.noi truc)

FONT: Elaboració pròpia a partir de dades obtingudes dels fulls d'afiliació al moviment.

ANNEX 15

**PROGRAMA DEL CURS DE DIRIGENTS I MONITORS
REALITZAT EL 1961.**

Programa del curs "para dirigentes y monitores de Colonias de Vacaciones" realitzat per la "Escuela Diocesana para Dirigentes y Monitores" del 17 al 23 de juny del 1961.

PARTE TEORICA

- 1.- Pasado y presente de las C.de V.
- 2.- Que son y que deben ser las C.de V.: su espíritu.
- 3.- Nociones de psicología infantil y del adolescente.
- 4.- Principios de pedagogía activa.
- 5.- Orientaciones fundamentales sobre la educación religiosa.
- 6.- Educación religiosa según las edades.
- 7.- Vida litúrgica en las C.de V.
- 8.- Como organizar una C.de V.
- 9.- La Higiene y Socorrismo.
- 10.- Acampada, Código de Circulación, gimnasia.
- 11.- Juegos, Canto, Danza.
- 12.- Trabajos manuales.
- 13.- Nociones de Economía y Contabilidad en una C.de V.
- 14.- La misión del Asistente Social en una C.de V.
- 15.- Las relaciones Sociales y el espíritu Comunitario en una C.de V.
- 16.- Las relaciones con las familias.
- 17.- Sesión especial para Jefes de Colonia.

PARTE PRACTICA

- 18.- Acampadas, señalización, juegos, trabajos manuales, curas de urgencia, gimnasia.
- 19.- Prácticas con grupos de niños.

Font: Opuscle informatiu de la *Sección Social de Caritas Diocesana de Barcelona en colaboración con Acción Católica y Asociaciones Apostólicas*, 1961.

ANNEX 16

**BASES ORGANITZATIVES DEL
SERVEI DE COLÒNIES DE VACANCES,
CASALS D'ESTIU I CENTRES D'ESPLAI DE
LA DIÒCESI DE GIRONA**

BASES ORGANITZATIVES DEL "SERVEI DE COLONIES DE VACANCES, CASALS D'ESTIU I CENTRES D'ESPLAI" DE LA DIOCESI DE GIRONA

1. Les Colònies de Vacances, Casals d'Estiu i Centres d'Esplai, promoguts per les Parròquies o altres Entitats d'Església, són serveis de caire educatiu que afecten a la Pastoral del temps lliure dels infants, adolescents i joves de ambdós sexes. La seva missió és possibilitar llur educació integral (humana i cristiana)
2. El Prelat encomana al S.C.V. (Servei de Colònies, Casals i Centres d'Esplai) la coordinació d'aquestes activitats bo i donant-li una responsabilitat d'àmbit diocesà que actui com a Responsable general dels diferents grups abans esmentats.
3. El S.C.V. està erigit com una filial de Càritas Diocesana depenent jurídicament de la mateixa, però amb un estatut d'autogestió. Les relacions mútues entre Càritas Diocesana i el S.C.V., econòmiques, administratives i jurídiques quedaran establertes en document apart entre C.D. i el SCV.
4. El S.C.V. estarà constituït per un Equip Diocesà de 7 persones, elegides per l'Assemblea, amb el vist i plau del Prelat.

Aquest Equip Diocesà estarà format per els dos Consiliaris, de Casals i de Colònies, un President, un Secretari General i tres Vocals.
5. Els càrrecs de l'Equip del S.C.V. seran per dos anys, poguent ser reelegits per un nou període de 2 anys, renovantse per meitats anualment.
6. Són membres de l'Assemblea tres persones de cada centre que hagi sigut reconegut pel S.C.V.
7. És reconegut tot aquell Centre que accepti i compleixi les presents bases.
8. L'Equip del S.C.V. com a responsable davant de la Diòcesi i davant les autoritats civils li pertoca:
 - a) Reconèixer els Centres com a membres de l'Assemblea, respectant i fomentant la seva personalitat, i treballant sempre coordinadament amb ells.
 - b) Donar directrius sobre les condicions bàsiques cristianes, pedagògiques i legals que han de reunir les Colònies, Casals i Centres d'Esplai.
 - c) Concedir el vist i plau corresponent per fer activitats d'aquest tipus.
9. És concretament, es missió de l'Equip del S.C.V.
 - a) Redactar el directori que previ el vist i plau de l'Ordinari i Càritas Diocesana haurà d'examinar i aprobar l'Assemblea.
 - b) Proposar el programa d'activitats a nivell diocesà.
 - c) Promoure i oferir els serveis de tota mena que faciliti la tasca i missió educativa.
 - d) Dormar part del Consell General de l'Escola de Monitors promoguda conjuntament amb la D.D.E. i la D.U. de Mijac, i vetllar per

- f) Convocar l'Assemblea general ordinària una vegada a l'any i extraordinària, a petició d'un terç dels membres de l'Assemblea, i sempre que hi hagi un assumpte que ho requereixi.
- g) Participar en les reunions de la Coordinació Catalana del SCV, i en aquells organismes on sigui requerida la seva presència.

10. Es competència de l'Assemblea:

- a) Examinar i aprobar el directori, d'acord amb lo senyalat en l'apartat nº 9 A.
- b) Examinar i aprobar les programacions de curs del S.C.V.
- c) Rebre informació dels presupostos i estat de comptes del SCV, i totes les gestions que afectin a la marxa general.
- d) Intervenir en la coordinació de l'us de les cases de Colònies per un adequat aprofitament de les mateixes.
- e) Elegir els candidats per l'Equip Diocesà.
- f) Disfrutar de les rebaixes econòmiques a que tindran dret els centres reconeguts en assumptes depenents del S.C.V.

11. El S.C.V. pel seu manteniment gestionarà per cada curs la possible aportació econòmica de Càritas Diocesana, així com altres subvencions i aportacions dels Centres reconeguts del S.C.V.

Girona, 14 d'octubre del 1.975

*Vista les precedents bases del
servei de colònies de vacances, locals
d'estiu i centres d'espai s'aproven.*

VICARIATUS
GENERALIS
GERVNDEN

Jordi Mollat,
Vic. Gen.

ANNEX 17

**ESQUEMA GENERAL DEL CURS D'INSTRUCTORS 1969-70
REALITZAT A PARETS DEL VALLÈS I ORGANTIZAT PER
COORDINACIÓ CATALANA DE COLÒNIES I CASALS D'ESTIU**

Dies 26 al 30 de desembre del 1969.

Lloc: Casal Papa Joan - Parets del Vallès.

Professors: D. Lluís Folch Soler, Dr. Martí Tusquets, D. Miquel Meler, pvre., D. Pere Bordes Roca, P. Joaquim M. Aragó, Srta. Carmen Aymerich, D. Josep Serra Estruch.

Director Tècnic: Lluís Tarin.

Planificació General: Secretaria de la Coordinació.

Tots els participants en el Curs cal que coneguin i puguin treballar sobre:

a) Dades concretes d'una zona o regió o bisbat

- 1.- Escoles i forma d'educació
- 2.- Percentatge de població activa a indústria i a agricultura
- 3.- Valors morals que imperen
- 4.- Nombre i paper dels immigrants
- 5.- Necessitats dels infants de la zona
- 6.- Religiositat dels infants (que dependrà dels adults)

a') Dades concretes d'un grup d'infants

- Sociograma del grup
- Valors del grup
- Rols de l'infants en el grup
- Índex religió del grup i de cada infant.

b) Coneixement teòric del següents **llibres**

- 1.- Psicologia hoy - E. CERDA - ed. Herder.
- 2.- 6 Ensayos de Psicología - PIEGET - ed. P.U.F.
- 3.- Psicología religiosa del niño - ARAGO- ed. Herder.
- 4.- Metodología didáctica - RENZO TITONE - ed. Rialp.
- 5.- Sociología sistemática de KARL - Mannheim.
- 6.- Sociología de OGBURN i NIMFOFF
- 7.- Dinámica de grupos - JEAN - NARIE AUBRY, YVES SAINT - ARNAUD ed. Euramérica.
- 8.- Pedagogia de l'Expressió G. DOBBELAERE - ed. Nova Terra.
- 9.- Pedagogia nueva - ROGER COUSINET ed. Miracle.

Font: Document extret de ADG, Fons del SCV, ll. 11.

ANNEX 18

**ESQUEMES PER A LA UNIFICACIÓ DE CURSOS
A NIVELL DE CATALUNYA I BISBATS.
PROPOSTA DE SCV DE GIRONA**

CURS D'INICIACIÓ

Preferentment l'organitzen els centres, comarques, zones, per aquells monitors que entren per primera vegada en contacte amb els moviments de vacances i els preferentment joves. El sistema pot ser diferent segons les conveniències dels llocs.

CONEIXEMENTS TEÒRICS:

Pedagogia: què és educar
actituds de l'educador
l'esplai

Psicologia: el nen
les edats
l'ambient

CONEIXEMENTS VIVÈNCIA: Actituds religiosa - Vida de Fe
Què és un casal, una colònia, un Club d'esplai.
Paper concret del monitor en un centre d'infants.

CONEIXEMENTS PRÀCTICS: Expressió: cants, ritme, plàstica, escenificacions,
vetllades focs de camp, titelles,
teatre...

Treballs manuals: els habituals en una colònia.

Joc i natura.

Ha de ser un curset on predominin les tècniques concretes sobre la reflexió i l'estudi. El que primer vol un monitor és materialitzar la seva dedicació, tenir elements per entrar en contacte actiu amb els infants.

CURS GENERAL DE MONITORS

CONEIXEMENTS TEÒRICS: Pedagogia: Mètodes pedagògics.
Tècniques pedagògiques
Educar en l'esplai

Psicologia: Dinàmica de grups

Sociologia: Ambient, família i societat respecte el
nen.
Sociologia de l'esplai.
Les nostres organitzacions i la vida del
nen.

CONEIXEMENTS VIVÈNCIA: L'equip de Monitors
Vida Cristiana de la colònia.
La colònia i el casal: programa concret.

CONEIXEMENTS PRÀCTICS: Direcció de vetllades, jocs, cant, Focs de Camp,
contes...
Imaginació i creativitat.

Noves Tècniques en general, perfeccionant les
més importants del curs anterior: titelles, teatre...

En general es tracta de que aquest curset accentui més la problemàtica educativa i els aspectes de dinàmica de grups que per la seva experiència hagi estat problema per els monitors. És ben bé una presa de consciència del paper del monitor durant el temps de treball amb infants, en l'estiu, en l'hivern, i sempre que es presenti l'ocasió. El monitor ja no és un auxiliar. És una persona que hem de preparar per una tasca de direcció i iniciativa en les activitats de qualsevol categoria.

Se li hauria de proporcionar un veritable dossier d'experiències i maneres d'actuar, per que no se senti limitat en emprendre qualsevol acció.

CURS DE CAPS

CONEIXEMENTS TEÒRICS-VIVENCIALS

Pedagogia: Etapes i característiques de l'evolució del nen fins a la joventut.
El monitor i l'educació total.
Educació i futur.
Sentit del treball i del moviment a què es pertany.

Psicologia: Influència de les motivacions personals en la marxa i rendiment d'un grup.
Persona i comunitat.
Paper del Cap en el grup.
L'equip.
Direcció d'equips, reunions...

Sociologia: Coneixement del contexte social i ambient on es realitza l'acció del grup.
Influències del grup en la vida del poble, comarca.

CONEIXEMENTS PRÀCTICS: Una colònia en marxa.

Línea ideològica-programa d'una colònia.
Funcionament de l'equip de monitors.
Rols dels monitors en l'equip i la colònia.

TÈCNiques: Més que mai s'han d'orientar a una missió directiva i de novetat: audiovisuals, cinema... noves tècniques, però que no es limitin a les manuals: fotollenguatge... que tinguin un sentit de test, de possibilitat de descoberta dels nens, que siguin auxiliars de l'educador.

En aquest curs cal accentuar el paper de Direcció. Que el cap conegui les possibilitats de dirigir el grup i en cada moment conèixer la situació real de les persones i el treball: anàlisi dels objectius, capacitat de les persones... que tingui una visió panoràmica de la colònia, en continuïtat amb les possibles activitats anteriors o posteriors a la colònia...

CURS D'INSTRUCTORS

- Sentit i perspectives dels moviments d'esplai.
- Relacions amb les altres entitats i estructura educacional del país.
- Coneixement de la realitat sòcio-política-cultural del país.
- Elements a tenir en compte en una planificació de treball.
Equip d'animació de zona.
- Idees força que han de tenir i moure els grups de la zona.
Planteig de principis.
- Tècniques d'organització de grups de treball, de revisió, de direcció.
- Noves experiències i progressos en el camp de l'educació en l'esplai dintre del país i fora.
- L'església en el món de l'esplai. Visió que cal accentuar en el nostre moment concret.
- Fe i equip de monitors.
- Característiques del nostre moviment d'església. Relacions amb la jerarquia i l'estructura general de l'església local.
- Tècniques: campanyes de propaganda.
com programar i donar cursets.
- Expressió: noves tècniques i experiències.
accentuar la presa directa de contacte: presenciar espectacles, vetllades, muntatges.

Un curset d'instructors ha de donar sobretot perspectives de futur i ha de servir per plantejar les directrius a seguir en el futur immediat.

No pot ser una cosa estàtica.

Ha de partir de l'idea de que les persones han d'influir eficaçment en moltes altres. Per tant, ha de tendir a capacitar persones amb visió de futur i del país. Homes amb empenta nova, segurs del camí a seguir.

Font: *COORDINACIÓ CATALANA: Esquemes per unificació de cursos a nivell de Catalunya i bisbat, presentat per l'equip del servei de vacances de girona. Curs d'iniciació, curs general de monitors, curs de caps, curs d'instructors. Girona, agost de 1970.*

Document extret de l'ADG, Fons del SCV, ll. 22, 1971.

ANNEX 19

**IDEARI DEL SCV DE CARITAS DIOCESANA
DE GIRONA**

- 1.- El S.C.V. de Càritas Diocesana de la Diòcesi de Girona, es defineix com un servei d'Església.
- 2.- El S.C.V. com a servei educatiu dins l'Església, pretén una educació integral (humana i cristiana) d'infants, adolescents i joves en el marc del temps lliure.
- 3.- La identitat del S.C.V. parteix d'una idea d'home transcendent, i creiem que la tasca educativa cal que estigui encaminada vers una descoberta de Jesucrist i l'Església.
- 4.- Els principals destinataris són els infants, sense oblidar la importància d'altres persones (monitors, pares, consiliaris,...) que també en són educades.
- 5.- El S.C.V. és un servei amb vocació diocesana. Aquesta dimensió l'assoleix participant en les tasques pastorals que li són pròpies (cf. "Bases Organitzatives").
- 6.- El S.C.V., com a servei, està obert a totes les entitats, siguin o no d'Església, sempre que respectin aquest Ideari.
- 7.- El S.C.V. s'organitza segons un document de règim intern (Bases Organitzatives), amb la mateixa autoritat que aquest Ideari.

8.- Aquest Ideari serà revisat periòdicament per l'Assemblea a petició de l'Equip Diocesà o de dues terceres parts de l'Assemblea.

GIRONA, setembre del 1.982

AQUEST "IDEARI" VA ÉSSER APROVAT PER L'ASSEMBLEA DE CENTRES FEDERATS EL DIA 22 D'OCTUBRE DEL 1.982, I PEL BISBAT DE GIRONA EL DIA 25 DE NOVEMBRE DEL 1.982.

Font: Opuscle *Bases Organitzatives i Ideari*, Servei de Colònies de Vacances, Càritas Diocesana de Girona.

ANNEX 20

**ESTATUTS DE L'ASSOCIACIÓ
"AMIGOS DE LOS NIÑOS"**

Estatutos de la Asociación

Amigos de los Niños

CAPITULO I

DENOMINACION, OBJETO Y DOMICILIO

Art. 1.º — Con el nombre de «Amigos de los Niños» se constituye en esta Ciudad una asociación con la finalidad y caracteres que se expondrán seguidamente.

Art. 2.º — El objeto de la Asociación será proporcionar, por cuantos medios sean factibles, educación religiosa, cultural, física y recreativa a todos los niños y niñas de esta Ciudad, especialmente a los no agrupados en colegios y demás centros docentes.

Art. 3.º — Al fin propuesto la Asociación podrá dividirse en cuantas secciones crea convenientes en orden a las tres clases de educación indicadas, velando siempre, y por encima de todo, por la moralidad.

Art. 4.º — Así también podrá organizar, a través de cualquiera de sus secciones, los más diversos actos que, a título sólo enunciativo y no limitativo, podrán ser los de adquisición y reparto de libros; apertura de Bibliotecas y centros de lectura; proyecciones cinematográficas o teatrales en local ya sea abierto o cerrado; conferencias y cursillos; coros y danzas; gimnasio, excursiones, etc.

Art. 5.º — La Asociación fija momentáneamente su domicilio en Subida al Puente, 3, de esta Ciudad, pudiéndolo variar en cualquier momento a su conveniencia o necesidades por acuerdo de su Junta Rectora.

CAPITULO II

DE LOS ASOCIADOS

Art. 6.º — Perteneceerán a la Asociación cuantos, sintiendo amor e ilusión por el fin por ella propuesto, quieran colaborar a su más completa consecución. Los asociados serán de las clases siguientes:

A) *Honorarios*: Personas físicas o jurídicas que por valiosa aportación merezcan la expresada distinción, a criterio de la Junta Rectora de la Asociación.

B) *Protectoros*: Personas físicas o jurídicas que presten apoyo a la Asociación mediante una aportación económica anual no inferior a 250 ptas.

C) *De número*: Aquellas personas que satisfagan en tal concepto la cuota mensual mínima de una peseta.

D) *Cooperadores*: Las personas o entidades que dediquen gratuitamente su actividad a los fines de la Asociación.

Art. 7.º — La Junta Directiva resolverá, sin nueva apelación, cuanto se refiera a admisión, clasificación y baja de los asociados.

CAPITULO III

DE LA DIRECCION O GOBIERNO DE LA ASOCIACION

Art. 8.º — La Dirección de la Asociación corresponderá a una Junta Rectora integrada por:

Un Presidente	Un Tesorero
Dos Vice-Presidentes	Un Contador
Un Secretario	Cuatro Vocales
Un Vice-Secretario	

La asistirá con voz y voto, un Asesor religioso que designará libremente el Excmo. y Rdmo. Sr. Obispo de la Diócesis.

Art. 9.º Corresponderá al Presidente:

Convocar y presidir las reuniones de la Junta Directiva y de la Asamblea General y encauzar y dirigir sus debates.

Representar a la Asociación en todos los actos oficiales, públicos y privados a que acuda la misma, así como ante toda clase de organismos y autoridades, pudiendo delegar su representación en cualquier otro miembro de la Junta

Autorizar con su firma los documentos de la Entidad y las actas de las reuniones de la Junta Rectora y de las Generales.

Decidir los empates en las discusiones de los acuerdos.

Art. 10. Corresponderá a los Vice-Presidentes sustituir, por su orden, al Presidente en todos los casos de ausencia, enfermedad o delegación, sin perjuicio de las específicas funciones que por la Junta les fueren encomendadas

Art. 11. Corresponderá al Secretario el despacho de la correspondencia de la Asociación y la organización administrativa de la misma; tendrá a su cargo el archivo y registro de la documentación y extenderá en el Libro de Actas los acuerdos de las sesiones de la Junta Rectora o la Asamblea General, que autorizará con su firma

Art. 12.— Corresponderá al Vice-Secretario auxiliar y, en su caso, sustituir al Secretario en las funciones a éste encomendadas

Art. 13 — Los Vocales auxiliarán y sustituirán a los demás miembros de la

Junta en caso de enfermedad, ausencia o delegación, realizando además todas aquellas funciones que la Junta les encomiende.

Art. 14 — El Asesor Eclesiástico ocupará, cuando asista a las reuniones que celebre la Junta, la Presidencia de honor, sentándose en todo caso a la derecha del Presidente.

Art. 15.— Los cargos de la Junta Rectora tendrán una duración de dos años, y por elección serán renovados por mitad al término de este período.

CAPITULO IV

REGIMEN ECONOMICO

Art. 16.— Los fondos sociales se integrarán:

A) Por las cuotas fijas devengadas por los asociados de distintas categorías descritas en el art. 6.º.

B) Por las aportaciones de carácter extraordinario realizadas por los particulares o personas jurídicas de todas clases.

C) Por los réditos de los bienes de la Asociación si los tuviese.

Art. 17 — En orden a la gestión económica de la Asociación, corresponderá al Tesorero el libramiento de documentos de pago y cobro de la misma, llevando la correspondiente contabilidad y administración de los fondos sociales, según los acuerdos de la Junta Rectora. Trimestralmente formalizará un estado de cuentas que someterá a la aprobación de la Junta en su primera reunión.

Art. 18.— Será misión del Contador auxiliar al Tesorero en sus funciones interviniendo en la contabilidad y en los ingresos y pagos que se realicen.

La Asociación formalizará sus contratos con tercero mediante la firma del Presidente, Secretario y Tesorero conjuntamente, o de quienes, dentro la Junta, eventualmente les sustituyan.

CAPITULO V

DE LA ASAMBLEA GENERAL

Art. 19.— La Asamblea General se reunirá, con carácter ordinario, una vez al año, dentro de los tres meses siguientes a la terminación del ejercicio económico. Con carácter extraordinario siempre que sea conveniente a juicio y por acuerdo de la Junta Rectora.

Art. 20.— Las Juntas Generales serán convocadas por la Junta Rectora por circular dirigida a todos los socios de la Entidad con diez días de antelación, como mínimo, a la fecha de su celebración, acompañándose la correspondiente orden del día.

Art. 21.— Será necesaria la celebración de la Junta General para tratar de los asuntos siguientes:

A) Modificación de los Estatutos Sociales.

B) Fusión o unión con otras Asociaciones.

C) Disolución de la Asociación.

DILIGENCIA — Para hacer constar, que los presentes Estatutos por los que ha de regirse la Asociación "AMIGOS DE LOS NIÑOS", han sido aprobados por el Ministerio de la Gobernación, según escrito de la Dirección General de Política Interior, n.º P. I. 2.430 de fecha 31 de mayo último, así como la constitución y funcionamiento de dicha Entidad que queda escrita en el Libro-Registro de Asociaciones de este Gobierno Civil, con el número 152.

Hay un sello que dice: «Gobierno Civil de la Provincia - Gerona».

D) Elección de Junta Rectora.

Art. 22.— Los acuerdos de las Juntas Generales se tomarán por mayoría de votos, y serán obligatorios para todos los asociados cualquiera que sea el número de asistentes.

Art. 23.— De todas las reuniones que se celebren de Juntas Generales se levantará la correspondiente acta, que se extenderá en el libro destinado al efecto, y será firmada por el Secretario de la Junta con el Visto Bueno del Presidente.

CAPITULO VI

DE LA DISOLUCION Y LIQUIDACION DE LA ASOCIACION

Art. 24.— La disolución de la Asociación procederá tan sólo cuando se pronuncien en este sentido las dos terceras partes de los Asociados, por acuerdo manifestado en Junta General Extraordinaria convocada al efecto con treinta días de antelación.

Art. 25.— Acordada la disolución, la Junta General nombrará un liquidador, que con la Junta Rectora cuidará de realizar los bienes y establecer el capital líquido. El que resulte se destinará con preferencia a la Obra de Protección de Menores y, en su defecto, a otra entidad benéfica de la Provincia.

Gerona, 18 de Junio de 1.957

El Secretario General,
(Firma ilegible)

Universitat de Girona
Biblioteca